BRIGHAM YOUNG UNIVERSITY
3 1197 22994 7780
LIBRARY
Brigham Young University
RARE BOOK COLLECTION
PA
3890
.A6
1786



4A3/WD
225-

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Brigham Young University

https://archive.org/details/aristotelous00aris1786

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

περι

ΘΑΥΜΑΣΙΩΝ ΑΚΟΥΣΜΑΤΩΝ.

ARISTOTELIS

LIBER

DE MIRABILIBVS AVSCVLTATIONIBVS

EXPLICATVS

A

IOANNE BECKMANN

MAGNAE BRITANN. REGIS A CONSILIIS AVL. PROFESSORE OECONOMIAE,

SOCIETATIS SCIENT. GOTTINGENSIS SODALI.

ADDITIS

ANNOTATIONIBVS

HENR. STEPHANI, FR. SYLBVRGII, IS. CASAVBONI, I. N. NICLAS;

ſubiectis ſub finem notulis

C. G. HEYNII;

INTERPRETATIONIBVS

ANONYMI, NATALIS DE COMITIBVS ET DOMINICI MONTESAVRI;

ATQVE

LECTIONIBVS VARIIS

E CODICE CAESAREAE BIBLIOTHECAE VINDOBONENSIS.

GOTTINGAE

APVD VIDVAM ABRAHAMI VANDENHOEK

CIƆ IƆCCLXXXVI.

UPB

I. BECKMANN
LECTURIS SALUTEM.

Non ignoro neque diffiteor, Lectores, me in ſuſpicionem inſolentiae, audaciae atque impudentiae incurrere, qui librum Graecum a me explicatum Vobis offero, cum litteris Graecis, etſi eas ab iuventute maxime amavi, tamen non totam vitam, quam merito flagitant, ſed horas tantum ſubſecivas, quas ego perire non patior, tribuere et potui et volui. Neque invenio excuſationem ſatis gravem, qua uti poſſim, cum neque ab amico, neque a librario excitatus hanc in ſcenam prodeo, etſi ſint viri docti, quorum magna eſt exiſtimatio et auctoritas, qui propoſitum meum cum probarunt, tum adiuverunt. Nihilo minus ſpero atque confido, fore ut iudices non iniqui operam meam, quam levem eſſe probe ſcio, aequi bonique conſulant.

Elegi unum ex iſtis libris, qui magis ad hiſtoriam naturalem, quam ad hiſtoriam gentium et antiquitatis notitiam ſpectant, quorum ad explicationem non philologi ſoli, ſed et phyſici ſymbolas conferre debebunt, cum illi potiſſimum doceant, quid ſcripſerit auctor, hi vero quam vere ſcripſerit. Equidem iis inſervire ſtudui, qui veterum hiſtoriam naturalem tractant, atque inde quae ad naturae notitiam facere queunt, petere vo-

lunt.

lunt. Quo conſilio omnes res, quae hoc in libello, nunquam ſeparatim edito, occurrunt, ita explicare eniſus ſum atque contendi, ut facile liqueant et iis, qui non quotidie hiſce in litteris verſantur, quibus non omnia, quae ad mythologiam, geographiam et hiſtoriam antiquam pertinent, in aſſidua commemoratione eſſe poſſunt ([1]). Prima vero mihi cura fuit, definiendi animalium, ſtirpium rerumque mineralium nomina, quibus auctor uſus eſt, ut ſciant lectores, qua de re ſermo ſit. Deinde quidquid de re quadam naturali relatum legimus, illud vel comprobavi vel confeci argumentis a natura rerum petitis et auctoritate recentiorum. Atqui cum relationes veterum de rebus naturalibus pleraeque mancae et abruptae eſſe ſoleant, ita ut nec facile nec certo intelligatur, quamnam rem cogitaverint, aut

([1]) Plerique qui hodie veterum libros edunt, hoc ſibi propoſitum habent, ut operae ſuae probentur ſummis philologis, quam ob cauſſam difficillimis tantum locis verbisque immorari ſolent. Sed, quod bona venia tantorum virorum, quos omnes maxime ſuſpicio atque admiror, dixerim, optandum mihi quidem videtur, ut plures viri docti vellent explicare veterum libros in eorum quoque uſum, qui aliis doctrinis diſtenti ad facile intelligenda veterum monumenta pluribus indigent adminiculis. Quorum inopiam levantes, efficerent, ut etiam iſti, qui, cum eorum ſtudia in alias atque diverſas doctrinas diſtrahuntur, hiſce in litteris aetatem conſumere nequeunt, allicerentur et excitarentur ad legenda veterum ſcripta, in quibus quisque, quae in rem ſuam convertere poſſit, certo reperiet. "Offendit lectores plerosque, inquit „Olearius in praefat. ad Philoſtr. p. XII, ſi inter legendum occurrat, „quod non niſi poſt longam meditationem, et adhibitos in conſilium „libros complures, aſſequi liceat. Hinc paſſim annotata nonnulla, „quae praetermitti potuiſſent, ſi eorum tantum, quorum ſingularis „doctrina eſt, ratio habenda fuiſſet. — — Il ẏ a grand nombre de „perſonnes ſerieuſes et occupées à des emplois plus relevez, qui ont „beſoin de Notes, qui expliquent les endroits obſcurs, et qui ſeroient „ravies d'en trouver. Elles n'ont pas le tems de chercher dans d'autres livres les éclairciſſements dont elles ont beſoin; parce qu'elles ne „liſent ces auteurs, que pour ſe délaſſer d'autres occupations, et non „pour ſe fatiguer à chercher dans de grands volumes l'explication de „ce qui leur fait de la peine." *Parrhaſiana* I p. 229.

aut quid illud ſit, quod de ea memoriae mandare voluerint, diligenter collegi et attuli quae alii ſcriptores veteres de eodem argumento commemorarunt. Saepe enim veritas, de qua ambigitur, vel uno verbulo declaratur, quod alius adiecerit; ne quis igitur hanc teſtimoniorum nubem inanem atque inutilem exiſtimet.

Uſus ſum editione Caſauboniana (²), quam Sylburgianae omnino ſimilem repetiit etiam Duval. Addidi etiam inde interpretationem Latinam, vulgarem eam et antiquam, cuius auctor ignoratur. Quam cum a recentioribus paucis in locis emendatam aut mutatam vidi, conſului editiones antiquiores, eam nimirum, quae prodiit, cura *A. Iacobi Martini*, Lugduni apud *Stephanum Michaelem* 1578. fol. et *Wechelianam*, quae inſcribitur: *Ariſtotelis IV tomus phyſicus.* Francofurti 1593. 8. Quae verba his in editionibus diverſa reperi, ea indicare operae pretium duxi. Altera interpretatio, quam ſubieci, eſt *Natalis de Comitibus*, ex editione Latina operum Ariſtotelis cum commentario *Averrois*, quae prodiit Venetiis apud *Cominum de Tridino* 1560. 8. (³). Tertiam quoque addidi, cuius auctor eſt *Dominicus Monteſaurus*, Veronenſis, cuius mentio facta eſt non ſolum in *indice eorum, qui in ſingulas Ariſtotelicae philoſophiae partes ſcripſerunt*, adiecto editionibus Caſauboni, Duvallii aliorum-

(²) *Opera Ariſtotelis ex bibliotheca* Iſ. Caſauboni. *Lugduni* 1590. fol.

(³) Haec editio rarior, quae in bibliotheca academiae noſtrae adeſt, conſtat voluminibus XI. Sed neminem invenio, qui huius interpretationis mentionem fecerit, quam omiſit etiam Conr. Geſnerus in *Bibliotheca* aucta per Simlerum. Tiguri 1574 p. 511, etſi reliqua Natalis opera ibi recenſuerit.

rumque, ſed etiam in Conr. Geſneri *bibliotheca* aucta per Simlerum p. 173. Quam interpretationem diu, ſed fruſtra quaeſitam, miſit mihi exſcriptam e Caeſarea bibliotheca Vindobonenſi vir humaniſſimus *Mich. Denis*, cui pro hac benevolentia gratias ago maximas. Saepius vero hoc Monteſauri opuſculum repetitum eſt; reperitur in editione Ariſtotelis, quae apud *Iuntas* prodiit Venetiis 1552, et in alia apud eosdem 1573–75. (4). Poſthac cum

(4) Harum editionum, quas ipſe non vidi, notitiam mihi impertitus eſt vir generoſiſſ. L. B. *a Locella*, cuius verba grato animo referam.

De editione operum Ariſtotelis et Averrois latina.

Conſtat haec ſplendida Editio Voluminibus XI. in *fol.* cum Privilegiis *Iulii* III. P. M. *Henrici* II. Reg. Galliar. et *Franc. Donati* Ducis Venet. in lucem emiſſa. Vol. I. Titulus ita habet: *Ariſtotelis Stagiritae omnia quae extant opera. Nunc primum ſelectis translationibus, collatisque cum graecis emendatiſſimis exemplaribus, Margineis ſcholiis illuſtrata, et in novum ordinem digeſta: Additis etiam nonnullis libris nunquam antea latinitate donatis. Averrois Cordubenſis in ea Opera omnes qui ad nos pervenere Commentarii, Aliique ipſius in logica, philoſophia et medicina libri: Quorum aliqui non amplius à Latinis viſi, nuper à Iacob Mantino ſunt converſi: Alii ab eodem clarius et fidelius, quam unquam antea ab aliis, translati: Caeteri ex manuſcriptis, optimisque codicibus Philoſophorum hac noſtra aetate celeberrimorum, innumeris pene locis diligentiſſime caſtigati: Singuli compluribus margineis ſcholiis exornati. Levi Gerſonidis Annotationes in Aver. expoſitionem ſuper logices libros; Latinis hucuſque incognitę, eodem Iacob Mantino interprete. Graecorum, Arabum, et Latinorum monumenta quaedam, ad hoc opus ſpectantia. M. Antonii Zimarae in Ariſtotelis et Averrois dicta Contradictionum Solutiones. Io. Baptiſtae Bagnolini Veronenſis Labore ac Diligentia. Haec autem omnia tum ex Praefatione, tum ex Indice Librorum clarius innoteſcunt. Bernardo Salviato Epiſc. S. Papuli Romae Priori Dicata.* Huius Scutum gentilitium, et infra: *Cum ſummi Pontificis, Gallorum Regis, Senatusque Veneti decretis. Venetiis apud Iuntas* MDLII. Titulum hunc excipiunt Dicatio *Thomae Iuntae*, Praefatio *Marci de Odis* Patavini, quae ſingulorum Voll. contenta explicat, et alia *Romuli Fabii Florentini*. Sequuntur *Privilegia* ſupra dicta, Elenchus *Erratorum*, et *Index* Librorum omnium, qui ſingulis Voll. inſunt. Habet vero Vol. I. *Logica*. II. *Rhetorica* et *Poetica*. III. *Moralia*. IV. V. VI et VII. *Phyſica*. VIII. *Metaphyſica*. IX et X. *Averrois* reliqua. XI. *Zimarae* Solutiones ſupra inſinuatas.

Vol.

cum bibliothecam Gymnaſii Hamburgenſis libris rariſſimis divitem inviſebam menſe Octobr. anni praeteriti, inveni ibi eandem Monteſauri verſionem in alia etiam editione Latina operum Ariſtotelis, quae et ipſa Venetiis apud Iuntas prodiit an. 1562, conſtans voluminibus XIV in 8. (5) cuius uſum mihi benevole conceſſit vir doctiſſimus *Pitiſcus*, profeſſor et bibliothecarius. Itaque non dubitavi triplices interpretationes eiusdem libelli addere, quippe quae partim nec facile parabiles ſunt, nec volumen multum augent, praeſertim cum perſpicuum ſit, auctores uſos eſſe codicibus manuſcriptis, qui compluribus in locis diſcreparunt non parum ab exemplaribus huius libri, quae hodie proſtant, unde fortaſſe locis vitioſis medicinam elicere poſſint viri docti.

Ma-

Vol. VII. *fol.* 66. incipit Ariſtotelis Opuſculum *περι Θαυμασιων Ακȣσματων* interprete *Dominico Monteſauro* Veronenſi, et ab eo dicatum *Dominico Mauroceno* Veronae Praetori, ut docet adiecta Opuſculi Deſcriptio. De hoc *Monteſauri* labore *Marcus de Odis* in Praefat. Vol. I. ſupra citata ita ſcribit *fol.* 10. *Incedit poſtea liber de Admirandis auditionibus à Dominico Monteſauro in latinum verſus, quem Ariſtotelis eſſe ſubtiliſſimis in ſua praefatione rationibus comprobare nititur.* Sed haec *Praefatio* non comparet. Itaque liquet, *Monteſauri* Verſionem non nunc primum apud *Iuntas* prodire, ſed praeceſſiſſe Editionem aliam, fortaſſis in 4to. ab Antore *Veronae* aut *Venetiis* procuratam, quae dubio procul in Bibliothecis *Italiae* latebit. Eam vero aetate non multo maiorem eſſe *Iuntina* noſtra anni 1552. argumento eſt *Elenchus Contentorum* in Vol. VII. ubi Commentariolus noſter NUPER in latinum converſus dicitur. Eſt in Bibl. Caeſarea et alia *Ariſtotelis* Editio apud *Iuntas* annis 1573 — 75. Vol. X. in 8vo. ex praecedenti anni 1552. expreſſa, cuius *Vol.* VII. *fol.* 120. *pag.* 2. *Monteſauri* Interpretatio pariter extat; neutrubique tamen aliquid *Notarum* aut *Obſervationum* adiectum eſt.

(5) *Septimum volumen Ariſtotelis Stagiritae extra ordinem Naturalium varii libri. Quibus nonnulli etiam additi ſunt Ariſtoteli adſcripti, Alexandri problematum libri duo. Venetiis apud Iuntas* 1562. 8 pag. 121 — 132: De admirandis auditionibus commentariolus, nuper a Dominico Monteſauro Veronenſi in Latinum converſus.

Maiorem vero ut conciliarem opuſculo et utilitatem et gratiam, exornavi illud emendationibus ac annotationibus virorum doctiſſimorum, qui olim in hunc librum operam impenderunt. Optime de eo meruit *Henricus Stephanus*, qui codicibus manu ſcriptis uſus non ſolum multas ſordes abſterſit, hiulca explevit, luxata repoſuit, ſed etiam primus illud fragmentum pag. 336 ſuppeditavit, quod etſi libello ipſo recentius, tamen non parvi momenti aeſtimandum eſt. Hunc Stephani librum benevole mihi commodavit e numeroſiſſima bibliotheca ſua cel. *Niclas*, rector Gymnaſii Lüneburgenſis, cuius humanitatem et facilitatem non ſine magna laude commemorare poſſum. Liber, qui a *Maettaire Annal.* 3 p. 694 not. B. et a *Clement* in *Biblioth. curieuſe* 2 p. 108 rarioribus annumeratur, ita inſcribitur: Ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου. *Ariſtotelis et Theophraſti ſcripta quaedam, quae vel nunquam antea, vel minus emendata quam nunc, edita fuerunt.* (Pariſiis 1557. 8.). Hinc excerpſi omnes annotationes, quae ibi a pag. 151 uſque ad finem p. 168 leguntur.

Poſt *H. Stephanum* maximam curam atque operam huc contulit *Frieder. Sylburgius*, cui tam multa debent Graecae litterae. Is enim in editione Graeca operum Ariſtotelis apud *Andr. Wecheli* heredes Francofurti 1587. 4, (†) in volumine quod quartum plerumque audit et inſcribitur: Ἀριστοτέλους διάφορα συγγράμματα; *Ariſtotelis varia opuſcula*, totum hunc librum diligenter recenſuit, ad optimas editiones, easque iam rariſſimas, contulit et emendavit, unde omnia accurate huc retuli. Uſus eſt Sylburgius potiſſimum *Leonici* et *Camotii* et *Iſingrinii* editionibus,

(†) De Sylburgii editione rariori conf. Clement. *biblioth. curieuſe* 2 p. 92.

nibus, quas *L.* et *C.* et *Iſ.* inſignire ſolet. *Nicolai Leonici Thomaei* exemplar in bibliotheca academiae noſtrae adeſt. Continentur eo varii libri phyſici Ariſtotelis ſine interpretatione Latina, quorum nomina ſeu tituli graece leguntur pagina prima, additis his verbis: *Omnia ex exemplaribus N. Leonici Thomaei diligenter emendata.* In pagina ultima legitur: *Florentiae per heredes Philippi Iuntae* an. 1527. in 4. Quo de libro praeſtantiſſimo conf. Fabricii *biblioth. Gr.* 2. p. 134, 137, 168. De *Camotii* quidem editione ipſe Sylburgius in praefatione voluminis primi p. 6. quaedam indicavit, e quibus intelligitur eſſe eam, quae ex *Aldina* officina prodiit 1551. 8, adornata ſtudio *Ioannis Baptiſtae Camotii*, cum praefatione *Friderici de Turreſanis.* Haec eſt eadem, cuius meminerunt Fabric. *Bibl. Gr.* 2 p. 168 et Hamberger in zuverläßigen Nachrichten 1 p. 272. De *Camotio* vid. C. Geſneri *biblioth.* p. 341. *Iſingriniana* vero editio eſt, quam ſine interpretatione Latina Baſileae an. 1550. fol. in lucem emiſerunt *Ioh. Bebelius* et *Michael Iſingrinius*, emendatam in primis *Conr. Geſneri*, *Simonis Grynaei* aliorumque opera, quam bibliotheca academiae noſtrae habet. Inſcribitur: Ἀριστοτέλους ἅπαντα. *Ariſtotelis opera — — per Deſ. Eraſm. Roterod.* qui praefatus eſt. Quae vero annotationes in editionibus Caſauboni et Duvallii in margine additae leguntur, eae fere cunctae e Sylburgianis excerptae ſunt.

Quod in proverbio dicitur: audacem iuvare fortunam, illud et mihi contigit. Namque cum per litteras de conſilio hunc libellum edendi colloquutus ſum cum amico, viro eruditiſſimo *Niclas*, cui praeſtantiſſimam ac elegantiſſimam *Geoponicorum*

 edi-

editionem debemus, is non ſolum me a propoſito non deterruit, ſed potius in eo confirmavit, atque adeo, pro eius humanitate et in litteras Graecas amore, mecum communicavit, quaecunque ipſe libellum relegens in eum commentatus eſt. Idem a me rogatus emendavit, expolivit et explevit vulgarem interpretationem Latinam, cuius amicitiae memoria ſempiterna me ſibi obſtrinxit vir humaniſſimus.

Cum mihi probe conſcius eram imbecillitatis, quae nihil quidquam ad expoliendum libelli contextum poſſit ſuppeditare, nihil mihi fuit optatius, quam adipiſci lectionis varietatem e codice nondum collato, quam novam offerre poſſem lectoribus criticis. Huius me voti praeter expectationem compotem fecit ſummus amicorum quorundam favor. Nam cum celeb. *Dan. Cornides*, iam bibliothecarius Peſtenſis, qui illuſtriſſimos Comites *Ladisl. et Steph. Teleki de Széck*, quos viros iuvenes gentis ſplendore, doctrina et virtutibus inſignes honoris cauſſa nomino, in academiam noſtram adduxerat, per Viennam in Hungariam rediturus erat, rogavi amicum, ut mihi eius codicis, quem in Caeſarea bibliotheca Vindobonenſi eſſe, e *Lambecii commentariis* conſtabat, notitiam vellet impertiri (6). Is redux cum in biblio-

(6) Lambecii *commentar. de bibliotheca Vindobon.* lib. 7 p. 100 cod. 56. Dan. de Neſſel *breviarium et ſupplem. commentar. Lambecianorum* P. 4 p. 127. Lambecii *commentar.* ed. Kollarii lib. 7 p. 216 numero novo 231: *Ariſtotelis liber περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, qui ab editionibus impreſſis valde diſcrepat.*

Mihi quidem non videntur multi codices mſti huius libri ſupereſſe. Quos in catalogis offendi, ſunt: 1) Codex membranaceus ſaeculi circiter 15. Conf. *Graeca D. Marci bibliotheca codicum.* Venetiis 1740. fol. I. p. 115 n. 215. 2) Codex graecus membranaceus in 8. ſaeculi XIV optimae notae. Conf. *Catalogus codicum Graecorum bibliothecae Laurentianae* II p. 60. 3) Codex papyraceus in 4. ſaec. XIV varia

bliotheca quid mihi in optatis eſſet, viro meritiſſimo *Denis*, bibliothecae cuſtodi, renunciabat, contigit caſu et fortuna, ut adeſſet vir generoſiſſimus Liber Baro *a Locella* (7), qui libens accuratam codicis collationem in ſe recepit. Neque promiſit tantum, ſed perfecit promiſſum vir eruditione et animo excellens. Huic itaque grato animo acceptas refero lectiones varias, quas primus iam in publicum edo, in quibus etſi forte pauca non magni momenti eſſe videantur, tamen religio mihi fuit, omittere quodcunque acceperim. De codice quae mecum communicavit, ea ipſius verbis iam referam. "Codex noſter eſt chartaceus in forma quarta initio ſaeculi XV, ut opinor, ſcriptus a „manu quidem non ineleganti, ſed a ſupino et graecae linguae „valde ignaro librario, cuius longe plurima et ſtultiſſima παρο„ράματα ſi adnotaſſem, facile in duplum creviſſent hae lectio„nes. Sed quod in eo genere graviſſimum habetur, ſilentio „praeterire non poſſum; nam ſimilitudine plurium verborum „deceptus ſcriba noſter omnia omiſit, quae habentur in edit. „Duval. a pag. 714 v. 11 uſque incl. ad ultimum vocabulum in „pag. 717. (id eſt cap. 1 p. m. 1 v. 13 uſque ad finem capitis „30.). Scilicet cum poſt ὀφθαλμῶν in codice, quem deſcripſit, „inveniſſet inſertum articulum illum: τοὺς ἐλέφαντας pag. 739 „v. 32

varia manu conſcriptus. *ibid.* III p. 290. Neſcio an huc referendus ſit: *De mirabilibus ex Ariſtotele et aliis codex mſtus* inter libros mſtos Narciſſi archiepiſcopi Dublinenſis n. 1306 in *Catalogo mſtorum Angliae et Hiberniae*, qui editus eſt Oxoniae 1697. fol. Poteſt fieri, ut codicibus quibusdam, qui vulgo *Parva naturalia* inſcribuntur, etiam noſter libellus inſit.

(7) *Aloyſius Emericus Liber Baro a Locella* S. C. M. a conſiliis aulicis, cuius *Tentamina ad illuſtrandas leges XII tabularum*, quae vir iuvenis XIX annorum contexuit, edita ſunt Viennae 1754. 8, et approbata quam maxime omnibus viris doctis. Conf. Das gelehrte Oeſterreich I p. 296.

„v. 32 (cap. 191.) et ſequentem, qui deſinit in verbis *της παρα-*
„*κοπῆς ἔφησεν ἐκεῖνον αὐτῷ τὸν χρόνον ἥδιστα βεβιῶσθαι*, ibid. v.
„34, 35 (cap. 192.) atque eo loco, ut videtur, finem ſcribendi
„feciſſet; poſtea ad opus reverſus, incidensque in eadem plane
„novem verba, quae in ſuo codice, multis interiectis infra ite-
„rum occurrebant (in edit. Duv. p. 717 v. 48 ſeq. cap. 30.),
„putavit ſe ibi deſiiſſe, atque adeo a verbis: *καὶ ἐν Τάραντι* p.
„718 v. 1 (cap. 31.) rurſum ſcribendi initium fecit. Cete-
„rum tamen multae bonae lectiones nobis ſervatae ſunt in hoc
„Caeſ. bibliothecae codice." Quoniam lectiones iſtas accepi, cum iam capita LXX impreſſa erant, adieci, quae ad ea pertinent, in fine libri.

Poſtquam plurima libri pars iam impreſſa erat, acceſſit ei nova et maxima quidem commendatio. Namque vir illuſtris Heyne, qui omnes ſublevare et iuvare ſolet, quicunque ſtudia humanitatis colunt et promovere enituntur, ſua in hunc libellum notata mihi benevole conceſſit. Iam vero audacior ſpero veniam a viris doctis, qui, ſi ipſe parum praeſtiterim probabile, tamen attulerim quaedam, quae non poſſunt non eſſe gratiſſima et acceptiſſima omnibus. Equidem viro illuſtri et humaniſſimo me hoc nomine plus debere fateor, quam ut unquam ſolvendo eſſe poſſim.

Quam vellem, potuiſſe me etiam eas addere opes, quas quondam *Conr. Geſnerus*, magnus ille vir, in hunc librum paratas reliquit, de quibus ipſe in epiſtola de libris a ſe editis et inchoatis ita (8): *Admirandas Ariſtotelis narrationes emendavi, et melio-*

(8) Haec epiſtola adiuncta eſt Vitae *C. Geſneri* a *Ioſ. Simlero* conſcripta. Tiguri 1566. 4. et inſerta etiam *Bibliothecae* Geſneri auctae per Simlerum. Tigurini 1574. fol. p. 136.

meliore ordine digeſſi, graece. Verum ignoro, an iſtae adhuc ſuperſint; certe nunquam eas editas eſſe credo (⁹). In *Hiſtoria* vero *animalium* paſſim vir optimus ad noſtrum librum interſperſit annotationes, quas omnes ſummo ſtudio expiſcatus ſum atque in horreum meum congeſſi. Neque minori diligentia inquiſivi, quae alii viri docti in libris ſuis data quadam occaſione ad emendandum vel explicandum librum attulerint; nec parvi pretii aeſtimanda ſunt, quae e libris *Salmaſii*, *Meurſii*, *Bocharti*, *Holſtenii*, *Harduini*, et *Cluveri* hauſimus. Sed videtur libellus noſter fere neglectus a multis, ut nullam eius mentionem factam videas ab iis, qui inde ad rem, in qua verſati ſunt, non leve potuiſſent ſumere argumentum, cum vere inſunt multa, quae ab aliis auctoribus vel prorſus non, vel aliter commemorata ſunt, vel quae aliorum relationes de aliqua re aut confirmant egregie, aut corrigunt aut ſupplent.

De auctore quidem huius libri diſputationem libens relinquo artis criticae doctoribus, qui ſi negant Ariſtotelis eſſe, tamen, ut puto, mecum cenſebunt, eſſe antiquiſſimum, quippe iam ab *Antigono Caryſtio*, *Athenaeo*, *Sotione*, *Stephano Byz.* aliisque laudatum. Sunt quoque alia antiquitatis indicia a me paſſim notata, quae ad auctoris aetatem declarandam dirigere queunt. Neque multum, aut nihil omnino a vero aberrabimus credentes, aliquam ſaltem, etſi fortaſſe minimam libelli, quem nunc

(⁹) Saltem in *Bibliotheca* Geſneri continuata a Io. Iac. Friſio. Tiguri 1583. fol. p. 167, ubi libri a Geſnero poſt illam epiſtolam editi recenſentur, nulla mentio eſt Auſcultationum mirabilium. Quae vero emendationes Geſneri a Sylburgio et Caſaubono laudantur, eas ex *Hiſtor. animal.* excerptas eſſe cognovi.

nunc habemus, partem conſcriptam eſſe vere ab Ariſtotele, qui forte ſic multa notatu digna ſine ordine ſibi ad ſubſidium memoriae annotavit, et in adverſaria quaſi coniecit, quibus aliquando uti poſſet. Quod vero huius generis libris ſaepius accidit, etiam huic accidiſſe puto. Multa ſuis exemplaribus adſcripſerunt ſubinde poſſeſſores, quae poſthac in contextum recepta ſunt, unde repetitiones eiusdem rei extitiſſe credibile eſt. Quodſi eos audire malumus, qui libelli argumentum leve, et non ſatis dignum ſummi philoſophi ingenio iudicant, poſſumus in eam incidere opinionem, elegiſſe atque excerpſiſſe auctorem, quicunque demum ille ſit, quae ſingularia aut mirabilia ſibi viſa ſunt in ſcriptis Ariſtotelis, quibus alii multa aliunde collecta fortaſſe addiderint. Neque huic ſententiae obſtant, quae hic quidem leguntur, ſed in ſcriptis philoſophi hodie reliquis deſiderantur; poteſt enim fieri, ut deſumta iſta ſint e libris iam dudum deperditis. Verum unum reſtat, quod minime praetermittendum arbitror, nempe Plinium aliosque veteres ſubinde dictitare, uti ſe auctoritate *Theophraſti*, ubi ex hoc Ariſtotelis libello hauſiſſe videntur. Quam ob cauſſam complures viri docti ſuſpicati ſunt, non Ariſtotelem, ſed Theophraſtum eſſe auctorem harum Auſcultationum mirabil., quorum in numero eſt Harduinus ad Plin. I. p. 470. Sed de hoc ſatis; legant, qui velint, iudicia doctorum de hoc libro a nobis collecta, quae iam iam allaturi ſumus.

Supereſt, ut de diviſione in ſegmenta ſeu capita a me inſtituta dicam. Uno tenore et continuatione librum conſcriptum vidi in cunctis, quae mihi adhuc obvenerunt exemplis et Graecis et Graeco-Latinis. Quam ob rem mihi licitum fore iudicavi,

li-

librum in ſegmenta redigere, quo commodius eo uti poſſent lectores. Sed cum interpretationem *Monteſauri* acciperem, cognovi, eum iam eandem adhibuiſſe diviſionem, qua uſus eſt quoque *Natalis.* Tunc demum animadverti, paucos ſcriptores recentiores, e. c. *Caeſium* in *Mineralogia*, eandem accepiſſe diviſionem. Quod ſi mihi citius innotuiſſet, certo non tentaſſem novam, ne inde exiſteret vel confuſio vel moleſtia. Quamquam neutram valde metuendam opinor, cum perpauci ſint, qui librum ſecundum interpretum capita vel ſegmenta indicaverint. Atque ut reſarcirem prorſus omne damnum, ſi quid ullum eo dederim, adſcripſi interpretationi Monteſauri et veterem illam et meam diviſionem, quae ambae uſque ad cap. 36. non diſcrepant (†).

Reſtat iam, ut gratias agam cupide et libenter *F. C. Matthiae*, Gottingenſi, viro iuveni tam ſolidae eruditionis, ut *Heynii* noſtri diſcipulum poſſis agnoſcere, qui mihi operam ad typographi errores inveſtigandos et emendandos, benigne et attente locavit. Idem indices lectionesque Aldinas addidit, et inter legendum adſperſit paucula pag. 246, 248, 301 quae accipere non dubitavi.

Denique in libro tam varii argumenti ſi vel quaedam explicaverim, (quae non intellexiſſent alii, qui mihi exprobrare poſſunt ea, quae ego explicare non potui aut non ſatis recte intellexi), nec mihi nec aequis cenſoribus oleum et operam perdidiſſe

(†) Holſtenius in *notis ad Stephanum* e. gr. p. 231, 239, 253, 284, utitur diviſione huius libri, diverſa ab iſta, quam adhibuerunt Monteſaurus et Natalis. Num Holſtenius ipſe librum ad arbitrium ſuum ſibi deſcripſit in capita?

diſſe videbor (†). Finiam nunc verbis *I. M. Geſneri*, praeceptoris quondam mei: "Qui placide et humaniter, quod decet „litteras noſtras, monuerit aliquid, huic lubens merito agam „gratias; ſi quis ſecus fecerit, vel invitus me docebit aliquid, „hoc eſt praeſtabit, quo ego gaudeam; vel nihil me laedet, ſuo „praeconio ſuum ipſe dedecus vulgabit." Scrib. Gottingae d. 29. Aug. 1786.

(†) *Nam non uti ſummus philologus, nec grammaticus ſummis rationibus artis exercitatus, ſed* (ut architectus) *his litteris imbutus haec niſus ſum ſcribere.* Vitruv. in praef.

IVDI-

IVDICIA VIRORVM DOCTORVM
DE HOC LIBRO.

Henr. Stephanvs in epiſtola ad *Petr. Victorium*, praefixa libro, de quo vid. praefat. noſtra.

Quod autem ad libellum *περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων* attinet, is certe non novus, ſed plane veterum exemplarium opera renovatus in hac editione nunc prodit. In quibus quod principium huius libelli reperitur aliud ab eo quod in prioribus editionibus habemus, id vero meam de libro illo (quam mox tibi exponam) non parum adiuvare poteſt coniecturam. At de illis ex novem Theophraſti libris *ἐκλογαῖς* quid dicemus? quid vero potius, quam optabile eſſe ut non *ἐκλογὰς* ex Theophraſti libris, ſed Theophraſti libros iure vocare poſſemus? Sed exime quaeſo mihi hunc ſcrupulum, Victori, ſi potes: qui fit ut eorum multa quae hic ex duobus Theophraſti libris, *ἐκ τῶν περὶ κόπων* et *ἐκ τοῦ περὶ ἱδρώτων*, excerpta habentur, inter Ariſtotelis problemata, totidem et iisdem ubique fere verbis relata inveniantur? Hoc ſane facit, ut quod de hoc quoque Ariſtotelico libro antea ſuſpicabar duntaxat, nunc omnino perſuaſum habere coeperim; eius videlicet, qui ſoli Ariſtoteli tribuatur, problematum libri, vendicare quidem ſibi partem aliquam Ariſtotelem, ſed eam fortaſſe minimam. Nec vero ex Ariſtotelis tantum et Theophraſti, ſed ex quorundam praeterea nequaquam cum illis comparandorum ſcriptis conflatum illud volumen eſſe exiſtimo. Hinc fit ut multa repetita,

quaedam et ter poſita, mutatis tantum aliquot verbis, multa longe maximam ſtyli differentiam inter ſe habentia; multa etiam ne mediocri quidem philoſopho, nedum ipſo Ariſtotele aut omnium eius diſcipulorum praeſtantiſſimo Theophraſto, digna inveniantur. Hinc fit denique (quod te, opinor, non latet) ut in manuſcriptis codicibus, iis quidem qui antiquitatem prae ſe ferant, multa eorum quae in vulgatis editionibus leguntur, deſideremus; quae autem illic extant, alio ordine plerumque collocata reperiamus. Mea autem de Ariſtotelis περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων libro coniectura, iis profecto quae de problematum volumine perſuaſa mihi eſſe dixi, non eſt abſimilis. Ariſtotelis enim librum illum eſſe non nego (quo ore enim id negem, cum etiam a Sotione, cuius paucula quaedam ad idem argumentum facientia adiunxi, ex Ariſtotele citati, illic habeantur loci?) ſed totum librum, qualis quantusque eſt, Ariſtotelicum eſſe, id ſane pernego. Nec vero hoc duntaxat argumento niti velim, quod aliud in manuſcriptis exemplaribus initium, et magna in multis locis lectionum varietas reperiatur; ſed cum aliis, tum hiſce duobus potiſſimum: nimirum et quod nonnulla etiam quae multo poſt Ariſtotelis tempora acciderunt, illic narrentur; et huius modi ſit aliquot in locis ſartago loquendi (ut loquutus eſt Perſius) quam tantum abeſt, ut Ariſtoteli tribuere audeam, ut ne ulli quidem niſi plane impolito ſcriptori ea ſine piaculo tribui poſſe videatur.

Erasmvs Roterod. in praefatione ad edit. Iſingrinianam Ariſtot. Baſileae. 1550. fol.

Librum de mirabilibus narrationibus res ipſa loquitur e diverſis auctoribus eſſe conſarcinatum, nec prae ſe fert indolem Ariſtotelicam.

Francis. Patricivs in *Diſcuſſionibus Peripateticis.* Baſileae 1581. fol. p. 25.

Librum de admirandis auditionibus, nemo litteratorum eſt, qui Ariſtotelis eum eſſe audeat aſſerere. Ita omnia videntur ab Ariſtotelicis omnibus aliis diſcrepare.

Isaac.

Isaac. Casavbonvs in notis ad *Aeneae* Poliorcet. p. m. 1808.

Priſcis temporibus, cum vel nullae vel paucae adhuc legitimae hiſtoriae exſtarent, ſtudioſi doctrinae homines exempla propoſito ſuo convenientia, quae fando acceperant, ad ſubſidium memoriae ſibi aliisque adnotabant; eaque ſcripto mandabant. Haec ſunt quae *ἀκούσματα* vocabant, hoc eſt, auditiones vel hiſtorias auditas. Extat liber Ariſtolelis, quem vulgo *περὶ ἀκουσμάτων θαυμασίων* inſcribunt; quum verus index ſit, *ἀκούσματα θαυμάσια*. Is liber ad doctrinam parandam et cognoſcenda naturae miracula eſt a philoſopho compoſitus.

Vossivs *de hiſtoricis Graecis* lib. 4. cap. 3.

Libellus ille lectu quidem digniſſimus; magno autem Ariſtotele minus dignus videtur. Quodſi nihilo minus genuina eſt inſcriptio, iunioris credo Ariſtotelis erit.

Fabricivs *biblioth. Graeca* lib. 3. cap. 6. vol. 2 p. 137.

Multa ex hoc libro refert, Ariſtotele auctore laudato, Antigonus Caryſtius *Hiſtor. mirab.* cap. 31 – 127. Allegat et Athenaeus XII p. 541. Suidas in *κοτίνῳ*, Stephanus Byz. in *τῆνος* et alibi. Sed in *γελωνοὶ* male quaedam editiones et in his Berkeliana habet, *πέμπτῳ περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων*, cum illud *πέμπτῳ* a Xylandro recte ſit expunctum. Etiam Laertius, Patricio judice, per *συναγωγῆς α', β*, V, 25 hoc ſcriptum intelligit. Meminit et *θαυμασίων ἀκουσμάτων* in Ariſtotelis ſcripta Anonymus Menagii. *Si qua coniecturae venia*, inquit H. Dodvellus diſſ. de aetate peripli Hannonis cap. 21, *crediderim hoc opus e variis Ariſtotelis operibus collectum eſſe a diſcipulo et ſucceſſore illius Theophraſto, verbis nonnunquam ſuis, nonnunquam ipſius Ariſtotelis.* Ariſtotelis eſſe negat praeter Eraſmum Philander ad Vitruvium VIII, 3, idque ſe multis poſſe demonſtrare argumentis, Ionſius p. 176. Voſſius *de hiſt. graec.* p. 514. Ioh. Bodaeus a Stapel ad Theophraſtum p. 214. etc. Etiam Theophraſti eſſe, e Plinio obſervaſſe viſus eſt ſibi Ioh. Camers ad Florum. Contra tamen Iulius Caeſar Scaliger ad eundem Theophraſtum de cauſſis plantarum p. 325: *Commentarius de miraculis auditis, Ariſtotelis eſſe, non Theophraſti. Eſt enim illius nectareus ſtilus.* Liber ipſe

genuinus Ariſtotelis, ſed fragmentum, quod ad calcem huius libri legitur, *ὑποβολιμαῖον* eſt Mauſſaco in limine notarum ad Plutarchum *de fluminibus*, ex quo multa in illud congeſta et inde avulſa eſſe obſervat.

Ioh. Bavhinvs *Hiſtoria plantarum* lib. 8. cap. 6. Vol. I, 2 p. 152.

Libellus de mirabil. auſcultat. non eſt Ariſtotelis, quod vel ex eo patet, quod Venetiarum in eo meminerit, quas certum eſt ex hiſtoriis fide dignis Ariſtotelis ſaeculo nondum extitiſſe.

Hoc quidem argumentum nullum eſt. Videtur Bauhinus ab interprete forte deceptus putaſſe, auctorem cap. 129. loqui de Venetiis, urbe maris Adriatici, quod eſt longe ſecus. Sermo eſt enim de Venetis, Italiae antiquo populo, Trojana ſtirpe orto, ut auctor eſt Cato apud Plin. III, 19.

I. M. Gesner de electro in *Commentariis ſociet. ſcient. Gotting.* an. 1753. pap. 72.

Auctor mirabil. auſcultat. certe Ariſtotele non multo iunior.

I. G. Bvhle diſſ. *de diſtributione librorum Ariſtotelis in exotericos et acroamaticos.* Gottingae 1786. p. 77.

Primo ſtatim intuitu apparet, hunc librum ex aliis Stagiritae ſcriptis, inprimis ex animalium hiſtoria Meteorologicisque absque ullo conſilio et delectu temere conſarcinatum eſſe.

Cap.

Cap. I.

Ἐν τῇ Παιονίᾳ φασὶν, ἐν τῷ ὄρει τῷ Ησαίνῳ καλουμένῳ, ὃ τὴν Παιονικὴν καὶ τὴν Μηδικὴν ὁρίζει, εἶναί τι θηρίον, τὸ καλούμενον βόλινθον, ὑπὸ δὲ τῶν Παιόνων μόνεπον τοῦτο λέγεσθαι· τὴν μὲν ὅλην φύσιν παραπλήσιον εἶναι τῷ βοΐ. διαφέρειν δὲ τῷ μεγέθει καὶ τῇ εὐρωστίᾳ, προσέτι δὲ καὶ τῇ χαίτῃ· ἔχει γὰρ ἀπὸ τοῦ αὐχένος, ὥσπερ ὁ ἵππος, κατατείνουσαν βαθεῖαν σφόδρα, καὶ ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἕως τῶν ὀφθαλμῶν· τὰ δὲ κέρατα, οὐχ ὥσπερ οἱ βόες, ἀλλὰ κατεστραμμένα, καὶ τὸ ὀξὺ κάτω παρὰ τὰ ὦτα, χωρεῖν δὲ αὐτὰ ἡμιχόου πλεῖον ἑκάτερον αὐτῶν, καὶ μέλαν σφόδρα εἶναι, διαστίλ-

In Paeoniae monte Heſaeno, qui Paeonicam Medicamque regionem terminat, feram quandam, alibi Bolinthum, a Paeonibus vero Monepon vocatam, inveniri tradunt, quae omni quidem natura ad bovis ſimilitudinem accedat proxime, differat vero magnitudine et robore ac juba inſuper. Eſt enim ea a cervice illi, velut equo, admodum promiſſa, atque vertice ad usque oculos dependens. Cornua autem non quemadmodum bobus, ſed adunca in ſe inflexa, mucronibus deorſum verſus aures porrectis, magnitudine tam ampla ut ſingula plus ſemiſextario capiant, colore maxime atro, et relucente

βειν δὲ ὡς εἶναι λελεπισμένα. ὅταν δὲ ἐκδαρῇ τὸ δέρμα, κατέχειν τόπον ὀκτακλίνου. ἡνίκα δὲ πληγῇ, φεύγει· κἂν ἐξαδυνατῇ, μένει. ἔϛι δὲ ἡδύκρεων. ἀμύνεται δὲ λακτίζον καὶ προσαφοδεῦον ὡς ἐπὶ τέτταρας ὀργυιάς. ῥαδίως δὲ χρῆται τούτῳ πολλάκις τῷ εἴδει· καὶ ἐπικαίει δὲ, ὥστε ἀποψήχεσθαι τὰς τρίχας τῶν κυνῶν. τεταραγμένον μὲν οὖν, τοῦτον ποιεῖν φασι τὸν ἄφοδον· ἀταράχου δὲ, μὴ ἐπικαίειν. ὅταν δὲ τίκτωσι, πλείους γινόμενοι, καὶ συναχθέντες ἅμα πάντες οἱ μέγιϛοι, τίκτουσιν, καὶ κύκλῳ προσαφοδεύουσι. πολὺ γὰρ τι τούτου τοῦ περιττώματος τὸ θηρίον προΐεται.

perinde ac raſa decorticataque. Tergus diſtentum, locum octo accubantium occupat. Percuſſa fugit, nec niſi curſu delaſſata ſubſiſtit. Carnem habet guſtu gratiſſimam. Calcibus ſeſe tuetur, et alvi proluvie, quam ad paſſuum etiam quatuor ſpatium projicit (nam ea egerendi forma frequenter utitur,) ferventem adeo, ut canum, qua pertingat, pilos abſumat. Verum concitatae tantum belluae, non etiam quieſcentis, ſtercora eam vim habent. Imminente partu, ſimul pluribus collectis, enituntur adultiores, inque circulum egerunt, ac ſe quaſi vallo circumdant et muniunt; largam enim quandam ejus fimi copiam hoc genus animantis rejicere ſolet.

NATALIS DE COMITIBVS.

In monte vocato Heſeno Paeoniae, qui Mediam Paeoniamque diſterminat, feram quandam bolinthum nuncupatam eſſe ajunt, quae a Paeonibus tamen Menepus dicitur, quae univerſam corporis formam bovi habet ſimillimam, at antecellit magnitudine, membrorum firmitate et juba praeterea; habet enim dependentem a cervice, tanquam equus, eamque valde denſam atque a vertice usque ad oculos protenſam. Cornua non ſicuti boves habet lunata, ſed contorta,

quo-

quorum acumen inferius juxta aures reflectitur; ſunt ea porro illius amplitudinis, ut plus capiant ſingula ſemiſextare, ſuntque valde nigra, atque ita ſplendent, ut ſi abraſa eſſent et expolita. Vbi pellis fuerit detracta, locum occupat octo thororum, carnem habet ſuavem. Vbi percuſſum fuerit id animal, fugit; ſi nequeat amplius, ſubſiſtit, atque calcibus et ſtercoris jactu ſe defendit, quod ad ſpatium quatuor ulnarum projicit, hac projiciendi forma et ſaepius et perfacile utitur, atque ita comburit, ut canibus ſetae inareſcant ac delabantur. Hujusmodi alvi profluvium commoto et perturbato eſſe inquiunt, at quieti excrementum, non etiam urere. Vbi pariendi tempus adventarit, complures in unum conveniunt et congregatis iis, qui maximi ſunt, pariunt; atque excrementum in circulum emittunt, quod plurimum eſt illi belluae.

De hoc, ante omnia, te admonitum volo, in manu ſcriptis exemplaribus quae viderim, non hoc eſſe libri hujus principium, ſed illud quod habes infra (cap. 163), ab his videlicet verbis: *Λέγεται περὶ τὰ* Τυάνα etc. usque ad (cap. 194): *ἐξ ὃυ φασὶ πῦρ ἀνάπτεσθαι.* Inter ea autem quaedam ſunt quae ſparſim in hoc libro poſita reperiuntur. STEPHAN.

Hic quoque liber, cum in ſuperioribus editionibus partim mutilatus, partim corruptus eſſet, Stephani induſtria et integrior nobis et correctior eſt datus; ſed ut in ſordibus eluendis raro tanta poteſt adhiberi accuratio, ut non aliquot maculae oculos et manus fugiant, ita in hoc quoque tractatu accidit. Cum igitur et nos ad eum emaculandum aliquid conferre officii ratio poſtulet, in variae ſcripturae indicatione ea proferemus, quae ingenii noſtri tenuitas obiter perſpicere potuit; cetera iis relinquemus qui et otio abundant, et doctrina judicioque pollent majore. Porro ad principium libri quod attinet, Stephanus monet, in manu ſcriptis exemplaribus non eſſe idem quod in vulgatis libris initium; ſed illud quod ſeorſum vulgatarum editionum textui ſubjunctum eſt infra, quae non adulterina eſſe, ſed Ariſtotelica, ex eo licet conjicere, quod quae Stephanus Byzantius in Τῆνος ex *θαυμασίοις ἀκούσμασιν*

Ariſtotelis citat, ea ſub finem illius additamenti leguntur. (cap. 193). Sed viciſſim in hoc ipſo additamento quaedam ſunt, quae in vulgatis editionibus ſparſim reperiuntur. Jam ut ad notationum ſeriem revertar, in prima narratione quatuor ſuſpecta ſunt nomina. Nam pro Ἡσαίνῳ monte, qui interpreti *Heſenus* eſt, in Hiſtor. anim. lib. 9 cap. 45 legitur ὄρει τῷ Μεσσαπίῳ, *monte Meſſapio*, ſeu (ut in Gazae verſione eſt) *Meſſapo*. Ptolemaeus in Pannoniae deſcriptione Κετίου ὄρους et Βεβίων ὀρέων meminit p. 135. Deinde Μηδικὴ legitur etiam in Hiſtor. animal. lib. 2 cap. 1 et lib. 9 cap. 45; nec multum abſimiliter infra (cap. 125) τὴν τῶν Σκυθῶν καὶ Μεδῶν χώραν, ſed verior ſcriptura eſt per αι, ſicut apud Ptolem. p. 195, Μαιδικὴ ϛρατηγία, *Maedicus ducatus*, ſeu *Maedica praefectura*, quod clarius etiam apud Stephanum Byz. indicat alphabeti ſeries; dum ſcribit Μαιδοὺς Thraciae gentem eſſe; cujus pars, cum in Macedoniam finitimam transiſſet, Μαιδοβίθυνοι ſit vocata; atque inde eſſe gentile poſſeſſivum Μαιδικὸς, Μαιδικὴ. Tertio, pro βόλινθος, quod interpreti quoque Bolinthus eſt, in Hiſtoria animalium lib. 2 cap. 1 et lib. 9 cap. 45 legitur βόνασσος. De partibus animal. lib. 3 cap. 2, βόνναςος; apud Plinium lib. 8 cap. 15, bonaſus. Poſtremo pro μόνεπος, quod apud interpretem quoque legitur, Hiſt. animal. lib. 9 cap. 45, eſt μόναπος; apud Aelianum Hiſt. anim. lib. 7 cap. 3 μόνοψ, de quibus Geſnerus quoque in Bonaſi hiſtoria monuit pag. 151. SYLBVRG.

μόνεπον τοῦτο λέγεται] pro λέγεται convenientius ſcribemus λέγεσθαι, *dici*. SYLBVR.

καὶ τὸ ὀξὺ] de cornibus intelligendum eſt; ſicut interpres quoque vertit: *mucronibus deorſum verſus aures porrectis.* SYLBVR.

ἡμιχόου] pro ἡμιχόου, Leoniceni et Camotii editio habet ἡμιπηχείου; parum apte. Interpres vertit: *plus ſemiſextario*, ἡμιξέϛου πλεῖον. Noſtrum ἡμιχόου vocabulum infra ſic uſurpatur, cap. 140. et Hiſt. anim. lib. 9 cap. 45 de hoc ipſo bonaſo. SYLBVR.

ἡμιχόου] Errat Sylburgius, interpretem *ſemiſextario* vertentem ἡμιξέϛου legiſſe, putans. Nam ἡμίχοος, qui proprie *dimidius* eſt *congius*, primi interpretes, quocunque errore inducti, *ſemiſextarius* reddiderunt. NIC.

λελεπισμένα] Interpres legit ὡς εἰ (ſeu ὡσανεὶ) λελεπισμένα, *perinde ac raſa decorticataque*. Geſnerus mavult λελιπασμένα, *veluti peruncta*; ſicut in Hiſtor. anim. lib. 9

lib. 9 cap. 45 legitur: ἡ δὲ μελανία καλὴ καὶ λιπαρὴ τοῦ κέρατος. SYLBVR. Salmaſius Ex. Plin. p. 589 emendationem Geſneri probat. NIC.

φεύγει] fuit qui φεύγων legere voluit. I. B.

ὡς ἐπὶ τέτταρας ὀργυιὰς] i. e. XXIV pedes. Nam ὀργυιὰ Herodoto 2, 149 *ſex* eſt *pedum*, qui efficiunt *paſſum* apud Graecos, cum paſſus Romanus ſit tantum V pedum. Conf. VV. DD. ad Heſych. h. v. et Perizon. ad Aeliani var. hiſt. 12, 22. Solinus εἰς τρία πλέθρα legiſſe videtur. Sic enim ille: *Cum in fugam vertit proluviem citi ventris egerit per longitudinem trium jugerum*, i. e. pedum ſeptingentorum viginti, nam jugerum in longitudinem patet 240 pedes, quod merito reprobat Salmaſius Ex. Plin. p. 589. NIC.

εἴδει] fuit qui maluit legere ἔθει. I. B.

τεταραγμένον μὲν οὖν] Rectius: τεταραγμένου μὲν οὖν, τοῦτο ποιεῖν φασι τὸν ἄφοδον; ut ſatis declarant haec in Hiſt. anim. lib. 9 cap. 45: τεταραγμένου μὲν οὖν, καὶ φοβουμένου, τοῦτο ποιεῖ ἡ κόπρος· ἀταράκτου δ' ὄντος, οὐκ ἐπικάιει. ubi nota etiam maſc. gen. τὸν ἄφοδον pro excremento; cum in ſeceſſus ſignificatione id vocabulum ſit foemininum. SYLBVRG.

Animal, quod hic βόλινθος vocatur, ab Ariſtotele *hiſt. anim.* lib. 9 cap. 71 p. 1156 ed. Scalig. dicitur βόνασσυς, et libro 3 *de partibus animal.* cap. 2 βόνναςος; apud Plinium *bonaſus*, apud Solinum *bonacus* vel *bonnacus*, quam ſcripturam Salmaſius *exerc. Plin.* p. 589 his probat verbis: *dictum βόνακος hoc animal, quaſi βόννακος vel βοόνακος, quod corium bovis haberet, cum pilis.*

Etiam alterum nomen, quo animal Paeonibus vocabatur, vario modo ſcribitur. Nam h. l. μόνεπος legitur, in *hiſt. anim.* μόναπος. Antigono Caryſt. *hiſtor. mirab.* cap. 58 dicitur μόνωτος, et Aeliano *hiſt. anim.* lib. 7 cap. 3, quaſi μόνωπον legerit, μόνωψ. Hoc quidem nomen Graecum eſt, i. e. μονόφθαλμος, ſed quod hoc ſenſu animali prorſus non convenit.

Paeonia, quae bolinthi patria dicitur, hodie eſt pars Bulgariae et Romaniae; late enim patuit olim iſta regio. Gentes Paeoniae recenſentur a Plinio lib. 4 cap. 10. I p. 201. *Paeonia*, inquit Juſtinus 7 cap. 1, *nunc portio eſt Macedoniae.* Livius lib. 40 cap. 2: *Emathia*, *quae nunc dicitur*, *quondam appellata eſt Paeonia.* Etiam Aelianus *hiſt. an.* VII, 3 animal illud, de quo ſermo eſt, ζῶον Παιονικὸν vocavit. Plinius etiam lib. 8 cap. 15

p. 442 et Antigonus Caryſt. cap. 58 Paeoniam ejus patriam eſſe dixerunt, ſed Solinus cap. 40 naſci hoc animal circa Phrygiam Lydiamque perhibuit, quam ob cauſſam jam Hermolaus ante Harduinum ſuſpicatus eſt, legiſſe Solinum apud Plinium, non *Paeoniam*, ſed *Maeoniam*, quae conjectura vel propterea probabilis eſt, quoniam Conr. Geſnerus in ſcriptis Plinii codicibus *Maeonia* pro *Paeonia* reperiri teſtatur.

Mons Heſaenus in Ariſtot. *hiſtor. anim.* IX cap. 71 p. 1156, ubi ejusdem animalis hiſtoria legitur, vocatur *Meſſapius*: *ἐν τῷ ὄρει Μεσσαπίῳ*. Antigonus Car. c. 58, qui ex Ariſtotele hauſit, *Marſanum* vocat: *ἐν τῷ ὄρει Μαρσάνῳ*, quam lectionem probat Salmaſius *Exerc. Plin.* p. 179 et 589.

Medica ſeu Maedica Thraciae mediterraneae pars ſub monte Pangaeo ſita, proxima Macedoniae. Gens vocabatur Medi ſeu Maedi. Stephanus Byz. *Μαιδοὶ ἔθνος Θρᾴκης, πλησίον Μακεδονίας*. Alii ſunt Medi Aſiani. *Μαιδικὴν* legendum eſſe jam Sylburgius monuit, et ſic loco priore ſcribit Salmaſius.

Bolinthus, qui magnitudine a bove differre hic ſcribitur, in Ariſtotelis *hiſt. anim.* dicitur animal magnitudine tauri, ſed corpore quam bos latiore, *ὀγκωδέστερον*. *Cervix*, inquit Ariſtoteles, *jubata armorum tenus, ut equi eſt, ſed villo molliore, quam juba equina et compoſitiore.* *Κέρατα κατεστραμμένα*, cornua adunca, id eſt deorſum verſa, ita ut mucro inferne juxta aures ſit. In *hiſt. animal.* dicuntur cornua adunca in ſe flexa et pugnae inutilia; *κέρατα γαμψὰ, κεκαμμένα πρὸς ἄλληλα, καὶ ἄχρηστα πρὸς τὸ ἀμύνεσθαι.* Atque lib. 3 *de partibus animal.* c. 2: *κέρατα γαμψὰ πρὸς ἄλληλα.* Plinius: *cornibus in ſe flexis, ut non ſint utilia pugnae.* Ergo temere Solinus: *cornua ita multiplici flexu in ſe recurrentia, ut ſi quis in ea offenderit, non vulneretur.* *Λελεπισμένα* dicuntur a verbo *λεπίζω*, *decortico.* Sed Conr. Geſnerus *hiſt. quadrup.* I p. 146 legit *λελιπασμένα*, a verbo *λιπαίνω*, a quo et *λιπασμὸς*, hoc ſenſu: cornua ajunt nigro colore adeo ſaturata eſſe, ut tanquam peruncta ſplendeant. In *hiſt. anim.* p. 1157: *ἡ δὲ μελανία καλὴ καὶ λιπαρὰ τοῦ κέρατος.* *Λιπαρὸν* Graeci vocant quidquid nitet et ſplendet ab olei vel unguinis nitore. Ita Heſychius: *λιπαρὸν, στιλβόν.* Dioſcorides aluminis genus *λιπαρὸν* laudat lib. 5 cap. 123, atque idem lib. 5 cap. 85: *ἡ δὲ πομφόλυξ λιπαρὰ ὑπάρχει.*

Ἡμίχοος eſt dimidius congius. Conr. Geſnerus in *hiſt. quadrup.* I p. 146 reprehendit Gazam, qui ſemiſextarium reddidit, cum *Chus*, id eſt, congius, ſextarium ſexies capiat, unde et ſextario nomen apud Latinos. Verba viri doctiſſimi digna ſunt, quae huc referantur. "Eſt congius menſura liquidorum, quae vini vel „aquae libras decem capit, teſte Paulo „Aegineta; qui etiam *ξέστη*, ſextario „uncias viginti attribuit. Alius eſt „aridorum ſextarius, *ἑκτεὺς* apud „Graecos, cujus dimidium *ἡμίεκτον*. „Huic nomen quod medimni Attici „pars ſexta ſit; choenices capit octo; „conſtituunt autem choenices octo „modium Aegyptium vel Italicum. „Choenix xeſtas (id eſt ſextarios li„quidorum) duas capit. Quod ſi

„quis

„quis de illo intelligat, ſemiſextarius „choenices quatuor capiet, id eſt ſextarios liquidorum octo, qui vini vel „aquae libras tredecim et uncias quatuor caperent. Ita ſemiſextarius aridorum ad ſemicongium liquidorum, „duplus erit et ſupertripartiens quintas, ut uncias quatuor omittam. „Sed Chus liquidorum eſt menſura, „et Ariſtotelem de liquidis intellexiſſe veriſimilius eſt, quoniam cornibus „hujusmodi pro poculis utebantur. „Sed forte Gazam defenderit aliquis „d. Hieronymi auctoritate, qui commentariorum in Ezechielem libro I „choa Atticum, ſextarium Italicum „eſſe ſcribit. At hoc auctorum alius „nemo ſcribit, ut omnino memoria „vel rei inſcitia lapſum Hieronymum „aut librarium potius credam; qua „de re adverſus Alciatum Hieronymo „patrocinantem, Georgius Agricola „libro 2 de ponderibus et menſuris „doctiſſime differit, ubi Plinium etiam „erroris incuſat, qui in vini nectaritis apparatu ubi Dioſcorides choas, „id eſt congios ſex habet, ipſe ſive „ex Dioſcoride ſive alio Graeco auctore transferens, totidem ſextarios reddit, quod itidem vel ipſius vel librariorum negligentia factum conſtat, „cum alibi ſemper pro Graecorum „ſextario congium reponat. Sed Gazam fortaſſis offendebat nimia capacitas, ſi dimidium congii reddidiſſet. „Atqui alia legimus longe capaciora „cornua, qualia Plinius urorum eſſe „ſcribit, ex quibus barbari ſeptemtrionales potant urnasque binas capitis unius cornua implent. Amphora duas capit urnas, urna congios quatuor, Voluſio teſte, et approbante Ge. Agricola. Vnum igitur uri bovis cornu congios quatuor capere poterat. Aelianus Ptolemaeo ſecundo ex India cornu allatum ſcribit, quod tres amphoras „caperet, ut Aelianus tradit. Tres „amphorae congios viginti quatuor „efficiunt." Hactenus Geſnerus. De congio confer. Budaeus *de aſſe* lib. 10 p. 221. Recentiori vero aevo cornua reperta ſunt tam immani magnitudine, ut Ariſtotelis de bonaſi ſeu bolinthi cornibus narrationi facile fidem faciant. Conf. Pallas comment. de oſſibus Sibiriae foſſilibus in *Novis commentariis acad. Petropol.* tom. XIII pag. 461 ſeq.

Pellis bolinthi extenſa ſcribitur hic *κατέχειν τόπον ὀκτακλίνου.* Eadem in *hiſtor. anim.* dicitur occupare ſpatium *εἰς ἑπτάκλινον.* Sic in noſtro libello infra cap. 58 fontem Siciliae Palicinum eſſe ſcribit noſter *ὡς δεκάκλινον.* Etiam cap. 139 *τόπος πεντάκλινος.* Conf. Pollux lib. 1 c. 8 p. 51 et lib. 6 cap. 1 p. 566, ubi quid ſit *ὀικος τρίκλινος, πεντάκλινος, δεκάκλινος* docet. Hiſce vocabulis Graecos certam deſignaſſe menſuram, non minus quam ſi cubitos et pedes nominaſſent, palam eſt. De iſta vero quaeſtione, quantum fuerit hoc ſpatium, diſputavit Geſnerus *hiſt. quadr.* I p. 147, qui eandem omnium iſtorum ſpatiorum, quae a *cline* nomen habent, fuiſſe latitudinem, et longitudine ſolum differre, credidit. Ex ejus ſententia heptaclinos vel octaclinos bonaſi longitudo non brevior fuit pedibus ſeptemdecim; quae vero latitudo fuerit, ex ratione longitudinis ad latitudinem in communium boum pellibus conjicere liceat.

'Ὀργυιά eſt menſura, quae manibus extenſis fit; ſeu extenſio manuum una cum pectoris latitudine. Conf. Heſy-

Heſychius, Pollux, Suidas, et Nic. Blancardus ad Arriani lib. 2 *de exped. Alexandri* p. 130. Gaza et complures interpretes orgyias reddiderunt *paſſus*, quos propterea reprehendit Conr. Geſnerus. Attamen Plinius quoque Graecorum orgyias noſtratibus paſſibus pares eſſe intellexit, qui lib. 5 ſect. 9 altitudinem Moeridis paludis dixit eſſe quinquaginta paſſuum, quam Herodotus lib. 2 pronunciavit eſſe πεντηκοντόργυιον. Eodem modo Plinius VI, 18 fluvio Gangi tribuit altitudinem nusquam minorem paſſibus XX, pro eo, quod Graeci e. c. Strabo lib. 15: βάθος εἴκοσι ὀργυιῶν τοὐλάχιςον, *altitudinem orgyiarum minimum viginti.* Conf. Perizonius ad Aeliani *var. hiſt.* XII, 22 p. 697. Plinius quidem in bonaſi hiſtoria non *orgyias*, ſed *jugera* dixit, cujus propterea judicium eruditionemque deſiderarunt Geſnerus aliique critici. Conf. Ant. Mureti *variarum lection.* lib. 14 cap. 4 p. 366. Quis enim credat, inquit Geſnerus, ad tantum ſpatium ſtercus bonaſum ejaculari! Jugerum enim vocabatur, ut ipſe Plinius alibi ſcribit, quod uno die boum uno jugo exarari poſſet. Verum enimvero jam Solini aetate in Plinii codicibus ita legebatur, cum is, *fimum*, inquit, *egerit per longitudinem trium jugerum.* Neque quatuor jugera, ſed tria tantum dixerunt Plinius atque Solinus, cum Ariſtoteles orgyias quatuor ſcripſerit; quam ob cauſſam Meurſius ad Antigonum non III, ſed IV jugera apud Plinium legere vult. Atqui Harduinus Plinium ſua interpretatione vindicare conatus eſt; ita enim ille: *dum fugit bonaſus, fimum egerit, donec jugerum trium ſpatium fugiendo percurrerit.* E contrario Ariſtoteles non in fuga, nec cum in fugam vertit, ventris proluviem egerere bonaſum dicit, ſed cum viribus defectus fugere amplius non poteſt ac ſtare cogitur. Primo igitur percuſſus in fugam ſe dat bonaſus; ubi vires eum defecere, tunc ſtat, ac ſe defendit calcibus et ſtercoris adverſus inſequentes ejaculatione. Ariſtoteles lib. 2 *de partib. an.* cap. 6 p. 515: τούτῳ γὰρ ἀμύνεται φοβηθέντα. *Eo* (excrementi profuſione) *ſe tuentur bonaſi, cum metuunt.* Antigonus Car. Ariſtotelis mentem non prorſus expreſſit: διωκόμενον δὲ προσαφοδεύειν πόῤῥωθεν, *animal agitatum longe emittit merdam.*

Verbum ἐπικάιω, *aduro*, dicitur etiam de fructu, qui ſolis ardore exuritur; e. c. Geopon. lib. 1 cap. 12 p. 59. Antigonus: *tanto ardore eſt merda, ut jumentis* (canibus) *ea tactis pili defluant.* Plinius: *cujus contactus, ut ignis aliquis amburit.* Solinus: *cujus ardor quidquid attigerit, amburit.* Ariſtotelis ſententia haec eſt: pilum tantum amburere ac depectere canibus, quos contigerit ſtercus illud. Male itaque haec omnia pro more ſuo, quo majus eſſet miraculum, exaggeravit Aelianus; hic enim ita: *acre et igneum reddit ſtercus, quod quidem ipſum ſi in venatorum quempiam inciderit, mortem afferat.* Geſnerus Gottingenſis in lexico et Stephani et Fabri verbum *amburere* reddidit graece περικάιειν vel σμύχειν; ſed Plinius et Solinus idem eſſe quod ἐπικάιειν docent. Alioquin Latini verbum *adurere* dicunt de ſtercore, quod nimio ardore ſuo nocet; e. c. Cato VI, 27, 12: *adurit ſtercore ungulas pullus.* Pallad. *Jan.* XV, 16: *aduritur planta calore ſtercoris.*

Deni-

Denique fabula de partu ab Ariſtotele in hiſtor. animal. aliter enarratur: *imminente tempore pariendi, univerſi* (ἀϑρόοι) *in montibus pariunt; ac priusquam ſobolem edant, circa locum alvum exonerant, tanquam ponentes munimentum. Emittit fera haec largam quandam copiam excrementi hujus.* — Hac de re nihil legitur apud Plinium, nihil apud Solinum. Neque Antigonus hac de re quidquam, qui quidem aliam fabulam adjecit, cujus nullus alius mentionem fecit; *quam femellam*, inquit, *ſemel iniverit, ac impraegnaverit, ab ea porro abſtinere.* ὃδ' ἂν ὀχεύσῃ, καὶ ἔγκυον ποιήσῃ, τούτου πάλιν οὐχὶ ἅπτεσϑαι. Haec ipſa verba leguntur quidem in Ariſtotelis *hiſt. anim.* p. 1160, ſed de elephanto, non de bonaſo. Ibi Ariſtoteli primum ſermo eſt de bonaſo, deinde de elephanto, poſtea de camelo, denique de equa regis Scytharum. Inde legitur apud Antigonum hiſtoria bonaſi, quam vero ſtatim excipit fabula de equa regis Scytharum; ergo deeſt in Antigoni libro quod Ariſtoteles de elephanto et camelo interſeruit. Eſt itaque ſatis manifeſtum, vel ipſius Antigoni vel librariorum negligentia ad bonaſum eſſe relatum, quod Ariſtoteles de elephanto enarravit. Potuit etiam facile haec fabula (marem non iterum attingere feminam, quam ſemel iniverit) exiſtere de elephanto, cum hoc animal nunquam niſi in abdito coit, ita ut nemini usque ad noſtrum tempus ejus coitum videre contigerit. Vid. Plin. VIII, 5. Ariſtot. *hiſt. anim.* lib. 5 cap. 2. Aeliani *hiſt. anim.* VIII. 17. Bosmann Reiſe nach Guinea. Hamburg 1708. 8. p. 285. Deinde etiam veteres elephantum prudentiſſimum putantes voluerunt laudare hujus abſtinentiam ac parſimoniam, quaſi feminae jam gravidae nunquam moleſtus ſit. Quamquam haec laus potius feminae quam mari convenit. Namque femina gravida marem laſcivientem recuſare videtur, ſicut nec equa gravida admiſſarium admittit. Meurſius hoc vitium, quo Antigonum ſuum librarii contaminarunt, non animadvertit.

Jam videamus, ſi animal, cujus hiſtoriam haſtenus explicavimus, agnoſcere liceat. Solus inter veteres Ariſtoteles ejus notitiam habuiſſe videtur, quippe qui ejus mentionem ſaepius injecit; ſed Plinium, Aelianum atque Antigonum ex Ariſtotele, Solinum vero ex Ariſtotele et Plinio ſua hauſiſſe, manifeſtum eſt. Neque quisquam ex his aliquid ad hiſtoriam animalis addidit, quod non legatur etiam apud Ariſtotelem. Quae ab his auctoribus de bonaſo relata ad animal agnoſcendum facere queunt, haec ſunt: 1) bonaſus eſt ſpecies boum ſilveſtrium. 2) naſcebatur, tempore Ariſtotelis, in montibus iſtius terrae, quae hodie Bulgaria et Romania vocatur. 3) bove vulgari major et robuſtior. 4) vox bovis vulgaris. 5) cornua nigra, ſplendentia, permagna, adunca, ſeu deorſum verſa, ut mucro inferne juxta aures ſit. 6) juba equina. 7) pilus mollior quam equinus, demiſſior, colore partim flavo, partim mixto ex cinereo et rufo; antiae ad oculum pertinentes; crura hirta. 8) cauda bubula, ſed brevior. 9) corium vehementer craſſum. 10) pulverem ſpargens, more tauri; fuga delaſſatus ejaculatione ſtercoris amburentis ſe defendens. 11) feminae complures ſimul in montibus pariunt,

 ubi

ubi magna ſtercoris copia acervata eſt. 12) caro ſuavis.

Equidem dubito, quin ex his hodiernum bonaſi nomen certo erui poſſit. Zoologi referunt omnia animalia, quae ſponte coeunt et quorum coitu procreantur pulli, qui et ipſi aliquando gignere queunt, ad unam eandemque *ſpeciem*. Species vero quascunque in plurimas ſimilitudines et *varietates* mirum in modum transformari, conſtat inter omnes, qui hiſtoria naturali vel paululum imbuti ſunt. Hae varietates, quarum quaelibet ſubinde in aliam transire ſolet, frequentiſſimae ſunt in iſtis animalium generibus, quae ab hominibus aluntur et manſueta vocantur. Exempli gratia nominaſſe ſufficit, columbas, gallinas, canes, capras, oves, boves. Neque haec animalia tunc tantum varias mutationes ſubeunt, quando domeſtica ſunt, ſed etiam quando ſilveſtria ſponte degunt, nimirum pro loci vel ſoli natalis varia ratione. Pertinent huc diſcrimina, quae intereſſe videntur inter boves ingentes Podoliae, Holſatiae, Belgii, laxis palearibus cornibusque vaſtiſſimis ornatos, interque macilentos ac parvos aliarum terrarum; vel inter boves *camuros*, qui converſa introrſus cornua habent, et *patales*, quorum cornua diverſa ſunt ac late patent, et *laevos*, quorum cornua terram ſpectant, et *licinos*, qui cornua ſurſum verſum reflexa gerunt, atque inter iſtos, qui cornibus prorſus carent, quales ſeptemtrio fert. Hos quidem boves meras, uti dicunt, varietates ſpeciei vulgaris eſſe, graviſſimis argumentis jam dudum probatum eſt. Neque *urus* non eſt varietas, immo is ipſe ſator omnium varietatum eſſe videtur, cujus ab indole reliquae vel degenerarunt, vel deflexerunt. In tanta bovini generis varietate ſola generatio limites finire poteſt. Nam differentiae, quae facile in oculos incurrunt, uti magnitudo formaque cornuum, color pili, tophi, jubae prolixitas et quae ſunt alia, in quibus attentio eorum, qui hiſtoria naturali non ſatis imbuti ſunt, haerere ſolet, ad ſtatuendam ſpecierum differentiam non ſufficiunt. Poteſt etiam accidere, ut varietas, quae olim in regione aliqua frequentiſſima fuit, hodie nusquam ſuperſit. Poteſt univerſa animalium ſpecies venatione abſumi, qua perierunt jam dudum in Anglia ac in noſtris terris lupi, atque uri, qui in Germania antiqua frequentes fuerunt. Interdum etiam homines omnia alicujus ſpeciei animalia comprehenderunt et manſuefecerunt, ita ut noſtro tempore iſtorum ferorum reliquiae ſuperſint nullae, atque ut credant propterea nonnulli, hanc animalium ſpeciem nullo in loco feram ſeu ſilveſtrem unquam fuiſſe; quod in primis iſtis animalibus accidit, quae placidiora erant, quorumque uſus maximus et ab antiquiſſimis temporibus cognitus eſt. Ita cum animalia fruuntur cura humana, deflectunt ea paulatim a priſtina indole, ut vix progeniem, unde ortum duxerunt, agnoſcere liceat.

Sed ad bonaſum revertamur. Verum quidem eſt, inter boum ſpecies, quas Linneus, Briſſonus aliique annumerarunt, eſſe unam, cui illi et nomen *bonaſi* et quidquid Ariſtoteles de tauro Paeoniae memoriae mandavit, attribuerunt; ſed ſi omnia teſtimonia, quae de hac ſpecie acervarunt Briſ-

Briſſonus in *Regno animali* p. 84 et Erxleben in *ſyſtemate regni animalis* p. 233, diligenter perpendimus, facile cognoſcimus, omnes auctores recentiores, qui de bonaſo quidquam retulerunt, omnia hauſiſſe ſolo ex Ariſtotele, neque ullum eſſe recentiorem, qui bonaſum ipſe viderit. Etſi enim Kramerus in *Elencho vegetabilium et animalium per Auſtriam inferiorem obſervatorum;* Viennae 1756. 8. p. 322 refert, fuiſſe quondam bonaſum in vivario principis Eugenii, ibique ſobolem procreaſſe, tamen hac de re dubitare licet, cum ipſe nihil attulit, quod hanc ſpeciem poſſit declarare, cumque bonaſum ſuum germanice vocavit Auerochs, quod quidem uri, non bonaſi nomen eſt. Effigiem capitis bonaſi dedit quidem Conr. Geſnerus in *hiſt. quadr.* p. 145, quam ſibi Norimberga a Cornelio Sittardo medico miſſam eſſe ſcribit; ſed unde is Sittardus effigiem nactus ſit, ignoratur. In *appendice hiſtoriae quadrupedum* p. 5 et in Thierbuche, Frft. a. M. 1669. I. p. 298. idem Geſnerus etiam ſceletum capitis cum cornibus depinxit, quod in Anglia effoſſum eſſe ſcribit; ſed neque hoc argumentum alicujus ponderis eſt. Nam cornua ejus ſceleti accedunt quidem ad ſimilitudinem cornuum, quae Ariſtoteles bonaſo tribuit, ſed etiam inter boves noſtrates ſunt, qui cornua ita adunca habent. Jonſtonus in *Theatro animal. Heilbrunnae* 1755. I p. 52 tab. 18, qui et ipſe incertum dictitat, an cornua olim Geſnero miſſa bonaſi fuerint, effigiem dedit animalis, cui nomen bonaſi adſcripſit, de qua Briſſonus: *bona*, inquit, *ſi jubam haberet;* ſed facile intuenti intelligitur, Jonſtonum nihil quidquam praeter capitis effigiem a Geſnero editam habuiſſe, cui pictor truncum et pedes ſponte appinxit. Quae cum ita ſint, delenda eſt haec ſpecies in ſyſtemate, niſi vel reliqua animalia veterum nondum teſtimonio recentiorum comprobata in ſyſtema recipere velimus. Geſnerus, Spanhemius, Kleinius et Buffonus in *hiſt. nat.* edit. Lipſien. VI, I p. 177 demonſtratum iverunt, bonaſum eſſe idem animal, quod veteribus *biſon* vocatur; ſed haec mera conjectura eſt, non valde probabilis. In eo quidem conſentio, fuiſſe bonaſum biſontis vel tauri ſilveſtris jubati varietatem Paeoniae indigenam.

Quod in bonaſi hiſtoria maxime mirum fortaſſe videatur, eſt haud dubie illud, quod Ariſtoteles de ſtercore amburente retulit, quod a Rajo *ſynopſ. method. animal.* Londini 1693. 8. p. 71 aegre fidem impetravit et a Buffonio prorſus praetermiſſum eſt. Equidem hac de re paucis ſententiam afferam. Vehementiſſimas animi contentiones, terrorem et iram interdum hominibus alvum laxare, comprobarunt phyſiologi rationibus et exemplis, conf. Halleri *elementa phyſiolog.* Lauſannae 1763. 4. Vol. 5. p. 587. Tale aliquid potiſſimum evenire quibusdam ſpeciebus generis Viverrae, quas Buffonius *Mouffetes* vocat, memoriae mandarunt zoologi. Animal a Linneo *Putorium*, a Buffonio *le conepate* dictum, quod in America ſeptemtrionali degit, quando ab hominibus, vel canibus vel hoſte quocunque exagitatur, primum ſe in pedes dat, et fuga ſalutem petit; ſed deinde viribus defectum, quando effugium omne praecluſum videt, urinam cum halitu foetidiſſimo ſubito et vehementer e longinquo in inſe-

 quen-

quentem emittit, atque hoc modo hoſtem effugere conatur. Vid. Kalms Reiſe nach dem nördlichen Amerika, II p. 412. Carvers Reiſe p. 373. Similis perterrefactis illico alvum moveri, pervulgatum eſt. Ita quoque *Lama*, animal Americanum camelo affine, in hoſtem vomitu egerit cibum cum humore impuro, qui tam cauſticus eſt, ut puſtulas faciat. Buffon. *hiſt. nat.* VII, I p. 14. Ita ſepia, ubi ſe apprehendi metuit, effuſo cruore atro, quem atramentum veteres vocarunt, infuſcata aqua absconditur. Cicero *de nat. deorum* 2, 127 c. 50. Quod itaque in bonaſi hiſtoria maxime mirum videtur, illud etiam in aliis animalibus non inſolitum eſt, quod jam ipſe Ariſtoteles non ignoravit, nam lib. 2 de *partib. anim.* c. 2 p. m. 515: *καὶ ταύτῃ τῇ προέσει διασώζεται ἕτερα, hac eadem alvi profuſione alia quoque animalia ſervari certum eſt.* Denique etiam veriſimile eſt, fabulam de bonaſi defenſione non parum eſſe exaggeratam, quod ſaltem ab Aeliano factum eſſe conſtat.

CAP. II.

Τοὺς ἐν Ἀραβίᾳ φασὶ καμήλους μὴ ἀναβαίνειν ἐπὶ τὰς μητέρας· ἀλλὰ κἂν βιάσηταί τις, οὐ θέλουσι. καὶ γάρ ποτε λέγεται, ἐπεὶ οὐκ ἦν ὀχεῖον, τὸν ἐπιμελητὴν καλύψαντα ἐφεῖναι τὸν πῶλον. ὡς δ' ὀχεύων ἐπέβη, τότε μὲν, ὡς ἔοικε, συνετέλεσε, μικρῷ δ' ὕϛερον δάκνων τὸν καμηλίτην ἀπέκτεινεν.

In Arabia, ajunt, camelos non inire matres ſuas, ſed etiam ſi quis cogat, non patiuntur. Porro curatorem admiſſario aliquando deſtitutum, opertam matrem ſubmiſiſſe pullo, qui etſi coitum (ut videtur) abſolvit, paulo tamen poſt eum hominem morſibus necavit.

NATALIS DE COMITIBVS.

Camelos, qui ſunt in Arabia, matres non conſcendere fama eſt, quos ſi quis compellat, minime poteſt inducere. Atque commemoratur armentarius aliquando cum non adeſſet admiſſarius, pullum contexiſſe; cum vero rem veneream tunc conſcendens is abſolviſſet, paulo poſt morſibus armentarium interemit.

ἐφεῖναι]

ἐφεῖναι] C. et L. ἀφεῖναι. Sylb.

ὀχεύων ἐπέβη] ibidem gen. caſu ὀχεύοντος ἐπέβη. Sylb.

Arabiam camelorum patriam eſſe, convincit Buffon *hiſt. nat.* VI, I p. 121. Quae vero hic de horum animalium pietate erga matrem enarrata ſunt, ea etiam leguntur in Ariſt. *hiſt. anim.* IX cap. 73 p. 1161, qui quidem locus, cum Scaligero mendis laborare videtur, fortaſſe a viris doctis ex hoc noſtro libello corrigi poteſt. Camelum nec matrem, nec ſororem inire, relatum eſt etiam in *Geopon.* XVI cap. 22 p. 1135. Fabulam ipſam de camelario interfecto, variis additamentis, pro more ſuo, exornavit Aelianus *hiſt. anim.* III cap. 47. Inde Georgius Piſida in *Opific. mundi* V. 910 ſua hauſit, cujus verba in annotationibus ad *Geopon.* laudavit doctiſſimus Niclas. Nos adſcribimus interpretationem latinam ex editione Commelina 1596. 8. pag. 67:

Quisnam camelos, aeſtuent ira licet,
Perſuaſit ut parentis haud ſe polluant
Contactibus? libidinoſum ergo hoc pecus,
Dum temperat conſtanter a venere impia,
Perſas nefandae impuritatis arguit.

quippe Perſis hunc inceſtum exprobrat Minucius Felix, ad quem vid. Elmenhorſtii et Woweri annotationes p. 303. Avicennam quoque in libro *de animalibus* eandem camelorum collaudare pietatem, novi ex Caelii Rhodigini *lection. antiq.* pag. 357.

Scaligero in annotationibus ad Ariſtotelis *hiſt. anim.* pag. 1162 mirum videbatur, camelum morſu poſſe interficere, quoniam mordere, ut putabat, non cadit in animal, quod dentium ſuperiore ordine, ut recte ait Plinius, caret. Sed non erravit Ariſtoteles. Cameli enim, quando coeunt, furore agitantur et mordent temere appropinquantes, quam ob cauſſam Perſae eo tempore camelos fiſcellis capiſtrare ſolent. Recte itaque Plinius lib. X cap. 63: *neque intervenire datur ſine pernicie.* Qui hac de re teſtimonia recentiorum requirit, legat itineraria e. c. *Olearii* lib. V cap. 8 p. 299 edit. Hamb. 1696. fol. *Thevenot* II lib. 2 cap. 15 p. 167 edit. germ. Francof. 1693. 4. Voyage *d'Ovington.* Paris 1725. 12. I p. 222. *Eſſais philoſophiques ſur les moeurs de divers animaux étrangers.* Paris 1783. 8. pag. 194. Atque neſcio, an tota iſta de pietate fabula inde orta ſit. Fortaſſe in furore venereo camelus hominem morſu confecit, non quia animal ad matrem admiſerat, ſed quia incautus acceſſerat, unde, ut ſolent homines animalibus rationes tribuere, cognationum intellectum, ut loquitur Plinius, in camelo eſſe ſuſpicati ſunt.

Denique eandem pietatem et cognationum intellectum attribuerunt etiam equis Ariſtot. *hiſt. anim.* lib. IX cap. 76. Plin. VIII cap. 42. I p. 466. Varro *de re ruſt.* lib. II cap. 7. Oppianus *de venat.* I v. 235 (conf. Rittershuſii commentar. in hunc locum

p. 27) Antigonus Caryſtius cap. 59. Attamen ipſe Ariſtoteles *hiſt. anim.* lib. VI cap. 22 p. 750 auctor eſt, inire equos et matres et filias. Spectant huc etiam verſus Ovidii *metam.* X, 324:

coeuntque animalia nullo
Caetera delicto, nec habetur turpe juvencae
Ferre patrem tergo, fit equo ſua filia conjux,
Quasque creavit init pecudes caper, ipſaque cujus
Semine concepta eſt ex illo concipit ales.

Verbum *ἀναβαίνειν* eodem ſenſu occurrit in Aeliani *var. hiſt.* I cap. 15 p. 17, ſed ſine praepoſitione, cum ſolo accuſativo caſu. Ὀχεῖον et ὀχεῖος eſt *admiſſarius.* In lexicis ὀχεῖα, *admiſſarii*, quaſi ſit nomen plurale tantum, ſed occurrit etiam ſingulare. In *Geoponic.* XVI cap. 1 p. 1100 equus admiſſarius dicitur ἵππος πρὸς ὀχείαν. Verbum τελέω, ſaepius de re amatoria; ex. gr. Oppian. *de venat.* I, 254. Καμελίτης, *camelarius;* ſaltem in lege quadam hoc nomen latinum legitur. Vid. lexica Geſneri.

CAP. III.

Τοὺς κόκκυγας φασὶ τοὺς ἐν Ελίκῃ, ὅταν μέλλωσι τίκτειν, μὴ ποιεῖν νεοττίαν, ἀλλ' ἐν ταῖς φαττῶν, ἢ ταῖς τῶν τρυγόνων ἐντίκτειν, καὶ μήτ' ἐπωάζειν, μήτ' ἐκκολάπτειν, μήτε τρέφειν αὐτούς· ἀλλ' ὅταν γεννηθῇ ὁ νεοττὸς καὶ ἐκτραφῇ, μεθ' ὧν ἂν οὗτος συνῇ, τούτους ἐκ τῆς νεοττίας ἐκβάλλειν. γίνεται δ', ὡς ἔοικε, μέγας καὶ καλὸς, ὥστε ῥαδίως κατακρατεῖν τῶν λοιπῶν. τούτῳ δὲ χαίρειν φασὶ καὶ τὰς φάττας οὕτως, ὥστε καὶ αὐτὰς συνεκβάλλειν ἐκείνῳ τοὺς ἰδίους νεοττούς.

Cuculos in Helice, inquiunt, generaturos, non nidificare, ſed in palumbium aut turturum nidis parere, ſed et nec incubare, nec excludere, neque nutrire. Verum natum jam pullum, (ſingulos enim edit tantum) nutritumque reliquos ſuos coalumnos e nido deturbare; quippe qui ad tantum roboris pulcritudinisque excreſcat, ut et reliquis facile ſit ſuperior, et nutricem quoque in ſeſe convertat, quae ſpecie ejus exultans in eiiciendis ſuis fert opem.

NATA-

Natalis de Comitibvs.

Cuculos ajunt, qui ſunt in Helice, ubi pariendi tempus adventarit, nidum non extruere, ſed in, vel palumbarum, vel turturum nidis parere; ac neque ovis quidem incubare, neque educare, verum ubi pullus natus fuerit, reliquos quibus cum educatur, ex nido dejicere. Fit autem magnitudine uti patet ac pulcritudine eximius, ita ut reliquos facile vincat, quare palumbas etiam tantopere gaudere inquiunt, ut vel ſuos pullos illi opem ferentes extrudant.

ἐν ταῖς φαττῶν] Iſingrinii et Stephani editio habent φαβῶν, maſc. gen. Sylb. In libris ſcriptis fuit φαβῶν, quod adhuc legitur apud Ariſtot. hiſt. anim. lib. 9 cap. 29 et apud Antigonum Car. cap. 109; ſed in Ariſtotelis hiſt. anim. VI cap. 7 recte legitur φαττῶν. I. B.

τούτῳ δὲ χαίρειν] Qui verbis Graecis adhaerere vellet, poſſet forte ita reddere; *palumbae dicuntur eo* (cuculo) *gaudere ita, ut et ipſae quoque ejiciant pro eo pullos ſuos.* Verba iſta: *nutricem in ſe convertit,* interpres a Plinio mutuatus eſt. I. B.

Nolo multus eſſe in exponenda avis hiſtoria, in qua elaboranda occupati ſunt adhuc ornithologi noſtri. Modo quaedam adferre liceat, quae potiſſimum huc ſpectant. Qui univerſam eorum farraginem, quae veteres de ave litteris mandarunt, legere vult, adeat Aldrovandi *ornithol.* lib. V cap. 17 et Conr. Geſneri *hiſtor. avium* p. 348.

Κόκκυξ nomen habet avis a voce, qua ſemper et ad taedium usque repetita, ſe primo vere prodit, per onomatopoeiam, ut vix alia ſit avis, quae ſimiliter in tot linguis idem nomen habeat. Inde etiam Graecis verbum κοκκύζειν. Plinius nomen graecum *Coccyx* ſervavit lib. X cap. 9, ubi totidem verbis expreſſit, quae apud Ariſtotelem *hiſt. anim.* lib. 6 cap. 7 leguntur. Saepius vero Latini dixerunt *Cuculus.* Iſac. Tzetzes in Lycophronem inquit: ὁ παρὰ Ρωμαίους κόκκουλος. Satis bene etiam quae de ſpecie et forma corporis apud veteres leguntur, conveniunt in *Cuculum canorum* Linnei.

Hanc avem ſemper in aliis nidis parere, referunt veteres, e. c. Ariſtot. *hiſt.*

hiſt. anim. VI cap. 7 et IX cap. 29. Aelian. *hiſt. anim.* III cap. 30. Theophraſtus *de cauſis plantar.* lib. 2 cap. 24 p. m. 261. Antigonus cap. 50 et cap. 109. Philes *carm.* 22 p 34. Glycae *annal.* edit. Ven. p. 36 et Pariſinae p. 46. Plin. lib. X cap. 9. Conſentiunt etiam recentiores praeter Barrington Anglum, qui ſola e conjectura perhibet, nidificare et incubare cuculum ipſum in Anglia; vid. *Philoſophic. transact.* vol. 62 p. 265 ſeqq. Bellonius et poſt eum Kleinius contenderunt, ita eſſe a natura inſtitutum, ut excludantur cuculi ova in nidis talium avium, quales eodem alimenti genere victitant, quod quidem omnino veriſimile eſt. Attamen diſſentiunt veteres, qui et in palumbium et alaudarum nidis cuculum parere volunt. Ariſtot. *hiſtor. anim.* VI cap. 7: *ἐν τῇ τῶν ἐλαττόνων ὀρνίθων.* et 9 cap. 29 pag. 1065: *μάλιςα μὲν ἐν ταῖς τῶν φαβῶν, καὶ ἐν ὑπολαΐδος, καὶ κορύδου, χαμαί. ἐπὶ δένδρου δ', ἐν τῇ τῆς χλωρίδος καλουμένης νεοττιᾷ. praeſertim in palumbarum et currucae, et alaudae, humi. Super arboribus autem, in chloridis nido.* Non eſt hujus loci de harum avium nominibus diſputare, ſed ſaltem palumbes eſſe aves ſpermologas ſ. frugilegas certo conſtat. Inter recentiores ad nidos a cuculo adulteratos nemo diligentius animum attendit quam Guntherus; vid. iſtius opus ſplendidiſſimum, quod Wirſing edidit Norimbergae: Beſchreibung der Vögelneſter.

Is, cui interpretationem latinam Auſcultationum debemus, ſponte addidit, parere cuculum unum tantum ovum. Etſi hac de re nihil h. l. legitur, tamen aliis locis ipſe Ariſtoteles rem comprobavit; v. gr. *de gener.* lib. 3 cap. 1 p. 643: *nulla avis ponit unum, excepto cuculo, qui et ipſe interdum duo parit.* Et *hiſtor. anim.* VI, 7: *parit plerumque ſingula ova, raro bina.* Ita quoque Plinius X, 9: *majori ex parte ſingula ova, quod nulla alia avis, raro bina.* Qua in re conſentiunt etiam recentiores. Nunquam enim plura cuculi ova in eodem nido, etſi duo in ovario, reperta ſunt; quodſi verum eſt quod nonnulli aſſeverant, cuculum ſemper in vicinitate nidi, in quem ovum poſuit, morari, unum tantum pariat neceſſe eſt; nam plures nidos non poſſet ſimul obſervare. In eo tamen erravit Ariſtoteles, quod cuculum ſolam dixit avem, quae unum pariat. Etenim inter aves aquaticas ſunt, quae ſingula, raro duo pariunt. Conf. Stelleri commentatio in *Novis commentariis Petropolit.* IV p. 411.

Cuculus ſubditus nutricis ſuae pullos necat, et mater ipſa, dum ejus ſpecie gaudet miraturque ſeſe ipſam, quod talem pepererit, patitur non ſolum pullos ſuos, ſe inſpectante, abſumi, ſed opem adeo fert interfectori. Ita h. l. atque a Plinio fabula enarratur; ſed paulo aliter ab Ariſtot. qui hac in re ſibi non ſatis conſtat. Nam devorare, inquit *hiſt. anim.* VI, 7 p. 667, cuculum ova avium, quarum nidos adulterare velit. Quod ſi verum eſt, quo modo ſuperſtites eſſe poſſunt pulli nutricis, niſi vero dicamus, nutricem deſiderantem ova, quae jam poſuerat, parere alia, e quibus poſt excluſos pullos denuo cuculus iſte junior interimat. Quamquam hac de re nihil attinet dicere. Nam cum cuculus a natura reliquarum avium quo-

quodam modo recedit, potuerunt facile de eo exiſtere fabulae, quae non omnes conſentiunt, atque etiam nunc magna manet diſſenſio opinionum, quas qui ſcire velit, legat Heriſſant in *Hiſtoire de l'academ. des ſciences à Paris* 1752 et Lottingers Nachricht von der Naturgeſchichte des Kuckucks. Straßburg 1776. 8. Ovum cuculi depictum habemus in Beſchäftigungen der Berliner Naturforſchenden Geſellſchaft. vol. IV p. 586 tab. XVIII fig. 1.

Helice ſeu Elice fuit oppidum Achaiae, ad ſinum Criſſaeum, maris impetu hauſtum, de quo Ariſtoteles *de mundo* lib. cap. 4 in fine et Plinius lib. 2 cap. 92. Neſcio, cur hoc quidem oppidum in cuculi, avis frequentiſſimae, hiſtoria nominetur, cum nullus alius ornithologus, quod ſciam, mentionem fecerit.

Cap. IV.

Αἱ ἐν Κρήτῃ αἶγες, ὅταν τοξευθῶσι, ζητοῦσιν, ὡς ἔοικε, τὸ δίκταμον, τὸ ἐκεῖ φυόμενον. ὅταν γὰρ φάγωσιν, εὐθὺς ἐκβάλλουσι τὰ τοξεύματα.

Caprae Creticae, ſagittis percuſſae, quaerunt, ut apparet, dictamum, iſthic proveniens, cujus paſtu tela e corpore eiiciunt.

Natalis de Comitibvs.

Capras quae ſunt in Creta, ubi ſagittis fuerint transfixae, fama eſt dictamum quaerere, quod ibi naſcitur, atque ubi illud comederint, ſagittas eiiciunt.

Excerptum ex *hiſt. anim.* lib. IX cap. 6 edit. Scalig. p. 1023. Sed res ipſa a quam plurimis enarrata eſt. Conf. Dioſcorides *de mater. med.* lib. III cap. 37 edit. Sarac. p. 188. Theophraſti *hiſt. plant.* IX cap. 16 edit. Stap. p. 1130. Aeliani *var. hiſtor.* I cap. 7 p. 11. Plutarchus *de ſolertia anim.* p. 974 et in *Gryllo* p. 991. Antigon. Caryſt. cap. 36. Euſtathius in *Hexaëm.* p. 37. Georg. Piſida *mundi opific.* v. 915. Virg. *Aen.* XII v. 411. Plin. VIII cap. 27 et XXV cap. 8. Solinus cap. 19. Cic. *de nat. deor.* lib. II c. 50, qui fere totidem verbis reddidit mentem Ariſtotelis. Valer. Max. I c. 18. Apulejus *de herbis* cap. 62. Eadem quoque infra fragmentum repetet cap. 175.

Attamen diſſentiunt inter ſe veteres. Plinius enim atque Solinus de cervis referunt, quae reliqui de capris; ſed ille ſimul a capris mire expeti plantam comprobat. Etiam Tertullianus *de poenitentia* cap. 12 edit. Semleri IV p. 63 de cervis tantum, ſed Apulejus de capris et cervis ſimul loquitur. Melius etiam Serapio: venatores dare canibus et quibusvis animalibus, quae telo forte percuſſa ſunt, dictamnum, cujus ope tela excutiantur. Conf. *Serapionis*, *Averrois* caet. *opera* edita a Brunfelſio. Argentor. 1531. fol. p. 204. Quodſi planta efficere poſſet in capris, poſſet etiam haud dubie in caeteris animalibus, ſed negant hanc virtutem medici noſtrates.

Longa de dictamno veterum exſtitit concertatio, quaenam ſit planta. Jam omnes fere conſentiunt, eſſe *Origanum dictamnum* Linnei, cujus iconem pulcram dedit *Regnault.* Haec planta noſtratibus innotuiſſe dicitur per Georg Agricolam, qui eam ex Italia in Germaniam intulit. Viderat plantam in fictilibus vaſculis Venetias ex Creta allatam. Poſtea magna ejus copia quotannis ex Creta Venetias, et inde Francofurtum et Norimbergam venit, ſicut memoriae prodidit Val. Cordus in annotat. in Dioſcor. libr. 3 cap. 37 p. 52. In hanc origani ſpeciem ſatis bene etiam convenire videntur, quae veteres de dictamno ſuo prodiderunt. Fuit nimirum planta lanuginoſa ſeu pube quaſi obducta, ramis praetenuis, foliis pulegio ſimilibus, flore purpureo, fervens et acris guſtu, radice tenui, non niſi in Creta et in aſperis creſcens. Ita Dioſcorides, Theophraſtus, Virgilius, Plinius.

Origanum dictamnum Linnei tanta lanugine obductum eſt, quanta paucae plantae aliae, quam ob cauſſam mihi quidem veriſimile, *pubera folia* apud Virgilium non eſſe adulta, neque efflorefcentia vel exuberantia, ſed lanuginoſa. Orpheus in *Argon.* v. 917 δίκταμον dixit ψαφαρὸν, quo tenuiſſimam lanuginem, qua folia, ut ſubtiliſſimo pulvere conſperſa ſunt, ſignificaſſe videtur. Conf. Geſneri index in Orpheum voc. ψαφαρὸν. Florem dictamni purpureum vocavit Virgilius, qualis origani flos eſt; neque audiendus eſt Dioſcorides, qui plantam nec florem nec ſemen ferre perhibuit. Nolo tamen verba Dioſcoridis mutare, quod Matthiolo placuit, cum et Plinius et Apulejus flores negarunt, unde conſtare videtur, jam horum aetate codices Dioſcoridis eodem modo ſcriptos eſſe. Hodie pervulgatum eſt, nullam eſſe plantam floribus prorſus deſtitutam. Vidit fortaſſe Dioſcorides plantas tantum in uſum medicum ſiccatas, quae plerumque praeciduntur et colliguntur, antequam florere incipiunt.

Hanc ſpeciem Origani, ſicut veterum dictamnum, creſcere etiam nunc in monte Ida inſulae Cretae, atque non niſi in aſperis, id eſt in ſcopulorum tantum fiſſuris, comperit Bellonius. Conf. iſtius: *Obſervations de pluſieurs ſingularités. Paris* 1554. 4. p. 19 et in itinerarii interpretatione Cluſii *Exoticis* adjecta pag. 24. Facile itaque credimus veteribus, plantam olim fuiſſe rariorem, cum non ſpatioſe naſcebatur mireque expetebatur capris, quas ſilveſtres in Candia reperit Bellonius. Noſtra memoria negligitur planta a medicis. Vid. Murray *apparatus medicaminum.* Goet-

Goettingae 1779. 8. vol. II pag. 139. Neumanns Chymie von Keſſel herausgegeben II, 2 pag. 279. Denique nomen plantae vario modo ſcribitur: *δίκταμον, δίκταμνον, δίκταμος*, modo maſculini, modo feminini, modo neutrius generis, quae variatio in plantarum nominibus non infrequens.

Cap. V.

Φασί τινας ἐν Αχαΐᾳ τῶν ἐλάφων, ὅταν ἀποβάλωσι τὰ κέρατα, ἐις τούτους τοὺς τόπους ἔρχεσθαι, ὥστε μὴ ῥᾳδίως ἑυρεθῆναι. τοῦτο δὲ ποιεῖν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ᾧ ἀμύνωνται, καὶ διὰ τὸ πονεῖν τοὺς τόπους, ὅθεν τὰ κέρατα ἀπέβαλον· πολλαῖς δὲ κισσὸν ἐπιπεφυκότα ἐν τῷ τῶν κεράτων τόπῳ ὁρᾶσθαι.

Cervos Achaicos, ajunt, cornua amiſſuros, loca difficilia, et qua inveniri nequeant, petere, propterea quod, armis deſtituti, tueri ſe nequeant, tum ob dolorem, quem ex avulſorum cornuum veſtigiis ſentiunt; ubi et enatam gerentes hederam plurimos viſos eſſe.

Natalis de Comitibvs.

Eſſe cervos quosdam aſſerunt in Achaia, qui ubi cornua ſunt dejecturi, in locos quosdam ſe conferunt, ubi non facile inveniantur, quod idcirco faciunt, quia non habent quo ſe defendant, et quod loca ſint infirma ubi ejecerunt cornua; atque multis accidit ut in cornuum loco nata ſit hedera.

ἐν Αχαΐᾳ] An hic mos cervorum modo eſt eorum, qui Achaiam incolunt? At ne hanc quidem provinciam illis Apollonii Rhodii interpres reliquit, ſed eos in Cretam relegans, anguſtis orbis ejus inſulae Achaiae finibus coercet. Sic enim ad IV, 175 (edit. Stephani p. 18): *Αχαΐα ἐςὶ τῆς Κρήτης πόλις, ἐν ᾗ γίνονται ἀχαΐι-*

ἀχαΐνέαι λεγόμεναι ἔλαφοι· αἳ καὶ σπαθινᾶιαι καλοῦνται. οἱ δὲ κέρατα μεγάλα ἔχοντες ἔλαφοι, κεράςαι. Quid? quod vel hunc illis angulum invidens Plinius eos ex iſto exterminat VIII, 58: *Mirabilius, in eadem inſula cervos, praeterquam in Cydoniatarum regione, non eſſe.* Merito igitur ſcholiaſtes Apollonii vapulat Exercitatori Pliniano pag. 156 ſeq. qui liquido demonſtrat, hic non provinciam unam aliquam, ſed nomen aetatis deſignari. Nempe ut ruſtici pecoris ſui aetates variis diſtinguunt nominibus; ita et venatores ferarum aetates ſingulas ſingulis appellarunt nominibus. Graeca Salmaſius pag. 158 enumerat. Cervulus itaque, qui primo anno, νεβρὸς, *hinnuleus* erat, ſecundo eſt ἀχαϊνὸς, ἀχαΐτης, ἀχαΐνης, ἀχάϊνος, et feminino genere ἀχαΐνη, unde poetae ἀχαϊνέη formarunt. Loca ipſa ſcriptorum in Stephani *theſauro* et a Sylburgio ad Ariſtotelis *hiſt. anim.* p. 337 ſunt indicata. Si Apollonii interpretem audias, quem etiam Salmaſius ſequitur, eodem tempore et σπαθινᾶιοι ſeu σπαθινᾶιαι vocantur. Sed aliam aetatem hoc nomine denotari, auctor eſt apud Euſtathium ad Ιλ. ϑ. pag. 711. 38 (Baſil. 1597. 29) neſcio quis, his verbis: ἐλάφων τὰ μὲν νέα, νεβροί· αἱ δὲ ἀρτίως ἐκ νεβρῶν ἐπ' ἐλάφους μεταβάλλουσαι, καλοῦνται κεμάδες. τὰ δὲ τέλεια, οὐκ ἄλλοτι ἢ ἔλαφοι. εἰ μὴ ἄρα (φησὶν) οἱ ἀχαΐναι καὶ οἱ σπαθίναι λεγόμενοι, ἡλικίᾳ τινὶ διαφέρουσιν, ἢ εἴδει, καὶ κεράτων ἰδιότητι, καὶ μεγέθει. Idem nomen apud Heſychium σπαθήνης, ſed vitio, ut videtur, ſcribitur, qui et ipſe ἡλικίαν ἐλάφου eo ſignificari ait. Apud eundem alia cervorum aetas, Ζὸρ eſt. Hoc itaque conſtat, hic non ſermonem eſſe de cervis alicujus regionis, ſed de certa eorum aetate, quam Salmaſius ſic dictam vult, quod tum tenera adhuc ſint cornua, et mollis ad inſtar velleris lanuginoſa, vel in *panniculas harundineas molli lanugine plumata*, ut Plinius VIII, 32 loquitur; et originem nomini dediſſe ἀχαιὰ, quae Heſychio ſunt ἔρια μαλακά. Vt hic facile aſſentior Salmaſio, ita mihi minus placet locum noſtrum ſic conſtituens: φασί τινες ἀχαΐνας τῶν ἐλάφων. Non modo nimis recedit a ſcripturae vulgatae veſtigiis; ſed eodem modo ut hic, etiam in fragmento a Stephano edito (cap. 177) legitur. Ego nihil muto; ſed ἐν ἀχαΐᾳ non de regione, verum de ipſa cervorum aetate accipio. Habuiſſe Graecos tale nomen non eſt dubium. Veſtigia apud Heſychium extant, cui ἀχαὶ νεβρῶν ſunt ἐλάφων ἡλικίαι. Si nomen hoc, jam corruptum, fuerit noſtrum ἀχαΐα ſeu ἀχαία, inde derivata eſſent ἀχαΐνης, ἀχαΐτης, et, quae vidimus, reliqua. Forte igitur apud Heſychium legendum eſt ἀχαΐαι ſeu ἀχάιαι νεβρῶν. Et οἱ ἐν ἀχαΐᾳ ἔλαφοι, *cervi qui ſunt ea aetate, qua cornua adhuc tenera ſunt et lanugine obducta,* eodem modo dicti ſunt, ut οἱ ἐν ἡλικίᾳ, qua dicendi forma Graeci vulgo *juvenes aetate florentes* appellant. Sic Graecis etiam

οἱ

οἱ ἐν ὥρᾳ, juvenes, αἱ ἐν ὥρᾳ, virgines. Mallem tamen: *φασί τινας τῶν ἐν ἀχαΐα ἐλάφων.* Caeterum haec infra in fragmento cap. 177 iterantur. NIC.

εἰς τούτους τοὺς τόπους] *τούτους* pro *τοιούτους* poſitum; vel pro ſequenti commate legendum: *ἐν οἷς οὐκ ἔστι ῥᾴδιον εὑρεθῆναι*, ut infra cap. 177, ubi eadem narratio repetitur. SYLB.

ὥστε μὴ ῥᾳδίως] Adſcripſit neſcio qui, conjecturas quasdam exemplari hujus libri, quod in bibliotheca academiae noſtrae adſervatur. Is pro *ὥστε* maluit legere *ὅπου.* I. B.

ἀμύνωνται] Ex eodem loco rectius leges *ἀμυνοῦνται.* SYLB.

εὑρεθῆναι] Conferunt ſe in ea loca, ubi non facile inveniuntur. *Difficilia* loca addidit interpres, ſed in *hiſtor. anim.* IX cap 5 edit. Scalig. p. 1019 vocantur loca et aditu et inventu difficilia, unde proverbium adducitur: *οὗ αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσι. ubi cervi cornua deponunt.* Mich. Apoſtolius *centur.* XV, 76 p. 176: *ἐπὶ τῶν ἐργώδεις τὰς διατριβὰς ποιουμένων. αἱ γὰρ ἔλαφοι ἐν δυσβάτοις καὶ τραχέσι τόποις τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν. De iis dicitur, qui in locis difficilibus agunt. Cervi enim cornua in locis inacceſſis atque aſperis proiiciunt.* I. B.

Sententia Ariſtotelis haec eſt, abſcondere ſe cervos amiſſis cornibus, tanquam inermes, atque etiam ob dolorem, quem in avulſorum cornuum veſtigiis ſentiunt. Aliam rationem docuit in *hiſt. anim.* nimirum quoniam muſcas metuunt. Eadem habent Aelianus *hiſt. anim.* VI cap. 5. Plin. VIII cap. 32. Oppian. *de venat.* II, 214. Theophylactus Simoc. *quaeſt. phyſ.* cap. 5. Euſtathius in *Hexaëm.* p. 37. Latere cervos eo tempore confirmant artis venatoriae doctores. Vid. Döbels Jägerpraktik I p. 11. Mellin Anweiſung zur Anlegung der Wildbahnen. Berlin 1779. 4. pag. 130. Cornua recentia, ſi vulnerantur a muſcis, inprimis a *Tabano bovino*, ſanguine manant et plerumque monſtroſa evadunt, qualia ipſi in rerum naturalium collectione ſervamus.

De hedera in cornibus cervorum viridante loquitur etiam Ariſtot. *hiſt. anim.* p. 1020: *ἐπὶ τῶν κεράτων ἔχων κιττὸν πολὺν πεφυκότα χλωρόν. Cervus gerens in cornibus enatam hederam multam viridem.* Itemque Plinius l. d. Theophraſtus in lib. II *de cauſis plantarum* c. 23. Etſi ridetur Ariſtoteles apud Athenaeum lib. VIII cap. 176, qui iſta crediderit, tamen ea nec Buffonus incredibilia putavit; vid. iſtius *hiſt. nat.* interpret. germanica vol. III, 2 p. 50. Verum enimvero videtur Athenaeus exiſtimaſſe,

 phi-

philoſophi mentem eſſe, occulta quadam naturae proprietate ex cujuscunque cervi cornu hederam poſſe naſci; de quo ille ne per ſomnium quidem cogitavit unquam. Conf. Caſauboni *animadv. in Athen.* lib. VIII c. 12 p. 618.

Eis, quae doctiſſimus Niclas edocuit de cervis *achainis* (ita enim ſcribendum eſt) conferantur quae diſputavit Conr. Geſnerus in *hiſtor. quadrup.* pag. 355.

CAP. VI.

Εν Αρμενίᾳ φάρμακόν τι φασὶ φύεσθαι, ὃ καλεῖται παρδάλειον. τοῦτο οὖν, ὅταν ὀφθῇ πάρδαλις, χρίσαντες τὸ ἔριον ἀφιᾶσιν. ἡ δὲ, ὅταν ἅψηται αὐτοῦ, ζητεῖ, ὡς ἔοικε, τὴν τοῦ ἀνθρώπου κόπρον. διὸ καὶ οἱ κυνηγοὶ εἰς ἀγγεῖον αὐτὴν ἐμβάλλοντες, ἔκ τινος δένδρου κρεμῶσιν, ἵνα προσαλλομένη καὶ ὑπέρκοπος γενομένη, ὑπ' αὐτῶν παραλυθῇ καὶ ὑποχείριος γένηται.

In Armenia venenum quoddam naſci ajunt, quod pardalium vocant, id venatores lanae illitum, ubi viſus eſt pardus, abiiciunt. Qui ſi ex eo deguſtaverit, humana excrementa remedio quaerit. Quocirca venatores, vaſculo impoſita, ex arbore ſuſpendunt, ut aſſultatione frequenti, fracta viribus laſſataque beſtia domari queat.

NATALIS DE COMITIBVS.

Fama eſt pharmacum quoddam naſci in Armenia, quod appellatur Pardalianches, quo victimam unctam dimittunt ubi viſa fuerit pardalis. Vbi vero illa attigerit, quaerit humanum ſtercus, quam ob rem venatores ipſum in vaſe aliquo arbori ſuſpendunt, ut illa aſſiliens ac defeſſa plurimum labore ſolvatur, et fiat captiva.

τὸ ἔριον ἀφιᾶσιν] L. et C. *τὸ ἱερεῖον.* Nihil ad rem; *ἔριον* agnoſcit etiam interpres: *lanae illitum.* SYLB.

ἐμβάλλοντες] C. *ἐμβαλόντες.* SYLB.

Ex Ariſtot. *hiſt. anim.* lib. IX cap. 8 p. 1023. Eadem fere leguntur in Aeliani *hiſtor. anim.* IV c. 49; in Plinii *hiſt. nat.* VIII c. 27. I p. 454; Solin. cap. 17 p. 38; Ciceronis lib. 2 *de natura deorum* p. 498. Pollux *onomaſt.* lib. 5 cap. 12 p. 521: *τὴν δὲ πάρδαλιν τρόποις τε τοῖς προειρημένοις λαμβάνουσι, καὶ φάρμακον ἀκόνιτον παραμίξαντες σιτίοις, τὸ μὲν θηρίον διαῤῥοίᾳ κενοῦται.* *Sed et pardalim iisdem modis capiunt, atque aconitum pharmacum cibis admiſcentes, et hoc quidem fera dyſenteria exhauritur.* Xenophon *de venatione* p. 638. Plinius fere totidem verbis reddidit fabulam, cujus verba adſcribere volumus: *Pantheras perfricata carne aconito (venenum id eſt) barbari venantur. Occupat illico fauces earum angor; quare pardalianches id venenum appellavere quidam. At fera contra hoc excrementis hominis ſibi medetur; et alias tam avida eorum, ut a paſtoribus ex induſtria in aliquo vaſe ſuſpenſa altius, quam ut queat ſaltu attingere, jaculando ſe appetendoque deficiat et poſtremo expiret; alioqui vivacitatis adeo lentae, ut ejectis interaneis diu pugnet.* Et iterum lib. 27 cap. 2: *Tangunt carnes aconito, necantque guſtatu earum pantheras, niſi hoc fieret, repleturas illos ſitus. Ob id quidam pardalianches appellavere. At illas ſtatim liberari morte, excrementorum hominis guſtu demonſtratum.*

De iſta fera, quae Graecis *πάρδαλις*, Latinis panthera, pardus vel panther vocatur, diſputarunt viri docti, Geſnerus in *hiſt. quadrup.* p. 935, Bochartus in *Hierozoico* lib. 3 cap. 7 et 8, atque Buffonus *edit. german. Berolinenſis* VI p. 193. Equidem dubito vehementer, quin quae de iſta fera a veteribus accepimus, ad agnoſcendam ſpeciem ſufficiant. Hoc quidem certo conſtat, eſſe animal e felium genere, atque affine tigridi, quam veteres bene noverunt et diſtinxerunt a panthera. Sed neque nos omnes horum animalium ſpecies cognitas habemus; magna de iis etiam nunc diſſenſio, magna confuſio. Veteres non raro animalibus vere diverſis nomina eadem indiderunt, vel ſpeciem unam alterius aut marem aut feminam putarunt, ſibi in nominibus non ſemper conſtantes. Secundum meam ſententiam, ultra quo progrediamur, non habemus, quam ut perſuaſum habeamus, omnia a veteribus de hiſce feris relata pertinere ad unam ex his tribus ſpeciebus: *la panthere* Buffonii, *l'once* Buffonii et *gepard* vel *gepardus* Schreberi. Vid. eius *mammalia* III tab. 105 et Forſteri annotationes ad Buffon. *ed. Berolin.* VI p. 218. Hae ſpecies jam veteribus cognitae fuerunt. Neque ſcio, an plurima, quae de pantheris prodita a veteribus legimus, conveniant in ultimam hanc ſpeciem *Gepard* dictam, quippe quae etiam nunc

nunc iſtis in terris frequens eſt, ubi olim fuerunt pantherae. In hoc libro, quem edimus, Armenia vocatur patria pantherarum, Solino vero Hyrcania. Conſentit Philoſtratus *vita Apollon.* lib. 2 cap. 2 p. 50 edit. Olearii, qui in Caucaſo et Tauro, qui Armeniam percurrit, pantheras eſſe captas auctor eſt. Iſtis in terris etiam recentiores peregrinatores e. c. Chardin, Bernier, gepardos Schreberi offenderunt.

Jam de veneno, quo pantherae necabantur. Vocatur planta h. l. *παρδάλειον*, ſed ab aliis atque ab ipſo Ariſtotele l. d. *παρδαλιαγχὲς*. Eſſe hanc e genere *aconiti* docent Dioſcorides lib. IV cap. 77 et Plin. XX cap. 6. II p. 195 et XXVII, 2 pag. 419. Verum neque hanc plantam certo agnoſcere licet, cum veteres in ea deſcribenda non omnes conſentiunt. Videntur compluribus plantis maxime venenatis aconiti nomen indidiſſe. Sed Conr. Geſnerus diſſertationem conſcripſit de hoc aconito, (quod primum Dioſcoridis eſt) quae adjecta eſt ejusdem *Epiſtolis medicinalibus*, Tiguri 1577. 4. In ea contendit vir doctiſſimus, eſſe plantam, quae botanicis noſtris *Ranunculus thora* dicitur, de qua conf. Halleri *hiſtoria ſtirpium* II p. 76. n. 1178. Argumenta, quibus ſententiam confirmavit, ea ſunt, quae me in eandem ducunt, etſi Matthiolus habuerit, quae contradiceret. Alii exiſtimant, aconitum veterum eſſe *Aconitum cammarum* Linnei, cujus plantae vires recenſuit Hallerus l. d. II p. 90 n. 1198. Qui plura hac de re accipere vult, adeat Stapelium ad Theophraſtum p. 1135.

Mirum, quod h. l. de *lana* ſermo ſit, quae non ſatis apta ad venenum recipiendum et ad pantheram decipiendam videatur, niſi quis lanam bibulam ſucco aconiti expreſſo imbutam intelligere velit. At nec alii de lana locuti ſunt, quod memini, neque Natalis de Comit. *ἔριον*, ſed *ἱερεῖον* legit. Satius etiam Xenophon lib. *de venat.* cap. 11, qui venenum aconiticum ei rei admiſcere praecipit, quae ferae cuique edulis eſt. Ἁλίσκεται δὲ τὰ μὲν ἐν τοῖς ὄρεσι Φαρμάκῳ διὰ συσχωρίαν ἀκονιτικῷ. παραβάλλουσι δὲ τοῦτο οἱ θηρώμενοι, συμμιγνύντες ἐις τὸ αὐτὸ, ὅτῳ ἂν ἕκαστον χαίρῃ, περὶ τὸ ὕδατι, καὶ πρὸς ὅ, τι ἂν ἄλλο προσίῃ. *Capiuntur partim in montibus aconitico veneno, propter aſperitatem regionum. Hoc autem venatores rebus iis miſcentes, quibus quaeque delectatur fera, ſecus aquas illis obiiciunt, et ſi quid aliud adire conſueverint.*

Liceat vero mihi quoque huc adſcribere, quae in memoriam venerunt Harduino legenti fabulam de eo, quo ſibi mederi dicuntur pantherae, nimirum etiam homines in inſula orientalis Indiae, quae Java dicitur, veneni vim e ſuis corporibus eodem modo expellere. Nam, referente Tavernerio, ad ictus telorum, quae ſolent hoſtes veneno inficere maxime letali, excremento ſuo ſibi quisque medetur, arefacto, tritoque in pulverem et ex aqua poto; qua de medicina deteſtabili multa leguntur teſtimonia in *Paulini* Dreck-Apotheke, Frcf. 1734. 8. p. 317. Quin etiam contra ipſum *aconiti cammari* venenum valere excrementa humana comprobatum eſt a Fr. Hofmanno ad Schröderi *pharmacop.* lib. 5 p. 664 et ab Ettmüllero in Schröd. *diluc.* p. 176. Denique modus, quo pantherarum vires frangebantur olim, ſimilis eſt ei, quo hodie urſi arcentur ab apiariis. Vid. Krünitz ökon. Encycl. IV p. 450 fig. 162.

CAP.

Cap. VII.

Εν Αιγύπτῳ δὲ τοὺς τροχίλους φασὶν εισπετομένους εἰς τὰ ςόματα τῶν κροκοδείλων, καθαίρειν αὐτῶν τοὺς ὀδόντας, τὰ σαρκία τὰ ἐξερχόμενα τοῖς ῥύγχεσιν ἐξέλκοντας· τοὺς δὲ ἥδεσθαι καὶ μηδὲν βλάπτειν αὐτούς.

In Aegypto, ajunt, crocodilis hiantibus, trochilos aves, dentes expurgare, carunculis, quae in roſtris haerent, exeſis, atque hoc velut gratum officium cum voluptate admittere, nec ullo pacto nocere.

Natalis de Comitibvs.

Trochilos in Aegypto in crocodilorum ora advolare ajunt, eorumque dentes purgare, carunculas roſtris evelentes, atque illos voluptatem percipere, minimeque hos offendere.

Eandem fabulam de ave os crocodili repurgante enarrarunt Ariſtot. *hiſt. anim.* lib. 9 cap. 8 p. 1024. Herodotus lib. 2 cap. 68 p. 116. Plutarchus *de ſolertia anim.* edit. Francof. 1620. fol. I p. 980. Aelian. *hiſt. an.* lib. 3 cap. 11 et lib. 8 cap. 25 et lib. 12 cap. 15. Antigonus Car. cap. 39. Phile cap. 75 p. 113. Apoſtol. *cent.* 19 *prov.* 52. Piſida *hexam.* v. 983 ſeu ſecundum edit. Commelinam v. 687. Plin. lib. 8 c. 25. I p. 452. Solinus cap. 32 p. 44. Ammian. Marcell. lib. 22 cap. 15. Apulejus *in apolog.* edit. Elmenhorſtii p. 278.

Verum iſti rem non prorſus eodem modo enarrarunt; multa pro more ſuo addidit Aelianus, plura etiam Piſida, cujus verba adſcribamus ex interpretatione non iſta, quam temere in verſus latinos coegit Morellus, ſed quae addita eſt in *Nova appendice corporis hiſtoriae Byzantinae* edita Romae 1777. fol. p. 166: *Sed contra eſt avis cujusdam tam diverſa natura, ut in ejusdem belluae dentibus paſcatur, et ex reliquiis, quae ibi ſuperſunt, convivetur; ut autem ſuae ſincerae amicitiae et ingenui amoris ei faciat fidem, et quanto in honore habeat cibum et menſam ſibi paratam demonſtret, ubi primum hyllum appropinquantem videt, obſtrepit, alis plaudit, pedibus circumcurſitat, ſcalpit unguibus, et ante necem fit imminentis cladis praeco ſalutaris; atque ita menſarum amicos, cum opus eſt, amicis non auxiliantes redarguit.* Hactenus Piſida.

Variis avium generibus trochili nomen olim fuiſſe, conſtat ex Aeliano, cui iſte trochilus, de quo hic ſermo eſt, vocatur κλαδαρόρυγχος, quod nomen a motitatione roſtri deductum confirmatur etiam ab Heſychio: κλαδαρόρυγχος, τροχίλου εἶδος. Ariſtoteli vocatur quoque πρέσβυς καὶ βασιλεὺς, et Latinis *regulus*, quamquam hoc nomen etiam pluribus avibus inditum fuerit. Avis iſta crocodilo amica parva eſt, degit in regione paluſtri et circa oras fluviorum, ὄρνις, inquit Aelianus, ἐϛὶ τῶν ἑλείων εἰς, καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν ἀλᾶται. Incolit fruteta et foramina, λόχμας καὶ τρώγλας, teſte Ariſtotele. Noſter hoc loco avem carunculas (σαρκία) in crocodili dentibus haerentes affectare inquit, cui conſentit Plutarchus, qui trochili cibum λείψανα et λεπτὰ τῶν ἐνισχομένων τοῖς ὀδοῦσι σαρκῶν vocat. Ita Solinus *reduvias eſcarum*, et Ammianus Marcel. *eſcarum minutias* dixerunt. Sed Herodotus atque ex eo Aelianus avem ſanguiſugas, τὰς βδέλλας captare perhibuerunt, ſcilicet quae, dum crocodilus hians natat, facile iſtius os intrare et ad gingivas adhaereſcere queunt.

Mea quidem ſententia ex his, quae de trochilo relata legimus, nemo hodiernum nomen elicere poteſt. Nihilo minus Aldrovandus *ornith.* lib. 20 cap. 65 p. 288 probatum ivit, eſſe avem, quam Itali *Corrira* vocant, ſed quaenam ſit iſta Corrira non liquet; etſi ejus iconem addiderit.

Quae de Corrira habet Rajus in *Synopſi meth. avium* p. 118 ſunt omnia Aldrovandi, neque nomen invenio in *Storia naturale degli uccelli*, cujus operis ſplendidiſſimi tomus quintus prodiit Florentiae 1776. Ad *Grallarum* familiam hunc Aldrovandi trochilum pertinere palam eſt; ſed grallae aves ſunt magnae, cum trochilus veterum ſit parva. Albertus M. auctoritate Avicennae aſſerit, trochilum eſſe avem ſimilem picae, ſed aquaticam et variam, cujus roſtrum ſimile ſit roſtro anatis. Conr. Geſnerus in *Ornithol.* lib. 3 p. 719 auctor eſt, trochilos non anatum aut mergorum generis, quibus velocitas in curſu non convenit, ſed gallinularum aquaticarum i. e. *Tringarum* Linn. eſſe; ſcilicet nomen duxiſſe avem a τρέχω, τρόχος, volunt. Sed negligo, quae iſti conjectura augurari conati ſunt. Neque recentiorem novi quemquam, qui in Aegypto ad Nili ripas, ubi crocodili adhuc ſuperſtites ſunt, trochilum agnoviſſe ſibi viſus eſt, praeter Siccardum, qui veterum trochilum hodie *Saqſaq* vocari auctor eſt: "L'Ibis, inquit, l'oie à plumage doré, „la poule de ris, ou poule de Damiette, le ſaqſaq, connu autrefois „ſous le nom de Trochilus, ſont ce „que j'appelle proprement les oiſeaux „du Nil." *Lettres edifiantes. Nouv. edition.* Tome V p. 351. Eadem referuntur in *Nouvelle relation d'un voyage fait en Egypte par le P. Vansleb.* Paris 1677. 12.

CAP. VIII.

Αἱ ἐν Κεφαλληνίᾳ αἶγες οὐ πίνουσιν, ὡς ἔοικεν, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα τετράποδα, καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν· ἀλλὰ πρὸς τὸ πνεῦμα ἀντία τὰ πρόσωπα ποιήσασαι, χάσκουσιν εἰσδεχόμεναι τὰ πνεύματα.

In Cephalenia non bibunt caprae diebus ſingulis, ut videtur, pro reliquorum quadrupedum more, ſed ad flantem auram converſae, hiantesque, hauſto vento reficiuntur.

NATALIS DE COMITIBVS.

In Cephalenia caprae, uti eſt hominum opinio, non bibunt ſingulis diebus, ſicuti caetera animalia, ſed faciem in ventos converſae aperto ore ventos percipiunt.

Κεφαλληνίᾳ] L. et C. Κεφαληνίᾳ, uno λ. SYLB.

καθ᾽ ἑκάστην] Ita prorſus Chryſoſtomus; *καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν.* Alii *καθ᾽ ἡμέραν*, alii etiam *καθ᾽ ἑκάστην*, omiſſo ſubſtantivo. I. B.

πρόσωπα ποιήσασαι] *πρὸς τὸ πνεῦμα τὰ πρόσωπα ποιεῖν*; *faciem vento obvertere;* quam dictionem adſcribas velim exemplis, quae de hujus verbi uſu collegit Vigerius. Eodem modo Galli dicunt: *faire front.* I. B.

Haec de capris fabula ex Ariſtotelis libris excerpta non videtur, ſaltem in eis, quos jam habemus, ni fallor, deſideratur; neque Plinius ejus mentionem injecit, ſed bis Aelianus, lib. 3 cap 32: *Caprae Cephallenides ſex menſibus non bibunt;* atque lib. 5 cap. 27: *Capras in Mimante* (monte Joniae) *natas ſex menſibus potu abſtinere, et ad mare ſolum hianti ore reſpicere, atque inde ſpirantes auras excipere, Alexander Myndius tradit.* Ergo Aelianus rem non ab Ariſtotele, ſed ab Alexandro Myndio accepit. Hujus Alexandri mentionem fecerunt Plutarchus, Artemidorus, Athenaeus aliique. Fuit medicus, Myndo Cariae oriundus,

ſcripſitque hiſtoriam animalium, quadrupedum aviumque, quae jam dudum perdita eſt. Neſcio, ſi viri eruditi iſtius aetatem jam finiverint, unde fortaſſe tempus, quo noſtrae Auſcultationes contextae ſint, quodam modo poſſes augurari, quarum auctor ab Ariſtotele diverſus poſſit credi, ſi Alexander Myndius multo poſt Ariſtotelem vixerit.

Fabulam iſtam de capris, quae iterum in fragmento cap. 176 occurrit, inde ortam eſſe puto, quoniam ſitim diutius, quam reliqua animalia, ferre queunt. Parum enim bibunt omnia animalia, quae ruminant, quo de argumento docte diſſeruit Daubenton in commentariis acad. Pariſ. 1768, cujus commentatio Germanice reddita habetur in Wichmanns Katechiſmus der Schaafzucht. Lipſ. 1784. p. 407. Antigon. Caryſt. cap. 42: Ἐν δὲ τοῖς Φύλλοις (Φυλλίοις) λέγεται, τὰς ποίμνας διὰ πέμπτης ἡμέρας ποτίζεσθαι. *Phyllis ferunt greges quinto demum die potari.*

Cephalenia eſt inſula maris Jonii inter Ithacam et Zacynthum, cujus nomen Thucydides, Strabo, Polybius, Livius gemino λ ſcripſerunt; ſimplici vero littera Ptolemaeus, Plinius, Mela. Inſula multis rupibus obſita eſt; conf. Pocockii *itinerarium edit. German.* III p. 263.

Cap. IX.

Φασὶν, ἐν Συρίᾳ τῶν ἀγρίων ἵππων ἕνα ἀφηγεῖσθαι τῆς ἀγέλης. ἐπειδὰν δέ τις νεώτερος ὢν τῶν ἄλλων, ἐπὶ τὴν θήλειαν ἀναβῇ, τὸν ἀφηγούμενον θυμοῦσθαι, καὶ διώκειν τέως τούτου, ἕως ἂν καταλάβῃ τὸν πῶλον· καὶ ὑποκύψαντα ἀπὸ τῶν ὀπισθίων σκελῶν τῷ ϛόματι ἀποσπᾶσθαι τὰ αἰδοῖα.

In Syria, inquiunt, inter ſilveſtres equos, unum praeire armento, ubi ſi junior aliquis equam initurus conſcenderit, ducem indignari, et hunc tantiſper, dum comprehendat, perſequi, defixoque morſu verenda evellere.

Natalis de Comitibvs.

In Syria vero unum ex agreſtibus equis armento praeeſſe dicunt, atque ubi quis caeteris junior exiſtens feminam conſcenderit, ductorem

rem iraſci, eumque tamdiu inſectari quo ad pullum deprehenderit, qui ſeſe flectens ex poſterioribus coxis ore pudenda divellit.

ὑποκύψαντα] olim legebatur ὑποκύψας, ſed rectius accuſativo caſu ὑποκύψαντα. SYLBVR.

Equi feri fuerunt olim in variis Europae terris; fuerunt tempore Herodoti in Scythia, Varronis in Hiſpania; verum jam nusquam gentium reliquiae ſuperſunt. Nam qui hodie in Sardinia, comitatu Lippienſi, Sibiria, America feri vocantur, oriundi ſunt a manſuetis, qui ex ſervitute quondam elapſi ſunt.

Non memini, quae hic de equis feris legimus, ea tradita etiam eſſe ab aliis; attamen Oppianus *de venat.* lib. 3 v. 205 non prorſus abſimilia prodidit de onagro, qui pullis ſuis modo natis, maſculis nimirum, aemulatione ſeu zelotypia commotus, genitalia, *μήδεα*, praemordere dicitur. Atque Plinius VIII, 30 p. 456 auctor eſt, aſinos ſilveſtres in Africa, cum timeant libidinis aemulos, ideo gravidas cuſtodire, morſuque natos mares caſtrare. Idem Solinus cap. 27 p. 37 de onagris, et de iisdem idem quoque Euſtathius in *Hexaëm.* p. 41. Quarum fabularum originem expiſcari fortaſſe poſſemus, ſi equorum ferorum vitae ratio et mores conſtarent. Pauca, quae huc ſpectant, habemus in itinerariis eruditiſſimi viri Pallaſii III p. 217; Gmelini junioris I p. 45, atque in Falkners *deſcription of Patagonia;* Londini 1774. 4. Eſſe inter equos feros ducem gregi praeeuntem, compertum eſt.

CAP. X.

Τὰς χελώνας φασὶν, ὅταν ἔχεως φάγωσιν, ἐπεσθίειν τὸ ὀρίγανον· ἐὰν δὲ μὴ θᾶττον εὕρῃ, ἀποθνήσκειν. πολλοὺς δ᾽ ἀποπειράζοντας τῶν ἀγραυλούντων,

Teſtudines, ajunt, quando ſerpentem deglutiverunt, mox oirganum inſuper vorare; id niſi promptum ſtatim inveniant, interire. Multosque ruri agentes cum

ἐι τοῦτ᾽ ἀληθές ἐςιν, ὅταν ἴδωσιν αὐτὴν τοῦτο πράττουσαν, ἐκτίλλειν τὸ ὀρίγανον. τοῦτο δὲ ὅταν ποιήσωσι, μετὰ μικρὸν αὐτὴν ὁρᾶϑαι ἀποϑνήσκουσαν.

cum id experiri vellent, captata opportunitate, origanum evulſam, quaerenti praeripuiſſe, eoque animans in ipſorum conſpectu ſubito interiiſſe.

NATALIS DE COMITIBVS.

Fama eſt teſtudines ubi viperam comederint, origanum quaerere; quod niſi cito comederint, interire; itaque multos agreſtes, qui illud num verum ſit, inquirentes, ubi viderunt illas id feciſſe, convulſiſſe origanum, quare paulo poſt ipſas videre mortuas.

ἔχεως φάγωσιν] Iſ. et Stephan. ἐχίδνας φάγωσι, minus belle. In ſequentibus nota transitionem a plurali numero ad ſingularem. SYLB.

ἔχεως] Ita quoque apud Ariſtotelem *hiſt. anim.* et Plutarchum et Aelianum *hiſt. anim.* VI, 12. Sed ὄφεως legitur etiam apud Plutarchum alio loco, et apud Aelianum III, 5 et Antigonum Caryſt. Glycas vero et Apoſtolius habent σαρκῶν ἐχίδνης. I. B.

ἐὰν δὲ μὴ ϑᾶττον] Comparativus gradus ſaepe pro poſitivo, ut ſit: *cito, ſtatim.* Ita in Theocriti idyl. XV, 29: φέρε ϑᾶσσον ὕδωρ, *affer propere aquam.* Atque prorſus uti h. l. occurrit in Aeſchinis dialogo *de morte* cap. 9: κἂν μή τις ϑᾶττον ὡς χρέος ἀποδιδῷ τὸ ζῆν, *et niſi quis ſtatim* (quantocius) *vitam tanquam debitum reddiderit.* I. B.

Quae hic habemus, commemorarunt etiam Ariſtot. *hiſt. anim.* lib. 9 cap. 6 p. 1025. Plutarchus *quaeſt. nat.* p. 918. et idem *de ſolertia anim.* p. 974. auctores *Geopon.* lib. 15 cap. 1 p. 1043. Aelianus *hiſt. anim.* lib. 3 cap. 5 et lib. 6 cap. 12. Antigonus Caryſt. cap. 40. Glycas *annal.* edit. Pariſ.

Pariſ. p. 49. Apoſtolius *cent.* 20 prov. 66. edit. Heinſii p. 262. Baſilius *homil.* 9 *in Hexaëm.* edit. operum Pariſiis 1721. fol. I p 82: *Teſtudo viperae carnibus* (σαρκῶν ἐχίδνης) *exſatiata, noxam ſibi a venenata beſtia impendentem per adverſam origani naturam evitat.* Plin. lib. 8 cap. 27: *Teſtudo cunilae, quam bubulam vocant, paſtu, vires contra ſerpentes refovet.* Idem lib. 20 cap. 15: *item teſtudines cum ſerpentibus pugnaturae hac* (cunila bubula) *ſe muniunt.* Ambroſius *in Hexaëm.* lib. 6 cap. 4 edit. operum Pariſiis 1694 fol. p. 88: *Teſtudo viſceribus paſta ſerpentis, cum venenum adverterit ſibi ſerpere, origano medicinam ſuae ſalutis exercet.*

Graeci, quos laudavimus, confirmant, teſtudinem edere origanum, poſtquam viperam devoraverit, ſed diſſentit Plinius, qui non de origano loquitur, ſed de *cunila*, qua planta teſtudinem vires ſuas ad pugnam capeſſendam munire ſcribit. Ad hanc ſententiam accedit Aelianus, qui: *terrena teſtudo*, ἡ χερσαία χελώνη, inquit, *cum origanum comederit, viperam contemnit;* quamquam is ipſe alio loco, ſicut reliqui, tradiderit, teſtudinem, ſi vipera paſta fuerit, pro antidoto veneni ejus, origano uti. *Cunilae* nomen olim etiam *origani* fuiſſe, conſtat ex Dioſcoridis lib. 3 cap. 32 et 33 p. 186, qui ita vocatum eſſe *origanum* et *heracleoticum* et *ſilveſtre*, expreſſis verbis dicit. Quam ob cauſſam Scaliger in Ariſtot. *hiſt. anim.* p. 1025 ὀρίγανον non temere reddidit *cunilam bubulam.* Ergo eandem plantam cogitarunt Ariſtoteles et Plinius, etſi nominibus diverſis uſi ſint. Cum itaque ille plantam antidoton contra venenum viperae jam devoratae, hic vero eam medicamentum dixit, quo teſtudo ſibi contra venenum viperae devorandae praecavere ſoleat; veriſimile eſt, aut Plinium erraſſe, neque recte reddidiſſe, quae apud Ariſtotelem legerit, aut duplicem olim fuiſſe traditionem, unam, quam Ariſtoteles, alteram, quam Plinius prodidit. Illa ſententia placuit Salmaſio ad Solin. p. 900, haec vero Harduino ad Plin. I p. 491. Origani vires contra morſus venenatos atque contra venenum ipſius viperae, τῆς ἐχίδνης, laudavit Dioſcorides edit. Sarrac. p. 186, 405, 436. Conf. quae de origano corraſit diligentia Stapelii ad Theophr. p. 562.

Jam de fabula ipſa; non facile intelligitur, qui fieri poſſit, ut teſtudo, animal tardigradum ſtupidumque, devoret viperam, animal agile et callidum. Atque hoc in cauſſa fuit, quod Harduinus opinatus eſt, Ariſtotelem non de vipera viva, ſed de viperae cadavere a teſtudine devorato loqui. Verum enimvero venenum viperae emortuae adeo nihil nocet, ut antidoto nullo opus ſit. At quod vix veriſimile erat, illud tamen hodie teſtimoniis multorum virorum comprobatum eſt, inſectari vere teſtudines ſerpentes, eosque maxime venenatos devorare. Vid. Gmelini junioris *itinerarium per Ruſſiam* III p. 482. Seba vol. I tab. 80. n. 1. Gabriel Thomas und Daniel Falckners Beſchreibung von Penſylvanien. Frankf. u. Leipz. 1702. 8. II p 32. Sed aliam dubitationem afferunt experimenta a Fontana, Italo, facta, quibus compertum eſt, morſum viperae teſtudini nihil quidquam nocere. Permultae enim teſtudines a viperis vehementer morſae, nullo modo

do doluerunt; pauciſſimae lente mortuae ſunt, et eae tantum, quas plures viperae ſaepius momorderant. Quae cum ita ſint, teſtudo, ſi vel facile viperam devorare poſſit vivam, tamen antidoto indiget nullo. Conf. *Traité ſur le vénin de la vipére et ſur quelques autres poiſons, par Felix Fontana.* Florence 1781. 2 vol. in 4. I p. 34; unde haec verba potiſſimum huc pertinent: "Il paroît donc que „ce venin ne pénetre, et ne ſe répand „que rarement dans le corps des tor„tues, et qu'il y agit avec bien plus „de lenteur et moins d'activité que „dans les autres animaux à ſang froid."

CAP. XI.

Τὸ τῆς ἴκτιδος λέγεται αἰδοῖον εἶναι οὐχ ὅμοιον τῇ φύσει τῶν λοιπῶν ζώων, ἀλλὰ στερεὸν διὰ παντὸς οἷον ὀστοῦν, ὅπως ἄν ποτε διακειμένη τύχῃ· φασὶ δὲ στραγγουρίας αὐτὸ φάρμακον εἶναι ἐν τοῖς ἀρίστοις, καὶ δίδοσθαι ἐπιξυόμενον.

Viverris ajunt genitalia eſſe, reliquis animalibus plurimum abſimilia, quod ipſis quomodocunque affectis ſint inſtar oſſium firma duraque. Singulare ſtranguria laborantibus remedium, ſi raſa tritaque exhibeantur.

NATALIS DE COMITIBVS.

Viverrae pudendum non eſt natura ſimile reliquorum animalium pudendis, ſed eſt ſolidum omnino et oſſeum, atque id quacunque ſe habeat ratione ajunt ad urinae difficultatem inter optima eſſe medicamenta, quod datur in ramenta disſectum.

Τὸ τῆς ἴκτιδος] Ἴκτις cum genitivo ἴκτιδος, barytonῶs legitur etiam apud Suidam. SYLB.

ὅπως ἄν ποτε διακειμένη τύχῃ] Hoc verbum plerumque de animi diſpoſitione dicitur, interdum etiam de corpore. Exempla habes in Perizonii indice ad Aeliani var. hiſtor. Noſter interpres retulit haec verba ad genitale, quaſi dixerit Ariſtoteles, illud

illud ſemper eſſe rigidum, ſed Natalis de Comit. retulit ea ad verba quae ſequuntur, quaſi dixerit auctor: genitale hujus animalis ſemper ſeu in quolibet ſtatu eſſe medicamentum. Hoc quidem minus recte, mea ſententia. Sed neſcio, an haec verba in hunc locum aliunde irrepſerint, deſunt enim apud Stobaeum, ubi alioquin totum hoc caput prorſus iisdem verbis legitur. I. B.

Praeter Stobaeum, qui *Serm.* 98 p. 541 eadem ex Trophili *Collectan. mirab. narrat.* tradidit, etiam ipſe Ariſtoteles *hiſt. anim.* lib. 2 §. 54 p. 182 hujus animalis quod h. l. ἴκτις vocatur, mentionem injecit: *aliis animalibus genitale oſſeum eſt; ut vulpi, lupo, viverrae, muſtelae,* (*ἴκτιδος καὶ γαλῆς*) *nam haec quoque tale habet.* Itemque lib. 9 §. 108 p. 1027: *Ictis eſt Melitaei catelli magnitudine. — Ejus veretrum ſicuti diximus oſſeum eſt. Cujus ramenta putavit facere ad urinae ſtillicidia.* τὸ δ' αἰδοῖον αὐτῆς ἐςι μὲν, ὥσπερ εἴρηται, ὀςοῦν· δοκεῖ δ' εἶναι φάρμακον ςραγγουρίας τὸ τοῦ ἄῤῥενος· διδόασι δ' ἐπιξύοντες. Latinis animal vocari *muſtelam*, expreſſis verbis dixit Plinius lib. 29 c. 4 II p. 503: *Muſtelarum duo genera; alterum ſilveſtre. Graeci vocant ictidas.* Idem lib. 9, c. 49. I p. 642 *muſtelam* et *viverram* nominat, cum Ariſtoteles, a quo iſta mutuatus eſt, loco modo laudato ἴκτιδος καὶ γαλῆς mentionem fecit. Attamen Latini interdum *muſtelae* nomen dederunt animali, quod Graeci γαλῆν vocarunt; ex. gr. Ariſtoteles *hiſt. anim.* lib. 9 §. 101 de pugna τῆς γαλῆς cum ſerpentibus loquitur, quod ipſum vero Plinius lib. 24 cap. 4 de *muſtela* tradit. Sunt ἴκτις et γαλῆ, *muſtela* et *viverra*, animalia valde affinia et ſpecies ejusdem generis, quae difficulter dignoſcuntur, quarum nomina etiam nunc ſaepiſſime permutantur, quare mirum non eſt, veteres iſta animalia non ſemper diſtinxiſſe nominibus propriis. Sunt etiam multo plures ſpecies hujus generis, et fieri poteſt, ut ἴκτις ſit ſpecies nondum ſatis cognita. *Franc. Cetti* in libr. primo de hiſtor. naturali Sardiniae, cujus interpretatio germanica prodiit Lipſiae 1783. 8. p. 224 demonſtratum ivit, animal Ariſtoteli ἴκτις dictum eſſe eam muſtelarum ſpeciem, quam in Sardinia vocant *Boccamele.*

In eo vero veteres nequaquam errarunt, quod penem horum animalium eſſe oſſeum tradiderint. Habent enim non ſolum iſta, quae ad muſtelae genus pertinent, ſed complura animalia alia penem oſſe inſtructum; qua de re videſis Schurigii *ſpermatologiam* p. 133. et Redi *obſervat. de animalculis in corporibus animalium vivorum.* Amſtel. 1708. 12. p. 13, qui tab. 26 icones dedit oſſium e pene lupi, canis, lutrae, martis, muſtelae, melis cet. Optime omnia, quae huc pertinent, expoſuit diligentia Daubentonii in anatomia horum animalium, inſerta Buffonii hiſtoriae naturali. Medicinae contra ſtranguriam, quam veteres quidam ex hoc muſtelae oſſe elicere voluerunt, mentionem fecerunt quoque Plin. l. c.

 et

et Albertus Magnus lib. 22 *de anim.* tract. 2 cap. 1 p. 598: *Furonem vel furunculum, Gallici furettum vocant — — Eſt autem hoc animal medicinale, ut dicunt. Virga enim furonis maſculi magnae utilitatis eſt eis, qui patiuntur in veſica, et eis qui guttatim et cum difficultate mingunt, ſi teratur ex eo uncia* caet. Etiam Raſes: *furonis*, inquit, *priapus perutilis eſt dolenti veſicae, et ſtillicidio ac difficultati veſicae. Miſcetur autem contrita inde drachma una cum modico caryophyllorum et bibitur.*

Haec commentanti redeunt mihi in memoriam, quae olim legeram in Horapollinis *hieroglyphicis* lib. 2 c. 98: *γυναῖκα ἀνδρὸς ἔργα πράττουσαν βουλόμενοι σημῆναι, γαλῆν ζωγραφοῦσιν. αὕτη γὰρ ἄῤῥενος αἰδοῖον ἔχει, ὡς ὀςάριον. Vbi mulierem, quae viri praeſtat opera, volunt exprimere, muſtelam pingunt; quod haec maris pudendum habeat velut oſſeum.* Videtur auctor putaſſe, muſtelam feminam habere, ſicut marem, pudendum oſſeum; et J. C. de Pauw hoc ipſum probare voluit verbis Ariſtotelis modo laudatis: *τὸ δ' αἰδοῖον αὐτῆς ἐςι μὲν ὀςοῦν, δοκεῖ δ' εἶναι φάρμακον ςραγγουρίας τὸ τοῦ ἄῤῥενος. Quia*, inquit de Pauw, *et mas et femina illud genitale habent, diſerte addit τὸ τοῦ ἄῤῥενος; emphaſis eſt in voce.* Minime hoc quidem. Genitale muſtelae feminae non habet os, neque hoc cogitavit philoſophus, qui τὸ τοῦ ἄῤῥενος addidit, ut mihi quidem videtur, propterea, quoniam τὸ αἰδοῖον dicitur de ſexu et maſculino et feminino.

Cap. XII.

Τὸν δρυοκολάπτην τὸ ὄρνεον ἐπὶ τῶν δένδρων βαδίζειν φασὶν, ὥσπερ τοὺς ἀσκαλαβώτας, καὶ ὕπτιον καὶ ἐπὶ τὴν γαςέρα. νέμεσθαι δὲ λέγεται καὶ τοὺς ἐκ τῶν δένδρων σκώληκας, καὶ οὕτως σφόδρα κατὰ βάθους ὀρύττειν τὰ δένδρα, ζητοῦντα τοὺς σκώληκας, ὥςε καὶ καταβάλλειν αὐτά.

Picum Martium, arbores ſcandere ferunt, quemadmodum aſcalaphum, tam reſupinum, quam pronum, depaſcique vermiculos, quos adeo veſtigat avide, ut totos ſtipites tundendo perforet.

Nata-

NATALIS DE COMITIBVS.

Picum Martium avem in arboribus ferunt conſidere nunc pronam nunc in ventrem reſupinam, ſtellionum more, quae cum vermiculos inquirit, arbores excavat, ita ut vel ipſas arbores proſternat.

κατὰ βάθους] usque ad intimam partem, ſeu usque ad medullam. Ita enim Plutarchus de eadem ave: πρὸς τὴν ἐντεριώνην. I. B.

tundendo perforet] *perforet ſternatque.* NIC.

Δρυοκολάπτης eſt nomen genericum earum avium, quae, ut ait Aelianus *hiſt. anim.* lib. I cap. 45, nomen habent ab eo, quod faciunt. Arbores enim feriunt, τὰς δρῦς κολάπτουσι, dum vermiculos quaeritant. Noſtrates eadem ratione eas vocant Baumhacker, Baumbicker, Baumpicker. Latinis easdem aves, arborum cavatores, vocari *picos*, expreſſis verbis dicit Plinius lib. 10 cap. 18. I p. 552: *Sunt et parvae aves uncorum unguium, ut pici; Martio cognomine inſignes, — quo in genere arborum cavatores ſcandentes in ſubreptum felium modo; illi vero et ſupini, percuſſi corticis ſono, pabulum ſubeſſe intelligunt.* Pertinet itaque huc in primis picus ille *Martius*, de quo Plutarchus *quaeſt. Romanis* p. 268: *Picus Marti ſacer; eſt enim audax et ferox avis, roſtrumque habet adeo robuſtum, ut quercus* (arbores) *etiam exſcindat, cum roſtri ictibus usque ad medullam pervenerit.* Neſcio, an verbum Germanicum Picken affine ſit *pici* nomini, an potius deductum ſit a voce *bec*, *roſtrum.* Non raro pici arbores tundendo tantum ſtrepitum efficiunt, ut poſſis credere, eſſe in ſilva operarios, qui arbores caedant. Quae hic de pico enarrantur, leguntur etiam in Ariſtot. *hiſtor. anim.* lib. 9 §. 146, 147 p. 1039.

Ασκαλαβώτης eſt *ſtellio*, quod certo conſtat e Plinii lib. 19 cap. 4. II p. 508: *ſtellionem Graeci coloten vocant et aſcalaboten et galeoten.* Idem nomen eſt etiam apud Ariſtotelem, qui, *ingreditur*, inquit, *ſuper arboribus celeriter, quovis modo, etiam ſupinus, ſtellionum more.* πορεύεται ἐπὶ τοῖς δένδρεσι ταχέως πάντα τρόπον, καὶ ὕπτιος, καθάπερ οἱ ἀσκαλαβῶται. Quam ob rem mirum videtur, quod Plinius picum non *ſtellionum*, ſed *felium* modo ſcandere ſcripſerit. Neſcio quid ſibi voluerit interpres noſter, qui non aſcalaboten, quo nomine Plinius uſus eſt, ſed *aſcalaphum* reddiderit. Fuit enim

Aſcalaphus, Ἀσκάλαφος, filius Acherontis, de quo fabulam vide apud *Ovidium* met. V, 539.

Ad explicandum modum, quo picus arbores ſcandere dicitur, afferam verba Conr. Geſneri ex *Ornithol.* pag. 676: "Non modo ſurſum per „arborem reptando, ſed etiam deorſum, et ſub ipſis ramis pedibus et „ventre ſurſum, tergo deorſum verſus terram converſo; id quod ὕπτιον „dicere videtur, et per epexegeſin „etiam in ventrem. Niphus vero „aliter pici ingreſſum accipiens, Re„ſupinus, inquit, aſcendit arborem, „id eſt humeris juxta poſitis ad ar„borem; et pedibus (ſimiliter) verſis „ad arborem; roſtro vero et pectore „converſis ad contrarium arboris." Atque idem Geſnerus in lib. *de quadrup. oviparis* p. 91: "ὕπτιον dixeris „reptare animal, cum ſub aliquo „transverſo progreditur; ut ἐπὶ γα„στέρα, cum ſuper eodem, hic dorſo „ſurſum, illic deorſum ſpectante."

Σκώληξ eſt nomen generale omnium vermium, hic vero intelliguntur erucae ac larvae inſectorum.

CAP. XIII.

Φασὶ τοὺς πελεκᾶνας τὰς ἐν τοῖς ποταμοῖς γενομένας κόγχας ὀρύττοντας κατεσθίειν· ἔπειτα, ὅταν πλῆθος εἰσφορήσωσιν αὐτῶν, ἐξεμεῖν· εἶθ᾽ οὕτως τὰ μὲν κρέα ἐσθίειν τῶν κογχῶν, τῶν δ᾽ ὀστράκων μὴ ἅπτεσθαι.

Pelecanos, ajunt, conchas fluviatiles vorare, multitudinemque ingeſtam mox vomere, ac eo, quod eſui eſt, veſci, caeterum a teſta abſtinere.

NATALIS DE COMITIBVS.

Dicunt et pelicanos aviculas vorare conchas in fluminibus coortas, easque comedere, quarum ubi ingens multitudo fuerit abſorpta illas evomere; ac ita carnibus veſci concharum, teſtas vero non attingere.

ἐν

ἐν τοῖς ποταμοῖς] Ariſtoteles *hiſtor. anim.* lib. 9 §. 149 non conchas in fluminibus coortas dixit, ſed *pelecanos in fluviis degentes:* οἱ πελεκᾶνες, οἱ ἐν τοῖς ποταμοῖς γινόμενοι. Natalis de Comit. pelecanos *aviculas* dixit, ſed unde hoc diminutivum acceperit, neſcio. I. B.

κόγχας ὀρύττοντας] Pelecani eruunt ſeu effodiunt conchas e limo fluviorum. Id ſumma dexteritate facit phoenicopterus, qui perpetua pedum et capitis motatione quidquid edule in limo reperit, in roſtrum protrudit. I. B.

εἰσφορήσωσιν] L. εἰσφρήσωσιν; belle. SYLB.

ἐσθίειν τῶν κογχῶν] Alii κόγχων, qui genitivus erit a nominativo κόγχος. Vtrumque certe dicitur; ſed quia praeceſſit κόγχαι, hic malim κογχῶν. STEPH. Camotii editio habet barytonως κόγχων; ſed quia praeceſſit κόγχας, Stephanus κογχῶν mavult. SYLB.

Pelecanos eruere e fluviis conchas, easque devorare, et poſt aliquod tempus evomere, deinde ſeparatis teſtis, concharum carnem edere, memoriae prodiderunt Ariſtot. *hiſt. anim.* lib. 9 p. 1041. Aelianus *hiſt. anim.* lib. 3 cap. 20 et cap. 23. Antig. Caryſtius cap. 47, cujus verba triplici mendo laborant, quod jam correxit Bochartus in *hieroz.* II p. 294; porro etiam Apoſtolius *cent.* 15 *prov.* 93. Euſtathius in *Hexaëm.* p. 24. Phile cap. 8. Piſida v. 1098, cujus verba latine reddam: *Quis pelicanis inſtar lanceae os conformavit, et longis novi generis ſpiculis inſtruxit? Quis omnivoras eorum fauces ad inexpletas piſcium rapinas tanto hiatu diducit? Quae vero ipſorum eſt ſollertia, ut conchas, quae ſuis teſtis comprimuntur, arte exquiſitiſſima divellant? Cum enim geminas valvas firmiter unitas ad reſolutionem adducere nequeant, igne viſcerum ipſas relaxant; quo fit, ut valvarum firmitas interno calore emollita ſolutionem patiatur; ac tum illi, quae nuper erant colligata evomentes, nuda pugna carnes diripiunt, teſtaceo ſcuto jam non amplius munitas.* Hactenus Piſida. Eſſe hos pelecanos aves migratorias docet Ariſtoteles lib. 8 §. 126 p. 915, qui eas ad Danubium quotannis advenire tradit. Scribitur nomen *pelecanus* et *pelicanus*, ſed illud verius. Ex his quae Graeci de pelecano tradiderunt, avem certo agnoſcere non licet. Complures enim aves aquaticae evomunt faciliime ac ſaepiſſime quod devorarunt ſubito, et eligunt poſtea ex cibo eructato id quod eſui maxime idoneum eſt. Neque hoc ignorarunt Graeci, cum Plutarchus *de ſolertia anim.* p. 967 eandem rem non de pelecanis, ſed de ἐρωδιοῖς enarrat; et Aelianus atque Apoſtolius diſerte monent, non pelecanos ſolum, ſed etiam ἐρωδιοὺς ita agere. Eſt vero ἐρωδιὸς, ut videtur, ex

ex ardearum genere. A pelecano diverſus eſt *pelecinus*, πελεκίνος; namque Ariſtophanes in *avibus* v. 883 pelecanos et pelecinos ſimul nominat, tanquam aves diverſas. Sed praeter nomen nihil de pelecino ſcimus.

Latini veteres, quod ſcio, nunquam pelecani nomine uſi ſunt, ſed quae Graeci de pelecano, ea iſti de *platea* vel *platalea* enarrarunt. Plin. lib. 10 cap. 40. I p. 567: *platea cum devoratis ſe implevit conchis, calore ventris coctas evomit, atque ita ex iis eſculenta legit, teſtas excernens.* Et Cicero *de nat. Deor.* lib. 2: *Platalea ſcribitur conchis ſe ſolere complere, easque cum ſtomachi calore concoxerit, evomere, atque ita eligere ex iis quae eſculenta ſunt.* Quae verba Ciceronis ampliſſimo commentario obruit Leſcalopier in *Humanitate theologica;* Pariſ. 1660. fol. p. 463. Qua ratione factum ſit, ut Latini nunquam addiderint nomen Graecum, mihi non liquet. De platea ſ. platalea tradit Cicero l. d. avem ſibi cibum quaerere advolantem ad eas aves, quae ſe in mari mergerent; quae cum emerſiſſent, piſcemque cepiſſent, usque eo premere earum capita mordicus, dum illae captum amitterent; id quod ipſa invaderet. Eadem etiam Plinius l. d. *Platea nominatur, advolans ad eas quae ſe in mari mergunt, et capita illarum morſu corripiens, donec capturam extorqueat.* Neque haec a vero abhorrent; nam ex. gr. avis, quae Linneo *Larus paraſiticus* et Brunnichio in *ornithologia boreali* p. 32 *Cataractes paraſiticus* vocatur, piſcaturae ipſa inepta, exagitat congeneres, ut vomitu ab iis ejectum cibum eripiat. Vid. *Acta Holmienſia* 1753. vol. 15 p. 296 et Linnei *iter Weſtgothicum* pag. 211.

Sunt qui putant, pelecanum ſeu plateam eſſe eandem avem, quam Plinius aliique vocarunt Onocrotalum. De hoc Plin. lib. 10 c. 47. I p. 569: *Olorum ſimilitudinem onocrotali habent; nec diſtare exiſtimarentur omnino, niſi faucibus ipſis ineſſet alterius uteri genus. Huc omnia inexplebile animal congerit, mira ut ſit capacitas. Mox perfecta rapina, ſenſim inde in os reddita, in veram alvum ruminantis more refert. Gallia hos ſeptentrionali proxima oceano mittit.* Equidem Harduino adſentior has aves diverſas dictitanti. Nam Plinius primum de platea, inde ſeparatim de onocrotalo loquitur, nec verbulo innuit has eſſe aves easdem. Paululum eſt etiam diverſa fabula de hiſce avibus. *Platea* devoratas teſtas e ventre revomit, eiusdem ſtomachi calore coctas; *onocrotalus* ex falſo utero, hoc eſt, prolobo, ſive ingluvie quadam, (ex ſacco gulari) antequam in veram alvum deſcenderint. De onocrotalo equidem non dubito, quin ſit avis, cui ornithologi noſtrates ſervarunt nomen vetuſtum, nimirum *Pelecanus onocrotalus.* In hanc avem conveniunt omnia, quae Plinius habet. Atque eadem eſt, quae Aeliano *hiſt. anim.* lib. 16 cap. 4 dicitur κήλη, quod nomen inditum eſt propter κήλην ſeu βρογχοκήλην i. e. tumorem in gutture. *Celam*, inquit Aelianus, *avem in India naſci accepi, magnitudine triplo majorem otide, ore permagno, et longis cruribus, ingluvie etiam maxima, perae ſimilitudinem habente, abſonum quiddam ſonare, eiusque ſummas alas pallidas, ceteras vero pennas cinericias eſſe.*

De pelecano, ut ad eum revertar, permultae fabulae ineptae occurrunt

runt in theologia aſcetica, in libris Gregorii, Auguſtini, Epiphanii caet. in libris, inquam, veterum theologorum, qui vulgo patres vocantur, quibus opinio fuit, poſſe ejusmodi narrationes fictas et vulgi commenta non parum facere ad pietatem in Deum excitandam. Fabulati ſunt iſti, avem occidere pullos ſuos, eosque per triduum lugere, deinde ſe ipſum roſtro vulnerare, et aſperſione ſanguinis ſui revocare ad vitam. Quis primus iſtas fabulas decantatas compoſuerit, neſcio, ſed eas in libris philoſophorum non inveniri, ſcio. Aliquid tamen, quod iſtis ſimile videatur, habent Horapollinis *hieroglyphica* lib. 1 cap. 11 p. 23, ſed de vulture, non de pelecano, etſi etiam hujus avis ibidem lib. 1 cap. 67 mentio facta ſit Denique qui cunctas de pelecano theologorum fabulas et de iis ſententias legere vult, adeat Conr. Geſneri *ornithol.* p. 639. Aldrovandi *ornithol.* lib. 19 et 20. Bocharti *hierozoic.* II p. 275, 294, 301 et Antonii Deuſingii diſſertatiunculam de pelecano in ejusdem *Faſciculo diſſertationum ſelectarum*; Groningae 1660. 12. p. 616.

Cap. XIV.

Εν Κυλλήνῃ φασὶ τῆς Αρκαδίας, τοὺς κοσσύφους λευκοὺς τίκτεσθαι, ἄλλοθι δ' ὀυδαμῆ· καὶ φωνὰς ποικίλας προΐεσθαι, ἐκπορεύεσθαί τε πρὸς τὴν σελήνην. τὴν δ' ἡμέραν ἔι τις ἐπιχειροίη, σφόδρα δυσθηράτους ἔιναι.

Circa Cyllenen Arcadiae, merulas candidas gigni tradunt, quod alibi nusquam contingat, vocesque varias ſonare. Luna lucente progredi, interdiu vero quantolibet ſtudio advigiletur, deprehendi non poſſe.

Natalis de Comitibus.

In Cyllene Archadiae merulas albas naſci autumant, quod alibi minime contingit; easque varias voces emittere, et ad lunam adverſam proficiſci; at ſi quis per diem illas venari cooptet, non ſine magna illud efficiet difficultate.

ἔι τις ἐπιχειροίη] 3 perſ. praeſ. optat. activi verbi *ἐπιχειρέω*. Ita etiam pro *ποιοῖμι* dicunt Attici *ποιοίην*. Interpres noſter non ſatis accurate. Rectius ſic: *ſi quis interdiu eas captare conabitur, videbit, eſſe eas venatu valde difficiles.* I. B.

De merulis albis Ariſtoteles *hiſt. an.* lib. 9 cap. 25 p. 1057 ita: *merularum genera duo; altera nigra, et ubique viſitur; altera exalbida, magnitudo par et vox ſimilis. Haec in Arcadiae Cyllene eſt, alibi nusquam.* Aelianus *hiſt. anim.* lib. 5 cap. 27: *merulas in Cyllene omnes candidas eſſe narrat Soſtratus.* Stephanus Byzant. v. *κυλλήνη*. Euſtathius ad *Homeri Iliad.* B. p. 300. Pauſanias *in Arcadicis* p. 634. Plin. lib. 10 cap. 30. I p. 562: *merulae circa Cyllenen, nec usquam aliubi candidae naſcuntur.* Solinus cap. 7 p. 17: *Varro perhibet, fontem in Arcadia eſſe, cujus interimat hauſtus. In eadem parte de avibus hoc ſolum non indignum relatu, quod cum aliis locis merula furva ſit, circa Cyllenen candidiſſima eſt.* Hos ſcriptores omnes ab Ariſtotele accepiſſe, quae de merulis albis retulerunt, omnino veriſimile eſt; ſolus Aelianus ſe e Soſtrati libro hauſiſſe perhibet. Neque Ariſtoteles omnes merulas circa Cyllenen eſſe albas ſcripſit, uti retulit Aelianus; ſed reperiri tantum ibi ſubinde etiam albas. Sunt etiam merulae albae non ſpecies peculiaris, ſed nuda varietas, quae etiam nunc variis in locis, etſi raro, capitur. In noſtra quoque vicinia easdem eſſe obſervatas memoriae proditum legimus in *diario Hannoverano*: Hannöv. nützliche Samml. 1756. p. 671. Neque in Gallia eas deſiderari conſtat ex *Journal d'agriculture* et *Journal encyclopedique* 1772. Conf. Buffonii *ornithol.* volumen nonum, quod cl. Otto germanice edidit p. 23, 34 et 48. Procul dubio etiam Ariſtotelis tempore iſtae aves compluribus in terris fuere, etſi hoc philoſopho ignotum fuerit. Fuerunt fortaſſe circa Cyllenen frequentiores, et obſervatum eſt etiam, varietates animalium albas quibusdam in locis, ubi ſemel exſtiterunt, per multos annos durare ibique genus ſuum procreare. Novi domum, in qua per multos annos mures candidi capiuntur, qui alioquin rariſſime et vix unquam in tota reperiuntur urbe.

Quae hic de varia merularum candidarum voce leguntur, pertinent ad ea, quae Ariſtoteles *hiſt. anim.* lib. 9 cap. 75 p. 1168 et Plin. lib. 10 cap. 29 prodiderunt. *Alia admiratio*, inquit Plinius, *circa oſcines; fere mutant colorem vocemque tempore anni, — — merula ex nigro rufeſcit; canit aeſtate, hieme balbutit, circa ſolſtitium muta.*

Latere interdiu merulas albas et noctu tantum circumvolitare, ſolus hic Ariſtoteles noſter, quod ſcio, retulit. Quam fabulam qui probatum ire vellet, poſſet eo conſilio adferre, quae phyſici de animalibus citra analogiam albis obſervarunt; eſſe ſcilicet horum oculos ita conturbatos ac infirmos, ut hebes viſus vix diem ferat. Sed nolumus hoc argumento fruſtra tempus conterere.

CAP. XV.

Cap. XV.

Λέγεται δ' ὑπό τινων μέλι τὸ καλούμενον ἄνθινον περὶ Μῆλον καὶ Κνίδον γίνεσθαι· καὶ εὐῶδες μὲν τῇ ὀσμῇ, ὀλιγοχρόνιον δὲ κατὰ τὴν ἐριθάκην γίνεσθαι.

A quibusdam fertur, mel Anthinum, ut vocant, circa Melum Cnidumque naſci, odore quidem ſuavi, ſed neutiquam durabile id erithacam fieri.

Natalis de Comitibvs.

Sunt qui circa Melum et Gnidum vinum anthimium floridum ſcilicet vocatum naſci affirment, quod odore quidem eſt ſuave, at parum durat apud Erithacem, uti proditum eſt.

ὑπό τινων μέλι] μέλι legendum eſſe pro vulgato μὲν, declarat etiam interpres: *A quibusdam fertur mel anthinum circa Melum Cnidumque naſci.* Sylb. Ita apud Antigon. Caryſt. cap. 57 pro τότε μάλιςα μὲν ἐσθίειν legendum eſſe μέλι, auctoritate Ariſtotelis *hiſt. anim.* IX, 40 recte probavit cl. Schneider *periculo critico in anthologiam* pag. 141. I. B.

κατὰ τὴν ἐριθάκην] Videtur ſignificare *ſicut erithaca.* Plinius certe lib. XI, 14 ἄνθινον μέλι nominatum tradit mel vernum, favo e vernis floribus conſtructo. Sylb.

Praeter mel et ceram reperiuntur inter apium opera etiam aliae materiae ab iis diverſae. Altera, quae Reaumurio *cera cruda*, *cire brute*, noſtratibus *panis apium*, Bienenbrod, vocatur, eſt materia granoſa, melle ſpiſſior, qua apes veſci creduntur; altera eſt, quae plerumque *propolis* dicitur, indolis reſinoſae, qua apes alvearia intus obducunt favosque compingunt. Haſce materias iam veteres noverunt, nominibusque propriis diſtinxerunt; ſed non ſemper eadem nomenclatura uſi ſunt. Panem apium Plinius vocavit *erithacam;* ita enim lib. XI cap. 7. I pag. 594: *Praeter haec* (ſcil. commoſin, propolin caet.) *convehitur erithace, quam*

 aliqui

aliqui ſandaracam, alii cerinthum vocant. Hic erit apium, dum operantur, cibus, qui ſaepe invenitur, in favorum inanitatibus ſepoſitus et ipſe amari ſaporis. Idem p. 596: *apes inopia cibi deſperant, moriunturque; contra copia ignaviam affert, ac iam melle, non erithace paſcuntur.* Et p. 598: *Relinqui* (in vindemia) *duas* (mellis) *partes apibus ratio perſuadet, et ſemper eas partes favorum, quae habeant erithacen.* Ita etiam Heſychius: ἐριθάκη ἡ· ὑπὸ τῶν μελισσῶν παρατιθεμένη τροφή. Alii vero veteres erithacae nomen dederunt materiae reſinoſae; e. c. Varro *de re ruſt.* lib. 3 cap 16, 8: *Extra oſtium alvei obturant omnia, qua venit inter favos ſpiritus, quam ἐριθάκην appellant Graeci.* Idem paulo poſt ita: *Erithacen vocant, quo favos extremos inter ſe conglutinant, quod eſt aliud melle et propoli.* Hanc materiam vocavit Virgil. *Georg.* 4 v. 40 et 160 *gluten.* Ariſtoteles quidem, ſemel, quod ſcio, erithaces mentionem iniecit, nimirum *hiſt. an.* lib. 5 cap. 19 p. 614: *ceram et erithacen in cruribus gerunt.* Idem cibum apium vocavit *ſandaracam*, qua voce etiam Plinius uſus eſt. Operae pretium exiſtimo relegere, quae Reaumurius in *Memoires pour ſervir à l'hiſtoire des inſectes*, tome V, 2. Amſterdam 1741. 12. p. 50 et 75 de diſcrimine, quod inter haſce materias intereſt, diſſeruit. Varia nomina, quae apud veteres occurrunt, e. gr. *ſandaraca*, *cerinthus*, *piſſoceros*, *propolis*, caet. non curamus, cum partim ſynonyma ſunt, partim diſcrimina levidenſia notant. Secundum meam quidem ſententiam hoc loco nobis iam explicando ſermo eſt de erithaca Varronis ſeu glutine Virgilii, quo apes favos compingunt.

Mellis terna genera fecerunt veteres. *Vernum*, inquit Plinius I p. 596, *ex floribus conſtructo favo, quod ideo vocatur anthinum; — alterum genus mellis aeſtivi, quod vocatur ὡραῖον, — tertium ſilveſtre.* Quae cum ita ſint, Ariſtotelis noſtri ſententia haec mihi eſſe videtur: mel vernum, quod circa Melum Cnidumque naſcitur, odore eſt quidem ſuavi, ſed quod ad erithacen attinet, ea minime durabilis eſt. Equidem locum in Ariſtotelis libris, unde haec deſumta ſint, non invenio, neque novi quemquam inter veteres, qui hanc rem enarraverit. Sed quid, quaeſo, ſibi voluit Natalis de Comitibus, qui nobis *vinum anthimium* propinavit? Num vitium hoc eſt typographicum?

Cap. XVI.

Περὶ Καππαδοκίαν ἔν τισι τόποις ἄνευ κηρίου φασὶν ἐργάζεσθαι τὸ μέλι, γίνεσθαι δὲ τὸ πάχος ὅμοιον ἐλαίῳ.

Circa Cappadociam, aiunt, locis quibusdam mella citra favos comportari, olei inſtar craſſa.

NATALIS DE COMITIBVS.

Sunt loca quaedam apud Capadociam, ubi mel inquiunt ſine favis confici, quod ita ſit ſpiſſum, ut oleo ſit perſimile.

ὅμοιον ἐλαίῳ] Hoc mel aërium eſſe, et liquidam mannam, idemque quod ἐλαιόμελι Dioſcoridis I, 37 Salmaſius cenſet *de manna* p. 248. a. E. NIC.

Eadem leguntur in Ael. *hiſt. an.* lib. 5 cap. 42: *In Cappadocia mel ſine favis apes conficere ferunt, idque ut oleum perinde craſſum eſſe.* παχὺ δὲ τοῦτο εἶναι κατὰ τὸ ἔλαιον λόγος ἔχει. Spectant huc etiam verba Ariſt. *hiſt. anim.* lib. 5 cap. 22 p. 617: *E ſuperioribus locis in Amiſum defertur mel candidum, et imprimis craſſum, quod apes operantur ſine favis in arboribus; quale etiam in Ponto alibi quoque eſt.*

Amiſus urbs quondam fuit non longe diſſita a Sinope, et a Plinio annumeratur urbibus Paphlagoniae. Videtur itaque mel illud ſine favis confectum (non *comportatum*, uti temere interpres) e Cappadocia allatum eſſe Amiſum; κατάγεται, inquit Ariſtoteles, εἰς Ἀμισὸν ἄνωθεν μέλι. Non eſt dubium, quin fuerit genus mannae, ex arboribus quae colligitur, de qua videſis commentationem noſtram de hiſtoria ſacchari, inſertam *Commentatt. ſoc. ſcient. Gotting.* vol. 5, anni 1783 et Fabri diſſertationem de manna in Reiskii et Fabri *opuſculis arabicis* collectis a Grunero. 8.

CAP. XVII.

Ἐν Τραπεζοῦντι τῇ ἐν τῷ Πόντῳ γίνεται τὸ ἀπὸ τῆς πύξου μέλι, βαρύοσμον· καὶ φασὶ τοὺς μὲν ὑγιαίνοντας ἐξιστάναι, τοὺς δ᾽ ἐπιπλήκτους, καὶ τελέως ἀπαλλάττειν.

In Trapezunti urbe, ea quae in Ponto ſita eſt, mel ferunt e buxis produci graveolentiſſimum, quod ſanos quidem mentis loco moveat, aegros vero perculſosque eiusmodi ſtupore ſanet.

NATALIS DE COMITIBVS.

Naſcitur mel ex buxo in Pontica Trapezunte, gravis odoris, quod aiunt ſanos in inſaniam convertere, ſi odor percipiatur; at inſanos ab aegritudine prorſus abſolvere ſtuporis.

Ἐν Τραπεζοῦντι] Locum hunc de Pontico melle citat ex hoc Ariſtotelis libro Stephanus Byzantius in Τραπεζοῦς; ſed clauſula paulum mutata, ſic: ἀφ' οὗ τοὺς φαγόντας, ὑγιαίνοντας μὲν, ἐξίστασθαι· τοὺς δ' ἐπιλήπτους, εὐθέως ἀπαλλάττεσθαι. SYLB. Ad hunc locum *Geop.* XV, 9 provocatur, ubi pro ἐπιπλήκτους legitur ἐπιληπτικούς. Aelianum *hiſt. anim.* V, 42 ἐπιλήπτους dediſſe ibi iam obſervavi; ſed addere debebam, Byzantinum quoque Stephanum ad Τραπεζοῦς, et Stobaeum *ſerm.* 98 *de morbis* p. 541. f. noſtrum locum attuliſſe, ita ut ἐπιλήπτους et ipſi exhibeant. Sunt igitur *epileptici.* Alias quoque alternant ἐπιληπτικοὶ et ἐπίληπτοι, v. c. qui hic cap. 67 ſunt ἐπιληπτικοὶ apud Stobaeum *ſerm.* 98 p. 541. f. ἐπίληπτοι dicuntur, Viciſſim paulo poſt ibi ἐπιληπτικοῖς legitur, et hic cap. 77 ἐπιλήπτοις. NIC.

perculſosque eiusmodi ſtupore] *morbo vero comitiali correptos.* NIC.

Mellis venenati meminerunt complures. Diodor. Sicul. lib 14 edit. Weſſelingii I p. 665: *Inventa tum fuit* (circa Trapezuntem) *ingens alvearium copia, unde largiſſimos erat favos depromere. Sed mirificum quiddam evenit circa illos, qui hos deguſtarent. Nam quotquot aliquid deglutiſſent, amentes facti, mortuisque ſimiles, humi ſternebantur. - At poſtridie eadem prope hora omnes ad ſe redibant, et integra mentis ſanitate recepta ſurgebant, corporibus non aliter affectis, quam ſi poſt pharmacum aliquod hauſtum, vires recolligerent.* Strabo lib. XII edit. Almelov. p. 826: *Propinaverunt eis in itinere* (circa Trapezuntem) *inſani mellis crateras, quod arborum ſumma ferunt germina; eo poto iam mente abalienatos adorti facile interfecerunt.* Aeliani *hiſtor. anim.* lib. 5 cap. 42. Xenophon *de expeditione Cyri* lib. 4. Dioſcorid. lib. 2 cap. 103. et *Parabil.* lib. 2, 38 p. 121. Stephanus de *urbibus* voce: Τραπεζοῦς, qui verba noſtri Ariſtotelis retulit, ſicut quoque Stobaeus p. 470. edit. Tigur. 1543. Procopius *bell. Goth.* lib. 4, 2. Dio Chryſoſt. *orat.* 9 p. 139. Democritus in *Geopon.* lib. 15 cap. 9. Plin. *hiſt. nat.* lib. 21 cap. 13. II p. 246. E Democriti geopon. qui Ari-

Ariſtotelem noſtrum nominatim laudat, et ex Aeliani verbis facile intelligitur, pro ἐπιπλήκτους ſcribendum eſſe apud noſtrum ἐπιλήπτους, quod iam recte monuit doctiſſimus Niclas, cui optimam Geoponicorum editionem debemus, qui etiam docuit, eodem modo apud Pollucem 5, 120 codd. ἐπίπληκτος et ἐπίληπτος permutari. Mellis, quod μαίνεσθαι ποιεῖ, meminit etiam Longus in *paſtoral.* lib. I cap. 12 ed. Boden p. 84. Ergo mel Heracleoticum ſeu Ponticum ſanos inſania afficiebat, ſed eos, qui morbo comitiali correpti erant, ſanabat; τοὺς δὲ ἐπιλήπτους εἰς ὑγείαν ἐπανάγειν αὖθις, quae verba Aeliani adſcripſimus, ne quis de ſenſu verbi ἀπαλλάττειν, quo noſter et Democritus uſi ſunt, dubitet.

Cauſam huius rei attribuerunt veteres plantis, unde apes in Ponto mel colligunt. Ariſtoteles, Aelianus atque Democritus, plantam iſtam πύξον vocant; Plinius vero duas plantas nominavit: *aegolethron* et *rhododendrum*, quo ſilvas Ponti ſcatere ſcribit. Sunt etiam recentiores, qui mellis venenati mentionem fecerunt veterumque de eo relationes comprobarunt. Tournefortius argumentis graviſſimis confirmavit aegolethron Plinii eſſe *Azaleam ponticam* Linnei pag. 1669, atque rhododendron Plinii eſſe *rhododendrum ponticum* Linn. p. 562, quae planta Azaleae ponticae quam ſimillima eſt. Vid. *Memoires de l'academ. des ſciences à Paris* 1704 pag. 345 et Tournefortii *itinerarium* II pag. 99, ubi eadem leguntur, etſi icones plantarum, quas Acta Pariſina habent, deſiderentur. Optimam rhododendri pontici iconem dedit nuper Jacquin. Vid. eius *Icones plantarum rariorum* tab. 79. Ad hanc ſententiam novum accedit argumentum, quod Lambert in *itinerario per Mingreliam* prodidit, eſſe in Ponto plantam, quam *Oleandro giallo* vocat, unde mel fiat pernicioſum, quae procul dubio etiam eſt Azalea pontica Lamberti itinerarium editum eſt Neapoli 1652. 4; equidem novi tantum interpretationem Gallicam non ſatis accuratam, quae inſerta eſt collectioni: *Recueil de voyages au Nord.* Amſterd. 1725 12. vol. 7 pag. 197. Azaleae ponticae vis pernicioſa, qua mel inficitur, probatur quoque a *Model* in kleinen Schriften in praefat. Schriften der Berliniſchen naturforſchenden Geſellſchaft. 1782. vol. 3 p. 473 et 474. Bellonius quidem in itinerario lib. I cap. 68 venenum mellis Heracleotici alii plantae, quae neſcio an *Carthamus corymboſus* Linnei p. 1164 ſit, attribuit. Verba ex interpretatione Cluſii haec ſunt: "Diligenter „inquiſivimus, cur mel cognomine „Heracleoticum pernicioſum eſſet. „Nullam aliam rationem invenimus, „niſi quod ea regio Chamaeleone ni„gro abundat, cuius radici excreſcen„tia quaedam adnaſcitur, nomine Ixia, „quae pernicioſum venenum eſt, et „eos qui deguſtant illico necat. Quod „ſi apes mellis ſubſtantiam ex eius „chamaeleonis floribus ſuſcipiunt, non „dubitamus, quin id mel hominibus „admodum ſit pernicioſum; non igno„ramus autem, apes mellis materiam „ex ipſis floribus non colligere, ſed „ex foliis duntaxat, pingui rore cae„litus delapſo obſitis." Conf. Gleditſchii commentatio: *ſur diverſes plantes, qui ont été priſes pour le veritable Aegolethron de Pline*, in *Hiſtoire de l'academie à Berlin*, *Année* 1759 p. 48. Pertinent huc quoque quae

F 3

quae leguntur in *Voyages de Chardin. à Rouen* 1723. 12. vol. IV. p. 29.

Πύξος, unde noſter, Aelianus ac Democritus mellis venenum oriri dicunt, eſt ſine controverſia planta, quae etiam nunc *Buxus* vocatur et in oriente arboreſcit, quam circa Trapezuntem eſſe frequentiſſimam conſtat e Strabonis lib. 10 et Theophraſti *hiſt. plant.* lib. 3 cap. 15. Hanc plantam mellis amaritudinem efficere probarunt Plin. lib. 16 cap. 16 II p. 14; Diodor. Sic. lib. 5 cap. 14 et Theophraſtus edit. Stapelii p. 223. Inter recentiores novi neminem, qui eandem buxi vim confirmarit; certum eſt tamen, folia eius eſſe amara, nauſeoſa alvumque ducere ad drachmae pondus ſumta. Denique Ovidius mel in Corſica e Cicuta, et Aetius ex Aconito venenatum fieri perhibuerunt.

CAP. XVIII.

Φασὶ δὲ καὶ ἐν Λυδίᾳ ἀπὸ τῶν δένδρων τὸ μέλι γίγνεσθαι πολὺ, καὶ ποιεῖν ἀπ᾽ αὐτοῦ τοὺς ἐνοικοῦντας ἄνευ κηροῦ τροχίσκους, καὶ ἀποτέμνοντας χρῆσθαι διὰ τρίψεως σφοδροτέρας. γίνεται μὲν οὖν καὶ ἐν Θρᾴκῃ, οὐχ οὕτω δὲ στερεὸν, ἀλλ᾽ ὡσανεὶ ἀμμῶδες. ἅπαν δὲ μέλι πηγνύμενον, τὸν ἶσον ὄγκον ἔχειν φασὶν, οὐχ ὥσπερ τὸ ὕδωρ καὶ τὰ ἄλλα ὑγρά.

In Lydia aiunt ex arboribus mella copioſa colligi, unde paſtillos absque cera indigenae conficiunt, duritia tanta, ut niſi vehementiore attritu nihil demi inde poſſit. Fit et in Thracia mel non perinde ſolidum, ſed arenoſum. Caeterum mella omnia concreta eandem craſſitiem ſervant, diverſa ab aqua, et liquidis reliquis. [Reliqua enim omnia concreta non nihil ſicceſcunt, attenuanturque.]

NATALIS DE COMITIBVS.

Quin etiam mel plurimum naſci inquiunt in Lydia ex arboribus, ex quo incolae paſtillos ſine cera conficiunt, quibus utuntur cum

cum abſciderint, iique duriores ſunt quam ut poſſint conteri. Naſcitur et in Thracia, verum non ita ſolidum, at arenaceum, univerſum autem mel coagulatum non aequam magnitudinem habere inquiunt aquae et caeteris liquoribus.

Trochiſcos Latini, teſte Celſo lib. 5 cap. 17 paſtillos vocant, et *paſtilli*, inquit Feſtus, *ſunt forma panis parvi.* Nimirum nomina iſta ſignificant maſſam cuiuscunque materiae, orbicularis formae. Ita in uſum et medicum et culinarem digeruntur ſucci plantarum in paſtillos; quin etiam materiae antea in pulverem redactae rediguntur, addito glutine quodam, in trochiſcos, qui facili negotio ſervari, et quam citiſſime, ſi libet, iterum comminui poſſunt. Pertinent huc quodam modo chocolatae paſtilli. Veteres plerumque ad pulverem conglutinandum adhibebant mel, cui ceram admiſcuiſſe videntur, quo citius trochiſci poſſent areſcere.

Mel illud quod in Lydia ex arboribus colligebatur, fuit ſine controverſia mannae genus tam craſſum, ut, vel ſine cera, in paſtillos denſari potuerit, qui tanta duritie fuiſſe dicuntur, ut non niſi tritura vehementiori comminui potuerint. Lydii, inquit noſter, utuntur iſtis trochiſcis, quos tritura vehementiori comminuunt. Ex Amyntae relatione apud Athenaeum *deipn.* lib. XI p. m. 500 conſtat, mel aërium ſive mannam in Aſiae quadam regione, ab incolis fingi in globos, *σφαίρας*, quorum micas in poculis dilutas potari, guſtu ſimili ac mellis, ſed iucundiore. Sunt etiam inter recentiores, qui de melle admodum craſſo atque lento commemorarunt, quod et ipſum mannam eſſe puto. Ex. gr. Scaliger *exercitationum libro XV de ſubtilitate;* Francof. 1612. 8. p. 623: "In Troglodyticae parte, quae dicitur Balgada, mel candidum adeo, „ut ne nivibus quidem cedat, durum „vero, quaſi lapis. Solidum etiam in „Calicut ita, ut in ſportis contineatur." Quae cum ita ſint, neſcio an Bocharti *Can.* I, 25 p. 539 ſententia vera ſit, qui in noſtro libello non *ἐν Λυδίᾳ*, ſed *ἐν Λιβύῃ*, *in Lybia,* legendum cenſet, et omnia pertinere ad Gyzantes, qui nomen ab apibus *(gazin)* acceperunt, quorumque apes collaudarunt Herodotus, Apollonius et Euſtathius. At non de apum melle, ſed de manna Lydiae noſter loquitur. Conf. Salmaſius *de manna* p. 248. b. qui hunc locum varie illuſtrat.

Vltima verba Ariſtotelis noſtri ita mihi explicanda videntur: omne mel, etiamſi coagulatum vel ſiccatum eſt, nunquam tamen tantam craſſitiem, conſiſtentiam vel ſiccitatem habet, quanta praeditae ſunt materiae, quae aqua vel alio humore quocunque dilutae et poſtea in paſtillos denſatae ſunt,

ſunt. Nam cui mel admixtum eſt, illud, ſi vel arefactum eſt, tamen viſcidum ac glutinoſum manet.

Adverbium negativum h. l. verbo poſtpoſitum eſt, licet conſtructio et Latinitas, ut praeponatur, exigat, quod ſaepius fit, quando poſt ὀυχ ſequitur ὥσπερ vel ὄυτω. Ita Demoſthen. *in Midiana:* ἔχει δ' ὀυχ ὄυτω ταῦτα. *Haec autem non eo ſe modo habent.* Neque hoc prorſus abhorrere videtur a Latinorum loquendi modo. Ita Cicero *de ſen. Omnem autem ſermonem tribuimus non Tithono, ſed M. Catoni.* Idem lib. 1 *de divin. cuius generis oracula etiam habenda ſunt non ea, quae — —* Interpretatio Natalis de Comit. multum de vulgari deflectit.

CAP. XIX.

Η Χαλκιδικὴ πόα καὶ τὰ ἀμύγδαλα, χρησιμώτατα πρὸς τὸ μέλι ποιεῖν. πλεῖστον γὰρ γόνον φασὶν ἐξ αὐτῶν γίνεσθαι.

Chalcidica herba et amygdala ad mella conficienda uſum praebent maximum. Tum etiam augere foetum vehementer dicuntur.

NATALIS DE COMITIBVS.

Chalcidica herba et amygdalae utiliſſimae ſunt melli conficiendo, nam plurimum foetum aiunt ex illis fieri.

Apum pabula recenſuerunt doctores rei ruſticae, inter quos Ariſtoteles *hiſt. anim.* lib. 9 cap. 40 ἀμυγδαλῆν, et Palladius lib. 1 c. 37 amygdalum nominarunt. Flores huius arboris eſſe omnino in apium pabulis, confirmarunt recentiores; conf. Gleditſch Betrachtung des Bienenſtandes in der Mark Brandenburg. Riga und Mietau 1769. 8. pag. 265. verum hoc loco non arbor, ſed fructus, τὸ ἀμύγδαλον, tanquam apum cibus laudatur, qui error fortaſſe incuriae ſcriptorum tribuendus eſt. Varro atque Plinius laudarunt ficum chalcidicam, etiam gallinas chalcidicas, ſed *chalcidicae herbae* qui mentionem fecerit, novi neminem neque Graecum, neque Latinum.

CAP. XX.

Cap. XX.

Τὰς μελίττας λέγεται ὑπὸ μύρου καροῦσθαι, καὶ οὐκ ἀνέχεσθαι τὴν ὀσμήν. ἔνιοι δὲ λέγουσι μελίσσας τοὺς μεμυρισμένους τύπτειν.

Apes aiunt ex unguentis inebriari, neque odorem ferre poſſe. Itaque redolentes unguenta, a caeteris vapulare.

Natalis de Comitibus.

Fama eſt apes ob unguenta caput infeſtari, neque illas poſſe odorem perferre; atque non nulli dicunt unguento perfuſos homines ab apibus percuti.

Eadem leguntur apud Ariſtot. *hiſt. anim.* lib. 9 cap. 40, edit. Scaligeri p. 1126: *odere tum malos odores, tum etiam unguenta ipſa. Itaque ipſis delibutos pungunt*, διὸ καὶ τοὺς χρωμένους αὐτοῖς τύπτουσιν. Theophraſt. *de cauſis plant.* lib. 6 cap. 4 pag. 357. Ael. *hiſt. anim.* lib. 1 cap. 58 et 5 cap. 11. Sext. Empir. *Pyrrhon. Hypot.* Columella lib. 9 cap. 14 p. 681. Varro *de re ruſt.* lib. 3 cap. 16 p. 366, quem locum Didymus a Varrone accepit, in *Geopon.* lib. 15 c. 3 p. 1068, ubi doctiſſimus Niclas iam iſtos auctores omnes laudavit. Noſtri mellarii rem comprobant, conf. Balthaſ. Sprenger Einleitung in die Bienenzucht, Stutgart 1773. 8. p. 94, quamquam, ut verum fatear, rem meis in apibus nunquam ipſe expertus ſim.

Cap. XXI.

Ἐν Ἰλλυριοῖς φασι, τοῖς Ταυλαντίοις καλουμένοις, ἐκ τοῦ μέλιτος ποιεῖν οἶνον. ὅταν δὲ τὰ κηρία ἐκθλίβωσιν, ὕδωρ ἐπιχέοντες, ἕψουσιν ἐν λέβητι ἕως ἂν

Illyrios ferunt, quos Taulantios vocant, ex melle vinum reddere. Favos enim aqua ſuperfuſa exprimunt, ac ſimul aheno ad mediam usque partem incoctam, primum

ἐκλίπῃ τὸ ἥμισυ· ἔπειτα εἰς κεράμια ἐκχέαντες καὶ ἥδιστα ποιήσαντες, τιθέασιν εἰς σανίδας. ἐν ταύταις δέ φασιν ἔχειν πολυχρόνιον, καὶ γίνεσθαι οἰνῶδες, καὶ ἄλλως ἡδὺ καὶ εὔτονον. ἤδη δέ τινες καὶ ἐν Ἑλλάδι συμβεβηκέναι λέγουσι τοῦτο, ὥστε μηδὲν διαφέρειν οἴνου παλαιοῦ, καὶ ζητοῦντας ὕστερον τὴν κρᾶσιν, μὴ δύνασθαι εὑρεῖν.

mum fictilibus infundunt, iam tum dulciſſimam; dehinc vaſis ligneis reſervant in multa tempora, donec per omnia vini ſaporem contrahat, caetera potus dulcis et ſincerus. Ea vero induſtria in Graecia aliquando paratum ferunt, ut a vino vetere nihil differret; verum mixtionem deinceps perquiſitam explorari non potuiſſe.

NATALIS DE COMITIBVS.

Invaluit opinio quod in Illyriis vocatis Taulentiis vinum ex melle conficiatur, nam uti favos expreſſerint aquam infundentes, coquunt in lebete donec dimidium fuerit abſumptum. Mox in fictilio effundentes, ſuaviſſimumque iam tunc habentes ſuper aſſeribus dolia reponunt, atque in his diutius continere inquiunt, fierique vinoſum. Accidit etiam in Graecia id ipſum, uti fama eſt, ita ut a vino veteri minime differret, verum cum temperamentum poſtea perquirerent, illud aſſequi nullo pacto valuerunt.

τοῖς Ταυλαντίοις] Convenientius accuſativo caſu τοὺς Ταυλαντίους, ſicut etiam interpres vertit: *Illyrios ferunt, quos Taulantios vocant, ex melle vina reddere.* SYLB. Taulantiorum non infrequens mentio in hiſtoriis; e. c. Plin. lib. 3 cap. 22 pag. 179. Ptolemaeus lib. 3 cap. 13. Thucydid. lib. 1. Mela lib. 2 cap. 3. Strabo lib. 7 pag. 502. Stephanus Byz. ait eſſe Ἰλλυρικὸν ἔθνος. Idem eodem loco voce Ταυλάντιοι ex noſtro Ariſtotele: παρὰ τούτοις ἐκ μέλιτος οἶνον γίγνεσθαί φησιν Ἀριστοτέλης, ἐν θαυμασίοις. I. B.

ἑψοῦσιν ἐν λέβητι] nota ἑψοῦσιν, et cap. 32 ἕψουσιν. Sylb.

ἕως ἂν ἐκλίπῃ] usque dum dimidia pars deſit ſeu defecerit; id eſt, usque ad dimidiam partem. I. B.

καὶ ἥδιςα ποιήσαντες] Videant viri doctiores, ſi recte ſe habeant haec verba. Equidem crediderim pro ἥδιςα eligendum eſſe aliud adiectivum, quod ad κεράμια poſſit referri. I. B.

τιθέασιν εἰς σανίδας] minus recte reddidit interpres: *vaſa lignea.* Super aſſeribus dolia, τὰ κεράμια, reponi vult noſter. Σανίδες ſunt aſſeres; ita in *Geopon.* lib. 15 cap. 2, 7: ἀγγεῖα ἐκ σανίδων συκίνων, *vaſa ex tabulis ficulneis.* Columella lib. 12 cap. 12 p. 788, vaſa aqua mulſa repleta in tabulatum reponi iubet. I. B.

ἔχειν πολυχρόνιον] aqua mulſa debet per longum tempus iſtis in vaſis manere. I. B.

ἡδὺ καὶ εὔτονον] Pro εὔτονον interpres habet *ſincerus.* Sonat potius *nervos et vires habens.* Sed poſſes etiam legere εὔςομον. Sylb. Diluto et leni et imbecillo opponitur. Vinum *forte* et *robuſtum* vulgo dicimus. Haec Salmaſius ad Solin. p. 244. b. B. veriſſime, ubi pluribus hoc nomen illuſtrat. Nec opus eſt εὔςομον cum Sylburgio legere. Sic vinum e *molli* ut *forte* fiat, Palladius docet *Octob.* 14, 11. *valida vina* apud Plin. XIV, 21 ſunt; et *vini firmitas* apud Colum. XII, 28 et Plin. XIV, 2, 1. Nic.

ἤδη δέ τινες] frequens connectendi formula; *Iam vero.* Ita Plutarchus de educat. puеror. c. 13: ἤδη δέ τινας ἐγὼ εἶδον πατέρας; *iam vero vidi ipſe patres.* Idem cap. 7, 20. I. B.

ex melle vinum reddere] In Latina Ariſtotelis operum editione, quae prodiit Lugduni apud Michaelem 1578. fol. legitur: *ex mellis vina reddere.* Ita quoque in editione Caſauboni, et ea quae Latine prodiit apud Wecheli heredes 1593, 8. Sylburgius vero auctor eſt, legi in interpretatione vulgari: *ex melle vina.* Ergo Duval primus correxiſſe videtur ita: *ex melle vinum reddere.* Mella fit ablutione cerarum aliquid mellis adhuc habentium *Columella* XII, 11. I. B.

et ſincerus] *fortis.* Nic.

Ex melle iam antiquiſſimo tempore variae gentes potum confecerunt. Μελίτειον fuiſſe in uſu, antequam vinum hominibus innotuerit, Plutarchus auctor eſt, *Sympoſ.* lib. 4 p. 672, qui idem refert, ſuo adhuc tempore gentes, vino carentes, eo ſolo uti et inebriari. Quin etiam manſit in uſu etiam nunc. Verum non uno modo componebatur iſte potus, quem Latini *aquam mulſam* ſeu *hydromeli* vocabant. Nam quidam mel aqua frigida diluebant; non nulli mel multa aqua dilutum ad duas aut tres partes decoquebant; non nulli etiam aquam mulſam, poſtquam decoxerat et fermentaverat, in multos annos ſervabant, usque dum longa vetuſtate transiverit in vinum. Atque hunc potum, qui vini ſaporem aſſecutus erat, proprie dicebant *hydromeli*, teſte Dioſcoride, qui hoſce tres componendi modos diſtincte edocuit lib. 5 cap. 17 p. 431. Noſter quidem non mel purum aqua dilui refert, ſed favos, unde mel iam expreſſum eſt, aqua ſuperfundi, qua mel reſiduum, quod nunquam tam prorſus exprimi poteſt, quin aliquid ſuperſit et adhaereat, abluatur. Atque ita agunt etiam nunc mellarii noſtri; conf. Krünitz ökonomiſche Encyclopädie XXV p. 22.

Quae cum ita ſunt, mirum videtur, quod noſter de Illyriis, immo de ſolis Taulantiis artificium praedicat adeo vulgare, quod Graecos aſſequi potuiſſe negat. Num forte ſermo eſt de hydromeli virtutis ſingularis, quod vino vetuſto ſimilius fuit, quam plerumque eſſe ſolebat? Eos, qui hydromeli parandi modum et vires fuſe recenſuerunt, laudavit Niclas ad *Geopon.* lib. 8 cap. 28 p. 548.

CAP. XXII.

Περὶ Θετταλίαν μνημονεύουσιν ὄφεις ζωογονηθῆναι τοσούτους, ὥστε εἰ μὴ ὑπὸ τῶν πελαργῶν ἀνῃροῦντο, ἐκχωρῆσαι ἂν αὐτούς. διὸ καὶ τιμῶσι τοὺς πελαργοὺς, καὶ κτείνειν οὐ, νόμος· καὶ ἐάν τις κτείνῃ, ἔνοχος τοῖς αὐτοῖς γίνεται οἷσπερ καὶ ὁ ἀνδροφόνος.

Circa Theſſaliam tantam ſerpentum copiam generari memorant, ut a ciconiis niſi tollantur, inhabitabilis deſertaque reddatur regio; quocirca et has venerantur incolae, et lege, ne quis noceat, cavetur, homicidii poena transgreſſori conſtituta.

NATA-

Natalis de Comitibvs.

Tot ſerpentes naſci aiunt circa Theſſaliam, ut niſi a ciconiis interimerentur, opus eſſet colonos migrare. Quam ob rem ciconiam venerantur, apud quos lege cautum eſt, ne quis eam occidat; quod ſi quis interemit, reus eſt eiusdem ſceleris, atque ſi hominem occidiſſet.

περὶ Θετταλίαν] Stephanus Θεσσαλία: Ἐν ταύτῃ ὀυκ ἔξεςι τοὺς πελάργους κτέινειν· τοὺς γὰρ τῆς χώρας ὄφεις ἀναιροῦσιν. Vbi omnino quae Berkelius obſervavit conferantur. Nic.

Ciconias, quas Graeci hodierni etiam πελαργοὺς vocant, veſci ſerpentibus, apud omnes pervulgatum eſt. Hinc Iuvenalis *ſat.* 14, 74 vim educationis praedicans:

ſerpente ciconia pullos
Nutrit, et inventa per devia rura lacerta.

Hanc ob cauſſam his in Theſſalia olim honorem fuiſſe tantum, ut capitale fuerit occidiſſe, multorum auctoritate comprobatur. Plutarchus in libro *de Iſide* p. 380: *Theſſali ciconias honorant, quod multos angues ſubito e terra editos univerſos perdiderunt; ideoque lege exſilium indicitur ei, qui ciconiam necaverit.* Solinus cap. 40: *Noceri ciconias, omnibus quidem locis nefas ducunt, ſed in Theſſalia vel maxime, ubi ſerpentum immanis copia eſt, quos dum eſcandi gratia inſectantur, regionibus Theſſalicis plurimum mali detrahunt.* Eadem fere Plinius lib. 10 cap. 23. I p. 557. Recentiori aevo in Aegypto quoque ciconiis ſerpentum exitio magnum honorem eſſe refert Bellonius; *ciconias*, inquit, *merito amant Aegyptii, cum propter ranas, quas illic nimis abunde naſcentes conſumunt, tum quia ſerpentes etiam integros devorant.* At ſunt qui perhibent, etiam nunc in Turcia exigi poenam de ciconiarum occiſoribus, quos errare ſcimus ex Biörnſtåhlii *itinerario* interpret. German. VI, 1 pag. 136. Scilicet adeo non curat iſta gens politiam. Attamen aliquem ciconiarum cultum apud Muhammetanos obſervavit Shaw, qui vero eius aliam cauſſam attulit in *itinerario* germanice reddito pag. 353. Sed in America calidiore eam vulturum ſpeciem, quae ornithologis *Aura* vocatur, tali privilegio munitam eſſe, quia eſcandi gratia ſerpentes inſectatur, ab Jacquino accepit Linneus.

Ne cuiquam incredibile videatur, poſſe incolas fugari a ſerpentibus, vel aliis animalculis, excerpamus quaedam exempla ex *Hierozoico* Bocharti lib. 4 cap. 13 vol. II p. 540. Vt de Lybia taceamus, inter Sarmaticas nives Neuros refert Herodotus lib. 4 paulo ante Darii aetatem ſolum vertere coactos, et relictis ſedibus ſuis,

ad Budinos ſe conferre, propter ſerpentum copiam e diverſis locis ingruentem. Sic in medio Latio Amyclas a ſerpentibus deletas tradunt Varro et Plinius lib. VIII c. 29. Et Sotion ex Iſigono cives inde pulſos aſſerit per hydrorum multitudinem. Rhodon etiam et Chion et Tenon et Salamin inſulas propter huiusmodi peſtes aliquamdiu fuiſſe deſertas, conſtat. Ita ab ranis in Gallia civitatem pulſam, Varro auctor eſt Plinio. Plura exempla qui legere vult, eum ablegamus ad Bochartum. Nos quidem unum addere volumus, non e libris maiorum petitum, ſed recens. Anno 1736 colonia deducebatur in inſulam, quae *San Pietro* dicitur et Sardiniae adiacet; ibi coloni tantam cuniculorum vim offendebant, ut in patriam reverti cogerentur, usque dum tandem perpetua cuniculorum extirpatione inſula habitabilis reddita eſſet. Ita relatum legimus in Cetti *Deſcrizione della Sardegna*, edita 1774, cuius libri interpretatio Germanica prodiit Lipſiae 1783. 8. I p. 191. Conf. Labat Reiſen nach Welſchland, V p. 75 et 344.

CAP. XXIIII.

Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν Λακεδαίμονι κατά τινας χρόνους μνημονεύεται γενέσθαι τοσοῦτον πλῆθος ὄφεων, ὥστε διὰ σπανοσιτίαν, καὶ τροφῇ τοὺς Λάκωνας χρῆσθαι αὐτοῖς. ὅθεν καὶ τὴν Πυθίαν φάναι προσαγορεύεσθαι αὐτοὺς ὀφιοδείρους.

Eodem pacto Lacedaemonem, ferunt, ſerpentibus adeo refertam quondam, ut ob annonae penuriam, his vice alimentorum uterentur Lacones; unde et a Pythia *ὀφιοδείρους* vocatos.

NATALIS DE COMITIBVS.

Conſimili ratione dicunt tantam viperarum copiam quibusdam temporibus natam fuiſſe in Lacedaemonia, ut Lacones ob annonae penuriam illis pro cibis uſi ſint, ita ut oraculum Pythium fama ſit ipſos ſerpentum excoriatores appellaſſe.

κατὰ

κατά τινας χρόνους] *aliquando*, *quondam*. Sed κατὰ χρόνους, *variis temporibus;* uti apud Aelianum *var. hiſt.* V cap. 10. I. B.

ὥςε διὰ σπανοσιτίαν] magna fuit ſerpentum copia, adeo, ut propter annonae penuriam iis etiam pro victu uſi ſint Lacones. I. B.

φάναι προσαγορέυεσθαι] Rectius φασὶ προσαγορεῦσαι. SYLB.

Habes hic rationem, cur Pythia Lacedaemones ὀφιοβόρους vocaverit, uti refert Plutarchus in libro *de Pythiae oraculo* p. 406. Populos ophiophagos, qui ſerpentibus veſcuntur, memorarunt Plin. lib. 6 cap 29 p. 342; Solinus cap. 33. Herodotus lib. 4 cap. 183 p. 283; itemque complures recentiores.

CAP. XXIV.

Ἐν Κύπρῳ τῇ νήσῳ λέγεται τοὺς μέτας τὸν σίδηρον ἐσθίειν.

In Cypro inſula metas aiunt ferrum devorare.

NATALIS DE COMITIBVS.

In Cypro inſula meas ferrum comedere fama eſt.

τοὺς μέτας] Quid verbi eſt iſtud μέτας? Vide ne legendum ſit μῦας. Nam apud Theophraſtum: οἱ μῦες ἱςοροῦνται καὶ σίδηρον κατεσθίειν καὶ χρυσίον. Et μῦας etiam Stephanus dicit τὸν σίδηρον διατρώγειν, non μέτας. STEPH. Κύπρῳ et μέτας agnoſcit etiam interpres: *In Cypro inſula metas* caet. Sed veram lectionem eſſe Γυάρῳ et μῦας ex Plinio et Suida docet Marſilius Cagnatus *variarum obſervationum* lib. 2 cap. 17. Idem etiam ex Antigono Caryſtio refert Steph. Byz. SYLB. Idem cenſent Holſtenius ad Stephanum p. 88 et Bochartus *Hieroz.* P. 1 p. 1018 et P. 2 p. 540. NIC.

Μέτας

Μέτας eſt nomen *ἅπαξ λεγόμενον*, immo eſt nomen nihili. Duplici enim mendo laborat haec narratio; pro *μέτας* legi debet *μῦας* et pro Κύπρῳ legendum eſt Γυάρῳ, quod facile graviſſima hiſtoricorum auctoritate probatur. Antigonus Caryſt. cap. 21 p. 18: *Gyarus inſula eſt, Caryſto et Andro vicina; ibi mures ferrum peredunt.* Haec Antigoni verba repetiit et Stephanus *de urbibus* in *γύαρος*, et Suidas, qui *γύαρος*, inquit, *νῆσος, μία τῶν σποράδων. λέγεται δὲ, ὅτι ἐν ταύτῃ διατρώγουσιν οἱ μῦες τὸν σίδηρον.* Plin. lib. 8 cap. 29: *M. Varro auctor eſt, — — ex Gyaro, Cycladum inſula, incolas a muribus fugatos.* Et cap. 57: *Theophraſtus auctor eſt, in Gyaro inſula, cum incolas fugaſſent mures, ferrum quoque roſiſſe eos.* Merito Plinius huius narrationis auctorem facit Theophraſtum; nam Photius in *Bibliotheca* ex Theophraſti libro de animalibus, quae repente apparent, haec ſervavit verba: *ὅτι οἱ μῦες ἱστοροῦνται καὶ σίδηρον κατεσθίειν καὶ χρυσίον.* Vid. Theophr. opera edit. Heinſii p. 474. Sed omiſit Photius loci, nimirum Gyari inſulae, nomen Eandem rem memoriae prodidit etiam Aelianus *hiſtor. anim.* lib. 5 cap. 14, ſed verba mendoſe ſcripta leguntur in libris noſtris, et ipſe, pro more, hiſtoriae, cuius auctorem vel teſtem facit Ariſtotelem, novam addidit fabulam: *In Paro inſula Ariſtoteles ait mures ferrum, ut e fodinis eruitur, exedere; τὴν γῆν σιτεῖσθαι τὴν σιδηρῖτιν.* Primum enim legendum eſt Γυάρῳ pro Πάρῳ, quae nomina facile poterant permutari; deinde cum reliqui auctores ferrum vel roſiſſe mures, vel ediſſe perhibuerunt, Aelianus, qui vel augere hiſtoriam, vel mutare ſaltem ſolet, non metallum, ſed terram e fodinis erutam, unde ferrum arte elicitur, murium fecit cibum.

Adroſiſſe mures metalla vel res alias, quae in cibo eſſe nequeunt, frequenter in hiſtoriis relatum legimus, propterea quoniam ad oſtenta publica referebatur. Mures agreſtes, *μῦς ἀρουραίους*, adroſiſſe noctu pharetras atque arcus, ut Sanacharibus, rex Arabum et Aſſyriorum, quando Aegyptum invadebat, poſtero die, armis amiſſis, in fugam ſe dare coactus ſit, prodidit Herodotus II cap. 141 p. 144. *Arroſis*, inquit Plinius lib 8 cap. 57 p. 483, *Lanuvii clupeis argenteis, Marſicum portendere bellum; Carboni imperatori apud Cluſium, faſciis, quibus in calceatu utebatur, portendere exitium.* Haec etiam Cicero *de divinatione* lib. 1 et lib. 2. Aurum ſacrum, id eſt Diis conſecratum et repoſitum in templo, mures adroſiſſe, in *prodigiis* retûlit Jul. Obſequens edit. Oudendorpii p. 73; itemque Plutarchus in *vita Sullae* p. 455. Simile quid factum Cumis in aede Jovis, de quo Livius lib. 27 cap. 23; qui idem auctor eſt, mures aliquando coronam Antii adroſiſſe, lib 30 cap. 2. Ex Heraclidis libello *de politiis*, qui Aeliani *variis hiſtoriis*, editis a Conr. Geſnero adiunctus eſt, p. 455 conſtat: Chalcidenſes fugatos eſſe a muribus, cum tam multi fuerint, ut non ſolum alias res, ſed ferrum adeo corroſerint. Huc etiam ſpectat Antiphili hexaſtichon in murem, qui propter ſcobem auri devoratam inciſus eſt, in *Anthol.* I, 33, ed. Wechel. 1600. fol. p. 77.

Huius modi prodigia riſit lepide Cicero, neque temere Livius pravam reli-

religionem damnavit, quae adeo minimis etiam rebus Deos inſerit; attamen relationes iſtas non omnes dico eſſe confictas. Certum eſt enim, mures feminas adrodere metalla aliaque corpora dura, quae edere nequeunt, eo nimirum tempore, quo gravidae ſunt. Neque mures tantum ita tunc agunt, ſed caeterorum etiam animalium feminae, quae ad glirium familiam pertinent. Cum olim *mures porcellos*, Meerſchweinchen, alebam, ſaepiſſime vidi gravidas adrodere corpora dura, quae alias intacta relinquebant. Idem fere obſervavit praeceptor meus Linneus, vid. *Amoenitat. acad.* vol. 4 p. 203, qui animalcula pica, more mulierum gravidarum, laborare credebat. Eodem modo etiam inter mures candidos, quos per longum tempus alui, gravidas vidi lapides et metalla rodentes. Amicus, qui cuniculorum familiam habebat, certiorem me fecit, etiam haec animalia, tempore foeturae, mordere frequenter corpora dura. Poteſt fieri, ut dentes gravidarum graviter afficiantur, quem dolorem rodendo vel mordendo animalia mitiorem faciunt. Comprobatur haec ſententia noſtra mirum in modum eo, quod Plutarchus de hocce prodigio litteris mandavit. Cum mures aurum in templo arroſerant, aeditui unum ex iſtis animalculis ceperunt, quod femina fuit, quae in ipſa muſcipula tres muſculos partu edidit. Sunt qui mures potiſſimum plumbum rodere contendunt, quod metallum animalculis dulcedine placere credunt. Neque huic ſententiae deſunt argumenta, quae verbis Borrichii proferamus. Is enim in diſſertatione *de dulcedine* ita: "Certum eſt, plumbum, etiam nullo „acido comite, dulce eſſe. Hanc „dulcedinem licet humana lingua in „plumbo non aeque animadvertat, „ſine acidis admiſtis, oppido tamen „credibile eſt muribus maioribus eandem obſervari, qui tanto conatu „plumbum devorant, et ubi ubi inventum arrodunt. Narrat Borellus „Caſtrenſis medicus, in armamentario „regio millenas aliquot glandium „plumbearum libras a gliribus conſumptas fuiſſe. Et tecta noſtra idem „nimium quantum loquuntur, praeſertim aeſtivis caloribus, ut quorum „canales plumbei quotannis ab hoc „genere infauſti animalis, terebrantur, hauriuntur." Vid. Olai Borrichii *diſſertat. academicarum* tom. II. Havniae 1714. 8. p. 76.

Cap. XXV.

Φασὶ δὲ καὶ τοὺς Χάλυβας ἔν τινι ὑπερκειμένῳ αὐτοῖς νησιδίῳ τὸ χρυσίον συμφορεῖσθαι περὶ πλειόνων. διὸ καὶ ἐν τοῖς μετάλλοις ἀνασχίζουσιν, ὡς ἔοικεν.

Aiunt et Chalybas, in iuxta ſita parva inſula aurum comportatum conſtruere peculiari prae aliis omnibus ſtudio; quocirca in metallis, ut videtur, effoſſum ſecant.

NATALIS DE COMITIBVS.

Chalybes etiam in inſula quadam exigua illis imminente aurum ex multis rebus aiunt componere, quare illud reſcindunt in metallis, uti placuit.

περὶ πλειόνων] Περὶ agnoſcit etiam interpres: *comportatum conſtruere peculiari prae omnibus ſtudio.* Sequens ἀνασχίζουσιν idem vertit: *effoſſum ſecant.* SYLB. Adſcripſerat non nemo ἀναχωρίζουσιν, quae coniectura criticis vix probabitur. I. B.

comportatum conſtruere] Videntur laminatim conſtruere, non fundere, quod alii ſolent. (Haec leguntur in margine editionis Latinae operum Ariſtotelis, quam Jacobus Martinus curavit Lugduni 1578. fol. ſed falſa ſunt iſta omnino. I. B.)

Hoc caput, quod arcte cohaeret cum antecedente, novum praebet exemplum ingentis murium multitudinis horumque voracitatis, ſed neſcio an mendis laboret, quorum etſi correctionem artis criticae doctoribus committo, tamen ſententiam partim ex Plinii, partim ex Theophraſti relatione coniicere mihi videor. Ille enim lib. 8 cap. 57 p. 484, poſtquam de muribus inſulae Gyari loquutus eſt, *id*, inquit, (ſcilicet de adroſione ferri ſermo fuerat) *natura quadam et ad Chalybas facere in ferrariis officinis. Aurariis quidem in metallis ob hoc alvos eorum excidi, ſemperque furtum id deprehendi; tantam eſſe dulcedinem furandi.* Theophraſtus quidem in fragmento libri de animalibus, quae repente apparent, edit. Heinſii p. 474: *Litteris etiam traditum eſt, ferrum mures et aurum edere; quam ob rem aurarios disſectis illis aurum extrahere;* διὸ καὶ ἀνατέμνοντες αὐτοὺς οἱ ἐν τοῖς χρυσίοις, τὸν χρυσὸν ἀνιμῶνται. Itaque enarravit noſter, ut coniicio, primum mures etiam ad Chalybes in ferrariis officinis ferrum adrodere, quod ibi natura quadam faciunt, ex ſententia Plinii, ita ut hoc non oſtentum ſit, uti in Gyaro inſula quondam fuit. Deinde enarravit, mures etiam in fodinis aurariis aurum corrodere et edere, quos propterea ab operariis diſſecari, ut ſcrobem auream ex inteſtinis poſſent exſculpere. Antiphilus in epigrammate modo laudato ſcobem auream vocavit ψῆγμα. Iſtorum murium fatum habuerunt olim Judaei, quos Hieroſolyma capta necarunt milites Romani, ut ex interaneis eorum excuterent aurum deglutitum. Vid. Joſeph. *de bello Judaico* lib. 6 cap. 15. Chalybes fuerunt populi in Ponto iuxta Thermodoontem fluvium, quorum de fodinis ferrariis multa lectu digna habet Strabo lib. 12 p. m. 826.

CAP. XXVI.

CAP. XXVI.

Λέγεται δὲ ἐκ Σούσων ἐις Μηδίαν ἰοῦσιν ἐν δευτέρῳ σταθμῷ σκορπίων ἄπλετόν τι πλῆθος γενέσθαι. διὸ καὶ ὁ βασιλεὺς ὁ Περσῶν, ὅτε διοδεύοι, τρεῖς ἡμέρας ἔμενε, τοῖς αὐτοῦ πᾶσι συντάσσων ἐκθηρεύειν· τῷ δὲ πλέιστους θηρεύσαντι ἆθλον ἐδίδου.

Fertur ex Suſis in Mediam iter facientibus ſtatione altera, immenſam ſcorpionum multitudinem generari. Quocirca transiens aliquando iſthac Perſarum rex, triduo ibidem haeſit, ſuisque omnibus ſcorpionum venationem imperavit, praemio iis, qui captorum numero excellerent, propoſito.

NATALIS DE COMITIBVS.

Quin etiam ex Suſis in Mediam proficiſcentibus fertur ingens ſcorpiorum copia in itinere ſecundo die reperiri, quare cum rex Perſarum iter faceret, per triduum ibi commoratus eſt, ac ſcorpiorum venationem imperavit, certaque praemia iis conſtituit, qui plures ſcorpios occidiſſet.

ἐις Μηδίαν] Sic mei omnes; ſic interpres; et cum neque Sylburgius aliquid varietatis habeat, Λυδίαν, quod Du-Valliana editio poſtrema exhibet, pro vitio erit habendum. NIC.

ὅτε διοδεύοι] Non de fortuito aliquo transitu, ſed de ſolenni migratione regum Perſarum, hieme Babylone, vere Suſis, aeſtate in Media agentium, ad Curt. V, 8, 1 accipit Freinshemius. NIC.

multitudinem generari] *occurrere.* NIC.

Retulit haec omnia ex hoc libro, uti videtur, Aelianus *hiſt. anim.* lib. 15 cap. 26, ſed non ſine additamento; ita enim ille: *In ſecunda manſione eorum, qui a Perſicis Suſis in Mediam proficiſcuntur, permagna ſcorpiorum multitudo naſci dicitur; idcirco Perſarum rex, quum eo ſuſcepit iter, triduo ante omnibus imperat, ut eos venentur, et ei, qui plurimos confecerit, donat munera; niſi enim hoc fit, locus transiri non poteſt, nam ſubter omnem lapidem et ceſpitem abditus ſcorpius manet.* Pro ὁπότε δέοι legendum ibi eſſe: ὁπότε διοδεύοι, facile ex noſtro libro intelligitur.

Suſa fuit metropolis Perſidis. Solebant reges per alteram anni partem in hac urbe, per alteram Ecbatanae, quae Mediae petropolis erat, commorari. Athenaeus *deipnoſ.* lib. XII, 2 p. 513. Qui recentiori aevo Perſiam peragrarunt, ii ſcorpionum magnam vim offenderunt; videſis *Voyages de M. le Chevalier Chardin.* Rouen 1723. III p. 84. *Olearii* Perſianiſche Reiſebeſchreibung, Hamburg 1696. fol. p. 261. *Dapper* Beſchreibung des Königreichs Perſien, Nürnb. 1681. fol. pag. 33. Strabo lib. 16 loquitur de regione propter ſcorpionum copiam derelicta; conf. Plin. lib. 8 cap. 29. Pertinet huc etiam exemplum Balearicorum, qui adverſus cuniculorum proventum auxilium militare ab Auguſto petierunt. Plin. lib. 8 cap. 55.

Cap. XXVII.

Ἐν Κυρήνῃ δέ φασιν οὐχ ἓν εἶναι μυῶν γένος, ἀλλὰ πλείω καὶ διάφορα καὶ ταῖς μορφαῖς καὶ ταῖς χρόαις. ἐνίους γὰρ πλατυπροσώπους, ὥσπερ αἱ γαλαῖ, γίνεσθαι· τινὰς δὲ ἐχινώδεις, οὓς καλοῦσιν ἐχίδνας.

In Cyrene aiunt non unum tantum muſcarum genus reperiri, ſed plura, formisque et colore diſtincta; latifrontes enim alias velut muſtelas, alias viperis ſimiles eſſe, quas et echidnas vocant.

Natalis de Comitibvs.

Non ſimplex murium genus eſſe ferunt in Cyrene, ſed plura, eaque colore et forma plurimum differentia; alios enim latam habere faciem, cuiusmodi ſunt muſtelae, alios viperarum formam ſortitos eſſe, quos viperas appellant.

μυῶν

μυῶν γένος] Interpres legit *μυιῶν*, *muſcarum*, cui lectioni adverſantur ſequentia maſculina. SYLB.

οὓς καλοῦσιν. ἐχίδνας] Interpres legit *ἐχιώδεις*, *alias viperis ſimiles eſſe, quas et echidnas vocant.* Sed rectius retento *ἐχινώδεις*, pro *ἐχίδνας* cum Geſnero legemus *ἐχῖνας*; ſicut ſcilicet apud Herodotum lib. 3 p. 179, Libycorum murium tertia ſpecies *ἐχῖνες* nominantur, vel etiam *ἐχινίδας*; ut intelligantur mures echinici generis, quaſi echinorum ſoboles. In *hiſtoria animalium*, in fine libri 6, dicuntur Aegyptii mures *σκληρὰν ἔχειν τὴν τρίχα, σχεδὸν ὥσπερ οἱ χερσαῖοι ἐχῖνοι.* SYLB.

muſcarum] *murium . . alios . . . alios.*

viperis ſimiles] *echinis ſimiles, . . quos et echinas vocant.* NIC.

Cyrene fuit urbs et regio Africae. De muribus, quae hic enarrantur, habet etiam Aelianus lib. 15 cap. 26. *In Cyrene diverſa tum colore, tum forma, murium genera naſci tradunt; ac quosdam ipſorum, quemadmodum muſtelae, ita lata facie eſſe; alios echini ſpeciem ſimilitudinemque gerentes acutas ſpinas habere, quos indigenae echenatas appellant.* Vltimum hoc murium genus haud dubie pertinet ad *Hyſtrices*, qua in re conſentit Pallas *hiſtor. glirium.* Erlangae 1778. 4. pag. 277. In Aeliani libro legitur *ἐχεώδες*, ſed ex Ariſtotele noſtro palam eſt, eſſe legendum *ἐχινώδεις*, id quod iam monuit Geſnerus. Deinde in noſtro libro legitur *ἐχίδνας*, in Aeliani libro *ἐχενάτας*, ſed ex Herodoto intelligitur, *ἐχῖνας* eſſe legendum. Is enim lib. 4 cap. 192 pag. 286 ita: *Sunt in Libya tria murium genera, quorum alii bipedes vocantur, alii zegeries, ζεγέριες, Libyca lingua (quod in Graeca pollet idem quod βουνοὶ, id eſt, colles), alii echines, ἐχῖνες.* De iisdem muribus, quos hyſtrices eſſe contendo, egit etiam Ariſtoteles *hiſt. anim.* lib. 6 cap. 37 p. 788: *οἱ δ' ἐν Αἰγύπτῳ μῦες σκληρὰν ἔχουσι τὴν τρίχα, σχεδὸν ὥσπερ οἱ χερσαῖοι ἐχῖνοι. Aegyptii mures duro ſunt pilo, pene quaſi erinacei.* Plinius lib. 10 cap. 65: *Aegyptiis muribus durus pilus, ſicut herinaceis.* Conf. Hermanni *tabula affinitatum animalium* pag. 89, qui ſuſpicatur, latere etiam nunc in Aegypto mures pilum praedurum habentes, eosque ad Caviarum genus propius accedere.

Mures, quos *πλατυπροσώπους* vocarunt et noſter et Aelianus, difficilius agnoſcuntur. Verum ſi licet credere, eſſe eosdem, quos Herodotus Libyco nomine vocavit *zegeries*, coniecturas ſaltem quasdam afferre poſſumus. Bochartus in *Geographiae ſacrae* parte altera, edita Cadomi 1646. fol. lib. 2 cap. 3 pag. 793 in Herodoti libro pro *βουνοὶ* legendum cenſet *βουνῖνοι*, *bunini.* "Hoc formatum „eſt, inquit, ex *βουνιόν*. Βουνιὸν, „bunium herbae genus, quae Punice „dici-

„dicitur zigar. Ex zigar factum eſt
„zegeri, cuius plurale Graecum in
„Herodoto ζεγέριες. Itaque mus ze-
„geri idem eſt, quod mus buninus,
„ſi verbo datur venia, vel mus bunii;
„ſive illius plantae eſu aut umbra
„delectetur. Coniecturam hanc mul-
„tum confirmat quod in Galeno bu-
„nium alio nomine ἀρκτικὸν dicitur,
„nempe ab ἄρκτῳ, id eſt ab illo mu-
„ris genere, qui Graece vocatur
„ἀρκτομῦς, quia figura et colore re-
„fert urſum. Omnino enim ἀρκτο-
„μῦς idem qui mus zegeris, quem de-
„ſcribi docuimus muſtelae inſtar πλα-
„τυπρόσωπον. Nonnulli hodie crice-
„tum appellant." Hactenus Bochartus, cuius a coniectura non valde abhorret ſententia Pallaſii, qui Herodotum murem ſubterraneum, colles excitantem, cogitaſſe credit, eam fortaſſe ſpeciem, quam Pallas vocavit *Murem capenſem*, quamque totius Africae arenoſae incolam credere licet. Huic ſpeciei optime convenit nomen πλατυπρόσωπος. Vide iconem animalis apud Pallas tab. 7. Quod ſi verum eſt, vix opus eſt mutatione vocis βουνοὶ in βουνῖνοι, quam obtulit Bochartus, qui temere riſit nomen muri a colle inditum; *ecquid*, inquit, *mures et colles habent inter ſe commune, niſi credatur fabulae de mure ex partu montium?* At habent omnino aliquid commune, nimirum propterea, quia colles iſti mures excitant vel attollunt.

Quod reliquum eſt, moneam lectorem, ne ab interprete noſtro in errorem inducatur. Is enim *μυιῶν* legiſſe videtur, cum *muſcarum*, non murium genera reddidit. Rectius Natalis de Comitibus murium genera interpretatus eſt.

CAP. XXVIII.

Περὶ Σικελίαν δέ φασιν εἶναι ὕδατος συστρεμμάτιον, εἰς ὃ τὰ πεπνιγμένα τῶν ὀρνέων καὶ τῶν λοιπῶν ζώων, ὅταν ἀποβαφῇ, πάλιν ἀναβιοῖ.

In Sicilia ferunt aquae verticem eſſe, in quem merſae aves, reliquave animantia ſuffocata, vitae reſtituantur.

NATALIS DE COMITIBVS.

Verticem quendam aquarum circa Siciliam eſſe dicunt, in quo aves ſuffocatae, reliquaque animalia, ubi fuerint immerſae, reviviſcunt.

Περὶ

Περὶ Σικελίαν] Ciliciae hoc tribuit Sotion ed. Steph. p. 139, ed. Sylb. p. 124: Παρὰ Κιλικίᾳ φασὶν ὕδατος εἶναί τι σύϛημα, ἐν ᾧ τὰ πεπνιγμένα τῶν ὀρνέων καὶ τῶν ἀλόγων ζώων ἐμβραχέντα ἀναζῆν. Nic.

Nondum mihi ſuccurrit alius ſcriptor, qui eandem rem memoriae tradiderit, neque multum ad eam explicandam conferre queo. Animalia, quae vapore antri *Grotta del cane* dicti pene ſuffocata ſunt, reviviſcere, quando ſtatim in lacum vicinum coniiciuntur, ex itinerariis inter omnes conſtat, neque ſcio, an ex re ſimili iſta hiſtoria ortum duxerit, de qua nihil invenio in Cluveri *Sicilia antiqua*. Dictio ὕδατος συϛρεμμάτιον notatu digna videtur. In Pollucis *onomaſtico* lib. 4 cap. 18 p. 418 συϛρεμμάτιον eſt nomen involucri cuiusdam vel velaminis.

Cap. XXIX.

Ἐν δὲ Σκύθαις τοῖς καλουμένοις Γελωνοῖς φασι θηρίον γίνεσθαι, σπάνιον μὲν ὑπερβολῇ, ὃ ὀνομάζεται τάρανδος· λέγεται δὲ τοῦτο μεταβάλλειν τὰς χρόας τῶν τριχῶν καθ᾽ ὃν ἂν καὶ τόπον ᾖ. εἶναι δὲ διά τε τοῦτο δυσθήρατον, καὶ διὰ τὴν μεταβολήν. καὶ γὰρ δένδρεσι καὶ τόποις, καὶ ὅλως ἐν οἷς ἂν ᾖ, τοιοῦτον τῇ χρόᾳ γίνεσθαι. θαυμασιώτατον δὲ, τὸ τὴν τρίχα μεταβάλλειν. τὰ γὰρ λοιπὰ, τὸν χρῶτα, οἷον ὅ, τε χαμαιλέων καὶ ὁ πολύπους. τὸ δὲ μέγεθος ὡσανεὶ βοῦς. τοῦ δὲ προσώπου τὸν τύπον ὅμοιον ἔχει ἐλάφῳ.

In Scythis, quos Gelonas vocant, Tarandus reperitur, haud frequens; colorem mutat pro locorum, in quibus extiterit, varietate, et proinde raro capitur; nam et arborum et locorum, et in univerſum omnium, quibus appropinquarit, colorem reddit. Et, quod admiratione cum primis dignum eſt, habitus non ſolum corpori tam varius, quod etiam cum chamaeleone illi commune eſt, ſed etiam villo datur. Magnitudo ei quae bovi, caput cervino ſimile.

NATA-

Natalis de Comitibvs.

Inter eos Scythas, qui Geloni appellantur, quandam feram eſſe ferunt, quamvis perraro invenitur, qui Tarandus nominatur, atque hunc colorem villorum commutare inquiunt ad colorem eius loci in quo fuerit; quare efficitur, ut difficilis ſit captu propter coloris mutationem. Nam et arborum et locorum et omnium denique colorem aſſumit. Admirabile eſt ſane quod villos immutet, cum reliqua immutent cutem, ut Chamaeleon ac polypus. Eſt autem magnitudine quantus bos, at frontis formam cervis habet perſimilem.

Γελωνοῖς] Stephanus de urbibus: *Gelonum urbs Sarmatiae Europae. . .* Eſt urbs lignea, in Budinis ſita, gente magna, Herodoto teſte. Conf. Herod. lib. 4 c. 108. I. B.

καθ' ὃν ἂν καὶ τόπον] Καὶ abundare videtur. Stephanus ita: μεταβάλλει τὰς χρόας τῶν τριχῶν, καθ' ὅν ἂν τόπον ᾖ. Et Euſtathius: μεταβάλλει γὰρ τὰς χρόας τῶν τριχῶν καθ' ὃν ἂν τόπον εἴη. I. B.

ἶναι δὲ διὰ] Suſpicor legendum eſſe: ἶναι δὲ δυσθήρατον διὰ τὴν μεταβολὴν. Stephanus ita: ἔςι δὲ δυσθήρατον, διὰ τὴν μεταβολὴν. Iisdem verbis Euſtathius. I. B.

τῇ χρόᾳ γίνεσθαι] L. et C. γίνεται. Sylb.

θαυμασιώτατον δὲ] Nimirum hoc potiſſimum videbatur mirum, quod tarandus non cutis colorem, uti chamaeleon, polypus et rana variabilis, quàm phyſici recentiores obſervarunt, ſed pilorum adeo colorem mutare dicebatur. Admirandi rationem accuratius expoſuit Theophraſtus, cuius verba iamiam adſcribere debebimus. I. B.

Tarandus reperitur] *aiunt feram naſci, valde illam raram, quae Tarandus vocatur. Colores vero pilorum pro locorum, in quibus extiterit, varietate, mutare dicitur. Quam ob rem venatu eſſe difficilem, et propter mutationem. Nam et arborum . . . colorem reddere.* Nic.

admiratione dignum eſt, habitus] *quod pilos mutat. Reliqua enim colorem variant, veluti chamaeleon et polypus.*

Magnitudo ei quae bovi] *Magnitudine fere bovis eſt, vultus vero formam cervo habet ſimilem.* Nic.

De

De Tarando veterum, quodnam ſit animal, diſputavi iam anno 1764 in commentatione *de praecipuis Germaniae antiquae animalibus*, inſerta ven. Büſchingii libro: Gelehrte Nachrichten von und aus Rußland; quae vero ibi adeo negligenter impreſſa eſt, ut vitiis typographicis ubique ſcateat. Nunc eandem rem paulo accuratius retractabo. Atqui ut-quisque de ſententia noſtra poſſit iudicare, praemittam omnia veterum loca, quae de tarando nominatim agunt. Neque haec ſcripſimus philologis, qui omnibus veterum libris inſtructi ſunt, ſed iis potius, qui hiſtoriae naturali operam navant, quibus non omnibus hoſce libros adire contingit.

Antigonus Caryſtius, poſtquam de iſtis animalibus, quae colorem mutant, de polypo et chamaeleone loquutus eſt, cap. 31 ita: *Ariſtoteles tradit, tarandum quoque eadem eſſe natura; animal eſſe quadrupes, fere aſini ſimile*, σχεδὸν ἴσον ὄνῳ, *craſſa cute, et pilis intecta; mirumque eſſe, quod pili tam cito alterantur;* τετριχωμένον, καὶ θαυμαςὸν ἔιναι, πῶς αἱ τρίχες ὄυτως ὀξέως ἀλλοιοῦνται.

Theophraſtus *de animalibus, quae colorem mutant*, in excerptis Photii et edit. Heinſii p. 470: *Animalia, quibus mutatur color, ſimilisque redditur plantis, lapidibus, iisque locis, ad quae acceſſerint, ſunt polypus, et chamaeleon, illaque bellua, quae vocatur Tarandus, quae apud Scythas aut Sarmatas naſci traditur. — — Tarandi magnitudo quae bovis, caput cervo non abſimile, duplo tamen latius*, τὸ πρόσωπον δὲ ὅμοιος ἐλάφῳ· πλὴν πλατύτερος, ὡσανὲι ἐκ δύο συγκέιμενος ἐλαφέιων προσώπων. *Sunt illi cornua, eaque ramoſa cervorum inſtar, biſidaque ungula, tergus undequaque villo hiſpidum. Nam circa oſſa extenditur, unde etiam ortum habet digiti craſſitudine;* δίχηλον δὲ ἐςι καὶ κερασφόρον. ἔχει δὲ τὸ κέρας ἀποφυάδας, ὥσπερ τὸ ἐλάφου· καὶ τριχωτὸν ἐςὶ δι᾽ ὅλου. περὶ γὰρ τὸ ὀςοῦν, δερματός ἐςιν ἐπίτασις, ὅθεν ἡ ἔκφυσις. τὸ δέρμα τῷ πάχει δακτυλιᾶιον ἐςιν, ἰσχυρὸν δὲ σφόδρα. *Tanta vero duritie, ut thoraces ex eo arefacto faciant. Rarum eſt et inſolens animal, raroque etiam conſpicitur, mira habitus mutatio pene fidem ſuperat, aliis enim in cute contingit mutatio, intimo humore commutato, ſive ille ſit ſanguis, ſive quis alius huiusmodi, ut facile quis humoris et cutis conſenſionem agnoſcat; villorum vero aridorum atque pendentium neque confertim natorum immutatio multipliciter variata admirabilis certe eſt et incredibilis.*

Aelianus *hiſt. anim.* lib. 2 c. 16: *Ruborem, pallorem, livorem, homini et beſtiis cutem mollem habentibus, et minime villoſis, accidere, nihil mirum; tarandus vero ſeipſum cum villis ſuis vertit, et innumeras colorum ſpecies cum ſummo videntium ſtupore reddit. Scythicum id animal eſt, dorſo et magnitudine tauro ſimile; eius corium ne ſpiculo quidem penetrari poteſt, quam ob rem Scythae ſua ſcuta inducunt.*

Philo Judaeus *de ebrietate*, edit. Thom. Mangey, Lond. 1742. 2 vol. fol. I pag. 383: *Apud Scytharum quoque gentem, quos Gelonos vocant, fertur mirandum animal, raro quidem, naſci tamen, Tarandum nomine, magnitudine bovis, facie vero cervo quam ſimil-*

ſimillimum. De hoc narrant, pilum eius omnia propinqua, ſive arbores, ſive alia, colore imitari, et per eam ſimilitudinem fallere, in quemcunque inciderit, atque hac ratione magis quam corporis viribus haud facile capi.

Heſychius: Ταρανδὸς, ζῶον ἐλάφῳ παραπλήσιον, οὗ τὰς δορὰς ἐις χιτῶνας χρῶνται Σκύθαι. Eadem haec verba leguntur in Varini Phavorini *dictionario*, edit. Ant. Bartoli. Venet. 1712. fol. pag 690.

Phile *de animal. proprietate:*

Eſt in Scythis Tarandus ingens bellua,
Proceritate quem bovi dicas parem,
Si membra contempleris, et curſum notes.
Ταύρῳ γὰρ ἄν τις ἐμφερῆ τοῦτον κρίνοι,
Τὸν ὄγκον ἀθρῶν τῶν μελῶν, καὶ τὸν δρόμον;
Sed intuentes fallit ut Chamaeleon,
In mille vertens ſe pilorum imagines,
Mutabilem vitae ſtatum et variabilem,
Ac improborum denotat verſutiam,
Qui nequiter pecunia emungunt probos,
Illuſione verſipellis pectoris.
Thorax paratus illius de tergore,
Haud ſpiculorum perforatur ictibus.

Stephanus *de urbibus* fabulam de tarando ex noſtro Ariſtotelis libro, ſed interruptam reddidit, cuius verba haec: παρὰ τούτοις ζῶον θαυμάσιον, ὃ ὀνομάζεται Ταρανδὸς, καὶ μεταβάλλει τὰς χρόας τῶν τριχῶν, καθ' ὃν ἂν τόπον ᾖ. ἔςι δὲ δυσθήρατον, διὰ τὴν μεταβολὴν. ὅιος γὰρ ἂν ᾖ τόποις, τοιοῦτος γίγνεται τὸν τρίχα. καὶ θαῦμα· ὁ γὰρ χαμαιλέων, καὶ ὁ πολύπους, τὸν χρόαν μεταβάλλει. τὸ μέγεθος βοὸς, τοῦ προσώπου τὸν τύπον ἐλάφῳ, ὡς Ἀριςοτέλης περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων. *Apud hos eſt animal mirandum, quod tarandus vocatur, capillorum colores mutat, ſecundum locum, in quo ſit. Eſt vero venatu difficile propter hoc. Talis enim eſt pilo, qualis eſt locus, quod eſt miraculum. Chamaeleo enim et polypus colorem mutant. Magnitudine bovis, forma faciei cervo ſimilis, ut Ariſtoteles de admirandis auſcultationibus.*

Eadem fere ſcripſit Euſtathius in commentario in Dionyſii poematium *de ſitu orbis;* edit. Stephani 1577. 4. pag. 44. Vixit Euſtathius ſaeculo duodecimo, poſt Stephanum ſcriptorem ſaeculi ſexti, a quo pleraque mutuatus eſt. Ita ille: παρὰ τούτοις ζῶον λέγεται θαυμάσιον γίνεσθαι, τὸ μέγεθος ὅσον βοὸς, ἐοικὸς τὸν τοῦ προσώπου τύπον ἐλάφῳ, καλούμενον Τάρανδος, δυσθήρατον, διὰ τὴν μεταβολήν. μεταβάλλει γὰρ τὰς χρόας τῶν τριχῶν καθ' ὃν ἂν τόπον ἐίη, καὶ ἀλλοιοῦται, καθὰ καὶ ὁ χαμαιλέων καὶ ὁ πολύπους.

Joh. Damaſceni *ſacra parallela* περὶ ζώων ἀλόγων; edit. Mich. Lequien. Pariſiis 1712. 2 vol. fol. II p. 531: γίνεται θηρίον, ὃ καλεῖται ταρανδὸς, μέγεθος μὲν βοὸς, ἐλάφῳ δὲ τὸν τοῦ προσώπου τύπον ἐμφερέςατον. λόγος ἔχει τοῦτον μεταβάλλειν ἀεὶ τὰς τρίχας πρός τε τὰ χωρία, καὶ τὰ δένδρα ὅις ἂν ἐγγὺς ἵςαται, ὡς διὰ τὴν τῆς χρόιας ὁμοιότητα λανθάνειν τοὺς ἐντυγχάνοντας, καὶ ταύτῃ μᾶλλον ἢ τῇ περὶ τὸ σῶμα ἀλκῇ δυσθήρατον. *Eſt bellua, quae tarandus vocatur, magnitudine bovi non impar, oris autem forma cervo quam ſimillima. Hanc aiunt iuxta ea loca atque arbores, quibus propinqua eſt, pilorum colorem ſubinde mutare, adeo ut ob coloris ſimilitudinem ab iis, qui obviam fiunt, animadverti minime queat, et hac ratione*

tione potius, quam robore corporis id conſequi, ut vix omnino capi poſſit.

Euſtathius, archiepiſcopus Antiochenus *commentar. in Hexaëmeron*, edit. L. Allatii. Lugduni 1629. 4. p. 36: *Eſt et apud Scythas, quos Loos vocant* (τοῖς καλουμένοις Λώοις), *fera, Tarandus nomine, cui magnitudo quae bovi, aſpectus, qui cervo; fitque aſſimilis cuicunque rei proxime venerit, coloremque omnium reddit, ſive illa arbor, ſive terra, ſive quid aliud ſit; hinc evenit, ut difficulter capi poſſit, multorumque notitiam fugiat.*

Plinius lib. 8 cap. 34 pag. 459: *Mutat colores et Scytharum tarandus, nec aliud ex iis quae pilo veſtiuntur, niſi in Indiis lycaon, cui iubata traditur cervix. Nam thoës (luporum id genus eſt procerius longitudine, brevitate crurum diſſimile, velox ſaltu, venatu vivens, innocuum homini) habitum, non colorem mutant, per hiemem hirti, aeſtate nudi. Tarando magnitudo, quae bovi; caput maius cervino, nec abſimile; cornua ramoſa, ungulae bifidae, villus magnitudine urſorum. Sed cum libuit ſui coloris eſſe, aſini ſimilis eſt. Tergori tanta duritia, ut thoraces ex ea faciant. Colorem omnium arborum, fruticum, florum, locorumque reddit, in quibus latet, metuens, ideoque raro capitur. Mirum eſſet habitum corpori tam multiplicem dari, mirabilius et villo.*

Solinus cap. 30 p. 41: *Aethiopia mittit et tarandum, boum magnitudine, biſulco veſtigio, ramoſis cornibus, capite cervino, urſino colore et pariter villo profundo Hunc tarandum affirmant habitum metu vertere, et cum delitescat, fieri aſſimilem cuicunque rei proximaverit, ſive illa ſaxo alba ſit, ſeu frutecto virens, ſive quam aliam praeferat qualitatem. Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra chamaeleontes; ſed et polypus et chamaeleon glabra ſunt, ut ſit pronius cutis levitatem proximanti aemulari; in hoc novum eſt ac ſingulare, hirſutiam pili colorum vices facere. Huc evenit, ut difficulter capi poſſit.*

Ariſtotelis noſtri mentem interpres non fideliter reddidit. Equidem eam ita reddiderim: *In Scythis, qui Geloni vocantur, aiunt feram naſci, inventu valde raram, quae dicitur tarandus. Fertur ea villorum colores mutare ad colorem eius loci, ubi fuerit. Propter hanc mutationem ea dicitur venatu difficilis eſſe. Etenim arboribus et locis, ac denique ubicunque ſit, colore ſimilis fit. Mirandum vero maxime eſt, quod pilos mutat; reliqua enim animalia cutem mutant, velut chamaeleo et polypus. Magnitudine eſt, uti bos; frontis vero formam habet cervo ſimilem.*

Ex his, quae ad Tarandum agnoſcendum facere queunt, ita colligo. 1) Tarandus eſt animal quadrupes, magnitudine bovis vel tauri. 2) Caput cervo non abſimile, ſed duplo maius. 3) Cornua ramoſa. 4) Vngulae bifidae. 5) Cutis valde villoſa atque craſſa, quae ſpiculis non penetratur, ita ut corium ad thoraces et ſcuta adhiberetur. 6) Color naturalis fere aſini, ſed mutabilis, ut aſſimilis fiat cuicunque rei proximaverit. 7) Curſu tauro non impar. (Phile). 8) Patria apud Scythas aut Sarmatas, ſed etiam in patria infrequens et rarum animal. Aethiopiam ſolus Solinus patriam fecit tarandi,

I 2 ſed

ſed non audiendus, quippe qui ſaepiſſime aut oſcitantia aut ſtudio falſa retulit. 9) Venatu difficilis fera et timida.

Ex his facile intelligitur, tarandum eſſe cervini generis, cum cornua habeat ramoſa, qua in re veteres, cum facile in oculos incidat, errare non potuerunt. Quam ob cauſſam repudianda eſt ſententia doctiſſimi viri Conr. Gesneri, qui lib. I pag. 156 *hiſtor quadrup.* credidit tarandum eſſe varietatem uri. In nullam vero cervorum ſpeciem omnia, quae de tarando legimus, melius conveniunt, quam in eam, quae Linneo vocatur *Alces*, noſtratibus Elend, Elendthier. Haec fera, quam ſaepius vidi in Suecia et Petropoli, ea eſt proceritate corporis, ut non temere cum tauro comparetur. Caput propter cornua cervo non abſimile videtur, etſi multo maius. Pili etiam eum colorem eamque craſſitiem habent, cuiusmodi a veteribus eſſe dicuntur. Cutem alcis duriſſimam craſſiſſimamque eſſe, inter omnes conſtat, adeo ut corium, ita inquit Linneus, globum plumbeum fere eludat. Quae omnia abundè confirmantur ab his, qui feram diligenter verbis et coloribus depinxerunt. Praeter iſtos, quos laudarunt iam Linneus et Erxleben, pertinet huc Johannis Wigandi *de hiſtoria alcis Boruſſiae diſſertatio*, accurata lectuque digna; inſerta eſt ea *Actis Boruſſicis* III p. 610 itemque libro a Joh. Roſino edito Jenae 1590. 8. qui inſcribitur. *Vera hiſtoria de ſuccino Boruſſico, de alce Boruſſ. et de plantis in Boruſſia naſcentibus.* Porro etiam *Acta Wratislav.* ſuppl. 4 p. 35. Pantal. Lentneri diſſert. *de alce*, praeſide V. Heinſio, Jenae 1681. 4; Severini Goebelii *hiſtoria brevis de alce*, Venetiis 1595, cuius epitomen dedit Lentnerus modo laudatus. Stralſundiſches Magazin I pag. 394. Potiſſimum huc ſpectant: *Memoires pour ſervir à l'hiſtoire naturelle des animaux et des plantes par Meſſ. de l'academ. des ſciences à Paris.* à la Haye 1731. 4. Nos ad confirmandam ſententiam noſtram quaedam e Wigandi diſſertatione excerpere volumus. "Caput alcis, inquit, valde ſimile „eſt mulo et quantitate et figura et „colore. Statura mulorum. — Pe„ctus cum humeris praecipue am„plum ac robuſtum. — — In colli „ſuperiore parte ſunt capilli altiores „caeteris, quaſi iuba aut ſetae, quae „per dorſum usque ad medietatem „animalis fere ſe extendunt. — — „Crines ſunt cinericii et ſubnigri, „digiti fere longitudine, craſſitudine „ſetam porcinam aequantes, et in „parte inferiori caneſcentes. Ac ſane „mihi initio hoc animal, aſini ſeu „potius muli figuram, praeſertim in „capite et colore repraeſentare vide„batur, licet crura eſſent ſublimiora „et corporis atque tibiarum et un„gularum diſpoſitio cervum repraeſen„taret. Non autem unius ſunt co„loris alces. Nam alii maculas ha„bent ſubalbeſcentes ſub ventre et „in coxis, alii non; plerique tamen „cruribus albeſcunt. — Innoxium „prorſus animal et valde timidum." Hactenus Wigandus.

Alii, uti Agricola, Harduinus ac Buffon tarandum veterum habuerunt pro rangifero ſeu ſpecie iſta, quae in Linneano ſyſtemate *tarandi* nomen retinuit. Sed corporis proceritas, capitis magnitudo cutisque craſſitudo huic

huic ſententiae refragantur. Buffonus quidem in hiſtor. natur. quae Lipſiae germanice prodiit, vol. VI, 2 p. 53 temere negat, tarandi nomen apud ſcriptorem Plinio vetuſtiorem inveniri. Fuiſſe alces olim in Scythia ſeu Sarmatia veriſimile eſt, neque ſcio, an etiam nunc reliquiae ſuperſint. Sunt noſtra adhuc memoria in regionibus ſeptemtrionalibus Europae et Aſiae, ſunt in Boruſſia, Livonia atque Polonia, et fuerunt haud dubie olim quoque in Germania, quod iam pridem et veterum teſtimoniis et rationibus graviſſimis probavi.

Huic ſententiae magnum addunt argumentum verba, quae in diplomate imperatoris Ottonis M. de anno 943, quod epiſcopo Vltrajectenſi datum eſt, leguntur: *nemo ſine venia Balderici epiſcopi in pago foreſtenſi Trentano* (hodie Drenthe), *cervos, urſos, capreas, apros, beſtias inſuper, quae Teutonica lingua* E l o *aut* S c h e l o *appellantur, venari praeſumat.* Eadem verba repetuntur in diplomate Henrici II ſeu Sancti dato Anfrido epiſcopo Traject. a. 1006, itemque in litteris Conradi II regis Adelboldo epiſcopo datis a. 1025. Hae litterae omnes inſertae ſunt Joh. Bekae et Wilhelmi Hedae *libris de epiſcopis Vltrajectinis, recognitis et notis hiſtoricis illuſtratis ab Arnoldo Buchelio.* Vltrajecti 1643. fol. p. 83, 101 et 114. Nullus dubito, quin *Elo* ſit *alces*, quae a maioribus noſtris *Elch* vocabatur et a Suecis hodie *Aelg*, ab Anglis *Elk* vocatur. Confer. Wachteri *gloſſarium* I p. 362. *Diſſertationes epiſtolicae* I. H. Nunningii et I. H. Cohauſen. Francof. ad Moen. 1746. 8. p. 23. I. H. Jungii *hiſtoria comitatus Benthemienſis.* Hannoverae 1773. 4. p. 61. Schlözeri Briefwechſel. Heft 2 p. 79. Etiam in Gallia ſaeculo adhuc ſexto et alces et uros adfuiſſe ſuperſtites, auctoritate Gregorii Turonenſis *hiſt.* lib. 10 cap. 10 et Fortunati lib. 7 *carm.* 4 confirmavit Martin in *La religion des Gaulois.* Paris 1727. 2 vol 4. II p. 87. Recentiori aevo tot ſilvis ubique exciſis, tot paludibus exſiccatis, caeli qualitas non potuit non mutari, quam ob cauſſam animalia quaedam, quae ibi olim degerunt, abire coacta ſunt.

At nulla res in tota tarandi hiſtoria eſt, quae magis non modo a ſententia noſtra, ſed ab omni veritate abhorrere videtur, quam colorum mutatio ab omnibus commemorata. At cum nemo ſcriptor ipſum vidit animal, cuius patria veteribus parum cognita fuit, cumque de multis aliis animalibus Scythicis variae fabulae in libris veterum obviae ſunt, quidni etiam iſtam rem falſam eſſe putemus? Nihilo minus etiam huic fabulae aliquid veri fortaſſe ſubeſt. Cum omnes cervi colorem pellium pro anni tempore atque aetate mutant, fuit fortaſſe haec res errandi occaſio. Hanc coloris mutationem enarrarunt fortaſſe peregrinatores, ſed vulgus, quod mirabilia amat eaque novis fabulis augere ſolet, inde tarando chamaeleontis naturam tribuit, qua de re tamen Theophraſtus, vir inter cunctos hiſtoriae naturalis ſcriptores veteres, acutiſſimus, non temere ſubdubitavit.

Denique Ariſtoteles hoc loco etiam chamaeleontis et polypi mentionem iniecit. De iſto quidem nihil attinet diſſerere, cum animal ſat cognitum ſit. Polypus quidem, de quo eadem

Plutarchus *quaeſtion. nat.* p. 916, et Gratius Faliſ. in *halieut.* v. 55 p. 206, quin ſit *ſepia*, dubitandi nullus eſt locus, atque hanc re vera cutis colorem mirabili modo variare, teſtimoniis comprobatur eorum, qui animal vivum obſervarunt. Lectu in primis dignum eſt, quod Le Cat hac de re litteris mandavit; vid. *Journal des ſçavans* 1765. Avril p. 474 atque inde in Neuem Hamburgiſchen Magazin 5 p. 146. Bellonius etiam hac de re nos certiores fecit: "Quod „polypus, inquit, in varios colores „ſe commutare dicitur; id quidem „a molli eius pelle provenit, quae „facile glubi poteſt, cuius colorem „nunc album, mox rufum, poſtea „lividum, mox variis coloribus di„ſtinctum videas."

Capvt XXX.

Λέγεται δέ τινα ἐν Αβύδῳ παρακόψαντα τῇ διανοίᾳ, καὶ ἐις τὸ θέατρον ἐρχόμενον ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας θεωρεῖν, ὡς ὑποκρινομένων τινῶν, καὶ ἐπισημαίνεσθαι· καὶ ὡς κατέϛη τῆς παρακοπῆς, ἔφησεν ἐκεῖνον ἀυτῷ τὸν χρόνον ἥδιϛα βεβιῶσθαι.

Ferunt in Abydo quendam mente deſtitutum, in theatrum progreſſum vacuum, multosque dies illic diligenter, tanquam in eo eſſent hiſtriones, applauſiſſe, acclamaſſeque admirabunde; caeterum mente recepta dixit ſuavius ſe nunquam, atque eo tempore, vixiſſe.

Natalis de Comitibvs.

Fama eſt in Abydo quendam inſanum extitiſſe, per multosque dies acceſſiſſe in theatrum ac ſpectaſſe quosdam hiſtriones, eosque adnotaſſe; qui cum ab inſania poſtea fuiſſet abſolutus, per illud tempus ſe ſuaviſſime victitaſſe dicebat.

ἐν Ἀβύδῳ] Quod Ariſtoteles hic Abydi contigiſſe narrat, Horatius in epiſtola d Julium Florum, Argis cuidam uſu veniſſe refert, ut adnotavit Petr. Victor. *var. lect.* lib. 3 cap. 9. Infra cap. 192 Demarato cuidam ſimile accidiſſe dicitur. SYLB.

ὑποκρινομένων] Pollux *onomaſt.* IV, 17: ὑποκρίνασθαι τὰ ἰαμβεῖα, *iambaea peragere.* I. B.

αὑτῷ τὸν χρόνον] Ita Cicero ad Atticum XIV ep. 23: *amariorem me ſenectus facit; ſtomachor omnia, ſed mihi quidem* βεβίωται. Idem in epiſtola ad Octavium, quamquam Ciceronis epiſtolam eſſe negent critici: *quibus ille ſeptus omnia miſceret, nulli parceret, ſibi viveret.* Tamen pro αὑτῷ non nemo legere maluit αὑτόν. I. B.

applaudiſſe] *ſpectaviſſe.*

admirabunde] *admirabiliter.*

Hanc hiſtoriam de iucundo delirio, quam Ariſtoteles Abydi, urbe Aſiae ad Helleſpontum factam narrat, Horatius Argis contigiſſe ait. Quare, ne memoria forte lapſum aliquis poetam exiſtimet, pro Argis Argus reſcribendum putavit Torrentius; potuit enim patria Argivus eſſe, qui Abydi eo delirio laboravit. Potuit tamen Horatius etiam alios auctores, qui ab Ariſtotele diſcreparent, ſecutus eſſe; vid. Petri Victorii *variarum lectionum* libri XXV. Florent. 1553. fol. lib. 3 cap. 9 p. 36. Vel potuit etiam, quod recte monuit Geſnerus Gottingenſis, eadem inſania bis obſervata eſſe. Horatius *epiſt.* lib. 2, 2, 128:

Fuit haud ignobilis Argis,
Qui ſe credebat miros audire tragoedos,
In vacuo laetus ſeſſor plauſorque theatro;
Caetera qui vitae ſervaret munia recto
More; bonus ſane vicinus, amabilis hoſpes,
Comis in uxorem, poſſet qui ignoſcere ſervis,
Et ſigno laeſo non inſanire lagenae,
Poſſet qui rupem et puteum vitare patentem.
Hic ubi cognatorum opibus curiſque refectus,
Expulit helleboro morbum, bilemque meraco,
Et redit ad ſeſe; Pol, me occidiſtis amici,
Non ſervaſtis, ait, cui ſic extorta voluptas,
Et demtus per vim mentis gratiſſimus error.

Similis plane Thraſylaei, cuius Athenaeus lib. 12 extremo meminit, furor, qui naves omnes, quae in Pyreeum veniſſent, ſuas eſſe credens, eas et annotabat et emittebat adminiſtrabatque; ſi quae etiam recenter appuliſſent, magno eas gaudio excipiens, perinde ac verus dominus; quod vero aliquas contingeret, nulla inde cura afficiebatur, gaudens quotquot evaderent incolumes, atque ita plurima cum voluptate degens. Quem cum frater, Athenas e Sicilia veniens,

veniens, medico tradens ab inſania liberaſſet, fatebatur ipſe ſe in vita nunquam egiſſe iucundius. Hanc hiſtoriam litteris mandavit quoque Aelianus *var. hiſt.* lib. 4 c. 25. Plura exempla recentia delirii laeti collegit Haller in *Elementis phyſiologiae*, tom. V. Lauſannae 1763. 4. pag. 566. Huc etiam pertinent Ajacis, qui modo ab inſania reſipuerat.

Ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν, ἥδιστος βίος.
Τὸ μὴ φρονεῖν γὰρ κάρτ' ἀνώδυνον κακόν.

Suaviſſima hic eſt vita, ſi ſapias nihil.
Nam ſapere nil, doloris expers eſt malum.

Hanc ſententiam e Sophocle citant proverbii loco Eraſmus et Manutius. Conf. infra cap. 192. Ceterum medici noſtrates huncce morbum neque delirium neque inſaniam vocant, ſed referunt eum ad melancholiam. Lorry in libro *de melancholia*; edito Lutetiae Pariſ. 1765. 2 vol. 8. I p. 5, "qui, in„quit, leves riſus captat, iocoſus ha„bendus eſt; ſed ſi praeter modum ſeſe „laetitiae tradit, eaque totus ita occu„patur, ut rurſus ad gravitatem re„vocari non poſſit, morboſum quid „habet, in quo ſaltem illud eſt me„lancholici, quod adeſt mentis error „debilitatae et impotentis, iucun„diſſimus quidem, et de quo mor„bum depellentibus dicere poſſit: „me occidiſtis, non ſervaſtis."

Cap. XXXI.

Καὶ ἐν Τάραντι δέ φασιν, οἰνοπώλην τινὰ, τὴν μὲν νύκτα μαίνεσθαι, τὴν ἡμέραν δὲ οἰνοπωλεῖν, καί γε τὸ κλειδίον τοῦ οἰκήματος πρὸς τῷ ζωνίῳ διεφύλαττε· πολλῶν δὲ ἐπιχειρούντων [παρελέσθαι καὶ] λαβεῖν, οὐδέποτε ἀπώλεσεν.

Tarenti aiunt cauponem noctu quidem inſaniiſſe, interdiu vero vina vendidiſſe; ſed et claviculam domus ſuae in zona ita conſervaſſe, ut quamlibet multis ſurripere conantibus, nunquam tamen amiſerit.

Natalis de Comitibus.

Dicunt etiam in Tarento quendam cauponem noctu quidem inſaniiſſe, at interdiu cauponari ſolitum, qui tabernae clavem zonae dependentem aſſervabat, quam cum multi ſurripere conarentur, nunquam amiſit.

καὶ

καί γε τὸ κλειδίον] Iſingrini editio *καί γὰρ*, ſed margo *καὶ γε*. Sylb.

τοῦ οἰκήματος] *τὸ οἴκημα* omnem locum habitabilem ſignificat, quandoque etiam carcerem, quandoque lupanarium, in primis apud Atticos; ſed non raro quoque *cellam vinariam*, ut ſit idem quod *οἰνοθήκη* apud *Geopon.* lib. 6 cap. 2. Ita Xenophon in oeconom. cap. 15 edit. Baſil. 1555. fol. p. 533: *τὰ οἰκήματα ψυχεινὰ*, *cellas gelidas* vino eligendas eſſe praecipit. I. B.

παρελέσθαι καὶ] aor. 2 infin. med. verbi *παραιρέω*, *aufero*. I. B. Incluſa abſunt a Leoniceni et Camotii edit. Sylb.

Hoc de morbo rogavi iudicium Wrisbergii, collegae coniunctiſſimi, qui Tarentinum febri nocturna cum delirio laboraſſe, exiſtimat. Eiusdem morbi exempla prodiderunt Dodonaeus in *Obſervat. medic.* pag. 21, Tulpius in *obſervat. med.* p. 22. F. C. Medicus Geſchichte periodiſcher Krankheiten, I cap. 37. Tarentum, *Τάρας*, eſt urbs nobilis Calabriae ad mare.

Cap. XXXII.

Ἐν δὲ Λιπάρᾳ τῇ νήσῳ λέγουσιν εἶναί τινες γῆν, εἰς ἣν ἐὰν κρύψωσι χύτραν, ἐμβάλλοντες ὃ ἐθέλουσιν, ἕψουσιν.

In Lipara inſula aiunt quidam terram reperiri, qua, ſi ollam obruas, quicquid iniicias, lixetur.

Natalis de Comitibvs.

At in Lipara inſula quidam terram eſſe autumant, in qua ſi olla cooperiatur, quidquid fuerit iniectum, ſtatim coquitur.

Lipara, inſula maxima ex ſeptem, quae *Aeoli* ſeu *Aeoliae* inſulae, Latinis etiam *Vulcaniae* ſeu *Vulcani* appellantur, vel etiam ab ipſa Lipara, quippe quae celebrior erat, *Liparaeorum* inſulae. Pertinent huc potiſſimum, quae diligentia Cluveri congeſſit in *Sicilia antiqua* lib. 2 cap. 14. Hoc capite atque iis, quae hoc excipiunt, ſermo eſt de regionibus, quarum ſolum naphtha ſive petroleo ſubtiliſſimo penitus repletum eſt, unde vapor inflammabilis exiſtit, qui facile flammam concipit. Tali in terra ſi olla foveae recens factae imponitur, et vapor ſub olla accenditur, ardet ille per longum tempus, ita ut caro hoc modo, ſine ligno, commode lixetur. Neque caro tantum, ſed, quod multo magis mirum eſt, etiam calx eadem ratione e lapidibus coquitur in Perſia circa *Baku*, quod optime prodidit Gmelinus iunior in *itinerario* III pag. 41. Lipara inſula habuit quondam montem ignivomum, de quo conf. quae a nobis ſcripta ſunt ad cap. 35.

CAP. XXXIII.

Ἐςι δὲ καὶ ἐν Μηδίᾳ καὶ ἐν Ψιττακίνῃ τῆς Περσίδος πυρὰ καιόμενα, τὰ μὲν ἐν Μηδίᾳ, ὀλίγον, τὰ δὲ ἐν Ψιττακίνῃ, πολὺ καὶ καθαρὸν τῇ φλογὶ. διὸ καὶ μαγειρεῖα πρὸς αὐτῷ κατεσκέυασεν ὁ Περσῶν βασιλεὺς. ἄμφω δὲ ἐν ὁμαλοῖς τόποις καὶ οὐκ [ἐν] ἀνωμάλοις. ἐνταῦθα δὲ νύκτωρ καὶ μεθ᾽ ἡμέραν φανερὰ. τὰ δ᾽ ἐν Παμφυλίᾳ, νύκτωρ μόνον.

In Media Pſittacine, regione Perſidis, ignes quidam iugiter aeſtuant, illi quidem modice, hi autem vehementer, flamma pura lucenteque efflagrantes, locis utique planis, non acclivibus. Quam ob rem et rex Perſarum iſthic coquinas extruxit. Conſpicui ſunt hi quidem diu noctuque, alii vero in Pamphylia noctu tantum.

NATALIS DE COMITIBVS.

Sunt ignes ardentes in Media et in Pſittacina Perſidis, qui ſunt in Media parum ardent, at in Pſittacina frequens eſt flamma

et

et ſplendida. Idcirco et rex Perſarum multas coquinas ibi extruxit. At ambo in locis ſunt planis, non autem ſalebroſis. Hic ſunt ignes et per noctem et diem conſpicui, quamquam noctu ſolum lucent in Pamphylia.

ἐν Ψιττακίνῃ] Rectius Ψιττακηνῇ, ut manifeſtum e Stephano Byz. SYLB.

ὀυκ ἐν ἀνωμάλοις] Incluſa ἐν, abeſt a Leoniceni et Camotii edit. SYLB.

τὰ δ' ἐν Παμφυλίᾳ] Legendum τὰ δὲ περὶ Παμφυλίαν. STEPH. et SYLB.

In Media] *Et in Media et in Pſittacene.* NIC.

locis utique planis] *utrique.*

Equidem haec latine ita reddam: *Sunt in Media et in Pſittacene Perſidis ignes ardentes; qui ſunt in Media parum ardent, plus vero qui ſunt in Pſittacene et hi quidem clara flamma. Propterea etiam apud eos coquinas inſtruxit rex Perſarum. Atque ambo ſunt in locis planis et non in ſalebroſis. Ibidem ſunt ignes per noctem et diem conſpicui, ſed in Pamphylia noctu tantum lucent.*

De regione Perſidis Pſittacina dicta nihil afferre poſſum, niſi mentionem, quam ex Ariſtotele noſtro iniecit Stephanus *de urbibus* v. Ψιττακή, qui quidem non Pſittacinam, ſed Ψιττακηνὴν vocavit. Neque plura afferre potuit Gronovius in annotationibus ad Stephanum. Fortaſſe eadem eſt vel regio vel urbs, quae Straboni lib. 15 p. 732 Σιτακηνὴ et *Plinio* lib. 6 cap. 27 p. 334 *Sittacene* et, ex *Harduini* coniectura, etiam lib. 2 cap. 106 p. 122 dicitur.

Terram naphtha plenam ſpargere ſubinde flammulas, quae vel noctu tantum, vel etiam interdiu conſpiciuntur atque interdum ſubito exſpirare ſolent, certum eſt. In primis huc faciunt, quae phyſici commemorarunt de iſta regione Florentina, quae *Pietra mala* vocatur, cuius frequentes flammulas incolae *fuoco di legno* vocare ſolent. Operae pretium eſt, ad verba Ariſtotelis explicanda conferre, quae habet de la Lande in *Voyage d'un François par l'Italie* II pag. 134 et inde Volkmann in Nachrichten von Italien I pag. 445. Potiſſimum vero lectu digna eſt relatio a *Fougeroux* inſerta commentariis Academiae Pariſinae anni 1770 p. 45, unde praecipua excerpſi in Phyſikaliſch-ökonomiſcher Bibliothek V

pag. 186. Magis etiam ad rem noſtram faciunt, quae Kaempferus de Perſiae peninſula *Okesra* litteris mandavit in *Amoenitat. exoticis* p. 271, cuius verba digna puto, quae adſcribantur. "Invenimus, inquit, ibi demorantes viros circiter denos, diverſo in opere circa ignem occupatos; alii enim ahenis et ollis fictilibus rimae non nimium aeſtuanti impoſitis, prandia parabant pro domeſticis vicini pagi Sroganni atesgawa, ab igne hoc ita dicti; alii lapidibus aliunde advectis cumulatimque impoſitis, calcem cremabant, paratamque digerebant in acervos, naviculis devehendos" caet. Plura qui de iſto campo ardente circa urbem *Baku* legere vult, adeat praeter Gmelinum iam laudatum: Zimmermanns Bergakademie II pag. 334; Müllers Ruſſiſche Sammlung VII p. 331; Büſchings Magazin et alios, quos laudavit Baumgarten in Allgemeiner Welthiſtorie vol. 6 praef. p. 41.

Ariſtoteli noſtro mirum viſum eſt, quod, cum alioquin montes tantum ignes eructare ſolent, campus planus eiusmodi flammas alat; ſed intereſt haud dubie diſcrimen magnum. Nimirum terra, ut dixi, naphtham imbibit, quae vaporem exhalat inflammabilem, vel quae potius ipſa abit in vaporem. Attamen veriſimile omnino eſt, oriri naphtham in vicino monte Caucaſo, atque inde terram bibulam tranare, ex qua naphthae magna copia in mare Caſpium influit, quod inde amaritatem trahit. Quam ob cauſſam hi errant, qui naphtham e mari ortum ducere credunt. In Pamphylia quidem qui naphtham repererit, novi neminem.

Capvt XXXIV.

Φασὶ δὲ καὶ περὶ Ατιτανίαν, πρὸς τοῖς ὁρίοις τῆς Απολλωνιάτιδος ἐ͂ινάι τινα πέτραν, ἐξ ἧς τὸ μὲν ἀνιὸν πῦρ οὐ φανερόν ἐςιν· ἐπειδὰν δὲ ἔλαιον ἐπιχυθῇ ἐπ' ἀυτὴν, ἐκφλογοῦται.

Aiunt, circa Atitaniam, iuxta colles Apolloniatidis, petram eſſe, in qua latens ignis non appareat quidem, ſed ſuperinfuſo oleo exardeſcat.

Natalis de Comitibvs.

In locis montanis Apolloniatidis iuxta Atitaniam, petram quandam eſſe aiunt, ex qua ignis emanans non cernitur; at cum in illam oleum effunditur, continuo flamma exurgit.

περὶ

περὶ Ἀτιτανίαν] *Atitaniam* habet etiam interpres; at Stephanus Byz. Ἀτιντανίαν. SYLB.

πρὸς τοῖς ὁρίοις] Leoniceni et Camotii edit. habent: τοῖς ὁρίοις τοῖς Ἀπολλωνιάτιδος. SYLB.

iuxta colles] *iuxta fines.*

latens] *emiſſus.* NIC.

Caſauboni editio habet Ἀτιντανίαν, ſed Duval nihilo ſecius ſcripſit Ἀτιτανίαν, atque hoc minus recte. Fuit enim Ἀτιντάνια portio Macedoniae, teſte Stephano pag. 134, qui etiam p. 94, ubi omnes urbes, quae nomen Apolloniae habuerunt, eam ipſam, quae in Macedonia fuit, nominavit. Strabo pag. 502 Atintanes Macedonibus attribuit. Multo corruptius etiam in noſtro libro infra c. 139 legitur: τῆς τῶν Ἀτλαντίνων χώρας, ubi Ἀτιντάνων legendum eſſe, monuit iam Voſſius ad Scylacis periplum. Liceat offerre coniecturam, quae mihi Lucii Ampelii *librum memorialem* legenti nuper enata eſt. Cap. VIII in libris noſtris ita: *Ab Apollonia Athamantia millia paſſus quinque in monte Nymphaeo, ibi ignis eſt, et de terra exit flamma.* Nullus dubito, quin ſit legendum: *Ab Apollonia Atintaniae.*

Rem ipſam vero, quam hic memoriae prodidit noſter, ita explico; exiit fortaſſe e petra igneus fervor, qui oleum infuſum accendere potuit. Sed reliqua quae huc pertinent, reſervamus ad cap. 139, ubi eadem res copioſius retractatur.

CAP. XXXV.

Λέγεται δὲ καὶ τὰ ἔξω ϛηλῶν Ἡρακλείων κάιεσθαι, τὰ μὲν, διὰ παντός· τὰ δὲ, νύκτωρ μόνον, ὡς Ἄννωνος περίπλους ἱϛορεῖ. καὶ τὸ ἐν [τῇ] Λιπάρᾳ δὲ φανερὸν καὶ φλογῶδες, οὐ μὴν ἡμέρας, ἀλλὰ νυκτὸς μόνον.

Ferunt, ex columnis Herculis incendia alia quidem iugi flamma, omnique tempore flagrare, alia autem noctu tantum, ut Periplus ſcribit; ſimilem et in Lipara, conſpicuum quidem ignem lucentemque, ſed noctu tantum.

Natalis de Comitibvs.

Fama eſt loca etiam ardere extra columnas Herculis, quaedam alia ſplendent noctu tantum, alia ſemper, ſicuti in Anonis navigatione conſcribitur. Atque in Lipara ignis eſt conſpicuus et flammatus locus, non tamen per diem, ſed noctu tantum.

ἐν τῇ Λιπάρᾳ] Incluſus articulus τῇ abeſt a Leoniceni et Camotii edit. Ex Annonis autem περίπλῳ, quod citat, extat Frobenianae editionis pag. 40. Sylb.

ex columnis] *extra columnas, . . . ut Hannonis Periplus ſcribit.*

Hanno, Punicus ſcriptor, auctor Peripli, dux fuit Carthaginienſis, cuius de aetate magnum eſt disſidium inter viros eruditos. Habemus adhuc interpretationem Graecam huius peripli, quae vetuſtiſſima videri poteſt, cum iam ab Ariſtotele noſtro hic laudetur. Verba, quae noſter cogitaſſe videtur, haec ſunt: *ἀφεωρῶμεν — νυκτὸς πυράτε πολλὰ καιόμενα, καὶ φωνὴν αὐλῶν ἠκόυομεν. Nocte multos ignes vidimus et audivimus tibiarum vocem*, caet. Atque aliquot diebus interiectis: *νυκτὸς τὴν γῆν ἀφεωρῶμεν, φλογὸς μεϛὴν. ἐν μέσῳ δ' ἦν ἠλίβατόν τι πῦρ, τῶν ἄλλων μεῖζον, ἁπτόμενον ὡς ἐδόκει τῶν ἄϛρων. τοῦτο δ' ἡμέρας, ὄρος ἐφαίνετο μέγιϛον, θεῶν ὄχημα καλόυμενον. Apparuit nobis de nocte terra flammis plena, cuius in medio ignis altiſſimus, maiorque caeteris, ſidera attingere videbatur; diurno autem tempore montis maximi ſpeciem prae ſe ferebat, quem deorum vehiculum appellitabant.* Ad haec verba Iſ. Voſſius in *Melam* 3, 49, 46 ait: "Vtrum vero Aethiopes interdiu fugientes, noctu autem „ſe colligentes, ac facibus, clamore, „tympanis ac incenſis pyris belluas „abigentes, ut etiam num apud ipſos „fieri ſolet, cauſſam huic ſpectaculo „dederint; an vero naturali hoc factum ſit ratione, ex apparitione „nempe ignis illius, quem fatuum „appellamus, qui adeo frequens eſt „in zona torrida, ut toti in Aethiopia campi noctu ceu ſtellis colluceant, id vero non addit. Ego „poſtremum verum eſſe exiſtimo." Atque hanc etiam Ariſtotelis noſtri fuiſſe ſententiam, palam eſt. Neque disſentio, attamen primos ignes, quando tibiarum et tympanorum ſonus audiebatur, ab Africanis accenſos puto. Equidem utor editione peripli, quam olim praeſide *I. H. Boeclero* examinandam propoſuit *I. I. Müller*, Argentor. 1661. 4. Reliquae editiones enumerantur a *Fabricio* in Bibliotheca graeca I pag. 43.

De

De Lipara inſula quae hic commemorantur, ea varii auctores veteres comprobarunt. Theocr. *idyl.* 2 v. 134:

Ἔρως δ' ἄρα καὶ Λιπαραίου
Πολλάκις Ἁφαίστοιο σέλας φλογερώτερον αἴθει.
Amor ſaepe Liparaeo
Vulcano ardentiorem flammam incendere ſolet.

Sil. Ital. lib. 14 v. 56, 57.

Nam Lipare, vaſtis ſubter depaſta caminis
Sulphureum vomit exeſo de vertice fumum.

Eadem Paulus Silentiarius, poeta ſaeculi ſexti in carmine *de aquis Pythiis* expreſſit verſibus, quorum interpretatio haec:

Et in Lipara inſula
Eſt halitus caliginoſus,
Qui noctu reſplendens,
Emittit ſaxa ſulfurea,
Quae tonitrus inſtar valde fremunt,
Ac viſui rem omnem ſubdunt.

Confer. Plin. III cap. 9. Strabo lib. 6 p. 423. Iſte ignis iam ante aliquot ſaecula extinctus eſt. Nam Fazell. "inſula, inquit, haec ex pluribus „crateribus olim ignem evomebat, „quorum ora et veſtigia adhuc cer„nuntur." Idem confirmat Bonanni lib. 3 *de pyrolog.* "Superiori ſaeculo „extincti prorſus fuere ignes, ſive „abſumpta omni ſulfurea materia, „ſive alia de cauſſa; eorum tamen „veſtigia adhuc cernuntur." Conf. Deodat de Dolomieu Reiſe nach den Lipariſchen Inſeln, pag. 75. Popowitſch vom Meere pag. 140. Conf. quae iam annotata ſunt ad cap. 32.

Cap. XXXVI.

Εἶναι δὲ καὶ ἐν Πιθηκούσαις φασὶ πυρῶδες μὲν καὶ θερμὸν ἐκτόπως, οὐ μὴν καιόμενον.

Aiunt et in Pithecuſis inſulis aeſtuaria eſſe, ignea quidem vi ferventique ſupra modum ardore, nec tamen flammam mittere.

Natalis de Comitibvs.

Dicunt etiam in Pitheuſis ferventem et calidum ignem mirum in modum reperiri, non tamen ardere.

Πιθηκοῦσαι, Pithecuſae ſeu Pithecuſa, inſula in mari Tuſco ſinuque Campano ſita, quae hodie Iſchia vocatur. Habuiſſe olim montem Epopon, ex quo flamma repente emicuit, prodiderunt Plin. lib. 2 cap. 88 p. 114 et Strabo lib. 5 p. 248. Quin etiam ſaeculo XIV varios huius inſulae colles flagraſſe, ingenti cum damno incolarum, ex hiſtoria conſtat.

Cap.

Cap. XXXVII.

Τὸ δ᾽ ἐν τῇ Λιπάρᾳ ποτὲ καὶ ἐκλείπειν φησὶ Ξενοφάνης ἔτη ἑκκαίδεκα, τῷ δὲ ἑβδόμῳ ἐπανελθεῖν.

Porro alterum in Lipara, inquit Xenophanes, interdum annis ſexdecim prorſus extingui, decimo ſeptimo rurſum redire.

Natalis de Comitibvs.

Scripſit Xenophanes annos ſexdecim in Lipara illum (ignem) defeciſſe, at anno decimo ſeptimo rediiſſe.

τῷ δὲ ἑβδόμῳ] ſubaudiendum ἐπὶ δέκα. Sylb.

Xenophanes, cuius auctoritate noſter utitur, eſt, mea opinione, idem, cuius dogmata phyſica paſſim in libris Ariſtotelis partim celebrantur, partim refelluntur, quo in primis pertinet libellus *de Xenophane, Zenone et Gorgia*, qui in editione Duvallii reperitur vol. 2 p. 834. Iſte Xenophanes natus Colophone, e patria exul conceſſit in Siciliam, ubi inſula Lipara ei facile innotuit. Liber eius περὶ φύσεως laudatur a Polluce lib. 6 cap. 9 p. 590. Conf. Laertius lib. 9 ſegm. 18 p. 557. Fabricii *bibliotheca graeca* I p. 796.

De re ipſa, veriſimile non eſt, poſſe annum, quo mons iterum ignes evomiturus ſit, certo ſtatui. Neque Veſuvius periodum vel certum tempus ſervat, quod recte iam edocuit Thom. Ittigius *de montium incendiis*, Lipſ. 1671. 8. p. 319.

Cap. XXXVIII.

Τὸν δ᾽ ἐν τῇ Αἴτνῃ ῥύακα, οὔτε φλογώδη φασὶν, οὔτε συνεχῆ, ἀλλὰ διὰ πολλῶν ἐτῶν γίνεσθαι.

Illam quoque ignis favillam, quae ex monte Aetna ſolet erumpere, aiunt eſſe nec flammeam, nec continuam; ſed poſt multos annos redire.

Nata-

Natalis de Comitibus.

Ignis undam in monte Aetna neque mediocrem exiſtere aiunt, neque eſſe continuam, ſed pluribus de cauſſis exoriri.

διὰ πολλῶν ἐτῶν] Antea legebatur αἰτιῶν. Sic recte ex veteri libro, poſita praepoſitione διὰ, ut in διὰ χρόνου. Steph.

Οἱ ῥύακες ſunt, inquit Palmerius ad Strabonem lib. 6 p. 268, ubi etiam de Aetna ſermo eſt, rivi veluti et fluenta ignitorum lapidum immenſo fornacis Aetnaeae calore fuſorum, et ſulphuris, qui rivi ab Aetnae cratere evomuntur, et inde per ſubiectos campos fluunt omnia adurentes. Recte omnino. Hodie Italis dicuntur *Lave.* Minus recte Caſaubonus putavit, ῥύακα vocari a Graecis, quam Plinius lib. 3 cap. 8 *favillam ferventem* dixit.

Praecipua genera rerum, quas Aetna eructare ſolet, recenſuit Strabo lib. 6 p. 420 hiſce verbis: καὶ τοτὲ μὲν ῥύακας ἀναπέμποντος, τοτὲ δὲ φλόγας καὶ λιγνῦς, ἄλλοτε δὲ καὶ μύδρους ἀναφυσῶντος. *Aliquando rivos liquoris igniti emittit, aliquando flammas et fuliginem, interdum etiam maſſas exſufflat.* Plura qui deſiderat, adeat recentiores, qui accuratius in montium incendia inquiſiverunt, in primis Hamiltonum.

Cap. XXXIX.

Λέγεται δὲ καὶ περὶ Λυδίαν ἀναφέρεσθαι πῦρ πάμπληθες, καὶ καίεσθαι ἐφ᾽ ἡμέρας ἑπτά.

Ferunt circa Lydiam ignes emergere immenſos, diebusque ſeptem ardere.

Natalis de Comitibus.

Aſſerunt et circa Lydiam plurimum ignem naſci, atque per dies ſeptem ardere.

Non ſtatim occurrit alius ſcriptor, qui montis in Lydia flagrantis mentionem fecerit, quo in tractu horribiles ac frequentes terrae motus fuiſſe vel e Strabonis lib. I p. 101 conſtat. Conf. infra cap. 188. Num forte legendum eſt Λυκίαν? De Lyciae montibus ignivomis teſtimonia dabimus ad cap. 139.

Cap. XL.

Θαυμαςότατον δὲ τὸ ἐν Σικελίᾳ περὶ τὸν ῥύακα γινόμενον. τὸ γὰρ πλάτος ἐςὶ τὸ τῆς τοῦ πυρὸς ἀναζέσεως τεσσαράκοντα ςαδίων· τὸ δὲ ὕψος ὅυ φέρεται, τριῶν.

Cum primis vero admiratione dignum eſt, quod circa Siciliae craterem inquiunt, ignium emicantium latitudinem ſtadia quadraginta patere, altitudine autem vix ad tria usque tolli.

Natalis de Comitibvs.

Admirabile eſt id, quod attinet ad undam ignis in Sicilia; nam ebullitionis ipſius ignis ſpatium eſt ſtadiorum quadraginta, at in ſublime non fertur per tria ſtadia.

ὅυ φέρεται] Fuit qui maluit *ἀυτοῦ*. I. B.

quadraginta] Sic Caſauboni editio et Latina illa, quae prodiit Lugduni anno 1578. Sed male editio Wecheliana anni 1593: *quadringenta*. I. B.

Loquitur noſter de rivorum ignium ſeu *Lavarum* vaſtitate, cuius exemplum legitur in *Strabonis* lib. 6 p. 269: *ὁ ῥύακες εἰς τὴν Κατανάιαν ἐγγυτάτω καταφέρονται. Ignis, qui ex Aetna evomitur, fluxu ſuo proxime in Catanaeum agrum devolvitur.*

Cap.

CAP. XLI.

Φασὶ δὲ τὸν ἐν τῇ Θρᾴκῃ λίθον τὸν καλούμενον σπῖνον, διακοπέντα καίεσθαι, καὶ συντεθέντα πρὸς ἑαυτὸν, ὥσπερ τὴν σμαρίλην, οὕτως κἀκεῖνον εἰς ἑαυτὸν τεθέντα καὶ ἐπιῤῥαινόμενον ὕδατι, καίεσθαι· τὸ δ' αὐτὸ ποιεῖν καὶ τὸν μαριθάν.

In Thracia, aiunt, lapidem, quem ſpinum vocant, disſectum ardere, compoſitumque rurſus, quemadmodum et ſmarillem aqua perfuſum accendi, utrimque non abſimilem, maritham quoque oſtendere.

NATALIS DE COMITIBVS.

Lapidem, qui eſt in Thracia et vocatur ſpinus, disſectum aſſerunt comburi, atque rurſus compoſitus, ſicut ſmarilla et iuxta ſepoſitus et aqua irrigatus comburit, quod ipſum facit etiam maritha.

τὴν σμαρίλην] Non lapidem eſſe, quod tamen, de lapidibus qui ſcripſerunt, certe quos conſului, putant omnes, ad Solinum iam Salmaſius obſervavit p. 179 a. D. H *μαρίλη ſunt minuti carbones, qui in fornace fabri ferrarii in unum ſubinde adgregantur, et aqua aſperguntur, ut magis ardeant.* Sic quoque Erotianus nomen interpretatur: *οἱ Φρυγανώδεις καὶ μικροὶ ἄνθρακες οὕτως ὑπό τινων καλοῦνται, ex arida et ſurculoſa materia ſuccenſi carbones, et minutae prunae.* Vid. Foeſii *oeconom. Hippocratis.* Nempe pertinet gloſſa ad Hippocrat. *morb. mulierum* 2 p. 648. Foeſ. (edit. Wechel. Francofurti 1595 ſect. 5 p. 215): *τὴν δὲ σποδιὴν, καὶ τὴν μαρίλην ἐν τῷ βόθρῳ καταλιπεῖν.* Vocem minus notam interpretaturus Erotianus poſuit *μαρίλην. οἱ Φρυγανώδεις κ. τ. λ.* Vnde factum eſt *μαριλῆνοι οἱ Φρυγανώδεις.* Quod vero addit Salmaſius: *Perperam legitur apud Philoſophum τὴν σμαρίλην*, et quod ipſe dat *μαρίλην*, longe a vero aberrat. Nimirum ut *μικρὸς* et *σμικρὸς*, *μίλαξ* et *σμίλαξ*, *μύραινα* et *σμύραινα* dicitur, ut ex *μύῤῥα* factum eſt *σμύρνα*; ſic *μαρίλη* dixerunt et *σμαρίλη*, nec quicquam eſt mutandum. NIC. Edit. Iſing. habet *σμαρίλλην*. I. B.

τὸν μαριθὰν] *Maritham* habet interpres quoque. Verius ne ſit *θρακίαν*, non auſim affirmare. Fit autem *θρακίου* mentio non infra tantum (cap. 125), ſed etiam in Alexandri problem. p. 322, 17. *Σπίνου* quoque mentio fit iterum (cap. 194); non multum abſimilis alia narratio, eſt cap. 125. SYLB.

τὸν μαριθὰν] Hanc vocem prorſus vitioſam, et *τὸν νάφθαν* legendum eſſe, iudicat Salmaſius. Barbarum hoc vocabulum ſaepiſſime corruptum eſt. Exempla ad Ammiani lib. 23, 6 p. 400 Gron. dedit Valeſius. NIC.

ſmarilem] *ramenta prunarum.*

utrimque] *utrumque.* NIC.

Quos lapides noſter recenſet, quin iſti ad illud genus mineralium, quo potiſſimum lithanthraces et ſchiſti aluminares comprehenduntur, pertineant, dubitari non poteſt. Eo etiam referri debet *lapis Thracius* veterum. Inſignis eſt enim harum rerum affinitas, quamquam hi, qui, pro more veterum, colorem vel quidquid fortuito adeſſe aut abeſſe ſolet, reſpiciunt, magnum inter iſtas diſcrimen animadvertere ſibi videantur. De Thracio quidem lapide poſthac (cap. 125) ſeparatim loquutus eſt noſter. De *ſpino* eadem, quae hic legimus, prodidit etiam Theophraſtus in libro de lapidibus §. 24, ſed pro more, paulo accuratius, quam ob cauſſam eius verba adſcribere conducit. *ὃν δὲ καλοῦσι σπῖνον, ὃς ἦν ἐν τοῖς μετάλλοις, τοιοῦτος διακοπεὶς καὶ συντεθεὶς πρὸς ἑαυτὸν, ἐν τῷ ἡλίῳ τιθέμενος καίεται καὶ μᾶλλον ἐὰν ἐπιψεκάσῃ καὶ περιρανῇ τις. Lapis quem dicunt ſpinum, in metallis reperitur, qui diſſectus, et in ſe congeſtus, ad ſolem ſi ponatur, uritur, quod vel magis evenit, ſi inſpergat et irroret aliquis.* Schiſtos aluminares bitumine ſaturatos, quando cumulatim aeri, pluviae, ſoli atque tempeſtati exponuntur, facile ignem concipere atque flamma conſpicua ardere, res eſt certiſſima, cuius exempla paſſim occurrunt in ſcriptis phyſicorum. Ita non raro accidit, ut cumuli ſchiſtorum, unde in Bohemia ad Commotaü alumen coquitur, ardeant. Vid. Henkelii *pyritologia* p. 759. Eiusmodi ſchiſti in Thracia ſunt copioſi, unde iam olim magna aluminis copia in oppido Cypſella ſeu Chapſylar confecta eſt, quod fuſe lateque expoſuit Bellonius in *obſervationibus itinerariis* lib. I cap. 61. Conf. hiſtoria aluminis a nobis conſcripta et inſerta volumini primo *Commentationum ſocietat. ſcient. Gottingenſis*, quam etiam diligentius retractavimus in Beyträgen zur Geſchichte der Erfindungen vol. 2 p. 92. Salmaſius ad Solinum p. 179 pro *σπῖνος* mavult legi *σπίλος*, quod nomen ab Heſychio dicitur *πέτρα πωρώδης, χοιράς*. Idem pro *σμαρίλη* legendum putat *μαρίλη*, quod nomen ſignificat pulverem carbonum, qui in fornace fabri ferrarii adgregantur, et aqua adſperguntur, ut magis ardeant. *Τὸν μαριθὰν* mutat idem Salmaſius in *τὸν νάφθαν*, quibus de coniecturis iudicare meum non eſt.

CAPVT XLII.

Περὶ Φιλίππους τῆς Μακεδονίας εἶναι λέγουσι μέταλλα, ἐξ ὧν τὰ ἐκβαλλόμενα ἀποσύρματα αὐξάνεσθαί φασι καὶ φύειν χρυσίον, καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν.

Circa Philippos in Macedonia ferunt metalla inveniri, quorum ramenta creſcant diſiecta, aurumque manifeſto producant.

NATALIS DE COMITIBVS.

Circa Philippos Macedoniae metalla eſſe aſſerunt, quorum fruſta etiam augeri inquiunt, aurumque producere, quod eſt omnibus conſpicuum.

diſiecta] *disſecta.* edit. Wechel.

Philippi, urbs Thraciae, olim Crenides dicta, quam Philippus, inhians auro vicini montis Pangaei, expugnavit iunxitque Macedoniae, quo facto urbi nomen ſuum indidit. Vid. Diodor. Sicul. lib. 16 cap. 8. et in primis Strabo lib. 7 in excerptis p. 511 a. Fuerunt ergo ibi minerae auri, immo ſunt etiam nunc in vicinia. Conf. Bellonii *itinerar.* edit. Cluſii pag. 48. Fabulae vero, quae hic legitur, rationem me recte percipere, adfirmare non auſim. Dicam tamen, quid mihi de ea videatur, ut, ſi quid aberro, meliora, qui ſciunt, doceant. Sermo eſt, puto, de mineris, quae aeri expoſitae fatiſcere vel dilabi ſolent, quo facto metallum nobile, quod prius obvolutum erat, in conſpectum venit et recens natum videtur.

CAPVT XLIII.

Φασὶ καὶ ἐν Κύπρῳ περὶ τὸν λεγόμενον Τυῤῥίαν χαλκὸν ὅμοιον

Aiunt et in Cypro, circa Tyrrhiam quam vocant, ferrum na-

γίγνεσθαι· κατακόψαντες γὰρ, ὡς ἔοικεν, εἰς μικρὰ, σπείρουσιν αὐτὸν· εἶτα ὑδάτων ἐπιγενομένων, αὐξάνεται καὶ ἀνίεται, καὶ οὕτως συνάγεται.

tura aeque miranda provenire; quod in minuta fruſta conciſum ſeritur, deinde aqua perfuſum augetur, ſurgitque ut colligi queat.

Natalis de Comitibus.

In Cypro iuxta Tyrrhiam nuncupatam aes fieri aiunt, quod in parva fruſta diſſecantes ſeminant, atque imbribus factis augetur et exit, quo pacto colligitur.

καὶ ἀνίεται] Pro ἀνίεται erat ἐξανίησι. Steph. et Sylb.

χαλκὸν ὅμοιον] In exemplo huius libri quod eſt in bibliotheca academiae noſtrae, adſcripſit, neſcio quis, ὁμοίως pro ὅμοιον. I. B.

συνάγεται] Edit. Iſing. p. 547: συναγάγεται. I. B.

ferrum] *aes.*

ut colligi queat] In editione Wecheliana: *ſurgitque ut colliqueat.* I. B.

Si de ferro eſſet ſermo, crediderim Ariſtotelem cogitaſſe mineram ferri ſubaquoſam Wallerii *ſyſt. mineral.* 2 p. 255, quam Linneus *Tophum Tubalcaini* vocavit. Hanc enim creſcere exemplis probatum legimus in Swedenborgii libro *de ferro* p 116, 117 et Bruckmanni *Magnal. Dei* I p. 223 et 2 p. 56. Verum de cupro loquitur noſter, quod in Cypro omnino frequens fuit, etſi interpres Ariſtotelem de ferro loquentem temere fecerit. Num forte loquitur de cupro *caementitio*, quod vulgo dicitur, ſeu de *cupro praecipitato* Wallerii, quod creſcere videri potuit; an efflorescentia minerarum errandi occaſionem praebuit?

De Tyrrhia poſtquam multos geographos et lexicographos ciſcitatus ſum, nec unquam huius nominis mentionem inveni, incidi tandem in Meurſii libellum de Cypro, qui lib. 1 cap. 27 pro περὶ τὸν λεγόμενον Τυῤῥίαν corrigendum arbitratur περὶ τὸ λεγόμενον Κόυριον. Curias promontorium ſeu peninſula fuit, cuius mentionem fecerunt

cerunt Strabo lib. 14 p. 683, Theophraſtus in libro *de vento*, Ptolemaeus lib. 5 cap. 14. Plinius lib. 5 cap. 31. I p. 284. Stephanus: *Κόυριον, πόλις Κύπρου, ἡ χώρα Κουριάς.* Erat etiam ibi aes. Vid. Meurſii *opera* vol. 3 pag. 604.

Capvt XLIV.

Φασὶ δὲ καὶ ἐν Μήλῳ τῇ νήσῳ ἐν τοῖς ἐξορυσσομένοις τόποις τῆς γῆς, πάλιν ἀναπληρώματα γίγνεσθαι.

In Melo inſula ferunt, effoſſas terrae cavernas, alia ſuccreſcente humo rurſum compleri.

Natalis de Comitibvs.

Fama eſt in Mylo inſula in locis terrae excavatae rurſus ipſam terram concreſcere.

ἐν Μήλῳ] Ipſum nomen ex eo, quod hic narratur, originem duxiſſe, putat Bochartus *Can.* I, 14 p. 452. Nam מלא *melo* Hebraeis eſt *plenitudo* vel *expletio.* Nic.

Μήλῳ] Edit. Iſing. Μύλῳ. I. B.

Inſula Melos maxime cavernoſa eſt; mirum itaque videri nequit, ſi aqua ibi in cavernis terram deponit, ut haec creſcere videatur. De terra Melia hic diſſerere nec libet, nec opus eſt. Qui inſulae hiſtoriam naturalem legere vult, ei commendamus itinerarium Tournefortii I p. 57.

Capvt XLV.

Περὶ Παιονίαν λέγουσιν, ὅταν συνεχεῖς οἱ ὄμβροι γίνωνται, εὑρίσκεσθαι, περιτηκομένης τῆς γῆς, χρυσὸν τὸν καλούμενον ἄπυρον.

Circa Paeoniam, dicunt, crebris imbribus terra liquefacta, aurum, quod apyrum vocant, inveniri.

Nata-

NATALIS DE COMITIBVS.

Vbi frequentes ſiunt imbres in Paeonia terra liquefacta aurum apyrum nuncupatum inveniri affirmant.

καλούμενον ἄπυρον] Perfectum per ſe, quod nulla coctione et purgatione indiget. Vocatur etiam ἄπεφθος, αὐτόματος, αὐτοφυής. Conf. Salm. ad Solin. p. 757 et 762. NIC.

Sermo eſt de auri micis vel bracteis tenuiſſimis, terrae interdum immixtis, unde vi aquarum eluuntur, atque tunc in oculos incurrunt. Ἄπυρον, *Apyron*, quo nomine etiam *Plinius* lib. 21 cap. 11 utitur, vocatur aurum, quodſ ſtatim ſuum eſt, neque ignem expertum eſt. Conf. Diodor. Sic. 3 c. 45. Alio ſenſu mineralogi hodierni vocant apyron, quidquid vi ignis neque abſumitur neque deſtruitur. Contra aurum ope ignis ſeparatum, dicitur ἄπεφθος, atque *obryzum*, ſi ita purgatum eſt, ut nihil metalli peregrini inhaereat. De Paeonia vid. cap. 1. et Strabon. lib. 7 in excerptis pag. 511 a.

CAPVT XLVI.

Λέγουσι δ᾽ ἐν τῇ Παιονίᾳ οὕτω χρυσίζειν τὴν γῆν, ὥςε πολλοὺς εὑρηκέναι καὶ ὑπὲρ τὴν μνᾶν χρυσίου ὁλκήν. τῷ δὲ βασιλεῖ φασιν εὑρόντας ἀνενεγκεῖν δύο βώλους, τὸν μὲν, τρεῖς μνᾶς ἄγοντα, τὸν δὲ, πέντε. οὓς φασιν ἐπὶ τῆς τραπέζης αὐτῷ παρακεῖσθαι, καὶ ἐπ᾽ ἐκείνων πρῶτον, εἴ τι ἐσθίει, ἀπάρχεσθαι.

In Paeonia ferunt, adeo fertile auro ſolum eſſe, ut plurimis pondus minam excedens repertum ſit. Ex eo regi exhibent glebas duas, quarum altera duas, altera tres libras appendat; atque eas aiunt menſae principali apponi, primumque ex iis cibum deguſtari.

NATA-

NATALIS DE COMITIBVS.

Ita Paeoniae terram aurum ferre aſſeverant, ut multi vel plus mina auri invenerint, atque regi cum inveniſſent, duos obolos reportare. Alium attuliſſe dicunt tres minas, alium quinque, quos menſae aſſidere ferunt, primumque inter illos ſi quid edat rex, illis apponere ſolitum.

τρεῖς μνᾶς ἄγοντα] maluit non nemo legere ἔχοντα. I. B.

ἀυτῷ παρακεῖσθαι] ἀυτῷ abeſt a Leoniceni editione. SYLB. Etiam in edit. Iſing. I. B.

altera duas, altera tres] *altera tres, altera quinque.* NIC.

De auro Paeoniae dictum iam eſt cap. 42 et 45. Reliqua quae hic leguntur etſi criticis exponenda committo, tamen offeram meam qualemcunque explicationem, quam doctiores emendent velim. *In Paeonia*, inquit noſter, *terra adeo ferax auri dicitur, ut complures ibi invenerint pondus minam excedens. Hi regi duas glebas obtulerunt, quarum altera trium minarum, altera quinque minarum fuit. Hoſce dicunt regi ad menſam adſediſſe, et ab iis, quodcunque rex ederet, primum eſſe delibatum.* Haec ultima claudicare non nego.

Interpres anonymus non *tres et quinque*, ſed *duas et tres minas* legiſſe videtur. Idem vult non inventores regi adſediſſe, ſed ipſas auri glebas menſae regali eſſe appoſitas, atque ex iſtis glebis primum cibum eſſe deguſtatum. In alia omnia tranſiit Natalis, cuius interpretatio cum a vulgari, tum a mea recedit. Is enim vult, ex inventoribus unum tres, alterum quinque minas regi obtuliſſe, et ambos regi, honoris ſcilicet cauſſa, ad menſam adſediſſe. Reliqua viri ſententia mihi non ſatis liquet. Denique ἀπάρχεσθαι ad res ſacras potiſſimum referri, et notare primitias alicuius rei offerre, vel initium ſacri facere, inter omnes conſtat.

Cap. XLVII.

Φασὶ δὲ καὶ ἐν Βάκτροις τὸν Ὦζον ποταμὸν καταφέρειν βώλια χρύσεια πολλά. καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ δὲ τὸν καλούμενον Θεόδωρον ποταμὸν ἐκβράσσειν τε πολὺ περὶ τὰ χείλη χρυσίον, ὁμοίως δὲ καὶ καταφέρειν.

Aiunt et in Bactris, Ozum fluvium glebulas auri plurimas ferre, ſimiliter et in Theodoronte, circa litora ebullire aurum, et alveo quoque deferri.

Natalis de Comitibvs.

Fertur Ozus etiam flumen in Bactris multa auri fruſta devolvere, et in Iberia fluvius Theodorus appellatus aurum multum iuxta labra perfundere, multumque deferre.

Ὦζον] Scribendum Ὦξον. Casavb.

in Theodoronte] *in Iberia fluvium Theodorum dictum in littora multum eiicere aurum et alveo quoque deferre.* Nic.

Bactri, populi Bactra incolentes, quae fuit urbs Scythiae Aſiaticae. Vid. Cellarii *geograph.* lib. 3 cap. 21 vol. 2 p. 830 et Allgemeine Welthiſtorie VIII p. 547. Ampla et dives regio, multis diviſa fluminibus, quae cuncta fere a meridie in ſeptemtriones delapſa, in Oxum fluvium tandem exeunt. Libelli noſtri alia exempla pro Ὦζον habent Ὦξον, quod rectius. Strabo lib. 2 p. 776 et 788, itemque Plinius lib. 31 cap. 7 p. 559 et Curtius lib. 7 cap. 10 *Ochum* ab *Oxo* diſtinguunt. Hunc quidem fluvium Oxum limum vehere et propterea turbidum eſſe atque inſalubrem potu, auctor eſt Curtius. *Ochus* quidem vox in lingua Perſarum ſignificat magnum; inde nomina: Darius Ochus, Artaxerxes Ochus, id eſt magnus; ſic Alexander magnus, Carolus magnus. Pertinent etiam huc verſus Virgilii Georg. lib. 2, 137:

Nec pulcer Ganges, atque auri turbidus Hermus,
Laudibus Italiae certent; non Bactra, neque Indi.

Ganges et Hermus auri ramenta deferunt, quo metallo nec Bactriani nec Indi carent, quos igitur eodem nomine praedicat poeta.

Ibe-

Iberiam Ptolemaeus lib 5 cap. 11 et Strabo lib. 2 iuxta Colchidem et Albaniam collocant. Conf. Cellarii *geogr.* lib. 3 cap. 2 vol. 2 p. 367 et Allgemeine Welthiſtorie VIII p. 528: Trahere Iberiae flumina arenas aureas, confirmat Strabo lib. 15 p. 1038 et 1046. Sed nullus mihi iam ſuccurrit ſcriptor, qui fluvium *Theodorum* nominaverit. Neque hoc mirum, cum ex. gr. Ovidius complures fluvios, qui in Pontum influunt, commemoravit, quorum alibi nulla facta eſt mentio, quo pertinent Crates, Cynapes caet. Tamen bona geographorum venia coniecturam modeſte proferam in quam incidi; nimirum eſſe legendum *Θερμοδόων* ſeu *Θερμωδῶν* pro *Θεόδωρον.* Eſt vero Thermodon Straboni, Plinio, Juſtino, *Cappadociae*, Ptolemaeo *Ponti Polemoniaci*, Apolionii interpreti *Leucoſyriae* (id eſt Cappadociae), Pomponio *Chalybum*, Plutarcho de fluminibus p. 1156. *Scythiae* fluvius, qui propter auri ramenta, quae defert, Chryſorrhoas etiam dictus eſt. Vid. Stukii *ſcholia* in Arriani *periplum Ponti Euxini* p. 122. Aldrovandus in *muſaeo metallico* lib. 1 p. 45, ubi loca, quae aurum habent, recenſet, apud Bactros, inquit, eſt fluvius nomine Theodorus aurum vehens. Sed apud Iberos, non Bactros fuit iſte fluvius; ſcilicet virum interpres noſter, qui Iberiam temere non nominavit, in errorem induxit. Denique qui magnam fluminum, quae auri ramenta deferunt, enumerationem legere vult, adeat Tollii *epiſtolas itinerarias* p. 28 et F. L. Treitlingeri diſſert. *de aurilegio;* Argent. 1776.

Cap. XLVIII.

Λέγεται δὲ καὶ ἐν Πιερίᾳ τῆς Μακεδονίας ἄσημόν τι χρυσίον κατορωρυγμένον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων βασιλέων, χασμάτων τεττάρων ὄντων, ἐξ ἑνὸς αὐτῶν ἀναφῦναι χρυσίον, τὸ μέγεθος σπιθαμιαῖον.

In Pieria Macedoniae fertur aurum non ſignatum, in quatuor terrae hiatus defoſſum eſſe a regibus priſcis, ex quorum uno auri lamina palmi magnitudine excreverit.

Natalis de Comitibvs.

Dicunt et in Pieria Macedoniae incertam quandam auri copiam ab antiquis regibus fuiſſe defoſſam, atque quatuor exiſtentibus foveis, ex una illarum aurum ad palmi magnitudinem concreviſſe.

χασμάτων τεττάρων] Forſan cum coniunctione legendum: χασμάτων τε τεττάρων ὄντων. Sylb. Hanc emendationem in librum recepit Caſaubonus.

Vide, quam vetuſta ſit de metallorum, in primis auri vegetatione fabula, quae usque ad noſtram memoriam producta eſt. Pertinent enim huc omnes iſtae fabulae ſatis pervulgatae et iactatae de vua cum acinis aureis, de auro obryzo, inſtar fili contorto, e terra prognato, de capreolis aureis vitium Hungaricarum et quae ſunt alia eiusmodi, quae partim collegerunt, atque adeo probare conati ſunt Tollius et Henninus in Tollii *epiſtolis itinerariis* p. 104, 122 et paſſim. Conf. Dav. Wipacher *de thermis Ribarienſibus*. Lipſ. 1768. 8. p. 25. Multa eſt quoque hiſce in commentis diſſertatio, quam praeſide Alberti habuit I. C. Huber Halae 1733 *de auro vegetabili Pannoniae*, ubi vitis cum capreolo aureo icon adiuncta eſt. Verum magis iuvat laudare eos, qui haſce fabulas argumentis confecerunt et exploſerunt, quorum in numero praecipui ſunt von Born, magnus mineralogus, in Briefen über mineralogiſche Gegenſtände. Frankf. und Leipz. 1774. 8. et C. T. Delius Anleitung zu der Bergbaukunſt. Wien 1773. 4. p. 86.

De Pieria Macedoniae regione vid. Cellarii *geogr.* lib. 2 cap. 13 p. 1040. Conferantur etiam quae de metallis Macedonicis leguntur in Zuſätzen zur allgemeinen Welthiſtórie IV p. 5. In quibusdam noſtri libelli editionibus legitur: *χρυσίων κατορωρυγμένων.*

Capvt XLIX.

Λέγεται δὲ ἰδιωτάτην ἕιναι γένεσιν σιδήρου τοῦ Χαλυβικοῦ καὶ τοῦ Μισικοῦ. συμφύεται γὰρ, ὥς γε λέγουσιν, ἐκ τῆς ἄμμου τῆς καταφερομένης ἐκ τῶν ποταμῶν. ταύτην δὲ ὁι μὲν ἁπλῶς φασι πλύναντας καμινεύειν· ὁι δὲ, τὴν ὑπόςασιν τὴν γενομένην ἐκ τῆς πλύσεως πολλάκις πλυθεῖσαν

Fertur autem peculiaris quaedam generatio eſſe ferri Chalybici Myſinique, ut quod ex ſabulo fluviorum comportatum; alii ſimpliciter lotum in fornace excoqui, alii illam etiam ex lotura frequentiore ſubſidentem hypoſtaſin iniici, ſimulque igni purgari tradunt, adiecto pyrimacho lapide, qui

iſthic

συγκαίειν· παρεμβάλλειν δὲ τὸν πυρίμαχον καλούμενον λίθον. εἶναι δὲ ἐν τῇ χώρᾳ πολύν. οὗτος δ᾽ ὁ σίδηρος πολὺ τῶν ἄλλων γίνεται καλλίων. εἰ δὲ μὴ ἐν μιᾷ καμίνῳ ἐκαίετο, οὐδὲν ἄν, ὡς ἔοικε, διέφερε τοῦ ἀργυρίου. μόνον δέ φασιν αὐτὸν ἀνίωτον· οὐ πολὺν δὲ γίνεσθαι.

iſthic plurimus reperitur. Hoc genus ferri aliis eſt multo nitidius; et niſi unis tantum ignibus, unaque fornace purgetur, argento ſimile redditur. Solum hoc eſt impermixtum, caeterum minime provenit copioſe.

NATALIS DE COMITIBVS.

Propriam quandam ortus formam eſſe dicunt ferri chalybum, Myſinique argenti. Cogitur enim, uti aiunt, ex delata arena ex fluminibus. Hanc dicunt nonnulli lotam in caminum coniici ſimpliciter, at alii quod ſubſiſtit ex natura ſaepius lavantes aiunt comburere, atque lapidem pyrimachum nuncupatum iniicere, qui frequens in ea regione reperitur. Hoc ferrum reliquo eſt longe praeſtantius, neque differt ullo pacto ab argento, ut apparet, niſi in eodem camino cremaretur. Solum autem hoc non ſentit rubiginem, at non multum eſt.

τοῦ Μισικοῦ] Pro Μισικοῦ erat ſcriptum Ἀμισηνοῦ. STEPH. Pro Μισικοῦ Leoniceni et Camotii editiones corrupte habent ἀσημίου μησινοῦ, cuius ſcripturae veſtigium eſt etiam apud interpretem: *ferri Chalybici Myſinique.* Quosdam codices Ἀμισηνοῦ habere, adnotavit Stephanus. SYLB. Alii legunt τοῦ Ἀμισηνοῦ, quod vero ſimilius. CASAVB. Edit. Iſing. Μυσικοῦ. I. B.

πλύναντας καμινεύειν] Alii πλύναντες, ſed convenientius accuſativo caſu πλύναντας. SYLB.

ἐκ τῆς πλύσεως] *ἐκ τῆς φύσεως*. Interpres legit *πλύσεως*, *illam e lotura frequentiore ſubſidentem hypoſtaſin*. SYLB. Edit. Iſing. *φύσεως*. I. B.

εἰ δὲ μὴ ἐν μιᾷ] *εἰ μὴ* agnoſcit etiam interpres: *et niſi una tantum fornace coqueretur*. SYLB.

διέφερε τοῦ ἀργυρίου] Leoniceni et Camotii editiones habent *τἀργυρίου*. SYLB. Sic quoque edit. Iſing. I. B.

Myſinique] *Myſicique*.

fluviorum comportatum] *conflatur*.

illam etiam ex lotura] *alii illud etiam, quod ex lotura frequentiore ſubſedit, iniici.*

multo nitidius] *praeſtantius nitidiusque*. NIC.

Solum hoc eſt impermixtum] *rubiginem non ſentit*. NIC.

Quae hic memoriae prodita ſunt, maxime commendamus iis, qui metallurgiam veterum, adhuc prorſus neglectam, exponere volunt, quo conſilio quaecunque in libris veterum de metallis horumque fuſione ſparſim occurrunt, ſedulo colligenda et cum regulis artis comparanda erunt, quod huius operis non eſt. Neque pauca verba de metallurgia, quae veteres forte iniecerunt, ſeorſum explicari poterunt, cum nimis manca et abrupta eſſe ſolent. Accedit eo, quod omnia fere loca in ſcriptis veterum, ad metallurgiam quae ſpectant, valde corrupta ſunt a librariis et interdum etiam ab editoribus, mineralogiae et metallurgiae ignaris. Atque vereor, ne vel haec verba Ariſtotelis mendo laborent, quod viris doctioribus tollendum committo. Equidem quae hic offeram, lectores aequi bonique conſulant, velim.

Chalybes fuerunt populi ad Pontum, Paphlagonibus proximi, quos ferri inventores faciunt Ammianus Marcel. lib. 22 cap. 8, Scholiaſtes Apollonii ad lib. 2 v. 375 et Tzetzes *chil.* 10 v. 338 atque alii. Plinius vero Chalybas aerariam fabricam monſtraſſe auctor eſt. Ferrum Chalybicum vel Chalybdicum primum et praeſtantiſſimum collaudarunt veteres, unde nobilius genus et ad acies aptum, vocatum eſt etiam *chalybs*, quod alii *aciem* dixerunt, quamquam alii inverſa ratione populum nomen a chalybe traxiſſe velint. Eudoxus apud Stephanum p. 714: *ἐκ τῆς Χαλύβων χώρας ὁ σίδηρος ὁ πρὸς τὰ ϛομώματα ἐπαινούμενος ἐξάγεται. Ex Chalybum regione ferrum, quod ad aciem vel chalybem laudatur, educitur.* Ad haec verba intelligenda faciunt, quae habet Euſtathius in commentario ad Dionyſii *περιήγησιν* ad v. 768 edit. Stephani p. 101: *τούτους*

τοὺς Χάλυβας ἄλλοι Χαλβίους ἐκάλεσαν (ἔθνος δέ ἐισι Ποντικὸν, παρὰ τῷ Θερμώδοντι) ἀφ' ὧν σίδηρος, φασὶν, ἐξάγεται ὁ πρὸς τὰ στόματα ἐπαινούμενος, ἤτοι πρὸς τὰ στομώματα. ὅθεν καὶ Χαλυβικὸς κνώδων, καὶ πλεονασμῷ τοῦ δ, Χαλυβδικὸς παρὰ τῷ Λυκόφρονι, ὁ ἐξ ἀρίστου σιδήρου. Eſt στόμωμα idem quod poſterioribus Latinis *aciarium*, noſtratibus vero *acies* et *chalybs* vocatur, atque deductum eſt nomen a στομῶσαι, indurare. Pollux lib. 7 p. 764: Χαλυβικὸν στόμωμα. Stephanus in Λακεδαίμων quatuor στομωμάτων enumerat genera, atque inter ea Χαλυβδικὸν, quod ad τὰ τεκτονικὰ utiliſſimum eſſe affirmat.

Pro Μισικοῦ legitur in aliis libri noſtri exemplis Ἀμισηνοῦ, quod cum Caſaubono verius puto. Amiſum, urbem ad mare ſitam, inter clariſſimas Chalybum urbes recenſuit Pomponius, unde Stephano auctore dicitur Ἀμισηνὸς et Ἀμίσιος. Interpretes noſtri σίδηρον Μισικὸν temere reddiderunt ferrum *Myſinum*.

Secundum Ariſtotelis noſtri relationem Chalybes ferrum ſuum ex arena fluviorum conflarunt, et comprobatum eſt etiam rationibus graviſſimis, primum, quod hominibus innotuit, ferrum non ex imis terrae viſceribus eſſe petitum, ſed colliquefactum ex iſtis rebus, quae in ſumma tellure, ſive, ut Plinius loquitur, ſummo terrae corio, obviae et copioſae erant, partim e minera paluſtri et aquoſa, partim ex arena ferrea. Haec ferri adeo dives eſſe ſolet, ut interdum facillimo negotio 80 vel 90 librae metalli obtineantur ex uno centenario. Conf. Lehmanni diſputatio chemica de arena ferrea, quae inſerta eſt *commentariis ſocietatis ſcientiarum Harlemenſis* XI, 2 p. 337.

Hanc itaque arenam lavarunt Chalybes, et bene lotam ſine ullo additamento excoxerunt in fornace. Alii autem diligentius opus tractarunt. Hi enim ſaepius lavarunt arenam, quo facto partes alienae, utpote leviores, ſecernebantur, et id quod reſidebat (ὑπόστασις, ſedimentum), purius evadebat. Huius ad fuſionem adiuvandam addiderunt lapidem pyrimachum dictum, cuius magna copia ibi adfuiſſe ſcribitur. Ita efficiebatur, ut quidquid peregrini arenae ferreae inerat, in ſcorias abiret, quae, ut leviores, deinde reiiciebantur. Atque hoc modo potuit omnino exiſtere ferrum purius et chalybeum, quod ferruginem multo tardius trahit, quam vulgare ferrum noſtrum, quam ob cauſſam merito laudatur ab Ariſtotele. Chalybs enim eſt ferrum puriſſimum, quod ſeparatione omnis materiae alienae, et reductione omnis terrae martialis, et particularum puriorum arctiore connectione haud dubie efficitur. Cf. Wallerii *elementa metallurgiae;* Holmiae 1768. 8. p. 391.

Pyrimachus quidem cuiusnam generis fuerit lapis, certo non conſtat, ſed facile probari poteſt, fuiſſe lapidem qui ſua natura haud aegre liquatur et fluit, atque multo citius etiam cum terris metallicis, quibus additur, colliqueſcit. Huius indolis lapides a veteribus ad metalla excoquenda apte eſſe adhibitos, probat inſignis locus Theophraſti in libro de lapidibus §. 19: *Quod autem ad uſtionem attinet, quidam lapides liquantur et fluunt, quem ad modum metal-*

metallici; fluunt enim ſimul cum argento et aere et ferro lapides, qui ex illis ſunt; ſive propter humiditatem eorum quae ipſis accedunt, ſive per ſe. Ad eundem modum et pyromachi et molares fluunt cum iis, quibus ſuperponunt urentes. ὡσχύτως δὲ καὶ ὁι πυρομάχοι, καὶ ὁι μυλίαι ῥέουσιν, ὁις ἐπιτιθέασιν ὁι καίοντες. Noli putare pyrimachum, de quo hic ſermo eſt, pyriten eſſe recentiorum, etſi ita Henkelio et Wallerio *ſyſt. miner.* 2 p. 126 viſum ſit. Etſi enim omnis pyrites aliquid ferri continet, tamen ſulphur, quo abundat, ferrum corrumpit ac deſtruit, atque conſtat inter omnes, provenire e mineris pyritaceis et ex iis, quae vel rariores tantum pyritae micas adſperſas habent, ferrum illud *calidum fragile*, noſtratibus Rothbrüchiges Eiſen dictum, quod minus proficuum eſt ad opera perennia et quae durabilia eſſe debent, quodque nec facile nec penitus politur; etſi ad opera rudiora, quae plus tenacitatis, quam malleationis et ductilitatis requirunt, ſatis ſit idoneum. Conf. Wallerii *metallurg.* p. 268.

Laudat Ariſtoteles ferrum chalybicum ad argenti ſimilitudinem accedens, quam equidem ſimilitudinem coloris eſſe exiſtimo. Quod ſi verum eſt, minime erravit noſter. Etſi enim metallurgi noſtri Reaumurium refellerunt, qui ferrum crudum eo purius credidit, quo magis albeſcat, tamen certum eſt, ferrum, quod facillime et optime in chalybem tranſit, colore eſſe valde albo aut quodam modo argenteo. Conf. *Voyages metallurgiques par M.* Jars vol. I et in interpretatione Germanica, quae prodiit Berolini 1777. 8. I p. 20, 32 et 702; itemque *Memoires de phyſique ſur l'art de fabriquer le fer par M.* Grignon; Paris 1775. 4. pag. 56. At quid ſibi velint haec Ariſtotelis verba: ἐι δὲ μὴ ἐν μιᾷ καμίνῳ ἐκάιετο, hoc me ignorare profiteor. Neſcio an ad ea intelligenda facere poſſit, quod obſervatur in fabricis ferrariis, ſcilicet ſolere colorem ferri eo magis album eſſe, quo citius refrigeſcat. Poteſt fieri, ut veteres colorem ferri album, quem laudarunt, falſae attribuerint cauſſae.

Denique non poſſum non referre huc, quae leguntur in Ariſtotelis lib. 4 *meteorolog.* cap. 6, cum iis, quae hactenus a nobis diſputata ſunt, non parum luminis praebent. Τήκεται δὲ καὶ ὁ ἐιργασμένος σίδηρος, ὥςε ὑγρὸς γίγνεσθαι, καὶ πάλιν πήγνυσθαι. καὶ τὰ ςομώματα ποιοῦσιν ὅυτως· ὑφίςαται γὰρ, καὶ ἀποκαθαίρεται κάτω ἡ σκωρία. ὅταν δὲ πολλάκις πάθῃ καὶ καθαρὸς γίνηται, τοῦτο ςόμωμα γίγνεται. ὀυ ποιοῦσι δὲ πολλάκις ἀυτὸ, διὰ τὸ ἀπουσίαν γίγνεσθαι πολλὴν, καὶ τὸν ςαθμὸν ἐλάττω ἀποκαθαιρομένου. ἔςι δὲ ἀμείνων σίδηρος ὁ ἐλάττω ἔχων ἀποκάθαρσιν. τήκεται δὲ καὶ ὁ λίθος ὁ πυρίμαχος, ὥςε ςάζειν καὶ ῥεῖν. *Liquefit autem et ipſum quoque elaboratum ferrum, adeo ut liquidum reddatur et concreſcat. Nec ſecus chalybem facere conſuevere; ferri namque fex ſubſidet, atque in imum ſecernitur. Vbi autem ſaepe defecatum fuit, ac purum mundumque evaſit, fit chalybs. Sed id nequaquam ſaepe agunt, propterea quod dum repurgatur, ſubſtantiae plurimum defluit, libramentumque minus efficitur. At ferrum eo praeſtantius eſt, quo minus habet excrementi. Item et lapillus ille quem pyrimachum vocant, in tantum eliquari, ut ſtillet fluatque, aſſo-*

aſſolet. Hactenus interpres. ὁ σίδηρος εἰργασμένος eſt ferrum excoctum atque penitus elaboratum, quod liqueſcere ignis vi, ait Ariſtoteles. Neque temere, qui ferrum cogitavit vulgare; nam puriſſimum, quod non niſi ſumma arte perficitur, liqueſcere prorſus nequit, quod mineralogi recentiores edocuerunt. Cf. *Mémoire ſur la maniere dont on extrait en Corſe le fer de la mine d'Elbe*, par M. Tronſon du Coudray. Paris 1775. 8. Verbum ὑφίσαται ſpectat ad ferrum, non ad ſcoriam. Illud enim ſubſidet, haec vero ſupernatat atque detrahitur. Aberravit igitur interpres. Iam vel hinc intelligitur, chalybem ſeu aciem effeciſſe veteres diligenti liquatione ac defecatione, qua ferrum multum deperire, minuique eius pondus, recte annotavit noſter. Deinde etiam his verbis comprobatur, quod modo contendi, eſſe videlicet pyrimachum lapidem per ſe fuſibilem, id eſt colliquefieri ſine aliquo additamento.

Iam ad noſtrum Ariſtotelis locum revertor. Cur interpres ἀνίωτον reddiderit *impermixtum*, non aſſequor. Neque video, unde Natalis acceperit *argentum* Myſinum, cuius in Graecis mentio nulla. Pro ἐκ τῆς πλύσεως legit ille φύσεως, quod erroneum puto.

CAPVT L.

Φασὶ δὲ καὶ ἐν Ινδοῖς τὸν χαλκὸν οὕτως εἶναι λαμπρὸν καὶ καθαρὸν καὶ ἀνίωτον, ὡς μὴ διαγινώσκεσθαι τῇ χρόᾳ πρὸς τὸν χρυσόν· ἀλλ᾽ ἐν τοῖς Δαρείου ποτηρίοις βατιακὰς εἶναί τινας καὶ πλείους, ἃς εἰ μὴ τῇ ὀσμῇ, ἄλλως οὐκ ἦν διαγνῶναι πότερον εἰσὶ χαλκαῖ ἢ χρυσαῖ.

Aiunt et apud Indos, aes adeo ſplendidum, purum ſincerumque reperiri, ut colore et ſpecie nequaquam ab auro diſcerni queat; unde et inter Darii pocula cados quosdam eſſe, qui niſi olfactus iudicio ab auro diſtare non cognoſcantur.

NATALIS DE COMITIBVS.

Ferrum quod eſt inter Indos ita ſplendidum eſſe dicitur, et purum et expers rubiginis, ut ex colore ab auro minime dignoſcatur, ſed inter pocula Darii quaedam eſſe dolia eaque complura, quae nemo niſi odore diiudicare poſſit, utrum aerea ſint, an aurea.

βατιακὰς] Rectius *βατιάκας*, ut apud Athenaeum, ubi legitur etiam diminutivum *βατιάκιον*. SYLB. Edit. Iſing. *βατιατικὰς*. I. B. De his omnino Hemſterhuſius ad Heſych. v. Βατιϑῆ videatur. NIC.

Aes ſeu *χαλκὸς* eſt metallum hodie *cuprum* dictum, quod ſi cum aliis metallis varia ratione vel proportione commiſcetur et conflatur, varios trahit colores, ita ut interdum ad argenti, interdum ad auri ſimilitudinem accedat, quo pertinent aes hodie luteum, Meſſing, dictum, tombacum, metallum principis caet. Veteres unicuique varietati, quae grato colore vel alia virtute quadam commendabatur, nomen indiderunt proprium, quo pertinent aurichalcum, aes Corinthium, et alia nomina, quae ſervavit Plinius lib. 34 cap. 8. Ex hiſce aeris varietatibus quaedam olim ſine artificio vel peculiari mixtura ortae ſunt, cum in venis quibusdam ea naturalis metallorum mixtio eſt, ut excoquendo non cuprum purum, ſed commixtum, et colore non vulgari, ſed vel argenteo vel aureo, inde acquiratur. Fodinae, quae hoc modo aes valde gratum praebebant, maxime celebrabantur, harumque natura tanquam prorſus ſingularis ac mira praedicabatur. Aliae vero aeris varietates forte fortuna veteribus contigerunt, quando cuprum caſu cum aliis metallis commiſcebatur. Ex hiſce varietatibus veteres a fortuna ſemel edocti alias poſtea ſtudio et arte confecerunt, alias vero conficere neſciverunt, quia mixturae rationem non prorſus perſpectam habebant. Hoc modo varia cupri genera diu rariſſima auroque contra cara fuerunt, tandemque penitus deperdita ſunt, ignota mixturae ratione, aut, ut Plinii utar verbis, quoniam metalli ratio non poterat reddi, quamquam hominis manu factum dediſſet natura. Potuit etiam fieri, ut artifices, quibus pulcra aeris mixtura contigerat, artificium celaverint, quibus mortuis conficiendi aeris pretioſi peritia perdita eſt. Ita antiqua quaedam et uſitata Corinthiis temperatura aeris periit, Corintho, cum caperetur, incenſa, unde illa de aere Corinthio fabula ortum traxiſſe videtur, Plin. lib 34 cap. 2 et Florus lib. 2 cap. 16. Aliud exemplum habebis infra cap. 63. Neque quisquam facile cuiusque aeris, olim ex Indiis quod advectum eſt, rationem et mixturam finire poterit, cum etiam nunc inde apportatur non unum genus, in quo agnoſcendo ipſa recentiorum ars haeret. Exempli gratia nomino metallum *Tutanego* dictum, et illud, quod nuper e China innotuit Suecorum induſtria, de quo lege commentarios academiae ſcientiarum Suecicae an. 1776 vol. 38 p. 40.

Maximi fecerunt veteres ea aeris genera, quae ad auri naturam et colorem quam proxime acceſſerunt, et aut nunquam, aut tardiſſime aeruginem traxerunt, atque hoc nomine laudat etiam noſter aes Indicum, vocans illud *ἀνίωτον*. Hac virtute quaedam aeris genera vetuſta vere praedita fuiſſe, probatur cum nummis, tum aliis rebus aereis, quae ad noſtram memoriam durarunt. Eas enim partim tam pulcras eſſe videmus, ut nuper demum conflatae et confectae videan-

videantur. Haec excellentia et praeſtantia, qua vulgare aurichalcum hodiernum caret, auro et argento, quod utrumque admixtum eſſe comperimus, potiſſimum tribuenda eſt. Quo plus enim auri vel argenti aeri ineſt, eo magis hoc aerugini reſiſtit. Atqui aeri veterum quin aurum vere inſit, dubitare non licet, cum qui recentiores aurichalcum vetuſtum tentarunt arte chemica, neque auri neque argenti partem aliquam non invenerint. Sunt qui ex uno centenario aurichalci vetuſti duas auri libras ſe elicuiſſe aſſeverant, et Wiegleb, qui nuper antiqua vaſa aerea tentavit, ex centenario lothones 50 excoxit. Cf. *Acta academiae Moguntinae* anni 1777 pag. 50. Atque hoc aurum aeri admixtum eſt olim aut ab artificibus, quo pulcrius evaderet, aut ab ipſa natura, cum non raro reperiantur venae, quae et aurum et cuprum ſimul continent. Ars vero aurum aeri vel a natura vel ſtudio ſemel admixtum deducendi, id eſt ſeparandi, veteribus nondum cognita fuit, quod abunde probatur auctoritate Vlpiani, qui *Digeſtor.* lib 6 tit. 1, 5 ita: *Si plumbum cum argento mixtum ſit, quia deduci poſſit, nec communicabitur, nec communi dividundo agetur; ſed ſi deduci non poſſit, ut puta, ſi aes et aurum mixtum fuerit.* — — Hodie aurum non ſolum vi aquae chryſulcae ſeu regiae, quae dicitur, ſed etiam ſulphuris vi atque alio etiam modo ſeparatur. Sed ſero hoc artificium inchoatum et ſerius etiam perfectum eſt, quam ob cauſſam in cupro, quod vel ante aliquot demum ſaecula excoctum eſt, aurum animadvertimus reſiduum, quod opifices recentiores inde non ſine lucro deducere ſolent. Nihilo minus hanc ſententiam admodum probabilem, immo veram, infringere videntur verba Calliſtrati, qui *Digeſtorum* lib. 41 tit. 1, 12 *Si aere meo,* inquit, *ex argento tuo conflato, aliqua ſpecies facta ſit, non erit ea noſtra communis; quia cum diverſae materiae aes atque argentum ſit, ab artificibus ſeparari, et in priſtinam materiam reduci ſolet.* — Quodſi aes et argentum ab artificibus potuit ſeparari, quidni etiam aurum? Crediderim Calliſtratum metallurgiae non ita ac iuris peritum hac in re erraſſe, et temere artificibus ſui aevi attribuiſſe artem, quam nondum didicerant. Atqui vel in ſexcentis legibus non ſolum veterum, ſed recentiorum quoque eiusmodi errores ex technologiae inſcitia occurrunt. Iam videas rationem, cur quaedam aeris genera auro contra cara fuerint; continebant enim nonnulla magnam metalli pretioſiſſimi partem.

Iam ad Ariſtotelem noſtrum revertamur, qui aes Indicum niſi odore ab auro dignoſci potuiſſe negat. Habent re vera metalla, quae ignobilia vocantur, odorem ſuum, quo cognoſci queunt, quod iam Plinius recte edocuit, et multis experimentis confirmavit Rob. Boyle in *Exercitationibus de atmoſphaeris corporum conſiſtentium.* Sed ne cuiquam mirum videatur, quod noſter odorem auri experimentum dicit, cogitet velim, tunc temporis ſalium acidorum vim, qua hodie pretioſiſſimum metallum probatur, ignotam fuiſſe; deinde ſermonem hic eſſe non de metallo rudi atque informi, ſed de vaſis elaboratis, quae non ſine detrimento in igne potuiſſent tentari; alioquin veteres probe ſciebant, aes quodcunque rude ignis vi dignoſci ab auro, cum hoc ſimili ratione rubere et igneſcere ſciebant,

bant, ut ait Plin. lib. 33 cap. 3 p. 615, id eſt, ſciebant, aurum purum ſervare in igne ſplendorem ſuum, cum e contrario cuprum vel aurum, quod multum cuprum in ſe habet, in igne nigreſcit. Quae cum ita ſint, odor olim fuiſſe videtur illud ſolum, quo vas aereum, cui auri neque color, neque ſplendor, neque inſigne pondus deerat (nam magnam metalli pretioſiſſimi portionem habebat) dignoſci potuit ab aureo. Obryzum enim odorem reddit nullum; at aurum, quod multum cuprum habet, refert etiam odorem.

Βατιακαὶ, quas habuiſſe dicitur Darius, quem, pro luxu Perſarum, magnam rerum pretioſiſſimarum vim ſecum in bello habuiſſe, vel e Parmenionis epiſtola Alexandro ſcripta conſtat, fuerunt genus poculorum Perſicorum, cuius mentionem aliquoties iniecit Athenaeus, e. c. lib. 11 p. m. 484 *βατιάκη* et p. 482 *βατάνειον ἀργυροῦν*. Transiit idem nomen etiam in linguam Latinam. Eſt enim apud Nonium 15, 20 *batiaca*, apud Plautum *ſtich.* 5, 4, 12 *batiola* et e Plauti *Colace* apud Nonium: *batiola aurea.* Conf. M. Martinii *lexicon philolog.* v. batiola. In Pollucis lib. 6 cap. 16 p. m. 624 *βησιακὸν* legitur, quod Περσικὸν ἔκπωμα fuiſſe expreſſis verbis dicit. Daniel Sennertus in libro *de chymicorum cum Ariſtotelicis et Galenicis conſenſu et diſſenſu*, Witteb. 1619. 8. p. 52, exiſtimat, haec Darii pocula ex aere Indico confecta eſſe eadem, de quibus in ſacro codice loquitur Esdras cap. 8 v. 26, 27, qua de ſententia iudicare meum non eſt.

Denique interpres noſter *ἀνίωτον*, quod capite antecedenti reddiderat *impermixtum*, h. l. *ſincerum* male interpretatus eſt.

CAPVT LI.

Τὸν κασσίτερον τὸν Κελτικὸν τήκεσθαί φασι πολὺ τάχιον μολύβδου. σημεῖον δὲ τῆς εὐτηξίας, ὅτι τήκεσθαι δοκεῖ καὶ ἐν τῷ ὕδατι. χρώζει γοῦν, ὡς ἔοικε, ταχύ. τήκεται δὲ καὶ ἐν τοῖς ψύχεσιν, ὅτε γένοιτο πάγη, ἐγκατακλειομένου ἐντὸς (ὥς φασι) καὶ συνωθουμένου τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐνυπάρχοντος αὐτῷ, διὰ τὴν ἀσθένειαν.

Stannum ferunt Celticum, multo quam plumbum, citius liquefieri; argumento eſt, quod etiam in aquis ſolvatur, et colore inficiat quaecunque attingit. Sed et ex frigoribus liqueſcit, calore ſcilicet ex congelatione intrinſecus ob mollitiem incluſo et coacto.

NATA-

NATALIS DE COMITIBVS.

Stamnum Celtarum multo citius quam plumbum liquefieri dicunt, atque quod facile liquatur ſignum eſt, quod vel in aqua liqueſcere appareat. Cito igitur, ut par eſt, colorat; liquitur et per magna frigora cum gelu factum fuerit, cum interius includatur, ut aſſerunt, quod accidit ob debilitatem cum calor qui illi ineſt, extrudatur.

τὸν Κελτικὸν] Britannicum eſſe Bochartus *Can.* I, 39 p. 721 obſervat. Nempe Graeci ſtannum ex Gallia, cuius incolae Celtae ſunt, accipiebant; ad Gallos vero ex Caſſiteride inſula, hoc eſt ex Britannia, deferebatur. Vid. ib. p. 719 ſeq. NIC.

Κασσίτερον vocari latine plumbum album ſeu candidum, expreſſis verbis dixit Plinius lib. 34 cap. 16 p. 668: *plumbi pretioſiſſimum genus candidum a Graecis appellatum caſſiteron.* Atque idem paucis interiectis p. 669: *Plumbum album habuit auctoritatem et Iliacis temporibus, teſte Homero, caſſiteron ab illo dictum.* Iam ſi omnia quae de caſſitero plumboque albo leguntur, probe perpendimus, vix dubium relinquitur, quin idem ſit metallum, quod hodie *ſtannum* vocatur. Petebatur illud ex iisdem terris, ubi et noſtro tempore effoditur ſtannum. Inſulae Caſſiterides, quarum primus meminit Herodotus lib. 3 cap. 115, a fertilitate huius plumbi dictae, ut ait Plinius lib. 4 cap 22, 36, fuerunt, ſecundum eruditiſſimorum virorum ſententiam, inſulae Britannicae, ad quas haud dubie referenda eſt etiam inſula Mictis, in qua candidum plumbum provenire, quamque a Britannia ſex dierum navigatione abeſſe, auctor eſt hiſtoricus Timaeus apud Plinium lib. 4 cap. 16 p. 223. Neque caſſiteron Celticum, quod hic noſter laudat, Britannicum non fuit, auctore Bocharto in *Geographia ſacra* lib. I cap. 39 p.m. 721. Neque apud Graecos, praeter κασσίτερον, aliud nomen metalli occurrit, quod ſtanno noſtro poſſit tribui. Neque difficile eſt rationem invenire, cur ſtannum noſtrum a veteribus creditum ſit plumbi genus. Plumbum et ſtannum noſtrum mollitie et ſono bene conveniunt, nec differunt, praeterquam colore, qui in ſtanno argenti inſtar candidus eſt, quam ob cauſſam a Romanis candidum eſt appellatum. Venit etiam, teſte Plinio, plumbum hoc ſeu ſtannum prae altero, ſive plumbo vulgari, multo maiori pretio. Haec de caſſitero et plumbo candido ſententia comprobatur etiam auctoritate Savoti, qui de metallurgia veterum bene meruit, in diſſertatione de nummis antiquis P. 2 cap. 2, quae inſerta eſt *Theſauro antiquitatum Romanarum* vol. XI p. 1168; itemque Aldrovandi *muſ.*

metall. lib. 1 cap. 7 p. 160, Agricolae, Libavii aliorumque mineralogorum.

At ne quis putet, ſtannum hodiernum eſſe idem, quod veteribus dictum eſt ſtannum, legat quisque velim Plin. lib. 34 cap. 16 pag. 669, unde facile intelligitur, ſtannum Romanorum eſſe idem, quod nunc metallici vocant Werk, ſeu mixturam argenti cum plumbo, quae oritur, quando argentum in fornace excoquitur. Ita enim Plinius lib. 34 cap. 16 p. 669: *Plumbi nigri origo duplex eſt; aut enim ſua provenit vena, nec quidquam aliud ex ſe parit; aut cum argento naſcitur, mixtisque venis conflatur. Eius qui primus fluit in fornacibus liquor, ſtannum appellatur; qui ſecundus, argentum; quod remanſit in fornacibus, galena, quae eſt tertia portio additae venae. Haec rurſus conflata, dat nigrum plumbum deductis partibus duabus.* Manifeſtum eſt, loqui Plinium de modo ſeparandi argentum a plumbo et reducendi plumbum. Attamen libens concedam, veteres vix unquam habuiſſe noſtrum ſtannum purum, quippe quod non facile obtinetur, quam ob cauſſam fieri poteſt, ut de caſſitero quaedam retulerint, quae in noſtrum ſtannum purius non convenire videntur.

Iam periculum faciamus exponendi ea, quae noſter litteris mandavit. Stannum noſtrum facilius, id eſt minori caloris gradu, fundi, quam plumbum vulgare, comprobarunt phyſici, in primis Kraft in *praelect. in phyſ. theoret.* p. 291 et Mortimer in *philoſophical transact.* 44 p. 688. Fluit plumbum gradu 550 thermometri Fahrenheitiani, et ſtannum gradu 420. Quod vero noſter ſtannum in aqua fluere, inquit, illud ita intelligo, ut ſtannum, quando aqua ſuperfuſa igni exponitur, fluat ſub aqua, antequam aqua in vapores reſolvatur, id quod omnino ita ſe habet. Quin etiam e mixtura plumbi, ſtanni atque wismuthi oritur metallum, quod omnium faciliime fluit, ita ut liquefiat, modo per aliquot minuta temporis in aquam bullientem immittatur. Hoc metallum primus perfecit Valentinus Roſe. Conf. Pott *obſerv. et animadv. collect.* I p. 150. Stralſunder Magazin 2 p. 24. Wallerii *chemia phyſ.* vol. 3 p. 421. Vox εὐτηξία, *facilis fuſio*, in Lexico Erneſti deſideratur.

Ad intelligenda verba: χρώζει ταχὺ, faciunt, quae leguntur apud Plin. pag. 615: *argento, aere, plumbo lineae producuntur, manusque ſordeſcunt, decidua materia.* Mea opinione idem dicere voluit noſter de ſtanno, quod facile chartam aliasque res inquinat.

Hactenus omnia ſatis intelligere mihi videor. At nunc aqua haeret, cogorque, quae ſequuntur, intacta relinquere viris doctioribus, aut eis, qui libros manu ſcriptos inſpicere queunt. Attamen mihi deeſſe nolo, quin quae veriſimilia in mentem venerunt, quaeque non tam e verborum ſimilitudine ſeu analogia, quam potius e re ipſa conieci, lectoribus offeram. Plinius lib. 34 cap. 17 p. 669: *plumbi albi*, inquit, *experimentum in charta eſt, ut liquefactum pondere videatur, non calore rupiſſe.* Quorum verborum ſententia haec mihi eſſe videtur: poteſt plumbum in charta fundi, quo facto, ſi charta dilaceratur, non calore rupit, ſed potius pondere plumbi, cum alia

alia metalla fuſa chartam incendant. Poſſe in charta, etiam quae hodie in uſu eſt, fundi plumbum ac ſtannum, res eſt pervulgata, quam ſi quis tentare velit, debet metallum charta arctiſſime circumligare, ſic ut charta ubique plumbum penitus tangat. Mea ſententia Ariſtoteles idem dixit, etſi, deſcribentium incuria, verba adeo vitiata ſint, ut, quo modo dixerit, vix coniectura aſſequi liceat. Licetne pro *ψύχεσιν* legere *ψήγμασι, in bracteolis?* Vltimis verbis rationem phaenomeni philoſophus dedit, quam non aſſequor, nec valde curo. Num vero haec omnia facilius rectiusque intelligi poſſint e doctrina philoſophi de calore, frigore et de cauſis coagulationis et liquationis, quam expoſuit libro quarto *meteorolog.* videant alii. Vltima verba huius capitis Paulus Caſatus in *Diſſertationibus phyſicis de igne*, editis Lipſiae 1688. 4. p. 142 ita reddidit latine: *Liqueſcit etiam in algoribus, quando fit gelu, incluſo intus et compulſo calore ipſi inexiſtente, propter debilitatem.* Putat Caſatus, Ariſtotelem hiſce verbis probaſſe, calorem ad interiores corporis partes compelli, quando non adeo validus ſit, ut frigori reſiſtat.

CAP. LII.

Ἐν τῷ Πανθείῳ ἐστὶν ἐλαία, καλεῖται δὲ καλλιστέφανος· ταύτης δὲ πάντα τὰ φύλλα ταῖς λοιπαῖς ἐλαίαις ἐναντία πέφυκεν. ἔξω γὰρ (ἀλλ') οὐκ ἐντὸς ἔχει τὰ χλωρά· ἀφίησί τε τοὺς πτόρθους ὥσπερ ἡ μύρτος εἰς τοὺς στεφάνους συμμέτρως. ἀπὸ ταύτης δὲ φυτὸν λαβὼν ὁ Ἡρακλῆς ἐφύτευσεν Ὀλυμπιάσιν, ἀφ' ἧς οἱ στέφανοι τοῖς ἀθληταῖς δίδονται. ἔστι δὲ αὕτη παρὰ τὸν Ἰλισσὸν ποταμὸν, σταδίους ἑξήκοντα τοῦ ποταμοῦ ἀπέχουσα. περιῳκοδόμηται δὲ, καὶ ζημία μεγάλη

In Pantheo olea eſt, quam Calliſtephanum vocant, omnia folia reliquis olivis contraria forma producens. Quippe quae ſupinam, non pronam partem habeat viridiorem; ramos mittit quemadmodum myrtus. Vnde et ſumpta plantula Hercules in Olympiis oleam plantavit, athletis coronas ſuppeditantem. Diſtat ab Iliſſo fluvio ſtadiis ſexaginta, muro circumiecto munita. Ac ne quis tangat, grandi poena cavetur. Hinc et Elei decerptum ſurculum, in Olympio campo plan-

τῷ ϑιγόντι αὐτῆς ἐςίν. ἀπὸ ταύτης δὲ τὸ φυτὸν λαβόντες ἐφύτευσαν Ηλεῖοι ἐν Ολυμπίᾳ, καὶ τοὺς ςεφάνους ἀπ᾽ αὐτῆς ἔδωκαν.

plantarunt, ut victores inde coronis donarentur.

Natalis de Comitibvs.

Eſt olea in Pantheo, quae calliſtephanus appellatur, cuius folia contraria ſunt foliis omnium reliquarum olearum, habet enim quod eſt viride interius, at non extra, ramos emittit tanquam myrtus ad coronas accommodatos, ex hac plantam capiens Hercules in Olympicis plantavit, ex qua coronae donantur athletis. Naſcitur haud procul ab Iliſſo per ſexaginta ſtadiorum ſpatium diſtans a flumine, quae ab accolis muro eſt communita, atque magna mulcta impoſita eſt, ſi quis plantam attigerit. Ab hac plantam capientes Elei in Olympiis plantarunt, atque ex illa coronas tradiderunt.

Εν τῷ Πανϑέιῳ] Hunc locum Ariſtophanis ſcholia ad *Plut.* 586 κατὰ λέξιν praeſentant, unde Suidas in Κοτίνου ςεφάνῳ deſcripſit. Ad utrumque locum vid. Kuſterus. Nic.

πάντα τὰ φύλλα] Schol. et Suidas ἔμπαλιν τὰ φύλλα. Nic.

ἔξω γὰρ ἀλλ᾽ ὀυκ] Incluſa ἀλλ᾽ abeſt a Leoniceni et Camotii editionibus. Sylb.

ἔχει τὰ χλωρὰ] Schol. et Suidas: ἔχει τὰ λευκά. Recte. Nihil enim differt haec olea ab aliis. Niſi cum Kuſtero malis ἔξω γὰρ ὀυκ, ἀλλ᾽ ἐντὸς, uti iam Bodaeus ad Theophr. *hiſt. plant.* p. 491 ſcribere iuſſit. Nic.

εἰς τοὺς ςεφάνους συμμέτρως] *coronis faciendis aptos.* Schol. et Suidas: συμμέτρους. Nic.

ἀπὸ ταύτης δὲ φυτὸν λαβὼν] Schol. ἀπὸ ταύτης λαβὼν Ηρακλῆς. Suidas: ἀπὸ ταύτης λαβὼν καρπὸν Ηρακλῆς. Nic.

τοῖς ἀϑληταῖς δίδονται] Sic et Schol. ἐδίδοντο Suidas. Nic.

παρὰ

παρὰ τὸν Ιλισσὸν] Sic et Suidas. Περὶ Schol. Nic.

ςαδίους ἑξήκοντα] Haec cum *τοῦ ποταμοῦ ἀπέχουσα* omiſit Suidas. Scholia Theocriti Idyl. 4, 7 pro *ἑξήκοντα* dant *ὄκτω*, errore ex permutatione litterarum *η* et *ξ*, octo. Nam ſic numerus in ſcholiis Ariſtophanis ſcribitur. Nic.

ςαδίους ἑξήκοντα] Haec verba omiſit Suidas. Sed Scholiaſtes Theocriti ad *Idyl.* 4, 7 p. 59: *Αγνοῦσι δὲ, ὅτι οὗτος (Ολυμπιακὸς ςέφανος) ἐκ τῆς καλλιςοῦς ἢ καλλιςεφάνου ἐλάιας γενόμενος δίδοται, ἥτις ἀπέχει ςαδίων ὀκτὼ* (adde *τοῦ Ιλισσοῦ ποταμοῦ*) *ὥς φησιν Αριςοτέλης.* Ergo pro *ἑξήκοντα* legit *ὀκτὼ*. Reſpexit certe ad hunc ipſum locum Ariſtotelis. Sed non dubium, quin ſcholiaſta ex Ariſtotele emendandus ſit. Nam *ἑξήκοντα* etiam legitur apud ſcholiaſtam Ariſtophanis ad *Plut.* p. 31 edit. Baſil. [Haec Kvstervs ad Suidam II p. 356.]

τῷ θιγόντι ἀυτῆς ἐςὶν] Leoniceni et Camotii libri *θίγοντι*; minus uſitate. Sylb. Sic et ſchol. Sed Suidas *ἐςὶν* omittit. Reliqua utrobique ſic leguntur: *ἀπὸ ταύτης ἔφερον λαβόντες Ηλεῖοι τῶν ἀθλητῶν* (*τῶν* Suid.) *ἐν Ολυμπίᾳ τοὺς ςεφάνους.* Nic.

Pantheum templum fuit Athenis, de quo confer. Pauſanias et Allgemeine Welthiſtorie V p. 188, ſed ibi falſo perhibetur, ſupereſſe etiam nunc rudera huius templi. Nulla invenire potuerunt Spon et Wheler.

Olympia fuit locus Elidis, in quo certamina Olympica celebrabantur. Fuit etiam illuſtris oraculo, quod ibi Olympius Jupiter edebat. Habebat templum dei, ante quod lucus oleaſtris conſitus erat, *πρόκειται δ' ἄλσος ἀγριελαίων ἐν ῷ τὸ ςάδιον.* Strabo lib. VIII p m. 542 Conf. Pauſanias lib. 5 cap. 7 et Eraſmi Schmidii *prolegomena in Olympionicas*, itemque ſcriptores, quos laudat Baumgarten in Allgemeiner Welthiſtorie V p. 124.

Iliſſus fluvius Atticae, qui urbem praeterfluit, de quo Pauſan. lib. I cap. 19 et Strabo lib. 9 p. 614.

Oleam primum repertam eſſe Athenis, auctor eſt, praeter alios, Aelianus *var. hiſt.* III, 38. Conf. Meurſius *de regno Attico* I, 10. Attamen veriſimilius eſt, patriam arboris non eſſe Graeciam, ſed regionem multo calidiorem. Ex oriente in Graeciam, et inde ſeriori demum aevo in Europae partes auſtrales transplantata eſſe videtur.

Herculem oleam ex Hyperboreis ab Iſtri fontibus Graeciae intuliſſe, eamque ipſius iuſſu victoribus poſtea in praemium datam eſſe, auctor eſt Pindarus *olymp. od.* 3. Plerique Herculem illum fuiſſe Idaeum contendunt, ſed Pindarus hunc honorem attribuit Herculi Amphitryonis filio.

Demoſthenes *contra Macartatum* legis meminit apud Athenienſes la-

tae: ne quis Athenis oleam effoderet, niſi ad templorum Athenienſium ſtructuram, vel ad municipalia munera, aut cum ad funus eundum eſſet. Ad ſuos vero uſus quotannis binas oleas tollere; annexa etiam poena: quod ſi contra quisquam fecerit, pro ſingulis oleis drachmas centum aerario publico pendunto, cuius mulctaé decima pars Minervae ſunto. Plin. lib. 16 cap 44 p. 40, ubi de varietate arborum agit, *Olympiae oleaſter*, inquit, *ex quo primus Hercules coronatus eſt*, *et nunc cuſtoditur religioſe. Athenis quoque olea durare traditur in certamine edita a Minerva.* Conf. Herod. lib. 8 p. 480. Cicero *de legibus* lib. I in principio, vetuſtiſſimam hanc oleam Athenienſium ludibrio habet, *niſi forte*, inquiens, *Athenae tuae ſempiternam in arce oleam tenere potuerunt.* Verum tamen magnam oleae vivacitatem exploratam habemus. Atque recte Virgilius *Georg.* II, 181: *Palladia gaudent ſilva vivacis olivae;* itemque *Georg.* II, 3: *tarde creſcentis olivae.* Nam res diu duratura tardius creſcit. Hinc multa oleae epitheta, quorum nubem produxit ad hunc locum Cerda. Atque Theophraſtus oleam ſilveſtrem, de qua h. l. Ariſtoteles loquitur, longiorem vitam habere, quam ſativam, recte edocuit lib. IV cap. 14 pag. 489. Etenim arbores, quae ſponte vivunt, vivaciores eſſe ſolent iis, quae cultu hominum languent. Conf. *Familles des plantes par* Adanſon I p. CCXIX.

Ὀλυμπιονίκας ſeu athletas, qui in Olympiaco certamine victores evaſerunt, coronatos eſſe ramis oleae, teſtimoniis omnium auctorum comprobatum eſt; ſed huius arboris complures ſunt varietates inſignes, neque ſatis conſtat, quaenam ex his coronam ſuppeditaverit. Sunt qui oleam ſeu oleam ſativam, ἐλαίαν, fuiſſe dicunt, ſunt qui cotinum, ſunt denique qui varietatem Calliſtephanum dictam volunt. De *olea ſativa* Pindarus *olymp.* 3 loqui videtur, etſi ſcholiaſtes et Schmidius ex epitheto γλαυκόχροος, argumento non ſatis firmo, coniicere velint, intellexiſſe Pindarum oleam non ſativam, ſed ſilveſtrem ſeu cotinum. Mihi quidem poeta nomine generico uſus videtur pro ſpecifico.

Cotini ramis coronatos eſſe victores plurimi contenderunt. Lucianus in *Anacharſi*, ſive *de gymnaſiis*: *Ὀλυμπιάσι μὲν ϛέφανος ἐκ κοτίνου.* Ita etiam Archias in *Antholog.* lib. I epigr. I. Theophraſtus lib. 4 cap. 14 p. 489: *κότινον δὲ τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἀφ' οὗ ὁ ϛέφανος*, quae ultima verba temere reticuit Gaza. Ariſtophanes in *Pluto* ridet Jovem, cui exprobrat paupertatem, quod certaminis Olympici praemium *κοτίνου ϛέφανον* conſtituiſſet. Heſychius: *κότινος ἀγριέλαιος. ἢ ὁ ἐξ ἀγριελαίας ϛέφανος ὀλυμπιακός. φασὶ γὰρ αὐτὸν κότινον εἶναι. Cotinus oleaſter, vel olympiaca ex oleaſtro, dicunt enim cotinum eſſe.* In *Geopon.* lib. 9 cap. I ubi oleam, ἐλαίαν, a Minerva in certamine editam eſſe enarratur, addit auctor: *ab hac victoria etiam certaminum victores ex cotino facta corona cingunt certaminum arbitri.* Idem etiam ſcholiaſtes Pindari ad *Olymp.* 3 p. 39 atque Plinius lib. 15 cap. 4 p 735: *Athenae victores olea coronant, Graeci vero oleaſtro Olympiae.* Iam cotinus quaenam oleae varietas ſit, quaeſtio eſt, quae graviſſimorum auctorum teſtimoniis facile perſolvi poteſt. Certum eſt enim

enim cotinum olim dictam eſſe oleam ſilveſtrem, cuius notitiam dederunt botanici laudati a G. P. Lehr in diſſ. *de olea Europaea*, habita Goettingae 1779 p. 20. Theophraſtus, diligentiſſimus inter veteres botanicus, ſaepius hoc edocuit expreſſis verbis; e. c. lib. 4 cap. 14 et lib. 2 cap. 4 p. 80, ubi affirmat, fieri interdum *ἐξ ἐλαίας κότινον, καὶ ἐκ κοτίνου ἐλαίαν.* Atque Pollux *onomaſt.* lib. I cap. 12. I p. 142: *ἡ δὲ ἀγριελαία, κότινος καλεῖται.* Dioſcorides I cap. 140: *ἀγριελαία ἥν ἔνιοι κότινον καλοῦσιν.* Idem confirmat ſcholiaſtes Theocriti et Suidas II p. 356 voce *κότινος.* Eſt igitur *κότινος* eadem arbor ac *ἀγριέλαιος* ſeu *ἀγριελάια*, olea ſilveſtris, quam Plinius et reliqui auctores Latini vocant *oleaſtrum.* Gloria, quae coronam hanc ex oleaſtro ſequebatur, cum in Graecia habebatur longe eximia, hoc gloriae ſtudio incenſa Graecia plus e ſilveſtri vel agreſti, quam ex utiliſſima olea ſativa commodi et honoris ſibi ſperavit, quod non immerito vituperavit Marcellus medicus.

At coronam non oleaſtri ſeu cotini, id eſt oleae ſilveſtris, ſed eius oleae varietatis, quae *calliſtephanus* vocabatur, accepiſſe victores, commemorarunt praeter Ariſtotelem noſtrum etiam Pauſanias, Suidas, ſcholiaſtes Ariſtophanis aliique. At calliſtephanum fuiſſe eandem ipſam arborem, quam *κότινον* vel oleaſtrum vocarunt caeteri, facile probari poteſt. Ita enim Pauſanias lib. VI: *κατὰ τὸ ὀπισθόδομον μάλιςα ἐςὶν ἐν δεξιᾷ πεφυκὼς κότινος· καλεῖται δὲ ἐλάια καλλιςέφανος. Poſt poſticum maxime eſt in dextra natus oleaſter; vocatur autem olea calliſtephanus.* Deinde etiam Pollux l. c. p. 142 auctor eſt, oleaſtrum in Olympia vocatum eſſe calliſtephanum. Fuit ergo haud dubie olea ſilveſtris, cui calliſtephani nomen indidit Graecia, quoniam ex iſtius ramis victoribus nectebantur coronae pulcerrimae et glorioſiſſimae.

Exiſtit autem hoc loco quaeſtio ſubdifficilis de ſingulari foliorum ratione, quam noſter commemorat. Solet pagina foliorum ſuperior eſſe laevior et viridior, quam pagina inferior, atque folia oleae ſubtus eſſe incana, conſtat inter omnes. Sed calliſtephanus dicitur habere folia prorſus discrepantia. Fuerit ergo iſtius foliis pagina inferior viridior, et ſuperior magis alba, neceſſe eſt. Neque dubium eſt, quin hoc dixerit noſter, etſi verba, quae hodie leguntur, contrariam afferant ſententiam. Nimirum mendo laborat hic locus, quod auxilio Suidae vel potius ſcholiaſtae Ariſtophanis ad *Plut.* p. 31 edit. Baſil. tollere licet. Nam e ſcholiaſta Ariſtophanis deſcripſit Suidas II p. 356 ſua, quae huc cuncta referre volumus. *καὶ Αριςοτέλης ὄυτω φησὶ περὶ ἀυτῆς. Εν τῷ Πανθέιῳ ἐςὶν ἐλάια. καλεῖται δὲ καλλιςέφανος. ταύτης δὲ ἔμπαλιν τὰ φύλλα ταῖς λοιπαῖς ἐλάιαις πέφυκεν. ἔξω γὰρ, ἀλλ' ὀυκ ἐντὸς ἔχει τὰ λευκά. ἀφίησί τε τοὺς πτόρθους, ὥσπερ ἡ μύρτος, ἐις τοὺς ςεφάνους συμμέτρους. ἀπὸ ταύτης λαβὼν καρπὸν Ηρακλῆς, ἐφύτευσεν Ολυμπιάσιν· ἀφ' ἧς ὀι ςέφανοι τοῖς ἀθληταῖς ἐδίδοντο. ἔςι δὲ ἄυτη παρὰ τὸν Ιλισσὸν ποταμόν περιῳκοδόμητο δὲ, καὶ ζημία μεγάλη τῷ θιγόντι ἀυτῆς. ἀπὸ ταύτης ἔφερον λαβόντες Ηλεῖοι τῶν ἀθλητῶν τῶν ἐν Ολυμπίᾳ τοὺς ςεφάνους. Et Ariſtoteles ad verbum ſic inquit: In Pantheo eſt olea,*

calliſtephanus dicta, cuius folia contra aliarum olearum indolem extrinſecus, non vero intrinſecus ſunt alba. Eadem ramos producit, ut myrtus, coronis faciendis aptos. Ex hac Hercules ſurculum decerptum Olympiae plantavit; unde athletis coronae dabantur. Stabat autem iuxta fluvium Iliſſum, muro circumdata; magnaque poena propoſita erat illis, qui eam violaſſent. Hinc Elei athletarum Olympiae certantium coronas ſumebant. Hinc Kuſterus ad hunc locum verba Ariſtotelis emendavit. Ita enim Kuſterus: Pro *ἔξω γὰρ, ἀλλ' ὀυκ ἐντὸς*, apud Ariſtotelem legendum videtur: *ἔξω γὰρ ὀυκ, ἀλλ' ὀυκ ἐντός.* Niſi enim ſic ſcribas, Calliſtephanus nihil differet a vulgata olea; contra quam Ariſtoteles hic inculcat. Vel, ſi haec emendatio non placeat, pro *χλωρὰ*, quod ſtatim ſequitur, ſcribendum erit *λευκὰ*, ut Suidas hic habet.

Hanc perverſam foliorum rationem nemo notavit praeter quam Ariſtoteles, etſi ex Theophraſti etiam verbis eandem ſententiam extorquere liceat. Namque ita ille lib. I cap. 16 p. 48: *τῶν μὲν ἄλλων τὰ ὕπτια ποωδέςερα καὶ λειότερα. τὰς γὰρ ἶνας καὶ τὰς Φλέβας ἐν τοῖς πρανέσιν ἔχουσιν· ὥσπερ ἡ χεὶρ. τῆς ἐλάιας δὲ λευκοτέρα, καὶ ἧττον λεῖα. λεῖα δὲ καὶ τὰ τοῦ κιττοῦ* Haec verba ita interpretanda videntur: *omnia folia pagina ſuperiore et inferiore differunt. Folia plurima habent paginam ſuperiorem viridiorem et laeviorem; nam pagina inferior habet nervulos et venas, ſicut manus. Oleae vero pagina* (ſcilicet ſuperior?) *candidior minuſque laevis eſt. Laevis eſt etiam pagina* (ſuperior?) *hederae.* Quae interpretatio ſi viris doctis probatur, Theophraſto de calliſtephano Ariſtotelis, non de olea vulgari ſermo ſit, neceſſe eſt. Atqui iam Plinius eadem ratione Theophraſti verba intellexiſſe videtur. Is enim, qui certe e Theophraſto hauſit, *oleae (folia)*, inquit, *ſuperne candidiora, minusque laevia, item hederae.* At ſaltem in eo erravit Plinius, quod hederae etiam eundem foliorum colorem contrarium attribuit. Nam hederae folia ſuperne non ſunt minus laevia, neque ita ſcripſit Theophraſtus.

Magnam copiam varietatum in oleae hiſtoria annotarunt botanici recentiores, quorum e libris eas collegit Lehr in diſſertatione Gottingenſi *de olea.* Notas, quibus illae diſcerni queunt, edocuit diligentiſſime Michelius in *Catalogo plantarum agri Florentini.* Sed in tam ingenti varietatum numero, quem in arbore ſativa nemo botanicus mirabitur, nulla tamen eſt, quae folia habeat ſuperne incana et ſubtus viridiora. Mea quidem ſententia, calliſtephanus Athenienſis fuit olea ſilveſtris, fortaſſe foliis variegatis, cui miraculum addidit et affinxit religio, quae ſine fabulis adoleſcere non ſolet.

CAP.

Cap. LIII.

Εν τοῖς περὶ Λυδίαν μετάλλοις τοῖς περὶ Πέργαμον, ἃ δὴ καὶ Κροῖσος ἐιργάσατο, πολέμου τινὸς γενομένου, κατέφυγον ὁι ἐργαζόμενοι ἐπ᾽ ἀυτά· τοῦ δὲ ςομίου ἐποικοδομηθέντος, ἀπεπνίγησαν· καὶ ὕςερον χρόνῳ πολλῷ τῶν μετάλλων ἀνακαθαρθέντων, ἑυρέθη ὁις ἐχρῶντο ἀγγείοις πρὸς τὰς ὑπὸ χεῖρα χρέιας ἀπολελιθωμένα, ὁιον ἀμφορεῖς καὶ τὰ τοιουτότροπα. ταῦτα δὴ πεπληρωμένα οὗ τινος ἔτυχον ὑγροῦ ἐλελίθωτο, καὶ προσέτι τὰ ὀςᾶ τῶν ἀνθρώπων.

In metallis Lydiae circa Pergamum, quae quondam extruxerat Croeſus, accidit, ut cum bello orto opifices in ea confugiſſent, obſtructo ab hoſtibus exitu, ſuffocati ſint, verum longo poſt temporum intervallo, apertis rurſum repurgatisque metallis, inventae ſunt amphorae aliaque id genus vaſa, quae ad manuarios uſus adhibuerant, repleta humore quodam, et in lapides indurata, et iuxta etiam oſſa humana.

Natalis de Comitibvs.

In metallis Lydiae iuxta Pergamum, quorum Eraeſus fuit auctor, conſertum eſt quoddam praelium, atque opifices eo confugerunt: verum ore obturato ſuffocati ſunt. Poſtea longo tempore interiecto metallis apertis inventa ſunt vaſa, quibus ad manuum uſum utebantur in lapides commutata, ac amphorae et vaſa reliqua huiusmodi, quocunque liquore plena fuerant una cum hominum oſſibus praeterea, in lapides ſunt converſa.

τοῦ δὲ ςομίου] Mündung des Schachts. Ita dicimus: Stollen-Mundloch. I. B.

τῶν μετάλλων ἀνακαθαρθέντων] als die Grube wieder aufgenommen ward. I. B.

πεπληρωμένα ὅυ τινος ἔτυχον] *vaſa, quae forte vel caſu aliquo repleta fuerant liquore aliquo, in lapidem commutata ſunt.* Conferatur, ſi libet, Vigerius *de Graecae dictionis idiotiſmis* p. 293, ubi variam verbi τυγχάνειν vim explicavit. L. B.

extruxerat] *inſtituerat.* NIC.

Partes corporis humani in lapidem mutatae vocantur anthropolithi, qui in infinita foſſilium copia rariſſime occurrunt, neque ſcio, an alii vere reperti ſint, praeter oſſa, quae eo modo, de quo hic ſermo eſt, in fodinis vel vitriolo martis inſalita, vel topho calcario incruſtata ſunt. Huiusmodi exempla habemus complura in libris et veterum et recentiorum. Pertinet huc corpus humanum inſalitum, repertum anno 1722 in fodina Fahlunenſi Sueciae, cuius deſcriptionem et iconem habes in *Actis litterariis Suec.* anni 1722 p. 251. Eiusdem cadaveris mentionem fecit Cronſtedt in *Mineralogia.* Frequentiora ſunt huiusmodi exempla in ſalis fodinis, qualia memoriae prodidit Georgius Vernherus in libro *de admirandis Hungariae aquis.* Huc referendum eſt etiam cadaver, quod anno 1573 in fodinis ſalis prope oppidum Salisburgenſe Hallein ex ſolido lapide ſalinario exciſum dicitur, integrum cum barba, ſuperciliis, crinibus, unguibus ac veſtibus incorruptis, ſicut proditum eſt in *Hiſtoria epiſcoporum Salisburgenſium.* Plura etiam exempla collegit Shaw in *itinerario* Germanice edito, pag. 141. Agatharchides in *bibliotheca* Photii, edita ab Hoeſchelio Rothomagi 1653 fol. p. 1342 commemorat oſſa humana reperta in vetuſtiſſimis aurifodinis, una cum malleis ex aere factis, quibus operarii olim terra oppreſſi uſi fuerant.

Pergamum ſeu Pergamus fuit nobilis urbs Myſiae maioris in confinio Lydiae, quam Xenophon lib. 7 *de Cyri expeditione* in fine, urbibus ipſius Lydiae annumerat.

CAP. LIV.

Εν τῇ Ασκανίᾳ λίμνῃ ὅυτω νιτρῶδές ἐςι τὸ ὕδωρ, ὥςε τὰ ἱμάτια ὀυδενὸς ἑτέρου ῥύμματος προσδεῖσθαι· κἂν πλέιω χρόνον ἐν τῷ ὕδατι ἐάσῃ τὶς, διαπίπτει.

Lacus Aſcanii aquas ferunt adeo nitroſas eſſe, ut veſtibus in hunc intinctis alia lotione nulla ſit opus, diffluere vero, ſi quis diutius paulo immerſerit.

NATA-

NATALIS DE COMITIBVS.

In ſtagno Aſcanio ita nitroſa eſt aqua, ut veſtes nulla alia indigeant purgatione; quas ſi diutius in aqua quiſpiam reliquerit, evaneſcunt.

ἑτέρου ῥύμματος] ῥύματος Iſing. I. B.

alia lotione nulla] *alio ſmegmate nullo.* NIC.

De lacu Aſcanio Bithyniae, cui nobilis urbs Nicaea adiacet, vid. Cellarii *Geogr.* II p. 301. Recentiorem eius notitiam dedit Pocock in *itinerario* Germanice edito III p. 180, ubi tab. 60 lacum delineatum vides. Quae de eo noſter hic habet, ea etiam retulit Antigonus Caryſtius cap. 172: *καὶ τὴν Ἀσκανίαν πότιμον οὖσαν, τὸ προσενεχθὲν αὐτῇ πλύνειν ἄνευ ῥύμματος· ἐὰν ἐαθῇ δὲ ἐν αὐτῇ πλέιω χρόνον, διαπίπτειν αὐτόματον. Aſcanii lacus aquam eſſe potui aptam; quidquid ei applicetur, id absque ſapone elui; ſed, ſi in ea aqua diutius relinquatur, ſponte ſua diſſipari.* Plinius lib. 31 cap. 10. II p. 564: *Mirum in lacu Aſcanio et quibusdam circa Chalcida fontibus, ſummas aquas dulces eſſe potarique, inferiores nitroſas.* Quae ſi cum Antigoni verbis comparamus, intelligimus, ſuperiorem tantum lacus aquam fuiſſe potabilem, cum inferior fuerit nitroſa ſeu alcalina, quia ſalis particulae ſubſident.

Nitrum veterum ſine omni controverſia eſt ſal alcalinus mineralis, qui hodie plerumque *Natrum* vocatur, atque variis in aquis et terris, praeſertim in regionibus auſtralibus, reperitur. *Nitrum* quod hodie dicimus in mineralogia, ex acido nitroſo et alcalino ſale lixivioſo compoſitum, fuit prorſus ignotum veteribus et Graecis et Latinis, neque multo ante quam pulvis pyrius inventus eſt, innotuit, id quod graviſſimis argumentis alio loco comprobabo. Ex iſto ſale alcalino minerali et oleo conficiunt gentes orientales ſaponem, ad quem noſtrates adhibent ſalem alcalinum lixivioſum ſeu quem plantarum cineres praebent. Quam ob cauſſam mirum non eſt, aquam alcalinam eluere ſordes veſtium, atque etiam nunc in Aegypto vulgaris natri uſus eſt ad lintea purganda. Vid. Haſſelquiſtii *itinerarium* p. 548. Spectant huc quoque verba Strabonis lib. XI p. 801: *In Armenia nitroſa eſt palus (νιτρῖτις), ita ut eluat ſordes veſtium et fullonis operam iis purgandis praeſtet; itaque aqua eius potui non eſt.* Vnde etiam nitri frequens mentio in re balnearia, ut apud Ciceronem in *epiſt. famil.* VIII, 14 et Cypriani *epiſt.* 76, ubi afronitrum dicitur. Atque iſte aquae nitroſae uſus eo magis olim fuit neceſſarius, quoniam ſapo, Galliarum inventum, nondum notus fuit. Conf. Plin. lib. 28 cap. 12.

Quod

Quod Ariſtoteles narrat, veſtes diutius in lacu retentas, *διαπίπτειν*, hoc ita intelligo, ut veſtes quae in aqua pura diu natare ſolent, in lacu Aſcanio fundum celerius petant, cum aqua alcalina harum poros penitius intrat, quo facto veſtes graviores fiant, neceſſe eſt.

CAPVT LV.

Περὶ τὴν Ασκανίαν λίμνην Μυθήπολίς ἐστι, κώμη ἀπέχουσα Κίου ὡς σταδίους ἑκατὸν εἴκοσι· ἐν ᾗ τοῦ χειμῶνος ἀναξηραίνεται πάντα τὰ Φρέατα, ὥστε μὴ ἐνδέχεσθαι βάψαι τὸ ἀγγεῖον· τοῦ δὲ θέρους πληροῦται ἕως τοῦ στόματος.

Circa Aſcanium lacum Mythepolis eſt, qui vicus Cio circiter centum et viginti ſtadia diſtat. Hic hieme putei omnes ita exſiccantur, ut ne hauſtrum quidem tingi queat: aeſtate vero ad labra usque implentur. NIC.

NATALIS DE COMITIBVS.

Mythepolis eſt oppidum ad Aſcanium ſtagnum, quae per centum et viginti ſtadia diſtat a Cio, quo in oppido ita exſiccantur per hiemem putei, ut hydriae nequeant immergi, per aeſtatem ad ora usque replentur.

ἐστὶ κώμη] In edit. Sylburgii ἐστὶν κόμη, in edit. Caſauboni ἐστὶ κόμη, ſed in editione Graeca, quae prodiit Baſileae apud Joh. Beb. et Mich. Iſing. p. 548 ἐστὶν κώμη et Duval, qui alioquin Caſaubonum ſequitur, ἐστὶ κώμη. I. E.

Antigonus Caryſt. cap. 188: λέγειν δὲ τὸν Εὔδοξον, καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ Μυθοπόλει Φρεάτων, ὅτι παραπλήσιόν τι τῷ Νείλῳ πάσχουσι. τοῦ μὲν γὰρ θέρους, ὑπὲρ τὰ χείλη πληροῦσθαι· τοῦ δὲ χειμῶνος, οὕτως ἐκλείπειν, ὥστε μηδὲ βάψαι ῥᾴδιον εἶναι. *Eudoxum porro de puteis, qui ſunt Mythopoli, ſcribere: ſimile eos cum Nilo aliquid habere. Aeſtate enim, ultra labra impleri; hyeme, ita deficere, ut tingere quoque non ſit facile.*

De Cio conferatur, praeter auctores a Cellario in *Geograph.* II p. 284 laudatos, etiam Dion. Caſſii *hiſt.* lib. 74 cap. 6 et ibi Reimarus pag. 1247. Sed de vico, qui hic Mythepolis et ab Antigono Mythopolis vocatur, nihil iam afferre queo, niſi ſuſpicionem mihi enatam, eſſe nimirum legendum: Juliopolis, quae urbs in vicinitate lacus Aſcanii urbisque Cii fuiſſe omnino videtur. Cf. Cellarius.

Loquitur noſter de fonte periodico ſeu majali, qui hieme areſcebat et aeſtate redundabat, atque ortum a nive, quae in montibus vicinis, fortaſſe in Olympo, aeſtu ſolis liqueſcebat, ortum traxiſſe videtur. Talium fontium et amnium ἀναπαυομένων exempla collegerunt phyſici; e. c. Scheuchzer in *itinere Alpino* p. 23, 173, 315. Idem in *Hydrographia Helvetica* p 124. Lulofs Kenntniß der Erdkugel p. 314. Atque a Plinio lib. 2 cap. 103 p. 120 commemoratur *fluvius Scatebra abundantior aeſtate;* et ibid. p. 121: *Novanus omnibus ſolſtitiis torrens, bruma ſiccatur.*

Denique neſcio, quo modo factum ſit, ut interpres anonymus hoc caput totum praetermiſerit, neque editores hanc omiſſionem indicaverint. Deſideratur in editionibus Caſauboni, Wechelii, Duvallii et in latina, quae prodiit Lugduni 1578, cum tamen in omnibus exemplaribus graecis illud adſit. Nos, praeter interpretationem Natalis de Comit. addidimus quam obtulit eruditiſſimus Niclas.

CAPVT LVI.

Ο πορθμὸς ὁ μεταξὺ Σικελίας καὶ Ιταλίας, αὔξεται καὶ φθίνει ἅμα τῷ σελήνῳ.

Fretum inter Siciliam et Italiam una cum luna intumeſcit et ſubſidet.

NATALIS DE COMITIBVS.

Fretum illud, quod eſt inter Italiam ac Siciliam, una cum luna augeri et decreſcere dicunt.

Quae de fluxu et refluxu maris in freto Siculo a Graecis et Latinis memoriae prodita ſunt, collegit diligentia Cluveri in *Sicilia antiqua* lib. I cap 5, quae etiam inſerta eſt *Theſauro antiquitatum Siciliae* vol. I. Equidem claſſicum adſcribam locum Strabonis lib. I p. 95: *Ob eandem cauſſam euripos quoque fluctuoſos eſſe ait Eratoſthenes; maxime Siculum fretum; quod eodem, quo Oceanus, modo aeſtibus agitari dicit. Bis enim ſingulis die-*

diebus ac noctibus mutare fluctum; quemadmodum Oceanus bis inundat, bisque in ſe remeat. Exundationem quidem, aquis e Tyrrheno mari in Siculum tanquam e ſublimiori ſuperficie delatis, fieri fatendum eſt; eumque aeſtum deſcendentem nominari; fatendum item, eodem eum tempore incipere ac deſinere, quo maris adfluxus (incipit enim oriente atque occidente luna; deſinit, cum ea ad medium caeli ſive ſupra ſive infra terram adplicat) eumque e contrario abeuntem aeſtum vocari; qui utroque lunae ad medium caeli adpulſu incipit, ſicut maris reſorbitio; et ceſſat luna oriente vel occidente. Ex noſtro Ariſtotele hauſit ſine dubio Antigonus Caryſt. cap 138: *Φασὶν δὲ καὶ περὶ τὸν τῆς Ιταλίας πορθμὸν φθίνειν, καὶ πληροῦσθαι· κατὰ τὴν μείωσιν τῆς σελήνης, καὶ αὔξησιν. Ferunt, circa fretum Italiae decreſcere et impleri, ſecundum lunae incrementa et decrementa.* Qui veterum relationes cum recentiorum obſervationibus conferre vult, adeat Popowitſch Unterſuchung vom Meere. 1750. 4 p. 153, 165, 216. Conf. infra cap. 142.

CAP. LVII.

Καὶ διότι ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς Συρακούσας κρήνη ἐστὶν ἐν λειμῶνι οὔτε μεγάλη, οὔτε ὕδωρ ἔχουσα πολύ. συναπαντήσαντος δὲ εἰς τὸν τόπον ὄχλου πολλοῦ, παρέσχεν ὕδωρ ἄφθονον.

Porro in prato iuxta viam quae Syracuſas ducit, fons eſt, neque amplus, neque aqua larga ſcaturiens, ad quem cum turba numeroſa confluxiſſet, auctus ſubito praebuit aquarum abunde liberalem copiam.

NATALIS DE COMITIBVS.

Fons quidam cernitur non magnus admodum in via, quae ducit Syracuſas in quodam prato, qui aquam habet perpaucam, qui cum magna acceſſiſſet turba in eum locum, abundantiſſimam aquam effudit.

Καὶ διότι] *διότι* pro *ὅτι* poſitum. SYLB.

Haec

Haec habes apud Sotionem edit. Sylburgii p. 124, qui ipſum Ariſtotelem auctorem laudat: *Εν τῇ ἐπὶ Συρακουσῶν ὁδῷ κρήνη ὀυ μεγάλη ἐστὶν, ὀυ δὲ ὕδωρ πολὺ ἔχουσα· ὄχλου δὲ ἐπελθόντος ἐις τόν τόπον, καὶ ψόφου γινομένου, παρέχει ὕδωρ ἄφθονον, ὥς φησιν Αριστοτέλης.* Tale aliquid accidere in locis uliginoſis, minime mirum eſt. Neque momentum perdam inquirendo, quinam fuerit fons et quodnam pratum. Num forte ſermo eſt de prato Syracuſano inter Anapum fluvium et Neapolim, Syracuſarum partem, de quo Thucydides lib. 6: *Syracuſani omnem populum ex urbe in pratum iuxta Anopum flumen egreſſum, recenſuerunt.* Conf. Cluveri *Sicilia* lib. 1 cap. 13. Verbum *συναπαντᾷν* deſideratur in lexico Erneſtino.

CAP. LVIII.

Εστι δὲ καὶ κρήνη τὶς ἐν Παλικοῖς τῆς Σικελίας, ὡς δεκάκλινος· ἅυτη δ' ἀναῤῥίπτει ὕδωρ ἐις ὕψος ἓξ πήχεις, ὥστε ὑπὸ τῶν ἰδόντων νομίζεσθαι κατακλυσθήσεσθαι τὸ πεδίον· καὶ πάλιν ἐις ταὐτὸ καθίσταται. ἔστι δὲ καὶ ὅρκος, ὃς ἅγιος αὐτόθι δοκεῖ εἶναι. ὅσα γὰρ ὄμνυσί τις, γράψας ἐις πινακίδιον, ἐμβάλλει ἐις τὸ ὕδωρ. ἐὰν μὲν ὀῦν ἐυορκῇ, ἐπιπολάζει τὸ πινακίδιον· ἐὰν δὲ μὴ ἐυορκῇ, τὸ μὲν πινακίδιον, βαρὺ γενόμενον, ἀφανίζεσθαί φασι, τὸν δ' ἄνθρωπον πίμπρασθαι. διὸ δὴ λαμβάνειν τὸν ἱερέα παρ' αὐτοῦ ἐγγύαν ὑπὲρ τοῦ καθαίρειν τινὰ τὸ ἱερόν.

Eſt et fons in Palice Siciliae, amplitudine decaclini. Aquas ad ſex cubitorum altitudinem eiicit, ut inundaturus planitiem omnem videatur, verum eodem loco diffluens conſiſtit; porro iureiurando hic ſacer haberi ſolet. Quae enim cunque libet, tabellae inſcribunt, inque fontem abiiciunt; ea ſi vero iureiurando confirmentur, natans in ſuperficie tabula teſtabitur; ſin ſecus, velut pondere depreſſa eripitur ex oculis, igneque corripitur periurus. Quocirca fideiuſſorem capit ſacerdos, qui iuſta numinis vindicta ſacrum execrandumque, ſi peierarit, asportet.

Natalis de Comitibvs.

Eſt et in Paliſcis etiam Siciliae fons, qui decem thororum locum occupat, aquamque in ſublime profundit ad decem ulnas, ita ut videntes planitiem exiſtiment inundatum iri, atque in ipſum fonte (fontem) aqua revertit. Eſt et iusiurandum quod ſanctum arbitrantur, quoniam ſi quis iusiurandum in tabella inſcripſerit, et in aquam coniecerit. ſi recte iuraverit, tabella ſupernatat; ſin falſo, tabella gravis facta evaneſcit, hominemque comburi inquiunt. Quam ob rem ſacerdotem aiunt ab ipſo fideiuſſionem capere pro ſumptu, ubi aliquod iusiurandum eſt expiaturus.

ἐν Παλικοῖς τῆς Σικελίας] Eadem Sotion ex Iſigono affert. In eo autem loco duplex lectio eſt in exemplari, Παλικοῖς in contextu, Παλίσκοις in margine. Eandem etiam lectionis varietatem memini me et apud alios hiſtoricos reperire. Quod autem ad nomen δεκάκλινος attinet, apud Stephanum haec verba (auctore tamen non nominato) proferentem, legitur ὡς Δεκάκλινος, poſita a typographo nimirum maiuſcula littera, quaſi nomen ſit auctoris, et ſubaudiatur, ut ſaepe ſolet, verbum γράφει vel λέγει vel ἱςορεῖ. Omnino inepte, ut ex cap. I potes cognoſcere. Verba quae ſequuntur in aliis editionibus ita leguntur: ὅσα γὰρ γράμμασί τις γράψας εἰς πινακίδιον ἐμβάλλει εἰς τὸ ὕδωρ. At ego veteris exemplaris lectionem in huius locum repoſui, quam etiam Stephani auctoritate comprobari poſtea comperi, (ſed ne hic quidem auctoris nomine adſcripto) afferentis. Steph.

ἐν Παλικοῖς] Leonici et Camotii editiones habent Παλίσκοις, quam lectionem etiam Henr. Stephanus ſe in ſui exemplaris margine inveniſſe tradit. Sed veriorem ſcripturam eſſe Παλικοῖς, et hic et in Sotione declarat apud Macrobium et Stephanum Byzantium Aeſchylus, dum Palicos deos denominatos ait διὰ τὸ, ἀποθανόντας, πάλιν εἰς ἀνθρώπους ἱκέσθαι. Extat vero locus apud Stephanum in Παλική, Siciliae oppido. Apud Macrobium autem Saturn. lib. 5 cap. 19, ubi multa tum de diis iſtis, tum de fonte, etiam e Graecis ſcriptoribus. Sylb.

ὡς δεκάκλινος] conf. ſupra cap. I pag. 7.

πάλιν

πάλιν ἐις ταὐτὸ καθίϛαται] Apud Stephanum Byzantium loco iam citato eſt *ἐις ἑαυτὸ*, *in ſe;* cetera iisdem prope verbis ibi leguntur, ſed ſine auctoris nomine. SYLB.

τὸν ἄνθρωπον πίμπρασθαι] i. e. *arcano igne intus aduri*, ſecundum Bochart. *Can.* I, 28 p. 588. De poena parum conſtat inter auctores. Apud Diodorum et alios oculis capti delubro excedunt, Macrobio teſte, mox in lacu amittebat vitam falſus iurator. Secundum Polemonem ib. p. 514 *παραβάτης γενόμενος τῶν θεῶν ἐμποδὼν τελευτᾷ*, *e veſtigio exſpirat.* Praeſens fuiſſe ſupplicium, omnes conſentiunt. NIC.

amplitudine decaclini] *ea, quae decem accubantes capiat.*

eodem loco diffluens conſiſtit] *rurſus in ſe revertitur.*

Quae enim cunque libet] *quaecunque quis iurat, inſcribit tabellae inque fontem abiicit.*

fideiuſſorem capit] *fideiuſſorem ab ipſo capit ſacerdos de purgando expiandoque templo.* NIC.

Fons et lacus Palicorum in Sicilia, in vicinitate oppidi Palicae, inter Catinam et Agrigentum, verſus fluvium Erycen. Vocabatur Palicinus fons, lacus ſeu ſtagnum vel crateres Palicorum, *Παλικίνη κρήνη, λίμνη Παλίκων, κρατῆρες Παλίκων.* Quidquid veteres de hoc loco maxime religioſo et periuris formidabili litteris mandarunt, collegit diligenter admodum Cluverus in *Sicil.* lib. 2 cap. 9. Conf. quoque Bocharti *Geographia ſacra* lib. 1 cap. 28 pag. 588. Maximi momenti eſt relatio Diodori Siculi lib. 2 et Macrobii *ſaturn.* lib. 5 cap. 19. Quae noſter prodidit, eadem leguntur ipſis iſtius verbis apud Stephanum Byz. *de urbibus* v Παλ.κή. At pro *ὥϛε ὑπὸ τῶν ἰδόντων νομίζεσθαι*, *ut videatur ſpectantibus inundaturus planitiem*, habet Stephanus: *ὥϛε ὑπὸ τῶν θεωρούντων νομίζειν κατακλυσθήσεσθαι τὸ πεδίον*, quae Holſtenio minus placent. Verba quae haec excipiunt apud Stephanum, haec ſunt: *καὶ πάλιν ἐις ἑαυτὸ καθίϛαται. Εϛι δὲ καὶ ὅρκος ἅγιος αὐτόθι· ὅσα γὰρ ὀμνύει τις, ἐις πινάκιον γράψας, βάλλει αὐτὸ ἐις τὸ ὕδωρ. ἐὰν μὲν οὖν ἐυορκῇ, ἐπιπολάζει· ἐὰν δὲ μὴ ἐυορκῇ, τὸ μὲν πινάκιον ἀφανίζεται, αὐτὸς δὲ πίμπραται.* Vltima huius capitis verba. *Quocirca fideiuſſorem capit ab ipſo ſacerdos de expiando purgandoque ſano*, deſunt in Stephani libro.

Inter recentiores fontem optime deſcripſit Fazellus *Decad.* 1 lib. 3 cap. 2, unde praecipua referam: *Lacus inter Menaeum oppidum et hoſpitium Gutterrae, non magni ambitus, ad radices cuiusdam collis, paullo infra Symaethi capita, adhuc exſtat, Naphthia aetate mea vulgo appellatus, qui adſiduam ſcaturiginem turbulentarum ac pene ſulphurearum aquarum, tribus in medio crateribus, ad tres circiter cubitos in altum eiectans, non aliter quam*

ſubiectis ignibus fervens ebullit olla. Cuius aquae, ad perpendiculum cadentes, nunquam effluunt; ſed rurſum in eundem ſinum, qui eo tamen non fit amplior, recipiuntur ac reſidunt. Et aliquanto poſt: *Exſtant hodie templi ipſius magna circa lacum et eo pro maiori parte obruta monumenta. Lacus autem ipſe ad angulum planitiei eſt circa collis radices, turbidus et mali odoris, ambitus paſſuum non minus centum, in cuius quoque medio tres ſunt, veluti ollae ſub igne ferventis, aquarum ſcaturigines, quae continua etiamnum eructatione ad tres circiter cubitos in altum comitante perpetuo aeſtus murmure, aquas efferunt, rurſumque cadentes in ſinum recipiunt;* reliqua. Hodiernam huius lacus faciem qui noſcere vult, legat *Opuſcoli eruditi Latini ed Italiani del* Giuſeppe Allegranza, *raccolti e publicati dal* Iſidoro Bianchi. Cremona 1781. 4. pag 209, itemque *Obſervations ſur la phyſique, ſur l'hiſtoire naturelle et ſur les arts par* Rozier. 1784. vol. XXV. m. Septem. p. 202. Eſſe eiusmodi ſcaturigines etiam in Islandia, conſtat ex itinerario, quod Olaffen et Povelſen ediderunt. Denique olim complures fuerunt fontes, qui aquam vel calidam vel ſaltem ebullientem habebant, ad quos iuraturi accedebant. In duo exempla incidi, dum Philoſtrati librum *de vita Apollonii* pervolvebam, nimirum lib. 1 cap. 6, ubi ſermo de fonte Tyanis, et lib. 3 cap. 14. Vocatur talis aqua ibi *ὅρκιον ὕδωρ*. Conf. infra cap. 163.

CAP. LIX.

Δημόνησος ἡ Καρχηδονίων νῆσος, ἀπὸ Δημονήσου τοῦ πρώτου ἐργασαμένου, τὴν ἐπωνυμίαν εἴληφεν· ἔχει δὲ ὁ τόπος κυανοῦν τὸ μέταλλον, καὶ χρυσοκόλλης. ταύτης δ' ἡ καλλίϛη πρὸς χρυσίον εὑρίσκει τιμήν. καὶ γὰρ φάρμακον ὀφθαλμῶν ἐϛιν. ἔϛι δὲ αὐτόθι χαλκὸς κολυμβητὴς ἐν δυεῖν ὀργυιαῖς τῆς θαλάσσης· ὅθεν ὁ ἐν Σικυῶνι ἔϛιν ἀνδριὰς ἐν τῷ ἀρχαίῳ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος·

Demoneſus Carthaginienſium inſula a Demoneſo primo cultore nomen traxit, ubi caeruleum metallum reperitur, et chryſocolla ad auri venas pulcerrima, oculisque medicandis cum primis utilis. Sed et aes natans ibidem eſt ſtagno paſſibus duobus in mare porrecto; unde conflatae ſtatuae ſunt, in Sicyone vetuſto Apollinis templo; inque Pheneo orichalcei appellantur, inſcriptione eiusmodi

καὶ ἐν Φενεῷ οἱ ὀρείχαλκοι καλούμενοι. ἐπιγέγραπται δὲ αὐτοῖς, Ηρακλῆς ὁ Αμφιτρύωνος, Ηλιν ἑλὼν ἀνέθηκεν. αἱρεῖ δὲ τὴν Ηλιν, ἡγουμένης κατὰ χρησμὸν γυναικὸς, ἧς τὸν πατέρα Αὐγείαν ἀπέκτεινεν. ὁ δὲ τὸν χαλκὸν ὀρύττοντες, ὀξυδερκέστατοι γίνονται, καὶ οἱ βλεφαρίδας μὴ ἔχοντες, φύουσι. παρὰ καὶ οἱ ἰατροὶ τῷ ἄνθει τοῦ χαλκοῦ καὶ τῇ τέφρᾳ τῇ Φρυγίᾳ χρῶνται πρὸς τοὺς ὀφθαλμούς.

inſignitae: Hercules Amphitryoniades, Heli capta conſtituit. Eadem duce femina, cuius parentem necarat, Augiam occupavit. Foſſores metalli huius viſu redduntur acutiſſimo; et, ſi palpebris forte careant, tum naſcuntur. Quapropter ſimul aes cineremque Phrygium oculis medicandis adhibent.

NATALIS DE COMITIBVS.

Demoneſus inſula Carthaginenſium cognomen ab eo Demoneſo accepit, qui primus illam incoluit; qui locus metallum habet caeruleum et chryſocolam quam optimam et ad auri precium quis invenerit. Eſt enim oculorum medicamentum. Eſt etiam aes ibidem natans intra duarum ulnarum ſpatium maris, ex quo ſtatua confecta eſt Apollinis in Sicyone in antiquo templo. Quin etiam in Pheneo orichalci nuncupati ſunt, in quibus inſcriptum eſt, Hercules Amphitryonis Helide capta depoſuit. Potitus eſt autem Helide iuxta oraculum muliere duce, cuius patrem Augeam obtruncaverat. Illi vero qui aes effodiunt, acutiſſimum ſortiuntur viſum, et i dem carent palpebris; quare medici aeris flore cinereque Phrygio utuntur ad oculorum remedium.

Δημό-

Δημόνησος] Noſtrum Stephanus in *Δημόνησος* ante oculos habuit, ſed ex parte quoque verba ac ſententiam eius depravavit. Vnde illius interpretes illum caſtigarunt. At viciſſim a Stephano Ariſtoteli medicina parata eſt. NIC.

ἡ Καρχηδονίων] *Χαλκηδονίων* ex Stephano reſtituendum eſſe monuerunt iam Salmaſius *ad Solin.* p. 137. Bochart. *Can.* I, 26 p. 556. Holſtenius, de Pinedo et Berkelius ad Stephanum. Alias quoque haec nomina paſſim permutantur. Nimirum non modo *Χαλκηδών*, ſed etiam *Καλχηδὼν* ſcribebant, unde lapſus facilis eſt in *Καρχηδών*. Sic voces *Καρχηδόνιος* et *Χαλκηδόνιος* permutatae ſunt in Clementis Alex. *cohort. ad gentes* edit. Potteri p. 58 et 698. NIC.

ἔχει δὲ ὁ τόπος] *δὲ* abeſt in edit. Iſing.

κυανοῦν τὸ μέταλλον] *κυανοῦν* agnoſcit etiam verſio: *caeruleum metallum.* Apud Stephanum Byz. eſt *κύανον*. Malim ego *κυάνου*, *cyani*. SYLB.

κυανοῦν τὸ μέταλλον] Lapis lazuli, vulgo azurum, de quo Salmaſius *homon.* p. 217. Boetius *gemmarum et lapid. hiſt.* 2, 119. Caeſius *mineral.* 2, 4. 5 p. 196 et 4, 2, 9 p. 600. De Laet *de gemm. et lapid.* I, 26 p. 90. NIC.

καὶ χρυσοκόλλης] De qua Salmaſius *homon.* c. 121. Caeſius *miner.* 2, 4, 6 p. 199. etc. NIC.

ταύτης δ' ἡ καλλίςη πρὸς χρυσίον εὑρίσκει τιμὴν] Hanc lectionem ex veteri libro ſubſtitui in huius locum: *ταύτη δὲ καλλίςη πρὸς χρυσίον εὑρίσκεται.* Eſt autem rarum quidem, ſed tamen elegans in hac ſignificatione verbum: *εὑρίσκει.* STEPH.

εὑρίσκει τιμὴν] Leonici editio habet *εὑρίσκει τίς*; Camotii edit. *εὑρίσκεται.* Noſtrae lectionis, quam Henr. Stephanus e vetere codice ſubſtituit, clara veſtigia ſunt apud Stephanum Byzantium. SYLB.

χαλκὸς κολυμβητὴς] Antigonus *mirabil. narrat.* c. 146 ſcribit *τοὺς κολυμβητὰς ἀναφέρειν ἐν δύο ὀργυιαῖς χαλκόν.* SYLB. Non *aes natans* eſſe, quod in verſione erat; ſed *aes, quod urinando effoditur*, viderunt Palmerius apud Bochartum l. l. et Salmaſius *homon.* p. 228, qui vero pro *κολυμβητὴς*, *κολυμβητὸς* legit. Quid? quod *τοὺς κολυμβητὰς ἀναφέρειν ἐν δύο ὀργυιαῖς χαλκὸν* diſerte dicit Antigonus Caryſt. c. 146. NIC.

ἐν δυεῖν ὀργυιαῖς] Senſus eſt, aut mare ibi duas orgyias profundum eſſe; aut venam aeris tot paſſus intra mare porrigi. NIC.

Carthaginienſium] *Chalcedonenſium.*

chryſo-

chryſocolla ad auri venas] *chryſocolla. Huius optima venit contra aurum.*

oculisque medicandis] *nam oculis medicandis cum primis utilis eſt.*

aes natans . . . in mare porrecto] *aes per urinatores ibi ex fundo maris duas orgyias alti eruitur.*

in Sicyone] *illae Sicyone in vetuſto . . . et Phenei, quae orichalci* (ex orichalco factae) *appellantur.*

Heli] *Eli capta conſtituit. Cepit autem Elin, oraculo monitus, eadem duce femina, cuius patrem Augiam necavit.*

Quapropter ſimul aes] *medici florem aeris.* NIC.

Complures errores hoc in loco eiusque interpretatione offenduntur, quorum emendationes e libris virorum doctorum eo animo collegi, ut eas lectoribus poſſem offerre. Demoneſus vocatur hoc loco inſula *Καρχηδονίων* ſeu, ut alia exemplaria habent, *Καρκηδονίων*, id eſt Carthaginienſium. At nulla horum inſula hoc nomine commemoratur ab aliis auctoribus, quam ob cauſſam non nulli eam inſulam intelligendam eſſe putarunt, quae a Strabone p. 1189 appellatur Cothon, quae Carthagini adiacere ſcribitur. Cf. Hill in annotationibus ad Theophraſti librum *de lapidibus* p. 150. Neque omni argumento caret haec coniectura. Nam in Theophraſti, Antigoni Caryſtii, Pliniique libris, ubi de chryſocolla vel de ſmaragdis, qui lapides cum chryſocolla ſimul reperiri dicuntur, ſermo eſt, conſtans etiam mentio fit Carthaginienſis inſulae. Poſſis itaque ſubdubitare, quin illud, quod tam multis libris commune eſt, ſit falſum. At nomina *Καρχηδόνιος* et *Χαλκηδόνιος* ſaepiſſime in libris manu ſcriptis eſſe permutata, negari nequit; ex. gratia in Aeliani *var. hiſtor.* lib. 13 cap. 31 et lib. 14 cap. 9 itemque apud Laertium ac Suidam. Deinde nemo ſcriptor quidquam de metallis parvae inſulae, quae Straboni Cothon dicta eſt, retulit. Eſt igitur multo veri ſimilior, immo vera omnino ſententia Salmaſii in *Exercit. Plinianis* pag. 137, Holſtenii in *annotationibus ad Stephanum* pag. 97, Bocharti in *Geographia ſacra* lib. 1 cap. 26 p. 556, Niclaſii noſtri aliorumque virorum ſummae eruditionis et exiſtimationis, eſſe etiam hoc loco pro *Καρχηδονίων* legendum *Χαλκηδονίων*. Atque haec coniectura comprobatur rationibus ſane graviſſimis. Chalcedo fuit urbs ad Pontum e regione Byzantii, auctore Stephano, v. *Χαλκηδών*. Duas autem inſulas Demoneſi nomine celebrat Heſychius circa Chalcedonem, quarum altera Chalcitis, altera Pityuſa dicebatur. Sic enim ille: *Δημονήσιος χαλκός. δύο εἰσὶ πρὸς τῷ Βυζαντίῳ νῆσοι. Κοινῇ μὲν Δημόνησοι λεγόμεναι, ἰδίᾳ δὲ διαλλάττουσαι, ἡ μὲν γὰρ Χαλκῖτις, ἡ δὲ Πιτυοῦσα.* i. e. *Duae ſunt prope Byzantium inſulae, communiter quidem Demoneſi dictae, peculiater vero differentes, altera quidem Chalcitis, al-*

tera vero Pityuſa. Plinio etiam Demoneſus et Chalcitis duae inſulae in Propontide memorantur, quae ſine dubio eaedem ſunt. Stephano Byzantino, qui e noſtro Ariſtotelis libro hauſit quidquid de cyaneo metallo et chryſocolla habet, dicitur Demoneſus ſita circa Chalcedonem, et ſic in ſitu ab Heſychio non abit. Aeris quoque illius Demoneſii, nempe ab inſulae cognomine nomen adepti, meminit praeter Heſychium etiam Pollux lib. 5 cap. 5 pag 496. quamquam in eius quoque editionibus antiquis mendum fuerit, quod e codicibus correxerunt editores, cum pro χαλκοῦ Μονησίου nunc rectius legitur Δημονησίου. Quae cum ita ſint, vix dubitare licet, quin nomen Demoneſus ſit ἐπωνυμία inſulae Chalcitidis, quae a Graecis noſtrae aetatis nominatur *Chalcis;* diſtans circiter quinque ſtadia ab *inſula Principis*, quae in plurimis tabulis geographicis nominatim expreſſa eſt. Menippus etiam in *Periplo Bithyniae* Chalcitidem inſulam, quam et ipſe conſtituit contra Chalcedonem, dicit habere aeris metalla Atque prorſus omnem dubitationem eximit Gyllius, qui auctor eſt, ſupereſſe etiam nunc in iſta inſula metallorum reliquias ſcrobiumque aggeres. Immo adſcribam verba Gyllii lectu digna e libro *de Boſporo Thracio*, qui inſertus eſt *Theſauro antiquitatum Graecarum* vol. VI p. 3217: "Verum ut clarius perſpiciatur Demoneſus eadem inſula eſſe, quae Chalcitis, ut nunc ſunt, oſtendam veſtigia metallorum et ſitum inſulae, quae tribus verticibus ſeu collibus intumeſcit; unus vergit ad Aquilonem, alter ad occaſum, tertius ad orientem. Inſulae latus meridianum eſt praeceps et abruptum in rupes, excepto ſinu, admittente receſſum maris portuoſum, quoquoverſus patentem paulo plus ſtadio, tutum ab omni vento, excipio Auſtrum Circa hunc ſinum exiſtunt aggeres ſcrobium, pleni ruderibus caeruleis, reiectis ex effoſſione aeris et chroſocollae, et caerulei, atque inter ipſa rudera collegi eximium caeruleum et abſolutam chryſocollam. Quodſi vadum maris ibi effoderetur, ſine dubitatione inveniretur aurum illud ab Ariſtotele laudatum Aggeres ſcrobium ſunt in radicibus vallis ſupra ſinum iam dictum eminentis et ſecantis inſulam a mari meridiano ad mare ſeptemtrionale."

Antequam ad reliqua explicanda progerdior, praemittam verba Stephani et Antigoni, quae ab Ariſtotele deſumpta ſunt, neque parum iuvant. Stephanus quidem ita: Δημόνησος, περὶ Χαλκηδόνα νῆσος, ἀπὸ Δημονήσου τινός. Ἔχει δ' ὁ τόπος κυανοῦ μέταλλον, καὶ χρυσοκόλλου. καὶ χρυσίον εὑρίσκεται τίμιον, ὀφθαλμῶν τε φάρμακόν ἐστι. *Demoneſus, inſula circa Chalcedonem, a Demoneſo quodam. Habet vero locus cyaneum metallum et chryſocollae, et in ea aurum inventitur pretioſum, quod oculorum medicamentum eſt.* Antigonus cap. 146: Ἐκ δὲ τῆς κατὰ Δῆλον νῆσον τὴν Καρχηδονίων, τοὺς κολυμβατὰς ἀναφέρειν ἐν δύο ὀργυιαῖς χαλκὸν, ἐξ οὗ καὶ τοὺς ἐν Φαινεῷ τοὺς ὑπὸ Ἡρακλέους ἀνατιθέντας, ἀνδριάντας εἰργάσθαι. *E mari, quod ad Delum inſulam eſt, Carthaginenſium urinatores aes ad duas ulnas efferre; e quo aere, ſtatuae in Phaeneo ab Hercule poſitae, fuerint confectae.* Pro Δῆλον legendum eſſe Δημόνησον, docuit iam Meur-

Meurſius. Interpres vero noſtri Ariſtotelis longe aberravit a mente auctoris. Haec enim ita reddenda fuiſſet: *Habet locus iſte metallum cyani et chryſocollae; huius quidem optima tanti aeſtimatur ac aurum. Etenim medicamentum oculorum eſt. Ibidem eſt etiam aes in mari natans, usque ad duas orgyias, (vel aes quod urinando effoditur e fundo maris ad duas orgyias alti.)* Neque Stephanus recte intellexiſſe videtur mentem Ariſtotelis. Verba enim: ἡ καλλίϛη πρὸς χρυσίον εὑρίσκει τιμὴν, *praeſtantiſſima chryſocolla auro contra venditur*, reddidit ille: καὶ χρυσίον εὑρίσκεται τίμιον, *quin et aurum ibi invenitur pretioſum;* quaſi Ariſtoteles dixiſſet κάλλιϛον χρυσίον, optimum aurum, in Demoneſo provenire. Bochartus vero corrigendum cenſet Stephani locum, et pro χρυσοκόλλου καὶ χρυσίον εὑρίσκεται τίμιον legi vult: χρυσοκόλλη κατὰ χρυσίου εὑρίσκεται τιμὴν, *chryſocolla iuxta pretium auri invenitur.* Ne quis ergo adductus Gyllii auctoritate, qui Stephano fidem habuit, aurum quaerat in littore inſulae Chalcitidis.

Iam perveniamus ad iſtam quaeſtionem, quidnam ſit κυανοῦν μέταλλον καὶ χρυσοκόλλης. Apud Stephanum legitur κυανοῦ μέταλλον, quod doctiſſimus interpres in κυανοῦν, quod hoc loco habemus, mutandum cenſet. Equidem κυανοῦν Ariſtotelis mallem commutare in genitivum caſum κυανοῦ, ut ſit *cyani* metallum. Neque habemus ullum metallum, cui hocce nomen poſſit convenire, ſive quis caeruleum ſive violaceum fuiſſe colorem velit. Neque cyaneum metallum aliis auctoribus celebratum invenio. Etſi enim quis huc referre velit verba Homeri, qui *Iliad.* XI, 24: τοῦ μέλανος κυάνοιο, ſcilicet metalli, meminit in Agamemnonis thorace, tamen ibi de ferro vel potius chalybe ſermonem eſſe puto; ferrum enim bene politum atque igni rite expoſitum varios trahit colores partim caeruleos, partim nigros, unde nomen metalli μέλανος κυάνοιο poſſit habere. Hoc modo artifices etiam noſtrates res e chalybe elaboratas colorare ſolent, quod vocant anlauſen laſſen. Neque artem metalla colorandi ignorarunt veteres, quod comprobavit Reiskius in annotationibus ad libros *de ceremoniis aulae Byzantinae* II pag. 65 a. Ariſtoteles autem mihi hoc loco non de ferro, neque de alio metallo, ſed de cyano loqui videtur.

Cyanus et *chryſocolla* veterum ad ochras cupri caeruleas et virides, quibus et lapis Armenus et malachites comprehenduntur, pertinent, etſi interdum *cyani* nomen etiam lapidem lazuli ſignificet. Cyanum Theophraſtus inter terras metallicas coloratas, inter ochram et rubricam, recenſuit, in libro *de lapid.* §. 71 et §. 90 p. 261. Cyanus cum chryſocolla frequenter ſimul reperiebatur in fodinis, quae cuprum dabant, quod intelligitur e Theophraſti § 70 p. 221, ubi κυανὸς ἔχων ἐν ἑαυτῷ χρυσοκόλλαν dicitur, et ibid. §. 47 chryſocolla ἐν τοῖς χαλκορυχέιοις reperiri ſcribitur. Plinius, cui quidem nulla in re minor fides eſt, quam in mineralogia, II p. 620 laudatiorem chryſocollam in aerariis metallis inveniri auctor eſt. Neque quemquam morari debet, quod Plinius et Theophraſtus dicunt, oriri cyanum vel chryſocollam in argentariis quoque et aurariis metallis;

 nam

nam conſtat inter omnes, mineras cupri frequentes etiam eſſe in venis reliquorum metallorum. Vſus porro chryſocollae in medicina, quem Plinius laudat p. 621, ex. gr. ad oculorum morbos, prorſus convenit in cupri ochras, quae eodem nomine laudantur a Dioſcoride libro I *parabilium* p. 10, 11, ubi et *ἰὸς* et *χαλκοῦ ἄνθος*.

Praecipuus vere chryſocollae uſus olim fuiſſe videtur, quem ſibi vindicarunt aurifices agglutinando auro, unde etiam iſta ochra nomen traxiſſe ſcribitur. Videntur aurifices antiquiſſimi chryſocolla naturali, quae Theophraſto *ἀυτοφυὴς* dicitur, uſi eſſe; ſed poſtmodum didicerunt confectionem chryſocollae ſeu ochrae artificialis e cupro et nitro, id eſt alcalino ſale minerali, atque ex urina, quae et ipſa indolis alcalinae eſt. Conf. Dioſcor. lib. 5 cap. 92 et Plin. p. 621. Etſi nemo mihi ſcriptor notus eſt, qui hanc ferruminandi rationem explicaverit, tamen eam mihi perſpicere videor. Aurifices enim noſtrates ad aurum ferruminandum adhibent aurum commixtum cum parca cupri parte atque argenti, cui glutini vel ferrumini addunt boracis pulverem. Veteres autem pro cupro adhibebant ochram cupri, quae vi ignis in metallum transibat ſeu reducebatur, uti loquuntur metallurgi. Ita etiam nunc qui orichalcum optimum conficiunt, ſolent uti non cupro, ſed potius viridi aeris ſeu aerugine. Deinde loco boracis addebant veteres natrum ſeu ſalem alcalinum, qui liquationem auri et cupri ad ferruminandum neceſſariam adiuvabat, non aliter ac hodie fit boracis ope. Argentum etiam additum eſſe olim, expreſſis verbis dicit Plinius.

Sunt itaque cyanus et chryſocolla ochrae cupri, ſecundum meam ſententiam, in qua probanda nolo multus eſſe, cum non poteſt ei, qui mineralogia imbutus ipſos veterum libros legere vult, non probari. Nec nomen *μέταλλον*, quo noſter uſus eſt, ſententiae noſtrae refragatur, cum non ſignificat modo illud, quod mineralogi vocant metallum, ſed ſaepius etiam fodinam, unde res mineralis quaecunque eruitur. Sic Theophraſto §. 91 p. 262 *μίλτου καὶ ὤχρας μέταλλα*. Etiam Latinis vocem metalli pro lapicidinis fuiſſe, docent Lexicographi.

Minera, unde Demoneſii cuprum conflarunt, nuncupatur a noſtro auctore *χαλκὸς κολυμβητὴς*, cuius nominis cauſſam ipſe attulit; petebant nimirum vel expiſcabantur eam e mari, excurrentibus venis in mare, quod inſulam circumfluit. Neque haec res exemplo caret. Expiſcantur Angli e mari ad oppidum Harwich pyritas, unde vitriolum elixant. Vid. Kalmii *itinerarium* Germanice editum I p. 546. Illo e cupro Demoneſio conflata fuit ſtatua Apollinis, quae Sicyone erat. Sicyonem, Peloponneſi urbem, diu fuiſſe officinarum omnium metallorum patriam, auctor eſt Plinius lib. 36 cap. 4, qua in laude conſentit Strabo lib. 8 p. 586. De Apollinis ſimulacro, quod Sicyonii a ſummis artificibus elaboratum poſuerunt, loquuntur Plinius l. c. et Pauſanias lib. 2 *Corinth.* cap. 7. Pertinent quoque huc verba e Polybii *Excerptis Peireſcianis*, quae a Valeſio edita ſunt Pariſiis 1634. 4. p. 97: ubi agit de Sicyoniis, qui Attalo *τὸν κολοσσὸν αὐτοῦ τὸν δεκάπηχυν ἔστησαν παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα τὸν περὶ*

τὴν

τὴν ἀγορὰν; itemque verba Lucii Ampelii: *Sicyone in Achaia in foro aedes Apollinis eſt.* Vid. Ampelii *liber memorialis* p. 18, qui Graevianae Flori editioni, Amſtelodami 1702. 8. adiunctus eſt.

Pheneus, urbs Arcadiae, ubi ἀνδριάντες ὀρείχαλκοι fuiſſe leguntur, hoc eſt ſtatuae ex aurichalco factae. Saepe enim Graecis ὀρείχαλκον pro ὀρειχάλκινον, ut Latinis *aurichalcum* pro *aurichalcino* ſeu eo, quod ex aurichalco factum eſt. Sic apud Suidam ὀρείχαλκος στήλη, itemque ὀρείχαλκοι κώδωνες. Atque Marcianus ICtus lib. 45 ff *de contrah. emt. Si vas aurichalcum pro auro vendidiſſet.* Ergo aes Demoneſium fuit non cuprum purum, ſed aurichalcum naturale, de quo vid. annotata ad cap. 50 et 63.

Fabulae de Hercule immorari meum non eſt; adeat, cui libet, Apollodori *biblioth.* lib. 2 cap. 5 et 7, 2. Pauſan. V, 1. Diod. IV, 13. Mihi quidem non ſtatim occurrit mythologus, qui fabulam de oraculo et filia Augiae ita expoſuerit, ut Ariſtoteles eam innuere videtur. Tamen interpretationem emendabo, quantum potero. Sic mihi verba reddenda videntur: *Fuerunt etiam ex eodem metallo ſtatuae in Pheneo orichalceae dictae, cum hac inſcriptione: Hercules Amphytrionis filius, Eli capta, poſuit. Potitus eſt enim Eli* (urbe in Peloponneſo) *ſecundum oraculum, duce muliere, cuius patrem Augiam necaverat.*

Denique ultima verba mallem ita exponere: *Foſſores metalli viſum naneiſcuntur acutiſſimum, et pili palpebrarum iis naſcuntur, ſi his carent; quam ob cauſſam medici florem aeris cineremque Phrygium contra oculorum morbos adhibent.* Male Natalis de Comitibus: *et foſſores palpebris carent.* Denotat βλεφαρὶς non ſolum palpebras, ſed etiam cilia ſeu pilos palpebrarum. Eodem modo Plinius lib. 29 cap. 6 p. 512 *palpebras* dixit pro pilis palpebrarum. Ochras et calces cupri, uti cadmiam, aes uſtum, aeris florem, medici veteres medicinae oculorum utiles putarunt; documento ſunt, quae leguntur apud Dioſcor. lib. 5 cap. 88 p. 355 et Alex. Trallianum lib. 2 cap. 1.

De cinere quidem Phrygio nihil iam mihi conſtat; ſuſpicor tamen, eſſe et ipſum nihil aliud, niſi terram metallicam vel cupri vel zinci, quae fornacum parietibus adhaerere et *Cadmia fornacum* vocari ſolet. Fuerunt ſaltem in Phrygia et aes et zinci ochra, quam Galmey dicimus, unde aurichalcum conflatum eſt, auctore Strabone, cuius verba laudabo ad cap. 63. Iſta cadmia fornacum, quam cinerem Phrygium eſſe puto, non multum differt a *Tutia Alexandrina*, quae etiam nunc contra morbos oculorum uſurpatur. Conf. quae hac de re diſputavit Salmaſius in *homonym.* p. 241, quae ſententiae meae proxime accedunt.

 CAP.

CAP. LX.

Ἐςι [γὰρ] αὐτόθι σπήλαιον ὃ καλεῖται γλαφυρόν· ἐν δὲ τούτῳ χίονες πεπήγασιν ἀπὸ τινῶν ςαλαγμῶν. ἀποδηλοῖ δὲ τοῦτο ἐν τῇ ἀναγωγῇ τῇ πρὸς τὸ ἔδαφος. ἔςι γὰρ ταύτῃ ςεγνότατον.

Eodem loco ſpelunca eſt, quam Glaphyram vocant, in qua columnae ex guttis deſtillantibus excreverunt, id quod apparet, quae ex imo pavimento tolluntur, ubi ſpatium etiam anguſtiſſimum.

NATALIS DE COMITIBVS.

Eſt ibidem ſpelunca, quae ſculpta nuncupatur, in qua columnae ſunt ex quibusdam guttulis. Significatur autem hoc in aſcenſu iuxta pavimentum, ubi eſt anguſtiſſimus.

Ἐςι γὰρ αὐτόθι] forſan rectius ἔςι δὲ αὐτόθι. SYLB.

χιόνες πεπήγασιν] Interpres κίονες legit, *columnae excreverunt.* NIC.

ἔςι γὰρ ταύτῃ ςεγνότατον] Leoniceni et Camotii editiones ςενώτατον; ut interpres quoque vertit *ſpatium anguſtiſſimum.* Iſing. margo: εἰσὶ γὰρ ταύτῃ ςενότατοι. SYLB.

columnae . . . excreverunt] *nives . . . compactae ſunt.* NIC.

id quod apparet] *id quod inde apparet, quod a ſolo exaggeratae ſunt, ubi maxime tecta eſt et clauſa.*

ubi ſpatium etiam anguſtiſſimum] Videtur oſtendere velle, ampliores fuiſſe, quam ut importari potuerint. (Haec leguntur in margine editionis Lugdunenſis, quam ad cap. 25 iam indicavimus. I. B.)

Loquitur noſter de antro, in quo deſtillantes guttae aquae tophaceae ſtirias efficiunt lapideas, quae longinquitate temporis adeo augentur, ut columnae multiformes exiſtant et pendentes et e fundo camerae aſcendentes. Huius modi lapides non exiſtunt ex ipſa aqua concreta, uti vulgus

gus putat, ſed e particulis calcariis, quas aqua per rupem calcariam ſtillans abripuit et depoſuit. Vocantur hodie a mineralogis *ſtiriae* aut *ſtalactitae*. Illo nomine veteres de aqua guttatim ſtillante et hiberno gelu concreta uſi ſunt; hoc vero primum occurrit in libris Boethii. Plinius quidem ſtirias ſalinas e chalcantho vocavit *ſtalagmias*. Ariſtoteles, ut ad eum revertamur, dicit, ortum harum columnarum ex aqua poſſe commode animadverti in introitu antri anguſtiori, cum in interioribus eius locis ob vaſtitatem camerae, oculi omnia non poſſint penitus agnoſcere. Pro χίονες legi debet κίονες, et pro σεγνότατον alia exempla habent rectius σεμνότατον. Vocabatur antrum Demoneſium γλαφυρὸν, id eſt *antrum venuſtum*, puto, ob mirabiles columnarum formas. De eiusmodi antris loquitur etiam Plinius lib. 31 cap. 2 p. 550: *Deſtillantes quoque guttae in lapides dureſcunt in antris Coryciis; nam Miezae in Macedonia, etiam pendentes in ipſis cameris; at in Coryco; cum cecidere. In quibusdam ſpeluncis utroque modo, columnasque faciunt, ut in Phauſia Cherſoneſi Rhodiorum in antro magno, etiam diſcolori aſpectu.* Ergo in antro Corycio fuerunt ſtalactitae e fundo aſcendentes ſeu ſtantes; in antro Macedonico pendentes; ſed in quibusdam, inquit Plinius, ſpeluncis ſunt et ſtantes et pendentes columnae. Eiusmodi ſpeluncae multo plures recentiori tempore deſcriptae ſunt a phyſicis. Conf. Lulofs Kentniß der Erdkugel p. 203.

CAPVT LXI.

Ἐκ τοῦ ζεύγους δὲ τῶν ἀετῶν θάτερον τῶν ἀγόνων ἁλιάιετος γίνεται παραλλὰξ, ἕως ἂν σύζυγα γένηται. ἐκ δὲ ἁλιαιέτων φήνη γίνεται· ἐκ δὲ τούτων, οἱ περκνοὶ καὶ γύπες· οὗτοι δὲ οὐκέτι διορίζουσι περὶ τοὺς γύπας, ἀλλὰ γενῶσι τοὺς μεγάλους γύπας· οὗτοι δ᾽ εἰσὶν ἄγονοι. σημεῖον δὲ τοῦτο, διότι νεοττίαν οὐδεὶς ἑώρακε γυπὸς μεγάλου.

Ex aquilarum paribus alternis haliaeetus et aquila naſcuntur, quoad par eiusdem generis coniugabile naſcatur. Ex haliaeetis fulica, ex his accipitres vulturesque generantur. Verum vultures non diverſum genus, ſed grandes rurſum vultures gignunt, eosque ſteriles; indicio eſt, quod vulturis magni nidus nemini mortalium viſus ſit.

NATA-

NATALIS DE COMITIBVS.

Ex aquilarum pari, altera marina aquila ſit inſoecunda alternis vicibus donec coniungantur; atque ex marina aquila ſit oſſifraga, ex his percae (percni) *et vultures. Iſti vero non etiam intra vulturum hunc terminum conſiſtunt, ſed magnos producunt vultures, qui ſunt inſoecundi, cuiusce rei ſignum eſt, quod nullus unquam vidit magni vulturis nidum.*

Εκ τοῦ ζεύγους] Praeter Geſnerum de hoc loco omnino videatur Bochartus *Hieroz.* P. II lib. 2 c. 27 p. 314. NIC.

τῶν ἀετῶν θάτερον] Plinius videtur legiſſe: ἐκ τῶν ἀετῶν ἑτερογόνων, dum vertit: *ex diverſo* (h. e. diverſi generis) *aquilarum coitu*, quod non diſplicet. Quamquam magis inclinat animus ut legatur θάτερον τῶν ἐκγόνων, hoc ſenſu: ex coitu aquilarum, pullus alter fit haliaeetus (idque viciſſim, nunc mas ſcilicet, nunc foemina) donec utriusque ſexus haliaeeti prognati fuerint. Ex his deinde oſſifraga naſcitur; ex oſſifragis, percni, aquilarum generis, et vultures. Hi tandem etſi vultures gignant maiores, quoniam tamen ii ſteriles ſunt, ὀυ διορίζουσι περὶ τοὺς γῦπας, non dicuntur peculiarem ſpeciem gignere. Speciem enim illam appello, quae poſſit ſibi ſimile procreare, inquit Geſnerus in Aquila 167, 36. SYLB.

σημεῖον δὲ τοῦτο] Rectius, opinor, σημεῖον δὲ τούτου. SYLB.

διότι νεοττίαν] Leon. et Cam. νεοττείαν. SYLB.

ἑώρακε γυπὸς μεγάλου] Pro μεγάλου alii habent μεγάλην. STEPH.

Difficilis locus, cuius explicationi, quam ſperare vix licet, immorari non libet. Etſi enim multi viri docti magnam impenderunt operam ad exponendam aquilarum vulturumque a veteribus traditam hiſtoriam, tamen vereor, ut multum effecerint. Sunt iſtae aves venatu rariores harumque multae ſpecies, quae difficillime diſtinguuntur, cum pleraeque valde ſimiles ſint, atque etiam propterea, quia pro varia aetate et colorem et totam fere corporis faciem non parum mutant. Haec mutatio veteribus errandi praebuit occaſionem, mutari ſpeciem unam interdum in alteram, ſpeciesque e coitu variorum generum oriri novas. Certum eſt etiam, neque

que a noſtris ornithologis aquilarum hiſtoriam prorſus eſſe abſolutam, nec harum nomina ſatis conſtituta, quo minus mirum ſit, neque veteres auctores ſibi in nominibus harum avium conſtare.

Haliaeetus aquilae genus, cui cervix magna et craſſa, alae curvae, clunes lati, viſus valde acutus, accolit mare et littora, unde etiam nomen; vivit venando aves marinas, quarum greges non invadit, ſed ex iis eas, quae ſolitariae vagantur. Ariſtot. *hiſt. anim.* edit. Scaligeri pag. 1071, 1078, 1079. Plin. lib. 10 cap. 3 p. 547.

Φήνη dicitur Euſtathio avis aquilae ſimilis, ἀετώδης, et Suidae: εἶδος ὀρνέου ἴσον ἀετοῦ, atque Ariſtoteli pag. 883: aquila maior, τὸ μέγεθος ἀετοῦ μείζων, colore cinereo. Eidem pag. 1077 dicitur habere viſum hebetem et ſuſcipere ſobolem eiectam ab aquila. Plinius loco, quem iam iam adſcribam, de oſſifrago ſeu oſſifraga, quam avem quosdam aquilarum generibus adiicere ſcribit, eadem enarrat, quae noſter de φήνῃ. Idem oſſifragi ventrem arefactum contra difficultates veſicae commendat, quod Dioſcorides praedicat de ventre φίνιδος, atque is expreſſis verbis inquit lib 2 cap. 58: φίνις τὸ ὄρνεον, ὃ Ρωμαῖοι καλοῦσιν ὀσσίφραγον. Ergo φήνη Ariſtotelis eadem avis, quae φίνις Dioſcoridis. Quam ob cauſſam non dubito probare ſententiam Gazae, Scaligeri aliorumque, qui φήνην dicunt *oſſifragum.* Sed prorſus non audiendi ſunt, qui φήνην dicunt *fulicam*, uti interpres noſter. Rectius Servius ad Virg. I Georg. 363: *fulicae ſunt aves aquaticae, anatibus paullo minores, ſed corporis forma conſimiles.* De oſſifrago habes omnia in Gesneri *ornithol.* pag. 197.

Percnos (diverſus a percnoptero), quem Homerus et Plinius dicunt vocari etiam μορφνὸν ſeu morphnum, eſt Ariſtoteli p. 1069 et Plinio lib. 10 cap 3 p. 547, tertium aquilarum genus, ſecunda magnitudine et vi, cui vita circa lacus, et cui ingenium eſt, teſtudines raptas frangere e ſublimi iaciendo. Secundum Plinium, cuius verbis hactenus uſi ſumus, vocatur quoque plancus et anataria, quoniam circa ſtagna anates appetit et aquaticas aves. Cf. Gesneri *ornithol.* p. 190.

Denique γῦπες ſunt *vultures* Latinorum. Quae enim de illis Ariſtoteles lib. 6 p. 663, ea de his Plinius lib. 10 cap. 6. Rapaces aves diurnas dispartiuntur veteres in tria genera: ἀετὸς, *aquila*, γὺψ, *vultur* et ἱέραξ, *accipiter.* Quae genera a natura ipſa adeo conſtituta ſunt, ut ea nullus non dignoſcat. Vulturum caput impenne, antice cute nuda; aquilis vero, quae in ſyſtemate Linneano *Falcones maiores* ſunt, ad quos etiam referendi ſunt veterum accipitres, caput eſt pennis arcte tectum. Plura, quibus differunt, expoſuit Buffon *hiſt. des oiſ.* I p. 221, ſeu in interpretatione Berolinenſi I p. 187. Hactenus feci, quod Lexicographis faciendum puto, in rerum naturalium nominibus, quae certo interpretari nequeunt. Debebunt de iis proferre ipſis verbis veterum ea, quibus, niſi ſpecies, tamen genus, ſin minus, tamen ordo vel claſſis, quo quaelibet res ſit referenda, poſſit definiri.

Iam vero de iis, quae noſter hoc loco memoriae mandavit, quae ea-

dem etiam a Plinio perſcripta videntur. Is enim lib. 10 cap. 3 p. 548 ita: *Haliaeeti ſuum genus non habent, ſed ex diverſo aquilarum coitu naſcuntur. Id quidem, quod ex iis natum eſt, in oſſifragis genus habet, e quibus vultures progenerantur minores; et ex iis magni, qui omnino non generant.* Hoc eſt e paraphraſi Harduini: Haliaeetus non ex ſui generis mare et femina progeneratur; ſed ex coitu cum diverſi generis aquila; nam quod ex haliaeeto mare ac femina gignitur, id imbecillius eſt, et a paterna deſciſcit indole degener; in oſſifragis ideo locum habet. Igitur parentibus nequior proles, mox datura etiam eſt progeniem vitioſiorem, vultures nempe minores, fecundos illos quidem, ex quibus alii magni, ſed iidem ſteriles, gignantur. Haec Plinius noſtro e libro hauſiſſe videtur Conrado Gesnero, qui probabili conjectura collegit, Plinium pro his verbis: ἐκ τῶν ἀετῶν θάτερον τῶν ἀγόνων legiſſe: ἐκ τῶν ἀετῶν ἑτερογόνων, itaque reddidiſſe: ex diverſo (hoc eſt, diverſi generis) aquilarum coitu. *Hoc*, inquit Gesnerus, *non displicet, quamquam magis inclinat animus ut legatur:* θάτερον τῶν ἐκγόνων; *quaſi hoc ſenſu: ex coitu aquilarum pullus alter fit haliaeetus, (idque viciſſim, nunc mas ſcilicet, nunc femina) donec utriusque ſexus haliaeeti prognati fuerint; ex his deinde oſſifraga naſcitur; ex oſſifragis percni aquilarum generis et vultures. Hi tandem etſi vultures gignant maiores, quoniam tamen ii ſteriles ſunt,* ὃν διορίζουσι περὶ τοὺς γύπας, *non dicuntur peculiarem ſpeciem gignere; ſpeciem enim illam appello, quae poſſit ſibi ſimile procreare.* Haec interpretatio noſtra, (quam ſuam fecit quoque Sylburgius) inquit Gesnerus p. 67, ſi cui non placet, doceat meliorem.

Denique animalia coitu diverſarum ſpecierum prognata etſi non ſemper, tamen plerumque eſſe ſterilia, veteres non ignorarunt, quod vel his noſtri Ariſtotelis verbis intelligitur, qua de re vid. Halleri *elementa phyſiologiae* tom. VIII p. 104. Attamen vano argumento uſus eſt noſter, qui nidos harum avium quemquam attigiſſe negat. Sunt enim avium genera permulta, quae ex adverſo orbe advolant, nec unquam apud nos nidificant.

CAP. LXII.

Θαυμαστὸν δέ τι, φασὶν, ἐν Ἰνδοῖς περὶ τὸν ἐκεῖ μόλυβδον συμβαίνει. ὅταν γὰρ τακεὶς εἰς ὕδωρ καταχυθῇ ψυχρὸν, ἐκπηδᾷν ἐκ τοῦ ὕδατος.

Stupenda vis apud Indos plumbi conſpecta eſt; liquefactum enim ſi aquae frigidae infundatur, exilire traditur.

NATA-

NATALIS DE COMITIBVS.

Admirabile eſt illud etiam, quod accidit inter Indos, quod ad plumbum ibi naſcens ſpectat. Nam ubi in frigidam aquam liquefactum coniicitur, exilit extra aquam.

εις ὕδωρ καταχυθῇ] Leon. et Camot. *κατασχεθῇ*; parum apte. SYLB.

conſpecta eſt] *narratur.* NIC.

Hoc plumbum, quod liquefactum atque in aquam frigidam infuſum, exiliiſſe dicitur, videtur fuiſſe impurum. Habuit fortaſſe multum cuprum. Liceat hic aliquid adſpergere verbis Plinianis lib. 34 cap. 17 p. 669: *India neque aes, neque plumbum habet, gemmisque ſuis ac margaritis haec permutat.* Eadem quoque ad verbum Iſidorus lib. 16 cap. 21. Attamen habuit India plumbum, cuius noſter hic meminit; habuit quoque aes, de quo noſter cap. 50; ſed neutrius affatim; quapropter utrumque gemmis ſuis permutavit. Cuius permutationis documentum praebet Arrianus in *periplo maris Erythraei*, qui pag. 2 inter merces, quae ex Aegypto et orbe Romano in Indiam apportabantur, etiam aurichalcum et vaſa metallica nominat. Metallifodinas, quae hodie in India ſunt, annumeravit Brückmann in *Magnalibus Dei.*

CAPVT LXIII.

Φασὶ τὸν Μοσσύνοικον χαλκὸν λαμπρότατον καὶ λευκότατον εἶναι, οὐ παραμιγνυμένου αὐτῷ κασσιτέρου, ἀλλὰ γῆς τινὸς αὐτοῦ γινομένης καὶ συνεψομένης αὐτῷ. λέγουσι δὲ τὸν εὑρόντα τὴν κρᾶσιν, μηδένα διδάξαι. διὸ τὰ προγεγονότα ἐν τοῖς τόποις

Aes Moſſynoecum ſplendidiore candore eminere ferunt, non adiecto ſtanno, ſed terra quadam iſthic naſcente ſimul incoctum. Atque eius adtemperaturae primum inventorem celata arte neminem docuiſſe, et proinde priorum temporum aeramenta iis in

χαλκώματα, διάφορα· τὰ δ' ἐπιγιγνόμενα, ουκέτι.

locis poſterioribus longe praeſtantiora deprehenſa.

NATALIS DE COMITIBVS.

Affirmant aes Moſſonoecum et ſplendidiſſimum eſſe et candidiſſimum, niſi ſtannum illi ſit admiſtum, ſed ſi quaedam terra cum illo cocta fuerit, et ſimul exſtat. Aſſerunt illum qui primus inventor fuit, miſtionem neminem docuiſſe, quo ſit ut vaſa antiqua aerea ſint egregiae pulcritudinis, at quae poſtea confecta ſunt, non item.

τὸν Μοσσύνοικον χαλκὸν] Vt Ἕλληνα πόλεμον, Σκύθην οἶμον, et alia numero infinita. Vt non opus ſit cum Berkelio ad Stephanum h. v. ſcribere Μοσσυνοικικόν. Quin ipſe Stephanus auctor eſt, Κυζικηνὸς uſurpari pro Κυζικηνικὸς, ut Τυρσηνὸι pro Τυρσηνικόι. NIC.

Moſynoeci fuere populi circa Pontum Euxinum, quorum meminerunt Strabo lib. 12 p. 825, Stephanus v. Μοσύνοικοι, Apollonius, Valerius Flaccus, Mela, Plinius, cui *Moſſyni* dicti ſunt, atque alii. Nomen ſcriptum modo ſimplici, modo duplici S adepti ſunt, quia *μόσυνας*, id eſt turres, ſcilicet ligneas, habitarent.

Quae de aere Moſynoeco hic leguntur, occaſionem praebent aurichalci notitiam, quam cap. 50 attigimus, paulo accuratius declarandi. Loquitur noſter de terra, qua aeris ſeu cupri color mutabatur in candidum, quae vel terra arſenicalis, vel zinci ochra, quae hodie vocatur *cadmia foſſilis*, Galmey, fuerit, neceſſe eſt. Nulla eſt enim alia terra, quae idem efficere queat. Cuprum, quod terra arſenicali album factum eſt, nuncupatur hodie *cuprum album*, weiſſes Kupfer. Equidem non credo, Moſynoecos uſos eſſe arſenici calce, quae rarior eſt, cuiusque uſus artificia ſeu encheireſes exigit, quas veteres profecto ignorarunt. Zinci ochra ſeu Cadmia foſſilis, quae multis in regionibus copioſa eſt, efficit cupro, pro varia ratione ſeu quantitate, colorem vel luteum, vel album. *Cuprum luteum* eſt *aurichalcum*, nobis Meſſing; *cuprum album* eſt aurichalci ea ſpecies, quae hodie plerumque *metallum principis Ruperti* ſeu Prinz-metall, dicitur. Hocce metallum principis veteribus aeque ac aurichalcum luteum ſeu vulgare notum fuiſſe, non ſolum hocce Ariſtotelis loco, ubi λευκότατον vocatur, ſed etiam auctoritate Virgilii probatur, qui *Aen.* 12, 87 aurichalcum album commemoravit. Erravit profecto Servius,

vius, qui comparatione auri ſic vocatum a poeta contendit. Haud dubie etiam candidum aes, cuius Plin. lib. 34 cap. 11 p. 661, 662 frequenter meminit in aeruginis confectione, huc pertinet. Neque unus Ariſtoteles terrae cuprum tingentis meminit, etiam Strabo lib 13 p. 908 auctor eſt, eiusdem generis terram ad eandem rem eſſe adhibitam ab aliis populis. Nimirum circa Andeira, urbem Lelegum, reperiebatur terra, quae cupro addita, efficiebat *τὸ καλούμενον κρᾶμα, ὅ τινες ὀρείχαλκον καλοῦσι.* Illud quidem nomen, *κρᾶμα*, aurichalco inditum eſt, quoniam peculiari miſcendi ratione vel temperatura, quae *κρᾶσις* Graecis dicitur, fiebat. Ita intelligenda eſſe verba Strabonis, quae etiam laudavit Stephanus v. *Ανδειρα*, palam eſt, etſi quae ea excipiunt, intellectu difficilia ſint. Norunt itaque veteres cadmiae foſſilis uſum ad cuprum tingendum, qui etiam nunc durat.

Verum tamen prorſus non dubito, quin aurichalcum primum quod innotuit, et plurimum quod olim in uſu fuit, aurichalcum fuerit non arte factum, ſed naturale. Conſtat enim inter omnes, in multis fodinis aerariis zincum, quod cuprum tingit, vario modo immixtum iunctumque reperiri, ita ut inde cuprum prima iam fuſione luteum exiſtat. Documento ſunt minerae Goslarienſes, unde eodem tempore et in eadem fornace et cuprum et zincum excoctum videmus. Huius generis minerae ſunt, quarum notitiam dedit Leijel in *Commentariis academiae Suecicae* vol. 7 pag 98, itemque quas quondam iactavit C. A. Balduinus, in libello, quem inſcripſerat: *Venus aurea*; Heynae 1677. 12, qui etiam inſertus eſt *Appendici anni VIII Ephemer. nat cur.* Quo etiam referendum eſt *Cuprum zinco naturaliter mixtum*, quod in Americae regno Chilienſi reperitur, de quo Molina in *Saggio ſulla ſtoria naturale del Chili.* In Bologna 1782. 8. p 99: "Nelle col„line della provincia di Huilquilemu „ſi ritrova il rame unito al zinco, o „ſia l'ottone naturale in pezzi di diſ„ferenti grandezze aderenti ad una „ſpecie di pietra terroſa, frangibile „di colore ora giallognolo, e ora „verde bruno. — — Eſſo è di un „bel giallo, e non è meno malleabile „dell' ottone artifiziale il piu ben „cementato." Iſtius modi mineras etiam veteribus fuiſſe in uſu, probat aes Demoneſium, de quo ſupra cap. 59 egimus; probant non minus Plinius lib. 34 cap. 2 ac Iſidorus lib. 16 cap 19. Plinius quidem venas huius metalli exhauſtas queritur, *effeta*, inquit, *tellure*, quod quidam non recte intellexerunt opinantes, Plinii aetate nullum aurichalcum amplius conflatum eſſe. Immo conflatum eſt, ſed non e venis propriis, ſed e cupro et cadmia foſſili. Neque non erravit Pancirollus, qui aurichalcum numero rerum deperditarum habuit *tit.* 8 p 26. Quin etiam exſtitit quondam longa diſputatio, an unquam fuerit in rerum natura aurichalcum, cum fuerint ipſos inter veteres qui negarunt. Atqui ipſe Ariſtoteles, qui frequentem aurichalci mentionem fecit, dicitur illud negaſſe, auctore ſcholiaſta Apollonii lib. 4, 972 edit. Stephani pag. 210: *Αριστοτέλης δὲ ἐν τελεταῖς φησι μηδὲ ὑπάρχειν τὸ ὄνομα, μηδὲ τὸ τούτου εἶδος· τὸ γὰρ ὀρείχαλκον ἔνιοι ὑπολαμβάνουσι λέγεσθαι μὲν, μὴ εἶναι δὲ.* Ad quae verba reſpexiſſe videtur Pollux lib. 7 cap. 23

p. 761: *τὸ δὲ τοῦ ὀρειχάλκου μέταλλον, οὐδέπω καὶ νῦν εἰς πίςιν ἥκει βεβαίον. Sed aurichalci metallum, ne nunc quidem admodum receptum eſt.* At ipſe ſcholiaſtes, qui illa philoſophi verba ſervavit, recte eos reprehendit, qui illud non haberi dicerent, cuius nomen frequens praedicatur. Videlicet Ariſtoteles negavit aurichalcum eſſe peculiare metallum ſimplex ſui generis; negavit reperiri propriam venam naturalem, quae daret aurichalcum, ut eſt quae aes praebet et argentum et caetera metalla, naturalia quae vocantur. Recte ita quidem; nam factitium eſt metallum, compoſitum vel natura vel arte e cupro et zinco.

Denique aliam etiam ſymbolam ad aurichalci hiſtoriam conferre volumus, quoniam ita fert occaſio. Goslarienſes noſtri pro cadmia foſſili addunt cupro ſcorias, quas a maioribus abiectas offendunt, quasque vocant Galmey-Schlacken, Ofen Galmey. Liqueſcentibus mineris Goslarienſibus calx zinci efflatur, evolatque ex ima fornace et tectis adhaereſcit ſuperioribus. Hanc calcem deraſam parietibus fornacum abiecerunt maiores, qui eius indolem non perſpectam habebant. Sed circa annum 1553 didicerunt Goslarienſes eius uſum ad conficiendum aurichalcum, ex quo tempore eam magno cum lucro adhibuerunt. Vide quae protuli in Anleitung zur Technologie pag. 415. Hanc vero calcem zinci vel cadmiam fornacum iam veteres cum noviſſe tum adhibuiſſe eodem modo, intelligitur e Plinii lib. 34 cap. 13 p. 665, qui eam vocavit *cadmiae favillam* et *ſpodon*, quo etiam *cinerem Phrygium* pertinere puto, de quo ſupra cap. 59. Deinde ne illud quidem ſilentio praetermittendum puto, quod ex Ariſtotelis noſtri verbis cognoſcitur, aurichalcum olim, antequam cadmia nota fuerit, conflatum eſſe e cupro et ſtanno, quod metallum, ſcilicet *κασσίτερον*, cupro etiam efficit colorem aureum. — Poſtquam haec ſcripſeram, incidi in commentationem de aurichalco veterum, quae reperitur in *Mémoires de l'académie des ſcienc. et belles-lettres de Bruxelles*, vol. III p. 365. Etſi Delaunay quibusdam de rebus, quae ad aurichalcum pertinent, mecum conſentit, tamen non pauca omiſit, quae ad rem ſuam convertere potuiſſet, ſicut nec Ariſtotelis noſtri verba noſſe videtur; et videor mihi quaedam explicaſſe, in quibus illi aqua haeſit. Nolui itaque quidquam ex iſta commentatione derivare in meam, de qua iudicium eſto apud viros doctos.

Cap. LXIV.

Ἐν τῷ Πόντῳ λέγουσι τοῦ χειμῶνος τῶν ὀρνέων τινὰ εὑρίσκεσθαι

Aiunt in Ponto avium quoddam genus reperiri, quae non ege-

[φωλεύοντα], οὔτε δὲ ἀφοδεύοντα, οὔτε ὅταν τὰ πτερὰ αὐτῶν τίλλωσιν, αἰσθάνεσθαι, οὔτε ὅταν ἐπὶ τὸν ὀβελίσκον ἀναπαρῇ, [οὔτε ὅταν ὑπὸ τοῦ πυρὸς διακαυθῇ. πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἰχθύων λέγουσι περικοπέντας καὶ περιτμηθέντας μὴ αἰσθάνεσθαι,] ἀλλ᾽ ὅταν ὑπὸ τοῦ πυρὸς θερμανθῶσιν.

egerant, ſineque ſenſu doloris non deplumentur ſolum, ſed obeliſco etiam ſuffigantur. Verum ex ignis admoti calore ſenſum cieri.

Natalis de Comitibus.

In Ponto aves nonnullas per hiemem aiunt reperiri, quae neque excrementa alvi eiiciant, neque ſentiant ſi alae vellicentur, neque ſi veru quidem transfigantur, niſi ubi fuerint igne calefactae.

εὑρίσκεσθαι φωλεύοντα] Ex veteri codice addidi hoc participium φωλεύοντα. Citat etiam Theophraſti librum περὶ τῶν φωλευόντων Athenaeus, ſi bene memini. Atque omnia verba incluſa, quae ſequuntur, ex veteri exemplari addidi. Ne autem mihi hoc incredibile videatur, facit, quod in quibusdam piſcibus in Britannia ac praeſertim Londini expertus ſum. STEPH. Incluſum φωλεύοντα abeſt ab editionibus Leon. et Camotii; itidemque quae incluſa ſunt. Interpretis quoque verſio hic mutila eſt. Stephanus e vet. codice locum explevit. Περὶ τῶν φωλευόντων autem ſcripſit etiam Theophraſtus, teſte Athenaeo, et Ariſtot. ipſe *hiſt. anim.* lib. 8 cap. 13 et ſequentibus. SYLB.

quae non egerant] *quae hieme lateant, neque egerant.*

ſuffigantur] *et igne perurantur. Piſcium etiam multos occiſos et circumſectos non ſentire affirmant.* NIC.

Loquitur noſter de animalibus, quae hibernare vel per hiemem latere, φωλεύειν, dicuntur, quo tempore tam gravi ſomno premuntur, ut

ut ne vulneribus quidem excitari queant, quod Plinius lib. 8 cap. 36 p. 460 de urſis retulit, et de aliis comprobarunt phyſici recentiores. Conf. hiſtoria naturalis muris citelli, germanice conſcripta a F. G. Sulzer, mihi quondam auditore amiciſſimo. Naturgeſchichte des Hamſters, Göttingen 1774. 8. p. 169. Idem accidere non ſolum quadrupedibus ſeu mammalibus, ſed avibus etiam quibusdam, documento eſt hirundinum genus, de quibus vid. *Philoſophical Transactions* vol. 65 p. 343 et vol. 53 p. 101. Nec niſi humoris minimum in alvo horum animalium plerumque inveniri, conſtat, eaque quando paulatim refoveantur, ad vitam ſeu ſenſum redire. Neque veriſimile non eſt, eſſe etiam inter eos piſces, qui per hiemem latent, quosdam, qui eodem ſomno vel torpore premantur. De ſerpentibus ſaltem et lacertis nonnullis ranisque res ſatis nota eſt, quae animalia, quando hiberno gelu adeo rigent, ut facili negotio tanquam glacies diffringi queant, tamen caloris beneficio revocantur ad vitam, quod olim memorabili chamaeleontis exemplo comprobavi in Hannöveriſchem Magazin 1767 p. 914. De ranis vid Elliſii itinerarium edit. German. p. 198 et Sammlung aller Reiſen vol. 17 p. 272. Quam ob cauſſam verba, quae editores uncinis incluſerunt, in librum ipſum recipere equidem non dubitaverim, cum praeſertim ipſe Ariſtoteles *hiſt. anim.* VIII cap. 15 piſces *φωλεύοντας* recenſuit. Conf. Plin. *hiſtor. nat.* IX cap. 16 p. 509 et v. Bergen diſſert. *de animalibus hyeme ſopitis.*

Capvt LXV.

Η *μέλιττα δοκεῖ τὰς τροπὰς σημαίνειν τῷ ἐπὶ τὰ ἔργα βαδίζειν· ᾧ καὶ οἱ μελιττοπόλοι σημείῳ χρῶνται. ἠρεμία γὰρ αὐτῶν γίνεται. δοκοῦσι δὲ καὶ οἱ τέττιγες ᾄδειν μετὰ τροπάς.*

Apes ſolſtitia denuntiare videntur, ſuo ad labores egreſſu, quod et melitopolis ſive apiariis certo argumento eſt, quippe quae tum quietem agant. Videntur et cicadae poſt ſolſtitia demum canere.

Natalis de Comitibvs.

Videntur apes indicare ſolſtitia, cum ad opus minime accedant, quo ſigno utuntur apiarii. Tunc enim quieſcunt. Videntur etiam cicadae per ſolſtitium canere.

ἐπὶ τὰ ἔργα] Puta ad mellificium. Primo quidem vere ad opera et labores exeunt. Sed tum favos conſtruunt, domos cellasque faciunt, in primis vero ſoboli dant operam. Mella autem maxime contrahunt a ſolſtitio. Nic.

ἠρεμία γὰρ αὐτῶν] Interpres ante αὐτῶν addit adverbium temporale τότε: *quippe quae tum quietem agant.* Sylb. Pronomen ambiguum eſt. Interpres ad apes trahens, *quippe quae tum quietem agant*, vertit. Niſi ἠρεμία de ceſſatione examinum forte accipienda ſit; non video quomodo quieſcere apes dici queant eo tempore, quo mellationis opus cum maxime fervet. At contra, quum apum cuſtodes maxime occupati ſint, quamdiu illae fetum emittunt, a ſolſtitio illis quies venire dicatur, quoniam apes poſt id tempus ſobolem facere deſinunt. Nic.

Horum me verborum ſententiam non ſatis intelligere profiteor, etſi, ut verum fatear, iis immorari operae vix pretium putem. Neque inter multa praeſagia, quae veteres ab apibus ceperunt, illud invenio, de quo hic ſermo eſt. Intelligit noſter haud dubie ſolſtitium aeſtivum, cum eo tempore apes ἐπὶ τὰ ἔργα βαδίζειν ſcribit; nec ſcio, quid ſibi velit Natalis, qui temere ita reddidit: *Videntur apes indicare ſolſtitia, cum ad opus minime accedant.* Atqui apes multo iam ante ſolſtitium ad opera et labores exeunt, neque in Germania tantum, ſed citius etiam in Graecia calidiori, cum, ut recte monuit Plinius, temporum locorumque ratio non parum mutet. Recte Virgilius *Georg.* 4, 51:

Vbi pulſam hiemem ſol aureus egit
Sub terras, caelumque aeſtiva luce recluſit;
Illae continuo ſaltus ſilvasque peragrant,
Purpureosque metunt flores.

Ergo ſolſtitii praeſagium non praebent apes, quando exeunt. Conf. Plin. lib. XI cap. 6 p. 593. Neque circa ſolſtitium quieſcere licet apium cuſtodi, immo tunc debet eſſe attentus, cum multa curanda atque agenda ſunt, quae praecepit Palladius lib. 7, 7 p. 965. Sed lectores expendant velim explicationem, quam obtulit clar. Niclas, non improbabilem.

De cicadis Plinius lib. XI cap. 29 p. 609: *Locuſtae ſtridorem edunt circa duo aequinoctia maxime, ſicut cicadae circa ſolſtitium.* Solent poetae veteres cicadarum cantu mediam aeſtatem diesque caniculares declarare; ſic Heſiodus *op. et d.* 582 et Ananias jamborum ſcriptor apud Athenaeum *deipn.* lib. 7 cap. 5. Anacreonti dicitur cicada *od.* 43, 11: θέρεος γλυκὺς προφήτης. Michael Apoſtolius *proverb. cent.* 18, 39 p. 227: μετὰ θερινὰς τροπὰς, inquit, ἀπάρχονται τῆς ᾠδῆς *poſt ſolſtitium aeſtivum canere incipiunt.* De cicadis cf. Thom. Brown in *Pſeudodoxia epidemica; or enquiries into very many received tenents* lib. 5 cap. 3.

Cap. LXVI.

Φασὶ δὲ καὶ τὸν ἐχῖνον ἄσιτον διαμένειν ἄχρις ἐνιαυτοῦ.

Echinum a cibo abſtinere ad annum usque evolutum tradunt.

Natalis de Comitibvs.

Fama eſt echinum etiam ſine cibo per annum poſſe vivere.

Haec, quae apud alium ſcriptorem non invenio, accepit Conr. Gesnerus ita, ut de echino terreſtri intelligeret, qui zoologis hodiernis vocatur Erinaceus At quae de hoc animali retulerunt veteres, ab iis longe abſunt, quae hic leguntur, ſcilicet praeparare illud hiemi cibos. Plinius lib 8 cap. 37 p. 461. Ael. *hiſt anim.* 3 cap. 10. Buffonus quidem edit. Berol. vol. 5 p. 21 hanc providentiam negat, quoniam erinaceus per hiemem torpore premitur neque cibo indiget. Affirmat quoque, poſſe hanc beſtiolam famem diu ſuſtinere; attamen nullum notum eſt animal mammale, quod ſine cibo annum agere queat. Equidem credo, cogitaſſe Ariſtotelem echinum marinum, veteribus probe cognitum, quo libentes veſcebantur, ſicut nec Graeci hodierni, nec Galli, qui oram Maſſilienſem accolunt, eo abſtinent. Cf. Apicius *de re coquin.* lib. 9 cap. 8. Tournefort *Voyage au Levant* I p. 42. Atque inter ea animalia marina, quibus ſanguis frigidus, vel pro ſanguine ſanies eſt, ſunt quae famem diutiſſime ferunt. Exempli gratia per annum ac diutius ſine cibo durant hirudines, ranae, piſces varii, cancri marini, ſerpentes plurimi, lacertae complures, ut crocodilus, ſalamandra, chamaeleon, etiam teſtudines. Conf. Halleri *elementa phyſiolog.* vol. 6 p. 169. Quam ob rem non eſt, quod quisquam dubitet de echini marini inedia, quam veteres, qui eum in deliciis menſarum habebant, facile experiri potuerunt.

Cap. LXVII.

Τὸν δὲ γαλεώτην, ὅταν ἐκδύσηται τὸ δέρμα, καθάπερ οἱ ὄφεις, ἐπιςραφέντα καταπίνειν. τηρεῖται γὰρ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν, διὰ τὸ χρήσιμον εἶναι τοῖς ἐπιληπτικοῖς.

Stellionem cum exuvias more ſerpentum reiicit, mox converſum devorare aiunt; obſervari enim a medicis ſolitum, ob uſum, quem in epilepſiae curatione praeclarum habent.

Nata-

Natalis de Comitibvs.

Stellio, ubi exuvias eſt depoſiturus, ſicuti faciunt ſerpentes, converſus ſolet deglutire, quem venantur medici, cum ſit utilis comitialibus hominibus.

τοῖς ἐπιληπτικοῖς] Pro ἐπιληπτικοῖς legitur cap. 77 ἐπιλήπτοις. Sylb.

obſervari enim] *ſervari.* Nic.

Γαλεώτην eſſe Latinis ſtellionem, iam ad cap. 12 probavimus verbis Plinii, qui lib. 8 cap 31 p. 456 eandem rem, quam hic legimus, litteris mandavit, ita: *Theophraſtus auctor eſt, anguis modo et ſtelliones ſenectutem exuere, eamque protinus devorare, praeripientes comitiali morbo remedia.* Theophraſti verba latine reddita adiicere volumus e fragmento libri de animalibus, quae invidere dicuntur, ed. Heinſii p. 474: *ſtellionem ferunt exutum corium vorare illud propter invidiam; iuvat enim illud comitiali morbo laborantes. — Sed id animal non facere propter invidiam perſpicuum eſt; ſed falſo homines accuſare. Vnde enim tanta ſapientia ratione carentibus animalibus, quam frequenti meditatione adſequuntur homines? Verum ſtellio vorat corium, naturali quodam inſtinctu, quemadmodum canes et ſues, et fere quadrupeda omnia, quae ſecundas vorant poſt partum.* Theophraſto auctore uſus eſt etiam Aelianus *hiſtor. anim.* 3 cap. 17. Stobaeus *ſerm.* 98 p. 541 ex Trophilo: Φασὶ τὸν γαλεώτην ὅταν ἐκδυῇ τὸ δέρμα καθάπερ ὁ ὄφις, ἐπιστραφέντα καταπίνειν· τηρεῖσθαι γὰρ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν διὰ τὸ χρήσιμον εἶναι τοῖς ἐπιλήπτοις.

Cap. LXVIII.

Λέγουσι δὲ καὶ τὸ τῆς ἄρκτου στέαρ, ὅταν διαπεπηγὸς ᾖ διὰ τὸν χειμῶνα, καθ᾽ ὃν ἂν χρόνον ἐκείνη φωλεύῃ, αὐξάνεσθαι, καὶ ὑπεραίρειν τὰ ἀγγεῖα ἐν οἷς ἂν ᾖ.

Vrſae adipem aiunt hieme, quo tempore ſomno indulgent, frigore concretam excreſcere, ſupraque vaſa, quibus repoſita fuerit, tolli.

Natalis de Comitibvs.

Fertur adeps urſi, ubi per hiemem fuerit congelatus, quo tempore urſi deliteſcunt, augeri et extra vaſa, in quibus fuerit, excreſcere.

Haec Theophraſtus in libro *de odoribus* p. 453: *θαυμασιώτατον δὲ τῶν τοιούτων τὸ ἐπὶ τοῦ στέατος τῆς ἄρκτου συμβαῖνον. ὅπερ ἅμα ταῖς φωλίαις ἐπαίρεται καὶ ἐκπληροῖ τὰ ἀγγεῖα Omnium iſtorum admirationem facile ſuperat, quod in adipe urſino evenit, qui latibrarum tempore exundat, intumeſcensque vaſa implet.* Nae haec nimis oſcitanter legit Plinius, qui lib. 8 cap. 36 p. 160 ita: *Mirum dictu, credit Theophraſtus, per id tempus coctas quoque urſorum carnes, ſi aſſerventur, increſcere* Verum Theophraſtus non de carnibus coctis, ſed de adipe hoc dixit. Hunc errorem Plinio iam Muretus *var. lection.* lib. 13 cap. 13 p. 353 exprobravit. Veteres non ſolum carne urſina, ſed etiam adipe cum in cibis, tum in medicina utebantur; exemplum habes apud Petronium cap 66 p. 198. Adeps valde bona eſt, liquida et indolis oleoſae, qua veſcuntur etiam nunc gentes variae. Equidem neſcio, an fieri poſſit, ut oleum hoc animale hiberno gelu ita expandatur, ut in vaſis attollatur. Conf. Muſſchenbroek *introductio in philoſ. nat.* II p. 596.

Capvt LXIX.

Εν Κυρήνῃ φασὶ τοὺς ὄντας βατράχους ἀφώνους τὸ παράπαν εἶναι· καὶ ἐν Μακεδονίᾳ δὲ ἐν τῇ τῶν Ημαθιωτῶν χώρᾳ τοὺς σῦς εἶναι μώνυχας.

In Cyrene ranas mutas, et ſine voce aiunt eſſe, et in Macedonia Ematheoticis ſuibus ſolidas ungulas eſſe.

Natalis de Comitibvs.

Ranae quae ſunt in Cyrene, ſunt mutae prorſus; ac ſues, qui ſunt in Emathia Macedoniae regione, integras habent ungulas.

Cyrene,

Cyrene, regio Africae, cuius iam mentio fuit cap 27. De mutis ranis Cyrenenſibus Ariſtoteles *hiſtor. anim.* lib. 8 cap. 33 p. 981: *In Cyrenenſi agro vocales ranae olim non fuere.* Plin. lib. 8 cap. 58 p. 484: *Cyrenis mutae fuere ranae, illatis e continente vocalibus durat genus earum. Mutae ſunt etiam nunc in Seripho inſula. Eaedem' alio translatae canunt; quod accidere et in lacu Theſſaliae Sicendo trādunt.* Ael. *hiſt. anim.* 3 cap. 35: *In Cyrene ranae omnino mutae ſunt.* Apoſtolius *cent.* 5 *prov.* 42 pag. 56: *Ranam Cyrenaeam aquae frigidae vis, vocis expertem reddit.* Conf. quae nobis mox dicenda erunt ad cap. 71.

Sues habent pedes biungulatos, ſed interdum occurrunt qui ſunt ſolidipedes, de quibus Ariſtot. *hiſt. an.* lib 2 cap. 1 p. 167, qui tales in Illyrico et Paeonia eſſe ſcribit; Plin. lib. XI cap. 44 p. 640; Antigonus cap. 72, qui locus mutilus de ſuibus eſt intelligendus. Recentiores etiam *σῦς μώνυχας* commemorarunt. Viſi ſunt circa Vpſaliam, in Flandria iuxta mare, in Anglia, Sardinia, Tataria Aſiatica, Moldavia, variisque Germaniae locis. Cf. Linnei *amoen. acad.* V p. 465; Albertus lib. 2. *de animal.* tract. 1 cap. 2; Gesneri lib. 1 p. 986; Franciſci Cetti *quadrupedi di Sardegna* tom. 1 in fine. Breslauer Sammlung 1720 Sept. p. 335 et 1722 Apr. p. 411. Kantemir deſcriptio Moldaviae in Büſchingii Magazin für die Hiſtorie, vol III p. 572: Die Schweine in dem Orheiiſchen Gebiet bey dem Dorfe Tobatin, zwiſchen den Flüſſen Jkiel und Reut, werden nicht mit einem zweyſpaltigen, ſondern ganzen und faſt pferdartigen Hufe gebohren, welches auch an den Ferkeln, die nach dem dritten Jahre von Säuen, welche man aus andern Gegenden hieher bringt, geworfen werden, zu geſchehen pflegt; und dieß wiederfährt nicht nur den zahmen, ſondern auch denen, die im Walde leben, davon in den Rohrbüſchen um den Niſtr eine groſſe Menge gezogen wird. Iſte Kantemirii liber prodiit etiam ſeparatim, Francof. et Lipſ. 1771. 8.

CAP. LXX.

Ἐν Καππαδοκίᾳ φασὶν ἡμιόνους εἶναι γονίμους· καὶ ἐν Κρήτῃ αἰγείρους καρποφόρους.

In Cappadocia ferunt mulas foecundas eſſe, et in Creta alnos fructum ferre.

NATALIS DE COMITIBVS.

Mulas Cappadociae dicunt eſſe fertiles, atque alnos foecundas in Creta.

Mulae partus, quamquam in proverbio de re quae fieri nequit, tamen ſaepius commemoratur a veteribus, ſed prodigii loco habitus. Plin. lib 8 cap. 44 p 470: *Eſt in annalibus noſtris peperiſſe mulam ſaepe, verum prodigii loco habitum. Theophraſtus vulgo parere in Cappadocia tradit, ſed eſſe id animal ibi ſui generis.* Ariſtot. *hiſt. anim.* p. 57, 762, 785, idem *de generatione anim.* lib. 2 capite ultimo. Varro *de re ruſt.* lib. 2 cap. 1, 27. Columella lib 6 cap. 37, 3. Jul. Obſequ. cap. 55, 112, 125, 130. Herodot. lib. 3 cap. 151, 153 et lib. 7 cap. 57. Appianus Alex. *de bellis civil.* lib. 1 ed. Tollii p. 670. Dionis Caſſ. *hiſt.* edit. Reimari pag. 519, 1049, 1332. Alex. Aphrodiſ. *problem.* n. 222, 137. Livius lib. 37, 3 edit. Drakenb. 5 p. 7. Sueton. *Galb.* 4 edit. Burmanni 2 p. 130. Juven. *ſat.* 13, 66. Quae exempla comprobantur quoque teſtimoniis noſtri aevi, quae paſſim occurrunt; e. c. Petri Borelli *obſerv. medico-phyſ.* Francof. 1670. 8. p. 268. *Memoires de Trevoux* 1705 P. I p. 121. *Nouveaux memoires de l'academ. à Berlin.* 1770. *Hiſtoire de l'academ. à Paris* 1769 p. 47. Buffonii *hiſtor. natur.* edit. Lipſienſis VII, 2 p. 203 eiusdemque *Hiſt nat. ſupplem.* V p. 49. Du Halde *deſcription de la Chine* vol. 4. Allgemeine Reiſen VII p. 78. Verum tamen fieri poteſt, ut Ariſtoteles atque Theophraſtus non ſemper cogitaverint animal illud hybridum ex aſino et equa natum, ſed animal aliud ſui generis, ſimilitudine tantum aliqua ad familiam aſininam accedens, quale eſt animal, quod ill. Pallas, qui eius notitiam dedit, vocavit Hemionum. Cf. Pallaſii *itin.* III p. 217. *Novi comment. Petropol.* vol. XIX p. 394 tab. 7 et Neue Nord. Beytr. 2 p. 1 tab. 1.

Pergam ad caetera et paucis abſolvam. A Theophraſto lib 3 *hiſtor.* cap. 14 ἡ λεύκη, ἄιγειρος καὶ κερκὶς ad unum genus referuntur, quae arbores a Plinio lib. 16 cap. 23 vocantur *populus alba*, *nigra* et *Libyca*, qui cum omnia populo albae attribuit, quae Theophraſtus retulit de λεύκη, *populus albus* ſit ἄιγειρος neceſſe eſt. Neque veriſimile non eſt, quod viſum iam eſt Bauhinis aliisque viris et litteris Graecis et doctrina botanica bene imbutis, eſſe eas arbores, quae etiam nunc vocantur *populus alba* et *nigra*. At hanc ſententiam infringere quodam modo videtur, quod Theophraſtus ac Plinius negant, populos iſtas ferre fructum. At haec res nos morari non debet. Etenim veteres nondum ſciebant, plantas omnes ferre et flores et fructus, ſed credebant eſſe, quae nunquam fructum ferant; quam ob cauſſam ne viderunt quidem flores fructusque, qui minuti et vix conſpicui ſunt, aut qui a forma conſueta multum deflectunt. Quae cum ita ſint, mirum non eſt, quod fructum ignorarunt populorum, qui admodum parvus eſt, praeſertim cum hae arbores dioecae ſunt. Aliae enim arbores huius generis habent ſolos flores maſculinos, qui nunquam ſemina praebent; aliae ſolos flores femininos, qui, quando a floribus maſculis pollinem acceperint, fructus ſeu ſemina ſoli ferunt. Qui itaque ſolas arbores maſculas aut ſolas femininas vidit, ille, ut arbores omnes ſteriles credat, facile adduci poterit. Florum utriusque ſexus fructusque iconem habes in Tournefortii *inſtitut. rei herbariae* pag. 592 tab. 365. Nihilo minus veteres non omne ſemen populi nigrae ignorarunt. Theophraſtus

ſtus lib. 3 *hiſt.* cap. 5 tanquam rem mirabilem tradit, eſſe in Creta complures populos nigras frugiferas, quas adeo lectoribus annumeravit. Duae ſunt, inquit, apud aditum ſpeluncae Idae, duodecim ſtant ad fontem, plures ſunt in monte Cedrio itemque circa Tereſiam caet. Idem etiam alio loco lib 2 cap. 3 edit. Stapelii p. 77 prodidit *τὴν ἐν Κρήτῃ λεγομένην ἄιγειρον* ſterileſcere, quando transponeretur; ſcilicet arbor femina remota a maſcula ut ſterileſcat neceſſe eſt, etſi in Creta, ubi nec mares deerant, frugibus locuples fuerit. Plinius quidem, qui et ipſe II pag. 19 populos ſteriles dixit, tamen lib. 24 cap. 8 ſeminis populi nigrae meminit, quod comitialibus utile praedicat. Male Harduinus II p 19 n. 3 quae noſter de populo nigra tradidit, ad *alnum* retulit; eodem modo erravit I. Bauhinus in *hiſtor. plantar.* I p. 152, a, quoniam dum ea ſcripſit, ipſa Ariſtotelis verba non legerat; rectius rem expoſuit p. 155.

Caput LXXI.

[Φασὶ δὲ καὶ ἐν Σερίφῳ τοὺς βατράχους οὐκ ᾄδειν· ἐὰν δὲ εἰς ἄλλον τόπον μετενεχθῶσιν, ᾄδουσιν.

In Seripho ranas aiunt eſſe mutas, quae ſi alio transferantur, canere incipiant.

Φασὶ δὲ καὶ] Omnia quae ſunt inter vocem *καρποφόρους* et *Φασὶ δὲ καὶ περὶ* (cap. 71 et 72), ex antiquo libro itidem a me adiecta fuerunt. Steph. Incluſa nec interpres habet, nec edit. Leon. et Camotii. Stephanus ex antiquo libro inſeruit. Sylb.

Capita 71 et 72 in plerisque editionibus uncinis incluſa deſunt in editione Graeca Michaelis Iſingrinii. Deeſſe ea quoque in interpretatione Latina affirmat Sylburgius, et deſiderantur vere tum in editione Latina, quae prodiit Lugduni 1578, tum apud Natalem de Comitibus. Sed in editione Latina Wecheliana anni 1593. 8. adſunt iſta capita, ſicut etiam in edit. Caſauboni, Duvalli et aliorum. I. B.

Seriphus, inſula una e Sporadibus in mari Aegaeo. Praeter Plinium, cuius verba iam cap. 69 adſcripſimus, ranas huius inſulae mutas eſſe, tradiderunt complures. Aelianus *hiſt. anim.* lib. 3 cap. 37. Suidas et Varinus: *Scriphiae ranae in Scyrum allatae vocem non edebant.* Antigonus cap. 4. Theophyl. Simocatta *quaeſt. phyſ.* c. 18. Apoſtolius *cent* 5 *prov.* 42 p. 56: *Ranae in Seriphia non coaxant. Cuius rei cauſſa eſt aquae nimia*

mia frigiditas. Vnde fit, ut ſi quis ad aliud id animal transferat, ſtatim loquax reddatur, et propriae naturae reſtituatur. Sic et ranam Cyrenaeam aquae frigidae vis, vocis expertem reddit. Tzetzes *chiliad.* 8 *hiſt.* 167 verſu 95, qui et ipſe nimiae aquarum frigiditati ranarum ſilentium tribuit. Apud Stephanum eſt *βάτραχος Σερίφιος* paroemia in homines dicendi et canendi imperitos. At Tournefort, qui inſulam peragravit, neque aquam frigidam, neque ranas mutas invenit. Conf. *Voyage* I p. 70. Verum enim vero nollem equidem totam veterum de ranis mutis fabulam commentitiam praedicare, cum, quod recte monuit Plinius IX cap. 51 p. 643 (ubi etiam in Macedonia ranas mutas eſſe prodit), multum in animalculis refert et locorum natura. Memorabile eſt etiam canum exemplum, qui in variis regionibus non latrant, quod teſtimoniis' comprobatum habes in Buffonii *hiſt. nat.* edit. Berolin. II pag. 114, 123 et in Anderſonii Beſchreibung von Grönland pag. 173. Allgemeine Reiſen IV p. 251. Idem teſtantur quoque Ulloa in *itinerario* edit. German 2 p. 25 et Ellis in Reiſe nach Hudſons Bay p. 169. Deinde eſt inter ranas noſtrates una, quae vocatur *muta*, et poſſet aliquis hoc e nomine coniicere, ranas Seriphias fuiſſe omnes iſtius ſpeciei Attamen non prorſus muta eſt, quae ita vocatur; modo rarius vocem emittit, neque ſic coaxat, uti aliae ſpecies, ſed potius grunnire videtur. Rana iſta muta, quae colore fuſco eſt et maculam habet oblongam nigram inter oculos et pedes anteriores, depicta eſt optime in ſplendidiſſima Roeſelii *hiſtoria ranarum* p. 17 tab. 3.

CAP. LXXII.

Εν Ινδοῖς ἐν τῷ Κέρατι καλουμένῳ ἰχθύδια φασὶ γίνεσθαι, ἃ ἐν τῷ ξηρῷ πλανᾶται, καὶ πάλιν ἀποτρέχει εἰς τὸν ποταμόν.]

Piſciculos eſſe ferunt in eo quod Ceras vocant apud Indos, qui per ſiccos locos oberrent, ac mox in flumen ſe recipiant.

Κέρας et *cornu*, quicquid prominet, atque adeo terrae prominentiae et extrema. Sic ſinus Byzantinus, qui contiguus erat muro Byzantii oppidi, dicebatur Κέρας. Cf. Salmaſii *exercit. Plin.* p. 116 a. Philoſtratus in *vita Apollonii* cap. 18 pag. 69. Indiam atque Aethiopiam vocat duo *κέρατα τῆς γῆς*. Eodem modo Plin. lib. 3 cap. 7 Italiam *duo cornua emittere* dicit. Theophraſtus, qui eandem rem tradidit, de qua noſter hic loquitur, *κέρας* non nominavit; ita enim ille in fragmento libelli *de piſcibus in ſicco degentibus* p. 467: *τὰ δ' ἐν Ινδοῖς ἰχθύδια, τὰ ἐκ τῶν ποταμῶν ἐις τὴν γῆν ἐξιόντα καὶ πηδῶντα, καὶ πάλιν ἐις τὸ ὕδωρ ἀπιόντα, καθάπερ ὁι βάτραχοι. piſciculi in Indiis, qui ex fluviis ad terram exeunt, et ſaliunt, rurſusque in aquam redeunt, ranarum modo.*

Eſſe

Eſſe piſces, qui, ut ait Plinius IX cap. 57 ex aqua exeunt ad pabula, pinnis gradientes, crebro caudae motu, certum eſt. Quorum in numero ſunt anguillae aliique piſces, quos recenſet Rondeletius *de piſcibus* lib. I cap. 10 p. 12.

CAPVT LXXIII.

Φασὶ δὲ καὶ περὶ Βαβυλῶνα τινὲς ἰχθύδιά τινα μένειν ἐν ταῖς τρώγλαις ταῖς ἐχούσαις ὑγρότητα ξηραινομένου τοῦ ποταμοῦ· τούτους ἐξιόντας ἐπὶ τὰς ἅλως νέμεσθαι, καὶ βαδίζειν ἐπὶ τῶν πτερύγων, καὶ ἀνακινεῖν τὴν οὐράν· καὶ ὅταν διώκωνται, φεύγειν· καὶ εἰς δύντας, ἀντιπροσώπως ἵςασθαι. πολλάκις γὰρ προσιέναι τινὰς καὶ ἐρεθίζειν. ἔχουσι δὲ τὴν κεφαλὴν ὁμοίαν βατράχῳ θαλαττίῳ, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα κωβιῷ· βραγχία δὲ ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἰχθύες.

Circa Babylonem aiunt quidam in cavernis aquoſis piſciculos latere; verum arefacto flumine ad areas paſtum prodire, alarum ſubſidio caudaeque motu, caeterum fugere perſequentes, caputque humo merſum, reliquo corpore tegere, quod multi inſequendo irritandoque explorarunt; caput habent ranae marinae ſimile, reliquum corpus gobio, branchias vero piſcibus aliis.

NATALIS DE COMITIBVS.

Sunt piſciculi quidam in foveis aquam habentibus in Babylonia fluvio exiccato, quos dicunt in areas exeuntes paſci, alisque incedere, et caudam movere; ubi quis inſectatur, fugere. Cavernas ingreſſos in faciem converſos conſiſtere, atque quosdam ſaepius acceſſiſſe et irritaſſe. Habent caput ranae maritimae perſimile, reliquum corpus gobio, at branchias reliquis piſcibus.

Eadem iisdem prorſus verbis Theophraſtus loco iam laudato p. 467. Quae differunt, haec fere ſunt: pro *τινὰ μένειν* habet Theophraſtus *διαμένειν*. Verba *ἐπὶ τὰς ἅλως* deſunt, quae fortaſſe a deſcriptore adiecta ſunt; neque ſcio an pro *ἅλως* legendum ſit *ἀγρούς*. Pro *ἀνακινεῖν* habet Theophraſtus *ἅμα κινεῖν*. Pro *ἀντιπροσώπως* legendum videtur, ſicut apud Theophraſtum *ἀντιπροσώπους*. Quae ſequuntur in Theophraſti libro, hic praetermiſſa ſunt. Eodem auctore uſus eſt Aelianus *hiſt. anim.* lib. 5 cap. 27 atque Plinius lib 9 cap. 57. Equidem Ariſtotelis verba ita reddiderim: *Tradunt circa Babylonem piſciculos quosdam remanere in cavernis aquam habentibus, decedente fluvio, quos exeuntes in areas* (agros) *pabulum quaerere et incedere pinnis, caudamque movere; quando quis inſequatur, fugere; contra venantes* (contra occidentes vel eos qui occidere volunt), *ſtare eos adverſos. Quosdam ſaepe iſtos* (piſciculos) *acceſſiſſe et irritaſſe. Habent caput ſimile ranae marinae, reliquum vero corpus gobio. Branchiae etiam iis ſunt, ut caeteris piſcibus.* — De rana marina vid. doctiſſimi Schneideri diſputatio Aeliani *hiſtoriae anim.* adiuncta p. 567. Gronovius in *commentario in Plinii librum nonum*, Lugd. Bat. 1778. 8. pag. 191 piſcem Ariſtotelis ranae marinae ſimilem putat eſſe *Clariam ſiluriformem* ſeu *Silurum anguillarem*, cuius icon habetur in Gronovii *zoophyl.* n. 322. Degit iſte Silurus in Nilo ac in rivulis Syriae.

CAPVT LXXIV.

Ἐν Ἡρακλείᾳ δὲ τῇ ἐν τῷ Πόντῳ καὶ ἐν Ῥηγίῳ γίνεσθαί φασιν ὀρυκτοὺς ἰχθύας, τούτους μάλιστα κατὰ τὰ ποτάμια καὶ τὰ ἔνυδρα χωρία. συμβαίνειν δὲ ποτε, ἀναξηραινομένων τῶν χωρίων, κατά τινας χρόνους συστέλλεσθαι κατὰ γῆς· εἶτα μᾶλλον ἀναξηραινομένης, διώκοντας τὴν ὑγρότητα, δύεσθαι εἰς τὴν ὕλην· εἶτα ξηραινομένης, διαμένειν ἐν τῇ ἰκμάδι,

Heracleae piſcium genus aiunt eſſe, intra terrae cavernulas defoſſum, maxime circa flumina locaque humidiora. Verum areſcentibus iis locis, primum contrahi aiunt, mox invaleſcente ſiccitate humorem in ſilvas usque perſequi, donec eo quoque deſtituantur. Itaque latibulis vel mediocriter udis ferarum inſtar haerere, immotosque defixosque, caeterum

ὥσπερ τὰ ἐν ταῖς Φωλεαῖς διαρκοῦντα· ὅταν δὲ ἀνασκάπτωνται, πρὶν ἢ τὰ ὕδατα ἐπιγενέσθαι, τοτε κινεῖσθαι.

terum ſi ante ſupervenientes aquas effodiantur, moveri.

Natalis de Comitibus.

In Heraclea Pontica et in Rhegio piſces aiunt effoſſos naſci, eosque praecipue iuxta loca aquoſa et proxima fluminibus; atque aliquando contigiſſe per quaedam tempora, ut exiccatis locis ſub terram ſeſe contraxerint; mox etiam magis terra exiccata humorem ſectantes in ſilvam contenderint. Poſtea cum illa ſiccata etiam fuiſſet in humido dicuntur conſtitiſſe, ſicuti ferae quae contentae ſunt in cavernis deliteſcentes. Vbi vero excavantur, tum moventur antequam inveniatur aqua.

ἐν Ρηγίῳ] Codex Vindobonenſis Ρυθίῳ. I. B.

Heracleae piſcium genus] *Heracleae in Ponto et Rhegii piſces eſſe foſſiles dicuntur.*

Verum areſcentibus] *Verum contingere interdum, ut areſcentibus iis locis, certis temporibus terram petant, mox invaleſcente ſiccitate humorem in ſilvas usque perſequantur.* Nic.

immotosque defixosque] Sic Duval. Sed edit. latina Lugdunenſis anni 1578 et edit. Wechel. et Caſaub. habent: *immotasque defixasque.* I. B.

Haec Theophraſtus pag. 469 ita: οἱ δ' ὀρυκτοὶ τῶν ἰχθύων (ἐισὶ γὰρ ἐνιαχοῦ καὶ τοιοῦτοι, καθάπερ τῶν περὶ Ηράκλειαν καὶ αλλοθι τῶν ἐν τῷ Πόντῳ) γίνονται μὲν καὶ παρὰ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰ ἔνυδρα χωράφια. συμβαίνει δ' ἀναξηραινομένων τούτων, ἐγκαταλειπομένους κατὰ μικρὸν συςέλλεσθαι, καὶ διώκοντας τὴν ὑγρότητα, δύεσθαι κατὰ τῆς γῆς· εἶτα καταξηραινομένης, διαμένειν ἐν τῇ ἰκμάδι, καθάπερ ἂν ἐνταριχευομένους ἐν τῷ ζῆν· ἢ καὶ τοὺς ἐν ταῖς Φωλέιαις διαναρκῶντας· ὅταν δ' ἀνασκάπτωνται, τότε κινεῖσθαι. *Piſces vero foſſiles (ſunt enim alicubi tales ut Heracleae et alibi in Ponto) oriuntur propter fluvios et loca ſtagnantia. Accidit autem ut*

his exſiccatis humore privati paulatim ſe contrahant, et humorem quaerendo in terram condantur, quae cum ſit exſiccata, maneant illi tamen in humido, perinde ac viventes ſale conditi, aut in latibulis torpeſcentes, moveant vero ſeſe, quando quis effodiat. Hinc eadem Plinius lib. 9 cap. 57 p. 535. Mihi quidem Ariſtotelis verba ita reddenda videntur: *Heracleae in Ponto et Rhegii tradunt eſſe piſces foſſiles, praecipue iuxta fluvios et loca aquoſa. Atque accidere aliquando, ut locis exſiccatis, per aliquod tempus ſeſe contrahant ſub terram; deinde terra magis exſiccata, (piſces) humidiora quaerentes ſe in limo abſcondant; poſtea limo exſiccato, maneant in humido, ſicut (animalia) in latibulis torpeſcentia. Sed quando effodiuntur, movent ſe iam, antequam aqua exiſtit ſeu exoritur.* Pro διίεσθαι εἰς τὴν ὕλην dixit Theophraſtus δύεσθαι κατὰ τῆς γῆς. Sic Ariſtoteles *hiſt. anim.* VI, 15 de gobiis: καταδύνουσιν εἰς τὴν γῆν. Interpretes nomen ὕλην reddiderunt *ſilvam*, ſed nullus dubito, quin hic ſignificet limum ſeu ſedimentum ex aqua.

Ῥήγιον, inquit Stephanus, πόλις Ἑλληνὶς, quam urbem hoc in argumento neque Theophraſtus neque Plinius nominarunt. De Heraclea Ponti conf. commentatores Stephani.

CAP. LXXV.

Φασὶ δὲ καὶ περὶ Παφλαγονίαν τοὺς ὀρυκτοὺς γίνεσθαι ἰχθῦς κατὰ βάθους· τούτους δὲ τῇ ἀρετῇ ἀγαθοὺς, οὔτε ὑδάτων φανερῶν πλησίον ὄντων, οὔτε ποταμῶν ἐπιῤῥεόντων, ἀλλ᾽ αὐτῆς ζωογονούσης τῆς γῆς.

In Paphlagonia piſces alte in terram defoſſos aiunt, virtute praeſtantes, etiam ſi nec aquae in proximo appareant, neque illabantur flumina, ſed ſola nudaque terra pariantur.

NATALIS DE COMITIBVS.

Dicuntur in Paphlagonia etiam piſces defoſſi reperiri in locis profundis iique virtute praeſtantes, cum neque aquae ſint propinquae palam, neque flumina influant, ſed ex ipſa terra producantur.

τούτους

τούτους δὲ τῇ ἀρετῇ] τῇ ἀρετῇ expreſſit etiam interpres: *virtute praeſtantes;* idemque loquendi genus eſt etiam infra cap. 148 διὰ τὴν ἀρετὴν ἣν ἔχουσι κατα τὴν βρῶσιν. Marſilius Cognatus *obſervationum* lib. 2 cap. 16 coniicit legendum eſſe βρωτῇ ἀγαθοὺς, quia Plin. lib. 9 cap. 57 de foſſilibus piſcibus e Theophraſto narrans, ait eos eſſe cibis gratiſſimos. Sed an βρωτῇ pro βρῶσις in uſu ſit, valde ego ſane dubito. Βρωτὶς autem in carmine tantummodo locum habet. SYLB.

In Paphlagonia] *Circa Paphlagoniam piſces alte ex terra effodi narrant.* NIC.

Haec Theophraſtus pag. 469 his verbis: ἴδιον δὲ τὸ παρὰ ταῦτα καὶ λόγου δεόμενον, τὸ περὶ τοὺς ἐν Παφλαγονίᾳ ὀρυκτοὺς ἰχθῦς· ὀρύττεσθαι γάρ φασιν ἐκεῖ κατὰ βάθους πλείονος ἀγαθοὺς καὶ πολλούς· τὸν δὲ τόπον, οὔτ' ἐπίκλυσιν ποταμοῦ λαμβάνειν, οὔθ' ὕδατος σύστασιν. *Verum praeter haec peculiaris naturae eſt, diſputationeque opus habet, quod habent foſſiles in Paphlagonia piſces. Effodi enim et multos et bonos ex profundioribus locis perhibent; ea vero loca neque aquarum habere ſtagna, neque etiam irrigari fluviis;* cetera. Inde Athenaeus *deipn.* lib. 8 p. 331: ἴδιον δὲ παρὰ τούτους συμβαίνει τὸ περὶ τοὺς ἐν Παφλαγονίᾳ ὀρυκτοὺς καλουμένους ἰχθῦς γινόμενον· ὀρύττεσθαι γὰρ κατὰ βάθος πλέον ἐς τοὺς τόπους, οὔτε ποταμῶν ἐπιχύσεις ἔχοντας οὔτε θερμῶν ναμάτων, καὶ εὑρίσκεσθαι ἐν αὐτοῖς ἰχθῦς ζῶντας. *At praeter hos peculiare id eſt quod foſſilibus, ut vocant, accidit Paphlagoniae piſcibus. Hos enim ex altis ſcrobibus effodiunt, magisque iis in locis ubi nullus eſt amnium affluxus, aliusve aquae, et tamen illic vivi reperiuntur.* Iuvat etiam adſcribere verba Plinii lib 9 cap. 57 p. 535: *Tradit Theophraſtus in Paphlagonia effodi piſces gratiſſimos cibis, terrenos, altis ſcrobibus, in his locis ubi nullae reſtagnent aquae; miratusque et ipſe gigni ſine coitu, humoris quidem vim aliam ineſſe, quam puteis arbitratur, ceu vero in nullis reperiantur piſces.* Ergo piſces τῇ ἀρετῇ ἀγαθοὺς dixit is *gratiſſimos cibis.* Neſcio, an eadem dictio alibi offendatur; nam ἀγαθὸς τὴν ἀρετὴν in Aeſchinis dialogo *de virtute*, huc non ſpectat.

Praeter auctores, quos iam laudavimus, etiam alii commemorarunt piſces foſſiles, quos Theophraſtus ὀρυκτοὺς, Polybius ὑπογείους, ac Plinius *terrenos* vocarunt; quorum in numero ſunt Ariſtoteles *de reſpiratione* cap. 9. Polybius apud Athenaeum lib. 8, cap. 2 p. 332. Strabo lib. 4 p. 275 et lib. 12 p. m. 842. Plinius lib. 9 cap. 19 p. 512. Pomp. Mela 2, 5. Livius lib. 42 c. 2 p. m. 615, ubi piſces, qui Gallico agro, qua induceretur aratrum, ſub glebis emerſerunt, ad prodigia ſunt relati, quo pertinet etiam verſus Juvenalis *ſat.* 13, 63. Atque adeo piſces e mari in continentem eiecti in portentis fuerunt, cuius rei exempla aliquot habes in Dion Caſſii *hiſt.* e gr lib. 45, 17 edit Reimari p 431. Seneca quidem *Quaeſt. nat.* 3 cap. 16, 17 p. 729 piſces terrenos ludibrio habuit, *mul-*

ta, inquiens, *hoc loco tibi in mentem venient*, *quae urbane in re incredibili fabulam dicas. Non cum retibus aliquem*, *aut cum hamis*, *ſed cum dolabra ire piſcatum.* Quamquam etiam Klein in *Hiſt. piſcium miſſu* IV p. 59 egregiam fabulam dictitavit, tamen recentiorum teſtimoniis graviſſimis comprobatum eſt, eſſe omnino piſces, qui interdum in ſiccum exeunt, et qui revera e terra effodiuntur. Ammoditae effodiuntur ſubinde aratro in littore Zelandico, teſte Gronovio in *commentario ad Plinii libr. IX.* pag. 190, qui piſces in omni fere mari Europaeo frequentes in horum fortaſſe numero ſunt, qui foſſiles dicti ſunt a veteribus. Huc etiam referendi ſunt *Cobitis foſſilis*. *Silurus callychthys*, de quo vid. Marggravii *hiſt. nat. Braſil.* p 151 Cf. Gesner *aquat.* p 143. Rondelet p 11. Georg Agricola *de animalibus ſubterraneis* Nierembergii *hiſt nat* lib XI c. 38 p 257. Dalechamp ad Plin. lib 9 c. 57. *Memoires pour l'hiſtoire naturelle de Languedoc.* Paris 1737. 4. p. 557. *Dictionnaire de l'hiſt. nat. par* Bomare, art. *Gabot.* At fabulas fictas et commentitias, quibus antiquitas piſces iſtos terrenos obruit, refellere non attinet.

Cap. LXXVI.

Τὰς ἐν Ἠπείρῳ ἐλάφους κατορύττειν φασὶ τὸ δεξιὸν κέρας, ὅταν ἀποβάλωσι, καὶ εἶναι πρὸς πολλὰ χρήσιμον.

Cervos in Epiro dextrum cornu abiicientes aiunt defodere, rebus multis utile.

Natalis de Comitibvs.

Cervae Epiroticae ubi cornua deiiciunt, *dextrum cornu dicuntur infodere*, *cum rebus pluribus ſit utile.*

ἀποβάλωσι] Leon. et Camot. ἀποβάλλωσι, praeſ. temp. Sylb.

Amittunt cervi quotannis cornua, ſed non ambo ſimul; occurrunt qui uno amiſſo, alterum adhuc habent, quare veteres nonnulli, qui magnam vim medicam cornibus cervinis ineſſe putabant, et in primis dextro, in eam inciderunt ſententiam, defodi illud ab invidis cervis. Cf. Ariſtot. *hiſt. anim.* lib 9 cap. 6; Theophraſti fragmentum *de animalibus*, *quae dicuntur invidere.* Aeliani *hiſt. anim.* lib. 3 cap. 17. Solus Ariſtoteles l. c. non

non dextrum, ſed ſiniſtrum cornu dixit, quod diſſidium conciliari poteſt, dextri et ſiniſtri acceptione varia, quam expoſuit Ariſtot. lib. 2 *de coelo* cap. 2. Conf. ſupra cap. 5.

CAP. LXXVII.

Φασὶ δὲ καὶ τὴν φώκην ἐξεμεῖν τὴν πιτύαν, ὅταν ἁλίσκηται· εἶναι δὲ φαρμακῶδες, καὶ τοῖς ἐπιλήπτοις χρήσιμον.

Phocam aïunt captum vomere coagulum, efficax epilepticis pharmacum.

NATALIS DE COMITIBVS.

Fama eſt quod vitulus marinus, ubi capitur, coagulum evomit, quod eſt ſalubre, et utile morbo comitiali laborantibus.

τὴν φώκην] Haec Stobaeus *ſerm.* 98 p. 541 ex Trophilo attulit verbotenus, niſi quod ibi: τοῖς ἐπιληπτικοῖς. NIC.

captum] *captam.* NIC.

Πιτύα, Latinis coagulum, eſt lac caſeoſum in ventriculo animalium lactentium concretum, cui olim medici multas vires attribuerunt. Phocae coagulum commendarunt complures. Theophraſtus in fragmento libri *de animalibus*, *quae dicuntur invidere* p. 475: ἡ φώκη, ὅταν μέλλῃ ἁλίσκεσθαι, ἐξεμεῖ τὴν πιτύαν, χρησιμεύουσαν καὶ ταύτην τοῖς ἐπιλήπτοις. Dioſcorides lib. 2 cap. 85, qui illud ἐπιληπτικοῖς utile colligendum praecipit a phocis recens natis, quae nondum cum matribus natare queunt. Aeliani *hiſtor. anim.* lib. 3 cap. 19. Plin. 8 cap. 31 p. 456. Plutarch. *de ſera vindicta num.* p. 27 edit. Wyttenb. Eſt vero phoca veterum ſine controverſia *phoca puſilla*, cuius icon habetur in Buffonii *hiſt. nat.* edit. Lipſ. VII, 1 p. 228 tab. 53 et Schreber Säugthiere 3 p. 319 n. 9 tab. 85.

CAP.

Capvt LXXVIII.

Καὶ τὴν λύγκα δέ φασι τὸ οὖρον κατακαλύπτειν, διὰ τὸ πρὸς ἄλλα τε χρήσιμον εἶναι, καὶ τὰς σφραγίδας.

Ligiam ferunt caudam ſtudioſe contegere, cum ad alios uſus, tum maxime ſphragidis conficiendis idoneam.

Natalis de Comitibvs.

Dicuntur lynces etiam urinam tegere, cum ſit tum ad reliquas res accommodata, tum ad utilitatem gemmarum.

Ligiam] *Lyncem.* caudam] *urinam.* contegere] *abſcondere.* ſphragidis] *ſigillis.* Nic. In codicis Vindobonenſis margine exponitur latine: *et ad veſtigia vulnerum.* I. B.

Lynces urinam protinus terra pedibus obruere, atque ex urina fieri lapidem lyncurium, qui ſcalpi poſſit, memoriae prodiderunt permulti. Theophraſtus in fragmento *de animalibus quae dicuntur invidere* p. 475 ita: ἡ λὺγξ κατακρύπτει τὸ οὖρον, ὅτι πρὸς τὰς σφραγίδας καὶ πρὸς ἄλλας χρέιας ἐπιτήδειον. *Lynces urinam terra operiunt. Nam lyncurium, quod ex urina ſit, ad ſigilla aliosque vitae uſus utile eſt.* Idem *de lapidibus* §. 51, 52. Dioſcor. lib. 2 cap. 100. Aeliani *hiſt. anim.* 4 cap. 17. Plutarchus *de ſolertia animal.* p. m. 962. Phile *de animal.* p. 83. Sextus Empir. lib. *pyrrh. hypot.* cap. 14 p. 17. Plinius lib. 8 cap. 38 p. 464 et lib. 37 cap. 3 et cap. 7 p. 769 et 772. Solinus c. 2. Ovidius *metam.* lib. 15, 413. Auctor Kiranidum p. 42. Conf. Conr. Gesneri *quadrup.* p. 771. Etſi omnia fere a veteribus de lynce prodita fabuloſa ſunt, tamen vel e ſolis Aeliani verbis lib. 14 cap. 6: φασὶ δὲ αὐτὰς παρδάλεως μὲν ἔτι καὶ πλέον σιμὰς, ἄκρά γε μὲν τὰ ὦτα λασίους. *De lynce tradunt, eſſe magis ſimam quam pardalim, et ſummis hirſutam auriculis*, coniicere licet, veterum lyncem eſſe Felem lyncem Linnei, cui in auribus extremis faſciculi ſunt pilorum, ſeu auriculae apice barbatae. Quo argumento iam uſi ſunt anatomici Pariſienſes in *Mémoires pour ſervir à l'hiſtoire des animaux* p. 125 edit. Belg. De lapide lyncurio vide, ſi libet, quae diſputavimus nuper in Beyträgen zur Geſchichte der Erfindungen I p. 243. Quod ad interpretem noſtrum attinet, nae is dormitans legiſſe ac ſcripſiſſe videtur. Debuiſſet ita: *Tradunt etiam lyncem urinam obruere, utilem ad varios uſus, atque etiam ad ſigilla.*

Cap.

Cap. LXXIX.

Λέγεται δὲ, περὶ τὴν Ἰταλίαν ἐν τῷ Κιρκαίῳ ὄρει φάρμακόν τι φύεσθαι θανάσιμον, ὃ τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, ὥστε ἂν προσρανθῇ τινι, παραχρῆμα πίπτειν ποιεῖ, καὶ τὰς τρίχας τὰς ἐν τῷ σώματι ἀπομαδᾶν, καὶ τὸ σύνολον τοῦ σώματος διαῤῥεῖν τὰ μέλη, ὥστε τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος εἶναι τῶν ἀπολλυμένων ἐλεεινήν. τοῦτο δέ φασι μέλλοντας διδόναι Κλεωνύμῳ τῷ Σπαρτιάτῃ Παῦλον τὸν Πευκέστιον καὶ Γάϊον φωραθῆναι, καὶ ἐξετασθέντας ὑπὸ Ταραντίνων θανατωθῆναι.

Fertur circa Italiam, in Circeo monte, lethale venenum naſci, tanta vi ut ſumptum mox pilis corpus totum nudet, ac ſolvat adeo membra cuncta, ut velut liqueſcentia cadaverum ſpeciem miſerabilem tota ſuperficie praebeant. Hoc ferunt Pemeſtium Gaiumque, Cleonymo Spartiatae inſidiatos eſſe, verum deprehenſos examinatosque, a Tarquiniis ſupplicio affectos.

Natalis de Comitibvs.

Traditur et laetiferum quoddam venenum naſci in Corcyraeo monte iuxta Italiam, quod vires ſortitum eſt huiusmodi, ut ſi quis illud aliquo pacto ſumpſerit, continuo concidat, corporis pili delabantur, atque univerſa denique corporis membra defluant, atque ita ut miſerabilis videatur inſpectantibus corporis mortui ſuperficies. Cum hoc Paulus Peuceſtius et Caius Cleonymo Spartano eſſent daturi, deprenſi et per quaeſtiones convicti a Tarentinis extremo ſupplicio ſunt affecti.

ὥστε ἂν προσρανθῇ τινι] Pro his veteris exemplaris verbis antea haec erant: ἂν ἐντὸς περανθῇ τινι. Erat et παραυτίκα pro παραχρῆμα, ſed hoc leve eſt. Steph. Leon. περανθῇ; Camot. et Iſing. ἐντὸς περανθῇ. Veram ſcripturam

 προσραν-

προσρανθῇ Stephanus e veteri codice nobis reſtituit. Eaedem editiones ibidem habent παραυτίκα πίπτειν ποιεῖν; levi tum ſtructurae tum ſententiae mutatione. Sylb.

διαῤῥεῖν τὰ μέλη] Maluit quidam κατὰ μέλη. I. B.

Παῦλον] non agnoſcit verſio Latina. Sylb.

ut ſumptum] *alicui aſperſum mortem praeſentem afferat.* Nic.

Etſi de populorum hiſtoria diſputare meum non eſt, tamen qualemcunque ſententiam meam lectoribus offeram, quam aequi bonique conſulant, velim. Cleonymus videtur mihi eſſe Cleonymus ille Lacedaemonius, Cleomenis regis filius, Arei regis patruus, qui patriae bellum intulit, quem poſtea Pyrrhus in regnum revocare tentavit. Hoc duce claſſem Graecorum ad Italiae littora appulſam tradit Livius lib. 10 cap 2, huncque a Tarentinis arceſſitum eſſe, auctores ſunt Diodorus Sic lib. 20 cap. 108 p. 828; et Strabo lib. 6 p. m. 429. Factum id dicitur anno ſecundo Olympiadis CXIX. De eodem quaedam habent Plutarchus, Pauſanias in *Attic.* cap. 13 et in *Lacon.* c. 6. Athenaeus lib. 13 cap. 28. Quae ſi in eum Cleonymum vere conveniunt, de quo hic ſermo eſt, dubium non erit, quin recte legatur: ὑπὸ Ταραντίνων, etſi ſint libri, in quibus ὑπὸ Ταρκυνίων, quam lectionem accepit interpres noſter. Idem reddidit nomen gentile Πευκέςιον, neſcio qua ratione, *Pemeſtium*, ſed in Latina editione Wecheliana recte *Peuceſtium.* Ni fallor, legendum eſt Πευκέτιον. Peucetiorum meminerunt Strabo lib. 6. Plinius et Stephanus v. Πευκέτιοι. Horum regio Peucetia dicebatur, quae nunc, teſte Leandro, in Apulia *Terra di Bari* Italis dicitur ab urbe Bario. Sunt haud dubie iidem, quos Ariſtoteles infra cap. 120 vocavit *Peucetinos*, apud quos celebrat Dianae templum.

Mons Circaeus etſi hic dicitur extra Italiam eſſe, tamen ſine dubio eſt promontorium in Italia, *Circaeum iugum* Virgilio *Aen.* 7, 799. Fuit iſte mons (in quo oppidum et Circaeum dictum et Circaei) antiquiori tempore inſula, nondum ſiccatis paludibus, quae eam dividebant a continenti. Theophraſtus *hiſt. plant.* lib. 5 cap 9: *Circaeum, in quo Circe habitavit, inſula primum fuit, nunc vero continenti adiunctum eſt; fluviorum enim eluvie ſabuloque terra exaggerata et accumulata eſt.* Quo auctore uſus eſt Plinius lib. 3 cap. 5 p. 152. Conf. Servius ad *Aen.* 3, 386 et 7, 10. Ibi Circe Solis filia creditur habitaſſe, quam veneficia nobilitarunt confecta ex herbis venenatis, quae in terris Circeiis naſcebantur, quarum in numero eſt gramen Circaeum Propertii 2, 1, 53. Straboni lib. 5 τὸ Κιρκαῖον ὄρος dicitur πολύριζον atque ſcholiaſtae Apollonii lib. 3. *Argon.* πολυφάρμακον. Conf. Cluveri *Italia antiqua* lib. 3 cap. 7 p. 992, et Bochart. *Can.* I cap. 33 p. 651. Ab his omnibus longe deceſſit Natalis de Com. qui, neſcio quam ob cauſſam, *Corcyraeum* montem dixit.

Vene-

Venenum iſtius montis quale fuerit, etſi coniectura vix aſſequi licet, tamen equidem ſuſpicor, fuiſſe non vegetabile, ſed animale. Puto fuiſſe leporem marinum, cuius vel ſanies vel halitus non ſolum pili ut defluant, ſed etiam ut totum corpus hominis intumeſcat, efficit, quas vires novit iam Dioſcorides. Nam lib. 2 cap. 20 leporem marinum tritum tum per ſe, tum cum urtica marina, deglabrandi vim habere prodidit. Multi ſunt medici veteres in exponendis huius veneni viribus; e. c. Dioſcorides *Alexiph.* c. 30, Galenus, Nicander, Aetius lib. 12. Hunc leporem eſſe *Aplyſiam depilantem* Linnei probavi iam in Beyträgen zur Geſchichte der Erfindungen I pag. 265. Vires venenatas expertus eſt Bohadſch, cuius verba e libro *de animalibus marinis* p. 51 adſcribam: "Nauſea nobis omnibus „communis erat, ex ſparſo ab ani„mali odore. Mihi vero praeterea „manus genaeque intumuerunt, quo„ties vivum diutius contrectarem, et „quoties animal ſuccum lacteum eia„culabat. Vtrum vero facies a ſolo „halitu intumuerit, dum diutius ac „attentius animal examinarem, ap„proximato propius ad corpus eius „vultu; an vero, quod manu muco „illo lacteo madida faciem attigerim, „aſſerere non valeo; cum poſterius „me feciſſe non meminerim. — — „Pili nonnulli e mento decidebant, „cum ſemel ſtudio digito ſucco la„cteo humectato mentum attingebam." Hoc animal frequens eſt in mari mediterraneo ad littora Italiae, atque eius veneno ſaepe abuſi ſunt olim venefici. Exempla memoriae mandarunt Philoſtratus in *vita Apollonii* lib. 6 pag. 271 et Glycas edit. Venet. pag. 27 et pag. 185. Neque ſcio, an ulla planta ſit in tota Italia, cuius pulvis vel ſuccus adſperſus eodem modo nocere poſſit.

CAPVT LXXX.

Εν τῇ Διομηδείᾳ νήσῳ, ἣ κεῖται ἐν τῷ Αδρίᾳ, φασὶν ἱερόν τι εἶναι τοῦ Διομήδους θαυμαστόν τε καὶ ἅγιον. περὶ δέ τὸ ἱερὸν κύκλῳ περικαθῆσθαι ὄρνιθας μεγάλους τοῖς μεγέθεσι, καὶ ῥύγχη ἔχοντας μεγάλα καὶ σκληρά. τούτους λέγουσιν, ἐὰν μὲν Ελληνές ἀποβαίνωσιν ἐις τὸν τόπον, ἡσυχίαν ἔχειν· ἐὰν δὲ τῶν βαρ-

In Diomedea inſula maris Adriatici, ferunt templum quoddam et admirandum et religione ſacrum, ab avibus in circulum obſideri, magnitudine vaſtis, roſtris et praelongis et turgidis. Qui Graecis quidem accedentibus quietem agant, caeterum barbaris, qui accolunt, venientibus, ſubvolent, ac pedibus roſtriſque capita eorum

 lace-

βάρων τινὲς τῶν περιοίκων, ἀνίπτασθαι, καὶ αἰωρουμένους καταράσσειν αὐτοὺς εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ τοῖς ῥύγχεσι τιτρώσκοντας ἀποκτείνειν. Μυθεύεται δὲ τούτους γενέσθαι ἐκ τῶν ἑταίρων τοῦ Διομήδους, ναυαγησάντων μὲν αὐτῶν περὶ τὴν νῆσον, τοῦ δὲ Διομήδους δολοφονηθέντος ὑπὸ τοῦ Αἰνέου τοῦ τότε βασιλέως τῶν τόπων ἐκείνων γενομένου.

lacerent, inflictisque multis vulneribus interimant. Fabulantur has quondam ex ſociis Diomedis extitiſſe, circaque eam inſulam facto naufragio, ducem amiſiſſe ab Aeneo gentium illarum rege dolo necatum.

NATALIS DE COMITIBVS.

In inſula Diomedea, quae in Adria ſita eſt, delubrum quoddam Diomedis eſſe inquiunt ſanctum et admirabile, circa quod aves ſunt magnitudine praeſtantes, quae roſtrum habent et magnum et durum. Has aves dicunt ſi Graeci in eum locum acceſſerint, quietas eſſe; at ſi quis accedat ex barbaris finitimis, advolare, easque elatas in caput eius contendere, roſtrisque vellicantes interimere. Dictum eſt in fabulis, in has aves fuiſſe converſos Diomedis ſocios, cum in inſula paſſi fuiſſent naufragium, ac Diomedes dolo fuiſſet ab Aeneo, qui tunc locis illis imperabat, interfectus.

καὶ αἰωρουμένους] Leonici et Camotii edit. αἰρομένους; minus belle. SYLB.
ἐκ τῶν ἑταίρων τοῦ Διομήδους] Cod. Vindobonenſ. ἐκ τῶν τοῦ Διομήδους. I. B.
ferunt templum] *ferunt Diomedis templum.*
et turgidis] *duris.* Qui Graecis] *Quae Graecis.*
ac pedibus . . . capita eorum lacerent] *ac magno cum impetu irruentes roſtris capita eorum lacerent.*
ab Aeneo] *ab Aenea.* NIC.

Fabula

Fabula de Diomedis ſociis in aves mutatis a multis auctoribus celebrata et vario modo ornata eſt. Nos nominabimus plurimos in gratiam eorum, qui harum avium characteres inquirere volunt. Strabo lib. 6 pag. 435. Aelianus *hiſt. anim.* I, 1. Antigonus Caryſt. cap. 188. Stephanus Byz. v. Διομήδεια. Lycophr. *Alex.* v. 592 - 632. Tzetzes *ad Lycophr. Alex.* v. 603. Phile V p. 12. Phavorinus. Virgil. *Aen.* XI, 271 et Servius ad Virg. Ovid. *metam.* 14, 457, 508. Plin. lib. 10 cap. 44. Solinus c. 2 p. 12. Iſidorus *orig.* lib. 12 c. 7. Auguſtinus *de civit. D.* 18, 16 et 18. Antoninus Liberalis c. 37. Ex his ad avium Diomedearum genus definiendum collegi haec. Sunt aves ſimiles fulicarum (Plin. et Sol.); aut ardearum, ἐρωδίων, (Ael. et Antig. et Steph.) aut olorum (Lycophr. et Ovid.). Corpus earum colore candido. (Plin. Ovid.). Roſtrum magnum, durum (Ariſt.), dentatum (Plin. et Sol.) Oculi igneo colore. (Plin.). Vox lacrimoſa (Ovid.) Scrobes roſtro excavant, crate conſternunt, terra operiunt, inſtruunt duplici aditu. (Plin. Sol.). Habent duos duces, alterum, qui agmen ducit, alterum qui cogit. (Plin. Sol.). Atqui haec omnia non ſufficiunt ad ſtatuendam ſpeciem, quippe cum in plurimas aves pelagicas conveniunt. Facile tamen avem cognoſcet ornithologus, cui inſulas Diomedeas adire aliquando continget. Veriſimile eſt enim, ſupereſſe adhuc ibi reliquias avium, quae fabulae ortum dederunt. De iſtis inſulis, ſicut de ipſa fabula, optime egit ill. Heynius noſter ad Virgilii *Aen.* XI, 243, a quo quaedam grato animo mutuare liceat. Obiacent littori Apuliae, contra montem Garganum, qui in promontorium ad mare procurrit, inſulae numero tres, cum tamen tertia ſaxoſa ſit, duae tantum numerari ſolent, quarum unam vetuſtas *inſulam Diomedeam* appellavit; nunc *iſola di Tremiti*, a terrae motibus, quorum veſtigia multa in ea occurrunt. At neminem novi, qui eam adiit, praeter quam *Cochorellum*, cuius deſcriptio inſulae Tremitanae laudata iam ab Heynio in *Theſauro antiquit. Siciliae* vol. 14 repetita eſt. Quae is de avibus prodidit, ea adſcribere e re fore iudico. Ita ille p. 4: "Has aves nunc Artenas vocant, anatibus amplitudine paululum grandiori; plumas habent in tergo colore glauco, vel ſubnigro, ſub pectore autem albas; capite ſunt groſſiore atque rotundo; oculis igneis, roſtro ſubadunco; brevibus cruribus et pedibus croceis ac cartilagineis inſtar anſeris, alisque oblongis. Et quamquam alibi etiam (ut non nulli aſſerunt) inveniantur, maiore tamen numero et copia apud Diomedeam inſulam habentur, nidificant autem in foraminibus ſaxeis uno tantummodo ovo ſingulae contentae, diem, medio in pelago, piſcando peragunt; nocte revertuntur in cryptas, et ſub primum noctis crepuſculum, ſcopulos aeſtate clamoribus implent, earum garritus veluti vox vagientis infantuli; et niſi quispiam ipſarum cognitionem calleret, crederet pueros potius in cunis vagire, quam garrire alites in cavernis; pulli iſtarum avium ſunt in autumno praepingues, et tunc incolae ferreis eos aucupantur uncis; non ad veſcendum tamen, quia earum carnes gravi quodam odore ſtomachum faciunt, ſed ad adipem excipiendum, qui collectus et ad-

„ſervatus, languoribus plurimis inſervit." Hactenus Cochorellus, cuius tamen e verbis intelligi nequit, quodnam ſit avium genus. Neque multum iuvat Aldrovandus, qui iconem et deſcriptionem avis ex inſula ad ſe transmiſſae obtulit *Ornith.* vol. 3 p. 58. Videtur tamen avis eſſe, quae a Linneo vocatur *Procellaria puffinus.* Solent aves pelagicae, quae in inſulis incultis ac deſertis habitant, homines advenas primum non fugere, ita ut hi ad eas prope accedere poſſint, quae quaſi hominum ſaevitiam nondum expertae ſint. Deinde vero quando ab hominibus ſibi timere incipiunt, repentino ac vehementi impetu in eos involare, magnoque clangore, validiſſimis roſtris eos mordicus appetere ſolent, quaſi adhuc inſciae, quanta vi ipſis humanum genus praeſtet. Iuvabit legere, quae in *Commentationibus noſtrae ſocietatis ſcient. Gottingenſis*, vol. 3 p. 132 prodidit I. R. Forſter, de avibus, quae Linneo dictae ſunt *Diomedeae*, quibus Forſterus nomen novum *Aptendytarum* indidit. Haec, puto, quodam modo fabulae originem declarabunt, neque diffiteor, me parum abeſſe, quin Diomedeas ornithologorum et Graecorum easdem exiſtimem, niſi dubitarem, quin illae ad Italiam accedant, cum circulos tropicos, noſtra ſaltem memoria, non facile transvolant. Plinius I p. 568 aves iſtas vocari *catarractas* auctor eſt, id eſt, aves praedatrices, quae cum impetu in praedam ruunt. Ita Sophocles in *Lacoonte* aquilam *καταῤῥάκτην*, et in *Phineo* harpyias *καταῤῥάκτας* appellavit. In *Caſſandra* Lycophronis accipiter dicitur *καταῤῥακτὴρ*, a verbo *καταῤῥάσσειν*, quo noſter uſus eſt. Conf. Bocharti *hierozoic.* II p. 278.

Denique auctor noſter, ut ad eum revertamur, ab aliis omnibus recedit, qui aves extitiſſe ait Diomede ab Aeneo, qui rex illa loca tenebat, per inſidias occiſo. *Poteſt*, inquit Heynius p. 515, *ὑπὸ τοῦ Αἰνέου videri mutandum in ὑπὸ τοῦ Δαύνου; ſic enim olim nonnulli tradiderunt, v. Schol. Lycophr. ad v.* 603; *nam omnino diverſae de Diomedis morte erant narrationes, monente Strabone* p. 436. *De Aenea cogitare non licet; nam congreſſum eum cum Diomede nemo veterum tradidit Pauſania teſte lib.* I, II. Diomedis monumentum ac delubrum in iſta inſula ad ſeriorem aetatem duravit, vid. Plin. lib. 3 cap. 46. I p. 181. Inter epitaphia Homericorum heroum, quae Ariſtoteli tribuuntur, reperi hoc: Ἐπὶ Διομήδους, κειμένου ἐν τῇ ὁμωνύμῳ νήσῳ.

Αἰνετὸν πάντεσσιν ἐπιχθονίοις Διομήδη
Ἡ δ' ἱερὰ κατέχει νῆσος ὁμωνυμίη.

Laudatum cunctis Diomedem haec inſula fortem,
Quae ſimili fertur nomine ſacra tenet.

Vid. Homeri et Heſiodi certamen editum ab H. Stephano 1573. 8. p. 142.

CAP. LXXXI.

Παρὰ τοῖς Ὀμβρικοῖς φασὶ τὰ βοσκήματα τρὶς τίκτειν τοῦ

In Ombricis inſulis aiunt pecora annis ſingulis ternos partus edere,

ἐνιαυτοῦ, καὶ τοὺς καρποὺς αὐτοῖς τὴν γῆν πολλαπλασίους ἀνίεσθαι τῶν καταβαλλομένων. εἶναι δὲ καὶ τὰς γυναῖκας πολυγόνους, καὶ σπανίως ἓν τίκτειν, τὰς δὲ πλείστας δύο καὶ τρία.

edere, terramque multiplicem ſerentibus frugem reddere. Sed et mulieres foecundas vehementer, ut quae raro unos, ſed plerumque geminos aut ternos enitantur.

Natalis de Comitibvs.

Pecudes aiunt ter parere quotannis apud Vmbros, terramque fructus multo copioſiores producere quam ſeminentur; mulieres multos parere plerumque, ac unum perraro, ſed maiori ex parte duos vel tres filios.

In Ombricis inſulis] *Apud Vmbros.*
frugem reddere] *fructum reddere.* Nic.

Haec e noſtro auctore retulit iisdem verbis Stephanus, cui et Ὀμβρικοὶ et Ὄμβροι dicti ſunt. Gens Italica circa Adriaticum ſinum, de qua conf. Cluveri *Italia* lib. 2 cap. 4 p. 593. Male interpres: *in Ombricis inſulis.* At qui eandem fertilitatem attribuerit Vmbriae, novi neminem. Venetus autem ager hoc nomine celebratus eſt a compluribus, nec ſcio, an Ariſtoteles quae de Venetia acceperat, temere adſcripſerit Vmbriae Ita enim Stephanus: *Adria, urbs, et iuxta eam, ſinus Adria. Regio pecoribus eſt egregia, ita, ut bis pariant in anno, geminosque foetus edant; ſaepius etiam tres atque quatuor hoedos; interdum vero quinque ac plures. Gallinae autem bis die pariunt.* Marcianus Heracleenſis in Περιηγήσει de agro Veneto; διδυμοτοκεῖν γάρ φασι καὶ τὰ θρέμματα. Gallinarum Adrianarum partum quotidianum memorat etiam Ariſtoteles *hiſt. anim.* lib. 6 cap. 1; atque inde Plinius lib. 10 cap. 53. Erravit Albertus Magnus, ſcribens lib. 6 *de animalibus* gallinas Adrianas dici ab Adriano rege, qui poſt Ariſtotelem magno intervallo, immo poſt Plinium, Romae imperavit. Conf. noſtri libelli cap. 140.

Ad βοσκήματα referuntur ab auctoribus geoponicis praeter bovinum genus, oves potiſſimum et caprae, interdum etiam ſues. Conf. *geopon.* XVII, cap. 17 p. 1158. Boves ſingulis annis plures partus edere non poſſe, conſtat inter omnes, qui re ruſti-

ruſtica vel paululum impertiti ſunt. Neque ſuillum pecus ter anno parere poteſt; nam, ut Varronis 2, 4, 14 verbis utar in re, quae non ſcriptorum, ſed ſolius naturae auctoritate agitur, *ſus quaternis menſibus fert ventrem, binis nutricat, ergo bis parit anno.* De ovibus et capris recte Ariſtoteles *hiſt.* lib. 6: *ferunt quinque menſibus, unde fit, ut locis nonnullis, in quibus caeli clementia et pabuli copia eſt, bis pariant.* Idem *problem.* lib. 10, 43 edit. Septalii 2 p. 134 oves biferas in Magneſia et Africa fuiſſe auctor eſt. Conf. Virgilii *georg.* 2, 150 et *eclog.* 2, 22. Neque hodie non biferae in Helvetia, immo Lapponia, cf. Leem *de lapponibus Finmarchiae.* At tres partus ſingulis annis fieri nequeunt. Quam ob cauſſam nullus dubito, quin apud noſtrum atque Stephanum non τρὶς, ſed δὶς legendum ſit. Etſi enim multi errores ab auctoribus commiſſi ſunt ex inſcitia rei ruſticae, tamen huius modi erroris reum facere non licet auctorem huius libelli, quicunque demum ille ſit, cum documenta dederit ſatis multa, ſe ipſum conſuluiſſe naturam. Verum eſt etiam, frequentiores eſſe tales errores in libris recentiorum, quam veterum, qui fere omnes hiſtoria naturali imbuti erant. Inter recentiores e. gr. ſaepe ita erravit Eccardus in annotationibus ad legem Salicam, ubi de ſuibus agitur. Attamen auctor noſtri libri non eſt ſolus, qui ter anno oves parere perhibuit. Ita enim Homerus de ovibus Lybicis:

τρὶς γὰρ τίκτει μῆλα τελεσφόρον εἰς ἐνιαυτόν.

Denique huc ſpectant verba Ariſtotelis *hiſt. anim.* lib. 7 cap. 4: *Cum alia animalia ſingulos pariant, alia plures, genus humanum in ancipiti eſt. Nam quod plurimum et locis plurimis agitur, mulieres ſingulos ſingulae pariunt. Sed ſaepe et locis plerisque geminos etiam, ut in terra quoque Aegypto fieri certum eſt. Pariunt etiam tres et quatuor;* caet. Conf. Boerhavii *praelect. acad.* edit. Halleri. Tom. 5. P. 2 p. 553 et Halleri *elementa phyſiolog.* tom. VIII p. 456.

CAP. LXXXII.

Ἐν ταῖς Ἠλεκτρίσι νήσοις, αἳ κεῖνται ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Ἀδρίου, φασὶν εἶναι δύο ἀνδριάντας ἀνακειμένους, τὸν μὲν, κασσιτέρινον, τὸν δὲ, χαλκοῦν, εἰργασμένους τὸν ἀρχαῖον τρόπον. λέγεται δὲ τούτους Δαιδάλου εἶναι ἔργα,

In Electridis inſulis, maris Adriatici ſinu duae ſtatuae recumbentes videntur, ad formam priſcam elaboratae, ſtannea altera, altera vero aerea, Daedali opus, ut exiſtimatur, monumentumque rerum iis temporibus geſtarum, qui-

ὑπόμνημα τῶν πάλαι, ὅτε Μίνω φεύγων ἐκ Σικελίας καὶ Κρήτης, εἰς τούτους τοὺς τόπους παρέβαλε.

Ταύτας δὲ τὰς νήσους φασὶ προκεχωκέναι τὸν Ηριδανὸν ποταμόν.

Ετι δὲ λίμνη ἔοικε πλησίον τοῦ ποταμοῦ, ὕδωρ ἔχουσα θερμόν· ὀσμὴ δ᾽ ἀπ᾽ αὐτῆς βαρεῖα, καὶ χαλεπὸν ἀποπνεῖ· καὶ οὔτε ζῶον οὐδὲν πίνει ἐξ αὐτῆς, οὔτε ὄρνεον ὑπερίπταται, ἀλλὰ πίπτει καὶ ἀποθνήσκει. ἔχει δὲ τὸν μὲν κύκλον ϛαδίων διακοσίων, τὸ δὲ εὖρος, ἕως δέκα.

Μυθεύουσι δὲ οἱ ἐγχώριοι Φαέθοντα κεραυνωθέντα πεσεῖν εἰς ταύτην τὴν λίμνην.

Εἶναι δ᾽ ἐν αὐτῇ αἰγείρους πολλὰς, ἐξ ὧν ἐκπίπτειν τὸ καλούμενον ἤλεκτρον. οἱ δὲ λέγουσιν ὅμοιον εἶναι κόμμι, διὰ τὸ ἀποσκληρύνεσθαι ὡσανεὶ λίθον, καὶ συλλεγόμενον ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων διαφέρεσθαι εἰς τοὺς Ελληνας.

quibus ipſe, Minoa ex Sicilia Cretaque fugiens, ad haec loca appulit.

Inſulae ab Eridano praeterlabente effuſae traduntur.

Praeterea et lacus iuxta flumen eſt, aqua calida fervens, tum odorem adeo exhalans foetidum, ut et armentis aquandis inutilis ſit, et aves etiam ſupervolantes necet.

In hunc et Phaethonta fulmine ictum delapſum fabulantur incolae. Ambitus eſt in circulum haud minor ducentorum ſtadiorum.

Tum populi arbores in eo frequentes. Vnde (quod vocamus) electrum diſtillat, gummi ſimile, eo quod ad inſtar lapidis indureſcat. Collectum autem ab incolis in Graeciam deportatur.

Εἰς ταύτας οὖν τὰς νήσους Δαίδαλόν φασιν ἐλθεῖν, καὶ κατασχόντα αὐτὰς, ἀναθεῖναι ἐν μιᾷ αὐτῶν τὴν αὐτοῦ εἰκόνα, καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ Ικάρου ἐν τῇ ἑτέρᾳ· ὕστερον δὲ ἐπιπλευσάντων Πελασγῶν τῶν ἐκπεσόντων ἐξ Αργους, φυγεῖν τὸν Δαίδαλον, καὶ ἀφικέσθαι εἰς Ικαρον τὴν νῆσον.

In has ergo inſulas deveniſſe Daedalum, occupaſſeque ferunt, et imaginem in una ſuam, in altera Icari filii conſtituiſſe. Verum ſolventibus iam Graecis, Argosque excidentibus, Daedali ſtatuam, velut fuga ſibi conſulentem, in Icarum inſulam miraculoſe abiiſſe.

NATALIS DE COMITIBVS.

Apud inſulas Electras, quae in faucibus iacent maris Adriatici, duas ſtatuas ſitas eſſe dicunt, hanc quidem ſtamneam, illam aeream, quae more antiquo ſunt factae. Hae Daedali opus eſſe dicuntur, antiquarum rerum monumentum, ubi Minos ex Sicilia Cretaque profugiens in haec loca penetravit. Has ipſas inſulas Eridanum fluvium cumulaſſe dicunt. Praeterea ſtagnum quoddam non procul a fluvio conſpicitur, quod aquam habet calidam, cuius odor eſt gravis graviterque ſpirat; ac neque ullum animal ex ea bibit, neque aves ſupervolant, ſed concidunt et ſuffocantur. Habet ambitum ducentorum ſtadiorum, decem latitudinem. Fabulantur incolae Phaethontem fulmine percuſſum in hunc locum decidiſſe, in quo multae ſunt alni, ex quibus defluit nominatum electrum, quod gummi perſimile eſſe ferunt, atque fit durum tanquam lapis. Vbi vero ab incolis fuerit collectum in Graeciam deportatur. Daedalum fama eſt in has inſulas appli- cuiſſe; cumque illas occupaſſet in una ſuam filiique ſtatuam Icari depoſuiſſe; mox cum adnavigaſſent Pelasgi, qui ex Argo profugerant, Daedalum ferunt auſugiſſe et ad inſulam perveniſſe Icarum.

ἐν τῷ μυχῷ] *in intimo receſſu ſinus Adriatici.* Sic Marcianus Heracleenſis in περιηγήσει, ubi Electridum inſularum ſitum finit: κείμεναι πρὸς τῷ μυχῷ. I. B.

ὅτε Μίνω φεύγων] Accuſativum Μίνω probat etiam interpres: *Minoa fugiens.* SYLB.

προκεχωκέναι] Hoc verbum hinc et ex ſcriptis libris Stephano reſtituit Berkelius, ante quem ibi legebatur προσκεχωρηκέναι. NIC. Hoc verbum retinuit Cluverus, qui in *Italia antiqua* p. 389 haec Ariſtotelis verba exſcripſit, reddiditque ita: *has inſulas ante Eridanum amnem iacere tradunt.* I. B.

ἔτι δὲ λίμνη ἔοικε] Convenientius λίμνη κεῖται, ſeu λίμνη ἐςί; ſicut interpres quoque vertit: *iuxta flumen eſt.* SYLB. Codex Vindobonenſis: ἐςὶ δὲ λίμνη, ὡς ἔοικε, πλησίον. Et paucis verbis interiectis: χαλεπὴ ἀποπνεῖ pro χαλεπόν. I. B.

εἶναι δ' ἐν αὐτῇ αἰγείρους] ſcilicet νήσῳ. Cluverus legit ἐκεῖ, uti eſt apud Stephanum. I. B.

ὅμοιον εἶναι κόμμι] Leon. et Cam. κόμμοι, rectius κόμμει. SYLB.

In Electridis] *Electridibus.* recumbentes] *dedicatae.*

Inſulae ab Eridano] *Hae vero inſulae ab Eridano aggeſtae traduntur.*

exhalans foetidum] *gravem et noxium, ut neque animal ullum inde bibat, neque avis ſupervolet, quin decidat ac moriatur. Ambitus eius eſt ducentorum ſtadiorum, latitudo vero decem.* NIC. Haec verba interpres mutilavit, maleque transpoſuit. I. B.

Tum populi arbores] *Eſſe vero populos arbores ibi frequentes, unde quod vocatur electrum deſtillet. Illi vero gummi eſſe ſimile perhibent, eo quod lapidis inſtar indureſcat, et collectum ab incolis in Graeciam deportari.* NIC.

occupaſſeque] *illasque occupaſſe.*

Verum ſolventibus] *Poſtea vero appellentibus Pelasgis, qui Argo exciderant, fugiſſe Daedalum, et veniſſe in Icarum inſulam.* NIC.

Neque huius operis, neque meum eſt, de difficillima geographiae antiquae parte, de inſulis, inquam, Ἠλεκτρίσι, diſputare; erit abunde ſatisfactum officio, quod ſuſcepi, ſi lectoribus commendaverim viros doctos, qui hoc argumentum feliciſſime tractarunt. Horum in numero ſunt ill. Schlözerus noſter, qui in Allgemeiner Weltbiſtorie vol. 31. p. 8 et 34 univerſam electri hiſtoriam acutiſſime ac diligentiſſime, ut ſolet, explicavit, quem ducem ſequantur, qui hac in re procedere volunt; por-

ro etiam, quos ille laudavit, Bayer in *Commentar. academ. Petropolit.* vol. 7. p. 346, ſive in *Opuſculis* editis a Klozio Halae 1770. 8. p. 425. Grupen in *Origin. Germaniae*, I. p. 319, quibus adiungo Cluveri *Italiam antiquam* p. 387. et *Parerga hiſtorica* edita Dantisci 1782. 4, p. 166, 167. Vt vero eorum ſaltem, qui iſtis libris carent, levem inopiam, paucis referam, quae a Schlözero meo accepi. Electri nomen variis quidem rebus tributum legimus in libris antiquis, quas operoſe expiſcatus eſt Gesnerus in *Commentariis ſocietatis regiae ſcientiarum Gottingenſis;* tom. III, 1753 p. 88, ſed plerumque hoc nomine intelligitur idem illud bitumen minerale, quod etiam nunc electrum vel ſuccinum vocatur. Hoc nusquam gentium tam copioſe quam in Boruſſia provenire, pervulgatum eſt, unde etiam ab omnibus retro ſaeculis, quidquid in uſu fuit, petitum eſt. Primi illud advexerunt Phoenices, qui num ipſi Boruſſiae littus, electri natale, adierint, an potius illud ab aliis gentibus interiectis mercati ſint, ignoratur. Quacunque demum via ad Graecos pervenerit iſta merx, eadem quoque acceperunt narrationem, etſi non accuratam, tamen aliquam, de terra electri natali, de gente eam inhabitante, atque de mari ſeu flumine quodam, cuius ad littus vel oſtium electrum naſci dicebatur. Ita acceperunt Graeci *Venedorum* vel *Vinidorum* atque *Eridani* nomina. Illud quidem gentis erat, quam antiquiſſimo tempore ad Boruſſiae oras habitaſſe, probavit Schlözerus; hoc fluvii, qui usque ad noſtram memoriam nomen vetuſtum *Raddune* retinuiſſe creditur. Hanc ſententiam iam obtulit Cluverus lib. I. pag. 391. Scilicet Graeci nomen inflectendo ex barbaro Graecum fecerunt, ut hodie, inquit Gesnerus, in noſtris faciunt Galli. Succeſſit illud tempus, cum in poteſtatem Perſarum regum venit, cum vaſtata pene ad internecionem eſt ab illis, ſua cum Sidone, Phoenice; et nondum recreata erat, cum funditus eam delevit Alexander. Ab eo tempore, tantum abfuit, ut meliorem de electri patria notitiam acceperint Graeci, ut potius vel eam, quam olim acceperint, amiſerint. Quo factum eſt, ut, qui poſtea maiorum de electro narrationes referre et explicare conati ſunt, in varios ac prodigioſe abſurdos inciderint errores. Tunc Venedorum nomen mutatum eſt in *Venetos*, qui ad mare Adriaticum habitantes Graecis innotuerant. Atque hoc modo electri natale male traiectum eſt in Italiam, quo facto Eridanum, cuius nomen magis Graecum quam barbarum iam Herodoto viſum erat, fluvium putarunt Italiae, *Padum* nimirum, qui hodie *Po* vocatur. Itaque multa, quae de Venetis et Eridano vera innotuerant, vel quae de Eridano Italiae fabulati erant poetae, attributa ſunt regioni iſti ſeptemtrionali, quae electrum miſerat. Quae cum ita ſint, oleum et operam perditurus videatur, qui his in rebus diutius morari et, quae vera inſint, ſubtilius enodare tentaret. Paucis igitur abſolvam, quae reliqua ſunt.

Fabulam de Phaëthonte, Solis filio, qui etiam Eridanus dictus eſt, multi auctores vario modo enarrarunt atque ornarunt. Plurimi referunt Phaëthontem fulmine ictum cecidiſſe in Padum, quem amnem Graeci hanc ob cauſſam Eridanum vocarunt. Sorores

rores autem, interitum fratris deflentes, in arbores populos verſae, harumque lacrimae in electrum duratae dicuntur. Conf. Plin. lib. 37 cap. 2. Ovid *met.* lib. 2. Diodorus lib. 5. Polybius lib. 2. Lucianus *de aſtrologia* Hygini *fabulae* cap. 154 et qui auctores ad hunc locum laudati ſunt in *Mythographis Latinis*, editis ab Aug. a Staveren p. 266. Ab his autem diſcedit Ariſtoteles, qui non in fluvium, ſed in lacum flumini illi vicinum decidiſſe Phaëthontem ſcribit. Conſentit tamen ſcholiaſtes Lycophronis Iſacius Tzetza, cuius verba latine reddita adſcribere iuvat: *Aornus et Aornis, lacus eſt circa Cumas. Dicitur autem Aornis, quod nulla avis eum ſupervolare poteſt; quia caliginoſus eſt atque magnus. Ac Lycophron quidem Aornum vocat lacum; alii vero circa Padum aiunt eſſe lacum fervidum graveolentem, quem nullum animal deguſtet, quin moriatur ſtatim. Hoc loco accidiſſe aiunt, quae de Phaëthonte narrantur.* Arbores, unde electrum deſtillare ſcribitur, vocantur *αἰγεῖροι* Polybio, Luciano, Marciano Heracleenſi, qui in *περιηγήσει* ita:

> *Ηριδανός. ὅς κάλλιϛον ἤλεκτρον Φέρει·*
> *Ὃ Φασιν εἶναι δάκρυον ἀπολιθούμενον*
> *Διαυγὲς, αἰγείρων ἀποϛάλαγμά τι.*
> *Eridanus, qui optimum fert electrum,*
> *Quod lacrimam aiunt eſſe in lapidem converſam,*
> *Atque perlucidum, populorum quaedam deſtillatio.*

Latini arbores nominarunt *populos*; conf. quae de his diſputata nobis ſunt ad cap. 70. Noſtra memoria poſtquam mineralogi ſumma diligentia in electri naturam inquiſiverunt, perſuaſum eſt plurimis, ortum eſſe illud omnino e ſucco arboris cuiusdam, non autem e gummi, ſed reſina, neque e populorum, ſed e pinorum reſina, quam per multa ſaecula in terra marique commutatam eſſe in bituminis mineralis indolem, veriſimile eſt.

Lacum, in quem decidiſſe Phaëthontem ſcribit noſter, eſſe *Aponum fontem*, graviſſimis rationibus confirmavit Cluverus *Ital.* lib. 3 p. 148. Vicus eſt in agro Patavino hodie quatuor millia paſſuum a Patavio verſus meridiem diſſitus, vulgari vocabulo *Abano* et corruptiore *Ebano*. Hinc a 500 paſſibus ad radices montium conſpiciuntur fontes calidarum aquarum, quae a dicto vico cognominantur vulgo *Bagni d'Abano*. Hae dicuntur Plinio *Patavinae aquae*, Claudiano vero aliisque *Aponus fons*. Sed, quod recte iam docuit Cluverus, multa quae olim de lacu Averno fabulata erat antiquitas, poſtea traducta ſunt ad Aponum fontem. Tanti enim ambitus calidus lacus nunquam circa Padum fuit, quanti fuiſſe Phaëthontis lacus hic legitur. Avernus lacus *Αορνου* cognomen habuit, quia exhalationem tam peſtilentem aiebant eſſe, ut aves ſupervolantes illico necaret. Praeter Stephanum Byzant. qui fere haec omnia e noſtro libro in ſuum derivavit, pertinent huc e fragmentis Sotionis *de fluminum, fontium ac lacuum miraculis* haec: Περὶ *τὸν* Ηριδανὸν *ποταμόν ἐϛι λίμνη κατὰ τὰς* Ηλεκτρίδας *νήσους, ὕδωρ ἔχουσα θερμὸν, ὀσμὴν δὲ βαρεῖαν, ἀφ' ἧς οὐδὲν ζῶον γεύεται. Circa Padum eſt lacus iuxta Electridas inſulas, aquam habens calidam gravis odoris, quam nullum animal deguſtat.*

 Fabu-

Fabulam de Daedalo eiusque filio Icaro habes apud Diodor. Sic. lib. 4 p. 277. Pauſan. I, 4 p. 531. Palaephat. cap. 13. Apollodor. 3. Ovid. *met.* et lib. *de arte amandi.* Serv. ad Virg. *Aen.* 6, 14. De Daedalo etſi omnia ſatis vulgata ſunt, tamen neſcio, an multi, qui de fabula egerunt, haec Ariſtotelis verba in rem ſuam converterint. Plurimi, quos adii, de Daedali fuga in inſulas Electrides et in inſulam Icariam nihil habent quidquam, ſed Bannier in *mytholog.* edit. Germ. 4 p. 454 aliique contendunt, Daedalum in Sicilia usque ad mortem manſiſſe. Palaephatus auctor eſt, Icarum a fluctibus eiectum, ſepultum eſſe iuxta patrem; at locum non indicavit, cum plurimi Icarum in Icaria ſepultum eſſe volunt. Eſt vero *Icaria* vel *Icarus* inſula una Cycladum, Samo proxima, de qua Cellar. *geogr.* 2 p. 22. Strabonis aetate fuit deſerta, hodie dicitur *Nicaria.* Neque praeter noſtrum et Stephanum, qui illo auctore uſus eſt, invenio quemquam, qui de hisce ſtatuis Daedali loquutus ſit. Probe ſcio, me non eum eſſe, qui his de rebus vel plurima vel multa ſciens putari poſſim; at nec Francis. Junius in *Catalogo artificum* pag. 69 quidquam attulit, praeterquam verba Ariſtotelis. Vna ſtatua dicebatur ſtannea, fortaſſe propterea, quoniam inſulae Caſſiterides, unde ſtannum petebatur, inſulis Electridibus vicinae exiſtimabantur, id quod multorum auctoritate, e. gr. Herodoti lib. 3 comprobatur. Conf. quae ad cap. 51 annotavimus.

Cap. LXXXIIII.

Εν τῇ Σικελίᾳ τῇ καλουμένῃ Αἴτνῃ, σπήλαιόν τι λέγεται εἶναι, περὶ ὃ κύκλῳ πεφυκέναι φασὶ τῶν τε ἄλλων ἀνθέων πλῆθος ἀνὰ πᾶσαν ὥραν, πολὺ δὲ μάλιστα τῶν ἴων ἀπέραντόν τινα τόπον συμπεπληρῶσθαι· ἃ τὴν σύνεγγυς χώραν εὐωδίας πληροῖ· ὥστε τοὺς κυνηγοῦντας, τῶν κυνῶν κρατουμένων ὑπὸ τῆς ὀδμῆς, ἐξαδυνατεῖν τοὺς λαγὼς ἰχνεύειν.

In Aetna Siciliae monte eſt, ut inquiunt, ſpelunca, quam circa florum omnigena copia creſcit omni tempore, tum violis immenſum quoddam ſpatium obtegitur. Quae finitima loca adeo fragrantia ſua replent, ut occupati hac ſuavitate odoris venatici canes, lepores veſtigare nequeant.

Ae

Διὰ δὲ τούτου τοῦ χάσματος, ἀσυμφανής ἐςιν ὑπόνομος· καθ' ὃν φασι τὴν ἁρπαγὴν ποιήσασθαι τὸν Πλούτωνα τῆς Κόρης.

Ac ſub eodem hiatu obſcurum quoddam antrum latet, quo Proſerpinam rapuiſſe Pluto fertur.

Ευρίσκεσθαι δὲ φασιν ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ πυρούς, οὔτε τοῖς ἐγχωρίοις ὁμοίους οἷς χρῶνται, οὔτε ἄλλοις ἐπεισάκτοις, ἀλλ' ἰδιότητά τινα μεγάλην ἔχοντας. καὶ τούτῳ σημειοῦνται τὸ πρῶτον παρ' αὐτοῖς φανῆναι πύρινον καρπόν. ὅθεν καὶ τῆς Δήμητρος ἀντιποιοῦνται, φάμενοι παρ' αὐτοῖς τὴν θεὸν γεγονέναι.

Triticumque reperitur nec domeſtico quo utuntur, neque alii importato ſimile, ſed peculiari proprietate inſigne. Quo argumento contendunt illic primum omnium triticum conſpectum eſſe; et proinde Cererem etiam ſibi, ut apud ſe natam, vendicant.

Natalis de Comitibvs.

In Sicilia Aetna nominata ſpeluncam quandam eſſe inquiunt, circa quam tum aliam florum copiam naſci dicunt ſingulis anni temporibus, tum locum quendam immenſum violis repleri, ex quo finitima regio odore repletur, ita ut venatorii canes odore impediantur, quo minus valeant leporum ſequi veſtigia. Per huiusmodi hiatum cuniculus eſt obſcurus, per quem Proſerpinam a Plutone raptam deportatam fuiſſe affirmant. Dicunt in hoc loco triticum inveniri non illi ſimile quo incolae utuntur, neque adventicio, ſed propriam quandam magnitudinem habens, quo argumento utuntur, quod triticeus fructus apud ipſos primum apparuerit. Efficitur etiam idcirco, ut Cererem ſuam eſſe indigentem (indigenam) *contendant, cum illam inquiant apud ſe fuiſſe natam.*

Εν

Ἐν τῇ Σικελίᾳ τῇ καλουμένῃ Αἴτνῃ] In veteri libro haec duo vocabula non habentur τῇ Σικελίᾳ, quem ego ſequutus, ea ſuſtuliſſe debueram. Si quis tamen illa retinere velit, addat praepoſitionem περὶ aut παρὰ ante τῇ καλουμένῃ. STEPH. Commation iſtud, τῇ Σικελίᾳ, Stephanus a ſuo libro vetere abeſſe ſcribit; quapropter ſi quis id nolit tollere, vel cum eodem Stephano legere poterit: ἐν τῇ Σικελίᾳ παρὰ τῇ καλουμένῃ, vel ἐν τῆς Σικελίας τῇ καλουμένῃ. Porro quod hic de Aetnaea ſpelunca narratur, confirmari videtur etiam a Silio Italico lib. 14, 238. ubi canit:

Aetna Deum lucis ſacram dedit ardua dextram.
Hic ſpecus, ingentem laxans telluris hiatum,
Caecum iter ad manes tenebroſo limite pandit;
Qua novus ignotas hymenaeus venit in oras.
Hac Stygius quondam, ſtimulante cupidine, rector,
Auſus adire diem; moeſtoque Acheronte relicto,
Illicitas egit currum per inania terras.
Tum rapta praeceps Aetnaea virgine ceſſit,
Attonitos caeli viſu, lucemque caventes
In Styga rurſus equos, et praedam condidit umbris.

Confirmari idem videtur etiam his Claudiani:

Aetnaeae Cereri proles optata virebat.

et rurſum

Aetnaeos apices ſolo cognoſcere viſu,
Non aditu tentare licet; pars cetera frondet
Arboribus, nullo teritur cultore cacumen.

Sed Ciceronis potius ſequenda videtur auctoritas, qui *Ennam* nobis hic pro *Aetna* ſuggerit lib. 4 in Verrem, de Sicilia verba faciens. SYLB. Ἔννῃ Sylburgius emendavit veriſſime. Dici non poteſt quam ſaepe *Aetna* et *Enna* a librariis permutatae ſint. NIC. Etiam in codice Vindobonenſi: ἐν τῇ καλουμένῃ. I. B.

ἀπέραντον] Leonici editio ἀπάρατον; minus uſitate. SYLB. Edit. Aurel. Allobrog. 1606. 8 ἀπέραντων. I. B.

σημειοῦνται τὸ πρῶτον] Leon. et Cam. πρώτως. Poſſemus etiam legere τὸν πρῶτον. SYLB. Etiam codex Vindobon. πρώτως. I. B.

florum omnigena] *florum cum aliorum.*

triticumque reperitur] *Inveniri vero eo loco triticum perhibent.* NIC.

Prima

Prima verba iam Sylburgius emendavit in hunc modum: ἐν τῆς Σικελίας τῇ καλουμένῃ Ευνῃ, quam emendationem comprobatam a Cluvero in *Sicilia antiqua* lib. 2. cap. 7 p. 317 veram omnino eſſe, apparebit abunde ex aliorum auctorum verbis, quae iam iam adſcribamus. Fuit autem Enna ſeu Henna Siciliae urbs antiqua et percelebris, vulgo nunc incolis *Caſtro Janni*. Omnia quae hic relata legimus de raptu Proſerpinae atque de fertilitate regionis, memoriae mandavit quoque Diodorus Sic. ſub initium libri 5, cuius verba latine adiicere, e re fore putamus. *Rapta Proſerpina dicitur in vicinis Ennae pratis, qui locus prope urbem eſt; violis aliisque florum generibus renidens et ſpectatu dignus. Tantaque illic odorum fragrantia eſt, ut canes, ad feras indagandas emiſſi, facultate ſenſus impedita, odoratu feras inveſtigare haud poſſe dicantur. — — In propinquo vaſta ſpecus eſt, in qua hiatus eſt ſubterraneus, ſeptemtrionibus obverſus; per quam Plutonem curru ad auferendam Proſerpinam exiiſſe fabulantur. Caeterum violae caeterique flores odoriferi per totum annum florent.* Eadem Cicero orat. in Verrem 4: *Fruges in Sicilia primum repertas, arbitrantur; raptam eſſe Liberam, quam eandem Proſerpinam vocant, ex Ennenſium nemore. — — Enna autem, ubi ea, quae dico, geſta eſſe memorantur, eſt loco praecelſo atque edito; quo in ſummo eſt aequata agri planities et aquae perennes; tota vero urbs omni aditu circumciſa atque dirupta eſt, quam circa lacus lucique ſunt plurimi et lectiſſimi flores, omni tempore anni; locus ut ipſe raptum illum virginis declarare videatur. Etenim propter eſt ſpelunca quaedam, converſa ad aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem ferunt repente cum curru exſtitiſſe, abreptamque ex eo loco virginem ſecum absportaſſe.* Conf. Solinus cap. 11. Columella *de re ruſtica*, lib. 10. Ovidius *faſtor.* 4 et *metamorph.* lib. 5, et auctores reliqui, quos laudarunt Cluverus, Cellarius in *Geograph.* et Spanhemius ad Callimachi *hymn. in Cerer.* 15 p. 759.

Eſſe τὸν πυρὸν triticum noſtrum, perſuaſum eſt omnibus, ſin minus, quam plurimis et botanicis et philologis, iisque ſummis; e. gr. Hallero *hiſtor. ſtirp.* II p. 208, et Heynio in proluſionibus, in quibus repetuntur origines panificii frugumque inventarum initia 1768. Confer. Heynii *opuſcula academica.* I pag. 330-382. Omnes ſtirpes, ſicut animalia, ita a natura comparatae ſunt, ut ſalvae eſſe et durare poſſint ſine procuratione hominum, quos ultimos a Deo creatos eſſe, credimus graviſſimis ſanctiſſimisque auctoribus. Omnes igitur aliquo tempore et loco ſilveſtres ſeu ſpontaneae fuerint, neceſſe eſt. Atqui adſunt hiſtorici, qui loca, in quibus ſponte provenerunt cereales, (de quibus ſolis iam loquor) nominarunt. Triticum fuiſſe ſpontaneum in Sicilia, quae ſemper optimo frumentorum genere abundavit, probant, quos laudavimus, auctores. Diodorus lib. 5 c. 2 p. 287 narrat in Leontino agro aliisque Siciliae locis pluribus etiam nunc triticum naſci agreſte. μέχρι τοῦ νῦν φύεσθαι τοὺς ἀγρίους ὀνομαζομένους πυρούς. Huc ſpectare *Odyſſeae* locum 9, 110, ubi in terra, ſub Aetnae radicibus ſita, quam Cyclopes habitabant, dicuntur naſci πυροὶ καὶ κριθαὶ, monuit ill. Heyne. Eximium hanc in rem Beroſi fragmen-

mentum teſtatur, Babyloniam, hoc eſt, terram inter Tigrim et Euphratem, tuliſſe vetuſtiſſimo tempore triticum agreſte et hordeum. Servavit verba Syncellus Chronogr. pag. 28: *φύειν δὲ ἀυτὴν πυροὺς ἀγρίους καὶ κριθὰς* caet. Deinde et Creta triticum ſilveſtre habuiſſe dicitur Diodoro, quapropter Cretenſes ſibi perſuaſerunt, triticum primum a Cerere in Creta inventum fuiſſe. Plato, modo recte intelligam, in *Menex.* p. 518 vult, Atticam primum *τῶν πυρῶν καὶ κριθῶν καρπὸν*, *triticum atque hordeum*, tuliſſe. Neque ſcio, an huc referendum ſit *γένος ἀγρίων κριθῶν*, *genus hordei ſilveſtris*, quod in Bactris provenire auctor eſt Theophraſtus *hiſt. plant.* lib. 4 cap. 5 p. 347. Neque recentiores non fuerunt, qui frumentorum ſilveſtrium genera variis in locis reperiſſe ſibi aliisque viſi ſint. Linneus ex Joh. Gotfr. Heinzelmanni, qui circa annum 1736 in Sibiria peregrinatus eſt, *Flora Tatarica*, nondum edita, refert, *triticum aeſtivum* et *hordeum diſtichum* ſponte creſcere in campis Baſchkirzorum; neque *ſecale cereale* non ſpontaneum eſſe in Sibiria. Vid. Linnei *amoen. acad.* VII p. 453. Triticum ſilveſtre in Creta adhuc anno 1596 ſe inveniſſe ſcripſit Honorius Bellus Cluſio, cui etiam ſemina miſit. Herba eſt, inquit, tritico ſimilis, folia et caules tritici ferens, ſpicasque aliquantulum aſperas, nigriores et ariſtas breviores, eius grana minora ſunt tritico ſativo et altera parte obtuſa, ita ut ſecalis grana potius quam tritici aemulentur. Vide epiſtolam adiectam libro quinto Cluſii *rariorum plantarum hiſtoriae* p. CCCXII. Hordeum etiam in Atholia Scotiae ſponte creſcere, auctor eſt Cardanus *varietat.* p. 109. Verum enim vero haec teſtimonia ad unum omnia in controverſiam vocari queunt, cum nemo botanicus, qui noſtro aevo iſtas terras peragravit ac perquiſivit, frumentum ibi invenerit ſilveſtre. Nihilo ſecius recuſare debebimus iudicium eorum, qui negant, gramen cereale unquam fuiſſe ſilveſtre, quod fecit in primis Buffonus *hiſt. nat.* edit. Lipſienſ. vol. 3, I p. 109 et Epochen der Natur 2 pag. 168. Poteſt enim fieri, quod quibusdam animalibus eveniſſe affirmavimus iam ad cap. I, ut nullae cerealium plantarum ſilveſtrium reliquiae ſuperſint; ſed poteſt etiam accidere, ut botanici, quando gramina cerealia ſine hominum cultu ſuccreſcentia repererint, ſibi perſuaſerint, non vere ſilveſtria eſſe ea, ſed potius prognata e ſeminibus, quae forte e manibus exciderint, ſeu caſu quodam neglecta atque diſperſa ſint. Quod ſi coniectura aſſequi licet, quod ab experientia expeti nequit, cum Linneo, cuius doctrina ac familiaritate per annum me uſum eſſe gaudeo, ita ſentio. Genus humanum, quod agriculturam omnesque artes, quibus hodie carere nequit, ſero admodum invenit, ab initio rerum tali in terra commoratum ſit, neceſſe eſt, qualis ipſa, ſine ullo cultu, quaecunque ad vitae ſuſtentationem neceſſaria erant, protulerit. Nulla eſt autem orbis terrarum pars, quae commodius genus humanum, rerum omnium adhuc rude, alere potuit, quam zona, quae eſt intra duos circulos tropicos; ibi enim palmae, ex quibus, ut Plinii verbis utar, vina, gentiumque aliquibus panis, plurimis etiam quadrupedum cibus, immo ex quibus omnia ad vitam neceſſaria. Valent de ſolo natali, ſive de iſta telluris par-

parte, palmetis conſita, ubi noſtrum genus creatum eſt, quae cecinit Ovidius *met.* I, 101 de aurea aetate:

> *Ipſa quoque immunis, raſtroque intacta, nec ullis*
> *Saucia vomeribus, per ſe dabat omnia tellus.*

Et quamdiu homines illic manſerunt, tam diu etiam facile erant

> *Contenti - - - cibis nullo cogente creatis.*

Sed quam primum extra patriam homines diſpergebantur, aetas argentea ſucceſſit:

> *Semina tum primum longis Cerealia ſulcis*
> *Obruta ſunt, preſſique iugo gemuere iuvenci.*

Nimirum ſicut animalibus extra patriam, quando vivere coguntur, cura hominum praebere debet, quae ad vivendum ſunt neceſſaria; ita homines prudentia ipſis a numine indita ſibi ipſi, extra patriam quando degere volunt, parare neceſſaria et ſciunt et debent, quae in loco, ubi primi creati ſunt, tanquam in horto, (quem paradiſum vocat Moſes) parata offendebant. Igitur circa confinia iſtius zonae cereales plantas primum creviſſe, perſuaſum mihi eſt. Harum ſemina ſecum portarunt homines in regiones exteras, in quas commigrarunt. Quo longius autem a ſolo natali generis humani, id eſt, a tropicis diſcedunt, eo difficilior fit cultus harum ſtirpium. Sed revertamur ad Ariſtotelem.

Tanta, inquit, *ibi florum copia eſt*, *ut venatores*, *quia canes hac odoris ſuavitate correpti ſunt*, *lepores veſtigare nequeant.* Hanc florum vim plures auctores comprobarunt, in primis rei venaticae doctores, qui hanc ob cauſſam canibus ver adverſari dictitarunt. Oppianus *de venat.* lib. I, 459. Xenophon *de venat.* p. m. 627. Theophraſtus *de cauſis plant.* lib. 6. cap. ultimo p. 388. Pollux lib. 5 c. 6 p. 502. Plutarchus *quaeſt. nat.* vol. 2 p. 917: διὸ περὶ τὴν Αιτνην ἐν Σικελίᾳ φασὶ μηδένα κυνηγεῖν· πολὺ γὰρ ἀναφύεσθαι καὶ τεθηλὲναι δι᾽ ἔτους ὄιον ὀρεινὸν ἐν τοῖς λειμῶσι. καὶ τὸν τόπον ἐυωδίαν ἀεὶ κατέχουσαν, ἁρπάζειν τὰς τῶν θηρίων ἀναπνοάς. *Itaque apud Aetnam in Sicilia nemo canes ad venandum educit, quod ibi multum floreat ac toto anno pullulet origanum, locique aſſiduus odor bonus abripiat ferarum veſtigia.* Num vel hoc loco etiam pro Αιτνην legendum ſit Εννην, hac de quaeſtione penes criticos eſto iudicium. Nobis monere ſaltem liceat, tanta ſtirpium florumque lectiſſimorum copia et varietate abundare etiam nunc Aetnam, quantam omnes phyſici, qui montem conſcenderunt, mirati ſint, e quibus nominaſſe ſatis erit Brydone Reiſe durch Sicilien und Malta. I p. 204. Denique in ea re, de qua iam diſputamus, venatores noſtri aevi non diſſentiunt a priſcis. Teſtimonium habes e. gr. in Krünitz Encyclopädie vol. 22 p. 126. Neque mirum poteſt videri, quod ſubtiliſſimae leporum exhalationes hebetentur odoribus, qui multo acriores afflantur e floribus, cum et maius lumen obfuſcet minus. Conf. Caelii Rhodigini *lection. antiq.* lib. 24 cap. 20 p. 1458.

Cap. LXXXIV.

Ἐν Κρήτῃ, λύκους καὶ ἄρκτους, τούς τ' ἔχεις, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις θηρία οὔ φασι γίνεσθαι, διὰ τὸ τὸν Δία γενέσθαι ἐν αὐτῇ.

In Creta lupos, urſos, viperas aliasque id genus noxias feras nullas naſci dicunt, Jovis beneficio, qui iſtic natus perhibetur.

Natalis de Comitibvs.

Neque lupos neque urſos, neque viperas, neque reliquas huiusmodi feras in Creta reperiri aiunt, quod Jupiter ibi ſit natus et educatus.

Eadem memoriae mandarunt Diodorus Sic. lib. 4 p. m. 225. Aelianus *hiſt. anim.* 5 cap. 2. Antigonus Caryſt. cap 10. Plutarchus *de capienda ex hoſtibus utilitate* vol. 2 p. 86. Apoſtolius *cent.* 6 *proverb.* 41. Plin. lib. 8 cap. 58 p. 485 et lib. 10 cap. 26. Solinus cap. 11. Neque ſerpentes in Creta eſſe, praeter noſtrum, perhibent Diodorus et Solinus. Plinius auctor eſt, ibi omnino nullum animal maleficum eſſe, praeter phalangium, quod aranei genus ibi reperiſſe ſibi viſi ſunt et Bellonius *itin.* lib. 1 cap. 12 et Pococke vol. 2 p. 369. Sed is quidem ſimul etiam animalia quaedam malefica. De Jove, qui in Creta natus dicitur, conf. viri docti ad Callimachum 1, 4. Diodoro quidem non Jupiter, ſed Hercules inſulam animalibus nocivis purgaſſe dicitur. Caeterum varia loca alia commemorantur, in quibus nec ſerpentes, nec alia animalia venenata, de quibus conf. J. C. Wernsdorfius *de antiquitatibus Balearicis*, Brunſwigae 1760. 4 pag. 22.

Cap. LXXXV.

Ἐν τῇ θαλάσσῃ τῇ ἔξω Ἡρακλείων στηλῶν, φασὶν, ὑπὸ Καρχηδονίων νῆσον εὑρεθῆναι ἐρήμην, ἔχουσαν ὕλην τε παντοδαπὴν, καὶ ποταμοὺς πλωτοὺς, καὶ τοῖς

Extra columnas Herculis, aiunt in mari a Carthaginienſibus inſulam fertilem deſertamque inventam; ut quae tam ſilvarum copia, quam fluminibus navigationi ido-

λοιποῖς καρποῖς θαυμαστὴν, ἀπέχουσαν δὲ πλειόνων ἡμερῶν· ἐν ᾗ ἐπιμισγομένων τῶν Καρχηδονίων πλεονάκις, διὰ τὴν εὐδαιμονίαν, ἐνίων γε μὴν καὶ οἰκούντων, τοὺς προεστῶτας τῶν Καρχηδονίων ἀπειπασθαι θανάτῳ ζημιοῦν τοὺς εἰς αὐτὴν πλευσομένους, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας πάντας ἀφανίσαι, ἵνα μὴ διαγγέλλωσι, μηδὲ πλῆθος συστραφὲν ἐπ' αὐτῶν ἐπὶ τὴν νῆσον κυρίας τύχῃ, καὶ τὴν τῶν Καρχηδονίων εὐδαιμονίαν ἀφέληται.

idoneis abundet, cum reliquis fructibus floreat vehementer, diſtans a continente plurium dierum itinere; in qua cum Carthaginienſes quidam ob ſoli fertilitatem connubia agitare ac habitare coepiſſent, ferunt, praeſides, ne quis deinceps inſulam ingrederetur, poena capitis interdixiſſe, incolasque eieciſſe, ne coitione (ſi habitare iſtic pergerent) facta, inſulae principatum conſequerentur, et Carthaginienſes ea felicitatis parte privarent.

Natalis de Comitibus.

In mari quod eſt extra columnas Herculis inſulam deſertam a Carthaginienſibus inventam fuiſſe ferunt, quae ſilvas habeat multiplices, fluminaque navigiis apta, et ob alios fructus ſit admirabilis. Diſtat autem per plurium dierum itineris ſpatium, in qua pluribus Carthaginenſibus ſaepius ob loci felicitatem cum incolis admiſtis, Carthaginenſium duces mortis poenam conſtituerunt iis, qui eo adnavigasſent, omnesque ibi habitantes dimiſerunt, ne illic degerent, et ne multitudo ipſorum inſulae imperio potirentur, reliquorumque Carthaginenſium quietem infeſtarent.

ὕλην τε παντοδαπῇ] forſan rectius ὕλην τε παντοδαπήν. Sylb. Atque hoc accepit Caſaubonus.

τοῖς λοιποῖς καρποῖς] καρποῖς deeſt in codice Vindobon. I. B.

ἐν ᾗ ἐπιμισγομένων] *in quam cum crebro commearent Carthaginienſes.* Ita apud Dion. Caſſium edit. Reimari p. 1188: πρὸς τοὺς Ῥοξολάνους ἐπιμίγνυσθαι, *Roxolanos commerciorum cauſſa adire.* Idem pag. 721: κατὰ τὴν ἐπιμιξίαν, *commercii gratia.* I. B.

θανάτῳ ζημιοῦν] Hic ex veteri libro alia lectio adnotata non eſt; niſi tamen ἀπείπασθαι novam aliquam ſignificationem hic habeat, ponenda eſt poſt ipſum hypodiaſtole, et pro ζημιοῦν legendum ζημιοῦντας. Steph.

πάντας ἀφανίσαι, ἵνα μὴ διαγγέλλωσι] Haec verba ex veteri exemplari repoſui in locum illorum, πάντας ἀφεῖναι, ἵνα μὴ διατελῶσι. Haec autem ἐπ' αὐτῶν, quae habes verſu proxime ſequenti, ſi corrupta non ſunt, praepoſitio ἐπὶ hic ita accipitur, ut cum dicitur ἐπὶ ἄρχοντος Ναυσικλέους. Steph. Stephani lectio e vetere libro deſumpta, convenientior eſt. ἐπ' αὐτῶν autem, ſequenti verſu, ſi mendo careat, Stephanus accipiendum putat pro: *ſub ipſorum imperio; ipſis imperium tenentibus.* Sylb. Maluit quidam pro ἐπ' αὐτῶν legere ἀπ' αὐτῶν. I. B.

incolasque eieciſſe] *omnes e medio ſuſtuliſſe, ne divulgarent, neve coitione* -- -- Nic.

Res ſane memorabilis, de qua viri eruditi exquiſite diſputarunt, ſed non multum effecerunt. Neque eſt enim ulla inſula, in quam ea, quae hic leguntur, cadant. Fuerunt tamen, qui continentem intelligi voluerint, quam Americam vocamus; e. gr. Joh. Goropius Becanus in *Originum Antwerpianarum* lib. 3 p. 304 edit. Plantin. Adrianus Turnebus lib. 20 *Adverſariorum* cap. 11. Jacobus Pamelius in annotationibus ad Tertulliani *Apologeticum.* Eras. Schmidius in oratiuncula de America, quae adiuncta eſt carminibus Pindari. pag. 260. Sed Joh. Voſſius Britanniam fuiſſe credit in lib. *de ſcientiis mathematicis* cap. 42 §. 10 pag. 245. Bocharto vero in *Geograph. ſacra* lib. 1 cap. 38 p. 716 ſuſpecta omnia viſa ſunt. Conf. Gesneri Gottingenſis praelectio ſecunda de navigationibus extra columnas Herculis, quae adiuncta eſt Orphei *argonauticis* p. 457; itemque Cellarii *geograph.* II p. 253. Ceterum eiusdem generis eſt Diodori Siculi enarratio de inſula, navigatione aliquot dierum verſus occidentem a Libya remota, fertiliſſima, pulcerrima, a Phoenicibus tempeſtate eo delatis detecta, quam ſibi Carthaginienſes ſervaverint perfugium rebus ſuis forte perditis, ideoque excluſerint colonos alios. Vid. lib. 4 pag. 300 edit. Wechel. Confer. Jackſon chronologiſche Alterthümer pag. 951.

Cap.

Cap. LXXXVI.

Ἐκ τῆς Ἰταλίας φασὶν ἕως τῆς Κελτικῆς καὶ Κελτολιγύων καὶ Ἰβήρων εἶναί τινα ὁδὸν Ἡράκλειαν καλουμένην. δι᾽ ἧς ἐάν τε Ἕλλην, ἐάν τε ἐγχώριός τις πορεύηται, τηρεῖσθαι ὑπὸ τῶν παροικούντων, ὅπως μηδὲν ἀδικηθῇ. τὴν γὰρ ζημίαν ἐκτίνειν καθ᾽ οὓς γένηται τὸ ἀδίκημα.

Ex Italia ferunt viam adusque Celtas Gallos et Celtiberos protendi, Heracleam vocant, in qua et Graeci et indigenae tranſeuntes, ab incolis obſervantur, ne quid iis male forte accidat, quippe quod poenas ii pendunt, damnumque lege ſarciunt, in quorum finibus datum fuerit.

Natalis de Comitibvs.

Viam quandam eſſe inquiunt ex Italia in Celtarum usque regionem et in Celtiberorum ac Iberorum, quae Heraclea nuncupatur, per quam ſive Graecus aliquis ſive indigena proficiſcatur, cuſtoditur ab accolis nequid patiatur, quoniam ſicut conflata ſit iniuria poenas dat is, apud quem facta fuit iniuria.

τῆς Κελτικῆς] Interpres videtur legiſſe τῆς Κελτικῆς καὶ τῶν Κελτιβήρων, *adusque Celtas Gallos et Celtiberos.* Sylb.

καθ᾽ οὓς γένηται] Leon. et Camot. καθ᾽ ὃν, parum convenienter. Sylb. Codex Vindob. οὓς ἂν γένηται. I. B.

Gallos et Celtiberos] *Celtoligures et Iberos.*

ne quid iis male] *ne quid iis mali forte accidat, nam poenas* - - Nic.

Iberia, Ἰβηρία Graecis ſcriptoribus eſt Hiſpania, ab Ibero fluvio denominata, unde Hiſpani Ἴβηρες, quaſi Iberes, quod in decompoſito nomine Celtiberorum, qui nobiliſſimus populus fuit Hiſpaniae, ſuperfuiſſe obſervatur. Celtae quidem Galliam inhabitarunt, ſed horum nomen Graeci antiqui latius extenderunt, ut et Hiſpanos atque non raro omnes Germa-

Germaniae occidentalis nationes comprehenderint; quem ad modum Scythas vocaverunt omnes Germaniae ſeptemtrionalis gentes, quarum fines ignorarunt. Κελτολιγύων infrequens nomen occurrit apud Strabonem lib. 4 p. 311. *Hos antiqui Graecorum Ligyas* (Λίγυας) *vocarunt, et regionem quam tenent Maſſilienſes, Liguſticam* (Λιγυστικήν); *poſteriores Galloligures* (Κελτολίγυας) *eos dixerunt, campeſtremque iis regionem omnem usque ad Rhodanum adſignarunt.* De iis ſeparate nec Cellarius nec Cluverus egerunt. Graeci, quibus Germaniae et totius Europae ſeptemtrionalis deſcriptio parum cognita erat, videntur gentes inter Celtas atque Lygias appellaſſe Celtolygias, quem ad modum gentes inter Celtas Scythasque nominarunt Κελτοσκύθας, quod nomen legitur apud Plutarchum in *Mario.* Iſti Λίγυες ſeu *Ligures* diſtinguendi ſunt a *Lygiis*, quorum ſedes fuit ad Viſtulam fluvium, de quibus conf. Cluver. *German. ant.* lib. 3 c. 33 pag. 624 et Spener *notit. German.* lib. 5 cap. 5 p. 112. De Heraclea nihil quidquam certi habeo; liceat modo interrogare viros doctos, num ſit Ηράκλεια Κελτικῆς apud Stephanum, de qua urbe Plinius lib. 3 cap. 4 p. 146 loqui videtur: *ſunt*, inquiens, *auctores, et Heracleam oppidum in oſtio Rhodani fuiſſe.*

Hoſpitalitas maiorum noſtrorum, quam auctor laudat, comprobatur teſtimoniis totius antiquitatis. Potiſſimum huc ſpectant de Celtis verba Nicolai Damaſceni in libello *de moribus gentium*, quae ſervavit Stobaeus pag. 305. μείζω δ' ἐστὶν ἐπιτιμία κατὰ τοῦ ξένου ἀνελόντος, ἢ πολίτην. ὑπὲρ τοῦ μὲν γὰρ θάνατος ἡ ζημία· ὑπὲρ τοῦ δὲ πολίτου φυγή. *Graviorem etiam poenam apud eos luit, qui peregrinum, quam qui civem interemerit. Illi enim mors irrogatur, iſti exilium indicitur.* Libellus Nicolai adiunctus eſt Ariſtotelis *politicis* ed. Heinſii p. 1011. Diodorus lib. 5 de Celtiberis, Hispanica gente: *Quod ad mores attinet, erga maleficos et hoſtes ſunt crudeles; erga hoſpites vero mites atque humani; peregrinis enim omnibus hoſpitium ultro offerunt; hoſpitalitatisque inter ſe officiis certant. Quos peregrini comitantur, eos laudant, diisque caros arbitrantur.* Idem paulo ante de Gallis ſimul et Germanis: *Ad convivia peregrinos quoque vocant; coënaque finita, tum demum qui ſint, quidque petitum venerint, ſciſcitantur.* Caeſar *de B. G.* lib. 6 cap. 23: *Hoſpites violare, fas non putant; qui quaque de cauſſa ad eos venerunt, ab iniuria prohibent ſanctosque habent: iis omnium domus patet, victusque communicatur.* Tacitus de moribus German. cap. 21: *Convictibus et hoſpitiis non alia gens effuſius indulget. Quemcumque mortalium arcere tecto, nefas habetur; pro fortuna quisque apparatis epulis excipit. Cum defecerit, qui modo hoſpes fuerat, monſtrator hoſpitii et comes, proximam domum non invitati adeunt, nec intereſt; pari humanitate accipiuntur. Notum ignotumque, quantum ad ius hoſpitii, nemo diſcernit.* Pertinet etiam huc lex Burgundionum p. 282: *Quicunque hoſpiti venienti tectum aut focum negaverit, trium ſolidorum in latione mulctetur.* caet. Itemque lex Slavorum in Helmoldi *chron. Slavorum* lib. 1 cap. 82: *Si quis, quod rariſſimum eſt, peregrinum hoſpitio removiſſe deprehenſus fuerit, huius domum vel facultates incendio conſumere licitum eſt,*

eſt, *atque in id omnium vota pariter conſpirant.* Conf. Mela lib. 3 cap. 3. Cluverus l. c. lib. 1 cap. 9 p. 139. *Hiſtoire des Celtes par* Pelloutier, à la Haye 1750. 1 pag. 530. Perizonius ad Aeliani *var. hiſt.* lib. 4 cap. 1 p. 296.

CAP. LXXXVII.

Φασὶ δὲ παρὰ τοῖς Κελτοῖς φάρμακον ὑπάρχειν τὸ καλούμενον ὑπ᾽ αὐτῶν τοξικόν· ὃ λέγουσιν οὕτω ταχεῖαν ποιεῖν τὴν φθορὰν, ὥστε τῶν Κελτῶν τοὺς κυνηγοῦντας, ὅταν ἔλαφον ἢ ἄλλό τι ζῶον τοξεύσωσιν, ἐπιτρέχοντας ἐκ σπουδῆς ἐκτέμνειν τῆς σαρκὸς τὸ τετρωμένον, πρὸς τὸ τὸ φάρμακον μὴ διαδοῦναι, ἅμα μὲν τῆς προσφορᾶς ἕνεκα, ἅμα δὲ ὅπως μὴ σαπῇ τὸ ζῶον. εὑρῆσθαι δὲ τούτῳ λέγουσιν ἀντιφάρμακον, τὸν τῆς δρυὸς φλοιόν· οἱ δ᾽ ἕτερόν τι φύλλον, ὃ καλοῦσι κοράκιον, διὰ τὸ κατανοηθῆναι ὑπ᾽ αὐτῶν κόρακα, γευσάμενον τοῦ φαρμάκου, καὶ κακῶς διατιθέμενον, ἐπὶ τὸ φύλλον ὁρμήσαντα τοῦτο, καὶ καταπιόντα, παύσασθαι τῆς ἀλγηδόνος.

Apud Celtas venenum reperiri tradunt, quod Xenicum ipſi appellant, tanta celeritate inficiens necansque, ut venatores Celtae cum cervum iaculo tincto percusſerint, feſtinato adcurrant, carnemque vulneratam exſecent, ne veneno promeante animal putrefiat, alimentoque inutilis caro reddatur. Verum inventum eſſe huic antipharmacum corticem quercinam, aut, ut volunt alii, folium quod κοράκιον ab ipſis appellatur, inde nimirum quod obſervatione compertum ſit, corvum ex guſtato veneno male affectum herbam eam adiiſſe, moxque ut glutivisſet, doloribus liberatum eſſe.

NATALIS DE COMITIBVS.

Dicunt et venenum apud Celtas reperiri, quod peregrinum ſit dictum, ita celerem facit internecionem, ut venantes Celtae ubi cervum vel aliud animal iaculis percuſſerint, ſedulo accurrant, carnemque vulneratam excidant ne diffundatur venenum; quod quidem partim cibi cauſſa, partim ne animal putreſcat, efficiunt. Huic rei remedium inventum eſſe corticem quercuum aſſerunt, alii aliud folium dicunt, quod vocatur corvacium, quoniam ab ipſis cognitum eſt quod corvus remedium illud deguſtaverit, qui male affectus ad ipſum folium irruit, atque cum ipſum ediſſet ſtatim liberatus eſt dolore.

ὑπ' αὐτῶν τοξικὸν] Leon. et Cam. ξενικὸν, parum convenienter. SYLB.

ἢ ἄλλό τι ζῶον τοξεύσωσιν] *aut aliud animal.* Codex Vindob. τοξεύσουσιν. I. B.

πρὸς τὸ τὸ φάρμακον μὴ διαδοῦναι] Malim πρὸς τὸ τὸ φάρμακον μὴ διαδῦναι, *ne venenum penetret.* SYLB.

ἕτερόν τι φύλλον] ſi hic et paulo poſt φυτὸν malis pro φύλλον, per me licet. SYLB.

quod xenicum] *toxicum.* promeante] *ſerpente.*

Caeſar *de bello Gallico* lib. 6 cap. 21 de maioribus noſtris: *vita omnis in venationibus ac ſtudiis rei militaris conſiſtit;* et lib. 4 cap. 1. Iſidorus *orig.* lib. 9 cap 2 p. 210 *Germaniae gentes,* inquit, *venatu vivebant.* Conf. Tacitus *de mor. German.* cap. 15 et Arrianus *de venatione*, qui Celticos et venatores et canes paſſim laudat. Hae gentes in venatu ſagittas veneno tingere ſolebant, ſed venenum, quo utebantur, non ſatis conſtat, cum auctores diſſentiunt, quorum ipſa verba adſcribere e re fore iudicavimus. Plin. lib. 27. cap. 11 p. 433: *Limeum herba appellatur a Gallis, qua ſagittas in venatu tingunt medicamento, quod venenum cervarium vocant.* Idem lib. 25 cap. 5 p. 368: *Galli ſagittas in venatu elleboro tingunt, circumciſoque vulnere teneriorem ſentiri carnem affirmant.* (Propterea, puto, quoniam venenum putredinem maturabat). A. Gellius *noct. Attic.* lib. 17 cap. 15: *Praeterea ſcriptum legimus, Gallos in venatibus tingere elleboro ſagittas; quod his ictae exanimatae ferae teneriores ad epulas fiant; ſed propter*

pter ellebori contagium vulnera ex ſagittis facta circumcidere latius dicuntur. Celſus *de medicina* lib. 5 cap. 27: *venatoria venena, quibus Galli praecipue vtuntur, non guſtu, ſed in vulnere nocent.* Strabo lib. 4. p. m. 304: καὶ τοῦτο δὲ τῶν πιστευομένων ἐστὶν, ὅτι ἐν τῇ Κελτικῇ φύεται δένδρον, ὅμοιον συκῇ, καρπὸν δ' ἐκφέρει παραπλήσιον κιονοκράνῳ Κορινθιουργεῖ· ἐπιτμηθεὶς δ' οὗτος, ἀφίησιν ὀπὸν θανάσιμον πρὸς τὰς ἐπιχρίσεις τῶν βελῶν. *Creditum eſt id quoque, in Gallia arborem naſci ficus ſimilem, quae fructum edat forma capituli columnae Corinthiaci, qui fructus inciſus ſuccum emittat, iaculis inunctus qui ſit lethalis.* Ibi non Κελτικῇ, ſed Βελγικῇ legendum eſſe, monent editores. Conf. Theophr. *hiſt. plant.* lib. 9 cap. 15 p. 1116. Venenum, quod Celtis in vſu fuit, Toxicum nominatum eſſe, complures, praeter noſtrum, confirmarunt auctores. *Toxicum,* inquit Feſtus, *dicitur cervarium venenum, quo quidam perungere ſagittas ſoliti ſunt.* Etymon nominis recte attulit Nicolaus Leonicenus in libro *De erroribus medicorum*, pag. 48. *Toxicum,* inquit, *genus eſt veneni, quo ſagittae ab antiquis tingebantur; hinc enim illi apud Graecos nomen, quoniam miſſilia, quae ipſi toxeumata appellant, hoc potiſſimum medicamine inficerentur.* Hoc etymon approbatum etiam a Mercuriali lib. 2 *de venenis* cap. 10, docuit iam Dioſcorides *alexiph.* cap. 20 p. 409: τὸ δὲ τοξικὸν δοκεῖ μὲν ὠνομάσθαι ἐκ τοῦ τὰ τόξα τῶν Βαρβάρων ὑπ' αὐτοῦ χρίεσθαι. *Toxicum ex eo appellatum creditur, quod Barbarorum ſagittae eo illinerentur.* Scythicum etiam illud vocatum eſſe, auctor eſt ſcholiaſtes Nicandri ad *alexiph.* v. 207. Is hoc venenum potu necare perhibet, quod affirmat et ipſe Dioſcorides l. c. etſi Celſus contendat, venatoria venena non potu nocere. Non audiendus eſt Plinius lib. 16 cap. 10 p. 10, exiſtimans, quod ex arbore taxo ſagittae fierent, quae venenis tingebantur, inde iis taxicorum ſive toxicorum inditam eſſe appellationem. Ceterum ſagittas veneno tinctas venatoribus circa Maſſiliam in vſu fuiſſe medio adhuc ſaeculo XIV, probatur in *Hiſtoire de Marſeille par* A. de Ruffi II p. 283, his verbis: " J'ai „vû des titres qui m'aprenent qu' „environ le milieu du quatorzième „ſiècle le Viguier permettoit de chaſ„ſer aux chevreuils, aux cerfs et aux „ſangliers avec la fléche empoiſon„née".

Sed quale fuerit Toxicum, non facile apparet. Sunt qui illud proprium veneni genus putant, ſimplex ſcilicet, ſeu e planta quadam expreſſum, quam ſententiam probare videtur Dioſcorides in prooemio lib. 6 ſeu *alexiph.* atque Galenus lib. 2 *de antidot.* ex Aſclepiadis ſententia Toxicum venenis ſimplicibus annumeravit. His argumentis adductus Conr. Geſnerus credidit toxicum fuiſſe Toram, id eſt plantam olim ad Aconita relatam, de qua iam egimus ad cap. 6. Conf. Geſneri *hiſt. quadrup.* I. p. 372 et 746. Equidem eis aſſentior, qui cuncta venena venatoria ſeu cervaria exiſtimant vocata eſſe eo nomine, quae vero e variis ſtirpibus confecta eſſe conſtat, cum auctores et aconitum et elleborum et pardalianchem, immo ſerpentium ſaniem nominaverint; conf. infra cap. 153.

Verum dubitare licet, an Ariſtoteles ſcripſerit τοξικόν. Etenim inter-

terpres noſter illud venenum *Xenicum* appellari auctor eſt, et Natalis de Comit. nomen Graecum reddidit Latine *peregrinum*. Atque Conr. Geſnerus, qui haec Ariſtotelis verba ſaepius repetiit, ſemper Xenicum, nunquam Toxicum reddidit. Quin etiam vir eruditiſſimus Plinium ex Ariſtotelis noſtri verbis emendandum exiſtimat, ita vt loco iam laudato legendum ſit non Limeum, ſed Xenicum. Verum adſcribam ipſa viri verba, quae ab Harduino praetermiſſa video. *Limeum Plinii*, inquit, *videtur idem quod Ariſtotelis Xenicum, et forte ita legendum erat. Nam cur Limeum dicatur, ratio nulla ſe offert, Xenicum vero tanquam arſenicum ab eadem veneni vi dictum aliquis coniecerit.* Sylburgius etiam teſtatur, eſſe in vetuſtiſſimis exemplis huius libri *ξενικὸν*, quod ipſe in editione Aldina anni 1495 pag. 410. b. invenio.

Duplex remedium contra illud venenum habebant Celtae; alterum erat cortex quercina, *φλοιὸς δρυὸς*, quam eodem nomine laudarunt Dioscorides *alexiph.* cap. 20 p. 409, et *parabil.* lib. 2 cap. 139 p. 121, atque Aetius *tetrab.* 4 *ſerm.* 1 cap. 70. Alterum remedium vocat noſter *φύλλον*, folium, ſed quodnam hoc ſit, ignoratur. Afferam tamen coniecturam, quam a Conr. Geſnero accepi, qui *hiſt. quadrup.* p. 372. ſuſpicatur, intelligi debere herbam, quam pentaphyllum vocarunt veteres. Saltem a Dioſcoride in *Alexiph.* vbi remedia contra toxicum recenſet, laudatur *ἡ τῆς πενταφύλλου ῥίζα.* De nomine Coracion Geſnerus l. c. ita: *alludit ad coracion aliquo modo vocabulum tora, cuius antipharmacum hodie antoram, quaſi antitoram appellant.*

Cap. LXXXVIII.

Ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ λέγουσι τῶν δρυμῶν ἐμπρησθέντων ὑπό τινων ποιμένων, καὶ τῆς γῆς διαθερμανθείσης ὑπὸ τῆς ὕλης, φανερῶς ἀργύρῳ ῥεῦσαι τὴν χώραν, καὶ μετὰ χρόνον σεισμῶν ἐπιγενομένων, καὶ τῶν τόπων ῥαγέντων, πάμπληθες συναχθῆναι ἀργύριον. ὃ δὴ καὶ τοῖς Μασσαλιώταις πρόσοδον ἐποίησεν οὐ τὴν τυχοῦσαν.

In Iberia aiunt combuſtis aliquando a paſtoribus ſylvis, calenteque ex ignibus terra, manifeſtum argentum defluxiſſe. Cumque poſtmodum terrae motus ſuperveniſſent, eruptis hiatibus magnam copiam argenti ſimul collectam, atque inde etiam Maſſilienſibus proventus non vulgares obtigiſſe.

Nata-

Natalis de Comitibvs.

Fama eſt quod locus arboribus conſitus a nonnullis paſceribus fuit incenſus, mox cum terra ſub ſilva fuiſſet calefacta, argenti rivi palam deſluxerunt, terrae motuque, poſt non nulla tempora facto locisque disruptis plurimum collectum fuit argentum, quod non mediocrem proventum auxit Maſſilienſibus.

συναχθῆναι ἀργύριον] Codex Vindobon. *ἄργυρον.* I. B.

eruptis hiatibus] *patentibus ibi hiatibus.* Nic.

Metallorum inventionem retulerunt veteres ad ſilvarum exuſtionem, factamque inde metallorum colliquationem, putantes nimirum, metalla, quae in venis terrae diſperſa iacebant, confluxiſſe in vnam maſſam, quam cum laevem ſplendidamque viderint homines, ſuſtulerint experturi, cui vſui res iſta tam nitida inſerviret. Ita inventionem eleganter admodum expoſuit Lucretius lib. 5, 1240. Atque Seneca *ep.* 90 p. 575: *incendio ſilvarum*, inquit, *aduſta tellus*, *in ſummo venas iacentes liquefacta fudit.* Neque ſolus Ariſtoteles eſt, qui in Hiſpania eodem modo metalla inventa eſſe, tradidit. Conſentiunt enim Strabo lib. 3 p. 218, qui Poſidonio auctore vſus de metallis Turditaniae loquitur; Athenaeus lib. 6 cap. 4 p. 233, ſed qui de Galliae montibus loquitur; Diodorus Sic. lib. 5 p. 310; Iuſtinus lib. 44 cap. 3. Clemens Alexandr. *ſtromat.* lib. I p. 335 edit. quae prodiit Coloniae 1688, *τὸν Ἴδης ἐμπρησμὸν καὶ τὴν εὕρεσιν τοῦ σιδήρου* enarrans eandem inveniendi occaſionem indicare videtur. Plurimi id in montibus Pyrenaeis accidiſſe volunt, quos ſilvis conſitos fuiſſe probant auctores. Silius lib. 3, 415: *At Pyrenaei frondoſa cacumina montis.* Tamen in eo ſaltem erraſſe noſtrum credo, quod ſilvas Pyrenaeas habuiſſe quercus ſcripſerit, cum, ni fallor, ex pinorum genere arbores ibi proveniunt. Rectius itaque Strabo lib. 3 p. 245: *αὐτῆς δὲ τῆς Πυρήνης τὸ μὲν Ἰβηρικὸν πλευρὸν εὔδενδρόν ἐστι παντοδαπῆς ὕλης, καὶ τῆς ἀειθαλοῦς. Ipſius Pyrenes Hiſpanicum latus arborum dives eſt, omnis generis ſilvam habet, etiam perpetuo virentem.* Scilicet non quercus, ſed pini atque abietes ſemper virent. Probant etiam ſententiam noſtram, quae Silius lib. 3, 442 de Annibale:

Iamque per et colles et denſos abiete lucos
Bebryciae Poenus fines tranſcenderat aulae.

Caſaubonus ad Strabonem lib. 3. p. 217 contendit, fabulae anſam dediſſe nomen *πυρήνης*, cum Graeci ſibi perſuaſerint, *ἀπὸ τοῦ πυρὸς* vocatam eſſe *τὴν Πυρήνην.* Sed de nominis origine vide varias coniecturas in Bocharti *geograph.* p. 693. Fabuloſam

etſi rem eſſe non negamus, tamen ſcriptores adeo recentiores protulerunt exempla eiusdem generis, qualia collegit Goguet I. p. 143, 146 edit. German. Fabulae probabilitatem aliquam conciliare videntur. Strabo ac Diodorus, qui tam largam auri copiam in Hiſpania fuiſſe tradunt, vt illud non raro repertum ſit in ſumma tellure, ſeu ſummo terrae corio, vti loquitur Plinius. Neque ſoli ſilvarum exuſtioni tribuit noſter auri inventionem, ſed terrae motum etiam in cauſſa fuiſſe narrat, quo fortaſſe montium fiſſurae et avulſiones extiterunt.

Μασσαλία, Maſſilia, vrbs Galliae Narbonenſis, portu et emporio celeberrima, Phocaeenſium, Ioniae civitatis colonia. Μασσαλιῶται, quod nomen apud Stephanum ſimplici σ ſcriptum occurrit, condiderunt in Hiſpania aliquot vrbes, e. c. Emporium, quam vrbem in ora maritima Catalauniae, Strabo atque Stephanus vocant κτίσμα Μασσαλιωτῶν, *opus Maſſilienſium.* Ita iis, qui in Hiſpania mercaturam faciebant, magna e metallis Hiſpanicis pecunia rediit. Conf. *Provinciae Maſſilienſis annales* auctore I. B. Quesnay. Lugduni 1657. fol. p. 15. *Hiſtoire de la ville de Marſeille par* A. de Ruffi. A Marſeille 1696. fol. I pag. 18.

CAP. LXXXIX.

Εν ταῖς γυμνασίαις ταῖς κειμέναις νήσοις κατὰ τὴν Ιβηρίαν μετὰ τὰς λεγομένας ἑπτὰ, αἱ μέγισαι δοκοῦσιν εἶναι, φασὶν ἔλαιον μὴ γίνεσθαι ἐξ ἐλαιῶν, ἐκ δὲ τῆς τερμίνθου κομιδῆ πολὺ, καὶ εἰς πάντα ἁρμόττον.

In Gymnaſiis inſulis, quae ad Iberiam ſitae ſunt, poſt ſeptem illas, maximae, aiunt oleum non ex olivis, ſed e terebintho magna copia reddi, ad vſus omnes accommodatum.

NATALIS DE COMITIBVS.

In gymnaſiis inſulis iuxta Iberiam adiacentibus, quae maximae, videntur eſſe poſt ſeptem vocatas, oleum non naſci ex olea dicunt, at plurimum fieri ex terebintho et ad omnia accommodatum.

Εν ταῖς γυμνασίαις] Sic Leon. et Cam. itidemque interpres: *in Gymnaſiis inſulis.* Noſtra ſcriptura per *η*, extat etiam apud Stephanum Byzantium, qui nomen iſtud formatum ſcribit ab appellativo *γύμνης γύμνητος*, propterea quod aeſtate nuda incederet ea gens; alio vocabulo dictos eſſe Baleares. SYLB. Codex Vindob. *Γυμνησίας*. I. B.

τῆς τερμίνθου] C. Vindob. *τερβίνθου*. I. B.

Gymneſiae inſulae, quae etiam Baleares dictae. Illud nomen ſortitae dicuntur, vel quod aeſtate harum incolae nudi incederent, vel quod Boeotorum aliqui facto naufragio illuc nudi appulerint. Conf. Euſtathius in Dionyſium 456 et Iſacius in Lycophronis *Caſſan.* 633. Potiſſimum huc ſpectant verba Strabonis lib. 14 p. 967: *ὧν* (*τῶν Γυμνησίων*) *τὴν μείζω φησὶ Τίμαιος μεγίστην εἶναι μετὰ τὰς ἑπτὰ, Σαρδὼ, Σικελίαν, Κύπρον, Κρήτην, Εὔβοιαν, Κύρνον, Λέσβον· οὐκ ἀληθῆ λέγων· πολὺ γὰρ ἄλλαι μείζους· φασὶ δὲ τοὺς Γυμνητὰς ὑπὸ Φοινίκων Βαλεαρίδας λέγεσθαι, διότι τὰς γυμνασίας βαλεαρίδας λεχθῆναι. Harum, quae eſt grandior, eam Timaeus omnium inſularum maximam aſſerit poſt ſeptem has: Sardiniam, Siciliam, Cyprum, Cretam, Euboeam, Corſicam, Lesbum; ſed falſum dicit, cum ſint aliae multo maiores. Gymnetas aiunt a Phoenicibus Balearides vocatos, quod gymnaſias* (exercitationes corporis) *ii dicant balearidas.* Eadem refert Diodorus lib. 5. Nominis igitur rationem ſic expoſuit I. C. Wernsdorf in *exercitatione de antiquitatibus Balearicis* p. 12: "Non „aliam, inquiens, notionem Gymneſiarum, quam Balearium, eſſe, credo, idque nomen tributum eſſe inſulis a Graecis, ut proprium earum „et vernaculum exprimerent. Scilicet Strabone recte obſervante, *γυμνητες* a Graecis dicti ſunt, qui Phoenicum lingua Baleares dicebantur, „atque *Γυμνησιαι απο των γυμνητων*. „*Γυμνητες* autem Graecis ſunt omnes „levis armaturae milites, praeſertim „funditores, quod praeter fundam „vix aliud telum gerebant, et, quo „expeditiores eſſent in acie, haud „multis corporum munimentis vtebantur. Conf. Heſychius. Gymneſiae igitur a Graecis perinde, ut „Baleares a Romanis, ab vſu fundae, „quo incolae pollebant, dictae ſunt."

Diodor. Sic. lib. 5 p. 297 auctor eſt, oleam non provenire in Balearibus, habere tamen Pityuſam, ſeu Ebuſum, oleas oleaſtris inſitas, *τὰς ἐλαίας ἐμπεφυτευμένας ἐν τοῖς κοτίνοις*. Sed oleum ex oleaſtro dicitur tenue eſſe, multoque amarius quam oleae, tantum ad medicinam vtile. Plin. lib. 15 cap. 7. Fructus vero oleae oleaſtro inſitae, licet grandiores ſint, parum dant olei. Conf. Plin. 15, 3, vbi de olivis, quae phauliae dicebantur, quas eſſe olivas oleaſtro inſitas, probat Pollux lib. 7 cap. 9 ſect. 46. Propter hanc olei penuriam, terebinthi oleum in vſum receperunt. Atque etiam nunc incolas Balearis minoris oleo maſtichino in cibis aliisque rebus plurimum vti, enar-

enarrat Georgius Cleghorn in Beſchreibung der Inſel Minorka p. 305, qui libellus adiectus eſt volumini octavo der Göttingiſchen Sammlung merkwürdiger Reiſen. Τέρμινθος eſt arbor Linneo dicta *Piſtacia terebinthus*, quae a ſcriptoribus recentioribus plerumque vocatur *τερέβινθος*, quamquam hoc nomen etiam ſemel, ſed incuria deſcribentium, apud Theophraſtum *hiſt. pl.* 3, 15 occurrat. *Τέρμινθός ἐστιν, ἣν καλοῦμεν τερέβινθον*, *Geopon.* lib. 10 cap. 73 p. 751. Haec arbor, quae provenit plurimis Luſitaniae, Hiſpaniae et Galliae Narbonenſis locis, auctore Cluſio *hiſt. plant. rariorum* lib. 1 p. 15, praebet reſinam, quae Graecis dicitur *ῥητίνη τερμίνθινη*, Latinis Terebinthina, unde hodie conficitur oleum terebinthinae, quod veteres ignorarunt, quippe quod arte deſtillatoria elicitur. Oleum vero, quo vſi ſunt Baleares, fuit oleum e fructu expreſſum, cuius conficiendi modum viresque medicas docet Dioſcorides lib. 1 cap. 50 p. 28. Hodie illud negligitur. Solebant vero Baleares ſibi corpora inungere oleo, quod adipe ſuillo miſcebant, auctore Diodoro, qui tamen non terebinthinum, ſed lentiſcinum, ſeu maſtichinum, oleum dixit. Sed terebinthus atque lentiſcus arbores eiusdem generis adeo ſimiles ſunt, ut facile commutentur. *ἐλαίου δὲ παντελῶς σπανίζοντες, κατασκευάζουσιν ἐκ τῆς σχίνου, καὶ μιγνύντες ὑείῳ στέατι, τὰ σώματα αὐτῶν ἀλείφουσι τούτῳ.* *Magna olei inopia laborant; ideo expreſſam e lentiſco pinguedinem cum ſuillo adipe commiſcent, hisque corpora ſua inungunt.* Diod. lib. 5 p. 297. De hoc ungendi more optime egit, quem modo laudavimus, Wernsdorf.

Cap. XC.

Λέγουσι δὲ οὕτω τοὺς οἰκοῦντας αὐτὰς Ἴβηρας καταγύνους εἶναι, ὥστε ἀντὶ ἑνὸς σώματος θηλυκοῦ διδόναι τοῖς ἐμπόροις τέτταρα καὶ πέντε σώματα ἄρρενα. στρατευόμενοι δὲ παρὰ Καρχηδονίοις, τοὺς μισθοὺς ὅταν λάβωσιν, ἄλλο μὲν οὐδὲν (ὡς ἔοικεν) ἀγοράζουσι, γυναῖκας δέ. οὐ γὰρ χρυσίον οὐδὲ ἀργύριον ἔξεστι παρ'

Porro ipſos Iberos in mulieres adeo pronos (eſſe), ut pro uno femineo corpore, quatuor aut quinque maſcula cum mercatoribus commutent. Quocirca Carthaginienſibus militantes ſtipendia in feminarum coemptionem tantum impendunt, cum poſſidere iſthic argentum non liceat. Hinc orta receptaque lege,

αὐτοῖς οὐδένα ἔχειν. ἐπιλέγεται οὖν τι τοιοῦτον ἐπὶ τῷ κωλύειν χρήματα εἰσάγειν αὐτούς, ὅτι τὴν στρατείαν Ηρακλῆς ἐποιήσατο ἐπὶ τὴν Ιβηρίαν, διὰ τοὺς τῶν ἐνοικούντων πλούτους.

ge, quod Hercules aliquando bellum Hiſpaniae intuliſſet, divitiis incolarum invitatus.

NATALIS DE COMITIBVS.

Ita vero Iberos incolas feminarum ſtudio detineri inquiunt, ut quatuor vel quinque mares, pro una femina dent mercatoribus; qui ubi militantes ſtipendia capiunt a Carthaginenſibus, nihil aliud, niſi feminas, emunt, non enim licet apud illos aurum vel argentum poſſidere. Dicitur illud denique quod idcirco prohibiti ſint pecuniam in patriam importare, quod Hercules divitiarum cauſſa ipſorum incolarum in Iberiam militaverit.

τοὺς οἰκοῦντας αὐτάς] *Dicunt vero incolentes eas* (inſulas Gymneſias) *Iberos adeo eſſe muliebrioſos,* —

καταγύνους] Leon. et Cam. καταγύναικας; poetice. Quae hic incluſa ſequuntur, abſunt ab eisdem editionibus. SYLB.

argentum non liceat] *aurum aut argentum.*

Ad haec explicanda ſufficient verba Diodori Sic. lib. 5 p. 297, quae Latine adſcribamus. *Maxime omnium in amorem feminarum* (φιλογύναιοι) *ſunt effuſi Gymneſiarum incolae, quas tanti aeſtimant, ut cum mulieres a piratis captae illuc advehuntur, tribus aut quatuor viris unam aliquam rediment. — — Argenteis vero aureisque nummis haudquaquam utuntur; ſed et importari horum quicquam ad ſe vetant. Cuius hanc cauſſam afferunt. Quod Hercules quondam Geryoni Chryſaoris filio bellum propterea intulerit, quia magnam argenti et auri vim poſſideret. Ut tutas ergo ab inſidiis facultates ſuas retineant, nihil cum auri argentique divitiis ſibi commune fore ſanciverunt. Iuxta hoc igitur decretum, cum Carthaginienſibus olim militarent, nihil in patriam ſtipendiorum referebant, ſed in mulierum atque vi-*

ni emtionem id totum inſumebant. De Herculis in Iberiam itinere ad Geryonem, filium Chryſaoris, qui ἀπὸ τοῦ πλούτου τὴν προσηγορίαν habuiſſe dicitur, vid. Diodor. Sic. lib. 4 cap. 17 p. 224. Conf. ill. Heynius ad Apollodorum p. 390 et Bochart. *geogr.* p. 729. Neſcio, an haec vetuſtiſſima lex Iberorum in cauſſa ſit, cur in Baleari minori ſeu Minorca multi quidem nummi Romani, ſed omnes aenei, nulli aurei vel argentei, reperiantur. Vid. Armſtrong Beſchreibung der Inſel Minorca, pag. 243.

Cap. XCI.

Εν τῇ τῶν Μασσαλιωτῶν χώρᾳ περὶ τὴν Λιγυστικὴν φασὶν ἔιναί τινα λίμνην, ταύτην δε ἀναζεῖν καὶ ὑπερχεῖσθαι, καὶ τοσούτους ἰχθῦς ἐκβάλλειν τὸ πλῆθος, ὥστε μὴ πιστεύειν. ἐπειδὰν δὲ οἱ ἐτησίαι πνεύσωσιν, ἐπιχώννυσθαι τὸ ἔδαφος ἐπ᾽ αὐτῆς, καὶ τοιοῦτον κονιορτὸν γίνεσθαι αὐτόθι, καὶ ἀποστερεοῦσθαι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς, ὡσανεὶ ἔδαφος· τοῖς δε τριόδουσι διακόπτοντας τοὺς ἐγχωρίους, ἑτοίμως ὅσους ἂν βούλωνται ἰχθύας ἐξαίρειν ἐξ αὐτῆς.

In finibus Maſſilienſium circa Ligyſticam, lacus eſſe fertur, qui ebulliens effuſusque, piſcium multitudinem immenſam, verique fidem ſuperantem eiiciat. Ceterum flantibus Eteſiis tantum pulverem concitari, ut coacervata in lacum humo ſicca, ſuperficiem obtegat, inque formam redigat areae; vnde indigenis licet pertuſa ſiccitate in triviis quotcumque libitum eſt piſces citra negotium eximere.

Natalis de Comitibvs.

In regione Maſſilienſium circa oram Liguſticam ſtagnum quoddam eſſe ferunt ebulliens, quod effluat extra, tantamque piſcium copiam emittat, ut credi non poſſit, verum ubi ſtaverint Eteſiae ſupremam

mam partem ita pulvere obduci, tantumque pulveris ibi exiſtere, ut ſuperficies occultetur, appareatque pavimentum ac terra ſolida. Mox cum incolae tridentibus diſruperint pavimentum, perſacile eſt illis quotquot voluerint piſces eximere.

ἀποϛερεοῦσθαι] verbum *ἀποϛερεόω*, *firmo, conſolido,* quod in Lexicis deſideratur, recurrit cap. 146 eodem ſenſu. I. B.

τὴν ἐπιφάνειαν] Cod. Vindob. *ἐπίφασιν.* Idem quoque *εἰς ἔδαφος.* I. B.

τοῖς δε τριόδουσι] Interpres *τριόδοις*, *in triviis* legit, ſine ullo ſenſu, *ſiccitate tridentibus pertuſa.* NIC.

ἐξαίρειν ἐξ αὐτῆς] Malim *ἐξαιρεῖν.* SYLB. Cod. Vindob. *ἐξ αὐτοῦ.* I. B.

De piſcibus, qui foſſiles dicuntur, iam cap. 75 abunde diſputavimus. Rem, quam hic relatam legimus, commemorarunt complures. Athenaeus lib. 8 p. 332 ita: *Polybius ſcribit, iuxta Pyrenaeos montes Narbonam usque campos eſſe, per quos Iliberis et Ruscino fluvii iuxta civitates eiusdem nominis a Celtis habitatas decurrunt, ac in iis campis foſſiles quos vocant piſces reperiri. Eius enim loci tenue ſolum eſſe, ac ſubnaſcente multo gramine herboſum; ſub eo vero, cum ad duos tresve cubitos arenoſa terra ſit, quam admovent aquam fluvii, labi, et cum effuſa illa piſces ſub terra meantes pabuli cauſſa, quod radice graminis impenſe delectentur ſubterraneis piſcibus univerſam oram illam replere, quos egeſta humo capiunt.* A Polybio etiam accepiſſe videtur Strabo, quae retulit lib. 4 p. 275: *E Pyrena fluunt Ruſcino et Ilybyrris; uterque urbem habens cognominem. Ruſcinoni etiam lacus eſt propinquus, ac paulo ſupra mare locus aquoſus, plenus ſalinarum. Is etiam foſſiles habet mugiles. Ubi enim duos aut tres pedes foderis, immiſſo in aquam limoſam tridente, configere licet piſcem iuſtae magnitudinis, is alitur limo ſicut anguillae.* Mela lib. 2 cap. 5 in fine. *Ultra eſt Leucata, litoris nomen, et Salſulae fons, non dulcibus, ſed ſalſioribus etiam, quam marinae ſint, aquis defluens. Iuxta campus minuta arundine gracilique perviridis, ceterum ſtagno ſubeunte ſuſpenſus. Id manifeſtat media pars eius, quae abſciſſa proximis, velut inſula natat, pellique ſe atque attrahi patitur. Quin et ex iis quae ad imum perfoſſa ſunt, ſuffuſum mare oſtenditur. Unde Graüs noſtrisque etiam auctoribus, verine ignorantia, an prudentibus etiam mendacii libidine, viſum eſt tradere poſteris, in ea regione piſcem e terra penitus oriri, qui ubi ex alto huc usque penetravit, per ea foramina ictu capulantium interfectus extrahitur.* Haec tanta diligentia perſcripta ſunt, ut facile appareat, auctorem ipſum haec littora luſtraſſe. Neque enim du-

dubium eſt, quin haec omnia in oram maritimam comitatus Roſilionis conveniant. Neque pleraque loca non retinuerunt vetuſta nomina. E *Ruscino* enim factum eſt *Roſilio* et *Rouſſillon*. *Leucata* hodie dicitur *Leucate*; *Salſula* eſt *Salſes* ſolumque paludoſum hodie vocatur *l'étang de Salſes et de Leucate*, quod nomen in chartis geographicis, praeſertim antiquioribus, annotatum videmus. Inter recentiores iſtam paludem deſcripſerunt Maria *Hiſpan.* lib. 1 cap. 6. et Aſtruc in *Memoires pour l'hiſtoire naturelle de la province de Languedoc* p. 558: "Quant à préſent, il eſt certain que „les poiſſons de l'étang s'engagent „dans les cavernes qui ſont ſous les „bords, et qu' il arrive qu' on en „prend ſouvent dans les crevaſſes, qui „ſe forment quelquefois aſſes loin de „l'étang même." Atque Athenaei verbis haec adſcripſit Caſaubonus: *Prope munitiſſimas arces Salſas et Locatam in ſolo paludoſo, arbuſcularumque plurimarum ſuſpenſis radicibus, aquis pervio, piſces etiam hodie reperiuntur.* Ceterum quae hic de palude tradita ſunt, maxima ex parte in lacum prope pagum Cirknitz etiam cadunt, cuius notitiam magna diligentia obtulit vir mihi amicus Hacquet in *Oryctographia Carniolica.* De Liguſtica ora, quo nomine Plin. lib. 3 cap. 5 p. 149 vſus eſt, conf. Cellarii *geogr.* I. p 653. Τριόδους ad inſtrumenta piſcatoria refertur a Polluce lib. 10, 30 p. 1314.

CAP. XCII.

Λέγεται δέ τινας τῶν Λιγυστίων οὕτως σφενδονᾶν, ὥστε ὅταν πλείους ἴδωσιν ὄρνιθας, διερίζεσθαι πρὸς ἀλλήλους, ποῖον ἕκαστος παρασκευάζεται βαλεῖν, ὡς ἑτοίμως ἁπάντων τευξομένων.

Quidam Ligyſtorum adeo dextre ſolerterque fundam agitare feruntur, út conſpectis avibus ſingulas ictibus ſingulis deſtinent, tanquam certi momento omnes caſuras.

NATALIS DE COMITIBVS.

Fama eſt quosdam Ligures ita fundis perite uti, ut ubi plures aves conſpexerint, inter ſe conſtituant, quam avem ſinguli ſint percuſſuri et capturi, ut omnibus recte iaculantibus.

διερίζεσθαι] Leon. et Cam. διερεθίζεσθαι. SYLB. Ita quoque cod. Vindob. I. B.

βα-

βαλεῖν] Leon. et Cam. λαβεῖν. Si quis ibidem futuro tempore malit παρασκευάσεται, facile feram. SYLB.

Ligyſtorum] *Ligyſtiorum — — ut pluribus conſpectis.* NIC.

Dicuntur quidam Ligyſtiorum ita funda uti, ut, quando plures videant aves, inter ſe conſtituant, qualem quisque debeat percutere, ita ut ſtatim omnes caſurae ſint. Vſus fundae atque inſignis iaculandi dexteritas gentem inprimis Balearicam reddidit celebrem, et fuerunt, qui ei vel inventionem fundae tribuerint, uti Vegetius *de re milit.* lib. I cap. 16. Baleares ab ineunte aetate uſu fundae exercebantur. Ligno enim erecto panem imponebant matres, quem puer ieiunus et cibi avidus aſſiduo ictu peteret, neque cibum acciperet, niſi quem matre monſtrante percuſſiſſet. Hoc memorant Lycophr. ſchol. Strabo, Diodorus Sic. Vegetius et Florus lib. 3 cap. 8, qui, *certos*, inquit, *eſſe quis miretur ictus, cum haec ſola genti arma ſint; id unum ab infantia ſtudium?* caet. At qui Ligyſtios funditores eodem nomine laudaverit, praeter noſtrum, novi neminem. Conf. Lipſii *poliorcet.* lib. 4 p. 160.

CAP. XCIII.

Ἴδιον δὲ φασι καὶ τοῦτο παρ᾽ αὐτοῖς εἶναι· αἱ γυναῖκες ἅμα ἐργαζόμεναι τίκτουσιν, καὶ τὸ παιδίον ὕδατι περικλύσασαι, παραχρῆμα σκάπτουσι, καὶ σκάλλουσι, καὶ τἄλλα οἰκονομοῦσιν, ἃ μὴ τικτούσαις ἦν πρακτέον.

Peculiare autem eſt huic genti, quod mulieres opus facientes, pariunt, lotoque infante, ad ſarculum mox foſſionemque redeunt, ac alia obeunt munia puerperis minime uſitata.

NATALIS DE COMITIBVS.

Apud quos illud etiam dicunt eſſe peculiare, quod mulieres opera agentes pariunt, puerosque aqua luentes continuo fodiunt ac ſarriunt, caeteraque faciunt, quae parientibus minime conveniunt.

σκάπτουσι] σκάπτειν, *fodere.* σκάλλειν, *ſarculare.* Etiam Pollux lib. I p. 136 haec duo verba coniunxit. I. B.

Ἴδιον hoc non fuiſſe Ligurum mulieribus, ſed commune Hiſpanorum, Gallorum, Germanorum, Thracum atque Scytharum feminis, comprobavit auctorum teſtimoniis Cluverus in *Germania ant.* lib. I cap. 21 p. 149, et in *Italia* p. 53, quibus plura addere poſſumus. Strabo lib. 3 p. 149: *Poſidonius tradit, ſibi in Liguria hoſpitem ſuum narraſſe, cum a ſe ad foſſionem quandam conducti eſſent viri pariter ac feminae; inter has quandam, doloribus partus correptam, non longe ab opere receſſiſſe; editoque foetu, ad opus rediiſſe, ne mercedem amitteret. Quam ipſe, cum aegre opus facere videret, primoque cauſſam ignoraret, tandem re cognita, mercede data dimiſit. Mulierem ad fonticulum quendam extuliſſe infantem, lotumque et pannis, quos habebat, involutum, domum incolumem detuliſſe.* Eandem rem commemoravit Diodorus Sic. lib. 4. Verum hoc non uni mulieri apud Ligures accidiſſe, ſed vulgare fuiſſe etiam inter reliquas huius gentis feminas, probat Ariſtoteles, Poſidonii aetate multo prior. Clemens Alexandr. *ſtromat.* lib. 4 p. 498: *Scio etiam feminas Iberiae propinquas, et factis et laboribus virilibus utentes, etiamſi uterum geſtent et iam parturiant, nihil de iis, quae ſunt agenda, remittere, ſed ſaepe in ipſa laborum contentione, mulier quae peperit, infantem ſublatum domum portat.* Varro *de re ruſtica* lib. 2 cap. 10 p. 300: *In Illyrico vidi praegnantem ſaepe, cum venit pariendi tempus, non longe ab opere diſcedere, ibique enixam puerum referre, quem non peperiſſe, ſed inveniſſe putes.* Abluiſſe vel immerſiſſe iſtas gentes frigida aqua pueros recens natos, conſtat inter omnes. Conf. praeter caeteros Ariſtotelis *politic.* lib. 8 cap. 17 p. 899, ubi de Celtis, ſed philoſophum non ſolos Gallos, ſed etiam Germanos intellexiſſe, monuit iam Cluverus. Nec deſunt exempla recentiora mulierum, quae ſine dolore pariunt, et a partu illico ad conſuetos labores redeunt. Conf. Piſo *hiſt. nat. et med.* lib. I pag. 13. *Relation of two voyages to New England by* I. Ioſſelyn p. 127. *Deſcription de la nouvelle France* vol. 3 p. 288. *France antartique par* Thevet p. 79. Egede *gamle Groenland* p. 81. Allgemeine Reiſen vol. 18 pag. 103. Bosmann Reiſe nach Guinea p. 153. *Natural hiſtory of Barbados* pag. 92. Allgemeine Geſchichte von Amerika vol. 2 pag. 879. Algemeine Welthiſtorie XXIII p. 143. Aegyptiorum etiam uxores ſtatim a partu ſurrexiſſe ad domeſtica munia obeunda, auctor eſt Aelianus *hiſt. anim.* lib. 7 cap. 12. Scilicet mulieres inter gentes barbaras duro labore exercitatae contemnunt dolores leviores, qui mulierculas delicatiores debilitant et proſternunt; deinde etiam iſtis plerumque partus ſecundum naturam contingit, qui noſtratibus ob mollitiem, qua languescunt, ſaepius difficilior eſſe ſolet. Conf. Halleri *elementa phyſiologiae* vol. 8 pag. 434. Mulieres Celtarum, Ligurum atque gentium iis affinium res domeſticas agrorumque culturam adminiſtrabant. Vid. Strabo lib. 3 p. 250 et lib. 4 p. 301. Iuſtinus lib. 44 cap. 3. Cluveri *German. ant.* pag. 133.

Cap.

CAP. XCIV.

Θαῦμα δὲ καὶ τοῦτο παρὰ τοῖς Λίγυσι· Φασὶ γὰρ παρ' αὐτοῖς ποταμὸν ἔιναι, ὃυ τὸ ῥεῦμα ἄιρεται μετέωρον καὶ ῥεῖ, ὥςε τοὺς πέραν μὴ ὁρᾶσθαι.

Admiratione et hoc apud Ligyos (Ligures) dignum eſt, quod fluvius quidam fertur curſu in ſublime attolli, adeo ut ex oppoſito ſtantes nequeant conſpici.

NATALIS DE COMITIBVS.

Illud eſt etiam admirabile apud Ligures, quod apud eos fluvium eſſe dicunt, cuius unda in ſublime tollitur, atque ita fluit, ut qui ultra fluvium ſunt videri non poſſint.

Haec etiam Strabo lib. 5 pag. 340 de fluvio Arno, qui nomen etiam nunc retinet, et de amne, qui Auſar ſive Auſer (hodie Serchio) vocabatur, quique in illum apud Piſas confluebat. Ita enim ille: *Sita eſt Piſa inter duorum amnium Arni et Auſaris confluentes; quorum alter a montibus Apenninis defertur; ubi in unum confluunt; alter alterius violento incurſu adeo ſe invicem attollunt, ut, qui utrimque in ripis conſiſtant homines, alter alterum conſpicere nequeat; unde ſubvectionem a mari neceſſe eſt difficilem fieri.* συμπεσόντες δ' ἐις ἓν ῥεῖθρον, μετεωρίζουσιν ἀλλήλους ταῖς ἀντικοπαῖς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥςε τοὺς ἐπὶ τῶν ἠϊόνων ἑςῶτας ἀμφοτέρων, μηδ' ἕτερον ὑπὸ θατέρου καθορᾶσθαι. Veterem horum amnium concurſum magna diligentia expoſuit Gio. Targioni Tozzetti in *Relazioni d' alcuni viaggi fatti in diverſe parti della Toſcana;* edit. ſec. vol. 2 pag. 146. Sed rem quidem ipſam a noſtro et Strabone traditam, falſam eſſe omnino multis rationibus probavit Lor. Guazzeſi in *diſſ. intorno ad alcuni fatti di Annibale.* Vid. *Tutte le opere del cav. Lorenzo Guazzeſi.* Piſa 1766. 4 vol. in 4. vol. 1 pag. 65. Quae res etſi adeo incredibilis eſt, ut facile conficiatur, tamen verba viri eruditiſſimi adſcribere volumus, cum liber non ubique obvius ſit. "Primieramente io ſtimo queſto avvenimento tanto ſtraordinario, che oſo „dire, che poſſa impunemente negarſi, come affatto impoſſibile. Non „sò come poſſa accadere, che le acque di un fiume ſi innalzino tanto „ſopra il piano del ſuo alveo, che „impediſcano per la lora altezza per„pendicolare la libera corriſpondenza „de i raggi viſuali, a chi è ſituato „ſulle due rive. 'E proprietà de i „fluidi, quando non ſono ritenuti da „i laterali impedimenti, l' appianarſi, „per quanto e poſſibile a tenore delle „leggi Idroſtatiche, ed occupare in „ogni parte un luogo egualmente „diſtan-

„diſtante dal punto della comune ten-„denza. Quì non ſi parla del Para-„guai, o del rio della Plata fiumi „vaſtiſſimi, ne i quali, a ſomiglianza „di ciò che ſuccede nel mare, la sferoi-„dale figura della terra poſſa in tanta „diſtanza impedire il paſſo a quei „raggi, la direzione de i quali ſi con-„cepiſca parallela alla tangente ori-„zontale, o inclinata ſotto di eſſa; „ſi parla dell' Arno e del Serchio, de „i quali a baſtanza è nota l' eſtenſione „e la copia delle acque, anche verſo „la loro foce. Queſti due fiumi ad-„unque, o erano riſerrati da altri ar-„gini, e grottoni alle rive, o nò. „Se nò, l' acque dovevano ſtenderſi „in piano orizontale, ſicchè per quan-„to elevate foſſero per la loro copia, „dovevano mantenere a deſtra nel „mezzo, e a ſiniſtra lo ſteſſo livello, „e chi ponevaſi da una delle loro ri-„ve, doveva liberamente vedere, chi „era ſituato nell' altra, non potendo-„ſi concepire tra ſpazi sì anguſti, che „le acque nel mezzo dell' alveo for-„maſſero all' inſù un piano più alto „delle rive, ſenza rinnovare i mira-„coli del Mar Roſſo, e del Giordano „ſopra le ordinarie leggi della Natu-„ra; ſe poi detti fiumi erano circon-„datí da argini piu alti de i campi „adiacenti, chi era nel piano de i „campi ſarà ſtato impedito di vedere „dall' altra riva, non già dall' altezza „dell' acqua, ma da quella degli ar-„gini, anche quando i detti fiumi „ſtati foſſero del tutto aſciutti. Se „poi ſaliva ſull' argine, l' acque in-„termedie, non potevano certamente „impedirgli la viſta dell' altra riva „come che in ogni punto ſempre più „baſſa della direzione de i ſuoi ſguar-„di. Avranno dunque creduto una „tal coſa Ariſtotile, e Strabone? „Ariſtotile, veramente era filoſofo; „ma chi ſà ſe ſi poſe ad eſaminare „il racconto di un avvenimento, che „ſuccedeva in paeſe da lui tanto lon-„tano? Egli poi non dice di credere, „che ciò ſuccedeſſe, nè altro argo-„mento riporta, che l' autorità de i „relatori; ed è noto di più agli eru-„diti, che il libro de mirab. auſcul. „non è ſicuro parto di Ariſtotele, on-„de ſi può francamente negare, che „un filoſofo sì rinomato, preſtaſſe fe-„de a ſimil novella. Strabone poi, „come meno fiſico l' averà facilmente „creduto, sì per averla letta nel libro „attribuito ad Ariſtotele, sì per non „averla ſtimata tanto impoſſibile quan-„to la favoletta raccontata da i Piſa-„ni del patto fatto tra l' Arno ed il „Serchio la prima volta, che ſi uni-„rono inſieme, di non ſommergere „Piſa." — Ceterum his adiicere li-ceat, quod monuit iam Cluverus in *Italia antiqua* lib. 2 cap. 2. p. 462, nimirum neque Rutilium, qui omnes res memorabiles in itinere ſuo per iſtam regionem v. 566 ſedulo per-ſcripſit, hac de re quidquam comme-moraſſe.

Cap.

Cap. XCV.

Εν δὲ τῇ Τυῤῥηνίᾳ λέγεταί τις νῆσος Αἰθάλεια ὀνομαζομένη, ἐν ᾗ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου πρότερον μὲν χαλκὸς ὠρύσσετο, ἐξ οὗ φασι πάντα κεχαλκευμένα παρ' αὐτοῖς εἶναι, ἔπειτα μηκέτι εὑρίσκεσθαι· χρόνου δὲ διελθόντος πολλοῦ, φανῆναι ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου σίδηρον, ᾧ νῦν ἔτι χρῶνται Τυῤῥηνοὶ, οἱ τὸ καλούμενον Ποπλώνιον οἰκοῦντες.

In Hetruria ferunt inſulam eſſe, quam Aethaliam hodie vocant, in qua aeriſodina eſt, unde aes eruitur, omne ſcilicet illud, ex quo iſthic aerea vaſa conflantur; deficere autem, nec reddere quicquam aliquamdiu, ceterum temporum procurſu, non aes, ut ante, ſed ferrum provenire, id nempe quo etiamnum utuntur, Poplonium incolae vocant.

Natalis de Comitibvs.

Inſula quaedam Thalia nomine apud Tyrrhenos eſſe dicitur, in qua ex eadem metalli fodina prius aes excavabatur, ex quo omnia aerea vaſa apud illos facta eſſe dicunt, poſtea non amplius aes fuit inventum. Mox longo temporis ſpatio ex eadem fodina excavatum fuit ferrum, quo nunc etiam utuntur Tyrrheni, quod Poparvum incolae appellant.

Αἰθάλεια] Vulgatae editiones hoc in loco habent Θάλεια; at infra cap. 113 Αἰγιάλεια; corrupte, ut monuit Petrus Victor. *var. lect.* lib. 32 cap. 23. Stephanus Byz. hanc Tyrrhenorum inſulam triplici modo nominatam tradit: Αἰθάλην, Αἰθάλειαν et Αἰθαλίαν, Latinis *Ilva* dicitur. Sylb.

ὠρύσσετο] Cod. Vindobon. ὀρύσσεται. I. B.

παρ' αὐτοῖς] alii παρ' αὐτοῦ, ſed rectius αὐτοῖς, ut interpres quoque vertit *iſtic*. Sylb.

Ποπλώνιον] Vulgatae editiones habent Πωπάνιον (ſic etiam codex Vindob.), itidemque interpres; ego Victorium ſequi malui. SYLB. Errorem praebuit interpres *ferrum*, vertens, *provenire, id nempe quo etiamnum utuntur, Poplonium incolae vocant*, ut vel ipſe Bochartus tradat *Can.* I, 33 p. 647 hoc nomen ferri eſſe in Aethalia, cum ſit nomen urbis ſatis notae, de qua vid. de Pinedo ad Stephanum. NIC.

unde aes eruitur] *unde olim aes erutum ſit.*

conflantur] *ſunt conflata: poſtea autem defeciſſe, nec reddidiſſe quicquam.*

provenire] *proveniſſe, id nempe quo etiam nunc utuntur Tyrrheni, urbem Populonium incolentes.* NIC.

Τυῤῥήνια, Romanis *Tyrrhenia* ſeu *Turrhenia* et *Etruria*, eſt regio, quae a Marca fluvio, Liguriae fine, ad Tiberim usque patet. *Aethalia* Graecis eſt inſula, quae olim *Ilva* vocabatur, hodie vulgo *Elba*, de qua vid. Cluveri *Italia antiqua* pag. 502 et Dempſteri *Etruria regalis* vol. 2. p. 228. Plin. lib. 3 cap. 6: *Ilva, a Graecis Aethalia dicta.* Haec inſula ob ferri metalla, quibus etiam nunc abundat, iam olim celebris fuit. Plinius l. c. atque lib. 34 cap. 14: *ferri metalla ubique propemodum reperiuntur, quippe inſula etiam Italiae Ilva gignente.* Virgilius *Aen.* 10 v. 174: *Inſula, inexhauſtis chalybum generoſa metallis.* Conf. Sil. Ital. lib. 8; Solinus cap. 3 et Rutilii *itinerarium* v. 351: *Occurrit chalybum memorabilis Ilva metallis.* Strabo lib. 5 p. 343 auctor eſt, in Aethalia loca, unde metalla eruta ſunt, rurſus longo temporis tractu impleri. τὰ ὀρύγματα ἀναπληροῦσθαι πάλιν τῷ χρόνῳ τὰ μεταλλευθέντα. Atque Servius ad locum Virgilii iam excitatum ita: *Plinius ſecundus dicit: cum in aliis regionibus effoſſis metallis terrae ſint vacuae, apud Ilvam hoc eſſe mirum, quod ſublata renaſcuntur, et rurſus de eisdem locis effodiuntur.* Sed haec verba in libro Plinii hodie deſiderantur; neque Servii in laudandis auctoribus ſatis eſt explorata fides. Noſter quidem Ariſtoteles rem paulo aliter notavit. Neque enim dicit renaſci metalla, ſed in inſula antiquiori tempore erutum eſſe aes, quod tandem defeciſſe; poſtea ſatis longo intervallo ferrum ibi eſſe repertum atque effosſum. Haec relatio omnis comprobatur a recentioribus, qui inſulam peragrarunt, cum et Koeſtlin et Pini cupri mineras locumque, ubi olim effoſſae videntur, invenerunt. Vid. *Lettres ſur l' hiſtoire naturelle de l' isle d' Elbe par* C. H. Koeſtlin. Vienne 1780. 8 p. 14. *Oſſervazioni mineralogiche ſu la miniera di ferro di Rio ed altre parti dell' iſola d' Elba di* Erm. Pini 1777. 8 cuius interpretatio germanica prodiit Halae 1780. 8 pag. 73. Neque vulgus hodie non credit, renaſci metalla ferraria in Elba; vid. Koeſtlin p. 73 et potiſſimum Pini pag. 41, qui contra *Condray*, ferrum renaſci contendentem, erudite diſputat et exponit quid huic fabulae originem dederit. Conf. *Mémoire ſur la maniere dont on extrait en Corſe le fer de la mine d' Elbe. Par* Tronſon du

du Coudray. 1775. 8. *Iſto ferro, quod Aethalia fert, utuntur*, inquit noſter, *qui Populonium inhabitant*, quae verba uterque interpres falſo reddidit. Ποπλώνιον, *Populonium*, Tyrrhenorum oppidum, quod Virgilio *Populonia*, et Livio *Populonii* plurali numero, uti pleraque Etruriae oppida apud Latinos, dicitur. Huius urbis hiſtoriam diligenter admodum ſubtexuit G. Targioni Tozzetti in *Relazioni d' alcune viaggi fatti in Toſcana* vol. 4 pag. 258. Quaedam quoque lectu digna diſputavit de eadem Mazzocchi in diſſ. de Tyrrhenorum origine, inſerta vol. tertio *commentationum Academiae Etruſcae, quae Cordonae eſt*, pag. 61; itemque Dempſterus l. c. vol. 2 p. 56. Conf. quoque Zuſätze zur algemeinen Welthiſtorie vol. 3, 2. p. 60 et 68. Secundum Strabonem ferri metallum non excoquebatur in ipſa inſula Aethalia, ſed transferebatur in continentem, et Populonii cogebatur in ſtricturas; lib. 5 p. 342. Eadem tradidiſſe Varro dicitur Servio, qui l. c. *Varro*, inquit, *naſci quidem illic ferrum, ſed in ſtricturam non poſſe cogi, niſi transvectum in Populoniam Tuſciae civitatem, ipſi inſulae vicinam.* Caſaubonus iam ad Strabonem notavit, verbum συλλιπαίνεσθαι non eſſe liquari, ſed cogi in ſtricturam, quamquam inter hoc ac illud non magnum interſit diſcrimen. Neque noſtra aetate minerae ferri excoquuntur in inſula, non ſolum ob ligni, ſed etiam ob aquae penuriam, ad rotas machinarum exercendas neceſſariae. Attamen ſunt ſane excocta metalla antiquiori tempore in ipſa inſula. Cui rei indicio ſunt ſcoriarum acervi adhuc reliqui, quos cognoverunt et Pini p. 37 et Koeſtlin p. 75. Videtur igitur inſula habuiſſe quondam ſilvam, quam fortaſſe furni abſumſerunt. Aquam vero metallici veteres non magnopere deſiderabant, nondum inventis machinis, quarum rotae hodie ab impetu fluminis percutiuntur et circumaguntur. Sic ob Ilvae viciniam Populonienſes ferro divites fuerunt, qui, cum Etruriae populi, pro ſuis quisque facultatibus, Scipionem conſulem adiuturos polliciti erant, ferrum dederunt, auctore Livio lib. 28 cap. 45.

CAP. XCVI.

Εςι δὲ τις ἐν Τυῤῥηνίᾳ πόλις Οιναρέα καλουμένη, ἣν ὑπερβολῇ φασὶν ἐχυρὰν εἶναι. ἐν γὰρ μέσῃ αὐτῇ λόφος ἐςὶν ὑψηλὸς τριάκοντα ςαδίους ἀνέχων ἄνω, καὶ κάτω ὕλην παντοδαπῇ καὶ

In Hetruria urbem ferunt, quam Oenaream vocant, ſupra modum munitam eſſe; quippe cuius medium tumulus occupat ad triginta ſtadiorum altitudinem ſurgens, et omnigena materie et aquis

ὕδατα. Φοβουμένους οὖν τοὺς ἐνοικοῦντας λέγουσι, μή τις τύραννος γένηται, προΐστασθαι αὐτῶν τοὺς ἐκ τῶν οἰκετῶν ἠλευθερωμένους· καὶ οὗτοι ἄρχουσιν αὐτῶν, κατ᾽ ἐνιαυτὸν δ᾽ ἄλλους ἀντικαθίστανται τοιούτους.

aquis abundans. Vnde metuens ſibi a tyrannide populus, ſervos manumiſſos ſummae rerum in annum praeficit, quo evoluto alios eiusdem ſortis ſurrogat.

NATALIS DE COMITIBVS.

Eſt civitas quaedam in Tyrrhenia Anarea nuncupata, quam egregie munitam eſſe dicunt, cuius in medio collis eſt perarduus, qui ad triginta ſtadiorum altitudinem conſurgit, habetque ſilvam multiplicem et aquas. Cum timeant igitur incolae ne quis tyrannus efficiatur, praeficiunt familiares libertate donatos, qui ipſis praeſunt per anni ſpatium, et ſic mox alios illis praeficiunt.

Οἰναρέα] Victorius legit Ουλατέῤῥα. SYLB. Apud Stephanum, huc provocantem, eſt Οἴνα. Quod vero Berkelius Cluverium affirmat eius mentionem non feciſſe, errat. Nimirum *Ital. ant.* p. 513 Ουολατέρα, *Volaterra* ei vera ſcriptura videtur. Rationes non improbabiles ex eo ipſo cognoſcantur. Idem iam Victorio placuit. NIC.

ἣν ὑπερβολῇ] Quidam codices habent καθ᾽ ὑπερβολήν. SYLB.

καὶ κάτω ὕλην παντοδαπῇ] κάτω abeſt a quibusdam editionibus. Convenientius fortaſſe nominandi caſu legeris ὕλη παντοδαπή. SYLB. Codex Vindobon. habet καὶ ὕλην παντοδαπήν. I. B.

προΐστασθαι] Victorius legit active προϊστάναι. SYLB. Cod. Vindob. προσκτᾶσθαι. I. B.

τοιούτους] Hoc exprimit etiam interpres: *alios eiusdem ſortis ſurrogant;* alioqui maluerit fortaſſe aliquis τούτοις. SYLB.

et omnigena] *et ima ſui parte omnigena* — NIC.

Haec

Haec verba penitus deſcripta ſunt a Stephano Byz. ſed cui urbs non Οἰναρέα, ſed Οἴνα dicitur. Ibi quoque e noſtro reſcribendum eſt ὀχυρὰ pro ἐχυρὰ, quod notavit iam Holſtenius. Quaenam fuerit civitas, aut quo auctore coeperit deſieritve, non ſatis conſtat; complures tamen credunt, intelligi Volaterram, urbem celeberrimam, et legendum eſſe Οὐολατέρα, quod nomen deſcribentium incuria corruptum videatur. Optime etiam quae hic leguntur, conveniunt cum iis, quae de Volaterrae ſitu et colle celſo, in quo arx fuit, tradidit Strabo lib. 5 p. 154. Neſcio, an quisdam alius ſcriptor de mirabili rempublicam adminiſtrandi modo, quod Volaterrani ſervos manumittere quotannis ſolerent, qui ſummae rerum per annum praeeſſent, mentionem fecerit. Conf. Dempſteri *Etruria regalis* vol. 2 p. 145, 280 et Cluveri *Italia* p. 513, et Petrus Victorius.

CAP. XCVII.

Εν τῇ Κύμῃ τῇ περὶ τὴν Ιταλίαν δείκνυταί τις, ὡς ἔοικε, θάλαμος κατάγειος Σιβύλλης τῆς χρησμολόγου· ἣν πολυχρονιωτάτην γενομένην, παρθένον διαμεῖναί φασιν, οὖσαν μὲν Ερυθραίαν, ὑπό τινων δὲ τὴν Ιταλίαν κατοικούντων, Κυμαίαν, ὑπὸ δέ τινων Μελάγχραιναν καλουμένην. τοῦτον δὲ τὸν τόπον λέγεται κυριεύεσθαι ὑπὸ Λευκαδίων.

In Cuma circa oram Italiae ferunt thalamum ſubterraneum Sibyllae fatidicae eſſe, eius ſcilicet, quae aetate quamlibet provecta virginitatem ſervaſſe impollutam traditur. Erythraea fuit haec, ſed a quibusdam Italiae incolis Cumana, ab aliis vero Melachraena nuncupatur. Locum hunc a Leucadiis occupatum aiunt.

NATALIS DE COMITIBVS.

Thalamus quidam ſubterraneus in Cuma Italiae civitate oſtenditur ſibyllae fatidicae, quam diutiſſime virginem extitiſſe aiunt, quae cum ſit Erythraea ab aliis Italiam incolentibus Cumaea dicitur, ab aliis Melachrena. Hic locus ſub Leucadum imperio eſſe fertur.

πολυχρονιωτάτην] Mille annis vixiſſe fertur. Vid. Gallaeus p. 116. NIC.

Ερυθραίαν] Erythris, quae una ex duodecim Ioniae urbibus eſt, in peninſula ſita, orta putabatur. Qua relicta Cumas veniſſe dicitur. Vnde eadem Cumaea et Cumana audit. Vid. Gallaeus p. 117. Erythraei apud Pauſan. *Phoc.* c. 12 p. 827 civem ſuam Herophilen appellant. Aliorum teſtimonia apud Gallaeum p. 113 videantur. NIC.

κατοικούντων] Cod. Vindob. *οἰκούντων*.

Μελάχραιναν] *Μελάχραιναν* habet etiam interpres. Suidas Sibyllam Cumanam nominatam ſcribit Amaltheam et Herophilen. SYLB. Optimi codices *Μελάχραιναν*; at du Vallius *Μελάγχραιναν* dedit. NIC.

Λευκαδίων] Rectius fortaſſe *Λευκανῶν*, *Lucanorum*. Leucadii enim longius a Cumis abſunt. SYLB.

In Cuma] *Cumis oſtendunt* — — *Sibyllae fatidicae, quae aetate* — — NIC.

Κύμη, Latinis plerumque numero plurali *Cumae*, urbs Campaniae, cuius in hiſtoria exponenda multus eſt Cluverus *Ital. antiq.* pag. 1102. E verbis veterum a viro doctiſſimo collectis facile cognoſcitur, duo diverſa Sibyllae antra commemorari a poetis; alterum quod ad ipſam erat urbem Cumas, ex quo de rebus futuris vaticinabatur Aeneae; alterum ad lacum Avernum quod ianua credebatur orci. Ariſtoteles auctor eſt, hanc Sibyllam oriundam Erythris, Aſiae civitate, non longe a Chio, vocatam eſſe ab Italis *Κυμαῖαν*, quoniam Cumis commorata eſt ibique futura praedixit haec *longaeva ſacerdos*. Verum operae pretium eſt de hoc nomine conferre quae viri eruditi annotarunt ad Gratii *cynegeticon* v. 35. in *Scriptoribus venaticis et bucolicis*, editis Lugduni 1728. 4 p. 24. Quod noſter vocat *θάλαμον κατάγειον*, vocat Solinus cap. 2 p. 10 *ſacellum*. Eſt enim *θάλαμος* et Graecis et Latinis non raro locus, ubi aliquis habitare conſuevit, etiam ſanctior et interior templi locus. De antro, quod hodie Sibyllae fuiſſe vulgo creditur, vid. Blainville Reiſen vol. 3 p. 393. Servius ad Virgilium unam e Sibyllis nominat *Maltheam*, Tibullus *Amaltheam*, quod nomen Sibyllae Cumanae fuiſſe docet Suidas. Num ex his nominibus factum eſt nomen, quod hic habemus? — Verum nulla mihi res cum Sibyllis, quarum notitiae qui aliquam aviditatem habent, eos oportet adire Fabricii *bibliothecam Graec.* vol. 1 pag. 167-231. S. Gallaei *diſſ. de Sibyllis.* Amſtel. 1688. 4 pag. 99. Petiti *de Sibylla libros tres*, Lipſiae 1686. 8, lib. 2 cap. 9. p. 211. atque Baniers Götterlehre I pag. 748 caet. Unum modo adiiciamus, Ariſtotelem de Sibylla huiusque vaticiniis mentionem feciſſe etiam in *Problem.* ſect. 30 prob. 1.

CAP.

CAP. XCVIII.

Εἶναι δὲ λέγουσιν ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις περὶ τὴν Κύμην ποταμόν τινα Κετὸν ὀνομαζόμενον· ἐις ὃν φασι τὸ ἐμβληθὲν πρῶτον περιφύεσθαι, καὶ τέλος ἀπολιθοῦσθαι.

Porro circa Cumam fluvium eſſe inquiunt (Cetes ab ipſis appellatur); in quem iacta quaecunque fuerint, enaſcantur, ac poſtremo in lapidem indureſcant.

NATALIS DE COMITIBVS.

Ibi iuxta Cumam fluvium quendam Cetum vocatum eſſe aiunt, in quod res iniectas primum pullulare inquiunt, ac demum in lapides converti.

Κετὸν] Olim ſcriptum erat Μακέπταν. STEPH. Interpres legit Κέτην, *Cetes ab ipſis appellatur.* Quosdam codices Μακέπταν habere, teſtatur Henr. Stephanus. SYLB. Eum eſſe, quem alii Silarum vocant, Bochart. *Phal.* 3, 5 p. 180 cenſet. Aliorum eadem de re teſtimonia apud Cluverium *Ital. ant.* p. 1253 extant. Sed idem tamen incolas hoc pernegare affirmat. NIC. Codex Vindobonenſis primitus habuit κακέπταν pro Μακέπταν (quae eſt varia lectio ad oram editionis adnotata pro Κετὸν), ſed duabus primis litteris κα linea perpendiculari ſectis a recentiori manu, reliquum correctum eſt in Κετόν. I. B.

enaſcantur] *primo materia quadam obducantur.* NIC.

Cluverus *Ital. antiq.* p. 1253 enarrat, ſe, quando per Campaniam peregrinatus eſſet, audiviſſe incolas negantes, eſſe iſtic fluvium eius indolis, quam noſter commemoravit. Sed res neque incredibilis, neque eximia eſt. Namque facile apparet, ſermonem eſſe de aqua tophacea, cuius naturam expoſuerunt Wallerius in *Hydrologia* edit German. p. 60 et F. A. Cartheuſer in *rudimentis hydrologiae ſyſtematicae* pag. 23. Huius generis aquae virgulta, folia, ligna immerſa lapideo cortice obducunt, ita ut tandem, poſtquam quidquid vegetabile fuit, putredine conſumtum eſt, tota res in lapidem abiiſſe videatur. Particulae calcariae, quae aquae inſunt, paulatim ad res immerſas ſubſident, ut cruſta lapidea circa eas enata videatur, quod Ariſtoteles verbo περιφύεσθαι ſignificavit, cuius vim interpretes non adſe-

adſecuti videntur. Talem aquam tophaceam complures auctores veteres notarunt; e. gr. Plinius lib. 2 cap. 103 p. 120. Vitruvius lib. 8 cap. 3 p. 255. Ovidius *met.* 15, 313. Seneca *quaeſt. nat.* lib. 3 cap. 20 p. 732, qui rem ſatis bene expoſuit. *Aqua*, inquiens, *ſi ſolidum tetigit, haeret et aſſigitur. Inde eſt, quod res abiectae in eundem lacum, lapideae ſubinde extrahuntur. Quod in Italia quibusdam locis evenit, ſive virgam, ſive frondem demerſeris, lapidem poſt paucos dies extrahis. Circumfunditur enim corpori limus, allinitur que paullatim.* Strabo lib. 13 p. 933, 934. De Silaro fluvio in confinio Campaniae et Lucaniae Silius Ital. lib. 8:

Nunc Silarus quos nutrit aquis, quo gurgite tradunt
Duritiem lapidum merſis inoleſcere ramis.

De eodem fluvio eadem Strabo lib. 5 p. 385.

Difficilior quaeſtio de fluvio Ceto, qui interpreti Cetes ſcribitur, num ſit idem Silarus. Cluverus dubitat, an nomen recte ſcriptum ſit. Sed ſunt alii, qui ex eodem nomine coniecturas duxerunt, non valde probabiles; eos dico, qui primos Italiae incolas oriundos a Kittim, Iavani filio, ſtatuunt. Iſti in rem ſuam convertunt non ſolum nomen fluvii Ceti, ſed etiam nomen urbis Latii veteris, quae a Dionyſio Halicar. vocatur Ketea; utuntur etiam auctoritate Suidae, cui primi Latii incolae Cetii dicuntur. Qua de ſententia conf. Allgemeine Welthiſtorie vol. 10 pag. 24.

CAP. XCIX.

Αλκισθένει τῷ Συβαρίτῃ φασὶ κατασκευασθῆναι ἱμάτιον τοιοῦτον τῇ πολυτελείᾳ, ὥςε προτίθεσθαι αὐτὸ ἐπὶ τῇ ἐν Λακινίῳ πανηγύρει τῆς Ηρας, ἐις ἣν συμπορεύονται πάντες Ιταλιῶται· τῶν τε δεικνυμένων μάλιςα πάντων ἐκεῖνο θαυμάζεσθαι. οὗ φασι κυριεύσαντα Διονύσιον τὸν πρεσβύτερον ἀποδόσθαι Καρχηδονίοις ἑκατὸν καὶ ἔικοσι ταλάντων. ἦν δ' αὐτὸ μὲν ἁλουργὲς, τῷ μεγέθει

Alciſtheni Sybaritae veſtem tradunt tanta magnificentia confectam eſſe, ut cum in Laciniae Iunonis panegyri, ad quam tota confluere ſolet Italia, propoſuiſſet ſpectandam, omnium oculos a reliquis in ſe converterit. Hanc aiunt Carthaginienſibus emptam a Dionyſio ſeniore tum regnante, centum viginti talentorum pretio. Purpurea erat tota, amplitudine quindecim cubitorum, (*utrimque*)

animal-

πεντεκαιδεκάπηχυ, ἑκατέρωθεν δὲ διείληπτο ζωδίοις ἐνυφασμένοις, ἄνωθεν μὲν Σούσοις, κάτωθεν δὲ Πέρσαις· ἀνὰ μέσον δὲ ἦν Ζεὺς, Ἥρα, Θέμις, Ἀθηνᾶ, Ἀπόλλων, Ἀφροδίτη. παρὰ δὲ ἑκάτερον πέρας Ἀλκισθένης ἦν, ἑκατέρωθεν δὲ Σύβαρις.

animalculis intertextis diſtincta, ſuperne quidem Suſis, inferne vero Perſicis (Perſis). In medio autem Iupiter, Iuno, Themis, Minerva, Apollo, Venus, elucebant, ad latera Antisthenes, utrimque autem Sybaris.

NATALIS DE COMITIBVS.

Fama eſt ab Alcisthene Sybarita tantae magnificentiae veſtem confectam fuiſſe, ut eam in Iunonis Laciniae conventu propoſuerit, ad quam confluxerunt omnes Itali, ac praeter omnium quae oſtentabantur, maxime illius detinebantur admiratione, cuius pretium Carthaginienſibus Dionyſius ſenior centum ac viginti talenta tradidit. Erat ipſa quidem veſtis purpurea magnitudine quindecim ulnarum; quae ex utraque parte animalia habebat intertexta, ſuperius Suſa, inferius Perſas; in medio Iupiter, Iuno, Themis, Pallas, Apollo, Venus; ac in utraque extremitate Antisthenes aderat, Sybarisque utrimque.

Ἀλκισθένει] Pro Ἀλκισθένει ſcriptum erat Ἀλκιμένει. Illam lectionem ſi retineas, nimirum et infra, pro Ἀντισθένης itidem Ἀλκισθένης legendum fuerit. STEPH. Codex Vindobon. Ἀλκιμένει. I. B.

τῆς Ἥρας] Abeſt in illo Codice.

Ἀλκισθένης] Iſing. et Stephan. hoc loco habent Ἀντισθένης, et initio hiſtoriae Ἀλκισθένει; itidemque interpres. Leoniceni et Camotii editio utrobique Alcisthenem vocat. Henr. Stephanus etiam tertiam lectionem adnotat, Ἀλκιμένει. SYLB. Cod. Vind. Ἀντισθένης ἦν, ἔνθεν ἑκατέρου δὲ Σύβαρις. I. B.

confectam eſſe, ut cum] *ut in Laciniae Iunonis panegyri, ad quam tota confluere ſolet Italia, ſpectanda propoſita, omnium oculos a reliquis in ſe converteret. Qua potitum Dionyſium ſeniorem, eam Carthaginienſibus centum viginti talentis vendidiſſe traditur.* NIC.

elucebant] *erant.*

Sybaris urbs Graeciae magnae, accurata atque ambitioſa luxuria notabilis. Veſtes Sybaritarum ſumtuoſas notavit inter alios Maximus Tyrius in libro: *quis ſit philoſophiae finis*. Plutarchus in VII *ſapientum convivio* p. 147: *Sybaritae feruntur toto ante anno mulieres invitare ſoliti, ut eis liceret per otium veſtibus auroque ornatis ad coenam venire.* Lacinium, promontorium et urbs Calabriae, ubi templum urbe nobilius Laciniae Iunonis erat, ſanctum omnibus circa populis, et inclitum etiam divitiis, quas recenſent Livius lib. 24 cap. 3 et Strabo lib. 6. Conf. Servius ad Virg. *Aen.* 3, 552; Dionyſius *de ſitu orbis* 372 et ibi ſcholiaſtes. Banier Götterlehre 3 p. 160. Hiſtoriam de panno iſto mirabili Alciſthenis, noſtri auctoris verbis retulit etiam Athenaeus *deipn.* lib. 12 cap. 11. p. 541, qui addidit haec: *ἱστορεῖ δὲ καὶ Πολέμων περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ περὶ τῶν ἐν Καρχηδόνι πέπλων. Mentionem eius fecit Polemon in libro, qui inſcribitur: De Carthaginis peplis.* Sed num veſtimenti, an Alciſthenis mentionem iniecerit Polemon, non liquet. Ceterum veſtimenta figuris animalium intertextis decorata commemorantur iam ab Homero; exempli gratia indico veſtitum Ulyſſis ad Troiam abeuntis *Odyſ.* lib. 19. Conf. Valeſ. ad Ammian. Marcell. p 26. a, Salmaſius ad *Hiſtor. Aug.* vol. 2 p. 300 Reiskius ad *Ceremoniale aulae Byzantinae* p. 70. a.

CAP. C.

Περὶ τὴν ἄκραν τὴν Ιαπυγίαν φασὶν ἔκ τινος τόπου, ἐν ᾧ συνέβη γενέσθαι (ὥς μυθολογοῦσιν) Ηρακλεῖ πρὸς γίγαντας μάχην, ῥεῖν ἰχῶρα πολὺν, καὶ τοιοῦτον ὥστε διὰ τὸ βάρος τῆς ὀσμῆς ἄπλουν εἶναι τὴν κατὰ τὸν τόπον θάλασσαν. λέγουσι δὲ, πολλαχοῦ

Circa Iapygiam promontorium, ubi inter Herculem Gigantesque depugnatum fabulae teſtantur, fontem eſſe tradunt, qui cruore defluens ea parte mare innavigabile reddat foetoris gravitate. Ferunt et paſſim etiamnum in Italia Herculis monumenta exſta-

τῆς Ἰταλίας Ἡρακλέους εἶναι πολλὰ μνημόσυνα, ἐν ταῖς ὁδοῖς ἃς ἐκεῖνος ἐπορεύθη.

exſtare, iuxta vias, quas ille tranſivit.

Natalis de Comitibus.

Ad Iapygiae promontorium in loco quodam pugnam accidiſſe fabulantur et ab Hercule contra gigantes fuiſſe commiſſam, atque tantam inde ſaniem talemque effluxiſſe, ut ob moleſtiam eius odoris mare ibi non ſit navibus pervium. Dicunt praeterea multis in locis Italiae multa Herculis monumenta in viis reperiri, per quas ille profectus eſt.

τὴν ἄκραν] Nota hic et paulo poſt cap. 102 *ἄκραν Ἰαπυγίαν*; at infra cap. 121 *ἄκρα τῆς Σικελίας*; quae variatio eſt etiam apud Dionyſium Halicar. prius loquendi genus 9, 41 et 10, 21; poſterius 41, 26. Sylb.

promontorium, ubi] *ex loco quodam, — — — ichor fluere tanta copia dicitur, ut ea parte mare innavigabile ſit — —* Nic.

Iapygium promontorium in Calabria, idem quod Sallentinum, hodie accolis vulgo dictum *Capo di S. Maria di Leuca*, ab oppido, quod adiacet. *Ακραν Ἰαπυγίαν* vocarunt Thucydides lib. 6. Ptolemaeus lib. 3 cap. 1, atque inter Latinos Plinius lib. 3 cap. 10 p. 166 et Solinus *Acran Iapygiam* ſcripſerunt. Conf. Cluveri *Italia* p. 1239. Fontis foetentis aquae meminit etiam Strabo lib. 6 p. 430, ubi de Leuca loquitur, affertque foetoris eandem cauſſam. Noſter quidem *ἰχῶρα* dixit, Straboni autem *πηγὴ δυσώδους ὕδατος* ſcribitur. Hac de pugna Herculis cum Gigantibus et de loco, ubi ea acci-diſſe fertur, multa collegit Natalis Comes in *mythologia* lib. 6 cap. 21 p. 641. Liceat ſuſpicari, aquam ochra martiali tinctam et ſulphure ſeu ſulphuris hepate commixtam fabulae praebuiſſe originem. Sunt vero etiam lacus, quorum aqua ſubinde rubeſcit materia quadam vegetabili ſubtili. Exemplo eſt lacus Strausſee, prope urbem Brandenburgicam, quae Strausberg dicitur, de quo disputavit Achard in Chemiſch-phyſiſchen Schriften et in Hiſtoriſchen Beyträgen die Preuſſiſchen Staaten betreffend. Vol. 2 P. 2 p. 365. Aliud exemplum habes in Chemiſchen Annalen 1784 p. 513, et in *Miſcellaneis*

Bero-

Berolinenſibus. Contin. 2. p. 49–64. Fabulam ei ſimilem, quam noſter tradidit, attigit etiam Pauſanias IV cap. 35 p. 370: ξανθὸν δὲ ὕδωρ, οὐδέν τι ἀποδέον τὴν χρόαν ἅιματος, Εβραίων ἡ γῆ παρέχεται πρὸς Ἰόππῃ πόλει. Quo in fonte Perſeum interempto ceto, cui Cephei filia fuerat expoſita, cruorem abluiſſe, fabulabantur indigenae.

Cap. CI.

Περὶ Πανδοσίαν τῆς Ἰαπυγίας ἴχνη τοῦ θεοῦ δείκνυται, ἐφ᾽ ἃ οὐδενὶ ἐπιβατέον.

Et circa Iapygiae Pandoſiam veſtigia eius apparere, quae nequeas pedibus calcare.

Natalis de Comitibvs.

Iuxta Pandoſiam Iapygiae dei oſtenduntur veſtigia, ad quae nemini fas eſt accedere.

Περὶ Πανδοσίαν] Περὶ δὲ Πανδοσίαν Cod. Vindob.

apparere] *monſtrantur, quae nefas eſt* — Nic.

Pandoſia Bruttiorum oppidum ad Acherontem fluvium. In mythologia etiam Chriſtiana celebrantur veſtigia ſanctorum et virorum et animalium, lapidibus vel terrae impreſſa, quae usque ad noſtram memoriam durare ſibi perſuadet et ſtupet vana ſuperſtitio, quae hominum imbecillitatem occupavit. Exemplum habemus iam in Sulpicii Severi *hiſtoria ſacra* lib. 2 cap. 49 p. 372. *Illud mirum*, inquit, *quod locus ille, in quo poſtremum inſtiterant divina veſtigia, cum in coelum Dominus nube ſublatus eſt, continuari pavimento, cum reliqua ſtratorum parte, non potuit. Siquidem quaecunque applicabantur, inſolens humana ſuſcipere terra reſpueret, excuſſis in ora apponentium ſaepe marmoribus. Quin etiam calcati Deo pulveris adeo perenne documentum eſt, ut veſtigia impreſſa cernantur. Et cum quotidie confluentium fides certatim Domino calcata diripiat, damnum tamen arena non ſentiat; et eadem adhuc ſui ſpeciem, velut impreſſis ſignata veſtigiis, terra cuſtodit.* Conf. *Relation d'un voyage fait au Levant par* M. de Thevenot. Paris 1665. 4 p. 369, 229, 319, 320, 324 et paſſim. In primis huc pertinent, quae leguntur in *Memoires pour ſervir à l' hiſt. eccleſ. par* Tillemont I p. 54. In Ciceronis libro tertio *de natura deorum*, deridet Cotta veſtigium ungulae Caſtoris equi, quod in ſilice apud Regillum apparere, credebat vulgus.

Cap.

Cap. CII.

Eςι καὶ περὶ ἄκραν Ιαπυγίαν λίθος ἁμαξιαῖος, ὃν ὑπ' ἐκείνου ἀρθέντα μετατεθῆναί φασιν, ἀφ' ἑνὸς δὲ δακτύλου κινεῖσθαι συμβέβηκεν.

Sed et in eadem inſula lapis invenitur plauſtrali magnitudine; quem Hercules ſublatum transtuliſſe fertur, digito uno mobilis.

Natalis de Comitibvs.

Praeterea circa ſummum Iapygiae promontorium ad plauſtri onus lapis accedens conſpicitur, quem ab eo ſublatum et translatum eſſe affirmant, quem uno digito moveri contigit.

κινεῖσθαι συμβέβηκε] Interpres ad praeſens tempus extendit: *digito uno mobilis.* Sed videtur potius ad Herculis aetatem reſtringenda hiſtoria, ut ſignificet, lapidem iſtum, cum ab Hercule tolleretur, et transferretur, uno digito fuiſſe motum, licet plauſtralem. Sylb.

Sed et in eadem] *Et circa idem promontorium lapis extat.*

digito uno mobilis] *digito autem uno motus eſt.* Nic.

Interpres lapidem, licet plauſtralem, digito uno mobilem adhuc eſſe vult. Sylburgius autem lapidem digito motum eſſe ab Hercule putat. Cui ſententiae etſi refragari nolo, tamen lectoribus indicabo exemplum rupis, quae, etiamſi eius pondus 60000 libras excedere aeſtimatur, nihilo ſecius vi humana, neque ea vehementi, vere movetur, rupem dico, quae ſtat in vicinia Caſtri Albienſium (Chartres in Occitania Galliae), de qua multa diligenter diſputavit Marcorelle in *Melanges d' hiſtoire naturelle*, quae Germanice reddita leguntur im Naturforſcher vol. 4 pag. 259. Etiam in Galliae Britannia inferiori prope *Huelgouet* rupes mobilis eſt, cuius pondus 219, 912 ℔ aeſtimatur, de qua conf. Monnet in *Journal de phyſique par* Rozier 1784. Atque huc referenda eſt etiam rupes *the logging-ſtone* dicta in promontorio Cornvalliae ſeu Cornubiae. Conf. Ferbers Orygtographie von Derbyſhire p. 34 et Schaller Topographie des Königreichs Böhmen vol. 2 p. 152, ubi plura exempla. Quae cum ita ſint, qui Ariſtotelis narrationem probatum ibit, poterit contendere, rupem

pem eadem ratione mobilem dediſſe originem huic fabulae. Eius modi exemplum iam Plinius lib. 2 cap. 96 p. 116 annotavit: *Iuxta Harpaſa oppidum Aſiae cautes ſtat horrenda, uno digito mobilis; eadem ſi toto corpore impellatur reſiſtens.*

Cap. CIII.

Εν τῇ τῶν Ορχομενίων πόλει τῇ ἐν Βοιωτίᾳ, φανῆναί φασιν ἀλώπεκα, ἣν κυνὸς διώκοντος ἐισδῦναί ἔις τινα ὑπόνομον, καὶ τὸν κύνα συνεισδῦναι αὐτῇ, καὶ ὑλακτοῦντα ἦχον μέγαν ποιεῖν, ὡσανεὶ ἐυρυχωρίας τινὸς ὑπαρχούσης αὐτοῖς· τοὺς δὲ κυνηγέτας ἔννοιαν λαβόντας δαιμονίαν, ἀναῤῥήξαντας τὴν εἴσδυσιν, συνῶσαι καὶ αὐτούς. ἰδόντας δὲ διά τινων ὀπῶν ἐισερχόμενον ἔσω φῶς, ἐυσυνόπτως τὰ λοιπὰ θεάσασθαι· καὶ ἐλθόντας ἀπαγγεῖλαι τοῖς ἄρχουσιν.

In Orchomenia Boeotiae urbe vulpeculam viſam tradunt, quae cum canem perſequentem fugiens ad ſubterraneum meatum decurriſſet, ſimul ingreſſus ille latransque ſonitum edidit, perinde ut in patenti campo reſonantem. Vnde venatores numinis aliquid reſidere iſthic arbitrati, aditu erupto ingreſſi ſunt ipſi quoque; illuceſcenteque per hiatus, ceu feneſtras, lumine, oculis etiam reliqua ſubiecta ſunt, quae regreſſi magiſtratibus expoſuerunt.

Natalis de Comitibvs.

In Boeotia Orchomeniorum civitate vulpem apparuiſſe aſſerunt, quam cum canis inſectaretur in cuniculum ingreſſam fuiſſe autumant canemque una cum illa, eumque latrantem permagnum ſonitum feciſſe, quaſi locus ibi eſſet ſpatioſus et amplus. Cum hac de cauſſa venatores opinionem cepiſſent divini alicuius loci, aditumque fregiſſent, et ipſi ſunt ingreſſi. Cum vero per quaedam foramina lumen exiens conſpexiſſent, reliquaque aperte vidiſſent exeuntes, principibus explicarunt.

ἐν

ἐν Βοιωτίᾳ] ἐν Βοιωτοῖς. Cod. Vindob.

ὑπαρχούσης αὐτοῖς] forſan rectius adverb. αὐτοῦ, *ibi.* SYLB.

ἔννοιαν λαβόντας] ἔννοιάν τινα Cod. Vindob. Sic Aelianus *var. hiſtor.* 2 cap. 31: οὐδεὶς ἔννοιαν ἔλαβε τοιαύτην, *nemo talem cogitationem in animum induxit.* I. B.

διά τινων ὀπῶν] ὀπὴ foramen, per quod videmus. Conf. Kühne ad Polluc. I. p. 179. I. B.

ἔσω φῶς] τὸ φῶς. Cod. Vindob.

In Orchomenia] *In Boeotia, in Orchomeniorum urbe hoc accidiſſe narratur: vulpecula canem perſequentem fugiens ſpecum ſubterraneum ſubiit, in quem ille ſimul irruens latrando magnum edidit ſonitum, perinde* — — NIC.

numinis aliquid] *numen aliquod.*

erupto] *patefacto.* illucescenteque] *immiſſoque.*

Orchomenus, civitas Boeotiae, cuius incolae οἱ Ὀρχομένιοι nomen acceperunt ab Orchomeno, Minyae filio, auctore Pauſan. lib. 9 cap. 36. In regione montoſa reperiri antrum, non eſt mirum. Neque a veterum ſententiis abhorret venatorum ἔννοια δαιμόνια. Veteres enim omne eximium diis dicabant, quibus et antra conſecrabant, ante templa condita, quod confirmat inter alios Porphyrius, ubi de antro Nympharum loquitur. De antro Trophonii hic non cogitandum eſt, quod οὐκ αὐτόματον, ἀλλὰ σὺν τέχνῃ ᾠκοδομημένον dixit Pauſanias lib. 9 cap. 39.

CAP. CIV.

Ἐν τῇ Σαρδοῖ τῇ νήσῳ κατασκευάσματά φασιν εἶναι, εἰς τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον διακείμενα τῶν ἀρχαίων, ἄλλα τε πολλὰ καὶ καλὰ καὶ θόλους περισσοῖς τοῖς ῥυθμοῖς κατεξεσμένους. τούτους δ᾽ ὑπὸ Ἰολάου τοῦ Ἰφικλέους κα-

In Sardinia inſula ſtructuras ferunt eſſe antiquorum, vetuſto Graecorum more compoſitas, et cum alia plura eximia, tum tholos rhythmis innumeris exornatos. Exiſtimantur ab Iolao Iphiclis filio omnes extructae, qui Theſpiadis Her-

τασκευασθῆναι, ὅτε τοὺς Θεσπιάδας τοὺς ἐξ Ηρακλέους παραλαβὼν, ἔπλευσεν εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους ἐποικήσων, ὡς κατὰ συγγένειαν αὐτῷ τὴν Ηρακλέους προσήκοντας, διὰ τὸ πάσης τῆς πρὸς ἑσπέραν κύριον Ηρακλέα γενέσθαι. αὕτη δὲ ἡ νῆσος, ὡς ἔοικεν, ἐκαλεῖτο μὲν πρότερον Ιχνοῦσα, διὰ τὸ ἐσχηματίσθαι τῇ περιμέτρῳ ὁμοιότατα ἀνθρώπου ἴχνει.

Herculis nepotibus aſſumptis ad ea loca traiecit occupaturus, quippe qui ob cognationem Herculis, cui tum totus parebat Occidens, ea iure aliquo ad ſe pertinere arbitrabatur. Ichnuſa primum appellata eſt, a veſtigii, ut videtur, humani ſimilitudine.

NATALIS DE COMITIBVS.

In Sardo inſula aedificia eſſe aiunt ad Graecorum antiquorum conſuetudinem extructa, et alia complura perpulcra, teſtudines quia magnificis ordinibus expolitas, quae dicuntur ab Iolao Iphiclis filio fuiſſe aedificatae, qui Theſpiadas capiens ab Hercule, in ea loca, ut qui affinitate cum Hercule eſſet coniunctus, habitaturus traiecit; quippe cum Hercules univerſae regioni quae ad occidentem vergit, imperaverit, ipſa autem inſula, ſicuti memoriae proditum eſt, Ichnuſa prius appellabatur, cum humano pedi perſimilem haberet formam.

ῥυθμοῖς] Obtulit non nemo ῥυσμοίς. I. B.

κατεξεσμένους] κατεξεασμένους Cod. Vindob.

ὅτε τοὺς Θεσπιάδας] Leon. et Cam. pro ὅτε habent ὅϛις, *qui*, itidemque interpres. SYLB.

Ιχνοῦσα] Aliorum hac de re teſtimonia apud Bochartum *Can.* I, 31 p. 630 et Stephani editores, adſunt. Eandem ob cauſſam etiam Σανδαλιῶτις vel Σανδαλιόπη dicta fuit. NIC.

ὁμοιό-

ὁμοιότατα] Leon. et Cam. ὁμοιότητι ἀνθρώπων. Noſtram lectionem expreſſit etiam interpres: *a veſtigii humani ſimilitudine,* et confirmant tum alii, tum Pauſanias *Phocic.* ubi prolixe hanc hiſtoriam tractat. Pro Ἰχνοῦσα vero malim ego quidem Ἰχνοῦσσα, velut contractum ex ἰχνόεσσα. SYLB.

ἀνθρώπου ἴχνει] Cod. Vindob. ἀνθρώπῳ, et deeſt ibi ἴχνει. I. B.

antiquorum] deleatur.

traiecit] *traiecit illa occupaturus.*

cui tum totus] *cui totus paruit.* NIC. *Cui* deeſt in edit. Wechel. et Caſauboniana, ſed adeſt in edit. anni 1578. I. B.

Ichnuſa] *Haec vero inſula Ichnuſa.* NIC.

Hanc Sardiniae hiſtoriam vetuſtiſſimam qui diligentius perſequi vult, eum oportet adire Cluveri *Sardiniam antiquam*, quae adiecta eſt iſtius *Italiae antiquae*, atque inſerta volumini XV *Theſauri antiq. Siciliae.* I. F. Farae *de rebus Sardois hiſtoriam*, eidem *Theſauri* volumini inſertam, ubi etiam habentur Salvatoris Vitalis *annales Sardiniae*, qui primum prodierunt Florentiae 1639. fol. Franciſci de Vico hiſtoriam eiusdem inſulae, quae inſcribitur: *Hiſtoria general de la isla, y reyno de Sardena. En Barcelona* 1639. fol. *Iſtoria del regno di Sardegna ſcritta dal* D. Giovacchino Cambiagi. In Firenze 1775. 4. *La ſtoria della Sardegna ſcritta dal* Mich. Ant. Gazano. Cagliari. 1777. 4. *Riſiorimento della Sardegna propoſto nel miglioramento di ſua agricoltura, libri tre di* Franceſco Gemelli. In Torino 1776. 2 vol. 4. — Theſpis Erechtei filius quinquaginta puellarum pater erat, quas omnes ſubmiſit Hercules. Hinc nati quinquaginta filii dicuntur Theſpiadae, quos Iolao duce in Sardiniam miſit pater. Erat vero Iolaus filius Iphiclis ſeu Iphicli, uno partu cum Hercule nati. Reliqua exponam Diodori verbis latine redditis e libro quarto. *Caeteris omnibus et quicunque praeter eos coloniae participes eſſe vellent aſſumtis, Iolaus in Sardiniam velificavit, indigenisque pugna devictis pulcerrimum inſulae tractum et maxime campeſtrem (qui etiam nunc Iolaei nomen tenet) ſorte diviſit. Ab hoc itaque tellus ita exculta et fructiferis arboribus conſita fuit, ut certatim deinceps inſula appeteretur. Nam ubertate frugum usque adeo celebris evaſit, ut Carthaginienſes opibus poſtmodum aucti multa potiundae eius deſiderio certamina ſusceperint. Poſt conſtitutam inde coloniam, Iolaus arceſſito ex Sicilia Daedalo, multis magnificae ſubſtructionis operibus animum intendit, quae hodieque aetatem ferunt, et de architecti nomine Daedalea vocitantur. Gymnaſia enim magna ſumtibus non modicis extruxit et tribunalia, cum multis aliis, quae ad felicitatem vitae conducerent, inſtituit.* Hactenus Diodorus.

De Ichnuſae nominis origine complures eadem tradiderunt. Pauſanias

in *Phocicis*: Ἑλλήνων δὲ οἱ κατ' ἐμπορίαν ἐσπλέοντες Ἰχνοῦσαν ἐκάλεσαν, ὅτι τὸ σχῆμα τῇ νήσῳ κατ' ἴχνος μάλιςά ἐςιν ἀνθρώπου. *Qui illuc a Graecis commercii cauſſa navigarunt, Ichnuſam, quod formam habeat inſula humani veſtigii, adpellarunt.* Stephanus Byzant. ἐκαλεῖτο δὲ Ἰχνοῦσα, διότι ἐοικυῖα ἦν ἀνθρώπου ἴχνει. Plin. lib. 3 cap. 7: *Sardiniam Timaeus Sandaliotin adpellavit, ab effigie ſoleae, Myrſilus Ichnuſam, a ſimilitudine veſtigii.* Silius lib. 12:

Inſula fluctiſono circumvallata profundo
Caſtigatur aquis, compreſſaque gurgite, terras
Enormes cohibet nudae ſub imagine plantae.
Inde Ichnuſa prius Graiis memorata colonis.

Claudianus *de bello Gildonico* in fine:

Humanae ſpeciem plantae ſinuoſa figurat
Inſula; Sardiniam veteres dixere coloni.

Eadem quoque Solinus, Martianus Capella lib. 6. Iſidorus *orig.* lib. 14 cap. 6.

De tholo quaedam edocuit Philander ad Vitruvium, quae cum mihi non ſatisfaciebant, rogavi A. L. F. Meiſter, collegam eruditiſſimum, qui veterum architecturae multum iam lumen attulit, ut iudicium de hoc Ariſtotelis loco mecum communicare vellet. Neque abnuit vir humaniſſimus, quapropter quae ab eo accepi, grata mente huc referam. "De tholis et rhythmis pauca teneo, quae „quidem ad Ariſtotelis locum, a te „excitatum, facere poſſint. Nos qui„dem tholi nomine inſignimus illas „cameras ſeu teſtudines hemiſphaeri„cas, ſive circulares ſeu ellipticas, „quin et angulatas, quae Italis cupo„lae, noſtratibus *Kugelgewoelbe*, *Helm„gewoelbe* dicuntur. Videtur autem „vox graeca ad alias quoque camera„rum formas, ut, coni inſtar faſti„giatas, pertinuiſſe. Et ſunt qui „ſtatuant, illam ab initio de ſolo ſum„mo cuneo, totum fornicem quaſi „committente, continente et vincien„te, valuiſſe, mox de ipſa teſtudine, „poſtremo de integro aedificio teſtu„dine tecto. Rara fuiſſe, per Grae„ciam, aedificia rotunda tholis inſtra„ta, colligitur ex Pauſaniae deſcrip„tione, in qua plura hujus formae „non occurrunt, quam ſex: quo ſo„lo nomine jam memoratu dignum „fuit, dari etiam tholos in ipſa Sar„dinia. Accedit, quod *rhythmis in„numeris exornati* dicuntur, hoc eſt, „ut ego intelligo, juxta egregias pro„portiones elaborati, omnibus nume„ris abſoluti, eximie perpoliti. Vi„detur enim Ariſtoteles altera ſua vo„ce reſpexiſſe ad Eurythmiam, concin„nitatem quam numeri afferunt: al„tera ad Acribeiam, decus quod ar„tificum diligens cura in elaborando „conciliat: utramque Architectis ſo„lennem. Quarum laudem ut auge„ret, junxit etiam tertiam vocem, „qua teſtatur, utrique rei abunde ſa„tisfactum eſſe in iſtis Sardiniae tho„lis. Quos ſane hic loci non pro „ſimplici teſtudine accipio: ſed pro „toto aedificio teſtudinato, et Grae„corum more, hoc eſt, juxta colum„narum ordinem, diſpoſito." Haec ill. Meiſter, qui idem poſthac aliam obtulit coniecturam ſane probabilem. Putat enim ſermonem hic eſſe de inſcriptionibus rhythmicis, quae in templorum tholis ſuſpendi ſolebant.

Qui

Qui a morbo liberati erant, ex auro vel argento membrum ſanitati reſtitutum, vel etiam medicinam, quae ſaluti fuerat, tabellae inſcriptam, diis dedicare publiceque exponere ſolebant, et erat tholus iſte templi locus, e quo ἀναθήματα iſta ſuſpendebantur, id quod probatur auctoritate Arnobii *adverſus gent.* lib. 6. p. 193: *Quid, quod multa ex his templa, quae tholis ſunt aureis, et ſublimibus elata faſtigiis, auctorum conſcriptionibus comprobatur contegere cineres atque oſſa, et functorum eſſe corporum ſepulturas.* Pauſan. II cap. 27 p. 173. Sed multo magis idem comprobatur his Lactantii Placidi verbis ad Pap. Statii *Thebaid.* lib. 2, 734: *Tholus eſt in media templi camera locus, in quo voventium primitiae aut exuviae figebantur.* Quin etiam omnia templorum loca, quibus aliquid figi poſſit, *tholos* dici, notat gloſſographus antiquus, uti prodit Barthius ad Papinianum illud *Thebaid.* 2, 733 pag. 652.

— — — *figamque ſuperbis*
Arma tholis. — —

CAP. CV.

Εὐδαίμων δὲ καὶ πάμφορος ἔμπροσθεν λέγεται εἶναι. τὸν γὰρ Ἀρισταῖον, ὃν φασι γεωργικώτατον εἶναι ἐπὶ τῶν ἀρχαίων, τοῦτον αὐτῶν ἄρξασθαι μυθολογοῦσιν, ὑπὸ μεγάλων ὀρνέων ἔμπροσθεν καὶ πολλῶν κατεχομένων. νῦν μὲν οὖν οὐκέτι φέρει τοιοῦτον οὐδὲν, διὰ τὸ κυριευθεῖσαν ὑπὸ Καρχηδονίων, ἐκκοπῆναι πάντας τοὺς χρησίμους εἰς προσφορὰν καρποὺς, καὶ θάνατον τὴν ζημίαν τοῖς ἐγχωρίοις τετάχθαι, ἐὰν τις τῶν τοιούτων τὶ ἀναφυτεύῃ.

Felicem olim rebus omnibus, et fertilem maxime fuiſſe perhibent. Ariſtaeum enim, quem agri colendi peritiſſimum fuiſſe ſcriptores rerum teſtantur, praefuiſſe primum tradunt, antea a multis magnisque avibus occupatae. Verum hodie non eſt ea fertilitate amplius; quod Carthaginienſes rerum potiti, omnes fructus alimento idoneos extirparunt, capitisque poena caverunt, ne quis incola rurſum ſerere fruges tentaret.

Natalis de Comitibvs.

Fama eſt illam felicem et rerum omnium feraciſſimam antea extitiſſe. Nam et Ariſtaeus, qui maxime omnium antiquorum agriculturae ſtudio detinebatur, his ipſis locis imperaſſe dicitur, cum antea a magnis et compluribus avibus occuparentur. Nunc autem nihil producit huius modi cum ea Carthaginenſes potiantur, qui colonis iuſſerunt univerſos fructus eſui aptos excindere, capitaleque ſupplicium propoſuerint, ſi quis rurſus horum quidpiam plantaverit.

Ἀριςαῖον] Parum conſtat fides. Alii Sardum inſulae conditorem perhibent, cui ſucceſſerit Ariſtaeus. Solinus poſt Sardum et Noracem regnaſſe demum Ariſtaeum auctor eſt c. 4. Conf. ad hunc Salmaſ. p. 70 et Bochart. *Can.* I, 31 p. 632. Idem Salmaſius locum ſic conſtituit: Τὸν Ἀριςαῖον ὅν φασι γεωργικώτατον εἶναι, ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τόπων τούτων ἄρξασθαι μυθολογοῦσιν κ. τ. λ. Nic.

ἄρξασθαι] ἄρξαι cod. Vindobon.

κυριευθεῖσαν] idem κυριασθεῖσαν.

εἰς προσφορὰν] ſic Stephanus, ſed Sylburgius προφορὰν.

Felicem olim] *Felicem autem et rebus omnibus fertilem olim fuiſſe perhibent.* Nic.

De Ariſtaeo pertinent huc verba Diodori Siculi lib. 4 p. 281: *Ariſtaeus claſſe a matre Nympha inſtructus, in Sardiniam transmiſit, eamque pulcritudine inſulae captus inhabitandam ſibi delegit, et plantis excolens, antea barbaram et agreſtem ad manſuetiorem cultus rationem traduxit.* Huic multae artes variaque inventa tribuuntur. Praeter artem medendi et vaticinandi primum monſtraſſe dicitur lactis coagulationem, alvearium ſtructuram et olivarum cultum. Diodor. Sic. l. c. τοῦτον τήν τε τοῦ γάλακτος πῆξιν καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν σμηνῶν, ἔτι δὲ τῶν ἐλαιῶν τὴν κατεργασίαν, διδάξαι πρῶτον τοὺς ἀνθρώπους. *Illum coagulationem lactis et alvearium ſtructuram olivarumque cultum primum cum hominibus communicaſſe.* Oppianus cyneg. lib. 4, 267: *Infinita autem agreſtem vitam docuit virorum. Primus rem pecuariam informavit; primus ille fructus agreſtis et pinguis expreſſit olivae; et coagulo primus lac compegit, et ad alvearia de quercu exemtas dulces incluſit apes.* Scholiaſtes Ariſtophanis ad *Equites* v. 890.

v. 890. Apollonius lib. 4, 1132. Heraclides in *politia Coorum*. Plin. lib. 7 cap. 56 et lib. 14 cap. 4. Iuſtinus 13, 7. Cicero *de nat. Deor.* 3, 18. Ovid. *faſtor.* 1, 363. In primis vero copioſe expoſuit inventa Nonnus *Dionyſiac.* 5, 229; ſunt ea venatio, mellificium, oleae cultura, paſcendi cura, eteſiarum notatio. Scholiaſtes Theocriti ad *Idyll.* 5, 53 auctor eſt, etiam Ariſtotelem laudasſe Ariſtaeum oleae inventorem, quae verba deſiderantur in libris philoſophi. Sed qui univerſae Ariſtaei hiſtoriae aliquam aviditatem habet, ei commendamus diſſertationem, quam habuit Gottingae, praeſide Heynio 1774 Thiele *de Ariſtaeo*. Hunc Ariſtoteles primum omnium in Sardinia regnaſſe tradit, cum eo tempore illum eo veniſſe perhibet, quo aves magnae inſulam tenebant, quae loca inculta petere ſolent; ſed Solinus eundem poſt Noracem Sardumque ibi regnaſſe vult. Salluſtius apud Servium, *Ariſtaeus*, inquit, *Cea inſula relicta cum Daedalo in Sardiniam tranſitum fecit.*

Quae de Carthaginienſium lege enarrat noſter, de iis dubitare licet; ſaltem lex non diu duraſſe videtur. Dederunt enim Carthaginienſes inſulae colonias, quas Pauſanias enumeravit, quibus certe plantas vtiles deeſſe noluerunt. Multo minus audiendi ſunt auctores recentiores, qui verbis Ariſtotelis male intellectis putarunt et dictitarunt, Sardiniam eiectis incolis omnibus devaſtatam eſſe a Carthaginienſibus. Sic qui errarunt, eos redarguit iam Salvator Vitalis p. 97, quem ſupra p. 209 laudavimus. Neque non erravit Montesquieu, qui *Eſprit des Loix* lib. 18 art. 2 vol. 2 p. 164: *La Sardaigne n'etoit point rétablie du temps d'Ariſtote; elle ne l'eſt point encore aujourd'hui.* Hoc quidem falſum eſſe, conſtat inter omnes, neque eo quidem tempore inſulam, quo venit in poteſtatem Romanorum, hominum rerumque egenam fuiſſe, ſatis documento ſunt verba Polybii lib. 1 in fine: *Hoc modo a Carthaginienſibus defecit inſula et magnitudine et multitudine hominum et omni fructuum genere excellens.* Attamen noſtra adhuc memoria arbores frugiferas in inſula eſſe rariores, non inficiatur Cetti *gli uccelli di Sardegna*, interpretat. German. vol. 2 p. 181.

CAP. CVI.

Ἐν μιᾷ τῶν ἑπτὰ νήσων τῶν Αἰόλου καλουμένων, ἣ καλεῖται Λιπάρα, τάφον εἶναι μυθολογοῦσι, περὶ οὗ καὶ ἄλλα (μὲν) πολλὰ καὶ τερατώδη λέγουσι· τοῦτο

In Lipara inſula Aeolica ſepulcrum aiunt eſſe, circa quod cum etiam alia prodigioſa eveniant, tum id, quod ea loca ſecure tutoque nemini accedere liceat,

ceat,

δὲ ὅτι οὐκ ἀσφαλές ἐϛι προσελθεῖν πρὸς ἐκεῖνον τὸν τόπον τῆς νυκτὸς, συμφωνοῦσιν. ἐξακούεσθαι γὰρ τυμπάνων καὶ κυμβάλων ἦχον, γέλωτά τε μετά θορύβου καὶ κροτάλων ἐναργῶς.

ceat, uno ore perhibent. Sonitum enim tympanorum cymbalorumque et riſum cum ſtrepitu plauſuque manuum, audiri manifeſto.

NATALIS DE COMITIBVS.

In una ſeptem inſularum vocatarum Aeoliarum, quae Lipara nuncupatur, ſepulcrum eſſe fabulantur, de quo permulta alia dicuntur monſtruoſa, tum illud praeſertim, quod noctu in illum locum accedere non eſt tutum, quodque tympanorum cymbalorumque ſonus exauditur, ac riſus aperte cum ſtrepitu et crepitaculis.

ἄλλα μὲν] Incluſa μὲν abeſt a Leon. et Camot. edit. SYLB.

ἐξακούεσθαι] Alias ſpeluncas huic ſimiles in Britannia et Perſia Clemens Alex. *Strom.* lib. 6 p. 756 (p. 288) commonſtrat; ubi non cymbala modo, ſed confuſos exercituum clamores, et voces paeana canentium, audias. Quae ille omnia ventis, veriſſime, opinor, tribuit. Conf. Bochart. *Can.* I, 27 p. 572. NIC.

In Lipara] *In una ſeptem Aeoli inſularum, quam Liparam vocant.*

cum etiam alia] *alia multa.*

nemini accedere liceat] *noctu non adire liceat.*

plauſuque manuum] *crepitaculisque.* NIC.

De Lipara vide annotata ad cap. 32 et 37. In Inſula, quae montes ignivomos omnis generis habuit, facile potuit eſſe, quod huic fabulae occaſionem exhibuerit. Nec deſunt inter recentiores, qui ſimilia commemorarunt; ex. gr. Olaſſens und Povelſens Reiſe durch Island. Kopenhagen und Leipzig. 1775. 4. vol. 2 p. 11: Man ſagte uns viele wunderbare Dinge von Hvercvalle und beſonders, daß man in der Ferne ein ſtarkes Brüllen höre. Wir beſuchten die Stelle ſelbſt, und ſahen in Entfernung

nung einer Meile einen ſtarken Rauch. Da wir auf eine Viertelmeile nahe gekommen waren, ſahen wir den Rauch an drey verſchiedenen Orten aufſteigen, und hörten ein ſehr entferntes Geräuſch, gleich dem Brüllen eines Löwens, welches mit einem durchdringenden Ziſchen begleitet war. Unſere Pferde ſpitzten die Ohren und wolten nicht hinan, ſo daß wir abſteigen und zu Fuſſe hinan gehn mußten. Was uns zuerſt in die Augen fiel, war ein weiſſer runder Hügel, aus welchem der Rauch durch drey enge Löcher mit einer ſolchen Kraft hervordrang, daß das erwehnte Ziſchen daher rührte. Aliud exemplum habes in Shaws Reiſen pag. 135. Spectant huc quoque, de mugitibus fragoribusque ſubterraneis quae e veterum libris collegit Ittigius *de montium incendiis* pag. 288. Interpres omiſit *τῆς νυκτὸς*, ſed latina editio Wecheliana addidit *noctu*.

CAP. CVII.

Λέγουσι δέ τι τερατωδέστερον γεγονέναι περὶ τὸ σπήλαιον. πρὸ ἡμέρας γὰρ ἐγκοιμηθῆναί τινα ἐν αὐτῷ οἰνωμένον, καὶ τοῦτον ὑπὸ τῶν οἰκετῶν ζητούμενον ἐφ' ἡμέρας τρεῖς διατελέσαι· τῇ δὲ τετάρτῃ εὑρεθέντα ὡς νεκρὸν, ἀποκομισθῆναι ὑπὸ τῶν οἰκείων εἰς τὸν ἴδιον τάφον· καὶ τῶν νομιζομένων τυχόντα πάντων, ἐξαίφνης ἀναστῆναι, καὶ διηγεῖσθαι τὰ καθ' ἑαυτὸν συμβεβηκότα. τοῦτο μὲν οὖν ἡμῖν φαίνεται μυθωδέστερον· ὅμως μέντοι ἔδει μὴ παραλιπεῖν ἀμνημόνευτον αὐτὸ, (τὴν) περὶ τῶν τόπων ἐκείνων ἀναγραφὴν ποιούμενον.

Caeterum cum primis monſtruoſe id quoque circa antrum accidit, quod antelucano quidam ebrius ſomno iſtic oppreſſus triduum totum cubavit, quaeſitusque a familiaribus, quarto demum die repertus eſt, qui mortuum rati, ad proprium monumentum extulerunt; dumque iuſta iam pro more celebrarent, ex improviſo ſurrexit, quaeque obtigiſſent, expoſuit. Quae etſi ad fabulam propius quam veri fidem accedere videantur, non potui tamen de locis his ſcribens, tacitus praeterire.

NATA-

Natalis de Comitibus.

Dicunt et rem multo magis monſtro ſimilem iuxta ſpeluncam accidiſſe. Quendam enim aſſerunt ante lucem in illa ebrium conſopitum fuiſſe, atque hunc a familiaribus quaeſitum, per triduum ita degiſſe; quarto autem die tanquam mortuum inventum fuiſſe a domeſticis, omniaque ad funus ſpectantia conſecutum ad ſuum ſepulcrum fuiſſe deportatum; mox ſurrexiſſe, eaque declaraſſe quae ſibi contigerant. Hoc nobis ſane fabuloſum videtur, at non tamen erat ſilentio praetermittendum, cum de illis locis conſcribere aggreſſi eſſemus.

τῶν νομιζομένων] νομιζόμενα de iuſtis funeribus, ſeu *iuſtis exequiarum*, ut vocantur a Tullio, dicuntur. Exempla vide apud Vigerium *de idiotiſmis* ed. Zeunii p. 262. I. B.

ὅμως μέντοι] *attamen, nihilo minus.* Conf. Hoogeveen *doctrina particularum Graec.* edit. Schützii p. 553, 6. I. B.

τὴν περὶ τῶν] Incluſus articulus τὴν abeſt a Leon. et Cam. edit. Sylb.

cum primis — oppreſſus] *etiam monſtruoſius quid circa antrum hoc dicunt accidiſſe. Quippe ebrius quidam, ſicut fertur, in iſto antelucano oppreſſus ſomno, ibi — —*

qui mortuum] *qui eum mortuum.* Nic.

Mihi vero iſta traditio a vero non valde abhorrere videtur. Adſunt enim exempla hominum, qui non ſolum per aliquot dies dormiverunt, verum etiam qui grandi lethargo oppreſſi, ſed vivi, pro mortuis ſepulti ſunt. Quod facillime iis accidere poteſt, qui vapore aliquo, qualem antra eiectare ſolent, correpti et ſuffocati ſunt. Huius modi exempla collegerunt, expoſuerunt atque diiudicarunt inter recentiores in primis: I. I. Bruhier in *Diſſertation ſur l' incertitude des ſignes de la mort et l'abus des enterremens et embaumemens precipités;* Paris 1749, cuius interpretatio Germanica edita eſt Lipſiae 1754. 8. O. Borrichii *diſſertationes* editae Havniae 1715. 8, ubi p. 322 eſt diſſertatio *de animalibus hieme ſopitis.* Halleri *elementa phyſiologiae* vol. 5 p. 620 et vol. 8, 2 p. 123. Nos quidem aliquot exempla excitamus e libris veterum. Plato *de rep.* lib. 10 p. 761, ubi de Hero ſeu Ero Arminio. Plutarchus *de ſera numinis vindicta* p. 563, ubi hiſtoria de Theſpio. Apuleius *florid.* 4 p. 362. Valerius Max.

Max. lib. 1 cap. 8, 12. Celſus *de medicina* lib. 2 cap. 6 p. 57. Plin. lib. 7 cap. 52 p. 407, 408. Iuſtinus Mart. 19, 50. Origenes *contra Celſum.* Auguſtinus *de civitate Dei* lib. 14 cap. 24. Spectavit etiam huc Heraclidis Pontici liber de femina ſeptem diebus exanimi, ſeu περὶ τῆς ἄπνου, quem laudat Laertius in prooemio p. 9 et lib. 8 in vita Empedoclis p. 534. Manilius *aſtronom.* lib. 4 p. 82: *Ex ipſis quidam elati rediere ſepulcris.* Quibus exemplis iam ab aliis collectis addo illud, quod enarrat Philoſtratus in *vita Apollonii* lib. 4 cap. 45, et praecipue quod memoriae mandavit Glycas p. 205. *Haec eſt*, inquit Plinius, *conditio mortalium; ad has et eiusmodi occaſiones fortunae gignimur, uti de homine ne morti quidem debeat credi.* Sed ut verum fatear, non puto, ignota fuiſſe eiusmodi exempla philoſopho, qui ſubtiliter de ſomno atque morte diſputavit. Conf. Ariſtotelis libellus *de ſomno et vigilia* cap. 3.

CAP. CVIII.

Περὶ τὴν Κύμην τὴν περὶ Ἰταλίαν λίμνη ἐϛὶν ἡ προσαγορευομένη Ἄορνος· αὕτη μὲν, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἔχουσά τι θαυμαϛὸν· περικεῖσθαι γὰρ λέγουσι περὶ αὐτὴν λόφους κύκλῳ, τὸ ὕψος οὐκ ἔλαττον τριῶν ϛαδίων· καὶ αὐτὴν εἶναι τῷ σχήματι κυκλοτερῆ, τὸ βάθος ἔχουσαν ἀνυπέρβλητον. ἐκεῖνο δὲ θαυμάσιον φαίνεται· ὑπερκειμένων γὰρ αὐτῇ πυκνῶν δένδρων, καὶ τινων ἐν αὐτῇ κατακεκλιμένων, οὐδὲν ἐϛιν ἰδεῖν ἐπὶ τοῦ ὕδατος φύλλον ἐϛηκὸς, ἀλλ᾽ οὕτως καθαρώτατόν ἐϛι τὸ ὕδωρ, ὥϛε τοὺς θεωμένους θαυμάζειν.

Circa Cumam Italiae, lacum eſſe ferunt, quem Aornon vocant, forma circulari, profunditateque immenſa, tumulis undequaque ſeptum, trium ad minus ſtadiorum altitudine. Cumque cetera nihil habeat magnopere admiratione dignum, mirandum tamen hoc fortaſſe, quod circumpoſitis undequaque et ſuper incumbentibus denſiſſimis arboribus non cernas ullum in lacu natans folium; qua puritate ſui admirationem merito ciet.

NATALIS DE COMITIBVS.

Stagnum eſt iuxta Cumam Italiae Aornus appellatum, quod quidem ipſum nihil habet admiratione dignum, at colles circa ipſum altitudine non minore trium ſtadiorum adiacent, ipſumque eſt rotundum, profunditatemque habet immenſam, quod ipſum eſt admirabile. Nam cum circa ipſum ſtagnum frequentes ſint arbores, et non nullae etiam in ipſum deflectantur, nullum folium in eo videtur conſiſtere, ſed ita pura eſt aqua et limpida, ut intuentes admirentur.

τὴν περὶ Ἰταλίαν] Legebatur olim τὴν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ. Sic antea huiusmodi lectionis varietas erat, περὶ Παμφυλίαν et ἐν Παμφυλίᾳ. STEPH. Etiam codex Vindobon. Κυμὴν τὴν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ. I. B.

ἄυτη μὲν] fortaſſe rectius αὐτὴ, *ipſa*. SYLB.

ὡς ἔοικεν] ὡς abeſt a cod. Vindobon.

ὀυκ ἔλαττον] ſi ἐλάττοις legas, ſtructura erit concinnior. SYLB.

Circa Cumam] *Circa Cumas Italiae lacus eſt, nihil, ut videtur, habens mirabile. Tumulis enim dicunt circumcirca ſeptum trium haud minus ſtadiorum altitudine; ipſumque forma eſſe circulari, profunditateque immenſa. Hoc vero mirandum videtur, quod arboribus illi undique imminentibus denſiſſimis, et quibusdam ſuper illum inclinatis, non cernas* — — NIC.

Hodie lacus Campaniae prope Cumas (qua de urbe vid. ſupra cap. 97) vocatur *il lago d' Averno.* Praeter Strabonem lib. 5 p. 374, quem lectores ipſi adeant velim, rotunditatem huius lacus notavit quoque Lycophron hoc verſu:

> Λίμνην τ' Ἄορνον, ἀμφιτορνωτὴν βρόχῳ
>
> *Lacumque Avernum, laqueo circumducto.*

Profunditatem probat Vibius Sequeſter in catalogo lacuum: *Avernus, Campaniae, immenſae altitudinis, cuius ima pars deprehendi non poteſt.* Silvae vicinae, praeter Strabonem, meminit quoque Virgilius *Aen.* 3, 441:

> *Huc ubi delatus Cumarum acceſſeris urbem,*
>
> *Divinosque lacus et Averna ſonantia ſilvis.*

Ad quem locum lege quae annotavit Servius. Conf. Cluveri *Italia antiq.* p. 1127. De aquae limpiditate Sotion in excerptis de fluminibus ita: Ἀόυερ-

Αουερνός ἐςὶ λίμνη ἐν Ἰταλίᾳ περὶ Κούμας, εἰς ἣν τὰ ἐκ τῆς περικειμένης ὕλης ἐμπίπτοντα φύλλα ἢ κάρφη, ἀφανῆ γίνεται, βυθιζόμενα παραχρῆμα. Avernus Italiae lacus eſt circa Cumas, in quo folia atque feſtucae ex circumiacente ſilva decidentes, ſtatim ſubmerguntur. Plin. lib. 31 cap. 2 p. 549: *Cteſias tradit Siden vocari ſtagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia mergantur. Caelius apud nos in Averno ait etiam folia ſubſidere; Varro, aves, quae advolaverint, emori.* Recentiori tempore qui lacum adierunt, ſpeciem eius non mutatam viderunt, ita ut fere omnia, quae veteres memoriae tradiderunt, adhuc in eum conveniant. Conf. praeter alios Keisleri *itinerarium* edit. I p. 373 et 388. Popowitſch vom Meere pag. 346. Non ita pridem Italus, nomine Teſta, *in Lettera ſopra l'antico vulcano delle paludi pontine.* Romae 1784. 8 edocuit, circa lacum Avernum multa ſupereſſe documenta, quae olim ibi ignem ſubterraneum vel Vulcanum fuiſſe commonſtrant.

CAP. CIX.

Περὶ δὲ τὴν ἀπέχουσαν Ἤπειρον αὐτῆς οὐ πολὺ, θερμὸν ὕδωρ πολλαχόθεν ἐκπίπτει, καὶ ὁ τόπος ἅπας καλεῖται Πυριφλεγέθων· ὅτι δὲ οὐδὲν διίπταται ὄρνεον ἐν αὐτῇ, ψεῦδος. οἱ γὰρ παραγενόμενοι λέγουσι κύκνων πλῆθός τι ἐν αὐτῇ γίνεσθαι.

Circa Epirum autem iſthinc non ita procul diſtantem calidas aquas paſſim ſcaturire ferunt, unde locus Pyriphlegethon appellatur. Ceterum avem nullam iſthac transvolare vane aſſeritur, cum cygnos eo loci haud paucos agere compertum ſit.

NATALIS DE COMITIBVS.

In continente non multum ab eo loco diſtante aqua calida naſcitur, multisque ex locis ſcatet, unde univerſus locus Pyriphlegethon eſt dictus. Quod nulla avis ſupervolet, falſum eſt omnino, quoniam omnes qui eo accedunt, magnam cygnorum multitudinem ibi natam ſe vidiſſe affirmant.

Περὶ δὲ τὴν] παρὰ cod. Vindobon.

ἀυτῆς ὀυ πολὺ] pro ἀυτῆς Leon. et Cam. habent ἀυτοῦ, quod ferri poteſt, ſi adverbialiter accipiatur. SYLB.

ὄρνειον ἐν ἀυτῇ] Cam. ἐν ἀυτῷ maſc. gen. SYLB. Codex Vindob. habet ἀυτὴν pro ἐν ἀυτῇ. I. B.

Circa Epirum] *Non procul vero ab illo in continente calidas* — —

eo loci] *in eo.* NIC.

Αορνα (ab α privativo et ὄρνις) vocantur veteribus loca avibus ob peſtiferam exhalationem inacceſſa, quam nominis rationem probant Servius ad Virg. *Aen.* 3, 441; Tzetzes ad Lycophr. v. 104, cuius verba Reimarus inſeruit fragmentis Dionis Caſſ. pag. 5; et Lucretius 6, 740:

Principio, quod Averna vocantur, nomen id ab re
Impoſitum eſt, quia ſunt avibus contraria cunctis,
E regione ea quod loca cum advenere volantes,
Remigii oblitae pennarum vela remittunt,
Praecipitesque cadunt molli cervice profuſae
In terram, ſi forte ita fert natura locorum;
Aut in aquam, ſi forte lacus ſubſtratus Averno eſt.

Sic quoque Virgilius *Aen.* 6, 237, qui Lucretium imitatus eſt. Eius modi loca Aorna numero plura commemoravit antiquitas; varia recenſuit quem modo laudavimus, Lucretius, varia etiam Euſtath. ad Dionyſ. *perieg.* v. 1143 pag. 136 edit. Stephani. Quaedam enumerarunt Olearius ad Philoſtrator. *opera* pag. 59 et Reimarus ad Dion. p. 1142. Fuit Aornus circa Hierapolim Phrygiae, teſte Dione; in Syria, teſte Lucretio, Athenis et circa Adiabenem, teſte Dione et Euſtathio; in Sarmatia, teſte Antigono Caryſt. c. 167 atque aliis in terris. Nullus vero locus Aornus magis celebratus eſt olim, quam ille prope Cumas. Latinis dicebatur *Avernus*, inſerto, inquit Salmaſius ad Solin. p. 46 digamma Aeolico et mutato *o* in *e*. Sic ab eodem nomine Graeco deduxit Latinum Servius, *odor*, inquiens, *graviſſimus necat ſupervolantes aves, unde Avernus dictus eſt, quaſi ἄορνος.* Sed aliter ſentit Popowitſch vom Meere p. 347, qui nomen Celticae originis eſſe contendit, qua in lingua *aben* idem ſit quod *deſcendere* et *ab* idem quod *deorſum.* Inde deducit etiam noſtrum Abend, id eſt, tempus diei, quo ſol deſcendit. Quod ſi verum eſt, lacus dictus videtur Avernus, vel propter eius immenſam profunditatem, de qua iam dictum eſt, vel propterea, quod orci oſtium vel ianuam iſtum locum putavit antiquitas. Avernum Campaniae avibus eſſe letiferum etſi multi ſunt veteres, qui tradiderunt, tamen negavit Strabo lib. 5: *Addita, inquiens, eſt ab incolis fabula; nempe aves, quae ſupervolarent, in aquam decidere, exanimatas aëris exhalatione; quem ad modum in locis fieri ſolet Plutoniis.*

roniis. Atqui huic conſentiunt recentiores, quicunque iſtam regionem adierunt. Conf. Keisleri *itinerarium,* Cluveri *Ital. ant.* pag. 1128; Popowitſch, qui aves in lacu natantes vidit, et Buffon *hiſt. nat.* edit. German. Lipſienſ. I p. 225. Eandem rem de mari mortuo iactarunt multi, quam et ipſam falſam eſſe conſtat ex itinerariis e. gr. Maundrel, Thompſon et caet. conf. ven. Buſchingii geograph. Palaeſtinae p. 317, qui variorum virorum ſententias contulit. Cluverus autem edocuit p. 1128, iſtam exhalationem non lacui, ſed antro ſeu ſpeluncae Averni tribui ab aliis. Ita etiam Claudianus *de raptu Proſerp.* 2, 348:

Tunc et peſtiferi pacatum limen Averni
Innocuae tranſiſtis aves.

Accuratius etiam ipſe Virgilius *Aen.* 6, 238:

Spelunca alta fuit, vaſtoque immanis hiatu,
Scrupea, tuta lacu nigro nemorumque tenebris:
Quam ſuper haud ullae poterant impune volantes
Tendere iter pennis; talis ſeſe halitus atris
Faucibus effundens ſupera ad convexa ferebat;
Unde locum Graii dixerunt nomine Aornum.

Sed ſupereſt alia res, quae venit in diſquiſitionem. Namque mihi ſaltem non ſatis liquet, quonam de lacu Aorno hic Ariſtoteli ſermo ſit. Ἤπειρος eſt omnis terra continens ac mediterranea, ſed eſt quoque nomen regionis Graeciae. Si prior ſignificatio accipienda eſt, erit ſermo de Aorno prope Cumas. Ita intellexit haec verba interpres Natalis de Comit. Sic etiam videtur continua oratio, quae de Aorno Campaniae incoepit, poſtulare. Fuerunt etiam circa Cumas aquae calidae, quarum meminerunt et Strabo et Diodorus Sic. lib. 4. At fuit etiam in Epiro locus Aornus, de quo Ariſtotelem loqui, videtur credidiſſe Cluverus, quippe qui cum omnia, quae noſter de Aorno Campaniae cap. 108 habet, ſedulo retulit, tamen induſtria praetermiſit totum hoc caput, proinde quaſi eo non ſpectet. De Aorno Epiri praebet teſtimonium Plinius lib. 4 cap. 1 p. 188: *Epiros univerſum appellata, Acrocerauniis incipit montibus. In ea primi Chaones, a quibus Chaonia; dein Theſproti, Antigonenſes; locus Aornos, et peſtifera avibus exhalatio;* quae verba Cluverus p. 1128 temere ad Campaniae Avernum traduxit. Aorni Theſprotiae in Epiro meminit et Pauſanias in *Boeotic.* cap. 30 p. 768, 769. Conf. Cellarii *geogr.* I p. 1084.

Πυριφλεγέθων, quod nomen huic Aorno inditum eſſe, ſcribit noſter, creditur et ipſe fuiſſe fluvius Epiri, idem qui infernalis celebratur a poetis. Nominis originem docet Apollodorus in fragmentis: *τοιούτου δὲ ἐστι γένους καὶ ὁ Πυριφλεγέθων· εἴρηται γὰρ ἀπὸ τοῦ πυρὶ φλέγεσθαι τοὺς τελευτῶντας.* Vid. Apollodori *biblioth.* quam ornavit et emiſit Heyne p. 1052. Occurrit nomen etiam apud Strabonem lib. 1 p. 46, ubi recenſet ſimul Πυριφλεγέθοντα, καὶ Ἀχερουσίαν λίμνην, καὶ νεκυομαντεῖον τὸ ἐν τῷ Ἀόρνῳ. Inter Latinos, qui Pyriphlegethontis mentionem iniecerit, novi neminem, praeter quam Mart. Capellam lib. 2 *de nuptiis philolo-*

lologiae, qui adiunctus eſt Iſidori *origin.* pag. 28. Confer. Banier Götterlehre 4 p. 53, qui, neſcio quo auctore, perhibet, influxiſſe Pyriphlegethontem cum Cocyto in lacum Acheruſiam Theſprotiae, e quo fluvius Acheron profluens ſcribitur Plinio lib. 4 cap. 1 p. 189. Num idem ſit, qui Phlegethon, ποταμὸς πυρὸς apud Aeſchylum, doceant Mythologi. Plutarchus in lib. *de audien. poetis* loquens de his locis, ποταμῶν φλεγομένων meminit.

CAP. CX.

Φασὶ τὰς Σειρηνούσας νήσους κεῖσθαι μὲν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ περὶ τὸν πορθμὸν ἐπ' αὐτῆς τῆς ἄκρας, ὃς κεῖται πρὸ τοῦ πεπτωκότος τόπου, καὶ διακυμαίνοντος τοῖς κόλποις, τόν τε περιέχοντα τὴν Κύμην, καὶ τὸν διειληφότα τὴν καλουμένην Ποσειδωνίαν· ἐν ᾧ καὶ νεὼς αὐτῶν ἵδρυται, καὶ τιμῶνται καθ' ὑπερβολὴν ὑπὸ τῶν περιοίκων θυσίαις ἐπιμελῶς· ὧν καὶ τὰ ὀνόματα μνημονεύοντες, καλοῦσι τὴν μὲν, Παρθενόπην, τὴν δὲ, Λευκοσίαν, τὴν δὲ τρίτην, Λίγειαν.

Circa Italiam Syrenes inſulae ſunt, in ſummo freti vertice, eius nempe quod ſitum eſt ad porrectum in mare locum, inter alluentes ſinus, qui et Cumam cingit et Poſſidoniam dividit. Ubi ab accolis ſtudioſe muneribus ſacrificiisque coluntur, et ſacra quoque ipſarum aedes monſtratur. Porro nomina recenſentes, Parthenopen unam, alteram Leucoſiam, tertiam Ligiam vocant.

NATALIS DE COMITIBVS.

Sirenum inſulas in Italia ſitas eſſe aiunt iuxta illius promontorium, quod ante locum praecipitem et ſinibus abundantem ſitum eſt continetque Cumam et appellatam Neptuniam: quo etiam in loco ſirenum

num ipſarum delubrum extructum eſt, quod magnifice colitur ab accolis, egregiisque ſacrificiis condecoratur: harum nomina recenſentes hanc appellant Parthenopen, illam Leucoſiam, ac tertiam Ligiam.

ἐπ' ἀυτῆς τῆς ἄκρας] Secundum haec inſulae hae ſunt pars promontorii in mare excurrentis, in cuius proiectu auctor noſter Sirenuſas figit, quas proprie tres ſcopulos ex mari eminentes fuiſſe quidam dicunt, σκόπελον τρικόρυφον, διέργοντα τὸν Κύμαιον καὶ Ποσειδωνιάτην κόλπον, *ſcopulum tricipitem Cumanum ſinum a Poſidoniate ſ. Paeſtano dirimentem*, ut eſt apud Strab. lib. I p. 41 Alm. Reliqua quae hic ſequuntur Salmaſius Stephani Byz. veſtigia premens ſic legit: τοῦ προπεπτωκότος τόπου, καὶ διαλαμβάνοντος τοὺς κόλπους, κ. τ. λ. quem in verſione ſecuti ſumus, quoniam abditos vulgatae lectionis ſenſus ſpeculari nequibamus. NIC.

πρὸ τοῦ] πρὸς τοῦ Cod. Vindob.

διακυμαίνοντος] Cod. Vindob. διαλαμβάνοντος. I. B.

τὰ ὀνόματα] Sic et apud Tzetzen *Chil.* 6, 75. v. 715 audiunt. Sed extant ibidem alia etiam earum nomina: ἄλλοι Αγλαοφήμην δὲ φασὶν, Αγλαονόην, καὶ τρίτην Θελξιέπειαν. NIC.

Circa Italiam] *Sirenuſas inſulas aiunt in Italia ſitas eſſe circa fretum in ipſo promontorio, loci prominentis dirimentisque ſinus, et illum qui circumdat Cumas, et iſtum qui Poſidoniam dictam dirimit, in quo etiam Sirenum templum poſitum eſt, et ab accolis quam ſtudioſiſſime ſacrificiis coluntur; quarum et nomina memorantes, Parthenopen — —* NIC.

Inſulae Sirenuſae ſunt ſcopuli aliquot, iuxta inſulam Capream e mari eminentes, quos Sirenes inhabitare credebantur, de quibus diligentiſſime omnia collegit Cluverus *Ital. ant.* p. 1162 et 1169 Promontorium Campaniae, cui adiacent, vocatur promontorium *Surrentinum* vel *Minervae*, in quo extremo huius Deae Sirenumque templa fuerunt. Sinus maris vocatur *Cumanus*. Sinus *Poſidoniates* poſtea vocatus eſt *Paeſtanus* ab oppido *Paeſto*, quod Graecis dictum eſt *Poſidonia*, quod nomen reddidit Paterculus lib. I cap. 15 *Neptunia*, quo uſus eſt alter interpres Ariſtotelis, Natalis de Comitibus. Unus ex iſtis ſcopulis a Sirene nomen traxit *Leucoſiae*, quae petra vel inſula (inſulam eam dixit Lycophron in *Alexand.* 723) hodie nomine paululum mutato appellatur *Licoſa*. Sirenum nomina, quae noſter attulit, habet etiam Hyginus cap. 141: alii alia habent.

bent. Conf. Euſtath. ad Dionyſ. p. 48 et 50 ed. Steph. Banier Götter=lehre vol. 3 p. 588. Sed ut ea, quae hactenus dicta ſunt, auctoritate veterum comprobentur, adſcribamus locum Strabonis lib. I: *A locis Surrento vicinis cubito ſimilis quidam terrae flexus excurrit usque ad fretum, quod eſt juxta Capreas; ab altero huius iugi latere Sirenum eſt fanum; ab altero, quod Poſidoniatem ſpectat ſinum, tres exiguae ſunt inſulae deſertae atque ſaxoſae, quae vocantur Sirenuſae. In ipſo tractu, Minervae eſt templum, a quo cognomen accepit ipſe cubitus.*

Verum revertamur ad Ariſtotelem, cuius verba mendis laborare, manifeſtum eſt, quas quo modo correxerint viri eruditi, edoceam. Cluverus quidem verba ita interpretatus eſt: *Aiunt Sirenuſas inſulas ſitas eſſe in Italia, in ipſo promontorio, circa fretum, quod ſitum eſt ante porrectum in mare locum, quodque fluctibus concitatur Cumani ſimul et Poſidoniatis ſinus. In quo templum earum ſitum eſt, coluntur que maxime ab incolis ſacrificiis* caet. Idem Cluverus p. 1164. "Mirifice, inquit, inſulas confudit „Ariſtoteles cum ipſa continenti, tum „etiam ipſas Sirenas cum inſulis, „cum illarum templum referat, quod „erat in Minervae promontorio." Accuratiorem Ariſtotelis emendationem exhibuit Salmaſius ad Solinum p. 44, approbatam ab Holſtenio in annotationibus ad Stephanum p. 286. Quam ob cauſſam inſeramus ipſa Salmaſii verba: "Locus, inquit, Ariſto„telis, quem paene ad verbum de„ſcripſit Stephanus, hoc modo corri„gendus eſt: *φασὶ τὰς Σειρηνούσσας „νήσους, κεῖσθαι μὲν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ „περὶ τὸν πορθμὸν ἐπ' ἀυτῆς τῆς „ἄκρας τοῦ προπεπτωκότος τόπου, „καὶ διαλαμβάνοντος τοὺς κόλπους, „τόν τε περιέχοντα τὴν Κύμην, καὶ „τὸν διειληφότα τὴν καλουμένην Πο„σειδωνίαν.* Sic promontorium Mi„nervae, quod Ἀθήναιον Graeci vo„cant, et promontorium τῶν Σειρη„νουσσῶν idem; nam Σειρηνοῦσσαι „ἐπ' ἀυτῆς ἄκρας κεῖμεναι Strabo „lib. 6: τῆς δὲ νήσου πρόκειται τὸ „ἀκρωτήριον τῶν Σειρηνουσσῶν, καὶ „ποιοῦν τὸν Ποσειδωνιάτην κόλπον. „Sic verba Strabonis ſunt emendan„da. Sed notandum eſt Ariſtotelem, „et ex eo Stephanum τὰς Σειρηνούσ„σας locare in ipſo promontorio, ἐπ' „ἀυτῆς τῆς ἄκρας, ut nimirum ἀκρω„τήριον, et Σειρηνοῦσσαι res eadem „fuerit, proinde male reddunt docti „viri in illo Ariſtotelis loco: *in ipſo „freti vertice*, cum verti debeat: *in „ipſo promontorio.* Strabo lib. I hanc „fuiſſe quorundam ſententiam diſer„tim ſcribit. Ariſtoteles τόπον προ„πεπτωκότα vocat ſpatium anguſtum „terrarum in mare excurrens et pro„minens, in cuius extremo, ἐπ' ἀυ„τῆς τῆς ἄκρας collocat τὰς Σειρη„νοῦσσας, tricipiti vertice excelſas, „quae in vicem promontorii Cuma„num et Paeſtanum ſinum divide„bant. Qui προπεπτωκὼς τόπος Ari„ſtoteli et Stephano, Strabo eum „appellat, ἀγκῶνα προκείμενον μα„κρὸν καὶ ϛενὸν; quem a Surrento „usque ad fretum, quod eſt iuxta „Capreas, ait pertingere, et ab uno „latere habuiſſe fanum Sirenum, ab „altero ad Paeſtanum ſinum, tres „parvas inſulas deſertas ac ſaxoſas, „quae *Serenides* aut *Sirenuſae* appel„labantur; in ipſo autem freto, hoc „eſt, ἐπὶ τῆς ἄκρας, templum Mi„nervae, τὸ Ἀθήναιον, inquit idem, ᾧ συν-

„ῷ συνονυμεῖ καὶ ἀγκὼν ἀυτός. Sic „ſecundum Ariſtotelem et promonto- „rium Minervae et Sirenuſae inſulae, „templumque Sirenum res eadem. „Nam in ipſa prominentia ponit Si- „renuſas, in Sirenuſis autem fanum „Sirenum. At iuxta Strabonem, ab „una parte illius prominentis anguli „fanum Sirenum, ab altera tres par- „vae inſulae, in ipſo vero freto pro- „montorium Minervae cum templo. „Hinc idem lib. 5 poſt circumflexum „promontorii Minervae, Sirenuſas, „Σειρῆνας, occurrere dicit. Etenim „Σειρῆνες et Σειρηνίδες et Σειρηνοῦ- „σαι illae inſulae dicebantur.

Cap. CXI.

Λέγεται δὲ μεταξὺ τῆς Μεντορικῆς καὶ (τῆς) Ιςριανῆς ὄρος τὶ εἶναι τὸ καλούμενον Δέλφιον, ἔχον λόφον ὑψηλόν. ἐπὶ τοῦτον τὸν λόφον ὅταν ἀναβαίνωσιν οἱ Μέντορες οἱ τοῦ Αδρίου οἰκοῦντες, ἀποθεωροῦσι τὰ εἰς τὸν πόντον εἰσπλέοντα πλοῖα. εἶναι δέ τινα καὶ τόπον ἐν τοῖς ἀνὰ μέσον διαςήμασιν, εἰς ὃν ἀγορᾶς κοινῆς γινομένης, πωλεῖσθαι παρὰ μὲν τῶν ἐκ τοῦ Πόντου ἐμπόρων ἀναβαινόντων τὰ Λεσβία καὶ Χῖα καὶ Θάσια· παρὰ δὲ τῶν ἐκ τοῦ Αδρίου, τοὺς Κερκυραϊκοὺς ἀμφορεῖς.

Iuxta Mentoricem et Iſtram mons fertur eſſe, quem Delphium vocant, faſtigio altiſſimo, quod conſcendentes qui ad Adriam habitant, pontum ac media intervalla, quaeque in illis geruntur, contueri poſſunt, quo mercatum confluentes paſſim mercatores Pontici, Thaſia, Chia ac Lesbia vina, Adriatici vero Corcyrenſes amphoras coemunt.

Natalis de Comitibvs.

Inter Mentoricam et Iſtricam regiones mons quidam Delphius nomine collem habens praeexcelſum eſſe dicitur, ubi in hunc collem

Men-

Mentores Adriae finitima loca incolentes aſcendunt magno intervallo diſtantem Pontum conſpiciunt. In eo monte forum eſt commune, atque a mercatoribus, qui veniunt ex Ponto, Lesbia, Thaſia et Chia vina coemuntur, ab Adriae colonis, Corcyrea amphora ampliore.

τῆς Ἰστριανῆς] incluſus articulus τῆς, additus ex Leon. et Camotii edit. SYLB.

οἱ τοῦ Ἀδρίου] Sic Caſaub. ſed Iſing. et Sylburg. οἱ ἐπὶ τοῦ Ἀδρίου. I. B.

τοὺς Κερκυραϊκοὺς] Leon. et Cam. Κορκυραϊκοὺς, more communi. SYLB.

Iuxta Mentoricem] *Inter Mentoricem et Iſtrianam.*

conſcendentes] *conſcendentes Mentores — — naves in Pontum navigantes proſpiciunt.*

ac media intervalla — — coemunt.] *Eſſe vero et locum quendam in mediis intervallis, ubi in mercatu communi, a mercatoribus ex Ponto eo confluentibus Lesbia, Chia et Thaſia vina, ab Adriaticis vero amphorae Corcyraeae vendantur.* NIC. Pro *Thaſia* habent edit. Wechel. et Caſaub. et ed. anni 1578: *Thalia.*

Mentores, gens iuxta Liburnos, quorum meminit etiam Stephanus: Μέντορες, ἔθνος πρὸς τοῖς Λιβύρνοις, quorum regio noſtro vocatur Mentorice. Plin. lib. 3 cap. 21 p. 178: *Arſiae gens Liburnorum iungitur, usque ad flumen Titium. Pars enim fuere Mentores, — — nunc totum uno nomine Illyricum vocatur generatim.* De Delphio vero monte nihil equidem invenio apud auctores. Πόντος generatim quidem mare ſignificat, proprie autem ita appellatur Helleſpontus. Huncce Helleſpontum et intrantia illum navigia perhibet noſter videri e monte Delphio; quod retuliſſe videtur quoque Theopompus apud Strabonem lib. 7 p. 488: *Videtur Theopompus nimium dicere et quaedam parum credibilia proferre, ut cum utrumque mare e monte quodam et inſulis Liburnicis cerni affirmat*, caet. Sed comprobatum eſt iam dudum auctorum exemplis, veteres aeſtimaſſe montes pleroſque longe altiores, quam vere ſunt, atque perſuaſiſſe ſibi, ex montibus altioribus poſſe conſpici res multo remotiores, quam per rationes phyſicas liceat. Has rationes, quibus nimirum, finitis et montis altitudine et telluris diametro, habita ſimul ratione refractionis, probatur id terrarum ſpatium, quod oculorum acies contempletur, expoſuerunt Ricciolus in *Almageſto novo* vol. 1 p. 64 et 727 et vol. 2 p. 598: Wolf *elementa matheſeos* vol. 4 p. 15 in *Hydrographia* §. 47. Lulofs Kentniß der Erdkugel P. 2 p. 132, et If. Voſſius ad Melam lib. 2 cap. 2 p. 423. Sed qui idem de Liburniae monte contenderit, prae-

praeter Ariſtotelem novi neminem, et tanta eſt Liburniae ab Helleſponto diſtantia, ut iſta relatio, ſicut ait Voſſius, omnia portenta ſuperet. Paulo propius ad veriſimilia accedunt ii, qui dictitant, ex monte Haemo poſſe Ponticum ſimul et Adriaticum mare et Iſtrum amnem et Alpes conſpici. Mela lib. 2 cap. 2: *Haemus in tantum altitudinis abit, ut Euxinum et Adriam ex ſummo vertice oſtendat.* Idem Strabo lib. 7 p. 481 ex deperdito Polybii libro refert, ſed qui ipſe rem negat tum ob immenſum ſpatium, tum quoque quod multi, iique altiſſimi, intercedant montes, qui non permittant, ut acies oculorum eo usque pertingere poſſit. Livius lib. 40 cap. 21 et 22 memorat, Philippum montem illum conſcendiſſe, ut inde Adriaticum mare et Alpes luſtraret, ſed ipſe de vulgata iſta opinione dubitare videtur. Conf. Florus lib. 2 c. 12. Haemus, mons Thraciae, cuius iugum ab Illyrico ad Pontum usque procurrit, medium fere locum intra mare Adriaticum et Euxinum occupat, ſed ex eius ſummo vertice per leges mathematicas neque verſus occaſum Adriam, neque verſus ortum Euxinum cernere licet, uti Voſſius edocuit ad Melam. Similiter erraſſe videtur Ariſtoteles, qui *Meteorol.* lib 1 cap 13 de Caucaſo loquens montis altitudinem eo probatum ivit, *quod ſimul a dictis profundis et a navigantibus in ſtagnum cernatur.* ὅτι ὁρᾶται καὶ ἀπὸ τῶν καλουμένων βαθέων, καὶ ἐις τὴν λίμνην ἐισπλεόντων. *Profunda* dicuntur partes maris Euxini prope Bosporum Cimmerium, ita vocatae, quia carent fundo a nautis fruſtra tentato; *ſtagnum* vero eſt palus Maeotis. Navigantes igitur ab Euxino in Maeotidem per Bosporum videre dicuntur Caucaſum. Sed quae de hac opinione diſputarunt viri docti, ea collegit atque diiudicavit Ricciolus in *Almag. novo* vol. 2 p. 594 et 597.

Merces, quae in emporium Liburnicum vel Illyricum comportatae hic leguntur, fuiſſe vina credunt interpretes, quae ſententia a vero non abhorret, cum ὄινος ſaepe omittitur, ſicut apud Latinos *vinum* deeſt, ubi de *mero*, *Falerno* vel *Maſſico* loquuntur. Ita Ariſtophan. in *Pluto*: ἐι Θάσιον ἐνέχεις, *ſi Thaſium infunderas.* Sed dubium non eſt, quin praeter vina etiam aliae merces illuc venerint. Lesbium et vinum et marmor laudarunt Horatius et Plinius. Chios, Ionum inſula, nobilis fuit et vino et ficis et marmore. Horat. *epod.* 9:

Capaciores affer, puer, ſcyphos
Et Chia vina aut Lesbia.

Conf. Mart. *epigr.* lib. 7, 24 et Plin. lib. 5 cap. 31. Thaſus inſula in Aegaeo mari prope Thraciam celebris vino ſuo, nuce optima, etiam aceto et marmore, auctore Plinio.

Amphorae erant fictiles, ſicut erant dolia vino condendo fictilia. Hiſce vaſis terrenis nobilitabantur quaedam gentes, ut ait Plinius lib. 15 cap. 12 p. 712, quarum vaſa per maria terrasque ultro citroque portabantur. Laudat Plinius ibi amphoras Adrianas, quae ab Adria Italiae oppido nominatae creduntur. Sed videant velim viri eruditi, an liceat intelligere amphoras quascunque, quae per mare Adriaticum ab ora tum Italica, tum Illyrica portabantur, ſic ut amphorae, quas in Liburnia Corcyraei mercati hic leguntur, illuc etiam referendae ſint. Corcyra vero eſt maris Adriatici inſula inter Epirum et Calabriam ſita.

Cap. CXII.

Φασὶ δὲ καὶ τὸν Ιστρον ῥέοντα ἐκ τῶν Ερκυνίων καλουμένων δρυμῶν, σχίζεσθαι, καὶ τῇ μὲν ἐις τὸν Πόντον ῥεῖν, τῇ δὲ ἐις τὸν Αδρίαν. σημεῖον δὲ κἀκεῖνο, ὀυ μόνον ἐν τοῖς νῦν καιροῖς ἑωράκαμεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν παλαιῶν μᾶλλον, οἷον τὰ ἐκεῖ ἄπλωτα εἶναι· καὶ γὰρ Ιάσονα τὸν μὲν ἔισπλουν κατὰ τὰς Κυανέας, τὸν δὲ ἐκ τοῦ Πόντου ἔκπλουν κατὰ τὸν Ιστρον ποιήσασθαί φασι· καὶ φέρουσιν ἄλλά τε τεκμήρια ὀυκ ὀλίγα, καὶ κατὰ μὲν τὴν χώραν βωμοὺς ὑπὸ Ιάσονος ἀνακειμένους δεικνύουσιν, ἐν δὲ μιᾷ τῶν ἐν τῷ Αδρίᾳ νήσων πολυτελὲς ἱερὸν Αρτέμιδος ὑπὸ Μηδείας ἱδρυμένον. ἔτι δὲ λέγουσιν ὡς ὀυκ ἂν παρέπλευσε τὰς Πλαγκτὰς καλουμένας, ἐι μὴ ἐκεῖθεν ἀπέπλει.

Ferunt et Iſtrum ex Hercynia ſilva profluentem dividi, partimque in Pontum, partim vero in Adriam decurrere; cuius rei argumentum non hoc tempore primum, ſed a priſcis usque ſaeculis extat. Aras enim eo loci ab Iaſone poſitas oſtendunt. Ferunt et inſuper hoc indicio eſſe, quod ea loca innavigabilia ſint, quando Iaſoni iuxta Cyaneas ingreſſum, exitum vero e Ponto fuiſſe per Iſtrum compertum eſt. Et quod ſimul memoratur, praeternavigare Planctas, ut appellant, inſulas, niſi iſthinc ſolviſſet, non potuiſſe.

Natalis de Comitibvs.

Fertur et Iſter amnis defluens ex quercetis Hercyniis vocatis diſcindi, et hac in Pontum fluere, illac autem in Adriaticum ſinum: cuiusce rei ſignum eſt non illud ſolum, quod noſtris temporibus conſpeximus, ſed illud multo magis quod antiquitus, quoniam loca, quae ibi

ibi ſunt, navigiis non ſunt pervia. Dicunt enim Iaſonem iuxta Cyaneas inſulas ex Ponto eo navigantem ingreſſum fuiſſe, at ex eodem loco per Iſtrum fuiſſe digreſſum, cuiusce rei non pauca afferunt argumenta, et aras permultas ab Iaſone extructas in ea regione oſtendunt. In una earum inſularum quae ſunt in Adria, ſacellum extat magnificum Dianae a Medea erectum. Aſſerunt praeterea Planctas dictas non praeternavigaſſet, niſi navigandi inde feciſſet initium.

Ερκυνίων] In *Meteorolog.* legitur Αρκυνίων, quae ſcriptura etſi ad Germanicam appellationem accedit propius, magis tamen obtinuit altera per ε; atque ita eſt etiam apud Suidam Ερκυνίοι δρυμοὶ, et apud Steph. Byz. Ερκύνιον ὄρος. Sylb.

κἀκεῖνο] neſcio an rectius gen. caſu κἀκείνου. Sylb.

ἐπὶ τῶν παλαιῶν] Cod. Vindob. ἀρχαιῶν. I. B.

τὰς Πλαγκτὰς] Sic Homerus *Odyſ.* μ. 61 vocat, quae vulgo Κυάνεαι, Συμπληγάδες, Pindaro *Pyth.* 4, 370 σύνδρομοι πέτραι, dicuntur, quarum deſcriptio eſt apud Homerum l. l. et in Orphei *Argonaut.* 682. Nic.

partimque] *et ab altera parte in Pontum, ab altera vero in* —

ſaeculis extat] *Vnde patet, illa loca non eſſe innavigabilia. Nam et Iaſonem iuxta Cyaneas intraſſe, ex Ponto vero per Iſtrum exiiſſe, fama eſt. Et cum alia indicia huius rei afferunt non pauca, tum aras eo loco a Iaſone poſitas oſtendunt, in una vero inſularum maris Adriatici ſplendidum Dianae templum a Medea excitatum. Porro negant, illum petras quae erraticae dicuntur praetervectum eſſe, niſi iſthac enavigarit.* Nic.

Horum explanationem omnibus ſuis partibus expletam petant lectores velim ab iis, qui Argonautarum navigationem in Colchum de induſtria perſecuti ſunt. Interpres noſter non omnia recte reddidit, omiſſis quibusdam, diligentius Natalis de Comit. Sed neſcio, an totus hic locus, ut nunc eſt, mutilatus ſit. *Iſter*, amnis totius Europae maximus, qui Latinis frequentius *Danubius.* Conf. Cluveri *German.* p. 745 et Speneri *notitia German.* I p. 55. *Hercinium* cognomentum eſt, quod ſaltibus Germaniae omnibus tributum legitur a Graecis Romanisque. Ex montibus Herciniis profluere Danubium perhibuit etiam noſter *Meteorol.* lib. I. cap. 13 Reliquas de amnis ortu ſententias veterum collegit Cluverus lo-

co laudato. Danubium exonerari non ſolum in Pontum, ſed defluere eundem etiam in mare Adriaticum, vetus eſt Graecorum error. Hunc Theopompo exprobrat Strabo lib. 7 p. 488, cuius verba, in primis quae lib. 1 p. 98 leguntur, digna ſunt quae huc referantur: *Iſter oritur a montibus ultra Adriam ſitis, neque in utrumque exit mare, ſed in ſolum Pontum, et finditur ad oſtia demum ſua. Communis autem hic eſt nonnullis error, qui putaverunt eſſe quendam fluvium Iſtro cognominem, qui in Adriam exeat ab illo divulſus, ab eoque denominari gentem Iſtros per quos defluit, eoque Iaſonem e Colchis navigaſſe.* Ipſe Ariſtoteles eandem opinionem edidit etiam *hiſtor. anim.* lib. 8 cap. 13 p. 923 edit. Scaligeri: *Piſces in Iſtrum abeunt, et ubi is finditur, in Adriaticum deſcendunt.* Conf. Plin. lib. 9 cap. 15, qui vero ſubterraneis venis piſces ex Iſtro in Adriaticum mare defluere, auctor eſt. Conf. Cluveri *Ital.* p. 205, 209. Ariſtotelis verba repetiit Euſtath. ad Dionyſ. v. 299 pag. 42. Notavit hunc errorem quoque Plinius lib. 3 cap. 18 p. 175.

Argonautae dicuntur a Ponto intraſſe Iſtrum et deſcendiſſe in mare Adriaticum. Strabo lib 1: *Quidam bonam Iſtri partem adverſo flumine ſubvectum Iaſonem cum ſuis tradunt; non nulli usque in Adriam, ignoratione ſcilicet locorum decepti; alii etiam Iſtrum quendam fluvium, ex magno Iſtro ortum, in Adriam influere aiunt.* Euſtathius ad Homeri *Odyſſ.* 12: *Alii tradunt, Argonautas per Iſtrum Argo navi ex Ponto Euxino ſubvecta, et inde per alium amnem, vel etiam per quoddam magni Iſtri divortium Adriam ingreſſos, mox in ſolis occaſum converſos, tandem in fretum Siculum incidiſſe.* Diodorus Sic. lib. 4 p. 259: *Nec praetermittenda hic eſt confutatio hiſtoriae illorum, qui Argonautas per Iſtrum ad fontes ſubvectos in Adriaticum inde ſinum per occurrentem illic alveum intraſſe memorant* caet. Totum eorum iter declaratur verbis Iuſtini lib. 32 cap. 3: *Iſtrorum gentem fama eſt originem a Colchis ducere, miſſis ab Aeeta rege ad Argonautas raptoresque filiae perſequendos; qui ut a Ponto intraverunt Iſtrum, alveo Savi fluminis penitus invecti, veſtigia Argonautarum inſequentes, naves ſuas humeris per iuga montium usque ad littus Adriatici maris tranſtulerunt; cognito quod Argonautae idem propter magnitudinem navis priores feciſſent;* caet. Hac de navigatione diligentiſſime diſputavit Schöning in Allgem. Welthiſtorie vol. 31 pag 188; conf. quoque eiusdem operis vol. 5 pag. 80. Banier Götterlehre 4 p. 552. Quaedam quoque lectu digna habet Gianrinaldo Carli in libro, qui inſcribitur: *Della ſpedizione degli Argonauti in Colco.* In Venezia 1745. 4 pag. 113.

Cyaneae inſulae ſunt in ore Ponti Euxini. De his Plinius lib. 4 cap. 13: *In Ponto duae, M. D. paſſ. ab Europa, XIV. M. ab oſtio, Cyaneae, ab aliis Symplegades appellatae, traditaeque fabulis inter ſe concurriſſe; quoniam parvo diſcretae intervallo, ex adverſo intrantibus geminae cernebantur, paulumque deflexa acie, coeuntium ſpeciem praebebant.* Conf. Mela lib. 2 cap. 7. Dionyſius *perieg.* v. 144 p. 23. Apollodori *biblioth.* lib. 1 cap. 9. ſ. 22 p. 62 edit. Heynii. Hygini *fabulae* 19 et 21, ubi in edit.

van

van Staveren p. 64 ſeq. multa veterum loca collecta ſunt. Plurima habent etiam Stuckii Scholia in Arriani *peripl.* p. 189. Lennep. ad Phalar. p. 51. Vocantur iſtae inſulae vel potius ſcopuli quoque πλαγκταὶ, quod nomen, quo et noſter hoc loco utitur, occurrit apud Strabonem, Apollodorum, Apollon. Rhod. Herodotum, Homerum *Odyſſ.* 12, et Tzetzem in Lycophr. Sunt qui nomen deducunt a verbo πελάζεσθαι, id eſt, *accedere*, propter aſſiduum acceſſum occurſationemque fluctuum in ipſas petras; aut ſecundum alios quod terrae motibus quaſſarentur, ut Delus. Quam ob cauſſam erravit haud dubie Hermolaus, qui cum apud Plinium lib. 6 cap. 12 olim legebatur ſic: *Inſulae in Ponto Planicteae, ſive Cyaneae, ſive Symplegades;* ſubſtituit *Planetae*, quaſi a verbo πλανᾶσθαι, *errare*. Sed ſatis liquet eſſe legendum *Planctae*. Inter recentiores hos ſcopulos diligentiſſime notarunt Gyllius in lib. 3 *de Boſporo Thracio* cap. 3. Gronovii *Theſaur. antiquit. Graecar.* vol. 6 p. 3186. itemque Tournefort *Voyage du Levant* vol. 2 p. 72. Eosdem ſcopulos optime indicatos videre licet in tabula geographica Graeciae antiquae, inſerta volumini primo operis ſplendidiſſimi, quod inſcribitur: *Voyage pittoresque de la Grece.* Denique monumenta itineris ſui ſeu τεκμήρια, quae reliquit variis in locis Iaſon, commemorarunt Strabo lib. 1 p. 77 et alii auctores laudati a Banier Götterlehre vol. 4 p. 553.

Cap. CXIII.

Καὶ ἐν τῇ Αἰθαλείᾳ δὲ νήσῳ τῇ κειμένῃ ἐπὶ τῷ Τυῤῥηνικῷ πελάγει, ἄλλά τε δεικνύουσι μνημεῖα τῶν ἀριστέων, καὶ τὸ ἐπὶ τῶν ψήφων δὲ λεγόμενον. παρὰ γὰρ τὸν αἰγιαλὸν ψήφους φασὶν εἶναι ποικίλας. ταύτας δὲ οἱ Ἕλληνες οἱ τὴν νῆσον οἰκοῦντες, λέγουσι τὴν χροιὰν λαβεῖν ἀπὸ τῶν στλεγγισμάτων ὧν ἐποιοῦντο ἀλειφόμενοι. ἀπὸ γὰρ ἐκείνων τῶν χρόνων, οὔτε πρότερον ἑω-

Caeterum in Aethalia ad mare Tyrrhenum, cum alia monumenta principum illius expeditionis virorum, tum id quod de calculis memorant, monſtratur. Nam ad littus calculos inveniri perhibent coloris varii, tum ſcilicet ex deſtillationibus liquorum, quibus ungebantur, coloratos. Tales enim nec ante, nec poſt ea tempora inventos. Sed enim et alia ſunt non obſcura indicia, non fuiſſe

ῥᾶσθαι μυθολογοῦσι τοιαύτας ψήφους, οὐθ᾽ ὕϛερον ἐπιγεγενημένας. ἔτι δὲ τούτων φανερώτατα σημεῖα λέγουσιν, ὅτι οὐ διὰ τῶν Συμπληγάδων ἐγένετο ἔκπλους αὐτοῖς, τῷ ποιητῇ οἱ ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις μάρτυρι χρώμενοι. τὴν γὰρ δυσχέρειαν τοῦ κινδύνου ἐμφανίζοντα, λέγει ὅτι οὐκ ἔϛι παραπλεῦσαι τὸν τόπον·

Ἀλλὰ θ᾽ ὁμοῦ πίνακάς τε νεῶν
καὶ σώματα φωτῶν
Κύμαθ᾽ ἁλὸς φορέουσι, πυρὸς
τ᾽ ὀλοοῖο θύελλαι.

περὶ μὲν οὖν τὰς Κυανέας οὐ λέγεται πῦρ ἀναπέμπειν· περὶ δὲ τὸν πορθμὸν τὸν διαλαμβάνοντα τὴν Σικελίαν· ἐφ᾽ ἑκάτερα κειμένων τῶν τοῦ πυρὸς ἀναφυσημάτων, καὶ τῆς τε νήσου συνεχῶς καιομένης, καὶ τοῦ περὶ τὴν Αἴτνην ῥεύματος πολλάκις τὴν χώραν ἐπιδεδραμηκότος.

fuiſſe tranſitum illis per Symplegadas; teſtante ſcilicet id poeta. Nam cum periculi magnitudinem exprimere contenderet, declarat haec loca navigationi minime pervia extitiſſe:

Quoniam ſimul tabulasque navium et corpora virorum
Maris undae rapiunt, et ignis pernicioſi procellae.

Circa igitur Cyaneas non videtur ignis emitti; ſed iuxta fretum, quo Sicilia ab Italia diſtinguitur, ab utraque parte evaporatio (eſt), tum quod inſula continue ipſa flagrat, tum quod flammae Aetnae ſaepe totam regionem permeant.

NATALIS DE COMITIBVS.

In inſula quin etiam Aegialia, quae eſt in mari Tyrrheno, cum alia oſtendunt optimatum monumenta, tum etiam illud quod attinet ad calculos. In littore enim calculi colore varii eſſe dicuntur, quos Grae-

Graeci inſulam incolentes colorem aiunt ex guttis cepiſſe, quae ab unctis deſluebant. Nam illis temporibus tantum, non autem poſtea, neque prius, calculos tales fuiſſe fabulantur. Argumenta praeterea his aſſerunt manifeſtiora, quod minime per ſymplegades illi enavigarunt, atque poeta teſte illi nituntur, qui ſunt in iis locis, qui periculum difficultatemque patefacit, quod non licet locum navigantibus praeterire.

Corpora merſa virum fluctu, tabulaeque feruntur
Aequore diſcerptis ratibus, flammaeque procellae.

Iuxta Cyaneas ignis ſcatere non dicitur, at illud ſit iuxta ſinum Siciliam intercipientem, cum in utraque parte ignis ſint ſcaturigines, inſulaque aſſidue ardeat, et ignis unda ſaepius ex Aetna deſluat in proximam regionem.

ἐν τῇ Αἰθαλείᾳ] Sic legendum pro vulgari Αγιαλίᾳ. SYLB. Stephano Αἰθάλη eſt, neque tamen hanc formam omiſit. Latinis dicitur Ilva. NIC.

ἀπὸ τῶν ϛλεγγισμάτων] Cod. Vindob. ϛελγισμάτων. I. B.

ἐγένετο ἔκπλους] Cod. Vindob. ἐγένετο ὁ ἔκπλους, αὐτῷ τῷ ποιητῇ ἐν ἐκείνοις. I. B.

Αλλὰ θ' ὁμοῦ] *Odyſſ.* μ. 67. At Homeri πλαγκταὶ non Ponticae ſunt Symplegades, ſed in mari Siculo, Italiam inter Siciliamque. Vid. Geſneri comment. *de navigat. Orph.* p. 435. NIC.

ἀναπέμπειν] Cod. Vindob. ἀνάπτειν. I. B.

ad mare Tyrrhenum] *maris Tyrrheni inſula.*

coloris varii] *Hos vero Graeci inſulam incolentes memorant.*

Tales enim] *inde ab illis temporibus, nec ante, nec poſtea inventos fabulantur.*

Sed enim et] *Verum et alia eſſe huius rei, illis (Argonautis) per Symplegadas non fuiſſe tranſitum, manifeſtiſſima indicia locorum iſtorum accolae contendunt, poetam teſtem citantes.*

Circa igitur] *Circa Cyaneas igitur non dicitur* — NIC.

evaporatio] Sic Duval. et Wechel. ſed reliquae edit. *evaporario*, et ſic quoque Caſaub. I. B.

De Aethalia egimus ad cap. 95. De calculis coloratis, quos noſter tanquam *μνημεῖα* Argonautarum iactat, memoravit etiam Strabo lib. 5 p. 342: *ἔςι δὲ κατὰ τὴν Αιθαλίαν λιμνὴν Αργῶος ἀπὸ τῆς Αργοῦς, ὡς φασίν· ἐκεῖσε γὰρ πλεῦσαι τὴν τῆς Κίρκης οἴκησιν ζητοῦντα τὸν Ιάσονα, τῆς Μηδείας ἐθελούσης ἰδεῖν τὴν θεάν· καὶ δὴ καὶ ἀπὸ τῶν ἀποςελεγγισμάτων γηγέντων, ἃ ἐποίουν οἱ Αργοναῦται, διαμένειν ἔτι καὶ νῦν διαποικίλους τὰς ἐπὶ τῆς ἠίονος ψήφους.* *Ad Aethaliam portus eſt Argous, ab Argo navi ſic dictus, ut aiunt. Eo enim perhibent Iaſonem navigaſſe, Circes domicilium quaerentem, quam Deam Medea cupiebat viſere, et a ſtrigmentis concretis, quae Argonautae ibi fecerint, adhuc durare variegatos in litore ſcrupulos.* Hoſce calculos Holſtenius reperiſſe adhuc ſibi viſus eſt; namque in annotationibus ad Stephanum Byz. p. 15: "illos, inquit, ipſe non ſine „admiratione in portu huius inſulae „et iuxta Salinas, quae ſunt a tergo „Caſtelli Maioris, vidi." Verum calculi varie colorati in littoribus non infrequentes eſſe ſolent. Pauſan. III, 23 p. 271 de littore Laconico: *αἰγιαλὸς δὲ ὁ ταύτῃ παρέχεται ψηφῖδας, σχῆμα ἐυπρεπεςέρας, καὶ χρόας παντοδαπῆς.*

Praeter inſulas Cyaneas, Planctas ſeu Symplegadas in Ponto Euxino, de quibus modo egimus, aliae inſulae eiusdem nominis fabulis traditae ſunt in mari infero, ubi ortum habuiſſe videntur ex inſulis Vulcaniis, in medio mari ſitis, in quibus Hiera et Strongyle fumum emittunt cum ignibus. Sunt eae ex Ulyſſis erroribus notae; *Odyſſ.* 12 v. 61, ubi leguntur ii verſus, quos noſter inſeruit. Apollonii *Argon.* lib. 4 v. 761 et 786 p. 204, 209. De hiſce ſcopulis etiam Apollodorus, qui idem etiam Cyaneas Ponti Euxini memoravit, lib. I cap. 9 p. 69: *μετὰ δὲ τὰς Σειρῆνας τὴν ναῦν Χάρυβδις ἐξεδέχετο, καὶ Σκύλλα, καὶ πέτραι Πλαγκταὶ, ὑπὲρ ὧν φλὸξ πολλὴ καὶ καπνὸς ἀναφερόμενος ἑωρᾶτο.* *Dehinc a Sirenibus navim Charybdis excepit Scyllaque et errantia ſaxa, e quibus ingens flammarum vis ac fumus eructari videbantur.* Atque iſti ſunt ſcopuli, quos noſter hoc loco intellexit, de quibus conf. ill. Heynius ad Apollod. p. 212 et 197, cuius verbis hactenus uſi ſumus, quibus ex hoc Ariſtotelis loco novum accedit argumentum.

CAP. CXIV.

Εν Τάραντι ἐναγίζειν κατά τινας χρόνους φασὶν Ατρείδαις καὶ Τυδείδαις καὶ Αιακίδαις καὶ Λαερτιάδαις· καὶ Αγαμεμνονίδαις δὲ χωρὶς θυσίαν ἐπιτελεῖν ἐν ἄλλῃ

In Tarento ſolent interdum parentare Atridis, Aeacidis, Tydidisque et Laërtiadis; Agamemnoniadis autem, ſeorſimque die conſtituta, alia ſacrificia agere, qui-

ἡμέρᾳ ἰδίᾳ· ἐν ᾗ νόμιμον εἶναι ταῖς γυναιξὶ, μὴ γεύσασθαι τῶν ἐκείνοις θυομένων. ἔστι δὲ καὶ Ἀχιλλέως νεὼς παρ' αὐτοῖς. λέγεται δὲ, μετὰ τὸ παραλαβεῖν τοὺς Ταραντίνους, Ἡράκλειαν τὸν τόπον καλεῖσθαι ὃν νῦν κατοικοῦσιν· ἐν δὲ τοῖς ἄνω χρόνοις τῶν Ἰώνων κατεχόντων, Πλεῖον· ἔτι δὲ ἐκείνων ἔμπροσθεν ὑπὸ τῶν πρῶτον κατασχόντων αὐτὴν, Σίγειον ὠνομάσθαι.

quibus mulieribus immolata tangere lege interdicitur. Eſt et templum apud ipſos Achillis. Ferunt hunc locum olim Ionibus obtinentibus, Plion vocatum eſſe, verum poſtquam a Tarentinis inhabitari coeptus eſt, Heracliam; caeterum iam inde remotius, a primis incolis Sigium appellatum.

NATALIS DE COMITIBVS.

Fama eſt quod Tarentini, Aeridis, Tydidis, Aeacidis ac Laertiadis certis temporibus ſacrificant, at Agamemnonidis faciunt ſacrificium quoddam peculiare die quodam proprio, in quo non licet mulieribus quidquam eorum quae in ſacrificiis offeruntur, guſtare. Eſt Herculis etiam delubrum apud illos, atque fama eſt quod cum Tarentinos deviciſſet et in ſuam ditionem ſubegiſſet Hercules, locus Heraclea fuit nuncupatus, quem nunc etiam incolunt, cum ſuperioribus temporibus imperantibus Ionibus Pleon diceretur, et ab anterioribus illos habentibus, vocaretur Sigium.

γεύσασθαι] Leon. et Cam. γεύεσθαι praeſ. temp. SYLB.

μετὰ τὸ] agnoſcit etiam interpres: *poſtquam a Tarentinis inhabitari coeptus eſt*, ſed haud ſcio an verius πρὸ τοῦ; *antequam.* SYLB.

Πλεῖον] Πολίειον ad Solin. p. 42 ſcribere iubet Salmaſius, conſentiente ad Steph. p. 288 Holſtenio. NIC.

Σίγειον] Σίριν, quod ubique invenitur, Holſtenius reſtituit ib. Salmaſius vero Σεῖριν. NIC. Leon. et Cam. Σίγιον, itidemque interpres, *Sigium*. SYLB. Codex Vindobon. etiam Πλεῖον et Σίγειον, ſed habet ἀυτοὺς pro ἀυτὴν, et ὠνομασθῆναι pro ὠνομάσθαι. I. B.

In Tarento] *Tarenti*. interdum] *certis temporibus*.

Agamemnoniadis — agere] *Agamemnonidis vero ſeorſim die alia propria facere ſacrificia.*

Ferunt — Heracliam] *Tarentinos ferunt, poſtquam huc veniſſent, locum, quem nunc habitant, Heracleam vocaſſe, olim vero, Ionibus illum obtinentibus, Plium vocatum eſſe.* NIC.

Tarenti, urbis antiquiſſimae, quae cum Troianis temporibus certare poſſit, hiſtoriam ſubtexuit Cluverus in *Italia antiq.* p. 1229. Multos Tarentinis fuiſſe dies feſtos, auctor eſt Strabo lib. 6 p. 429, ubi de horum potentia et luxu loquitur: *Tarentini ingentem ſunt adepti potentiam; ſed poſtmodum luxus apud eos invaluit, ob res ſecundas, ita ut plures publicas feſtivitates per annum celebrarent, quam reliqui eſſent dies; quam ob rem etiam ſtatus reipublicae eſt factus deterior.* Ita fere quoque Euſtathius: *Mirum in modum olim potentes fuerunt Tarentini, ſed luxuries eos perdidit; quod plures apud eos feſti dies per annum, quam alii peragebantur; inſtitutis propter otium ac luxum continuis feriis. Vnde et vulgari proverbio:* ἀργοῖς ἀιὲν ἑορτὴ, *pigris ſemper eſſe feſtum. Atridae* ſunt Atrei filii, Agamemnon et Menelaus. *Aeacidae*, Aeaci filii et nepotes. *Tydidae*, Diomedes et reliqui qui a Tydeo genus ducunt. *Laertiades*, Ulyſſes, Laertis filius, et qui ab eo oriundi. Αγαμεμνονίδης eſt apud Homerum *Odyſſ.* 1, 30 cognomen Oreſtis. *Heraclea* fuit urbs in Lucania, inter Sirin et Acirin, aliquando Siris vocitata, auctore Plinio lib. 3 cap. 11 p. 165. Urbis hiſtoriam verbis Strabonis et Iſacii Tzetz. retulit Cluverus l. c. Holſtenius in annotationibus ad Stephanum Byz. pag. 258 reprehendit Cluverum, qui *Italia* p. 1273 Ιώνων mutavit in Χώνων. Alter interpres noſter, neſcio qua ratione, longe receſſit a ſententia Ariſtotelis. De parentalibus egit Heraldus ad Arnob. lib. 7. p. 278.

CAP.

Cap. CXV.

Παρὰ δὲ τοῖς Συβαρίταις λέγεται Φιλοκτήτην τιμᾶσθαι· κατοικῆσαι γὰρ αὐτὸν ἐκ Τροίας ἀνακομισθέντα τὰ καλούμενα μαλακὰ τῆς Κροτωνιάδος, ἅ φασιν ἀπέχειν ἑκατὸν εἴκοσι ςαδίων, καὶ ἀναθεῖναι ἱςοροῦσι τὰ τόξα τὰ Ἡράκλεια αὐτὸν εἰς τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἀλίου. ἐκεῖθεν δέ φασι τοὺς Κροτωνιάτας κατὰ τὴν ἐπικράτειαν ἀναθεῖναι αὐτὰ εἰς τὸ Ἀπολλώνιον τὸ παρ᾽ αὐτοῖς. λέγεται δὲ καὶ τελευτήσαντα ἐκεῖ κεῖσθαι αὐτὸν παρὰ τὸν ποταμὸν τὸν Σύβαριν, βοηθήσαντα Ῥοδίοις τοῖς μετὰ Τληπολέμου εἰς τοὺς ἐκεῖ τόπους ἀπενεχθεῖσι, καὶ μάχην συνάψασι πρὸς τοὺς ἐνοικοῦντας (τῶν βαρβάρων) ἐκείνην τὴν χώραν.

Apud Sybaritas aiunt Philoctetem coli, qui ex Troia profugus inhabitavit quae vocantur mollia Crotoniadis, diſtantia a Troia, ut ferunt, centum viginti ſtadiis; ac Herculis arcus in Apollinis Halii templo conſecravit, quos per vim a Crotoniatis in Apollonium translatos ferunt. Aiunt iis in locis mortuum eſſe auxilia ferentem Rhodiis, qui cum Tlepolemo ad ea loca delati, contra incolas depugnarant.

Natalis de Comitibus.

Dicunt eodem modo Philoctetem coli apud Sybaritas, quod cum e Troia ad loca Mollia vocata Crotoniadis fuiſſet delatus: illa colonis replevit, quae centum et viginti ſtadiis diſtare inquiunt, arcusque ſuos Herculeos in Apollinis Marini templo depoſuit. Inde vero narrant Crotoniatas per vim ipſos in Apolliniatum transtuliſſe. Com-

memorant praeterea ipſum Philoctetem apud fluvium Sybarim vita functum poſitum fuiſſe, cum opem ferret Rhodiis una cum Tlepolemo in ea loca delatis, bellum inferentibus iis, qui regione per id tempus potiebantur.

μαλακκὰ] Sic quoque codex Vindob. I. B. Contra Holſtenium, ad Ortelium p. III. et ad Stephanum p. 196 Μάκαλλα reſcribere iubentem, quod Berkelius quoque approbavit, ad Antonini *itiner.* tuetur Weſſelingius. Nempe Μάκελλα ſ. Μάκαλλα urbs nomen ſuum ἀπὸ τοῦ μαλακισθῆναι ἐν αὐτῇ Φιλοκτήτην, ut Stephanus vult, invenit. Quae ſi vera ſunt, primitus ſine dubio Μαλακκὰ dicta fuit, quod, ut fit, depravatum eſt in Μάκελλα ſ. Μάκαλλα. Gemina ſunt apud Iuſtinum 20, 1 fin. *Thurinorum urbem* (Thurium, quae ante Sybaris) *condidiſſe Philocteten ferunt; ibique adhuc monumentum eius viſitur: et Herculis ſagittae in Apollinis templo, quae fatum Troiae fuere.* NIC.

Κροτωνιάδος] Cod. Vindob. Κροτωνιάτιδος.

αὐτὸν εἰς τὸ] Leon. et Cam. pro αὐτὸν habent αὐτοῦ, *ibi.* SYLB.

τοῦ Αλίου] Αλαίου emendat Weſſelingius, Tzetzae ad Lycophr. 911 et Etymologi auctoritate motus. Illius verba haec ſunt: καὶ πανσθεὶς τῆς ἄλης, Α'λαίου Απόλλωνος ἱερὸν κτίζει, οὗ καὶ τὸ τόξον αὐτοῦ ἀνέθετο. Apud hunc eſt Αλαῖος, ὁ Απόλλων. Φιλοκτήτης γὰρ παραγενόμενος εἰς Ιταλίαν, ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ἱδρύσατο Απόλλωνος Αλαίου ἱερόν· ἐν ᾧ καὶ τὸ τόξον ἀπέθετο. Mirum non obſervare V. D. Αλαίου Πατερέως, *Alaei Patarei* i. e. Apollinis et templi eius, meminiſſe ipſum Lycophronem v. 920. Inde itaque nomen illi indidit Philoctetes, quod certam hic ſedem nactus errare deſiit. NIC.

τὸ παρ' αὐτοῖς] Hoc commation abeſt a Leon. et Cam. editionibus. SYLB.

τῶν βαρβάρων] etiam haec ab iisdem editionibus abſunt. SYLB.

qui ex Troia — — depugnarant.] *habitaſſe enim illum a Troia reducem Malaca, quae vocentur, agri Crotonienſis, ab urbe* (Crotone), *ut ferunt, centum viginti ſtadiis remota: praeterea illum Herculis ſagittas in Apollinis Alii templo dedicaviſſe narrant, quas per vim a Crotoniatis in Apollonium, quod apud illos eſt, translatas ferunt. Aiunt etiam, illum mortuum ibi ſitum eſſe ad flumen Sybarin, Rhodiis auxiliatum, qui cum Tlepolemo ad illa loca delati, cum barbaris regionem iſtam incolentibus manus conſeruerant.* NIC.

Syba-

Sybaris mentio iam cap. 99 facta eſt. Hiſtoriam vero *Philoctetae*, cui Hercules in Oeta monte moriens arcus et ſagittas dono dedit, habes in Hygini *fabulis* 36 p. 97 et 102 p. 191: in Philoſtrati *heroicis* cap. 5 p. 702. Conf. Natalis Comit. *mythol.* lib. 4 cap. 4 p. 303 et Banier Götterlehre vol. 5 p. 355. Pro Μαλακὰ legendum eſſe Μάκαλλα docuit Holſtenius ad Stephan. p. 196, uſus auctoritate Lycophron. v. 927, ubi Tzetzes ita: Μάκαλλα πόλις Ἰταλίας, ὅπου τάφος καὶ ἱερὸν Φιλοκτήτου ἁγιζευομένου παρὰ τῶν ἐγχωρίων καὶ θυσίας βοῶν δεχομένου, ὥσπερ ἐι θεὸς αἰώνιος ὑπῆρχεν. Eſt vero (τὰ Μάκαλλα) urbs Italiae, quae quantum diſtet a Crotone (non a Troja, uti falſo interpreti viſum eſt) ipſe noſter edocuit. Conf Cellarii *geogr.* I. p. 924. *Miror*, inquit Holſtenius, *locum hunc in Italiae deſcriptione effugiſſe Cluverii diligentiam.* In honorem τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ ἀλίου erant feſta apud Rhodios, quae ἄλια vocabantur, de quibus egit Meurſius in *Graecia feriata;* vid. *Theſaur. antiq.* vol. 7 p. 712. Huius *Apollinis Halaei* templum fuit prope Crotonem a Philoctete exſtructum, cum erroribus ſuis finem ſtatueret, auctore Tzetze. Conf. Cluveri *Ital.* p. 1313. Plura monumenta a Philoctete in Crotoniatum regione exſtructa recenſentur a Strabone lib. 6 p. 390. De *Tlepolemi* in Rhodum fuga memorant Apollodorus lib. 2 cap 7 p. 195. Pauſanias in *Laconicis*, Diodor. Sic. lib. 4 cap. 58 et lib. 5 cap. 59. Maximus Tyrius *differt.* 19. Quin etiam cum Rhodiis perveniſſe in Crotonis fines noſter hoc loco refert. Celebrarunt quoque Rhodii feſtum in honorem eius, Τληπολέμια appellatum. Conf. Meurſii *Rhodus* lib. 1 cap. 5 p. 14 et Heynius ad Apollod. p. 501.

CAP. CXVI.

Περὶ δὲ τὴν Ἰταλίαν τὴν καλουμένην Καλαβρίαν, ἐγγὺς Μεταπόντου, Ἀθηνᾶς ἱερὸν εἶναί φασιν Ἑλληνίας, ἔνθα τὰ τοῦ Ἐπειοῦ λέγουσιν ὄργανα ἀνακεῖσθαι, ἃ εἰς τὸν δούριον ἵππον ἐποίησεν, ἐκείνου τὴν ἐπωνυμίαν ἐπιθέντος. Φανταζομένην γὰρ αὐτῷ τὴν Ἀθηνᾶν κατὰ τὸν ὕπνον ἀξιοῦν ἀναθεῖναι τὰ ὄργανα, καὶ

Circa Italiam, quam Calabriam vocant, iuxta Metapontum aiunt Minervae Graecae templum extare, inque eo Epei, qui et nomen impoſuit, inſtrumenta repoſita, quae ad equi Duriani fabricam compararat. Minervam enim in ſomnis viſam, haec ut opera conſecraret, flagitaſſe; cumque exitus difficultate impediretur, lo-

ca

διὰ τοῦτο βραδυτέρας τυγχάνοντα τῆς ἀναγωγῆς, ἐιλεῖσθαι ἐν τῷ τόπῳ, μὴ δυνάμενον ἐκπλεῦσαι. ὅθεν Ελληνίας Αθηνᾶς τὸ ἱερὸν προσαγορεύεται.

ca implicitum enavigare non potuiſſe. Vnde Minervae Graecae hodie fanum appellatur.

NATALIS DE COMITIBVS.

Palladis Graecae ſacellum in Italia iuxta vocatam Gargariem eſſe dicunt apud Metapontum, ubi inſtrumenta ſunt Epii, quae ille ad equum ligneum conficiendum paraverat, quod cognomen ille impoſuit. affirmant enim quod is per ſomnum Palladem viderit expetentem, ut opus deponeret, atque cum idcirco tardius illud iter obtineret, in loco convolvebatur, neque enavigare noluit, ex quo Palladis Graecae ſacellum appellatur.

Καλαβρίαν] Leon. et Camot. habent Γαργαρίαν, ſed Καλαβρίαν probat etiam interpres. Non inconcinne pro accuſativo τὴν Ιταλίαν repoſueris gen. τῆς Ιταλίας. SYLB.

Μεταπόντου] L. et C. Μεταποντίου; apud Stephanum Byz. utrumque legitur. SYLB. Etiam codex Vindobon. Γαργαρίαν et Μεταποντίου. Et profecto Salmaſ. in Solin. p. 47 Μετάποντον negabat recte dici poſſe. Obſervavi quidem etiam apud Themiſt. *orat.* 23 p. 285, at ſimiliter, ut opinor, librarii errore. Liber Baro a LOCELLA.

Ειλενίας] Ita pro Ἑλληνίας legendum eſſe, Hemſterhuſius monuit, obſervante ad Anton. *itin.* p. 490 Weſſelingio. Sic enim diſerte Etymologus p. 298: Ειλενία, πόλις· καὶ Ειλενία Αθηνᾶ. Φιλοκτήτης γὰρ παραγενόμενος ἐις Ιταλίαν ἱδρύσατο Ειλενίας Αθηνᾶς ἱερόν· ἀπὸ τοῦ ἐν ἐκείνῳ συγκεκλεῖσθαι τῷ τόπῳ. παρὰ τὸ ἐιλῶ οὖν, Ειλενία. Neque hoc turbet quempiam, quod Etymologus de Philoctete narret, quae hic de Epeo praedicantur. Una fuiſſe videntur, et eadem navi vecti. Unde etiam hic iunguntur dux ac princeps Philoctetes et ſocius Epeus. NIC.

ἃ εἰς τὸν δούριον] Ad novum opus machinas novas et nova inſtrumenta opus fuiſſe, credibile eſt. Si quis tamen cum Lipſio ad Vell. Paterculum *ἃ εἰς* in *οἷς* mutare malit, per me licet. NIC. Cod. Vind. *Δούρειον*.

τὴν ἐπωνυμίαν] Hoc non ad Metapontum referendum eſſe, quo Th. de Pinedo ad ſuum Stephanum p. 462 trahere voluit, ſed unice ad Minervae templum pertinere, ex nominis notatione, quam modo ex Etymologico cognovimus, apparet clariſſime. Quamquam ex ipſo loco noſtro res ſatis lucet. NIC.

τὰ ὄργανα] Leon. et Cam. *τὰ ἔργα*, itidemque interpres vertit: *ut opera conſecraret.* SYLB.

τῆς ἀναγωγῆς] Cod. Vind. *διαγωγῆς*. I. B.

προσαγορεύεται] idem *προσαγορεῦσαι*.

Circa Italiam] *eam Italiae partem* —

Minervae Graecae] *Min. Ileniae.*

repoſita] *dedicata.* Duriani] *Durii.*

opera] *ferramenta.*

cumque — potuiſſe] *ideoque cum tardius e portu moveret, eum loco iſto concluſum enavigare non potuiſſe, perhibent.* NIC.

Metapontum ſeu Metapontus, Italiae oppidum in ſinu Tarentino, de quo Cluverus *Ital.* p. 1277. Metapontinos in templo Minervae oſtentaſſe ferramenta, quibus equum Troianum, *divina Palladis arte*, fabricaverat Epeus, memorat etiam Iuſtinus lib. 20 cap. 2, cui *ipſe doli fabricator Epeos* conditor Metaponti dicitur, neque noſter diſſentire videtur, cum oppidum ab eodem nomen traxiſſe tradit. Alii tamen alium conditorem nominant. Servio ad *Aen.* XI, 540 Metabus, dux Graeci agminis conditor videtur, ſicut et Stephano Byzantino. Strabo lib. 6 p. 406 ad Pylios, qui cum Neſtore ab Ilio navigarunt, Metaponti originem refert. Quam diſſenſionem tollere potuiſſet V. Paterculus, niſi initium eius libri temporum iniuria periiſſet. His enim verbis incipit primus, quem habemus hodie, liber: — *tempeſtate diſtractus a duce ſuo Neſtore, Metapontum condidit.* Conf. Salmaſ. ad Solin. p. 46. Equus Trojanus dicitur et *δούρειος* et *δουράτεος*, quod cognomentum etiam Latini traduxerunt ſuam in linguam. Lucretius I, 477:

Nec clam durateus Trojanis Pergama partu
Inflammaſſet equus nocturno Grajugenarum.

Conf. Giſanii index in Lucretium v. *Durateus.*

Cap. CXVII.

Λέγεται δὲ περὶ τὸν ὀνομαζόμενον τῆς Δαυνίας τόπον, ἱερὸν εἶναι Ἀθηνᾶς Ἀχαΐας καλούμενον, ἐν ᾧ δὴ (καὶ) πελέκεις χαλκοῦς καὶ ὅπλα τῶν Διομήδους ἑταίρων καὶ αὐτοῦ ἀνακεῖσθαι.

Ferunt et circa Dauniae locum, templum eſſe Minervae Achaicae, in quo ſecures aereae, armaque cum Diomedis, tum ſociorum eius collocata ſint.

Natalis de Comitibus.

Aſſerunt circa locum Dauniae vocatum, ſacellum eſſe Palladis dictum Achaiae, in quo ſecures ſunt aereae, ſociorumque Diomedis et ipſius praecipue, arma depoſita.

καὶ πελέκεις] Incluſa καὶ, abeſt a Leon. et Cam. edit. Sylb.

circa Dauniae locum] *circa Dauniam, quae Italiae eſt regio.*

collocata] *fixa.* Nic.

Daunia pars Apuliae a Dauno duce, Diomedis ſocero, dicta, in qua regione Diomedes multas condidiſſe urbes dicitur. Conf. Servius ad *Aen.* XI, 246. Strabo lib. 6 p. 434: καὶ ἄλλα πολλὰ δείκνυται τῆς Διομήδου ἐν τούτοις τοῖς τόποις δυναστείας σημεῖα. ἐν μὲν τῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερῷ τῆς ἐν Λουκερίᾳ, παλαιὰ ἀναθήματα. *Multa alia exſtant veſtigia, quae Diomedis in ea regione fuiſſe teſtentur dominationem, utpote Luceriae* (quae eſt Dauniorum urbs) *vetuſta donaria in fano Minervae.* De ſtatuis, quas ſibi Diomedes in Daunia paſſim erexit ex iis ſaxis, quae ſecum e Troianis ruinis in navi advexerat, vid. Natalis Com. *mythol.* lib. 7 cap. 5 p. 717.

Cap. CXVIII.

Ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ φασὶν εἶναι κύνας οἳ τοὺς ἀφικνουμένους

Aiunt et iſthic canes eſſe, qui venientes Graecos iniuria nulla

τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἀδικοῦσιν, ἀλλὰ σαίνουσιν ὥσπερ τοὺς συνηθεστάτους.

la impetant, ſed tanquam familiariſſimis blandiantur.

Natalis de Comitibvs.

Canes eſſe inquiunt in eo loco, qui accedentes Graecos nulla afficiunt iniuria, ſed blandiuntur, tanquam eſſent domeſtici.

Alebantur canes in templo Minervae Achaicae, quorum mores ſimiles celebrantur avium Diomedearum, quae, ut ait Plinius lib. 10 cap. 44 p. 569, barbaros clangore infeſtabant, Graecis tantum adulabantur, miro diſcrimine. Conf. quae a nobis ſcripta ſunt ad cap. 80. Gyraldus in *ſyntagmate* undecimo *de diis*, quod eſt in eius *operum* volumine I p. 347, et Rhodiginus in *lection. antiq.* lib. 23 cap. 30 p. 1313, iſtos canes in templo Minervae Iliados fuiſſe referunt; neſcio quo auctore; cum noſter non Iliados, ſed Achaicae Minervae meminit, neque alium invenio ſcriptorem, qui eiusdem fabulae mentionem iniecerit. Simile de canibus Vulcani templum cuſtodientibus narrat Aelianus XI, 5, qui rite adeuntibus blandirentur, ſceleratos morſu invaderent, impuros vero abigerent tantum. Conf. Gratii *cyneget.* v. 449.

Cap. CXIX.

Πάντες δὲ οἱ Δαύνιοι καὶ πλησιόχωροι αὐτοῖς μελανειμονοῦσι καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, διὰ ταύτην (ὡς ἔοικε) τὴν αἰτίαν. τὰς γὰρ Τρῳάδας τὰς ληφθείσας αἰχμαλώτους, καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους ἀφικομένας, εὐλαβηθείσας μὴ πικρᾶς δουλείας τύχωσιν ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς πατρίσι

Porro omnes Daunii accolaeque tam viri quam feminae atratis tantum veſtibus utuntur, ea nimirum de cauſſa, quod Trojanae mulieres, dum captivae ad ea loca eſſent traductae, metuentes ne gravem ſervitutem ſub mulieribus Graecis experirentur (nam tum ea loca inhabitabant) naves incende-

προϋπαρχουσῶν τοῖς Ἀχαιοῖς γυναικῶν, λέγεται τὰς ναῦς αὐτῶν ἐμπρῆσαι, ἵν' ἅμα μὲν τὴν προσδοκωμένην δουλείαν ἐκφύγωσιν, ἅμα δ' ὅπως μετ' ἐκείνων μένειν ἀναγκασθέντων συναρμοσθεῖσαι, κατάσχωσιν αὐτοὺς ἄνδρας. πάνυ δὲ καὶ τῷ ποιητῇ καλῶς πέφρασται περὶ αὐτῶν. ἑλκεσιπέπλους γὰρ καὶ βαθυκόλπους ἐκείνας, ὡς ἔοικεν, ἰδεῖν ἐστιν.

runt, tum ut jugum ſervile effugerent, tum ut viros, manendi neceſſitate impoſita, detinerent. Unde recte a poeta dictum eſt, pepla trahentes, profundisque ſinibus illas videre, ut apparet, iſthic licet.

NATALIS DE COMITIBVS.

Omnes vero Daunii et accolae ipſorum tum viri tum mulieres iuſta de cauſſa, ut conſtat, nigris veſtibus induuntur. Nam Trojanas captivas in eum locum deductas aiunt, verentes ne aſperam et moleſtam ſerviendi rationem ſortirentur a mulieribus, quae aderant Achaeis in eorum patria, naves ipſorum incendiſſe: ſimul ut expectatam ſervitutem declinarent, ſimul ut illi ſecum manere cogerentur rem machinantes, et eos maritos haberent praeclare ſane dictum eſt Trojanarum more apud poetam. Cuiusmodi ex hiſce temporibus mulieres intueri licet veſtes trahentes, et profundis ſinibus ſuccinctas.

πλησιόχωροι αὐτοῖς] Leon. et Cam. habent αὐτῶν. SYLB.

βαθυκόλπους ἐκείνας] eaedem κἀκείνας; recte. Iam Τρωάδας ἑλκεσιπέπλους Homerus cum alibi dicit, tum *Il.* η, et Δαρδανίδας βαθυκόλπους *Il.* σ. SYLB.

mulieres — traductae] *quae captae eſſent, et ad ea loca veniſſent.*

Grae-

Graecis — licet] *quas Achivi ante in patriis in matrimonio habuiſſent, experirentur, naves incenderunt, tum ut iugum ſervile, quod timebant, effugerent, tum ut vivos ipſos, manendi ſecum neceſſitate illis impoſita, cum eis coniunctae poſſiderent. Unde recte de iis poeta dixit. Nam pepla trahentes, profundisque ſinibus illas videre iſthic licet.* NIC.

Incolae longis ac pullis utebantur veſtibus, propterea quod cum Diomedes eo delatus eſt, cum captivis Trojanis, loci opportunitate captus, e navi deſcendens ad ſpeculanda loca, relictae in navium ſtatione mulieres captivae Trojanae, ne in Graeciam ſervitum ducerentur Graecorum uxoribus, naves incenderunt, et propterea ibi conſtitiſſe ferunt eo utentes habitu. Quam hiſtoriam complures memorarunt, qui tamen inter ſe variis in rebus diſſentiunt. Conf. Polyaenus in *ſtrategem.* lib. 8 cap. 25 p. 479. Dionyſ. Halicarn. lib. I edit. Wechelian. anni 1586. fol. p. 42 et 58. Plutarchus vol. 2 p. 243 *de virtutibus mulierum.* Tzetzes ad Lycophr. 921.

CAP. CXX.

Ἐν δὲ τοῖς Πευκετίνοις εἶναί φασιν Ἀρτέμιδος ἱερὸν, ἐν ᾧ τὴν διωνομασμένην ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις χαλκῆν ἕλικα ἀνακεῖσθαι λέγουσιν, ἔχουσαν ἐπίγραμμα, Διομήδης Ἀρτέμιδι. μυθολογεῖται δὲ ἐκεῖνον ἐλάφῳ περὶ τὸν τράχηλον περιθεῖναι, τὴν δὲ περιφῦναι· καὶ τοῦτον τὸν τρόπον εὑρισκομένην ὑπὸ Ἀγαθοκλέους ὕστερον, τοῦ βασιλέως Σικελιωτῶν, εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἱερὸν ἀνατεθῆναί φασιν.

In Peucetinis Dianae templum eſt, in quo locatum eſt celebre illud aereum ſertum, inſcriptione hac inſignitum, Diomedes Dianae. Id fabulantur ab eo collo cervino applicitum accreviſſe, itaque deinceps hoc pacto inventum, ab Agathocle Siculorum rege, in Iovis templum locatum.

NATALIS DE COMITIBVS.

Dianae ſacellum apud Picentinos eſſe inquiunt, in quo ferunt eſſe depoſitum aereum torquem vocatum in iis locis inſcriptum habentem: Diomedes Dianae. Fabulantur quod illum is circa cervi collum poſuerit, atque illa excreverit. Quo pacto ab Agathocle Siculorum rege inventus in Iovis templo fuit depoſitus.

τὸν τράχηλον] Leon. et Cam. neutro genere τὸ τράχηλον; parum uſitate. SYLB.

τὴν δὲ περιφῦναι· καὶ — ὕςερον] haec verba omnia abſunt a codice Vindobonenſi. I. B.

ὑπὸ Αγαθοκλέους] De Agathocle quod hic memoratur, Ariſtotelis tempora fere excedit. Nam Ariſtoteles, natus Olympiade XCIX, deceſſit anno aetatis LXIII; ut teſtatur Dionyſius Hal. Agathocles autem inclareſcere coepit Olympiade CXV, ut tradit Diodorus Siculus initio libri 19. Unde ſuſpicari liceat, Ariſtotelicis non nulla ab aliis eſſe admiſta; non nulla etiam detracta, quod accidit etiam Problematis. SYLB.

εἰς τὸ τοῦ Διὸς] Suſpicor τῆς θεοῦ pro Διὸς, quae ſexcenties permutantur. In Dianae, non Iovis templo dedicatus erat torques. F. C. MATTHIAE.

in quo — inſignitum] *in quo, ut ferunt, celebratiſſima iis in terris aerea torques dicata eſt, hac cum inſcriptione, Diomedes Dianae. Illam fabulantur ab eo collo cervi circumdatam* — NIC.

inventum] *inventam.* locatum] *ſuſpenſam.*

Peucetia, pars Italiae, aliis nominibus, inquit Plinius, Calabria et Meſſapia dicta. Inde apud Ovidium: *Peucetii ſinus;* quare interpres rectius vocaſſet *Peucetios*. Conf. cap. 79 p. 154. Plurimi veteres crediderunt, cervos aevi longioris vitam ſortitos eſſe, ad quam opinionem probandam enarrarunt, captos eſſe ſubinde cervos torquem aeneum in collo geſtantes, cui nomen inſcriptum fuerit illius, qui torquem ante aliquot ſaecula addidiſſet. Cuius modi exemplum attulit Plinius lib. 8 cap. 32 p. 458: *Vita cervis in confeſſo longa poſt centum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obeſitate.* Pauſanias in *Arcadicis* p. 620: *Arcades aiunt Arceſilaum quendam in Lycoſura habitantem, vidiſſe cervam ſacram ſenio gravatam, cui torques circa collum fuerit hoc verſu inſcripta: Hinnulus excipior ſolvente Agapenore Troiam; quo quidem teſtimonio confirmari poteſt cervum etiam elephanto longe vivacius animal eſſe.* Recentius exemplum attulit Harduinus

nus ex Guaguini *hiſt. Franc.* lib. 9 cap. 3, qui perhibet, Caroli ſexti temporibus prope Silvanectum, (Senlis) canum latratibus excitatum eſſe cervum, compulſumque in retia, qui torquem aeneum in collo geſtaret. Erat in torque Latinis litteris inſcriptum: *Hoc me Caeſar donavit*, interpretantibus non nullis, inquit, id de Iulio Caeſare accipiendum eſſe. Sed iam Ariſtoteles de longaevitate cervorum dubitavit; quin etiam idoneis ſane argumentis, petitis a tempore uterum ferendi atque incrementis hinnulorum, eam negavit, ut mirum videri poſſit, recentiores potius ſententiae Plinii, Solini, Columellae 9, 18, aliorumque, qui vulgo crediderunt, acceſſiſſe, quam ſummi philoſophi. Vid. Ariſtot. *hiſt. an.* lib. 6 p. 770 ed. Scalig. Hodie inter omnes conſtat, aetatem cervorum et boum eſſe fere eandem. Conf. Buffon *hiſt. nat.* edit. Lipſienſis vol. 3, 2 p. 52 et Döbels Jägerpraktik I p. 5. Mellin Anweiſung zur Anlegung der Wildbahnen. Berlin 1779. 4 p. 139. et Thom. Brown in *Pſeudodoxia epidemica; or enquiries into very many received tenents.* lib. 3 cap. 9.

Cap. CXXI.

Εν τῇ ἄκρᾳ τῆς Σικελίας τῇ καλουμένῃ Πελωριάδι τοσοῦτον γίνεσθαι κρόκον, ὥστε παρά τισι μὲν τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις κατοικούντων Ελλήνων, μὴ γνωρίζεσθαι ποῖόν τι ἐστὶ τὸ ἄνθος. ἐπὶ δὲ τῆς Πελωριάδος ἁμάξας κατακομίζειν μεγάλας τοὺς βουλομένους, καὶ κατὰ τὴν ἐαρινὴν ὥραν τὰς στρωμνὰς καὶ τὰς σκηνὰς ἐκ κρόκου κατασκευάζειν.

In Peloro Siciliae promontorio tanta copia provenit crocus, ut a quibusdam etiam inquilinis Graecis flos cuiusmodi ſit haud internoſcatur; curribus magnis hunc comportant, quibus libitum eſt. Tum vero ſtrata ex eo ſcenasque conſtruunt.

Natalis de Comitibvs.

In promontorio Siciliae Peloro nominato tantam croci copiam naſci inquiunt, ut a non nullis Graecis, illa loca habitantibus, non dig-

dignoſcatur qualis ſit flos, atque in Peloro ea magna plauſtra volentibus afferre aiunt, cum etiam per vernum tempus et thoros et umbracula faciant ex croco.

τοσοῦτον γίνεσθαι χρόνον] Primae capitis particulae mendum ineſſe videtur: quomodo enim cohaerent illa: *in Peloro tanta croci copia naſcitur*, ὥστε παρά τισι, μὴ γνωρίζεσθαι, ποῖόν τι ἐστὶ τὸ ἄνθος? Hinc equidem ſuſpicor auctorem de diverſa croci ſpecie loqui; ſcripſiſſe vero non τοσοῦτον, ſed τοιοῦτον. F. C. Matthiae.

τοὺς βουλομένους] Alii τοῖς βουλομένοις, ſed non minus apte accuſativo caſu legeris τοὺς βουλομένους. Sylb.

curribus] *ibidem cum curribus — Tum vero verno tempore —* Nic.

Pelorum, Pelorus, Peloris ſeu Pelorias, Πέλωρις (Πελωρίδος) et Πελώριας (Πελωριάδος) promontorium eſt Siciliae, quod hodie dicitur accolis *Capo di faro*, a freto quod vulgo vocatur *La Faro;* et *Capo della torre di faro*, a pharo ſeu turri, quae ad dirigendos navium curſus in eo aedificata eſt. Vid. Cluveri *Sicil.* p. 79. Croci hiſtoriam contexui in Beyträgen zur Geſchichte der Erfindungen vol. I p. 79, ubi ſimul argumentis graviſſimis probavi, veterum crocum eſſe plantam eandem bulbiferam, cuius flores autumnales praebent filamenta iſta, (ſtigmatis apices, Latinis quae *ſpicae* dicebantur) quorum uſus in arte et tinctoria et coquinaria et pharmaceutica adhuc frequens eſt. Crocus, interdum vino tritus, quo fortior eſſet odor, ſpargebatur antiquitus in theatris. Exempla collegit Beroaldus ad Suetonii *Neron.* cap. 25 p. 54. Plin. 21 cap. 6 p. 239. Spartianus in *vita Adriani* cap. 19. Morem quoque fuiſſe, crocum ſpargendi in lecto nuptiali probant verba Martiani Capellae:

Conſcia iam Veneris nova ſerta parate Napaeae,
Crocumque lecto ſpargite. — —

Provenit haec planta large in Sicilia, auctore Plinio, qui magnam nobilitatem tribuit croco Centuripinio Siciliae. Croci cultus venit ex oriente in Europam, ſed haec Ariſtotelis verba probare videntur, eſſe plantam Siciliae indigenam, ubi eius cultus adhuc durat, etſi non magnus. Vid. *Agricoltura, prodotti e Commercio della Sicilia, dell' Abate* Domenico Seſtini. vol. I. Ceterum croco Troianis temporibus iam fuit honos; nam crocon laudavit Homerus, quod recte notavit Plinius l. c. quare mirum praedicat noſter, quod Graeci promontorio accolentes magnam vim croci, quem ipſi non penſi habebant, concederent iis, qui eo vel lectos et theatra conſternerent.

Cap. CXXII.

Φησὶν εἶναι ὁ Πολύκριτος ὁ τὰ Σικελικὰ γεγραφὼς ἐν ἔπεσιν, ἔν τινι τόπῳ τῆς μεσογείου, λίμνιόν τι ἔχον ὅσον ἀσπίδος τὸ περίμετρον. τοῦτο δ᾽ ἔχειν ὕδωρ διαυγὲς μὲν, μικρῷ δὲ θολερώτερον. εἰς τοῦτ᾽ οὖν ἐάν τις εἰσβῇ, λούσασθαι χρείαν ἔχων, αὔξεσθαι εἰς εὖρος· ἐὰν δὲ καὶ δεύτερον, μᾶλλον πλατύνεσθαι· τὸ δὲ πέρας ἕως εἰς πεντήκοντα ἀνδρῶν ὑποδοχὴν μεῖζον γενόμενον διευρύνεσθαι. ἐπειδὰν δὲ τοῦτον τὸν ἀριθμὸν λάβῃ, ἐκ βάθους πάλιν ἀνοιδοῦν, ἐκβάλλειν μετέωρα τὰ σώματα τῶν λουομένων ἔξω ἐπὶ τὸ ἔδαφος. ὡς δ᾽ ἂν τοῦτο γένηται, εἰς τὸ ἀρχαῖον πάλιν σχῆμα τῆς περιμέτρου καθίστασθαι. οὐ μόνον δὲ ἐπὶ ἀνθρώπων τοῦτο περὶ αὐτὸ γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐάν τι τετράπουν εἰσβῇ, τὸ αὐτὸ πάσχειν.

Polycritus, rerum Sicularum ſcriptor, loco mediterraneo ſtagnum eſſe ait ambitu ſuo ſcutum nihil excedens, aqua reſplendente quidem, ſed turbulentiore non nihil; in quem ſi quis lavandi gratia ingrediatur, in latum extendi. Quod ſi iteret, amplius dilatari, adeo ut amplificatum ſpatium quinquaginta etiam viros capiat. Verum ad eam iam menſuram diffuſum ex imo intumeſcere, corporaque lavantum in ſublime rapta foras in pavimentum ſternere, ac mox ad veteris anguſtiae ſpatium contrahi. Atque id non ſolum humanis corporibus, ſed quadrupedibus etiam ingreſſis uſu venire perhibent.

Natalis de Comitibvs.

Scriptum reliquit is Polycritus, qui res Siculas carminibus complexus eſt, in loco quodam mediterraneo ſtagnum quoddam eſſe exi-

guum ambitum clypei habentem, atque id aquam habere pellucidam ac reliqua non turbulentiorem. Si quis igitur ſe loturus in hunc devenerit, in magnum ſpatium dilatatur: quod ſi rurſus, multo etiam magis, dilatatur denique in tantum ſpatium, quantum ad capiendos quinquaginta homines ſufficiat, quem numerum ubi ceperit, rurſus ex profundo extumeſcit, corporaque ſe lavantium in ſublime extollit extra ſe in ſolum aridum. Quod cum factum fuerit, iterum in prioris ambitus formam decreſcit. Neque in hominibus ſolum illud efficit, ſed etiam ſi quadrupedes eadem de cauſſa ingrediantur.

μικρῷ δὲ θολερώτερον] Leon. et Cam. ὀυ μικρῷ. Interpres nobiſcum: *ſed turbulentiore non nihil.* SYLB. Etiam cod. Vind. ὀυ μικρῷ.

ἐὰν δὲ καὶ δεύτερον] δεύτερον agnoſcit idem interpres: *quod ſi iteret.* ſed fortaſſe rectius δεύτερος. SYLB.

ὑποδοχὴν μεῖζον] Cod. Vind. ὑπεροχῆς μεῖζον. I. B.

ὡς δ' ἂν] pro ὅταν δέ. SYLB.

rerum Sicularum] *qui de rebus Siculis carmen ſcripſit, in loco* — De Polycrito Voſſ. *de hiſt. Gr.* lib. 3 p. 405 adeatur. NIC.

reſplendente — non nihil] *pellucida quidem, at aliquantulum tamen turbida* —

Quod ſi iteret] *quod ſi alter quoque accedat,*

in pavimentum ſternere] *in terram eiicere.* NIC.

Polycritus, qui res Siculas carmine heroico panxit, eſt haud dubie idem ille, qui a Diog. Laertio vocatur Mendaeus et dicitur ſcripſiſſe hiſtoriam Dionyſii. Μένδαι fuit urbs Siciliae et Dionyſius Siciliae tyrannus. Conf. Menagius ad Laert. lib. 2, 63 p. 106. Polycrito auctore uſi ſunt et Plutarchus in *Alex.* p. 691 et Plin. lib. 31 cap. 2 et Antigonus Caryſt. cap. 150. Polycritus Mendaei filius, medicus, laudatur a Plutarcho in *Artaxerxe* p. 1021.

Lacum exiguum, τὸ λίμνιον, eundem eſſe exiſtimo, de quo Strabo lib. 6 p. 421: *Circa Agrigentum lacus ſunt guſtu quidem marino, at natura plane diverſa: nam et natandi inſcii non ſubmerguntur; ſed lignorum in-*

morem

morem ſupernatant. Aqua illa lacuſtris fortaſſe adeo ſalis dives fuit, ut gravitas eius ſpecifica, uti loquuntur phyſici, maior fuerit ea, quam habent corpora hominum caeterorumve animalium. Salis Agrigentini mentionem fecerunt Plin. 31 cap. 7 et Solinus cap. 11. Neque hodie deſunt ſalis cocturae circa urbem Agrigentinam. Vid. Cluveri *Sicilia* p. 371. Pro δεύτερον, quod agnoſcit interpres, videtur legendum eſſe δεύτερος, ut ſit ſententia: *ſi et alter ingrediatur, lacum amplius etiam dilatari.* Fontem, cuius aqua intrantes eiaculatur, in India etiam eſſe, perhibuit Cteſias in Photii *biblioth.* p. 155 edit. Hoeſchelii: *Fons in Indiis eſt quadrata forma, quinque circiter ulnarum ambitu; huius aqua ita intra ſaxum continetur, ut a libra ad ipſam trium cubitorum ſpatium intercedat, aqua vero ipſa trium ſimiliter ulnarum altitudinem teneat. Lavant in ea Indorum ſpectatiſſimi quique, cum uxoribus et liberis; et natant in pedes ſe coniicientes. Nam quando inſiliunt, eiaculatur eos aqua ſurſum. Neque homines ita ſolummodo in ſublime iacit, ſed quodvis etiam animal, vivum illud ſit ſive mortuum, in ſiccam eiicit terram; immo et quaecunque in eam iniiciuntur; ſi ferrum, aurum, aes et argentum, quae ſola in fundum demittit, excipias. Aqua ipſa perfrigida eſt et potu ſuavis, quae et ſtrepitum edit magnum, qualis in lebete bullientis. Sanat haec vitiligine et ſcabie laborantes, vocaturque lingua Indica Ballade id eſt utilis.* Vid. Herodoti editionem adornatam a Iungermanno pag. 666. Eandem narrationem repetiit Antigonus Car. cap. 165. Huic fabulae originem dediſſe videtur talis fons, qualis in Dioeceſi Paderbornenſi habetur. Conf. Furſtenbergeri *monumenta Paderbornenſia.* p. 217 - 224.

CAP. CXXIII.

Ἐν δὲ τῇ ἐπικρατείᾳ τῶν Καρχηδονίων φασὶν ὄρος εἶναι ὃ καλεῖται Γώνιον, παντοδαπῆς μὲν ὕλης γέμον, πολλοῖς δὲ διαπεποικιλμένον ἄνθεσιν· ὥστε τοὺς συνεχεῖς τόπους ἐπὶ πολὺ μεταλαμβάνοντας τῆς εὐωδίας αὐτοῦ, ἡδίστην τινὰ τοῖς ὁδοιποροῦσι προσβάλλειν τὴν ἀναπνοήν. πρὸς δὴ τοῦτον τὸν τόπον κρήνην ἐλαίου

In Carthaginienſium ditione, ferunt montem Comium cum omnigena rerum materia, tum in primis variegatis floribus refertum eſſe. Unde contigua loca ſuaveolentia participantes, viatoribus reſpirationem gratiſſimam reddunt. Iuxta autem fontem oleo fluentem eſſe, ac odore, cedri guttis non abſimili. Verum,

φασὶν εἶναι, τὴν δὲ ὀσμὴν ἔχειν τοῦ κέδρου τοῖς ἀποπτίσμασιν ὁμοίαν. δεῖν δέ φασι τὸν προσιόντα πρὸς αὐτὴν ἁγνεύειν· καὶ τούτου γινομένου, πλεῖον ἀναβλύζειν αὐτὴν τὸ ἔλαιον, ὥστε ἀσφαλῶς ἀρύεσθαι.

ut inquiunt, tantum imperitos naturae eius oportet accedere; quibus adeo copioſe ſcaturit oleum ut hauriri etiam queat.

NATALIS DE COMITIBVS.

In Carthaginenſium ditione montem eſſe dicunt, cui nomen eſt Gonio, variarum arborum frequentia conſitum, multisque florum generibus variatum, ita ut vel in proxima atque etiam longinqua loca florum ſuaviſſimus odor redundet, incundiſſimamque praebeat viatoribus exhalationem. Hoc in loco fontem aiunt eſſe olei, qui odorem habet cedri ramentis ſimillimum, atque aſſerunt oportere accedentem ad ipſum fontem rem ignorare, quod ubi factum ſit effervet magna olei copia, atque is tuto poteſt haurire.

Γώνιον] Cod. Vindob. Ουνίον.

τῆς εὐωδίας αὐτοῦ] idem αὐτῶν.

τοῦ κέδρου] idem τῆς κέδρου, et ſic ſcribi debere recte ſuſpicatus eſt Pierſ. ad Moer. p. 232. L. B. A LOCELLA. Κίτρου legit Vitruvius. NIC.

τοῖς ἀποπτίσμασιν] interpres habet *guttis;* quaſi legerit ἀποπτύσμασι. fortaſſe non minus verum ἀποπρίσμασι. SYLB. Cod. Vind. ἀπόπτια.

ἁγνεύειν] Quidam codices habent ἀγνοεῖν; itidemque interpres: *tantum imperitos naturae eius oportet accedere.* Sed ἀγνεύειν ſeu ἁγνεύειν verius eſſe, manifeſtum eſt ex Sotione. SYLB. Cod. Vindob. ἄγνον εἶναι.

ἀναβλύζειν] idem ἀναλύειν.

Co-

Comium — reddunt.] *Gonium cum omnis generis materia, tum in primis floribus quam plurimis veſtitum eſſe. Unde contigua loca, quibus ille fragrantiam ſuam liberaliter impertitur, viatoribus halitum obiiciunt gratiſſimum* —

cedri guttis] *cedri ſcobi.*

tantum imperitos naturae eius] *caſtos.*

haurire etiam] *haurire facile queat.* Nic.

Fons, de quo hic ſermo eſt, fuit in ea Siciliae parte, quam tenuerunt Carthaginienſes, quam Halyco ſeu Platano amne ab Agrigentinorum agro diſtinctam fuiſſe, probat Cluverus *Sicil.* lib. I cap. 17. Loquitur de eodem fonte Athenaeus lib. 2. p. 42: *In Carthaginienſium ditione fons eſt, in quo liquor innatans oleo eſt ſimilis, colore nigrior, quo excepto ad iumentorum oviumque ſcabiem utuntur.* Loquitur vero de Sicania, quam regionem Agrigentinis finitimam fuiſſe conſtat e Stephano Byz. p. 599. Sotion in libello de fluminibus: Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ κατὰ Καρχηδόνα κρήνην εἶναι ἐλαίου προσηνεστέραν. Noſtro auctore uſus eſt etiam Vitruvius lib. 8 cap. 3: *Item Carthagini fons eſt, in quo natat inſuper oleum odore, uti ſcobis citreae, quo oleo etiam pecora ſolent ungi.* Vitruvius, qui Carthagine prodit eſſe fontem, non recte intellexiſſe videtur Ariſtotelem, qui de Carthaginienſium ditione in Sicilia loquitur. Eſt vero illa pinguedo ſine omni controverſia naphtha, quod oleum minerale aquae innatare, ſed paulatim in petroleum impurius abire et in aſphaltum tandem indurare ſolet. Cluverus *Sicil.* p. 371 fontem, de quo noſter ſcribit, eum eſſe credit, de quo Fazellus *decad.* I lib. 10 ita: *Non procul a Bivona eſt fons oleo ſcatens, a quo nomen habet. Mons excelſus Bivonae ſupereminet, a roſis appellatus, herbis ſuis praecipuam eamque ingenitam virtutem praeſtans; quas herbilegi, undique confluentes affatim, vel brutorum ſaluti vel hominum valetudini accommodas decerpunt ac colligunt.* Eiusdem aquae bituminoſae fontes a compluribus commemorati ſunt. Pertinent huc Vitruvii verba, praeter ea, quae iam attulimus: *Alii fluvii, qui per pingues terrae venas profluentes uncti oleo erumpunt, uti Solis* (quod oppidum eſt Ciliciae) *flumen nomine Liparis, in quo natantes, aut lavantes ab ipſa aqua unguntur. Similiter Aethiopiae locus eſt, qui unctos homines efficit, qui in eo nataverint, et in India, qui ſereno caelo emittit olei magnam multitudinem. — Zacyntho et circa Dyrrachium et Apolloniam fontes ſunt, qui picis magnam multitudinem cum aqua vomunt. Babyloniae lacus ampliſſima magnitudine, qui Limne aſphaltis appellatur, habet ſupra natans liquidum bitumen, quo bitumine et latere teſtaceo ſtructo muro Semiramis circumdedit Babylonem. Item Ioppe in Syria Arabiaque Numidarum lacus ſunt immani magnitudine, qui emittunt bituminis maximas moles, quas diripiunt, qui habitant circa. Id autem non eſt mirandum, nam crebrae ſunt ibi lapicidinae bituminis duri. Cum ergo per bituminoſam terram vis erumpit aquae,*

 ſecum

ſecum extrahit, et cum ſit egreſſa extra terram ſecernitur, et ita reiicit ab ſe bitumen. De flumine, quod Liparin vocat, enarravit etiam Antigonus Car. cap. 150, qui et ipſe aliud exemplum habet cap. 154. Conferantur Dioſcorid. lib. 1 cap. 100. Plin. lib. 35 cap. 15 p. 715. Solinus cap. 11 et Salmaſ. in *exercit.* p. 89. Strabo lib. 9 p. 673 de oleo Pelei aquae ſupernatante. Lucius Ampelius in *libro memoriali* p. 142, qui Graevianae editioni Flori adiunctus eſt. Cteſiae *Indica* apud Photium p. 158. Stukii ſcholia in Arriani *periplum Ponti Euxini* p. 92. Gratii Faliſci *cyneget.* v. 434 - 460, ubi Vlitius Ariſtotelis noſtri verba varie illuſtrat. Quae mineralogi recentiores de aquis bituminoſis edocuerunt, ea legas velim in F. A. Cartheuſer *rudimentis hydrologiae ſyſtematicae* §. 51 pag. 79.

Cap. CXXIV.

Φασὶ καὶ ταύτης τῆς κρήνης πλησίον εἶναί τινα πέτραν, αὐτοφυᾶ, μεγάλην τῷ μεγέθει. ταύτης οὖν λέγουσιν, ἐπειδὰν μὲν ᾖ θέρος, φλόγα ἀναπίπτειν πυρός. χειμῶνος δὲ γενομένου, ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου κρουνὸν ὕδατος ἀναῤῥαίνειν, οὕτω ψυχροῦ, ὥστε χιόνι συμβαλλόμενον, μηδὲν διαφέρειν. καὶ τοῦτό φασιν οὐκ ἀπόκρυφον οὐδὲ μικρὸν χρόνον φαίνεσθαι, ἀλλὰ τὸ μὲν πῦρ ἀνιέναι τὴν θερείαν ὅλην, τὸ δὲ ὕδωρ πάντα τὸν χειμῶνα.

Iuxta eum fontem ſponte natam petram ferunt iuſta magnitudine, ex qua ferunt, caloribus aeſtivis, ignis flammam exilire, hyeme autem aquae voraginem effundi. [Itaque igni (nivi) collatum nihil differre. Atque hoc arcanum tempore non exiguo cerni; ignem enim aeſtate tota emitti, aquam vero omni tempore].

Nata-

Natalis de Comitibvs.

Dicunt praeterea petram quandam eſſe apud eundem fontem natam magnitudine non exigua, quae ubi fuerit aeſtas igneam flammam emittit; per hiemem vero ex eodem loco rivus aquae ſolet defluere. Neque hoc fit per exiguum quoddam tempus, ſed per univerſam aeſtatem ſcatet ignis; per reliqua omnia anni tempora aquae erumpunt.

ταύτης οὖν] Cod. Vindob. ταύτην οὖν.

ἀναπίπτειν] interpres videtur legiſſe ἀναΐσσειν dum vertit *exſilire.* Poſſes etiam legere ἀνάπτειν, ut cap. 125; vel ἀναῤῥίπτειν, ut ſeq. v. ἀναῤῥαίνειν. Sylb. Cod. Vindob. ἀναπέμπειν πυρός. I. B.

ἀναῤῥαίνειν, οὕτω ψυχροῦ] Operae pretium fuerit obſervare qualis perturbatio hic eſſet in ſuperioribus editionibus, ita ut vel Oedipus ipſe hic haeſitare potuiſſet. Nam in illis poſt hoc ἀναῤῥαίνειν legitur οὕτω καὶ τὸ δύο κόρακες εἶναι διὰ τέλους &c. usque ad λευκόν; quae omnia verba ad illum locum pertinent, ubi a me poſita vides cap. 149. Quae autem in horum locum repoſui verba, nimirum οὕτω ψυχροῦ &c. usque ad χειμῶνα (ſic enim legendum, non χρόνον) in aliis editionibus habentur eo loco, qui eſt cap. 141. Nam poſt τοὺς βοῦς τοὺς ἀγρίους πολὺ μεγίστους ἁπάντων τῶν ἐν τοῖς, ſequitur ψυχροῦ ὥστε χιόνι — — cum legendum ſit ἁπάντων τῶν ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι γίγνεσθαι, quae verba a me pro illis repoſita fuerunt, tranſlata nimirum ex loco, qui eſt cap. 149. Nam poſt haec verba ἱερωσύνην ἔχοντος, in illis habetur θαυμαστὸν δὲ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι γίγνεσθαι; cum θαυμαστὸν initium ſit ſententiae ad alium locum pertinentis, illa item verba τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι γίγνεσθαι alius loci ſententiam claudant. Sed et γίγνεται male pro γίγνεσθαι legitur illic. Quam vereor ne aliquae huius modi ſint in aliis etiam auctoribus μεταθέσεις, quas dum non perſpicimus, multum, ſed fruſtra, nos torquemus. Steph. In codice vero Vindobonenſi poſt χειμῶνα ſequitur περὶ δὲ τοῦ πορθμοῦ, quod iam initium eſt capitis 142, usque ad finem capitis 149. Nam poſt λευκὸν ſequitur λέγεται δὲ περὶ τὴν τῶν Σιντῶν καὶ Μεδῶν, quod initium eſt capitis 125. I. B.

τὴν θερείαν] Cam. θερίαν ſine diphthongo. Sylb.

iuſta

iuſta — — effundi] *ampla magnitudine, ex qua dicitur caloribus aeſtivis, ignis flamma exilire, hieme autem aquae ſcatebra emicare, tam frigidae, ut cum nive collata, nihil differat. Et hoc affirmant non occulte, neque brevi tempore fieri; ſed ignem tota aeſtate, aquam vero hieme tota erumpere.* Nic. Verba interpretationis incluſa erant transpoſita in cap. 141, unde ea huc reduximus. Et verba: *Sic et duos corvos — — evolaſſe tradunt,* quae in cunctis editionibus huic capiti 124 adiecta ſunt, reiecimus ad cap. 149. I. B.

Mons Gonius videtur eſſe, qui Solino cap. 5 vocatur collis Vulcanius. *In lacu Agrigentino oleum ſupernatat. — Nec longe inde collis Vulcanius, in quo qui divinae rei operantur, ligna vitea ſuper aras ſtruunt; nec ignis apponitur in hanc congeriem, cum proficias intulerint. Si adeſt Deus ſacrorum probator, ſarmenta, licet viridia, ignem ſponte concipiunt, et nullo inflagrante halitu, ab ipſo numine fit incendium. Ibi epulantibus adludit flamma, quae flexuoſis exceſſibus vagabunda, quem contigerit, non adurit; nec aliud eſt, quam imago nuncia perfecti rite voti.* Secundum Cluveri p. 371 ſententiam eſt idem mons Bivonae ſupereminens, de quo verba Fazelli iam ad cap. 123 adſcripſimus. Salmaſio quidem videtur Solinus, quae de Egnatia Sallentinorum dicuntur a Plinio 2 cap. 107 p. 123 et Horatio lib. 1 *ſatyr.* 5, 97, more ſuo, id eſt oſcitanter, ad Siciliam transtuliſſe et de ſaxo illo ſacro, quod Egnatiae erat, collem Vulcanium Siciliae feciſſe. Vid. *exercitat. Plin.* pag. 90. Ceterum de eodem fonte ardente etiam Antigonus Car. cap. 154 quaedam, ſed non prorſus eadem refert; item Gratius Fal. in *cyneget.* v. 432 et 445, ubi quae Vlitius diſputavit, huc vel maxime pertinent. Cauſſa miraculi, quod antiquitas ſtupuit, fuit naphtha aquae innatans, neque noſtro tempore fontes eiusdem indolis non reperti ſunt, quorum in numero eſt *la fontaine brulante* in Delphinatu, vid. *Obſervations ſur la phyſique par* Rozier an. 1775 et *Deſcription générale et particuliere de la France*, quod opus ſplendidiſſimum edi coepit Pariſiis fol. 1781, pag. 68; itemque *le ruiſſeau inflammable* in Petrocorienſi regione non longe diſtans ab urbe Bergerac, de quo vid. *Hiſtoire de l'acad. des ſcienc. à Paris* 1741 p. 36 atque an. 1764 p. 33, unde praecipua excerpta habemus in C. E. Weigel Beyträgen zur Geſchichte der Luftarten. I pag. 132 et 517.

Cap.

Cap. CXXV.

Λέγεται δὲ καὶ περὶ τὴν τῶν Σινθῶν καὶ Μαιδῶν χώραν καλουμένην τῆς Θράκης, ποταμόν τινα Πόντον προσονομαζόμενον, ἐν ᾧ καταφέρεσθαί τινας λίθους οἱ καίονται, καὶ τοὐναντίον πάσχουσι τοῖς ἐκ τῶν ξύλων ἄνθραξι. ῥιπιζόμενοι γὰρ, σβέννυνται ταχέως· ὕδασι δὲ ῥαινόμενοι, ἀναλάμπουσι καὶ ἀνάπτουσι κάλλιον· παραπλησίαν δὲ ἀσφάλτῳ, ὅταν καίωνται, καὶ πονηρὰν ὀσμὴν οὕτω καὶ δριμεῖαν ἔχουσιν, ὥστε μηδὲν τῶν ἑρπετῶν ὑπομένειν ἐν τῷ τόπῳ καιομένων αὐτῶν.

Fertur et circa Scythas Medosque, Thraciae fluvium, quem Pontum vocant, lapides deferre ardentes, contraria omnino natura prunis ligneis, quippe qui agitati ſufflatique reſtinguantur, aquis autem reſperſi exardeſcant reſplendeantque. Caeterum uſtis, quemadmodum bitumini, adeo gravis foetor eſt, ut reptilia penitus omnia e locis iis abigat.

Natalis de Comitibvs.

Fama eſt fluvium quendam eſſe in Sutarum Medorumque regione appellata, qui dicitur Pontus, in quo lapides quidam ardentes devoluuntur, contrariaque ratione ſeſe habent carbonibus ex ligno confectis. Nam ſi agitentur citiſſime extinguuntur, aquaque irrigati et ardent et ſplendent commodius. Odorem habent ubi comburuntur bitumini perſimilem, aſperum ſcilicet et acrem, ita ut nulli ſerpentes illis ardentibus poſſint conſiſtere.

τῶν Σινθῶν καὶ Μαιδῶν] Σκυθῶν καὶ Μεδῶν agnoſcit etiam interpres: *circa Scythas Medosque.* Leon. et Cam. habent Σιθῶν, pro quo maluerit fortaſſe aliquis

Σιθόνων, ut intelligatur Sithonia, Thraciae pars. Pro Μεδῶν ſane rectius Μαιδῶν ſcribi ſupra docui ad cap. I. Antigonus *mirabilium hiſtoria* 151 habet: περὶ τὴν τῶν ἀγρίων Θρᾳκῶν χώραν, et Thracii lapidis mentio tum alibi, tum in Alexandri *Problematis.* Sylb. Hunc locum Stephanus in Σιντίᾳ adſcivit, ad quem editores videantur, et Holſten. p. 294. coll. p. 6 ad Αγρίαι. Nic. Ed. Aur. Allobrog. 1606. Σιντῶν.

ποταμόν τινα Πόντον] Cod. Vindob. ποταμόν τινα εἶναι. idem ὕδατι pro ὕδασι. I. B. Huius et Nicander *Ther.* 49 meminit. Item Dioſcor. 5, 147. Coll. ſcholiis Nicandri *Ther.* v. 45. Nic.

Fertur — ardentes] *Ferunt et in Thracia circa Sintorum Maedorumque regionem, fluvium, quem Pontum vocant, lapides deferre, qui ardent.*

reſtinguantur] *cito reſtinguantur.*

exardeſcant] *reſplendeant exardeſcantque melius.*

Caeterum — abigat.] *Caeterum: cum ardent, ſimilem bitumini et gravem adeoque acrem emittunt odorem, ut nullum reptile in loco maneat, iſtis ardentibus.* Nic.

Legendum eſſe Σινθῶν καὶ Μαιδῶν, *circa Sintos Maedosque*, cum Sylburgio conſentit Holſtenius ad Stephan. Byzant. p. 294. Nam ſic etiam Stephanus, qui Ariſtotelis verba paululum mutata repetiit. Eſt vero Sintia urbs Macedoniae prope Thraciam, et Thucydides lib. 2 Sintos Maedosque ſimul vocavit et coniunxit. Lapis, de quo noſter agit, vocatur ab aliis lapis Thracius, pertinetque haud dubie ad lithanthraces. Conf. quae cap. 41 ſcripſimus. Dicitur iſte aqua accendi et flabellatione reſtingui. Antigonus et Theophraſtus: πνευματίζεσθαι ὑπὸ τῶν ῥιπίδων, quod noſter unico verbo dixit: ῥιπίζεσθαι; hoc eſt, auctore Salmaſio ad Solin. p. 179 *flabellari*, ab inſtrumento, quo ignis ventilatur, quod ῥιπὸς dicebatur. Heſychius: ῥιπίζεται, ἀνακαίεται. Sic etiam vocabant tabellam, cuius motu ventulum ſibi faciebant in aeſtu mulieres. Recentiores non nulli, qui miraculum augere voluerunt, tradiderunt, oleo etiam reſtingui lapidem Thracium. De hoc lithanthracum genere Thracio multi auctores memorarunt. Antigonus Caryſt. cap. 151, qui neque Sintos neque Maedos, ſed Αγρίους Θρᾷκας vocavit, quod proprium nomen eſſe Thraciae populi, bene monuit contra Meurſium Salmaſius. Theophraſtus *de lapid.* §. 25, qui lapidem in metallis περὶ Βίνας reperiri auctor eſt. Fuit vero Bina etiam Thraciae oppidum Dioſcorides lib. 5 cap. 147 p. 385: *Lapis Thracius dictus, gignitur in flumine quodam Scythiae, cui Ponto nomen eſt. Vis eadem quae Gagatae. Traditur autem accendi aqua, oleo vero reſtingui; id quod etiam bitumini accidit.* Nicander in *theriacis* v. 45. Galenus lib. 9 *de facult. med.* cap. 2 ex

ex Nicandro. Plin. lib. 33 cap. 5 p. 621: *Calx aqua accenditur, et Thracius lapis; idemque oleo reſtinguitur.* Solinus cap. 32 p. 31: *Gagates — — ſi decorem requiras, nigro gemmeus, ſi naturam, aqua ardet.* Sunt nimirum gagates et lithanthrax res admodum cognatae. Alexandri *problemata* lib. 2 p. 322 in Sylburgii editione operum Ariſtotelicorum vol. 4 p. 322: *λίθος θρακίας, ὕδατι μὲν καιόμενος, ἐλαίῳ δὲ σβεννύμενος.* Iſidor. orig. lib. 16 cap. 4: *Gagates accenditur aqua, oleo reſtinguitur. — Thracius lapis niger et ſonorus; naſcitur in flumine, cuius nomen eſt Pontus in Equitia.* Non eſt, quod mirémur veteres, qui multa abſona de lithanthracibus crediderunt, cum inter recentiores fuerint, quibus iidem fuerunt ignoti atque aeque mirabiles. Horum enim notitia ſero admodum pervenit in iſtas regiones, praeſertim meridionales, in quibus non gignuntur nec in uſu ſunt. Sic Paulus Venetus lib. 2 cap. 26 p. 85 lapides ardentes vehementer admiratus eſt in Chataja, id eſt China. Atque adeo Aeneas Sylvius *oper.* p. 443, qui lithanthraces viderat in Scotia, verba fecit de iis, tanquam de rebus rarioribus et minus cognitis. Gagatem fugare ſerpentes, cum uritur, auctor eſt Plinius lib. 36 cap. 19 p. 749: *gagates niger eſt, planus, pumicoſus, non multum a ligno differens, levis, fragilis; odore, ſi teratur, gravis. — — Cum uritur, odorem ſulphureum reddit. Mirumque, accenditur aqua, oleo reſtinguitur. Fugat ſerpentes ita* caet. Dioſcorides lib. 5 cap. 146: *διώκει καὶ ἑρπετὰ θυμιαθείς.* Orpheus *de lapidibus* p. 332 edit. Geſneri. Auctores *Geopon.* lib. 15 cap. 1 p. 1052 et lib. 13 cap. 8 p. 947, ubi doctiſſimus Niclas adduxit verba Democriti *Sympath.* p. 337: *γαγάτης λίθος θυμιώμενος πᾶν ἑρπετὸν φυγαδεύει.* Sine dubio et Strabo lib. 6 p. 1083 gagatem cogitavit, *φέρει*, inquiens, *καὶ τὴν γαγγίτιν λίθον, ἣν φεύγει τὰ ἑρπετά.*

Cap. CXXVI.

Εἶναι δὲ φασι καὶ τόπον τινὰ παρ᾽ αὐτοῖς οὐ λίαν μικρὸν, ἀλλ᾽ ὡς ἂν εἴκοσί που ςαδίων, ὃς φέρει κριθὰς, αἷς οἱ μὲν ἄνθρωποι χρῶνται, οἱ δ᾽ ἵπποι καὶ βόες οὐκ ἐθέλουσιν αὐτὰς ἐσθίειν, οὐδ᾽ ἄλλο οὐδέν. ἀλλ᾽ οὐδὲ τῶν ὑῶν οὐδὲ τῶν κυνῶν οὐδεμία τολμᾷ

Eſſe aiunt apud illos locum quendam non exiguum, ad minus ſtadiorum viginti amplitudine, ubi hordeum provenit, quod nulli animantium generi, niſi homini tantum, ſit eſui. Nam equi bovesque ab eo abſtinent: tum etiam canes et ſues vitant; ut ne ex-

γεύσασθαι τῆς κόπρου τῶν ἀνθρώπων, οἵ τινες ἂν ἐκ τῶν κριθῶν τούτων μᾶζαν φαγόντες ἢ ἄρτον, ἀφοδεύσωσι, τῷ θνήσκειν.

excrementa quidem hominum hordeo veſcentium deguſtent, quippe quae ipſis vorata certum interitum adferant.

NATALIS DE COMITIBVS.

Locum quendam non valde exiguum apud eosdem eſſe inquiunt, ſed quod viginti ſtadiorum ſpatium complectatur, in quo naſcitur hordeum, quo utuntur homines, at equi vel boves nolunt illud comedere, neque aliud quodquam animal, neque ullus eſt ſus aut canis, qui humanum ſtercus guſtare audeat, eorum ſcilicet qui placentam vel panem ex hoc hordeo comederint, et poſtea cacaverint, quoniam eo guſtato omnia animalia moriuntur.

ὂν λίαν μικρὸν] μικρὸν agnoſcit etiam interpres: *non exiguum;* nec videtur neceſſe adverbium μικρὰν reponere. SYLB.

τῷ θνήσκειν] τῷ cauſali ſignif. accipiendum pro διὰ τό. Iſing. margo deeſſe aliquid, vel aliud mendum ſubeſſe adnotat. SYLB.

Eſſe aiunt] *Eſſe vero etiam aiunt.* —

ad minus] *ſed ſtadiorum circiter.*

vitant, ut] *vitant adeo ut* — NIC.

Quodnam graminum genus ſit hoc hordeum Thracium, coniectura non aſſequor, et Ariſtotelem ſolum eius mentionem feciſſe puto. Eſſe vero plantas, quae etſi hominibus eſui ſunt, tamen aliis animalibus nocent, ſatis pervulgatum eſt; quam ob cauſſam errant, qui venenorum vim velint experiri in brutis. Μάζα fiebat e farina, aqua et oleo, aut etiam lacte, de qua frequens mentio apud Medicos. Latinis dicitur et *maſſa* et *offa* et Perſio etiam *polenta.* Sunt qui volunt, panes e farina et amygdalis confectos et ſaccharo conditos, vulgo etiam nunc *Marzepanen,* Gallice *Maſſepain* dictos, nomen traxiſſe a μάζα ſ. maſſa, quaſi Maſſipanes. Sed ſunt etiam, qui nomen deducunt a Marco Apicio, qui ſub Augu-

Auguſto et Tiberio fuit *ad omne luxus ingenium mirus* et *nepotum omnium altiſſimus gurges*, auctore Plinio. Conf. Fabricii *bibl. Latina* vol. 1 p. 504 edit. an. 1721. De Maza vid. Salmaſ. ad Solin. p. 231 et potiſſimum C. Bauhini *Theatri botanici* lib. 1 pag. 456.

Cap. CXXVII.

Εν δὲ Σκοτούσαις τῆς Θετταλίας φασὶν εἶναι κρηνίδιόν τι μικρὸν, ἐξ οὗ καὶ ῥεῖ τοιοῦτον ὕδωρ, ὃ τὰ μὲν ἕλκη καὶ θλάσματα ταχέως ὑγιεινὰ ποιεῖ καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ὑποζυγίων· ἐὰν δέ τις ξύλον μὴ παντάπασι συντρίψας, ἀλλὰ σχίσας ἐμβάλῃ, συμφύεται, καὶ πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ καθίϛαται.

In Scotuſis Theſſaliae fonticulum eſſe aiunt, unde aqua defluens vulnera convulſionesque cum hominum tum iumentorum ſanat, lignaque iniecta, ſi fiſſa, non etiam confracta, fuerint, glutinat et coniungit.

Natalis de Comitibus.

In Theſſaliae Scotuſſis fonticulus quidam perexiguus eſſe dicitur, ex quo aqua fluit huiusmodi, ut ulcera et contuſa membra in priſtinam ſanitatem cito reſtituat tum hominum tum etiam iumentorum. Sin autem quispiam lignum contuderit, at non ſciderit, illudque iniiciat, coaleſcit, et in priſtinam integritatem reducitur.

Σκοτούσαις] Rectius ſingul. Σκοτούσῃ ſeu Σκοτούσσῃ, ut praeter Pauſaniam, Stephanum Byz. et alios, Sotion quoque nominat. SYLB. Mirum DD. VV. noſtrum locum non ad Stephanum adhibuiſſe, ad terminationem pluralem ſtabiliendam. Quum recte viderint Th. de Pinedo et L. Holſtenius pro καὶ πληθυντικῶς Σκότους, ſcribendum eſſe Σκότουσσαι, vel ut hic Σκότουσαι. Accentus rationem, Σκότουσσα non Σκοτοῦσσα ſcribendum, Sylburgius ad Pauſan. 6, 5 p. 463 Kuhn. reddit. NIC.

In Scotuſis] *Scotuſis in Theſſalia.*

et coniungit] *et rurſus coniungit.*

Scotuſa ſeu Scotuſſa urbs Theſſaliae. Plin. lib. 31 cap. 2 p. 549: *Theopompus in Scotuſſa lacum eſſe dicit, qui vulneribus medetur.* Antigonus Car. cap. 157. Sotion *de flumin.* edit. Sylburgii p. 124: περὶ Σκότουσαν τῆς Θεσσαλίας κρηνίδιόν ἐςὶ μικρὸν, ὃ τὰ ἕλκη πάντα θεραπεύει καὶ τῶν ἀλόγων ζώων· εἰς ὃ ἐὰν τις ξύλον μὴ λίαν συντρίψας, ἀλλὰ σχίσας ἐμβάλλῃ, ἀποκαθίςαται· οὕτως κολλῶδες ἔχει τὸ ὕδωρ· ὥς φησιν Ἀντίγονος. Num forte aqua fuit tophacea, quae ligna fiſſa obduxit terra calcaria vel martiali, ut ea conglutinata crediderit vulgus? Aliam enim glutinandi vim, quae aquae ineſſe queat, non novimus.

CAP. CXXVIIII.

Περὶ δὲ τὴν Θρᴀ́κην τὴν ὑπὲρ Ἀμφιπόλεως, φασὶ γίνεσθαί τι τερατῶδες καὶ ἄπιςον τοῖς μὴ τεθεαμένοις. ἐξιόντες γὰρ οἱ παῖδες ἐκ τῶν κωμῶν, καὶ τῶν ἐγγὺς χωρίων, ἐπὶ θήραν τῶν ὀρνιθαρίων, συνθηρεύειν παραλαμβάνουσι τοὺς ἱέρακας· καὶ τοῦτο ποιοῦσιν οὕτως· ἐπειδὰν προσέλθωσιν εἰς τόπον ἐπιτήδειον, καλοῦσι τοὺς ἱέρακας ὀνομαςὶ κεκραγότες. οἱ δ᾽ ὅταν ἀκούσωσι τῶν παίδων τὴν φωνὴν, παραγινόμενοι παρασοβοῦσιν εἰς τοὺς θάμνους, ὅπου αὐτοὺς οἱ παῖδες ξύλοις τύπτοντες λαμβάνουσιν.

Circa Thraciam quae ſupra Amphipolim ſita eſt, rem monſtroſam et mirabilem iam ante ignaris videri tradunt. Egredientes enim pueri ex pagis agriſque finitimis, ope accipitrum aucupantur; locum enim opportunum nacti, accipitres nomine appellatos advocant, qui ſtatim ad vocem auditam parent, praedamque agentes in vepres iuxta irruunt, ubi fuſtibus ligneis aves percutiunt pueri et apprehendunt. Quin etiam quod magis fortaſſis mirere, accipitres, comprehenſas a ſe aves aucupibus deiiciunt; viciſſim tamen

ὃ δὲ πάντων ἂν μάλιστά τις θαυμάσειεν· οἱ μὲν γὰρ ἱέρακες, ὅταν αὐτοί τινα λάβωσι τῶν ὀρνίθων, καταβάλλουσι τοῖς θηρεύουσιν· οἱ δὲ παῖδες ἁπάντων τῶν ἁλόντων μέρος τὶ τοῖς ἱέραξιν ἀποδόντες, ἀπέρχονται.

men partem praedae aliquam ipſis pueri impartiuntur.

Natalis de Comitibus.

Incredibile quiddam et monſtro ſimile contingere dicunt iis, qui non viderunt antea, in ea parte Thraciae, quae eſt ſupra Amphipolim. Nam ubi pueri ex pagis locisque proximis exeunt ad aucupium, accipitres etiam aſſumere ad aucupandum aiunt hoc pacto: ubi in opportunum locum pervenerint, magna voce exclamantes vocant accipitres nomine, qui ubi puerorum vocem perceperunt, ad frutices accedentes obſtrepunt, ubi pueri baculis percutientes eos deprehendunt. Illud vero quod omnibus eſt admirabile, cum ipſi accipitres aliquam aviculam ceperint, aucupantibus deiiciunt, ac pueri ex univerſa praeda partem accipitribus aliquam exponentes diſcedunt.

ὑπὲρ Ἀμφιπόλεως] Pro Ἀμφιπόλεως *Hiſtor. anim.* lib. 9 cap. 36 legitur Κεδροπόλεως, quod Geſnero minus probatur, quia Cedropolin Cariae tribuunt geographi. Sylb. Qua ex parte Macedoniam adiacent fines Thraciae, ad fluvium Strymonem, qui circumfluit Amphipolim, unde urbi nomen impoſitum eſt, quam alii in Macedonia, alii vero in Thracia ponunt. Haec regionum locorumque ſedes eſt etiam apud Plinium X, 8, ubi eadem narrantur. At Ariſtoteles *hiſt. an.* IX, 36, et ex eo Antigonus *hiſt. mir.* 34 Amphipoli Κεδρόπολιν ſubſtituunt. Cui difficultati (nam talis ibi locus ignoratur) Meurſius ad Antig. p. 157 ſic occurrit, ut pro Κεδροπόλει legat Κεκρόπιδι, quae apud Stephanum Thraciae regio eſt. Ut Amphipolis in Cecropide Thraciae ſita fuerit. Caeterum rem eandem alii narrant, ut praeter Aelian. *hiſt. an.* 2, 42, quem Meur-

Meurſius iam indicavit, inprimis Euſtath. in *Hexahem.* p. 23. fin. qui vero ſimpliciter *τοὺς ἐν τῇ Θράκῃ ἱέρακας* nominat. Nic.

παρασοβοῦσιν ἐις τοὺς θάμνους] Cod. Vindob. *παρασοβῶσι τοὺς ὄρνιθας, ὁι δὲ δεδιότες ἐκείνους καταφεύγουσιν ἐις τοὺς θάμνους* — I. B.

ἀυτοὺς ὁι παῖδες ξύλοις τύπτοντες] *Αυτοὺς* neque ad *ἱέρακας*, neque ad *θάμνους*, referri debet, ſed ad *ὀρνιθαρίων*. Itaque Grammatica ratio *ἀυτὰ* requirebat. Sed ita fit verborum junctura, quaſi ſupra *τῶν ὀρνίθων* poſuiſſet, quod nomen hic Euſtathius p. 24 uſurpat, *ὁι ὄρνεις τινασσόμενοι σοβοῦνται*. Figura haec, quam Syneſin ſ. Syllepſin vocant, Graecis ſcriptoribus eſt uſitatiſſima. Iis exemplis, quae ad *Geopon.* 2, 6, 31 et 11, 9 attuli, addantur Phot. *Biblioth.* p. 69. Liban. *epiſt.* p. 173. Grot. *excerpt. Trag.* p. 967. f. Caſaub. ad Aen. *poli.* p. 1729. Gron. etc. Nic.

ὁι μὲν γὰρ ἱέρακες] non minus apte legeris *ὁι μὲν ἱέρακες*, ſine *γάρ*. Sylb.

μέρος τὶ τοῖς ἱέραξιν ἀποδόντες] Cod. Vindob. *τὶ παρὰ τοῖς ἱέραξιν ἀποδόντες*. I. B.

Circa Thraciam] *Circa eam Thraciae partem, quae* —

et mirabilem] *et ignaris incredibilem fieri.* Nic.

Praeter auctores, quos iam cel. Niclas laudavit, tetigit eandem rem etiam Phile p. 36, qui vero non *ἱέρακας*, ſed *κίρκους* vocat aves iſtas venatorias; Plin. lib. 10 cap. 8 p. 550: *In Thraciae parte ſuper Amphipolim homines atque accipitres ſocietate quadam aucupantur. Hi ex ſilvis et arundinetis excitant aves; illi ſupervolantes deprimunt. Rurſus captas aucupes dividunt cum iis. Traditum eſt, miſſas in ſublime ſibi excipere eos; et cum tempus ſit capturae, clangore et volatus genere, invitare ad occaſionem.* Vltima haec Plinii verba non ſatis cohaerere et vel manca vel transpoſita eſſe, monuit Geſnerus *hiſt. nat.* lib. 3 p. 15. Pertinent huc etiam, quae tradidit Cteſias in *Indicis* p. 660: *Lepores et vulpes non canibus, ſed corvis, milvis, cornicibus et aquilis venantur.* Haec fuerunt prima rudimenta artis falconariae, quam ſaec. XII imperatores *Fridericus* I, *Henricus* VI et *Frider* II perfecerunt et commendarunt. Vide hiſtoriam artis, quam dedimus in Beyträgen zur Geſchichte der Erfindungen vol. 2 pag. 157.

Cap.

Cap. CXXIX.

Θαυμαστὸν δέ τι καὶ παρὰ τοῖς Ενετοῖς φασὶ γίνεσθαι· ἐπὶ γὰρ τὴν χώραν αὐτῶν πολλάκις κολοιῶν ἀναριθμήτους μυριάδας ἐπιφέρεσθαι, καὶ τὸν σῖτον αὐτῶν σπειράντων καταναλίσκειν· οἷς τοὺς Ενετοὺς πρὸ τοῦ ἐφίπτασθαι μέλλειν, ἐπὶ τὰ μεθόρια τῆς γῆς προτιθέναι δῶρα, παντοδαπῶν καρπῶν καταβάλλοντας σπέρματα. ὧν ἐὰν μὲν γεύσωνται οἱ κολοιοὶ, οὐχ ὑπερβαίνουσιν ἐπὶ τὴν χώραν αὐτῶν, καὶ οἴδασιν οἱ Ενετοὶ ὅτι ἔσονται ἐν εἰρήνῃ· ἐὰν δὲ μὴ γεύσωνται, ὡσεὶ πολεμίων ἔφοδον αὐτοῖς γινομένην οὕτω προσδοκῶσιν.

Porro mirandum et hoc, quod circa Venetias evenire narratur. Cum enim regionem innumerabiles graculorum myriades frequenter infeſtent, ſementem iactam ex agris depaſcentes, ferunt Venetos ſub adventum horum ad confinia loca omnis generis frugum ſemina, velut divûm donaria proiicere; quibus deguſtatis graculi velut hoſtium incurſu mox ſuperventuro ſubſiſtunt.

Natalis de Comitibvs.

Admirabile quiddam eſt illud etiam quod Venetis accidit, nam in eorum regionem innumerabilis monedularum copia ſaepe fertur, triticumque ſeminantium comedunt. Hoc cum vereantur Veneti, priusquam tempus advolandi adventarit, in locis editioribus terrae multiplicium fructuum munera deponunt, et quaſi ſemina iaciunt. Ea niſi guſtaverint monedulae, quaſi hoſtium impetum et incurſionem expectant incolae, ſin autem, locum ambientes fame moriuntur.

τοῖς Ἑνετοῖς] Ceterae editiones Ἐνετοὶ, absque aſpiratione. Sylb.

καταβάλλοντας] Cod. Vindob. μεταλάβοντας. I. B.

ὀυχ ὑπερβαίνουσιν] Verba haec ὀυχ ὑπερβαίνουσιν — usque ad ὡσεὶ, ex veteri libro addidi. Videtur autem pro γιγνομένην legendum eſſe γινησομένην. Steph.

καὶ ὄιδασιν] Cod. Vind. ἀλλ' ὄιδασιν. I. B.

velut divum donaria] *velut donaria proiicere; quae ubi abſumſerint graculi, fines eorum non ſupervolant. Et Veneti de pace certi ſunt. Si vero iſta non attigerint, hi ita in procinctu ſtant, tanquam hoſtium incurſus ſit futurus.* Nic.

Eandem rem tradiderunt Ael. *hiſt. an.* lib. 17 cap. 16. Antigonus Car. capite ultimo et Mich. Apoſtolius *proverb.* 54 *centur.* 1 pag. 11, cuius verba, cum liber non valde frequens ſit, latine adſcribere e re fore putamus. *Veneti qui ad mare Adriaticum accolunt, cum iam tempus aratri et ſementis faciendae adeſſet, monedulis* (τοῖς κολιοῖς) *dona mittebant, placentas et liba; quibus quidem donis hoc agebatur, ut velut placamenta quaedam eſſent et induciarum pacta conventa, ne illae Cereris fructum terrae commiſſum effoderent ſublegerentque; quo facto illi quidem diſcedunt, ceterum monedularum nubes, duas aut tres iuxta morem legatorum qui ex urbibus mitti ſolent, hoſpitalium munerum copiam inſpecturas, ex ſuis amandant. Quibus inſpectis redeunt, atque illas qua voce inter ſe uti atque invicem intelligere innatum eſt, accerſunt. Venientes autem nubium inſtar, ſi quae diximus guſtaverint, intelligunt Veneti ſibi cum volucribus illis confoederationem eſſe; ſin illa contemſerint, et tanquam vilia cum dedecore deſpexerint, minimeque guſtaverint, credunt indigenae, talem illarum deſpectum famem ſibi pro mulcta allaturum. Quippe ieiunae monedulae, quaeque, ut ita loquar, muneribus illis ſeſe corrumpi non permiſerunt, ad arva convolantes, maioremque ſatorum partem acerbiſſime iracundeque effodientes indagantesque depraedantur.* Κολοιὸς, quo nomine omnes, quos laudavimus, uſi ſunt, Geſnero, Gazae et Scaligero monedula potius quam graculus eſſe videtur; tamen eum Plinius lib. XI cap. 47, ubi Ariſtotelis verba de iynge retulit, graculum vocavit. Sic quoque Lucianus in *Apologia pro mercede conductis*, ubi pervulgatam Phaedri fabulam perſtringit; κολοιὸν, inquit, ἀλλοτρίοις πτεροῖς ἀγάλλεσθαι, *alienis exſultare pennis.* Fabulam, quam noſter narrat, originem hanc habuiſſe puto, quod fortaſſe Veneti edulia quaedam avibus eo conſilio obiecerint, ut meſſi parcerent; quem ad modum Americani dicuntur feciſſe quondam ſacrificia diabolo, ne nocere vellet. Alia auxilia, quibus κολοιοὺς arcebant olim a ſatis, edocuit Leontinus in *Geoponicis* lib. 14 cap. 25 p. 1031.

Cap.

CAP. CXXX.

Εν δὲ τῇ Χαλκίδι τῇ ἐπὶ Θρᾴκης πλησίον Ὀλύνθου, φασὶν εἶναι Κανθαρώλεθρον ὀνομαζόμενον τόπον, μικρῷ μεῖζον τὸ μέγεθος ἅλω, εἰς ὃν τῶν μὲν ἄλλων ζώων ὅταν τὶ ἀφίκηται, πάλιν ἀπέρχεται· τῶν δὲ κανθάρων τῶν ἐλθόντων οὐδεὶς, ἀλλὰ κύκλῳ περιϊόντες τὸ χωρίον, λιμῷ τελευτῶσιν.

In Chalcide Thraciae urbe iuxta Olynthum aiunt locum eſſe, quem Cantharolethron vocant, paulo area maiorem, quem reliqua quidem animantia ingrediuntur illaeſa; cancri vero nequaquam, quippe qui ingreſſi oberrantes in eo fame exanimantur.

NATALIS DE COMITIBVS.

In Thraciae Chalcide, quae proxima eſt Olyntho, locum quendam paulo maiorem area Cantharolethrum, interfectorem ſcilicet ſcarabaeorum, nuncupatum eſſe aiunt, in quem ubi aliquod animal pervenerit, rurſus diſcedit. Nullus autem ex ſcarabaeis poteſt diſcedere, ſed locum circum ambientes fame denique moriuntur.

Εν δὲ τῇ Χαλκίδι] Meminit huius urbis Stephanus, et alios teſtes p. 353. b. produxit Holſtenius, ſed neſcio quomodo ei ſe ſubtraxerit noſter auctor, quem alias ſemper anteſtatur. NIC.

μικρῷ μεῖζον] μεῖζον excuſari poteſt, ſi Κανθαρώλεθρον neutro genere accipiamus, alioqui maſcul. genere legendum μείζονα. SYLB.

In Chalcide] *Chalcide in Thraciae urbe* —

cancri] *canthari.* NIC.

Olynthus eſt urbs Thraciae, inquit Stephanus Byz. prope Sithoniam Macedoniae. Scylax eam ipſi Macedoniae annumerat. Fuit enim quondam tota regio Chalcidice ſeu Chalcis pars Thraciae, ſed poſt Philippi inva-

invaſionem pars Macedoniae. Vid. Cellarii *geogr.* I p. 1051. De cantharis eadem Antigonus Car. cap. 14. Strabo lib. 7 in excerptis p. 510. Plutarchus *de anim. tranquill.* p. 473 *ὥσπερ ἐν Ὀλύνθῳ τοὺς κανθάρους λέγουσιν, ἐις τι χωρίον ἐμβάλλοντας ὃ καλεῖται Κανθαρώλεθρον, ἐκβῆναι μὴ δυναμένους, ἀλλ' ἐκεῖ στρεφομένους καὶ κυκλοῦντας ἐναποθνήσκειν, οὕτως — ſicut Olynthi cantharos ferunt in locum quendam qui ab exitio eius inſecti Cantharolethrum dicitur iniectos, quod exire inde nequeant, perpetua circumverſione enecari; ita* — Plin. lib. XI cap. 28 p. 608: *In Thracia iuxta Olynthum locus eſt parvus, in quo unum hoc animal exanimatur, ob hoc Cantharolethrus appellatus.* Scilicet quod perniciem et mortem, *ὄλεθρον τοῖς κανθάροις*, hic locus affert. Αλως eſt area, locus ubi frumenta triturantur et excutiuntur, qua de re agunt auctores rei ruſticae et *Geopon.* lib. 2 cap. 26.

Cantharum eſſe e genere ſcarabaeorum, quibus pennarum tutelae cruſta ſupervenit, uti loquitur Plinius, inter omnes conſtat. Sed ſpeciem coniectura non aſſequor, atque cum de fabulae hic narratae origine nihil quidquam proferre poſſum, liceat quaedam de cantharis generatim afferre. Plurimi veteres perhibuerunt, omnes cantharos eſſe maſculos; *ὁ κάνθαρος ἄθηλυ ζῶόν ἐστι*, Ael. *hiſt. an.* 10, 15 et Horapollo lib. 1 cap. 10. Ita facile errare potuerunt, quibus inſectorum generatio nondum perſpecta fuit; praeſertim cum multae ſunt ſcarabaeorum ſpecies, quarum feminae maribus adeo diſſimiles, ut difficulter agnoſcantur. Sic *ſcarabaeus ſacer* mas cornuum rudimenta habet, quibus femina caret. Qui ſcarabaei e fimo ingentes pilas pedibus volutant, uti loquitur Plinius p. 608, ii hodie *pilularii* vocantur. Horum e numero eſt ille cantharus, qui in gemmis caelatis et obeliſcis Aegyptiorum viſitur, de quo conf. Apoſtolius *cent.* 10 *proverb.* 74 p. 127 et in primis Clemens Alexandr. *ſtromat.* 5 p. 556. Iſte Aegyptiorum ſcarabaeus ſeu cantharus, quod e figuris, quae adhuc reliquae ſunt, coniicere licet, eſt idem ille, qui hanc ob cauſſam entomologis noſtris *Scar. ſacer* dicitur, quem pilas volventem vidit Loefling Reiſebeſchreibung nach den Spaniſchen Ländern pag. 28. Huius deſcriptionem dederunt Linneus in *ſyſtemate nat* pag. 545 et Fabricius in *ſyſtem. entomol.* pag. 28. Iconem rudiorem habes in tabula adiecta diſſertationi, quae inſcribitur *Pandora inſectorum*, in vol. quinto *Amoenitat. academ.* Linnei (Male in Linnei et Fabricii libris citatur volumen ſextum); meliorem dedit Voet in libro eximio *de ſcarabaeis* tab. 27 fig. 39. Sunt qui cum Clemente Alex. aliisque bene multis rationem, cur huius ſcarabaei tam frequens mentio ſit apud Aegyptios, e hieroglyphicis petant, ſed neſcio, an potius ingens calamitas, quam innumerabilis horum ſcarabaeorum copia interdum affert, in cauſſa fuerit, cur Aegypti magna pars ſcarabaeos inter numina coluerit. Operae pretium eſt legere, quae hac de re diſputata ſunt in *Philoſophical transactions* nro 234 pag. 754, ubi quidem *ſcar. melolontha* perhibetur fuiſſe Aegyptiorum ſcarabaeus, qui tamen pilas non volvit.

Cap. CXXXI.

Ἐν δὲ Κύκλωψι τοῖς Θρᾳξὶ, κρηνίδιόν ἐστιν ὕδωρ ἔχον, ὃ τῇ μὲν ὄψει καθαρὸν καὶ διαφανὲς, καὶ τοῖς ἄλλοις ὅμοιον· ὅταν δὲ πίῃ τί ζῶον ἐξ αὐτοῦ, παραχρῆμα διαφθείρεται.

Apud Cyclopas Thracenſes fons eſt aqua conſpectui quidem limpida, aliisque ſimilis, verum hauſtus ab animante ſubito necat.

Natalis de Comitibvs.

Fonticulus quidam eſt apud Cyclopes Thraciae, qui aquam habet et puram aſpectu et pellucidam, et reliquorum fontium perſimilem. Verum ubi aliquod animal illam guſtaverit, continuo moritur.

Ἐν δὲ Κύκλωψι] Apud Sotionem: Ἐν Χρωψὶ τῆς Θρᾴκης. Steph. Pro Κύκλωψιν in Sotione legitur Χρωψὶ, apud Antigonum *mirab. hiſt.* 156 eſt media inter has ſcriptura, Κιγχρώψωσι; rectius fortaſſe Κίχρωψι, ſeu Κίγχρωψι, apud Plinium ex Theopompo, *Cychros.* Sylb. Harduinus ad Plin. 31, 2 ſ. 19 *not. et emend.* IX p. 569 hic Κύγχωψι legendum putat. Aliis gens vocatur Cychri, aliis Chropes. Unde vero Philander ad Vitruv. 8, 3 p. 163 lectionem noſtri loci Ψίττους attulerit, non habeo dicere. Debet in verſione aliqua, a vulgari diverſa, inveniſſe. Nic.

ὃ τῇ μὲν ὄψει] μὲν adeſt in edit. Iſing. et Sylburg. et in codice Vindob. ſed deſideratur in edit. Caſauboni et Duvalli. I. B.

Thracenſes] *in Thracia.* conſpectui] *conſpectu.*

Aquae venenatae, praeter eam, quae in Achaia ad Pheneum profluebat e ſaxis et Styx appellabatur, complura exempla commemorarunt veteres, quae magna ex parte collegit Caeſius in *mineralogia* p. 100. In Thracia fuiſſe aquam mortiferam, auctores ſunt Plinius lib. 31 cap. 2 p. 550: *Necare aquas Theopompus et in Thracia apud Cychros dicit.* Sotion ex *excerptis:* Θεόπομπος ἱστορεῖ κρήνην ἐν Χρωψὶ τῆς Θρᾴκης, ἐξ ἧς τοὺς λουσαμένους παραχρῆμα μεταλλάσσειν. *Prodit Theopompus fontem apud Chropes eſſe, Thraciae gentem, ex quo qui laverint, ſtatim moriuntur.*

Vitruvius lib. 8 cap. III p. 257: *apud Cychros in Thracia lacus, ex quo non ſolum qui biberint, moriuntur, ſed etiam qui laverint.* Antigonus cap. 156: Θεόπομπον δὲ φησιν γράφειν, τὴν μὲν ἐν Κιγχρώψωσιν τοῖς Θραξὶν τὸν ἀπογευσάμενον, τελευτᾷν εὐθύς. *Theopompum ait memoriae prodidiſſe, mori illico, qui fontem guſtarint, qui eſt apud Cincropſoſes Thraces.* Vides nomen loci vel gentis vario modo a variis ſcriptum, qua de re iudicium eſto penes geographos. Nos quidem non novimus aquam fontanam, quae illico necet. Neque ſcio, an unquam reperta ſit aqua, quae tantam arſenici copiam habeat, ut mortifera dici poſſit; etſi non ignorem, Henkelium in aqua ſoteria Freibergenſi, Schlackenbad dicta, huius calcis metallicae veſtigia quaedam animadvertiſſe. Vid. Henkelii *pyritologia* cap. 10 p. 611 et potiſſimum cap. 14 p. 925. Veteres fortaſſe aquam, cui vitriolum cupri vel ſulphuris hepar ineſt, quam neque homines neque animalia facile deguſtare ſolent, nec ſine omni noxa vel nauſea bibere queunt, prorſus mortiferam eſſe ſibi perſuaſerunt, atque rem ipſam, uti fieri ſolet, nimium exaggerarunt. — — Haec poſtquam ſcripſeram, obtulit mihi cel. Gmelin, collega coniunctiſſimus, aliam coniecturam, minime improbabilem. Putat vir eruditiſſimus venenum non ipſi aquae infuiſſe, ſed vapori potius inflammabili ſeu aeri fixo, qui ſuper multis fontibus, e. gr. Pirmontano, Schwalbacenſi et aliis pendet et illico necare poteſt. De eius generis vapore inflammabili intelligenda ſunt, quae Diodorus Sic. lib. 2 pag. 100 commemorat, ubi de fonte circa Babyloniam, qui bitumen praebebat, loquitur. Ita ille: *Prope fontem iſtum ſcaturigo eſt haud ita magna, ſed mire efficax. Vaporem enim ſulfureum et gravem emittit, quo quidquid animantium accedit, ſubita, nec opinata morte correptum extinguitur. Anhelitu enim diutius compreſſo, et reſpirandi facultate per vim exhalationis intercluſa, praefocatur. Et continuo turgeſcens cadaver inflammatur, locis circa pulmones maxime.* Veriſimile eſt igitur, veteres aquam, ob vaporem inflammabilem et letalem, qui ei impendebat, putaſſe mortiferam.

Cap. CXXXII.

Φασὶ δὲ καὶ ἐν τῇ Κραςωνίᾳ παρὰ τὴν Βισαλτῶν χώραν τοὺς ἁλισκομένους λαγὼς δύο ἥπατα ἔχειν, καὶ τόπον τινὰ εἶναι ὅσον πλεθριαῖον, εἰς ὃν ὅ τι ἂν εἰσέλθῃ ζῶον, ἀποθνήσκειν.

Aiunt et in Biſaltorum regione bina iecinora in captis leporibus oſtendi, locumque iugeri magnitudine eſſe, in quem animantia ingreſſa pereunt.

Nata-

Natalis de Comitibvs.

Fama eſt in Biſaltarum Gaſtroniae regione captos lepores duo habere iecinora, et locum quendam eſſe iugeris ſpatii in quem quodcunque ingreſſum fuerit animal, moritur.

Κραςωνίᾳ παρὰ] Inter ἐν τῇ et τῇ Βισαλτῶν aliquid ſpatii vacui in aliis editionibus relictum eſt, cum illa duo verba deſiderarentur. Steph. Κραςωνίᾳ et παρὰ in ceteris editionibus deſunt, excepta initiali π. Stephanus e vet. codice locum ſupplevit. Sed rectius fortaſſe Κρηςωνίᾳ, per η; ut cum apud alios, tum apud Stephanum Byz. Sylb. Videtur eadem regio eſſe, quae apud Stephanum et alios Γαςρωνία, Γρηςωνία, Κρηςωνία et apud Athen. lib. 3 p. 77 Γραιςωνία appellatur. Vid. Holſten. ad Steph. p. 81. Γρηςωνία hic Th. de Pinedo placet ad Steph. p. 168. Nic.

Aiunt et in Biſaltorum] *in Craſtonia, Biſaltorum regione, captos lepores bina iecinora habere, locumque fere iugeri — — pereant.* Nic.

Biſaltia regio Macedoniae, quae ab Herodoto, Ptolemaeo et Stephano Byz. memoratur. Thomas de Pinedo ad Stephanum exiſtimat pro Κραςωνίᾳ legendum eſſe Γρηςωνίᾳ. Fuit enim Greſtonia regio Thraciae inter Anthemuntem et Biſaltiam ipſam. Ibi lepores bina iecinora habere, tradiderunt complures. Ipſe philoſophus noſter in *hiſtor. anim.* lib. 2 cap. 19 pag. 269 ed Scaligeri: *καὶ δασυπόδων τι γένος, ὅ ἐςι καὶ ἄλλοθι καὶ περὶ τὴν λίμνην τὴν Βόλβην, ἐν τῇ καλουμένῃ Συκίνῃ, οὓς ἄν τις δόξειε δύο ἥπατα ἔχειν, διὰ τὸ πόῤῥω τοὺς πόρους συνάπτειν. Leporum genus quoddam, cum alibi, tum ad paludem Bolbam, in terra quae Sicyna appellatur. Eos namque credideris bina habere iecora propterea quod fibrae longe coeant.* Idem in libro 3 *de part. anim.* cap. 7 p. 1159: *Hepar in quibusdam diviſum patet, ut locis quibusdam lepores bina iecinora habere videntur.* Aelian. *hiſt. an.* lib. 5 cap. 27. Stephanus Byz. v. Βισάλτια p. 168. Gellius lib. 16 cap. 15. Plin. lib. XI cap. 37 p. 627: *Bina iecinora leporibus circa Briletum et Tharnen et in Cherroneſo ad Propontidem; mirumque, translatis alio interit alterum.* Alexand. ab Alex. *dier. gen.* lib. 5 cap. 25. p. 346 et 349. Haec fabula inde orta videtur, quod lepori, cuniculo aliisque animalibus, hepar multifidum eſt, cuius forma mirum in modum variatur. Plerumque tres lobos et praeter eos exiguam habere ſolet appendicem. Nic. Steno, ſummus anatomicus, auctor eſt, hepar leporinum habere duos lobos et unum parvum, et eſſe in maximo fiſſuram ſatis magnam, quae lobum iſtum in duas partes divide-

videre videatur. Veſalius iam edocuit hepatis nullam eſſe formam certam. Solebant vero haruſpices iecinora potiſſimum reſpicere. Conf. Blaſii *anatome animalium*. Amſtelod. 1681. 4 pag. 86. Valentini *amphitheatrum zootomicum*. pag. 142. Buffonii *hiſt. nat.* edit. Lipſienſis vol. 3 P. 2 p. 152. Halleri *elementa phyſiolog.* tom. 6. pag. 465.

CAP. CXXXIII.

Ἐστι δὲ καὶ ἄλλο αὐτόθι ἱερὸν Διονύσου μέγα καὶ καλὸν, ἐν ᾧ τῆς ἑορτῆς καὶ τῆς θυσίας οὔσης, λέγεται, ὅταν μὲν ὁ θεὸς εὐετηρίαν μέλλῃ ποιεῖν, ἐπιφαίνεσθαι μέγα σέλας πυρὸς, καὶ τοῦτο πάντας ὁρᾶν τοὺς περὶ τὸ τέμενος διατρίβοντας· ὅταν δ' ἀκαρπίαν, μὴ φαίνεσθαι τοῦτο τὸ φῶς, ἀλλὰ σκότος ἐπέχειν τὸν τόπον ὡς καὶ τὰς ἄλλας νύκτας.

Eſt et templum iſthic Dionyſii ornatu, magnitudineque eximium, in quo dum feſta ſolemnia ſacrificiaque celebrantur, ſi fertilitatem eius anni polliceatur Deus, fulgorem ignis emicare ingentem, ac circa templum agentibus conſpicuum fieri. Caeterum ſterilitatem venturam denunciari, ſi tenebrae, quem ad modum et reliquis noctibus, locum occupent.

NATALIS DE COMITIBVS.

Extat ibidem delubrum et amplum et magnificum Dionyſio conſecratum, in quo ubi ſacra offeruntur, ac ſolennitas eſt, ſi quidem felicem annum deus eſt daturus, magnus ſplendor ignis apparere ſolet, quem omnes illi intuentur, qui ſunt iuxta delubrum. Ubi futura eſt ſterilitas, lumen hoc minime videtur, at tenebrae quaedam locum hunc occuparunt, ſicuti et per caeteras noctes.

εὐετη-

ἐυετηρίαν μέλλῃ ποιεῖν] Nimirum Bacchus terram non vitibus modo et arboribus excoluiſſe perhibetur; ſed ſunt etiam qui eum agriculturae inventorem ac praeſidem faciant. Apud Siculum Diodorum 3, 64 p. 232. Weſſ. ex tribus Bacchis alter Iovis eſt et Cereris filius, quem ferunt *πρῶτον βοῦς ὑπ' ἄρατρον ζεῦξαι — — πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα φιλοτέχνως ἐπινοῆσαι τῶν πρὸς τὴν γεωργίαν χρησίμων.* Unde imaginibus eius cornua addita ſunt. Apud eundem 4, 4 p. 249: *λέγουσι αὐτὸν ἀγχινοίᾳ διενεγκεῖν, καὶ πρῶτον ἐπιχειρῆσαι βοῦς ζευγνύειν, καὶ διὰ τούτων τὸν σπόρον τῶν καρπῶν ἐπιτελεῖν· ἀφ' οὗ δὴ καὶ κερατίαν αὐτὸν παρεισάγουσιν.* Et apud Plutarch. *quaeſt. Rom.* p. 299. b. Bacchum *καὶ ἀροτρου καὶ σπόρου πολλοὶ ἀρχηγὸν γεγονέναι νομίζουσι.* Haec talia igitur qui de Baccho crediderunt, quidni generatim fertilitatem ab eo expectarint? Porro genus humanum, fere communi conſenſu, ignes divinitus emiſſos, alios pro divini favoris indicibus, alios pro ſcelerum ultoribus habuiſſe, multis exemplis Huetius oſtendit *Alnetanis quaeſtion.* lib. 2 cap. 2, 21, ubi neque noſtrum deſideratur. NIC.

σέλας πυρὸς] In cod. Vindob. poſt *πυρὸς* deſiderantur verba: *καὶ τοῦτο* usque incluſ. *ἀκαρπίαν.* I. B.

Dionyſii] *Bacchi.*

ſi tenebrae] *ſi lumen hoc non appareat, ſed tenebrae* —

Ad hoc caput cum nihil habeo, quod conferre poſſim, adſcribam ſaltem verba Huetii, quae indicavit cel. Niclas ex *Alnetanis quaeſtionibus de concordia rationis et fidei.* Francof. et Lipſ. 1719. 4 p. 172: "Refert „Ariſtoteles apud Biſaltas, feſtis quibusdam Bacchi, fertilitatem fulgore „ignis circa templum ſponte excitato, „ſterilitatem tenebris Deum portendere. In ſanctum Chriſti domini ſepulcrum Sabbathi ſancti die ſub „noctem caelo delabi ignem ſanctum, „Graecis, Armenis, Syris, Coptis „aliisque ſchiſmaticis perſuaſiſſimum „eſt. Nec ea hodie vel heri nata eſt „opinio. Proditum extat in geſtis „Francorum, Balduino Hieroſolymis „regnante, magnum timorem ac dolorem Chriſtianis inceſſiſſe, ob tardum nimis ignis ſacri adventum. „Meminerunt eiusdem prodigii Perdiccas Epheſius, anonymus alter, „et Wilbrandus Oldenburgicus, ab „Allatio editi. Verum quod olim „Dei donum fuit, nunc techna eſt „vafrorum hominum, e ſilice ignem „furtim in fomite rapientium, ne „ipſis quidem inficiantibus." Conſ. van Dale *de origine idololatr.* p. 151. Repetiit ex noſtro libro, uti videtur, eandem fabulam Alexand. ab Alex. *dier. gen.* lib. 6 cap. 2 p. 424: "In „Biſaltia templum Dionyſii eſſe, in „quo cum ſacra perſolvuntur, ſi grata deo ſunt, mira lux effunditur: „contra vero, mirae tenebrae.".

Cap. CXXXIV.

Εν Ηλιδι λέγουσιν ἐῖναί τι ὄικημα ςαδίους ἀπέχον ὀκτὼ μάλιςα τῆς πόλεως, ἐις ὃ τιθέασι τοῖς Διονυσίοις λέβητας χαλκοῦς τρεῖς κενούς. τοῦτο δὲ ποιήσαντες παρακαλοῦσι τῶν Ελλήνων τῶν ἐπιδημούντων τὸν βουλόμενον ἐξετάσαι τὰ ἀγγεῖα, καὶ τοῦ ὄικου κατασφραγίζεσθαι τὰς θύρας. καὶ ἐπειδὰν μέλλωσιν ἀνοίγειν, ἐπιδείξαντες τοῖς πολίταις καὶ τοῖς ξένοις τὰς σφραγῖδας, ὅυτως ἀνοίγουσιν· ὁι δ᾽ ἐισελθόντες, ἑυρίσκουσι τοὺς μὲν λέβητας ὄινου πλήρεις, τὸ δὲ ἔδαφος καὶ τοὺς τοίχους ὑγιεῖς, ὥςε μηδεμίαν ὑποψίαν (ἐῖναι) λαβεῖν, ὡς τέχνῃ τινὶ κατασκευάζουσιν.

In Elide aedificium eſt (ut ferunt) ſtadiis diſtans octo ab urbe, in quo collocantur tres Dionyſio lebetes vacui; vocatisque peregrinis, quibus ſcrutari haec libeat, ianuarum clauſtra ſigillis obſignant, quae deinde referant. Porro ingreſſi, lebetes vino plenos cernunt, pavimento, parietibusque omnibus integris et illaeſis, ut artis doloſae ſuſpicio facile abeſſe videatur.

Natalis de Comitibvs.

Domicilium quoddam per octo ſtadia ab urbe diſtans eſſe dicunt in Helide, in quo tres lebetes vacuos Dionyſii ſolent deponere; quod cum faciunt, accerſunt ex peregrinantibus ibi Graecis quicunque vaſa perſcrutari voluerint, conceduntque ut ſigillo fores obſignent domicilii, cum vero ſunt aperturi, civibus fores obſignatas et peregrinis oſtendentes, ita aperiunt. Illi vero ingredientes lebetes vino plenos inve-

inveniunt, pavimentumque integrum et parietes, ita ut nulla prorſus eſſe poſſit ſuſpicio, quod illud artificioſe ſit factum.

Ἐν Ἤλιδι] Leon. aſpirate Ἤλιδι. Incluſum εἶναι, quod verſu ultimo ſequitur, abeſt a L. et C. ed. SYLB.

τιθέασι] Cod. Vind. τιθέσι. I. B.

λέβητας χαλκοῦς] *aereos;* quod non reddiderunt interpretes, nec eſt apud Pauſaniam. I. B.

in quo collocantur — referant] *in quo Dionyſiis tres lebetes vacui collocantur. Quo facto vocant peregrinos Graecos, ſi quis ſcrutari haec libeat; tum ianuarum clauſtra ſigillis obſignant; deinde cum ea reſeraturi ſunt, oſtendunt cum civibus tum peregrinis ſigilla; ſic denique aperiunt.* NIC.

Habet eandem fabulam Pauſanias, cuius verba Latine referam. Eliacor. 2 cap. 26 p. 517: *Deorum omnium unum maxime Liberum venerantur Elei, et eum ſacri ſui (quam Thyian nominant) ad eum locum, qui ſtadia ab urbe diſtat circiter octo, diem obire dictitant. Nam cum in ſacello lagenas tres inanes totidem ſacerdotes deponant praeſentibus et civibus et peregrinis, ſi quos forte adeſſe contigerit, mox vero templi fores vel ſacerdotes ipſi, vel alii, quibus curae ſit huius rei periculum facere, ſuo quisque obſignant annulo; poſtero vero die agnitis ſignis ingreſſi, vini plenas reperiunt lagenas. Haec uti a me commemorata ſunt, ex Eleis fide ſpectatiſſima viri, et aliquot item exteri, ita ſe habere mihi ſancte deierarunt. Neque enim res tulit ut ipſe adeſſem cum ſolenne illud celebraretur.* Hactenus Pauſanias, quo auctore uſus videtur Alexand. ab Alex. *dier. gen.* lib. 6 cap. 2 p. 424: *Nec defuere qui crederent apud Heleos in Bacchi feſto quod Θύαν vocant, tres lebetes in templo ſua ſponte repleri vino.* Nos adſcribamus Kuhnii ſententiam: Ianuis bene obſignatis occluſisque aditus ſacerdotibus ſine dubio erat per κρυπτὴν ὁδὸν ſub templo, ad implendos vino lebetes; id quod ex hiſtoria Beli apocrypha patet. Huius modi fraudis exempla attigit Camerarius in *Horis ſubciſivis cent.* 2. cap. 51 p. 217. Conf. Pauſan. *Boeot.* c. 37 p. 785, ubi furtum Agamedis et Trophonii enarratur, qui e templo, per parietis iuncturam lapide mobili obturatam ingreſſi, pecuniam ſurripiebant.

Cap. CXXXV.

Ειναι δὲ φασὶ παρ᾽ αὐτοῖς καὶ ἰκτῖνους, οἱ παρὰ μὲν τῶν διὰ τῆς ἀγορᾶς τὰ κρέα φερόντων ἀρπάζουσι, τῶν δὲ ἱεροθύτων οὐχ ἅπτονται.

Aiunt et apud eos ipſos milvos eſſe, qui carnes quidem in foro rapiant, caeterum immolatas non tangant.

Natalis de Comitibus.

Corvos apud eosdem eſſe ferunt, qui carnem ex manibus per forum deferentium arripiunt, at quae in ſacrificiis mactata ſint, non attingunt.

Etiam haec Pauſanias *Eliac.* 1 ſeu lib. 5 cap. 14 p. 410: *Quod ad Olympicam aram attinet, illud etiam magno miraculo ducitur, quod milvi, etſi avium hoc genus* (ἰκτῖνες) *inſigni eſt rapacitate, ſacra tamen in Olympia facientibus infenſi non ſunt.* Apollonius Dyſcolus in *hiſt. commentit.* cap. 10 ex Theopompo refert, has aves in ludis Olympicis κρέα τῶν ἱεροθύτων non attigiſſe. Paulo aliter Plinius lib. 10 cap. 10 p. 551: *Natatum in his* (milvis), *rapaciſſimam et famelicam ſemper alitem nihil eſculenti rapere unquam ex funerum ferculis, nec Olympiae ex ara* Aelianus vero *hiſtor. anim.* 2 cap. 47. vult milvos generatim nunquam attigiſſe, quae Iovi ſacrificata fuerint, etſi e macello, ſi potuerint, carnem auferre facile auſi fuerint. Pro *immolatas* habent praeter Duv. edit. omnes reliquae: *inviolatas.*

Cap. CXXXVI.

Εν Κορωνείᾳ δὲ τῆς Βοιωτίας λέγεται τοὺς ἀσπάλακας τὰ ζῶα μὴ δύνασθαι ζῆν, μηδ᾽ ὀρύσσειν τὴν γῆν, τῆς λοιπῆς Βοιωτίας πολὺ πλῆθος ἐχούσης.

In Coronea Boeotiae urbe talpae nec vivere, nec terram fodere poſſunt, magna alioqui copia per totam Boeotiam redundante.

Nata-

Natalis de Comitibvs.

In Coronea Boeotiae non poſſe vivere talpas animalia, neque terram fodere poſſe dicunt, cum alioqui magna ſit talparum multitudo in reliqua Boeotia.

Εν Κορωνείᾳ] Cod. Vindob. Εν Κορωνίδι τῆς, omiſſo δέ.

ἀσπάλακας] idem ἀσπαλάγγας τὸ ζῶον. I. B.

In Coronea] *Coroneae, in Boeotiae oppido.*

Idem etiam ab àliis traditum eſt. Ariſtoteles *hiſt. anim.* lib. 8 cap. 28 edit. Scal p. 980: *In Boeotia talpae circa Orchomenum multae ſunt; in Lebadica vicina nullae, neque, ſi importentur, volunt fodere.* Aelianus *hiſt anim.* lib. 17 cap. 10: *Boeotiae terrae ſolum talpis caret agro Lebadico; ac ſi importentur aliunde, non fodiunt, ſed moriuntur; ad eius vicinam vero Orchomenum permultae procreantur.* Antigonus cap. 10: *In Boeotia magna eſt talparum multitudo; in ſolo Coronico agro id animal non naſcitur, illatumque moritur.* Ita quoque Stephanus Byz. v. *Κορώνεια.* Plin. lib 8 cap. 58 p. 484: *In Boeotiae Lebadia illatae ſolum ipſum fugiunt, quae iuxta in Orchomeno tota arva ſubruunt, talpae.* Ergo Plinius, Aelianus et ipſe philoſophus noſter id non de Coronico agro, ſed de Lebadico retulerunt. Certum eſt omnino, eſſe regiones, in quibus prorſus nullae degant talpae, eas nimirum, quibus ſolum eſt nimis argilloſum vel arenoſum et ſterile. Namque ea tantum terra, quae humus dicitur, talpas alere poteſt, quippe quae ſola lumbricos habet, quibus veſcuntur talpae. Quam ob cauſſam prata noſtra et horti ſubruuntur ab hiſce beſtiolis, non ericeta. Inſula in mari Aquitanico, Rupellae oppoſita, quae *isle de Re* vocatur, nullas habet talpas, quae tamen frequentes ſunt in vicina inſula, *isle d' Oleron*, contra Carenthoni oſtium. Neque terrae ſeptemtrionales talpas alunt, quae et in Louiſiana deſunt. Conf. *Eſſais ſur l' hiſtoire naturelle de la taupe, et ſur les differens moyens qu'on peut employer pour la detruire par* M. de la Faille, cuius libelli interpretatio Germanica prodiit Francof. et Lipſ. 1778. 8. Conf. quoque Reichardts Land = und Garten= Schatz vol. 6 pag. 166 et 173 qui multa de natura talparum edocuit, quae naturae hiſtoricis commendamus.

Cap. CXXXVII.

Εν Λούσοις δὲ τῆς Ἀρκαδίας, κρήνην εἶναί τινα φασὶν, ἐν ᾗ χερσαῖοι μύες γίνονται, καὶ κολυμβῶσι, τὴν δίαιταν ἐν ἐκείνῃ ποιούμενοι. λέγεται δὲ αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐν Λαμψάκῳ εἶναι.

In Colubris Arcadiae ſerunt fontem eſſe, in quo mures terreſtres natare, vitamque degere ſoleant, atque idem etiam in Lampſaco contingere.

Natalis de Comitibvs.

Fontem quendam in Arcadiae Coloſſis eſſe fama eſt, in quo mures terreſtres naſcuntur et natant, vitamque ibi degunt, atque alter eiusdem naturae eſt in Lampſaco.

Εν Λούσοις] Εν Κολούσοις. Apud Sotionem legitur Λουσοῖς. Sic et apud Stephanum, niſi quod geminatur σ. Plinius: *At Luſis Arcadiae quodam fonte.* Steph. Pro Κολούσοις apud interpretem eſt *Colubris.* Verum nomen eſt Λουσοῖς apud Sotionem, et Antigonum et Plinium. Sylb. Cod. Vindob. Κολούσσοις. I. B.

In Colubris] *Luſis, in Arcadia.*

terreſtres natare] *terreſtres naſci et natare.*

in Lampſaco] *Lampſaci.*

Antigonus Caryſt. cap. 152: *Fontem qui Luſis eſt, itidem ut eum qui Lampſaci, mures in ſe habere, domeſticorum ſimiles. Haec Theopompum narrare.* Sotion in *Excerptis:* ἐν Λουσοῖς τῆς Ἀρκαδίας φησὶν Ἀριστοτέλης κρήνην τινὰ εἶναι, ἐν ᾗ μῦς χερσαίους γίνεσθαι, καὶ τούτους κολυμβᾶν ἐν ἐκείνῃ τὴν δίαιταν ποιουμένους. *Luſis Arcadiae fontem eſſe Ariſtoteles aſſirmat, in quo mures terreſtres ſint, in eodemque natent et vitam degant.* Plin. lib. 31 cap. 2 p. 548: *At in Luſis Arcadiae quodam fonte mures terreſtres vivere et converſari.* Τὰ Λουσὰ locus Arcadiae. Lampſacus urbs Myſiae. Eſſe mures, qui in aqua degunt, pervulgatum eſt, quorum in numero ſunt, qui *amphibii* vocantur, quorum iconem habes in Buffonii *hiſt. nat.* IV, 1. p. 198 tab. 43. Conf. Pallas *ſpecies glirium*

pag.

pag. 80. Eo quoque pertinent *ſorices aquatici*, quorum notitiam primus dedit Daubenton apud Buff. IV, 2 p. 40 tab. 11 edit. Lipſiens.

Cap. CXXXVIII.

Εν δὲ Κράνωνι τῆς Θετταλίας, φασὶ δύο κόρακας εἶναι μόνους ἐν τῇ πόλει, οὗτοι ὅταν ἐκνεοττεύσωσιν, ἑαυτοὺς μὲν, ὡς ἔοικεν, ἐκτοπίζουσιν, ἑτέρους δὲ τοσούτους τῶν ἐξ αὐτῶν γενωμένων ἀπολείπουσιν.

In Cranone Theſſaliae urbe duos eſſe tantum corvos ferunt, qui ſe ipſos quidem alio transferunt. Caeterum alios totidem ex ſe natos relinquunt.

Natalis de Comitibus.

At in Cranone Theſſaliae duos ſolos corvos eſſe ferunt in civitate, qui ubi nidum fecerunt, ſicuti conſtat, diſcedunt ipſi, ii totidemque ex ſe genitos relinquunt.

Εν δὲ Κράνωνι] Fortaſſe cum hac hiſtoria coniungenda eſt quae infra legitur cap. 149. Sylb.

In Cranone] *Cranone in Theſſalia.*

qui ſe] *qui, ubi pullos ſuos educarunt, ſe ipſos alio transferunt, alios vero totidem* — Nic.

Cranon non ignobile oppidum Theſſaliae. Plin. lib. 10 cap. 12 p. 551: *Ceterae omnes* (aves quae ſunt aduncis unguibus) *ex eodem genere pellunt nidis pullos, ac volare cogunt, ſicut et corvi; qui ipſi non carne tantum aluntur, ſed robuſtos quoque fetus ſuos fugant longius. Itaque parvis in vicis non plus bina coniugia ſunt; circa Cranonem quidem Theſſaliae ſingula perpetua; genitores ſoboli loca cedunt.* Eadem Stephanus Byz. ex Callimachi *mirabilibus* retulit et Antig. Car. cap. 15. e Theopompo. Vid. Callimachi edit. Erneſt. I pag. 445. Fabula inde orta videtur, quod

quod corvi nidulantur ſolitarii, atque alias aves e vicinia fugant. Conf. Buffonii *ornitholog.* edit. Berolinenſis 7 p. 61, ubi et reliqua vera partim, partim falſa, quae veteres de *corvo corace* tradiderunt, collegerunt et diiudicarunt Buffon et Otto, cui diligentiſſimo ornithologo huius voluminis interpretationem debemus. Confer. quoque Ariſtot. *hiſt. an.* lib. 9 cap. 31. Aelian. *hiſt. anim.* 2 cap. 49 et lib. 7 cap. 18.

Cap. CXXXIX.

Εν δὲ (τῇ) Απολλωνίᾳ τῇ πλησίον κειμένῃ τῆς τῶν Ταυλαντίων χώρας, φασὶ γίγνεσθαι ἄσφαλτον ὀρυκτὴν καὶ πίσσαν, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκ τῆς γῆς συναναπηδῶσαν τοῖς ὕδασιν, οὐδὲν διαφέρουσαν τῆς Μακεδονικῆς, μελαντέραν δὲ καὶ παχυτέραν πεφυκέναι ἐκείνης. οὐ πόῤῥω δὲ τούτου τοῦ χωρίου πῦρ ἐστι καιόμενον πάντα τὸν χρόνον, ὥς φασιν οἱ κατοικοῦντες περὶ τὴν χώραν ἐκείνην. ὁ δὲ καιόμενος τόπος, ἐστὶν οὐ πολὺς, ὡς ἔοικεν, ἀλλ' ὅσον μάλιστα πεντακλίνου τὸ μέγεθος· ὄζει δὲ θείου καὶ στυπτηρίας, καὶ πέφυκε περὶ αὐτὸν πόα τε βαθεῖα, ὃ καὶ θαυμάσειεν ἄν τις μάλιστα, καὶ δένδρα μεγάλα, οὐκ ἀπέχοντα τοῦ πυρὸς πήχεις τέσσαρας. καίεται δὲ συνεχῶς περὶ Λυκίαν καὶ Μεγάλην πόλιν τὴν ἐν Πελοποννήσῳ.

In Apollonia, quae iuxta regionem Taulanticam ſita eſt, naſci aiunt bitumen picemque inſtar aquarum e terra ſubſilientium; ſolo eo, quod atra magis denſiórque proveniat, Macedonicae abſimilem. Nec procul iſthinc ferunt accolae ignem iugiter ardere, loco minime amplo, ut qui pentaclini ſpatium complectatur, unde odor ſulphuris aluminisque redditur; creſcitque [et] circa hunc herba altiſſima, et, quod magis mirere, arbores excelſae non plus quatuor paſſibus iſthinc diſtantes. Flagrat autem continue circa Lyciam et Megaram Peloponneſi urbem.

Nat-

Natalis de Comitibvs.

In Apollonia quae proxima eſt Atlanticorum regioni bitumen excavatum eſſe dicitur, et pix eodem modo, quae ex terra profluat aquarum more nihilque differat a pice Macedoniae, niſi iſta fuerit et nigrior et ſpiſſior. Non procul ab eo loco ignis eſt qui perpetuo ardeat, ut narrant loci illius coloni. Locus qui ardet non eſt magnus, ut par eſt, ſed quantum ſpatium quinque thororum capax ſit, oletque ſulphur et alumen, circa quod naſcitur herba denſa, et quod maxime videri poſſet admirabile, arbores praegrandes, quae non diſtant ab igne per maius quam quatuor ulnarum ſpatium. Ardet aſſidue ſimiliter in Lycia et in Megale civitate Peloponneſi.

Ἐν δὲ Ἀπολλωνίᾳ] Leon. Cam. et Iſing. habent: ἐν δὲ Ἀπολλωνίᾳ, τῇ πλησίον κειμένῃ τῶν Ἀτλαντίνων χώρᾳ; minus belle. Praeterea pro Ἀτλαντίνων rectius legemus Ταυλαντίων, *Taulantiorum*, cuius populi ſupra quoque facta eſt mentio cap. 21. Brodaeus certe ſic corrigit *Miſcell.* lib. 4 cap. 23. Sylb. Τῶν Ταυλαντίων ſuaſerat Sylburgius. Ipſe vero in ſua editione reliquerat Ἀτλαντίνων, quod Holſtenius ad Stephanum p. 56 in Ἀτιντάνων mutat. Eſt vero Atintania Macedoniae pars, ut Apollonia eiusdem regionis urbs. Adeoque minus huc convenire videtur Atintanes, quam Taulantii, Illyricus populus, et Apollonia Illyriae urbs. Nam ſedes narrationis Illyria eſſe videtur, non Macedonia, cum quod Apollonia Macedoniae opponitur, tum quod proxima hiſtoria et ipſa Illyrica eſt. Nic. In codice Vindobon. eſt Ἀθπλατίνων, puncto ſub π tanquam ſpurio poſito. I. B.

συνκαναπηδῶσιν] deeſt hoc verbum in Lexicis. I. B.

ἀλλ' ὅσον μάλιϛα] Leon. et Cam. maſc. genere ὅσος; minus belle. Sylb.

καὶ ϛυπτηρίας] Vulgo *alumen* redditur, ſed ſalem, quem nos ita vocamus, ignorarunt veteres, quorum alumen ſeu ϛυπτηρία haud dubie fuit vitriolum impurum. Conf. hiſtoria aluminis, quam dedimus in *Commentationibus ſociet. ſcient. Gottingenſis* vol. 1 et in Beyträgen zur Geſchichte der Erfindungen vol. 2 p. 92. I. B.

ὃ καὶ θαυμάσειεν] malim καὶ ὃ θαυμ. vel ὅ τε θαυμ. ut interpres quoque vertit: *et quod magis mirere.* SYLB.

Μεγάλην πόλιν] Iſingr. et Steph. Μεγάρην πόλιν; itidemque interpres: *et Megaram Peloponneſi urbem;* perperam. Megara enim extra Peloponneſum a geographis ſtatuitur. SYLB.

In Apollonia] *Apolloniae, q. i. reg. Taulantiorum* —

ut qui pentaclini] *ut qui ſpatium complectatur, quod quinque accubantes occupent.* (conf. cap. I p. 7. b.).

non plus quatuor paſſibus] *vix quatuor cubitis.*

Megaram] *Megalopolin.* NIC.

Holſtenius in notis in Stephan. Byzant. p. 56 et Voſſius in annotationibus in Scylacis *periplum* pag. 4 putant, legendum eſſe Ἀτιντάνων. Sed Sylburgius, vir eruditiſſimus, Ταυλαντίων legi mavult; quas quidem inter ſententias non multum intereſſe diſcrimen mihi videtur, cum utraque poſſit defendi. Namque ea urbs Apollonia, de qua hic ſermo eſt, erat in ora Illyricana ad mare Hadriaticum, ſita inter Epirum, in qua ſedem habebant Atintanes, et inter terram a Taulantiis habitatam, vicinam Epidamno. Locum, ubi bitumen effodiebatur et terra flagrabat, accurate indicavit Aelianus *var. hiſt.* lib. 13 cap. 16, remque expoſuit ipſis fere Ariſtotelis verbis Nos adſcribamus interpretationem Latinam: *Apolloniatae urbem habitant vicinam Epidamno, in Ionico ſinu; atque in proximis urbi locis fodina eſt bituminis* (ἀσφάλτου), *quod implet eam, eodem plane modo e terra exoriens, quo pleraeque aquarum ſcaturigines. Non procul etiam immortalis ille ignis* (τὸ ἀθάνατον πῦρ) *oſtenditur, qui vero ardet collis eſt exiguus, neque in magnum ſpatium extenditur, neque longum habet ambitum, ſulphur autem et alumen olet; circumque ipſum bene florentes ſunt arbores, multaque viridia, et ignis iuxta exaeſtuans nihil laedit, neque teneros arborum ſurculos, neque frondem. Ignis vero diu noctuque ardet, neque deſiit unquam, ut aiunt Apolloniatae, ante bellum, quod cum Illyriis gerere debuerunt.* Dioſcorides lib. I cap. 100 tradit, gigni piſſasphaltum in Apollonia Epidamno vicina, quem e montibus Cerauniis exoriri non temere credit. Galenus lib. XI *de ſimpl. medic. facult.* ἐν Ἀπολλωνίᾳ τῇ κατ' Ἠπείρου. Leontinus in *Geopon.* lib. 15 cap. 8 p. 1095: ἡ ἄσφαλτος ἐξ Ἀπολλωνίας τῆς κατὰ Δυῤῥάχιον ἐκ τῆς λίμνης ἀναβάλλεται. *Bitumen ex Apollonia allatum iuxta Dyrrachium ex ſtagno eiicitur.* Plinius lib. 34 cap. 15 p. 715 *bituminis Apolloniatici* meminit et lib. 16 cap. 12 p. 11 et lib. 24 cap. 7 p. 333 *picis foſſilis atque piſſasphalti in Apolloniatarum agro.* Vitruvius lib. 8 cap. 3 *circa Apolloniam,*

niam, inquit, *fontes ſunt*, *qui picis magnam multitudinem cum aqua vomunt.* Aſphaltus, bitumen, pix foſſilis, piſſaſphaltus ſunt res valde ſimiles et vix niſi colore et ſpiſſitudine diverſae. Solet hoc bitumen liquidum aquae innatare et paulatim indurare. Reperiuntur etiam glebae induratae in terra, potiſſimum arenoſa, unde varium in uſum eruuntur. Fodinae vocantur *picariae*. Vlpianus lib. 50 *digeſt.* tit. *de verborum ſignif.* commemorat *vectigal ſalinarum*, *metallorum et picariarum.* Terra bitumine vel petroleo ſaturata ſolet exhalare vapores naphthae ſubtiliſſimae, qui facile ardent, qua de re iam egimus cap. 32, 33, 34. Ariſtoteles noſter atque Plinius, qui Theopompo auctore uſus eſt, ſcribunt, picem foſſilem Apolloniatam non deteriorem eſſe Macedonica. Fuit vero haecce pix Macedonica non foſſilis, ſed reſina vegetabilis, quae coquebatur e larice, auctore Plinio p. 11; ergo picem foſſilem ſimillimam fuiſſe pici vulgari aſſerunt illi; nec falſo. Attamen vegetabilis facile dignoſcitur eo, quod ſpiritus vini maiorem eius copiam reſolvit, quam picis foſſilis.

Lycia erat regio inter Cariam et Pamphyliam. De igne, qui perpetuo ibi flagrabat, varii auctores varia memoriae mandarunt. Plinius lib. 5 cap. 27 p. 273: *mons Chimaera in Lycia noctibus flagrans*, *Hephaeſtium civitas*, *et ipſa ſaepe flagrantibus iugis.* Idem lib. 2 cap. 106: *Flagrat in Phaſelitide mons Chimaera*, *et quidem immortali diebus et noctibus flamma.* Huic monti propterea adfingitur fabula Chimaerae. Servius ad Virgilii *Aeneid.* 6, 288: *Revera Chimaera mons eſt Lyciae*, *cuius hodieque ardet cacumen.* Cteſias apud Photium p. 68: ὅτι πῦρ ἐςὶν ἐγγὺς Φασήλιδος ἐν Λυκίᾳ ἀθάνατον, *quod ignis iuxta Phaſelidem in Lycia ſit immortalis.* Idem Cteſias apud Antigon. Car. cap. 182. Scylacis *periplus*, in Lycia p. 37: ὑπὲρ δὲ τούτου ἱερὸν Ηφαίςου ἐν τῷ ὄρει, καὶ πῦρ πολὺ αὐτόματον ἐκ τῆς γῆς καίεται καὶ οὐδέποτε σβέννυται. *Supra id fanum Vulcani in monte*, *multusque ignis terra editus ardet ſua ſponte*, *neque unquam extinguitur.* Potiſſimum huc pertinent verba Senecae *epiſt.* 79 pag. 543: *In Lycia regio notiſſima eſt*, *Hephaeſtion incolae vocant*, *perforatum pluribus locis ſolum*, *quod ſine ullo naſcentium damno ignis innoxius circuit. Laeta itaque regio eſt et herbida nil flammis adurentibus*, *ſed tantum vi remiſſa ac languida refulgentibus.* Conf. Plutarchus *de virtutibus mulierum* p. 248.

Μεγάλη πόλις ſeu Μεγαλόπολις (nam etiam ſic dicitur Straboni) Megalopolis, urbs nobiliſſima Arcadiae, cuius in vicinia ignem fuiſſe immortalem, nullius, niſi Ariſtotelis noſtri auctoritate mihi conſtat.

CAP. CXL.

Λέγεται δὲ καὶ ἐν Ἰλλυριοῖς τίκτειν τὰ βοσκήματα δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ τὰ πλεῖςα διδυμοτοκεῖν· καὶ πολλὰ δὲ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐρίφους τίκτειν, ἔνια δὲ καὶ πέντε καὶ πλείους. ἔτι δὲ γάλακτος ἀφιέναι ῥαδίως τρία ἡμίχοα. λέγουσι δὲ καὶ τὰς ἀλεκτορίδας, οὐχ ὥσπερ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπαξ τίκτειν, ἀλλὰ δὶς καὶ τρὶς τῆς ἡμέρας.

Ferunt et in Illyriis, iumenta et bis in annos ſingulos, et pleraque geminos, multa ternos et quaternos parere, non nulla etiam quinos, aut plures ſimul progignere, lacteque diurno tres ſemiſextarios implere. Tum gallinas non ſemel tantum, ſed bis terve in dies ſingulos ova edere.

NATALIS DE COMITIBVS.

Affirmant et pecudes quae ſunt in Illyriis bis parere quotannis, et plurima animalia bina parere; multasque capras tres aut quatuor hoedos, aliquando quinque ac etiam plures. Lactis praeterea facillime tria mulctralia replere. Quin etiam gallinas aſſerunt non ſemel parere ſingulis diebus, ſicut apud reliquas nationes, ſed bis aut ter ſaepius.

De fecunditate τῶν βοσκημάτων vide quae annotavimus ad cap. 81, ubi etiam de gallinis Adrianis ſermo fuit. Etiam Athenaeus lib. 7 p. 285 commemorat τοὺς Ἀδριατικοὺς ὄρνιθας, ſed quos reliquis gallinis dicit eſſe ἀχρειοτέρους καὶ πολὺ ἐλάττους.

CAP.

Cap. CXLI.

Λέγεται (δὲ) καὶ ἐν τῇ Παιονίᾳ τοὺς βοῦς τοὺς ἀγρίους πολὺ μεγίστους ἁπάντων τῶν ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι γίγνεσθαι.

In Paeonia quoque eſſe aiunt feros boves, omnium maximos, qui ubivis alibi ſint.

Natalis de Comitibvs.

Dicuntur agreſtes boves Paeoniae multo maiores eſſe omnibus bobus, quae in frigidis regionibus inveniuntur.

ἔθνεσι γίγνεσθαι] De transpoſitione a Stephano hic facta, ſupra dictum eſt ad cap. 124, in qua non habeo quod deſiderem, niſi quod hiſtoria quae hic de Siculo freto ſequitur, cum ea coniungi debuiſſet, quae ſupra eſt cap. 122. Nam ut ſuperiorem, ita et hanc ex Polycrito deſumtam eſſe, ſatis declarat hic relativum οὗτος δέ φησι. Aut illa igitur huic praeponenda erit; aut haec illi ſubiungenda. Sylb. Etiam in codice Vindob. poſt γίγνεσθαι ſequitur: καὶ τὰ κέρατα αὐτῶν χωρεῖν τέσσαρας χόας, et ſtatim: Ἐν Ἰλλυριοῖς δὲ — quod in editionibus extat cap. 150. I. B.

ubivis alibi] *ubivis gentium.*

De hocce boum genere abunde diſputavimus cap. 1. Quae verba in interpretatione habent editiones poſt: *alibi ſint*, pertinent ad cap. 124, ubi ea uncinis incluſimus.

Cap. CXLII.

Περὶ δὲ τοῦ πορθμοῦ τῆς Σικελίας καὶ ἄλλοι μὲν πλείους γεγράφασι, καὶ οὗτος δέ φησι συμβαίνειν τερατῶδες. ἐκ γὰρ τοῦ

De Siculo freto cum alii complures ſcribant, tum hic ſtupendam in eo rem evenire inquit. Tyrrheni enim maris aeſtum ſtre-

Τυῤῥηνικοῦ πελάγους πολλῷ ῥοίζῳ φερόμενον τὸν κλύδωνα, προσβάλλειν πρὸς ἀμφότερα τὰ ἀκρωτήρια, τὸ μὲν τῆς Σικελίας, τὸ δὲ τῆς Ἰταλίας, τὸ προσαγορευόμενον Ῥήγιον, ἐκ μεγάλου πελάγους εἰς στενὸν συγκλείεσθαι· τούτου δὲ γινομένου, κῦμα μετέωρον αἴρειν σὺν πολλῷ βρόμῳ ἐπὶ πάνυ πολὺν τόπον τῆς ἄνω φορᾶς, ὥστε τοῖς μακρὰν ἀπέχουσι, συνόπτον εἶναι τὸν μετεωρισμὸν, οὐκ ἀνόμοιον φαινόμενον θαλάσσης ἀναφορᾷ, λευκὸν δὲ καὶ ἀφρῶδες· παραπλήσιον δὲ τοῖς συρμοῖς τοῖς γινομένοις ἐν τοῖς ἀνυπερβλήτοις χειμῶσι· καὶ ποτὲ μὲν ἀλλήλοις συμπίπτειν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀκρωτηρίων τοὺς κλύδωνας, καὶ ποιεῖν συγκλεισμὸν, ἄπιστον μὲν διηγεῖσθαι, ἀνυπομόνητον δὲ τῇ ὄψει θεάσασθαι· ποτὲ δὲ διϊσταμένους ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους συῤῥάξεως, οὕτω βαθεῖαν καὶ φρικώδη τὴν ἀπόψιν ποιεῖν τοῖς ἐξ ἀνάγκης θεωμένοις, ὥστε πολλοὺς μὲν μὴ κρατεῖν ἑαυτῶν, ἀλλὰ πίπτειν σκοτουμένους ὑπὸ τοῦ δέους· ἐπειδὰν

pitu ingenti utrimque, cum Siciliae tum Italiae oram, quam Rhegium vocant, ferire, delatumque ex mari vaſto in anguſtias poſtremo concludi, atque ibi fluctum ſublimem tolli, ſonitu magno ſpatioque altiſſimo, ut procul diſtantibus conſpicua ſit haec aquarum ebullitio, ut puta alba, et ſpumoſa, nec ſimilis maris incremento. Haec ut incredibiliter narrantur, ita contueri oculis nemo ſuſtinet. Interdum enim diffuſi rurſus ex colliſione mutua aeſtus adeo profundum ac horribilem aſpectum neceſſario intuentibus praebent, ut non nulli prae timore animi impotentes, velut offuſa oculis tenebra concidant. Poſtquam vero ad alterutram partem fluctus alliſi, ſublatique ad litus ſupremum, denuo in ſubiectum mare devolvuntur, tum magno rugitu, cum vorticibus et immenſis et crebris ex imo fundo ebullit, inque gyrum elevatur, et omnigenos etiam colores reddit. Interdum enim ater, non nunquam caeruleus, frequenter pur-

δὲ προσπεσὸν τὸ κῦμα πρὸς ὁποτερονοῦν τῶν τόπων, καὶ μετεωρισθὲν ἕως τῶν ἄκρων, πάλιν εἰς τὴν ὑποῤῥέουσαν θάλασσαν κατενεχθῇ, τότε δὴ πάλιν σὺν πολλῷ μὲν βρυχηθμῷ, μεγάλαις δὲ καὶ τραχείαις δίναις τὴν θάλασσαν ἀναζεῖν καὶ μετεωρίζεσθαι κυκωμένην ἐκ βυθῶν, παντοδαπὰς δὲ χρόας μεταλλάσσειν. ποτὲ μὲν γὰρ ζοφερὰν, ποτὲ δὲ κυανῆν, πολλάκις δὲ πορφυρίζουσαν διαφαίνεσθαι. τὸν δὲ δρόμον καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς, ἔτι δὲ πρὸς τούτοις τὴν ἀνάῤῥοιαν, οὐδὲ ἀκούειν οὐδὲν ἑρπετὸν, οὔθ᾽ ὁρᾷν ὑπομένειν, φεύγειν δὲ πάντα πρὸς τὰς ὑποκειμένας ὑπωρείας. λήγοντος δὲ τοῦ κλύδωνος, τὰς δίνας μετεώρους φέρεσθαι, ποικίλας οὕτως τὰς ἀναφορὰς ποιουμένας, ὥστε δοκεῖν πρηστήρων ἤ τινων ἄλλων μεγάλων ὄφεων σπειράματι παρομοίους τὰς κινήσεις ἀποτελεῖν.

pureus apparet. Caeterum curſum et immenſitatem fluxus refluxusque ne reptilia quidem vel audire vel videre ſuſtinent, quocirca ad radices montium iuxta confugiunt. Tempeſtate autem deſinente, in ſublime efferuntur voragines, ſpecie relucente varia, turbinibusque ac motibus ventorum, aut ingentium ſerpentum ſpiris non abſimiles.

NATA-

Natalis de Comitibvs.

De freto Siciliae et alii complures multa memoriae prodiderunt, et hic, de quo mentionem fecimus, Polycritus, monſtro ſimile quiddam evenire inquit; ex pelago Tyrrheno ſcilicet multo cum ſtrepitu ac ſtridore fluctum ad utrumque promontorium incurrere, quorum hoc Siciliae, illud Italiae nominatur Rhegium, qui quidem fluctus ex magno pelago in anguſtum concluditur. Hoc ubi acciderit, unda in ſublime multo cum fremitu extollitur, ita ut multum loci ſpatium inundet, atque longe diſtantibus elevatio conſpicitur haud quaquam elato mari perſimilis, at alta ſit unda et ſpumoſa, ſimillima ratione, qui inſuperabilibus in locis a mari verſantur undas in utrumque promontorium incidere vident et inundare. Quod cum dictu incredibile ſit, tum aſpectu et horrendum eſt et intolerabile. Accidit aliquando ut undae ex colliſione ita inter ſe diſtent, ut et profundum et horrendum neceſſario aſpectum praebeant inſpectantibus, ita ut non nulli ſe ipſos continere nequiverint, ſed prae timore ſint obcoecati et pene mortui, cum vero fluctus ad alterutrum locorum incidens et in ſublime elatus ad verticem usque, in mare denuo defluens, ſeceſſerit, tunc mare rurſus cum magno ſtrepitu magnisque et formidandis vorticibus fervet, atque in circulum ex profundo extollitur, multiplicesque refert colores, nunc quidem obſcurum, nunc caeruleum, et ſaepius apparet unda purpurea. Curſus et longitudo et refluxus praeterea talis eſt, ut neque videre, neque audire quidem ulla poſſint animalia, ſed omnia ad montis radices confugiant. Ubi ceſſaverit impetus undarum, ita ſublimes ferri vertices dicunt reductiones facientes, ut vel ſerpentum vel aliarum magnarum viperarum ſpiris perſimiles motus efficiantur.

τοῦ Τυῤῥηνικοῦ πελάγους] Leon. et Cam. *Τυῤῥηνοῦ πελάγους*; minus uſitate. SYLB.

Ῥήγιον, ἐκ μεγάλου] L. et C. et Iſ. ante *ἐκ μεγάλου* repetunt participium *φερόμενον*. SYLB. Sic etiam cod. Vindob. *Ῥήγιον, καὶ φερόμενον ἐκ μεγάλου*. I. B.

οὐκ ἀνόμοιον] Pro hoc erat ſcriptum *οὐχ ὅμοιον*. Illud autem *συνόπτην* non placebat; mallem *εὐσύνοπτον*. STEPH. L. et C. *οὐχ ὅμοιον*; itidemque interpres: *nec ſimiles maris*. SYLB. Etiam cod. Vind. *οὐχ ὅμοιον*.

λευκὸν δὲ καὶ ἀφρῶδες] *ἀφρῶδες* referendum non ad proximum ſubſtantivum *μετεωρισμὸν*, ſed ad remotius *κῦμα*. SYLB.

τοῖς συρμοῖς] deeſt in L. et C. et Iſ. SYLB.

συγκλεισμὸν] Cod. Vind. *συγκλυσμόν*.

ἐξ ἀνάγκης] pro hoc legendum *ἐκ γῆς*. STEPH.

σκοτουμένους] Cod. Vind. *πλητουμένους*.

ὑπὸ τοῦ δέους] L. et C. *ἐκ τοῦ δέους*. SYLB. *τοῦ* abeſt in c. Vind. deinde *προσπεδόν*.

βρυχηθμῷ] Cod. Vind. *μυκηθμῷ*. I. B.

κυκωμένην] *κυκαμένην* pro vulgari *κυκλουμένην* Stephanus e vet. libro nobis reſtituit. SYLB. Attamen Sylburgius ſua in editione p. 114 lin. 24 habet *κυκωμένην*, et ſic etiam Caſaubonus.

παντοδαπὰς δὲ χρόας] Leon. Cam. et Iſing. *χρόας καταλαβεῖν*; minus convenienter. SYLB.

μετεώρους φέρεσθαι] Cod. Vind. *φαίνεσθαι*, et diſtinctione poſt *ποικίλας* poſita; poſtea *ἀναστροφάς*. I. B.

σπειράματι] forſan rectius plur. *σπειράμασι*. SYLB.

utrimque — — oram, quam] *utrumque promontorium, c. S. t. I. quod.*

ſonitu] *fremitu.* conſpicua] *conſpicuus ſit hic ebulliens aeſtus.*

ut puta — — incremento] *nec maris exaeſtuantis fluctibus abſimilis, albus et ſpumoſus; ſimillimus vero tractibus undarum maris foediſſime hiemantis: interdum adverſos*

 fluctus

fluctus ad utrumque promontorium inter ſe confligere, et anguſtiis urgeri. Haec ut incredibiliter narrentur.

nemo ſuſtinet] *neminem ſuſtinere* —

interdum enim diffuſi] *interdum vero dehiſcentes.*

aeſtus] *fluctus adeo profundam ac horribilem voraginem* — — *oſtendere, ut multi prae caligine* —

ad litus ſupremum] *ſumma promontoria.*

devolvuntur] *devoluti ſint, tum rurſus magno* —

et crebris — ebullit] *et minacibus* — *efferveſcere mare, inque caelum efferri et varios etiam colores reddit. Interdum enim atrum, non nunquam caeruleum, frequenter purpureum videri.*

ſuſtinent] *ſuſtinere, ſed ad radices montium ſubiacentium confugere.*

efferuntur voragines] *efferri vortices, varias praebentes ſpecies, adeo ut motus ſpiris preſterum aut aliorum ingentium ſerpentum ſimiles edere videantur.* NIC.

De freto Siculo conferantur, quae iam ad cap. 56 contulimus. Quae hic leguntur, e Polycrito hauſiſſe noſter videtur, quam ob cauſſam Sylburgius recte hoc caput cum capite 122 coniungi iubet. Hac ſententia fuit quoque Natalis, qui Polycriti nomen interſeruit. Sed hanc freti deſcriptionem penitus explicandam relinquo criticis, cum inſunt, quae emendatione indigere mihi certe videntur. Adſcribam tamen Iuſtini lib. 4 cap. 1 verba, quae Ariſtotelis relationi bene conſonant. *Proximum Italiae promontorium Rhegium dicitur, ideo quia Graece abrupta hoc nomine pronuntiantur. Nec mirum ſi fabuloſa eſt loci huius antiquitas, in quem res tot coiere mirae. Primum quod nusquam alias tam torrens fretum, nec ſolum citato impetu, verum etiam ſaevo, neque experientibus modo terribile, verum etiam procul videntibus. Undarum porro inter ſe concurrentium tanta pugna eſt, ut alias veluti terga dantes in imum deſidere, alias quaſi victrices in ſublime ferri videas; nunc hic fremitum ferventis aeſtus, nunc illic gemitum in voraginem deſidentis exaudias.*

CAP.

Cap. CXLIII.

Φασὶν, οἰκοδομούντων Ἀθηναίων τὸ τῆς Δήμητρος ἱερὸν τῆς ἐν Ελευσῖνι, περιεχομένην ςήλην πέτραις ἑυρεθῆναι χαλκῆν, ἐφ᾽ ἧς ἐπεγέγραπτο, Δηϊόπης τόδε σῆμα [Δημήτριος.] ἣν οἱ μὲν λέγουσι Μουσαίου εἶναι γυναῖκα, τινὲς δὲ Τριπτολέμου μητέρα γενέσθαι.

Aiunt, Athenienſibus templum Cereris Eleuſiniae extruentibus, porrectam a petris columnam aeream inventam, cui inſcriptum erat, Deïopes hoc ſepulcrum, quam alii Muſaei uxorem, alii vero Triptolemi matrem fuiſſe perhibent.

Natalis de Comitibvs.

Memoriae proditum eſt, quod aedificantibus templum Cereris Eleuſinae inter lapides columna aerea inventa fuit, in qua erat inſcriptum: Deiopes hoc monumentum; quam alii uxorem aiunt fuiſſe Muſaei, alii matrem Triptolemi.

περιεχομένην] L. et C. παρεχομένων ςήλ. parum congruenter. Sylb.

Δημήτριος] Incluſum Δημήτριος abeſt a L. C. I. itidemque a verſione Latina. Sylb. Cod. Vind. Διϊόπης σῆμα Δημήτρος.

porrectam] *columnam ſaxis concluſam inventam eſſe aeream.*

ſepulcrum] *Demetrius fecit.* Nic.

Eleuſis ſeu Eleuſin oppidum Atticae, verſus Megaram, ubi myſteria Cereris celebrabantur. Scylax *peripl.* in Attica p. 20: *primum oppidum Atticae eſt Eleuſis, ubi fanum Cereris et munimentum*, οὗ ἱερὸν Δήμητρός ἐςι καὶ τεῖχος. Muſaei nomen qui habuerunt, multi fuerunt, de quibus poſt Meurſium in *Atticis lection.* II, 19 et *Biblioth. Att.* lib. 4 in *Oper.* II p. 832, diligenter diſputavit Fabricius in *Biblioth. Gr.* vol. 1 p. 101. Muſaeus vero, de quo hic ſermo eſt, idem videtur, a quo myſteria Eleuſinia inſtituta dicuntur. Eiuſdem mentionem fecit Ariſtoteles

Polit. VIII cap. 5 p. 935 et *Hiſt. anim.* VI, 6. Sed inter ſcriptores, qui Triptolemi genealogiam explicarunt, reperio neminem, qui mentionem fecerit huius Deiopes, cuius tamen mentionem iniecit Pauſanias I, 14 p. 34, ſed obiter tantum et in tranſitu, ita tamen ut appareat eum, hanc Triptolemi fuiſſe matrem, non credidiſſe.

Cap. CXLIV.

Εν μιᾷ τῶν Αἰόλου προσαγορευομένων νήσων, πλῆθός τι φασὶ γενέσθαι φοινίκων· ὅθεν καὶ Φοινικώδη καλεῖσθαι. οὐκ ἂν οὖν εἴη τὸ λεγόμενον ὑπὸ Καλλισθένους ἀληθὲς, ὅτι ἀπὸ Φοινίκων τῆς Συρίας τῶν τὴν παραλίαν οἰκούντων, τὸ φυτὸν ἔλαβε τὴν προσηγορίαν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς Φοίνικας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων φασί τινες προσαγορευθῆναι, διὰ τὸ πρώτους πλέοντας τὴν θάλασσαν, ᾗ ἂν ἀποβαίησαν, πάντας ἀποκτείνειν καὶ φονεύειν. καὶ κατὰ γλῶσσαν δ' ἐστὶ τὴν Περῥαιβῶν, τὸ αἱμάξαι, φοινίξαι.

Iuxta Aeolias inſulas, ut vocant, unam ferunt palmis arboribus abundantem, nomen ex eo traxiſſe ut Phoenicula appellaretur. Itaque falſo Calliſthenes aſſerit a Phoenicibus Syriam litoralem incolentibus arbori nomen hoc inditum. Verum a Graecis aiunt quidam Phoenices appellatos, quod primi maria navigantes, quocumque appellerent, omnes necarent. Sed et Perrhoeborum lingua φοινίξαι trucidare ſignificat.

Natalis de Comitibus.

In una earum inſularum, quae Aeoli nomen obtinuerunt, quandam palmarum copiam naſci dicunt, unde etiam dicitur palmaria. Non eſt igitur verum, quod dicitur a Calliſthene, quod ex Syriae Phoe-

Phoenicibus loca mari vicina incolentibus planta nomen accepit, ſed et ipſos Phoenices a Graecis et appellatos eſſe dicunt quidam, quia cum primi per mare navigaſſent, ubi primum egreſſi ſunt omnes obtruncarunt et trucidarunt, lingua autem Peraeborum ſanguine inficere dicitur phoenixae.

Φοινικώδη] Forſan rectius Φοινικοῦσσαν καλεῖσθαι; ſicut etiam interpres: *nomen ex eo traxiſſe ut Phoenicuſa appelletur.* SYLB. Certum eſt, Φοινικώδης ab aliis quoque uſurpari, neque opus eſſe illud in Φοινικοῦσσα mutare. NIC.

Φοίνικας] Vnde nomen habeant Phoenices, Bochartus *Can.* lib. I cap. I p. 562 quaerit. NIC.

ὀυκ ἂν οὖν] οὖν deeſt in cod. Vind.

ὅτι ἀπὸ Φοινίκων] ſic etiam in cod. Vind. ubi Duval. ὑπό.

Συρίας τῶν τὴν] ſic quoque cod. Vind. cum apud Duval. deſideretur τῶν.

γλῶσσαν δ' ἐςὶ] pro ἐςὶ ſi ἔτι malis, per me licet. SYLB.

αἱμάξαι] Heſychius: φοινίξαι. αἱμάξαι. βάψαι. NIC.

Iuxta Aeolias] *Aeoliarum, quas vocant, inſularum.*

Phoenicula] *Phoenicuſa.*

ex eo] *inde.*

trucidare] *cruentare.* NIC.

Φοινικοῦσα, Φοινικώδης, Phoenicuſa, Phoenicodes, hodie Felicuda ſeu Felicur. Primum nomen et gemino σ et ſimplici ſcribitur. Strabo lib. 9 p. 424: Ερικοῦσσα καὶ Φοινικοῦσσα ἀπὸ τῶν φυτῶν κέκληνται. *Ericuſa et Phoenicuſa a ſtirpibus dictae.* Stephanus p. 269: Ερικοῦσσα, μία τῶν Αἰόλου νήσων, ἀπὸ φυτοῦ καλουμένη, ὡς τὸ Φοινικοῦσσα. Hodie tamen palmae defecerunt, auctore Cluvero *Sicil.* p. 415. Quaedam de hodierno inſulae ſtatu leguntur in Delomieu Reiſe nach den Lipariſchen Inſeln. Leipzig 1783. 8 p. 104. De Calliſthene conf. Voſſius *de hiſtoricis Graecis* lib. I cap. 8. et Fabricii *biblioth. Graeca.* Fuit conſobrinus Ariſtotelis, auctore Plutarcho in *vita Alexandri*, quo cum conſentit Diog. Laertius in vita Ariſtotelis V, 5. Perrhaebi, incolae Perrhaebiae, quae pars

pars quondam fuit Theſſaliae prope Macedoniam. Illorum parvum aut nullum aetate ſua ſuperfuiſſe veſtigium, auctor eſt Strabo lib. 9. Conf. quae Thom. de Pinedo annotavit ad Stephan. p. 543. Phoenices a Graecis Φοίνικας vocari, a *φοινίξαι*, *trucidare*, negat Thomas Hyde in annotat. ad Abrahami Peritſol *itinera mundi* cap. 6. "Eos enim, inquit, „Φοίνικας appellabant, quia *coccineis* „veſtibus induti, quippe quae in „Oriente olim et usque hodie ſemper „affectatae. Et a Graeca *φοῖνιξ ru-* „*ber color*, dicti ſunt *Poeni*, et adj. „*Punicus*. Hinc etiam *φοίνιξ* avis „dicta, quia *rubra* ſeu *flammea*." Vid. Ugolini *Theſaur. antiquit. ſacrarum*. vol. 7 p. LXXI.

CAP. CXLV.

Τῆς καλουμένης Αἰνιακῆς χώρας περὶ τὴν ὀνομαζομένην Ὑπάτην λέγεται παλαιά τις στήλη ἑυρεθῆναι, ἣν οἱ Αἰνιᾶνες τίνος ἦν ἐιδέναι βουλόμενοι, ἔχουσαν ἐπιγραφὴν ἀρχαίοις γράμμασιν, ἀπέστειλαν ἐις Ἀθήνας τινὰς κομίζοντας αὐτήν. πορευομένων δὲ διὰ τῆς Βοιωτίας, καί τισι τῶν ξένων ὑπὲρ τῆς ἀποδημίας ἀνακοινουμένων, λέγεται αὐτοὺς ἐισαχθῆναι ἐις τὸ καλούμενον Ισμήνιον ἐν Θήβαις. ἐκεῖθεν μὲν γὰρ μάλιστα ἂν ἑυρεθῆναι τὴν τῶν γραμμάτων ἐπιγραφήν· λέγοντες εἶναί τινα ἀναθήματα ὁμοίους ἔχοντα τοὺς ῥυθμοὺς τῶν γραμμάτων ἀρχαῖα ὅθεν αὐτούς φασιν ἀπὸ τῶν γνωριζομένων, τὴν

Circa Hypatam urbem dicitur columna vetus reperta eſſe inſignita inſcriptione litteris vetuſtis compoſita. Quas Acarnanes, cum ea cuius eſſet, explorare cuperent, Athenas miſerunt quosdam allaturos, qui dum per Boeotiam iter faciunt, caſu, miſſionis cauſſam advenis quibusdam detegunt, a quibus Thebas ad Iſmenium, quod vocant, adducuntur, eo quod iſthic monumentum litteris ſimilibus conſcriptum cerneretur; ſed et rhythmos etiam, donariis inſculptos, litteris non abſimilibus, quas a peritis earum edocti, legendo propoſitam inſcriptionem aſſecuti ſunt, his ſcilicet carminibus compoſitam:

Ab-

εὕρεσιν ποιησαμένους τῶν ἐπιζητουμένων, ἀναγράψαι τούσδε τοὺς στίχους·

Ἡρακλέους τεμένει τε Κυθήρα Φερσεφαάσσῃ,
Τῇδ' ἀγέλην ἐλάων, ἠδ' Ἐρύθειαν ἄγων.
Τὰς δ' ἐδάμασσε πόθῳ Πασιφάεσσα θεά.
Τῇδε δέ μοι τέκνῳ τῷ δ' εὐρύθοντι δάμαρτι
Νυμφογενὴς Ἐρύθη· δὴ τόδ' ἔδωκα πέδον
Μναμόσυνον φιλίας, φηγῷ ὑπὸ σκιερᾷ.

Τούτῳ τῷ ἐπιγράμματι ἐπεχώρησε καὶ ὁ τόπος ἐκεῖνος Ἔρυθος καλούμενος, καὶ ὅτι ἐκεῖθεν τοὺς βοῦς καὶ οὐκ ἐξ Ἐρυθείας ἤγαγεν. οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς κατὰ Λιβύην καὶ Ἰβηρίαν τόποις οὐδαμοῦ τὸ ὄνομα λέγεσθαί φασι τῆς Ἐρυθείας.

Abducta bove Geryonis, pulchraque Erythia,
Haec luco Alcides Perſephonae poſuit:
Victorem et deſiderio Dea candida vicit,
Nympharum vero de genere una Erythe.
Hic puerum fago complexa Erythonta ſub alta,
Concubitus ſola haec dat mumenta ſui.

Hoc epigrammate patet, eum locum Erythum appellatum, quod iſthinc boves, non ex Erythia deduxerit. Neque enim uſpiam vel iuxta Libyam vel Hiſpaniam, nomen Erythia extare ferunt.

Natalis de Comitibvs.

Dicitur columna quaedam in Hypata vocata fuiſſe reperta, quam cuius nationis eſſet, quorumve hominum inſcriptionem haberent ſcire cupientes, non nullos Athenas ad eam deportandam miſerunt.

Cum

Cum vero illi per Boeotiam iter facerent et cum quibusdam peregrinis profectionis cauſſam communicaſſent, dicuntur illi in Iſmenium dictum intra Thebas fuiſſe introducti, cum aſſererent inde praecipue hanc inſcriptionem fuiſſe decerptam, dicerentque quaedam eſſe donaria antiqua eosdem litterarum rythmos continentia; ex quo ipſos aiunt ab illis rei quaeſitae inventionem capientes, haec carmina ita conſcripſiſſe:

Alcides luco haec poſuit Proſerpinae, ut idem
Duxit Erythiam, Geryonisque boves.
Ducentem deſiderio dea ſplendida vicit.
E nymphis Erythe ſola virum domuit.
Sub fago umbroſa monumentum praebet amoris,
Subque Erythonte ſua vincula nectit Amor.

In hoc epigrammate et locus ille Erythus appellatur, ut patet, et dictum eſt quod boves inde, at non Erythia duxerit. Non enim inveniri poſſe aiunt Erythiae nomen in locis, quae ſunt in Lybia vel in Iberia dictum.

Αἰνιακῆς] Hic quoque lacuna erat antea. Steph. Vt hic *Αἰνιακῆς χώρας* legitur, ita *Αἰνιακὸς κόλπος* apud Stephanum Byz. a primitivo *Αἰνία*, quod Perrhaebiae eſt oppidum; cives ipſi *Αἰνιᾶνες* appellantur, ut docet idem Stephanus. Sylb.

Αἰνιᾶνες] C. pro *Αἰνιᾶνες* habet *Ακαρνᾶνες*, itidemque interpres minus recte. Nam et Stephano Byz. *Ὑπάτη* eſt *πόλις Αἰνιάνων*. Sylb.

Ισμήνιον] Templum Apollinis Iſmenii oraculo celebre, de quo omnino cl. Valckenaer Animadv. ad Ammon. 2, 4 p. 96. ſeq. conſulatur. Eiusdem meminit Pauſanias IX, 10. Nic.

ἐκεῖθεν μὲν γὰρ] Cod. Vind. *δὲ* pro *μὲν γάρ*.

ἀνχ-

ἀναθήματα] Tripodes inprimis ab Thebanis conſecrati. Vnde Pindarus *Pyth.* XI, 6 templum hoc χρυσέων τριπόδων θησαυρὸν, *aureorum tripodum theſaurum* vocat. Rationem affert ſcholiaſtes: τριπόδων δὲ εἶπε θησαυρὸν τὸ Ισμήνιον, διὰ τὸ αὐτόθι πολλοὺς ἀνακεῖσθαι τρίποδας. οἱ γὰρ Θηβαγενεῖς ἐτριποδοφόρουν ἐκεῖσε. Inter hos aliquot fuiſſe antiqua ſcriptura inſignes Herodotus obſervat, qui et inſcriptiones ipſas ſervavit V, 59 ſeq. Nic.

τοὺς ῥυθμοὺς] τὸν ῥυθμὸν τῶν γραμμάτων etiam Herodotus V, 58 pag. 399 edit. Weſſel. dixit, de quo longa et docta Salmaſii diſputatio ad Herodis inſcript. p. 34 extat, cuius ſumma haec eſt, ῥυθμὸν hic formam et modum litterarum ſignificare. Unde idem hiſtoriae pater loco eodem μεταῤῥυθμίζειν dixit, ubi Ionas narrat in figuris et modulis litterarum a Phoenicibus acceptarum non nihil immutaſſe. Conf. Crenii *muſeum philologicum* II p. 57 ſeq. Nic.

Ἡρακλέους] In corrupto iſto epigrammate mire conſentiunt editiones, et Latina item verſio. Sequenti verſu ſi legas τῇ δ᾽ ἀγέλην ἐλάων, melius conſtat metrum. Sunt autem bini pentametri elegiaci, ad ſingulos hexametros heroicos additi. Sylb.

Nunc quidem beneficio Iſmeniorum vatum litteras huius inſcriptionis videmus. Verum ad illarum ſenſum eruendum ope ipſius Apollinis Iſmenii opus eſſe videtur. Certe pleraque adeo vel depravata vel obſcura ſunt, ut in toto carmine non minus laboremus, quam olim Aenianes. Qua de re Caſaubonus in ſua editione verſionem plane omiſit. Nam interpres quae ſibi viſa ſunt, non quae leguntur, dedit. Hinc Iſaacus Voſſius ſi non Phoebi, attamen Oedipi vocem audiviſſe ſibi perſuaſum habebat, cum ei Cl. Salmaſius ſcripſiſſet, duas eſſe inſcriptiones, non unam, ſic legendas:

Ἡρακλέης τεμένιζε Κυθήρας Φερσεφαάσσῃ,
Τῇ δ᾽ ἀγέλην ἐλάων, ἐκ δ᾽ Ἐρύθης ἀνάγων,
Τόνδ᾽ ἐδάμασσε πόθῳ Φερσεφάεσσα θεά.

Hic igitur Hercules Proſerpinae, non Cereris, ut vulgo perhibetur, ſed Veneris, filiae certum regionis locum conſecrat, qua ille ex Erytha boves agens tranſierat, et ubi amore, neſcio cuius, erat correptus. Iam alteram, quae nihil pertinet ad priorem, ſic conſtituit:

Τηλεδάμῳ τέκνῳ καὶ Εὐρύτῳ ἡ δάμαρ αὐτοῦ
Νυμφογενὴς Ἐρύθη δὴ τόδ᾽ ἔθηκα πέδον
Μναμόσυνον φιλίας, φηγῷ ὑποσκιερόν.

Hic Erythe, filio Teledamo, et marito Euryto, amoris cauſſa, monumentum cum agri fagis conſiti et inumbrati ſpatio adiuncto, h. e. nemus cum monumento dedicat. Rationes qui requirit, inveniet eas in notis Voſſii ad *Periplum* Scylacis, quem ille iuvenis edidit 1639, pag. 4. Haec quae ille tum pro oraculo habuerat, viginti poſt annis plane damnavit, et cum Melam nobis daret, ipſe tanquam tripodas ſenſiſſet, ex hac librorum manu exaratorum corruptela,

Ηρακλέους τεμενὶς τὸ κυθήρᾳ Περσεφαάσσᾳ
Τηδορυονῆας ἀγέλων ἐλάων ἤδ' Ερύθειαν ἄγων
Τὰς δ' ἐδάμαστε πόθῳ Πασσιφάεσσα θεὰ
Τηδεδέμοι τέκνῳ τῷδ' Ευρύθοντι δάμαρ
Νυμφογενὴς Ερύθη δὴ τό δ' ἔδωκα πέδον
Μνημόσυνον Φιλότας Φυτὰ ὑπὸ σκιερᾷ.

haec explanavit:

Ηρακλέης τεμενίσσατο Κούρᾳ Περσεφαάσσᾳ
Γηρυονῆ ἐλάων ἤδ' Ερύθειαν ἄγων,
Τὰς δ' ἐδάμασσε πόθῳ Πασσιφάεσσα θεά.
Τηλεδάμῳ τέκνῳ, τῷ τ' Εὐρυτίωνι δάμαρ πρὶν
Νυμφογενὴς Ερύθη τῇ τόδ' ἔδωκα πέδον
Μνημόσυνον Φιλότα Φυτάδ' ὑπὸ σκιερᾷ.

Ut Hercules lucum illum Proſerpinae Aïdonei Moloſſorum regis filiae dedicarit, tum cum Geryonem cum armentis in Erythiam Epiroticam egiſſet. Iſta autem armenta, vel iſtos boves deſiderio ſuo ſubiecerit, id eſt, ſuas fecerit, Paſiphae Nympha, quae Herculi fuit *ὁμόχρονος*. Hinc natam eſſe fabellam de amoribus Paſiphaes, Voſſius putat. Alteram inſcriptionis partem Erythe Nympha Geryonis coniux poſuit Teledamo filio ſuo, et Eurytioni. Fuit vero iſte Eurython Geryonis ſubulcus, ut docet Apollodorus. *Φιλότα* vero pro *φιλότατος* veteri Dorum more, qui duplices iſtos admittebant genitivos. Haec hic ſufficiant. Reliqua ad Melam edit. Ab. Gronovii, Lugduni Bat. 1722. 8 p. 547, vel edit. Iac. Gron. p. 810 videantur. In his non acquieſcens Ioh. Bouherius, rem de integro tentans in epiſtola, quae Scip. Maffei *Galliae antiquitatibus* inſerta, alia exſculpſit. Si cui nondum omni ex parte ſatisfactum ſit, is illud Ciceronis *Epiſt.* 9, 2: *Quis eſt tam Lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat?* ſibi reſponſum putet. Mihi quidem hariolationum ſatis videtur, quare iſtas novis cumulare ſuperſedeo. NIC.

τεμέ-

τεμένει] in cod. Vind. τεμένισσω et pro τῇ δ' ἀγέλην ἐλάων legitur: Γερυονεΐας ἀγέλας ἐλάων.

τὰς δ' ἐδάμασσε] cod. Vind. τὰς μὲν ἐδάμασσε.

τῇδε δέ μοι] τῇδε δή μοι. Ibidem δάμαρ pro δάμαρτι. Pro Ερύθη δὴ τόδ' ἔδωκα legitur Ερύθη δ' ἔδωκα. Ibidem verſu ultimo: Φιλίτας Φυγᾷ pro Φιλίας, Φηγῷ.

ἐπεχώρησε] Anonymus, qui coniecturas non omnes probabiles adſcripſit exemplo libri, quod eſt in bibliotheca Academiae, maluit legere ἀποχωρίζεται.

Ερυθος] cod. Vind. Ερυθῆς.

ὀυκ ἐξ Ερυθείας] Nimirum non ea ex Erythia, quam extra columnas Herculis ſitam fuiſſe volunt, ſed ex Erythia Epiri. Eiusdem ſententiae plures fuiſſe ad Scylacem loco dicto oſtendit Voſſius, cui et ipſe accedit in obſervationibus ad Melam 3, 6 p. 809 contra Salmaſium, qui ad Solinum p. 203 pro altera iſta ultra Gades ſtat. Quam licet plurimi amplectantur, non deſunt tamen, qui Epiroticam noſtro cum auctore defendant. Inſtar omnium ſit Bochartus *Can.* I, 34 pag. 678. NIC.

Hypatam] add. *Aeniacae regionis.*

Quas Acarnanes] *Quam Aenianes.*

advenis] *hoſpitibus.*

adducuntur] add. *inde enim litterarum enodationem maxime peti poſſe, eo quod iſtic — —*

monumentum — abſimilibus] *donaria quaedam cernerentur, formis litterarum antiquis, his ſimilibus, inſcripta.*

quas a peritis] *unde illos dicunt, ex notis explicatione eorum, de quibus cum maxime quaereretur, inventa, hos verſus exſculpſiſſe.*

patet] *et eum.*

quod iſtinc] *et illum iſtinc.*

deduxerit] *egiſſe.* NIC.

Hypata urbs Theſſaliae, prope fluvium Sangarium, quae ſaepius a Livio nominata eſt. Stephanus Byzantinus: Ὕπατη πόλις Αἰνιάνων. λέγεται καὶ Ὕπατα. — — Αἰνία πόλις Περραιβῶν. καὶ Αἰνιᾶνες, οἱ οἰκοῦντες. — — Ἐςὶ καὶ Ισμηνὸς ποταμὸς Βοιωτίας, ἀφ' οὗ Ισμήνιος Ἀπόλ-

Ἀπόλλων. De hocce Apolline Iſmenio claſſicus omnino locus eſt Pauſaniae pag. 730, iam ab eruditiſſimo Niclas excitatus. Auctor interpretationis Latinae, quam hic inſcriptioni appoſitam vides, Monteſaurus eſſe videtur. Nam in huius libelli verſione ab eo facta, quae prodiit an. 1552 ea iam legitur. Inſerta eſt eadem quoque interpretationi vulgari operum Ariſtot. ed. Wechel. 1593 et edit. Duval. Sed in interpretatione vulgari operum Ariſtot. edit. Baſileae 1578 fol. iſta inſcriptio Graece tantum legitur. Sic et Caſaubonus verſionem ſua in editione nullam dedit, neque in edit. Ariſtot. Aureliae Allobrog. 1606. 8 ulla addita eſt. Natalis autem prorſus novam tentavit. Caeterum quoniam non is ſum, qui ad hoc caput explicandum quidquam penſi conferre poſſim, volui ſaltem Bouherii diſſertationem e libro non vulgari infra addere, ut lectores ipſi de eius ſententia iudicare queant.

CAP. CXLVI.

Τῆς δὲ Λιβύης ἐν Ιτύκῃ [τῇ] καλουμένῃ (ἣ κεῖται μὲν, ὡς λέγουσιν, ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ Ερμείας καὶ τῆς ἵππου ἄκρας, ἐπέκεινα δὲ Καρχηδόνος [ὡς] ϛαδίους διακοσίους· ἣ καὶ πρότερον κτισθῆναι λέγεται αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ἔτεσι διακοσίοις ὀγδοήκοντα ἑπτὰ, ὡς ἀναγέγραπται ἐν ταῖς Φοινικικαῖς ἱϛορίαις) γίνεσθαί φασιν ἅλας ὀρυκτοὺς, ἐπὶ τρεῖς ὀργυιὰς τό βάθος, τῇ ὄψει λευκοὺς καὶ ὀυ ϛερεοὺς, ἀλλ' ὁμοίους τῷ γλισχροτάτῳ γλοιῷ· καὶ ὅταν ἀνενεχθῶσιν ἐις τὸν ἥλιον, ἀποϛερεοῦσθαι, καὶ γίνεσθαι ὁμοίους τῷ Παρίῳ λίθῳ. γλύφεσθαι δὲ ἐξ αὐτῶν λέγουσι ζώδια καὶ ἄλλα σκεύη.

In Utica Libyae naſci ſimum foſſilem aiunt trium paſſuum profunditate, aſpectu album et minime firmum, ſed ſimilem viſcoſiſſimo glutino, qui in ſolem prolatus adeo indureſcit; ut nihil a Pario lapide differat, quo cum animalcula et vaſcula poliuntur.

NA-

Natalis de Comitibvs.

In Ityça Lybia civitate ita appellata, quae, uti dicunt, ſita eſt in ſinu inter Hermiam equique promontorium, ac ultra Carthaginem ſeptem ſtadiis ſupra octoginta et ducenta, uti conſcribitur in Punicis hiſtoriis, ſalem excavari aſſerunt ad trium ulnarum altitudinem, aſpectu candidum, at minime durum, ſed tenaciſſimis ſordibus perſimilem. Qui ubi ad ſolem exportatur, fit durior, Parioque lapidi ſimilis, ex quo et animalia et vaſa complura a ſculptoribus conficiuntur.

Ιτύκῃ [*τῇ*] Incluſus articulus *τῇ* additus ex L. et C. ſed fortaſſe rectius *ἐν τῇ καλουμένῃ Ιτύκῃ*. Sylb. *τῇ* non eſt in cod. Vind.

Ερμείας] Ερμαία per *αι* legitur apud Strab. 967. Sylb. Cod. Vindob. *ἐραμαίας*.

ἣ κεῖται — ἱστορίαις] Niſi me omnia fallunt, totus hic locus ex gloſſemate huc perperam irrepſit, quam ſuſpicionem movet ipſe interpres, etſi in hoc capite longe ineptiſſimus. F. C. Matthiae.

ἐπέκεινα] L. et C. diviſe *ἐπ' ἐκεῖνο*. Sylb.

[*ὡς*] *σταδίους*] Incluſum *ὡς* additum ex eisdem editionibus. Sylb.

λέγεται αὐτῆς] Cod. Vind. *λέγεται ὑπὸ Φοινίκων, αὐτῆς*.

Φοινικικαῖς] C. *Φοινικαῖς*; ſicut ſcilicet Latini *Punicis*. Sed *Φοινικικαῖς*, quod habet etiam L. editio, Graecae etymologiae magis eſt conſentaneum. Sylb.

ἅλας] Interpres quid legerit, aut quid ei in mentem venerit, ut nobis pro *ſale* hic *fimum* daret, haud exputo. Sed forte *fimum* operarum eſt peccatum pro *limum*, et ipſius vel oculis vel animo obverſatum eſt *ἰλύας*, vel *εἰλύας*, aut *ἰλῦς*, ſive *εἰλῦς*. Nic.

λέγουσι ζώδια] L. et C. *λέγεται*. Sylb.

In Utica Libyae] *In Libyae urbe, cui nomen Utica, quae in ſinu inter Mercurii et Hippi promontoria, ducentis circiter ſtadiis ultra Carthaginem ſita, ipſa Carthagine annis ducentis octoginta ſeptem, ut Phoeniciae hiſtoriae tradunt, prius condita dicitur, ſalem naſci foſſilem* — Nic.

minime firmum] *durum.* Nic.

indureſcit] *indureſcat.*

differat] *differat. Sculpi vero ex illo animalia et vaſcula.* Nic. In edit. Caſauboni et Wechel. itemque illa Baſilienſi an. 1578 legitur: *animalcula maſcula poliuntur.* I. B.

Uticam ſexaginta ſtadiis a Carthagine diſtare, nempe verſus occaſum, auctor eſt Appianus *de bello Punico* pag. 68 edit. Tollii. Eam Tyriorum coloniam fuiſſe ſcribit Stephanus Byz. Tyrii ſcilicet putantur Uticam condidiſſe, quam primum in Africam appulerunt. Iuſtinus lib. 18 cap. 4: *cum et opibus et multitudine abundarent, miſſa in Africam iuventute, Uticam condidere.* Itaque de antiquitate gloriabatur non parum; quin et eo nomine Carthagini praeferebatur. Silius Italicus lib. 3.

Proxima Sidoniis Utica eſt effuſa maniplis,
Priſca ſitu, veteriſque ante arces condita Byrſae.

Velleius Paterculus lib. I cap. 2 circa Codri tempora, qui Sauli fuit aequalis, Tyrios paucis annis poſt Gades, Uticam condidiſſe refert. Mela lib. 1 cap. 7: *Utica et Carthago, ambae inclitae, ambae a Phoenicibus conditae.* Confer. Bocharti *Phaleg* I pag. 517. Conferatur quoque de tempore, quo Carthago condita creditur, Iackſon, chronologiſche Alterthümer. Nürnberg 1756. 4 pag. 346.

Promontorium Mercurii notarunt Plinius lib. 5 cap. 4 p. 245, et Polybius lib. I: Ἑρμαία ἄκρα, ἡ προτείνει ὡς πρὸς τὴν Σικελίαν; Strabo lib. 17 p. 1191: ἡ Ἑρμαία ἄκρα. De altero promontorio, quod τοῦ ἵππου vocatur, omnia collegit iam diligentia Bocharti p. 518. Huic promontorio imminebat urbs, quam et ipſam propterea ἵππου ἄκραν vocatam eſſe conſtat. Conf. Scylacis *peripl.* p. 48. Stephanus Byz. Diodorus lib. 20 p. 762. Hodie urbis Uticae vix reliquiae agnoſcuntur; attamen Shaw demonſtratum ivit, fuiſſe eam eo loco, quo nunc *Boo-ſhatter* eſt. Shaw's *travels.* Oxford 1738. fol. p. 149. Operae pretium erit conferre chartam geographicam, quam ibi dedit, in qua promontoriorum urbiumque Uticae atque Carthaginis ſitus deſcriptus eſt, quae etiam inſerta eſt volumini XV der Allgemeinen Weltgeſchichte p. 200.

Caeterum noſter loquitur de ſale gemmae ſeu ſale foſſili ſeu nativo, ut ait Plinius XXXI, 7. Sal iſte, ut idem recte ait, lapicidinarum modo caeditur, atque ex eo excuduntur vel exſculpuntur variae res, tanquam ex marmore, e. c. ſalina, id eſt, vaſcula, in quibus ſal ad menſae uſum reponitur, itemque candelabra, caetera. Neque deſunt eius generis vaſa et ſigna in mea rerum mineralium collectione, quae in Tranſilvania e ſale formata ſunt. Sed quae noſter de ſale Libyae refert, ea Solinus temere tribuit Siciliae, qui ob hanc cauſſam merito vapulat a Salmaſio p. 82. Ita enim Solinus: *Caetera ſalinarum metalla, quae ſunt aut Agrigento, aut Centuripiis proximantia, funguntur cautium miniſterio; nam illinc excuduntur ſigna ad facies homi-*

hominum vel deorum. Omnia fere eadem ſunt, quae noſter retulit, ſi Libyam pro Sicilia ponas et Uticam pro Agrigento. Ζώδια vocavit Solinus: *ſigna ad facies hominum et deorum.* Gloſſae reddunt ζώδια ſigna et ſigilla et ἀνδριαντάρια, teſte Salmaſio.

Porro tradit noſter, ſalem Libyae eſſe primum fragilem et glutinoſum, deinde vero ſole indureſcere. Idem *Problem.* lib. 3, 16: τὸ πῦρ, inquit, πήγνυσι τοὺς ἅλας; *ignis ſalem indurat.* Quo pertinent etiam verba Plinii XXI, 7 p. 559, etſi non de nativo ſale, ſed de factitio, qui aeſtivis ſolibus ſiccatur, loquatur. Ita ille: *Africa circa Uticam conſtruit acervos ſalis ad collium ſpeciem, qui ubi ſole lunaque induruere, nullo humore liqueſcunt, vixque etiam ferro caeduntur.* Haec quae de ſale relata ſunt, facile ex eius indole intelliguntur. Sal enim foſſilis quando effoditur, ſolet humidus eſſe ac lubricus; poſtquam aqua ope ſolis vel ignis diſſipata eſt, fit ita durus, ut ad duritiam lapideam accedat. Verum tamen eſt quoque ſal foſſilis, qui e terra in lucem prolatus aërique expoſitus, magno pondere ingraveſcit. Nimirum talis ſal attrahit vapores humidos ex aëre, qui pondus augent. Attrahit vero propterea, quoniam terra calcaria ineſt, quae cum parte ſalis acida coniuncta, iſtum ſalem reddit, qui *Sal ammoniacus fixus* dicitur et in aëre deliqueſcit in humorem, quem dicimus *oleum calcis.* Poteſt tamen fieri, ſed quod rarius puto, ut pars ſalis foſſilis acida copioſior inſit, quam pro quantitate ſalis alcalini eſſe debeat. Tunc enim ſal acidus, nullis particulis alcalinis ſaturatus, trahit humores aëreos, quibus ſal foſſilis madeſcit atque ingraveſcit. Neque hanc ſalis naturam prorſus ignoravit Plinius, qui pag. 559 ita: *Inſigne de eo proditur, quod leviſſimus intra ſpecus ſuos, in lucem univerſam prolatus, vix credibili pondere ingraveſcat.* Cauſſa huius rei, quam affert, futilis eſt: *Cauſſa evidens, cuniculorum ſpiritu madido ſic adiuvante molientes, ut adiuvant aquae.* Denique ſalem foſſilem eiusdem generis e terra adhuc effodi in litore Africano praeter alios comprobat Shaw pag. 228, 229.

Cap. CXLVII.

Τοὺς πρώτους τῶν Φοινίκων ἐπὶ Ταρτησσὸν πλεύσαντας, λέγεται τοσοῦτον ἀργύριον ἀντιφορτίσασθαι, ἔλαιον καὶ ἄλλον ναυτικὸν ῥύπον εἰσαγαγόντας, ὥστε

Primos Phoenices, ferunt, cum Tarteſſum navigaſſent, tantam argenti vim oleo aliisque nauticis ſordibus commutaſſe, ut nec capere naves, nec ferre poſſent;

μηκέτι ἔχειν δύνασθαι μήτε ἐπιδέξασθαι τὸν ἄργυρον, ἀλλ' ἀναγκασθῆναι ἀποπλέοντας ἐκ τῶν τόπων, τά τε ἄλλα πάντα ἀργυρᾶ οἷς ἐχρῶντο, κατασκευάσασθαι, καὶ δὴ καὶ τὰς ἀγκύρας πάσας.

ſent; quocirca coactos ſub diſceſſum, cum caetera, quibus utebantur, tum anchoras etiam ex argento conflare.

NATALIS DE COMITIBVS.

Tantum argentum primi Phoenices, qui in Tarteſſum applicuerunt, comportaſſe dicuntur, quantum vel olei vel aliorum nauticorum ſtrigmentorum importaverant; ita ut neque amplius argentum capere poſſent, cum non eſſet exiguum pondus, ſed ex eo loco navigantes cum alia vaſa facere cogerentur argentea, tum etiam anchoras omnes navium.

ἐπὶ Ταρτησσὸν] Nomen hoc tribus commune eſt urbibus. Hic antiquiſſimam in Tarteſſide inſula, inter duo Baetis oſtia, intelligi, (nam alteras duas Phoenices condiderunt, cum hanc iam habitatam inveniſſent) oſtendit Bochartus *Can.* I, 34 p. 671. NIC.

ναυτικὸν ῥύπον] forſan convenientius ῥῶπον, *merces.* SYLB. Ρῶπον emendatio eſt veriſſima, quae etiam Weſſelingio probatur ad Diod. 5, 35 pag. 358, qui idem refert. Nempe τοὺς Φοίνικας, ἐμπορίαις χρωμένους, — — ἀγοράζειν τὸν ἄργυρον μικρᾶς τινος ἀντιδόσεως ἄλλων φορτίων. (pag. 312). NIC. C. Vind. ῥῶπον.

μήτε ἐπιδέξασθαι] ſic quoque cod. Vind. ſed apud Duval. μήτε ἐκδέξασθαι.

τὰς ἀγκύρας] Modeſtior eſt Diodorus, qui non de totis anchoris, ſed de plumbo illis infuſo hoc prodit. Ἐπὶ τοσοῦτο δὲ τοὺς ἐμπόρους διατεῖναι τῆς φιλοκερ-

λοκερδίας, ὥςε ἐπειδὰν, καταγόμων ὄντων τῶν πλοίων, περιττεύῃ πολὺς ἄργυρος, ἐκκόπτειν τὸν ἐν ταῖς ἀγκύραις μόλιβδον, καὶ ἐκ τοῦ ἀργύρου τὴν ἐκ τοῦ μολίβδου χρείαν ἀλλάττεσθαι. *ut cum refertis navibus multum adhuc argenti ſupereſſet, plumbo in anchoris exciſo, argento eius uſum explerent.* Nɪᴄ.

ſordibus] *mercibus.* Nɪᴄ. Edit. Caſaub. et Wech. et Baſ. *ſordibus commutatam eſſe.*

Hiſpania antiqua ſaepe veteribus argento dives celebratur. Stephanus Byzantinus: Ταρτησσὸς, πόλις Ἰβηρίας, ἀπὸ ποταμοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀργυροῦ ὄρους ῥέοντος, ὅς τις ποταμὸς καὶ κασσίτερον ἐν Ταρτησσῷ καταφέρει *Tarteſſus, urbs Iberiae, a fluvio* (cognomine) *qui ab argenteo monte defluit, qui fluvius ſtannum quoque in Tarteſſum defert.* Hic amnis Tarteſſus poſtea Baetis nuncupatus eſt. Strabo lib. 3 p. 148: *Non procul a Caſtalone mons eſt, ex quo profluere dicunt Baetim, quem montem Argenteum* (Ἀργυροῦν) *vocant, ob argenti in eo metalla.* Iuvabit relegere quae de Tarteſſo diſputarunt Schöning et Schlözerus in Allgemeiner Welthiſtorie vol. XXXI p. 10. Conf. quoque quae ad cap. 88 a nobis annotata leguntur.

Cap. CXLVIII.

Λέγουσι, τοὺς Φοίνικας τοὺς κατοικοῦντας τὰ Γάδειρα καλούμενα, ἔξω πλέοντας Ἡρακλείων ςηλῶν ἀπηλιώτῃ ἀνέμῳ ἡμέρας τέτταρας, παραγίνεσθαι εἴς τινας τόπους ἐρήμους θρύου καὶ φύκους πλήρεις· οὓς, ὅταν μὲν ἄμπωτις ᾖ, [μὴ] βαπτίζεσθαι· ὅταν δὲ πλημμύρα, κατακλυζεσθαι· ἐφ᾽ ὧν εὑρίσκεσθαι ὑπερβάλλον θύννων πλῆθος, καὶ

Phoenices, aiunt, qui Gadiram inhabitant, dum ultra columnas Herculis navigarent, vento ſubſolano impulſos ad regiones quasdam applicuiſſe, ulva algaque plenas, quae aeſtibus maris rigantur, exundationibus vero prorſus obruuntur aquis. Thunnorum copiam iſthic innumerabilem inveniri tradunt, magnitudine denſitateque incredibili, quos

τοῖς μεγέθεσι καὶ τοῖς πάχεσιν ἄπιϛον, ὅταν ἐποκείλωσιν· οὓς ταριχεύοντες καὶ συντιθέντες εἰς ἀγγεῖα, διακομίζουσιν εἰς Καρχηδόνα. ὧν Καρχηδόνιοι μόνον οὐ ποιοῦνται τὴν ἐξαγωγὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀρετὴν ἣν ἔχουσι κατὰ τὴν βρῶσιν, αὐτοὶ καταναλίσκουσιν.

ſalſos vaſis impoſitos Carthaginem deportant, unde ſoli non evehuntur, ſed ob ſingularem bonitatem plane abſumuntur.

NATALIS DE COMITIBVS.

Phoenices aiunt Gadira vocata incolentes, extra columnas Herculis navigantes, aſpirante ſubſolano vento per quatriduum, in loca quaedam deſerta perveniſſe, alga et ulva plena, quae quidem ubi fuerit maris receſſus, humectantur; at ubi fuerit inundatio mareque excreverit, illa demergi contingit. In his eximia quaedam thunnorum reperitur multitudo, qui magnitudine et craſſitudine ſint incredibili. Hos in ſalſamenta condientes et in vaſis componentes Carthaginem deferunt; quorum exitus omnino apud Carthaginenſes denegatur extra regionem, quod ipſi comedant ob ſuavitatem, iucundiſſimumque ſaporem.

Λέγουσι τοὺς Φοίνικας] L. et C. λέγουσι περὶ Φοίνικας, quam praepoſitionem ſi admittere velimus, rectius ponetur ante τὸ Γάδειρα. SYLB.

[μὴ] βαπτίζεσθαι] Incluſa μὴ, abeſt a L. et C. ed. nec agnoſcit eam interpres: *quae aeſtibus maris rigantur.* SYLB.

θύννων] L. θύνων, uno ν. SYLB.

μόνον

μόνον ὀυ ποιοῦντας] Poſſemus etiam *μόνων* legere. SYLB. Cod. Vindob. *μόνων*.

qui Gadiram] *Gades*. vento ſubſolano] add. *quatriduum*.

regiones quasdam] *deſertas*. rigantur] *rigentur*.

obruuntur] *obruantur*.

inveniri tradunt] add. *qui vi undarum eiiciantur*.

denſitateque] *et obeſitate*. NIC.

Sunt qui ſuſpicantur, loqui Ariſtotelem de Americae aut Braſiliae parte. Conf. cap. 85. et potiſſimum Thom. Hyde annotat. ad Abrahami Peritſol *itinera mundi* cap. 2. Equidem hanc ſententiam aliis diiudicandam committo, adſcribam tamen verba ex Iornandis libro *de rebus Geticis* cap. I, quae illis non abſimilia ſunt: *Oceani vero intransmeabilis ulteriores fines non ſolum non deſcribere quis aggreſſus eſt, verum etiam nec cuiquam licuit transfretare; quia reſiſtente ulva et ventorum ſpiramine quiescente, impermeabiles eſſe ſentiantur, et nulli cogniti, niſi ſoli ei, qui eos conſtituit.* Vid. Muratori *rerum Italic. ſcriptor.* tom. I p. 191. Loquitur vero Iornandes ſine controverſia de eo fuco, qui *Fucus natans* ſeu *Sargaſſo* vocatur, cuius figuram optimam dedit Rumphius in *Herbar. Amboin.* vol. VI tab. 76 fig. I et 2. Hic eſt ille fucus, cuius ingenti copia mare coopertum offendebat Columbus an. 1492, quando ab inſulis Canarienſibus ad occidentalem plagam traiiceret. Tali ſub prato fluctuanti piſces copioſi degere ſolent. Conf. S. G. Gmelini *hiſtoria fucorum*, edita Petropoli 1768. 4 p. 95. Ariſtoteles autem de fucis a fluctibus in littus eiectis loqui videtur.

De thynnis loca veterum plurima collegit Geſnerus lib. IV p. 1147. Etſi nullus dubito, quin idem ſit piſcis, qui *ſcomber thynnus* vocatur, tamen longum eſſet, hanc ſententiam argumentis idoneis comprobare. Adeant lectores *Notes ſur l' hiſtoire des animaux d' Ariſtote par* Camus p. 798. Etiam Strabo lib. 3 p. 215 meminit thynnorum circa Carteiam Hiſpaniae, quos valde pingues et craſſos laudat. Carthaginienſium morem fuiſſe, ut ſponſa non prius iungeretur ſponſo, quam thynni conciſa guſtaſſent fruſta, refert Scaliger *poetic.* lib. 3 cap. 101 p. 389, ſed neſcio quo auctore uſus.

Cap. CXLIX.

Ἐν τῇ Πηδασίᾳ τῆς Καρίας θυσία τῷ Διῒ συντελεῖται, ἐν ᾗ πέμπουσιν αἶγά τινα, περὶ ἣν θαυμαστόν τι φασὶ γίγνεσθαι· βαδίζουσα γὰρ ἐκ Πηδάσων σταδίους ἑβδομήκοντα δι᾽ ὄχλου πολλοῦ τοῦ θεωροῦντος, οὔτε διαταράττεται κατὰ τὴν πορείαν, οὔτ᾽ ἐκτρέπεται τῆς ὁδοῦ. δεδεμένη δὲ σχοινίῳ, προπορεύεται τοῦ τὴν ἱερωσύνην ἔχοντος. καὶ τὰ κέρατα αὐτῆς χωρεῖν τέσσαρας χόας, ἐνίων δὲ καὶ πλεῖον.

Θαυμαστὸν δ᾽ ἐστὶ καὶ τὸ δύο κόρακας εἶναι διὰ τέλους περὶ τὸ τοῦ Διὸς ἱερὸν, ἄλλον δὲ μηδένα πέτεσθαι τόπον, καὶ τὸν ἕτερον αὐτῶν ἔχειν τὸ πρόσθεν τοῦ τραχήλου λευκόν.

In Pedaſia Cariae urbe Iovi ſacrificium peragitur, quo aiunt capram miſſam (quod admiratione dignum) ſtadiis ſeptuaginta ex Pedaſo per turbam frequentem, quae ſpectare ſolet, progredi neque interturbari, aut a via declinare, quodque reliquis gentibus magis ſtupendum eſt, cornua heminas quatuor capere.

[Sic et duos corvos ad Iovis templum aſſiduos extitiſſe, neque alio uſpiam evolaſſe tradunt].

Natalis de Comitibus.

In Pedaſia Cariae ſacrificia Iovi perſolvuntur, in quibus capram quandam mittere ſolent, cui mirabile quiddam aiunt contingere. Dum enim procedit ex Pedaſis per ſeptuaginta ſtadia inter magnam oraculum expetentium multitudinem, neque perturbatur in itinere, neque ex via divertit, ac poſtea alligata ſune illis praecedit, qui fert ſacri-

ſacrificia recto tramite. Quod autem reliquis nationibus ſit admirandum, illud eſt, quod eius cornua quatuor choas capiunt.

[*Conſimili ratione duos corvos apud Iovis templum degere dicunt, quorum alter in nullum alium advolat locum, alter priorem colli partem habet candidam*].

Ἐν τῇ Πηδασίᾳ] De reſtituta huius loci lectione, ſupra dictum ad cap. 124. Hiſtoria vero de duobus corvis, fortaſſe coniungenda cum ea quae ſupra eſt cap. 138. SYLB.

καὶ τὰ κέρατα — πλεῖον] Haec verba in cod. Vind. deſiderantur.

ἐνίων δὲ] anonymus maluit ἐνίοτε δή. I. B.

πέτεσθαι τόπον] ibidem προσιέναι τὸν τόπον.

urbe] *regione.* quo] *ubi.*

mixtam] *miſſam.* ex Pedaſo] *Pedaſis.*

interturbari] *in itinere.*

declinare] *ſed funiculo alligatam ſacerdotem ſponte praecedere. Eius* [*vero cornua congios quatuor capere, interdum plus. Hoc quoque mirum dictu eſt; duos corvos circa Iovis templum eſſe aſſiduos, neque alio uſpiam avolare, et alterum eorum anteriore colli parte album eſſe.* NIC.

Stephanus Byzantinus: Πήδασα, πόλις Καρίας. Quae urbs memoratur Straboni lib. 13 p. 909 in mediterraneis Halicarnaſſenſium, cui neutro plurativo dicitur: ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ τῶν Ἀλικαρνασσέων τὰ Πήδασα ἦν πόλις, καὶ ἡ νῦν χώρα Πηδασὶς λέγεται. *In mediterraneis autem Halicarnaſſi Pedaſa urbs fuit, et nunc regio Pedaſis dicitur.* Alexand. ab Alex. *dier. genial.* IV cap. 12: *Mirum evenire in Pedaſia regione Cariae, ut cum Iovi Lycaeo ſtata die ſacrificetur, capram e Pedaſo ſua ſponte ad ſacrificii locum venire, et ſe immolandam praebere dicant.* Miraculum eiusdem generis, ſed paulo maius, occurrit in hiſtoria Iudaeorum, quod verbis Sulpitii Severi I cap. 57 referre liceat: *conſilium fuit, arcam domini Hebraeis reddere. Ita ex ſententia principum, augurumque et ſacerdotum, impoſita vehiculo, multis cum muneribus remittitur. Illud mirabile, quod*

cum oneri boves feminas ſubieciſſent, vitulosque earum domi retinuiſſent, iter nullo duce in Iudaeam pecudes direxerunt, non revocante affectu foetus relicti. Conf. 1 Samuel. cap. 6 et Ioſephus VI, 2. Ceterum neſcio, an ad Ariſtotelis relationem explicandam faciant, quae memoriae mandavit Apollonius Dyſc. in *hiſt. comment.* cap. 13: *In libro de fabuloſis locorum rebus eſt, cum Halicarnaſſi ſacrificium quoddam Iovi Aſcraeo peragitur, gregem caprarum, ad fanum adductum, conſiſtere; votisque abſolutis, unam earum, nemine ducente, progreſſam ad aram accedere, quam ſacerdos arreptam litet.*

Quae hic de corvis leguntur, ea in omnibus interpretationibus Latinis adiecta ſunt capiti 124, unde ea huc reduximus. Solent vero corvi bini esſe in locis arctioribus, et ubi pluribus non ſatis cibi eſt. Conf. quae a nobis diſputata ſunt ad cap. 138.

Cap. CL.

Εν Ιλλυρικοῖς δὲ τοῖς Αρδιαίοις καλουμένοις, παρὰ τὰ μεθόρια τῶν Αυταρεατῶν, κἀκεῖνοί φασιν ὄρος εἶναι μέγα· τούτου δὲ πλησίον ἄγκος, ὅθεν ὕδωρ ἀναπηδᾷν, οὐ πᾶσαν ὥραν, ἀλλὰ τοῦ ἦρος, πολὺ τῷ πλήθει. ὃ λαμβάνοντες, τὰς μὲν ἡμέρας ἐν τῷ στεγνῷ φυλάττουσι, τὰς δὲ νύκτας εἰς τὴν αἰθρίαν τιθέασι. καὶ πέντε ἢ ἓξ ἡμέρας τοῦτο ποιησάντων αὐτῶν, πήγνυται τὸ ὕδωρ, καὶ γίνεται κάλλιστον ἅλας· ὃ ἕνεκεν τῶν βοσκημάτων μάλιστα διατηροῦσιν. οὐ γὰρ εἰσάγονται πρὸς αὐτοὺς ἅλες, διὰ τὸ κατοικεῖν πόῤῥω αὐτοὺς θαλάσσης,

In Illyriis, qui Ardiaei vocantur, iuxta Autoritarum confinia, montem magnum, et in propinquo vallem eſſe inquiunt, unde aqua proſilit copioſa, non equidem omni tempore, ſed vere tantum, quam interdiu vaſi infuſam ſervant, noctu ſub dio conſtituunt. Quod dum ita fit ſex diebus, ultimo congelatur, ac ſal omnium praeſtantiſſimum efficitur. Studioſe hoc ob pecorum copiam potiſſimum facere obſervant. Neque enim ad eos ſal importatur, tum quod a mari longius habitant, et a commerciis ſunt alieniores; qui tamen ob pecora cum primis

opus

καὶ εἶναι αὐτοὺς ἀμίκτους. πρὸς οὖν τὰ βοσκήματα πλείστην αὐτοῦ χρείαν ἔχουσιν. ἁλίζουσι γὰρ αὐτὰ δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ. ἐὰν δὲ μὴ ποιήσωσι τοῦτο, συμβαίνει αὐτοῖς ἀπόλλυσθαι τὰ πλεῖστα τῶν βοσκημάτων.

opus habet, interitura, niſi bis in ſingulos annos eo reficiantur.

Natalis de Comitibvs.

In Illyriis Ardiis nuncupatis iuxta Autartarum confinia montem eſſe aiunt permagnum, apud quem vallis exiſtit, unde ſcatet aqua non quibusvis anni temporibus, ſed vere tantum, eaque abundantiſſima. Hanc capientes per diem in loco obſcuro recondunt, noctu vero ſub dio deponunt, quod cum per quinque vel ſex dierum ſpatium effecerint, aqua congelat fitque ſal optimus, quem iumentorum praecipue gratia aſſervant. Non enim eo ſal inferri ſolet, quia procul diſtant a mari, et quia nullo cum caeteris commiſcentur commercio. Plurimus eſt illis ad iumenta uſus, quibus bis quotannis ſalem tribuunt, quod niſi efficerent, contingeret ſane, ut plurima illorum pars moreretur.

Αρδιαίοις] Pro Αρδιχίοις legebatur olim Αρδίοις. Apud Stephanum Αρδιαῖοι reperitur. STEPH. L. et C. Αρδίοις, et ſeq. v. Αυταρτῶν. noſtra ſcriptura cum Stephani Byz. onomaſtico conſentit. SYLB.

Αυταρεατῶν, κἀκεῖνοι] Cod. Vind. Αυταριατῶν κἀκείνων. I. B.

In Illyriis] *In ea Illyrii regione, quam Ardiaei colunt, iuxta Autareatarum* — Stephanus et alii Αυταριᾶται ſcribunt. De reliquo hic locus ſalis praeſtantiam ad luem

pecua-

pecuariam oſtendit, quam ſalinae Luneburgenſes adhuc ab hac urbe prohibuiſſe videntur, cum tamen proxima loca iam aliquoties infeſtarit. Nic.

proſilit] *proſiliat.* equidem omni] *omni quidem.*

ſex] *quinque aut ſex.*

ſtudioſe — obſervant] *id quod pecoris potiſſimum cauſſa faciunt.*

tum quod] tolle *tum.* qui tamen] *quo.*

De Ardiaeis et Autareatis, populis Illyricis, conf. Cellarii *geograph.* I p. 607. Veteres ſalis multum offerebant ovibus, imponentes per aeſtatem canalibus ligneis, ut, cum a paſtu redirent, lamberent. Ita etiam per hiemen faciebant, quo tempore et pabulo ſalem admiſcebant. Praebito ita ſale occurrere ſibi videbantur paſtores pecudum faſtidio, quin ciborum gratia continuo uſu exoleſceret, atque ut eo cupidinem bibendi paſcendique iis conciliarent. Colum VII, 3, 20. Pallad. *m. Nov.* 13. Ariſtot. *hiſt. anim.* VI cap. 19. *Pecudes*, inquit Plinius XXXI, 7, *armenta et iumenta, ſale maxime ſollicitantur ad paſtum, multo largiore lacte, multoque gratiore etiam in caſeo dote.* De cauſſa, cur pecori paſtores ſalem proponant, diſputat Plutarchus *quaeſtionum naturalium* tertia. Sed mirum videtur, quod Ardiaei aquam ſalſam noctu tantum ſub dio conſtituerint, quae aeſtivis ſolibus in cryſtallos ſiccari ſolet. Neſcio an verba τὰς μὲν ἡμέρας — τὰς δὲ νύκτας, incuria librariorum hic transpoſita ſint. Num forte eo conſilio aquam ſalſam noctu tantum ſub dio expoſuerunt, quo puriores melioresque fierent cryſtalli? Certum eſt enim, cryſtallos lenta evaporatione aquae ſuperfluae fieri maiores pulcrioresque.

Cap. CLI.

Ἐν Ἄργει δὲ φασι γίνεσθαι ἀκρίδος τινὸς γένος, ὃ καλεῖται σκορπιομάχον. ὅταν γὰρ ἴδῃ

In Argo genus locuſtae ferunt eſſe, (ſcorpiomachum vocant), quod viſo ſcorpione ſtatim

[τάχιϛα] σκορπίον, ἀνθίϛαται αὐτῷ. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ σκορπίος ἐκείνῃ· καὶ κύκλῳ περιϊοῦσα τρύζει περὶ αὐτόν· τὸν δὲ, κέντρον ἐπαίροντα, ἀντιπεριάγειν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, εἶτα κατὰ μικρὸν ἀνιέναι τὸ κέντρον, καὶ τέλος ὅλον ἐκτείνεσθαι, καὶ τῆς ἀκρίδος κύκλῳ τρεχούσης. τὰ τελευταῖα δὲ προσελθοῦσα, κατεσθίει αὐτόν. ἀγαθὸν δέ φασιν εἶναι πρὸς τὰς πληγὰς τοῦ σκορπίου ἐπιφαγεῖν αὐτήν.

tim pugnae accingitur, ipſo viciſſim ſe opponente. Itaque undequaque circumcurrens ſtridore aſſultat; contra aculeum ille eodem loco velut in gyrum actus, ubique obtendit, donec avidius forte ac nimis eductum totum amittat. Quocirca advolans beſtiola velut exarmatum iam devorat. Scorpionum ictibus, haec ſtatim comeſta, medetur.

Natalis de Comitibus.

In Argo genus quoddam naſci locuſtarum dicitur, quae ſcorpiomachi appellantur, quae dictio adverſus ſcorpios pugnantes ſignificat, quia ubi viderint ſcorpionem in illum inſurgunt, quod ipſum efficiunt in ipſas et ſcorpii. Illae enim in gyrum diſcurrentes in ipſum ſtrident, at hic aculeum extollit in eodem loco, paulatimque poſtea remittit, totumque demum protendit locuſta circum diſcurrente. Illa denique accedens illum deglutit; quare optimum eſſe remedium fertur ad ſcorpiorum ictus ſi quis locuſtam comederit.

Εν Αργει] *In Argis.* Stobaeus *ſerm.* 98 p. 541 ex Trophili *collectan. mirabil.* narrat: Εν Αργει φασὶ γίνεσθαι ἀκρίδος τὶ γένος, ἣν καλεῖσθαι σκορπιομάχον. ὅταν γὰρ ἴδῃ τάχιϛα σκορπίον, ἀνθίϛαται αὐτῷ. ἀγαθὸν δέ φασιν εἶναι καὶ πρὸς τὰς πληγὰς τοῦ σκορπίου, τὸ ἐπιφαγεῖν αὐτήν. NIC.

ἀκρίδος τινὸς] mallem ἀκρίδος τί γένος. SYLB. Ita eſt quoque in cod. Vindob. et paucis verbis interiectis ἀντίστασθαι pro ἀνθίϛαται. I. B.

τάχιϛα] abeſt a L. et C. edit. SYLB.

σκορπιομάχον] Huic ſimilis eſt ὀφιόμαχος ſeu ὀφιομάχης, de quo Bochartus *hieroz.* P. 2 l. 4 c. 2 pag. 449. NIC.

ὅλον ἐκτείνεσθαι] Εκτείνεσθαι de moribundis et mortuis uſurpatur, ut de ſerpente Aeſopico fab. 70: τοῦ δ' ὄφεως μετὰ θάνατον ἐκταθέντος. Conf. Cerda ad *Aen.* 12, 276 et Raderus ad Curt. 9, 5, 28. Quoties apud Homerum legitur! ὕπτιος ἐξετανύσθη vel ἐξετάθη. Scorpius ſpiculo ſine intermiſſione eiaculando fatigatur. Paulatim ceſſat iaculator. Denique plane deficiens moribundus extenditur. Aliter haec accepit interpres: *donec avidius forte ac nimis eductum* (aculeum) *totum amittat.* Repugnante cum linguae tum ipſius ſcorpii natura. Non enim credo hoc illi accidere. NIC.

καὶ τῆς ἀκρίδος κύκλῳ] in cod. Vind. καὶ ante τῆς non adeſt, neque προσελθοῦσα; et pro τοῦ σκορπίου ἐπιφαγεῖν legitur ibi τοῦ ἐπιφαγεῖν. I. B.

undiquaque] *undique.*

ſtridore aſſultat] *cum ſtridore illi aſſultat.*

obtendit] *tum illum paulatim remittit; denique totus extentus iacet, iſta interim circa illum tripudiante. Poſtremo haec accedens eum devorat.* NIC.

Τὸ Αργος, urbs in mediterraneis Argivorum, Latine *Argi*, viriliter plurali numero. Rem ipſam, quae hic legitur, poſt Ariſtotelem ſolus, quod ſcio, repetiit Trophilus, cuius verbis uſus iam eſt doctiſſimus Niclas. Sed locuſtae cuiusdam vim contra ſcorpionum venenum collaudarunt plures. Dioſcorides lib. 2 cap 57 p. 101: ἡ δὲ λεγομένη ἀκρὶς ἀσίρακος ἢ ὄνος, ἄπτερός ἐϛι καὶ μεγαλόκωλος, πρόσφατος· ξηρανθεῖσα δὲ σφόδρα σκορπιοδήκτοις ὠφελεῖ πινομένη σὺν οἴνῳ. χρῶνται δὲ αὐτῇ κατακόρως οἱ κατὰ Λέπτιν Λίβυες. *Quae locuſta aſiracos aut onos dicitur, ſine pennis eſt, grandioribus membris dum recens eſt. Haec aſſiccata ſi ex vino bibatur, contra ſcorpionis ictus magnopere confert. Caeterum hac* eadem

eadem abunde veſcuntur Afri, *qui Leptin incolunt.* Ergo videtur Dioſcorides cogitaſſe *Gryllum criſtatum* Linnei, qui edulis eſt. Porro Galenus auctor eſt, in Aegypti regionibus arefactum aſiracum, quem vocant, exhiberi iis, qui a ſcorpio percuſſi ſunt. Atque Avicenna, *locuſtae*, inquit, *meliores ſunt craſſae*, *quae alas non habent*, *et hae aſſantur et comeduntur propter puncturam ſcorpionis.* Noſtri quidem entomologi ſcorpiomachum iſtum nondum perſpectum habent, attamen non prorſus a vero abhorrere quae de eo retulit noſter, mecum putabunt, qui modum, quo inſecta, quae ad genera *Sphex* et *Ichneumon* dicta pertinent, aliorum inſectorum larvis inſidiantur, norunt. Neque iam ſcorpionum tota hiſtoria ſatis explorata eſt.

Cap. CLII.

Τοὺς ἐν Νάξῳ σφῆκάς φασιν, ὅταν φάγωσι τοῦ ἔχεως, (προσφιλὴς δ' αὐτοῖς ἡ σὰρξ, ὡς ἔοικεν, ἐςὶν) ἐπειδάν τινα κεντήσωσι, περιωδύνους ὅυτως ποιεῖν, ὥςε χαλεπωτέραν φαίνεσθαι τῆς πληγῆς τῶν ἔχεων.

Veſpas, ferunt, in Naxo, ſi ſerpente guſtato, quorum caro pergrata eſt illis, aculeum infixerint alicui, tantos dolores excitare, ut tolerabiliores videantur ictus ſerpentum.

Natalis de Comitibvs.

Fama eſt, *quod ubi veſpae quae ſunt in Naxo viperam guſtaverint* (*eſt enim illis iucunda caro viperina*, *ut videtur*) *ſi quem percuſſerint*, *ita moleſtos ictus faciunt*, *ut magis doleant percuſſi*, *quam ſi vipera momordiſſet.*

Plinius lib. XI cap. 53 p. 645: *Veſpae ſerpente avide veſcuntur*, *quo alimento mortiferos ictus faciunt.* Sic etiam Aelianus *hiſt. anim.* IX cap. 15: ὁ γοῦν σφὴξ γευσάμενος ἔχεως, χαλεπωτερός ἐςι τὴν πληγήν. Conf. etiam lib. 5 cap. 16. Liceat monere, errare entomologos recentiores, quibus *Sphex* dicitur genere feminino, cum ſit maſculino.

Cap. CLIII.

Φασὶ, τὸ Σκυθικὸν φάρμακον, ᾧ ἀποβάπτουσι τοὺς οἰστοὺς, συντίθεσθαι ἐξ ἐχίδνης. τηροῦσι δὲ, ὡς ἔοικεν, οἱ Σκύθαι τὰς ἤδη ζωοτοκούσας, καὶ λαβόντες αὐτὰς, τήκουσιν ἡμέρας τινάς. ὅταν δὲ ἱκανῶς αὐτοῖς δοκῇ σεσῆφθαι πᾶν, τὸ τοῦ ἀνθρώπου αἷμα εἰς χυτρίδιον ἐκχέοντες, εἰς τοὺς κοπρίους κατορύττουσι πωμάσαντες. ὅταν δὲ καὶ τοῦτο σαπῇ, τὸ ὑφιστάμενον ἐπάνω τοῦ αἵματος, ὃ δή ἐστιν ὑδατῶδες, μιγνύουσι τῷ τῆς ἐχίδνης ἰχῶρι, καὶ οὕτω ποιοῦσι θανάσιμον.

Scythicum venenum, quo ſagittae inficiuntur, ex vipera parari aiunt. Obſervant enim Scythae parientes, et captas mox diebus aliquot liquefaciunt: cumque ſatis computruiſſe videntur, infundunt ollulae humanum ſanguinem; quam in ſterquilinio defosſam cooperiunt. Ac ubi putridus iam is quoque apparet, liquorem ſupernatantem aquoſum, miſcent cruore viperae, praeſensque et letale hoc pacto venenum reddunt.

Natalis de Comitibus.

Scytharum venenum, quo ſagittas inficiunt, ex vipera confici aſſerunt. Scythae enim gravidas viperas venantur, easque capientes per non nullos dies liqueſcere patiuntur ac putreſcere, quod cum ſatis factum eſſe apparet, capientes univerſum hominis ſanguinem una in ollulam infundunt, eamque operculo obturantes in fimo ſepeliunt. Hoc ubi putruerit conſiſtens ſupra ſanguinem, quod aquoſum eſt, capiunt, et cum illo ſaniem viperae commiſcent, quod ita fit laetiferum.

τὸ τοῦ ἀνθρώπου] pro τὸ τοῦ rectius fortaſſe legitur τότε, *tunc;* et mox ἐγχέοντες, *infundentes.* Forſan etiam rectius ibidem τὰς κοπρίας. SYLB.

εἰς τοὺς κοπρίους] Cod. Vind. τὰς κοπρίας.

liquefaciunt] *macerant.*

defoſſam cooperiunt] *obturatam defodiunt.* NIC.

De hoc veneno, quo Scythae ſagittas tingebant, Plinius lib. XI, 53: *Scythae ſagittas tingunt viperina ſanie et humano ſanguine; irremedicabile id ſcelus mortem illico adfert levi tactu.* Aelianus *hiſtor. an.* IX cap. 15: *Scythae dicuntur Scythico, quo ſagittas oblinunt, humanam ſaniem innantem ſcilicet ſanguini, et ab eo ſeparatam, admiſcere; cuius rei teſtis locuples eſt Theophraſtus.* Ad quem locum iam Gronovius annotavit ea, quae docet ſcholiaſtes Nicandri ad *Alexiph.* v. 207: τοξικὸν λέγεται ὑπό τινων καὶ Σκυθικόν· ἄλλοι δὲ λέγουσι, ὅτι ἐκ τοῦ αἵματος τῆς ὕδρας ἀνεφύη· τὴν δὲ ὕδραν τόξοις ἀνεῖλεν ὁ Ἡρακλῆς, καὶ διὰ τοῦτο τοξικὸν καλεῖται. Ovidius *ex Ponto* IV ep. 9, 83: *Sintne litae tenues ſerpentis felle ſagittae.* Venenum etiam Lernaeum ſeu, ut Ovid. *met.* IX, 158 ait, *Lernaeae virus Echidnae*, quo ſagittae Herculis infectae dicuntur, viperae fuiſſe venenum videtur. Etiam nunc varias gentes inficere ſagittas ſuas veneno ſerpentum, ex itinerariis conſtat. Conf. *Reſa till Goda Hopps - Udden af* Anders Sparmann. Stockholm 1783. 8, cuius libri interpretatio germanica prodiit Berolini 1784. Hoc de veneno multa lectu digna diſputat Redi in *Experimentis circa varias res naturales.* Amſtelaedami 1685. 12 pag. 266, ſed qui merito in dubium vocat encheireſin ſeu eam veneni parandi rationem, quam Ariſtoteles noſter perhibet. Conf. etiam quae a nobis dicta ſunt ad cap. 87.

CAP. CLIV.

Ἐν Κουρίῳ τῆς Κύπρου ὄφεών τι γένος εἶναί φασιν, ὃ τὴν δύναμιν ὁμοίαν ἔχει τῇ ἐν Αἰγύπτῳ ἀσπίδι, πλὴν ὅτι τοῦ χειμῶνος ἐὰν δάκῃ, οὐδὲν ἐργάζεται, εἴτε δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, εἴτε διότι

In Curio Cypri urbe, ſerpentum quoddam genus eſſe vim habens aſpidi Aegyptio non abſimilem, niſi quod hyeme morſus huius ſunt inefficaces, ſive ob aliam quampiam cauſſam, ſive quod

τὸ ζῶον δυσκίνητον γίνεται ὑπὸ τοῦ ψύχους ἀποπηγνύμενον, καὶ τελέως ἀδύνατον, ἐὰν μὴ θερμανθῇ.

quod ad motum languidum ex frigore redditur, et poſtremo prorſus collabitur, niſi calore reficiatur.

NATALIS DE COMITIBVS.

Genus quoddam viperarum in Curio Cypri loco eſſe dicitur, quod vim habet aſpidi Aegyptiae perſimilem, praeter id quod ſi momorderit per hiemem nihil efficit, ſive illud alia de cauſſa contingat, ſive quia animal pigerrimum ſit ob frigus et congelatum, et niſi calefiat, impotens et debile omnino.

ὁμοίαν ἔχει] L. et C. infin. ἔχειν, *habere.* SYLB.

In Curio] *Curii, quod Cypri eſt oppidum.*

collabitur] *deficit.* NIC.

Difficillimam etiam nunc hiſtoriae naturalis partem eſſe eam, quae de ſerpentibus harumque characteribus agit, ſciunt omnes qui hoc ſtudio vel leviter imbuti ſunt. Quam ob cauſſam mirum non eſt, quod ſerpentum nomina, quae apud veteres leguntur, explicare vix liceat, cum nullae notae adſunt, quibus ſpecies certo agnoſcantur. Nihilo ſecius periculum fecimus, quaedam colligendi e ſcriptis veterum, quae aliquo modo ad aſpidem agnoſcendam facere queunt. Patria eius dicitur Africa, quamquam Strabo et in aliis locis aſpides agnoſcit. Habitat in utraque Nili ripa, teſte Aeliano. Frigus non fert, ſed hieme latet in arenis abdita, quod etiam Ariſtoteles hic confirmare videtur. Ita Lucanus *Pharſal.* IX, 700:

Hic, quae prima caput movit de pulvere, tabes
Aſpida ſomniferam tumida cervice levavit,
Plenior huic ſanguis, et craſſi gutta veneni
Decidit; in nulla plus eſt ſerpente coactum.
Ipſa caloris egens gelidum non tranſit in orbem
Sponte ſua, Niloque tenus metitur harenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libycae mortes, et fecimus aſpida mercem.

Am-

Ammianus lib. 22: *Serpentes Aegyptus alit innumeras, — — quas omnes magnitudine et decore aſpis facile ſupereminens, nunquam ſponte ſua fluenta egreditur Nili.* Sed in hoc erravit Ammianus, non intellectis Lucani verbis. Magnitudo non omnibus eadem, ſicuti nec reliquis ſerpentibus certa magnitudo a natura conſtituta eſt. Eſſe aſpides ſaepe quatuor, interdum quinque cubitorum, auctor eſt Aelianus XVI, 39 et VI, 38. Colorem, qui et ipſe in ſerpentibus mutabilis eſt, Nicander in *Theriac.* v. 171 ex interpretatione Gorrhaei ita indicat:

Illa cute interdum obſcura, cinerisve colore
Fraxineove nitet, maculis quandoque notatur,
Aut fuliginea eſt perſaepe, ſimillima nigro
Aethiopum limo, vaſto quem murmure Nilus
Volvit.

Pauſanias aſpidum colorem nigrum dicit. Habet haec ſerpens cervicem latam, intumeſcentem, et iuxta oculos tubercula duo, quibus efficitur, ut oculi ſint cavi et hebetiores, qui non in fronte ex adverſo cernunt, ſed in temporibus, teſte Plinio. Tumidae aſpidis delineationem habes apud Spanhemium *de praeſtant. numiſm.* p. 189. Venenum inſanabile dicitur Ariſtoteli *hiſt. an.* VIII, 29; Aeliano I, 54 et VI, 38 et Plinio VIII, 23, qui quidem remedium eſſe vult, ſi confeſtim partes contactae amputentur. Plures tamen medicinas docuerunt medici veteres. Morſum eſſe leviſſimum, qui ſomnum ſine ſenſu aut dolore letiferum inducat, ſatis probavit Cleopatrae fatum. Quam ob cauſſam *aſpida ſomniferam* vocat Lucanus. Atque Nicander v. 188:

— — *κχμάτου δ' ἄτερ ὄλλυται ἀνὴρ,*
Υπνηλὸν δ' ἐπὶ νῶκαρ ἄγει βιότοιο τελευτήν.

— — *nullus ſenſusve in morte doloris,*
Membra gravi tantum pereunt torpentia ſomno.

Galenus lib. I *de theriaca* cap. 8, ubi de aſpidibus: *Alexandriae ſaepe vidi quam cito mortem inferant. Quoties enim aliquem huius ſupplicii lege damnatum, humaniter citoque interimere volunt, admotam pectori beſtiam aliquantulum inambulare iubent, et hominem hac ratione ſtatim enecant.* Aſpidi hoſtem eſſe ichneumonem, ſatis pervulgatum eſt; conf. Ael. 3, 22 et 6, 38 et 10, 47. Sed omnia quae veteres de hac ſerpente memoriae mandarunt, valde incerta ſunt vel ex hac cauſſa, quoniam plures aſpidum ſpecies eſſe perhibent. Tres annumerant Galenus et Aetius *tetrab.* IV ſerm. I cap. 21, et ſecundum Aelianum X, 31 Aegyptii aſpidum genus in ſedecim ſpecies dividunt. Dioſcorides autem unum tantum genus agnoſcit, ut et Nicander, quem ſequitur, licet coloribus diſtinguat. Plura qui de aſpide legere vult, adeat Geſneri *hiſtor. animal.* librum quintum pag. 28. Bocharti *hierozoic.* II p. 379 et Salmaſii *exercit. Plin.* p. 242.

Quae omnia etſi manca et dubia ſunt, tamen fuere, qui aſpidem veterum inveniſſe et agnoviſſe ſibi viſi ſint. In his eſt Bellonius, qui ſerpentem, quam dryinum vocat, aſpidem

dem eſſe vult. En verba ipſius ex itinerar. p. 203: *Serpentem etiam invenimus, callum inſtar tuberculi in fronte habentem, qui noſtra opinione veterum aſpis eſt, mihi admodum rarus viſus, tametſi iam antea apud Brutios in Italia eum conſpexiſſemus. Ut autem Ceraſtes ſupra oculos, binos callos elatiores habet, ſic unicum hic; coloreque amphisbaenam aemulatur.* Bellonii aſpis eſt *Coluber ammodytes* Linnei, at argumenta, quibus uſus eſt, levia mihi videntur. Deinde in memoriam redit, quod olim a praeceptore optimo Linneo accepi, ſe in libris manu ſcriptis Pauli Hermanni, qui diu in India orientali moratus eſt, legiſſe multa de ſerpente quadam *Nintipolonga* dicta, quae morſu leniſſimo laſſitudinem iucundam, ſoporemque et mortem ſine dolore inferat. Haec eadem eſſe videtur, quae quondam in muſeo Lugdunenſi asſervata et in catalogo dicta eſt: *Serpens Indicus ex fuſco nigricans cum maculis albicantibus Nintipolonga Zeylon. i. e. ſomnum letalem morſu inducens, ſerpens hypnoticus.* Conf. I. Raii *ſynopſis methodica animalium quadrupedum et ſerpentini generis.* Londini 1693. 8 p. 332. Denique Haſſelquiſt in ipſa inſula Cypro eam ipſam aſpidem reperiſſe ſibi viſus eſt, de qua hic noſter loquitur. Neque a vero eius coniectura aberrare videtur, quapropter eius verba digna ſunt, quae hic repetantur ex itinerarii interpretatione Germanica p. 239: Auf der Inſel Cypern findet ſich eine Schlange, welche die jetzigen Griechen ασπιυ nennen. Sie iſt kurz, ſelten über einen Fuß lang, aber von einer auſſerordentlichen Dicke, die oft an die Dicke eines Menſchenarms reicht. Ihr Gift iſt das ſchrecklichſte, das zu unſerer Zeit im Morgenlande bekannt iſt. Wenn ſie einen Menſchen gebiſſen hat, ſo fällt er in einen Schlummer, der ſich bald in einen ſtarken Schlaf verwandelt, und nach vier und zwanzig Stunden ewig wird, ohne daß man einige heftige Symptomen, oder andere Zeichen eines Todeskampfs bemerkt, als daß der Puls ſtehen bleibt, der ganze Körper in einem Augenblicke ſchwarzgelb wird, und nach andern 24 Stunden faulet. In dieſer Schlange ſcheinen ſich die Eigenſchaften von Aſpis und Seps zu vereinigen, und vielleicht haben die Alten beyde Namen einerley Art gegeben, ungeachtet ſie ſich zwo Arten darunter gedacht haben. His idem pag. 367 addidit haec: "Coluber, qui in Cypro Aſpic dicitur, „ſcatet veneno praeſentiſſimo, intra „aliquot horarum ſpatium cum gangraena univerſali necans. Creditur mutare colores ſecundum terram, cui incumbit, ut ſi in terra „requieſcat ferruginea, qualis admodum communis in Cypro, ferrugineus appareat, ſi in atra, ater et „ſic porro, qua variatione ſtratagematis inſtar utitur, ad inſidias eo „facilius ſtruendas, non adeo facile „detegendas, dum colores loci imitatur, nihilo minus in aprico re„ſtans, ad inſultum valde paratus." Hactenus Haſſelquiſt, cuius ſententia valde probabilis eſt; ſed quaenam *colubrorum* ſpecies ſit haec aſpis Haſſelquiſtiana, non facile cognoſcitur. Nam quae in Syſtemate Linneano dicitur *Aſpis*, ea vehementer diſcrepat ab aſpide veterum.

De Curio urbe, quae in meridionali inſulae parte ponitur a Ptolemaeo, et a Plinio Curias appellatur, vid.

vid. Meurſii lib. I *de Cypro* cap. II, qui tamen de hoc ſerpente nihil attulit. Sed idem lib. I cap. 3 de Ophiuſa, quod nomen eadem inſula traxiſſe videtur, quoniam plurimos habuerit ſerpentes. Quapropter dicta eſt ὀφιώδης, *anguibus abundans*, a Nicaeneto, apud Parthenium, *Erotic.* cap. II. Inde apud Ovid. *metam.* 10, 229: *Ophiuſia arva* i. e. Cypria.

Fuerunt etiam in iſta inſula, qui Ophiogenes vocabantur, quorum corpori, ſicut Pſyllorum Marſorumque, ingenitum fuit virus exitiale ſerpentibus. *Ex qua familia*, inquit Plin. 28 cap. 3 p. 449: *legatus Evagon nomine, a Conſulibus Romae in dolium ſerpentium coniectus experimenti cauſſa, circum mulcentibus linguis miraculum praebuit.*

CAP. CLV.

Ἐν Κέῳ φασὶν εἶναί τι γένος ἀχέρδου, ὑφ' ἧς ἐάν τις πληγῇ τῇ ἀκάνθῃ, ἀποθνήσκει.

In Ceo aiunt genus eſſe acherdi, cuius ſpina, qui vulnerantur, intereunt.

NATALIS DE COMITIBVS.

Eſt genus quoddam ſpinoſae plantae, uti ferunt, in Ceo, cuius ſpinis, ſi quis percutiatur, moritur.

Ἐν Κέῳ] Inſula et urbs eſt, quae vulgo Cos vocatur. Euſtath. ad *Il.* 2, 677: εὕρηται δὲ καὶ Κέως λεγομένη ὡς ἡ Τέως. Vid. ibi Politus p. 679. NIC.

Eandem rem, ſed paulo aliter, repetiit Antig. Caryſt. cap. 21. Profiteor omnino de hac planta me nihil habere, quod liqueat. Neque nomen frequens eſt in ſcriptis veterum. Legitur apud Homerum *Odyſſ.* XIV, 10: καὶ ἐθρίγκωσεν ἀχέρδῳ, *et cinxerat ſepe ſpinoſa;* ubi ſcholiaſtes dicit idem quod confirmatur in Wilh. Xylandri ſcholiis Graecis ad Theocrit. *idyll.* XXIV, 88: ἄχερδος, ἀκανθῶδες φυτὸν, ἐξ οὗ τὰς αἱμασιὰς ποιοῦσι, ἤγουν ἡ ἄπιος ἡ ἀγρία. Hemiſtichium ex Homero attulit quoque Heſychius, ſed nihil praeter illud. Ergo ſilveſtrem pirum ſeu piraſtrum eſſe volunt, quippe quae et ipſa ſolet eſſe ἀκανθώδης, *ſpinoſa.* Et in *Geoponicis* VIII, 37, 3, ubi ἀχέρδου φύλλα ad acetum utilia lau-

dantur, addidit auctor: ἀχέρδου, τουτέστιν ἀγριοαπιδία, quod quidem nomen et ipſum infrequens eſt et in lexicis deſideratur. Suidas ad nominis explicationem nihil contulit, praeter verba ex *Oedipo* Sophoclis: κοίλης τ' ἀχέρδου, κἀπὸ λαΐνου τάφου, *(ſtans) prope pirum ſilveſtrem et ſupra lapideum ſepulcrum*. Denique etiam in Theocriti *idyll.* XXIV, 88 nomen occurrit: ἢ ἀνέμῳ δεδονημένον αὖον ἄχερδον· *vel vento agitatum ſiccum acherdum.* Mihi quidem ἀχράδες et ἀχέρδοι nihil, aut non fere multum differre videntur. Certe enim ἀχρὰς Dioſcoridi eſt genus ἀγρίου vel ἀγρίας ἀπίου. Sunt omnino in arboribus etiam ſilveſtribus quaedam differentiae ſeu varietates, quas Graeci fortaſſe iſtis vocabulis denotare voluerunt. Conf. quae de eo, quod interſit inter ἀπίους et ἀχράδας diſſeruit Perizonius ad Aeliani *var. hiſt.* lib. 3 cap. 39. Pauſanias *Corinth.* cap. 17 p. 148: ἄγαλμα ἐξ ἀχράδος, ubi interpres: *ſignum e piro ſilveſtri factum;* non male.

CAP. CLVI.

Ἐν Μυσίᾳ φασὶν ἄρκτων τὶ γένος εἶναι λευκὸν, αἳ ὅταν κυνηγῶνται, ἀφιᾶσι τοιαύτην πνοὴν, ὥστε τῶν κυνῶν τὰς σάρκας σήπειν· ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν λοιπῶν θηρίων ἀβρώτους ποιεῖν· ἐὰν δέ τις καὶ βιάσηται καὶ ἐγγίσῃ, ἀφιᾶσιν ἐκ τοῦ σώματος φλέγμα πάμπολύ τι, ὡς ἔοικεν· ὃ προσφυσᾶ πρὸς τὰ πρόσωπα τῶν κυνῶν, ὡσαύτως καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὥστε καὶ ἀποπνίγειν καὶ ἀποτυφλοῦν.

In Myſia vero urſorum quoddam genus album eſſe aiunt, quod inter venandum canes flatu infectos putrefacit, eodemque modo et reliquarum ferarum carnem eſui inutilem reddit. Verum ubi iam inſtant canes et venatores, phlegmate utrorumque faciem conſpuunt, quod pertinaciter haerens ſuffocat et excaecat.

Natalis de Comitibvs.

Dicunt genus eſſe quoddam urſarum albarum in Myſia, quae, cum venatores inſequuntur, talem emittunt anhelitum, ut canes putreſcant, et reliquas pecudes eſui faciant minime aptas. Si quis autem magis etiam cogat et appropinquarit, plurimam pituitam ex ore, ut patet, effundit, quae ita intumeſcere facit canum et hominum ora, ut ſuffocentur, vel certe obcoecentur.

ἃι ὅταν κυνηγῶνται] Eaedem editiones habent *ἃι ἅμα κυνηγῶνται*; ea nimirum ſignificatione, qua Horatius: *quo ſimul mearis;* pro *cum.* Sylb.

ὃ προσφυσᾷ] L. et C. *προσφυσᾷ τὰ πρόσωπα τ. κ.* Sylb.

Sermo eſt de urſis albis, quos *maritimos* vocare ſolemus, etſi nec in locis mediterraneis prorſus inſolentes ſint. Tales e Thracia vidit Pauſanias in *Arcad.* cap. 17 p. 634. *ἄρκτους τῶν Θρᾳκίων λευκάς.* Ariſtoteles urſos albos ſolo colore ab reliquis diſcrepare putat, lib. V *de generat. anim.* cap. 6, quo cum conſentit inter recentiores Buffon, etſi ſint, qui albis caput longius collumque anguſtius eſſe perhibent. Ipſe ſaepius eos vidi Petropoli, allatos e mari albo, ſed praeter magnitudinem ſeu corporis proceritatem, qua vulgares antecellunt, equidem nullum diſcrimen animadverti. De reliquo praeter noſtrum novi neminem vel inter recentiores vel veteres, qui de urſis enarraſſet ea, quae hic accipimus, quaeque non abſimilia ſunt fabulis de bonaſo cap. 1.

Cap. CLVII.

Εν δὲ τῇ Αραβίᾳ ὑαινῶν τι γένος φασὶν εἶναι, ὃ ἐπειδὰν προΐδῃ τὶ θηρίον, ἢ ἀνθρώπου ἐπιβῇ ἐπὶ τὴν σκιὰν, ἀφωνίαν ἐργάζεται καὶ πτῆξιν τοιαύτην, ὥστε

Aiunt, in Arabia hyaenarum genus eſſe quoddam, quod ſimul ac feram aliquam viderit, aut ſuper hominis umbram ingredi coeperit, vocem illis aufert, et conſternatio-

μὴ δύνασθαι κινεῖν τὸ σῶμα. τοῦτο δὲ ποιεῖν καὶ ἐπὶ τῶν κυνῶν.

nem ſtuporemque tantum infert, ut corpus movere nequeant. Idem aiunt et canibus uſuvenire.

Natalis de Comitibvs.

In Arabia genus quoddam Hyaenarum eſſe dicitur, quae cum aliquam vel feram vel hominem praeviderint, ita obſtupeſcere faciunt, itaque conſiſtere, ut corpus movere non valeant, quod cum fecerint, exurunt.

ὑαινῶν] L. et C. ὑαίνων, contra regulam. Eſt autem hic quoque locus veteris libri ope a Stephano ſuppletus et correctus, quem Geſnerus *hiſtor. anim.* lib. I p. 627 ex Aeliano (lib. VI cap. 14) ſic correxerat: ὃ ἐπειδὰν προΐδῃ θηρίον ἢ ἄνθρωπον κοιμώμενον, τὸν δεξιὸν πόδα ταῖς ῥισὶ προσφέρον, νάρκην ἐργάζεται καὶ πῆξιν τοιαύτην, ὥστε μὴ δ. ubi etiam nota eum cum vulg. ed. retinere πῆξιν pro πτῆξιν: minus convenienter. Sylb.

ἢ ἀνθρώπου] Hic quoque antea erat lacuna. Steph.

πτῆξιν τοιαύτην] Omnino πῆξιν erat retinendum, et iure ſuo id defendit Salmaſius ad Solin. p. 765. Nimirum πηγνύω, ut Latinum verbum *defigo* et utriusque derivata, devotionibus magicis, et veneficiis propria ſunt. Exempla Salmaſius et Geſnerus *Theſ. L. L.* cumularunt. *Verum hyaena quodcunque animal ter luſtraverit movere ſe non poteſt; qua propter magicam ſcientiam ineſſe ei pronuntiaverunt.* Solin. cap. 27 p. 37. B. Nic. In codice Vindobon. fuerat ab initio πλῆξιν (non πῆξιν), ſed correctum eſt in πτῆξιν. I. B.

τοῦτο δὲ ποιεῖν] Pro τοῦτο δὲ ποιεῖν καὶ ἐπὶ τῶν κυνῶν legebatur τοῦτο δὲ ποῖον καίεται. Steph. Legendum forte τοῦτο δὲ ποιοῦν κατεσθίει, aut tale quid ex Aeliano. Gesner. l. c.

aufert] *auferat.*

infert] *inferat.* Nic.

Lon-

Longa eſt diſputatio de Hyaena veterum, multisque fabulis abſonis involuta, quam meam facere nolo. Equidem eorum accedo ſententiae, qui illud animal eſſe putant, quod zoologis noſtris dicitur *Canis Hyaena.* Vid. Erxleben *ſtyſtema regni anim.* p. 575. Quae noſter de hyaena hic enarrat, ea fere leguntur etiam apud Aelianum *hiſt. an.* lib. 3 cap. 7 et lib. 6 cap. 14, qui auctoritate utitur Ariſtotelis, cuius in libris, qui nunc habentur, haec fabula non reperitur, niſi hoc in libello, in quo explicando occupati ſumus. Plinius VIII, 30 *umbrae hyaenae contactu canes obmuteſcere* tradit. Reliqua, quae huc pertinent, collegit et expoſuit diligentia Niclaſii ad *Geopon.* XV, 1, 11 p. 1040. Conf. Bocharti *hieroz.* 1 p. 691. Haud dubie vehementiſſimus pavor, quo pleraque animalia viſu hyaenae corripiuntur, huic fabulae originem dedit. Eodem modo canem moloſſum obmuteſcere et timore corruere vidi, quem in conſpectum urſi maritimi adduxeram.

Cap. CLVIII.

Κατὰ δὲ Συρίαν εἶναί φασί τι ζῶον ὃ καλεῖται λεοντοφόνον. ἀποθνήσκει γὰρ ὁ λέων, ὡς ἔοικεν, ὅταν αὐτοῦ φάγῃ· ἑκὼν μὲν τοῦτο οὐ ποιεῖ, ἀλλὰ φεύγει τὸ ζῶον. ὅταν δὲ συλλαβόντες αὐτὸ οἱ κυνηγέται, καὶ ὀπτήσαντες ὥσπερ ἄλφιτα λευκὰ περιπάσσωσιν ἄλλῳ ζώῳ, τὸ γευσάμενον ἀπόλλυσθαί φασι παραχρῆμα. κακοῖ καὶ προσουροῦν τὸν λέοντα τοῦτο τὸ ζῶον.

In Syria animal eſſe aiunt, quod leonicidum vocant; eo enim ingeſto leones exanimantur. Volentes non tangunt, ſed fugiunt. Verum venatores ut farinam candidam decoctam animalibus reliquis aſpergunt, quae guſtata ſubito necant, urinam leonibus gravant.

NATALIS DE COMITIBVS.

Naſcitur quoddam animal in Syria, quod Leonicida appellatur; moritur enim leo, ſicuti patet, ubi ipſum comederit, quod quidem

 non

non facit ſponte; ſed animal illud devitat. Verum cum venatores id comprehendant, aſſant, farinisque albis conſpergunt, ſicut alia aſſata animalia, atque illud guſtatum repente leonem interimit. Coniicit idem animal urinam in leonem, quae ſi contigerit, illi fert exitium.

λεοντοφόνον] Haec ſedes eſt gloſſae Heſychianae: Λεοντοφόνον, θηρίδιόν τι πλανώμενον ἐν Συρίᾳ. Ubi editores ne hilum quidem. Plin. VIII, 38 p. 462: *Leontophonon accipimus vocari parvum, nec alibi naſcens, quam ubi leo gignitur: quo guſtato tanta illa vis, ac ceteris quadrupedum imperitans, illico exſpiret. Ergo corpus eius aduſtum aſpergunt aliis carnibus polentae modo, inſidiantes ferae, necantque etiam cinere. Tam contraria eſt peſtis. Haud immerito igitur odit leo, viſumque frangit, et citra morſum exanimat. Ille contra urinam ſpargit, prudens hanc quoque leoni exitialem.* Solinus c. 27 p. 36: *Leontophonas vocari accipimus beſtias, quae captae exuruntur, ut earum cineris aſpergine carnes pollutae iactaeque per compita concurrentium ſemitarum, leones necent, ſi quantulumcunque ex illis ſumſerint. Propterea leones naturali eas premunt odio, atque ubi facultas lata eſt, morſu quidem abſtinent, ſed dilaceratas exanimant pedum niſibus.* Haec vero Bochartum *Hier.* P. 2, 5, 18 p. 792. Heſychium de culice leonis oculos vulnerante interpretantem reuincunt. NIC.

ἑκὼν μὲν] forſan rectius, ἑκὼν μὲν οὖν ὂν ποιεῖ. Cam. pro μὲν habet μήν. SYLB.

ἀλλὰ φεύγει] Cod. Vind. φάγει.

περιπάσσωσιν] L. et C. περιπάσωσι. Ibidem ſenſus eſt, τὸ τούτου γευσάμενον ἀπόλλ. SYLB.

προσουροῦν] C. πρὸς τὸ οὐρεῖν, parum convenienter. SYLB. Cod. Vind. κακῇ δὲ καὶ προσουροῦν. Inepte hunc locum, ut alios non paucos, interpres in edit. Duval. reddidit. Iam ſi pro mendoſo κακῇ reponas, quod recte ſe habet, vulgatum κακοῖ, et δὲ ex codice recipias, plana fiet haec Ariſtotelis ſententia: *ſed et vel commingens leonem hoc animal, eum laedit.* A. E. LIBER BARO A LOCELLA.

necant] *Hoc animal leonem etiam infeſtat illum commingens.* NIC.

Prae-

Praeter Plinium, Solinum et Heſychium, quorum verba iam attulit Niclas, etiam Aelianus *hiſt. anim.* IV, 18 leontophoni mentionem iniecit: *λεοντοφόνου φαγὼν ὁ λέων ἀποτέθνηκε.* *Leonem ingeſtus leontophonus perimit.* Etſi hodie hoc animal leonibus infeſtum ignoratur, tamen facile intelligitur, neque vermem neque inſectum eſſe, ut recentiorum quidam coniiciunt, ſed animalculum quoddam e quadrupedum ſeu mammalium numero; nam dicitur urinam reddere, quod mammalibus proprium eſt. De cetero legimus etiam relatum; agitari leones multitudine culicum, qui oculis mordicus inſident. De his culicibus loquuti ſunt Strabo lib. XVI. Diodorus Sic. lib. 3 edit. Weſſ. I p. 191. Achilles Tatius et Ammianus Marcellinus lib. 18 cap. 10, ſed errat ſine controverſia Bochartus, qui *λεοντοφόνον* culicem putat, id quod iam monuit eruditiſſimus Niclas. Fuerunt qui legerint ita: *κακοῖ καὶ πρὸς τὸ οὐροῦν τὸν λέοντα τὸ ζῶον*; ſed legendum eſſe omnino *προσουροῦν* docuit iam magnus Geſnerus *hiſt. anim.* lib. I p. 651.

Cap. CLIX.

Λέγεται καὶ τοὺς γῦπας ὑπὸ τῆς τῶν μύρων ὀσμῆς ἀποθνήσκειν, ἐάν τις αὐτοὺς χρίσῃ ἢ δῶ τι μεμυρισμένον φαγεῖν. ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς κανθάρους ὑπὸ τῆς τῶν ῥόδων ὀσμῆς.

Feruntur et vultures ex unguentorum odore exanimari, ſi qui vel ungantur ipſi, vel uncta vorent; et ſcarabeis ex roſarum odore itidem evenire.

Natalis de Comitibvs.

Dicuntur etiam vultures unguentorum odore necari, ſi quis vel illos unxerit, vel quidpiam unctum dederit comedendum; quod ipſum ſcarabaei etiam ex odore roſarum patiuntur.

itidem] *idem dicunt.* Nic.

Vul-

Vultures unguento fugari, immo necari, praeter noſtrum, complures ſunt auctores, qui perhibuerunt. Quorum in numero ſunt: Plinius XI, 53 p. 645. Aelianus *hiſt. an.* III, 7 et IV, 18. Phile p. 9 *οἱ τῷ μύρῳ θνήσκουσι, κανθάρων δίκην.* Clemens Alex. *paedagog.* lib. 2. edit. Colon. anni 1688 p. 178 et edit. Pot. p. 208. Theophraſtus *de odoribus* p. 442. Eutecnii *paraphr. Oppian. Ixeut.* pag. 8. *Geoponic.* XIII, 16 et XIV, 26, ubi iam Niclas hoſce auctores excitavit. Conr. Geſnerus *hiſt. anim.* III p. 752 ex Oppiani libro, qui, ni fallor, nondum editus eſt, haec verba protulit: *Cadaverum foetore gaudent, et tantopere averſantur unguenta, ut ne armenta quidem mortua, quorum carnes unguento illitae fuerint, attingant.* Euſtath. in *Hexaëm.* p. 27: *φασὶ δὲ τὸν γῦπα τὰ ῥόδινα μύρα χρισθέντα ἀποθνήσκειν.*

Necari cantharos ſeu ſcarabaeos roſarum odore, confirmant Clemens Alex. Aelianus, Theophraſtus et Geoponici locis iam laudatis, itemque Anatolius *de antip. et ſymp.* p. 301. in Fabricii *bibl. Gr.* 4. *κάνθαροι θνήσκουσι μύρῳ χρισθέντες.* Sextus Empir. *pyrrhon. hypotyp.* I, 14, 55 p. 16. Euſtath. in *Hexaëm.* p. 31: *οἱ δὲ κάνθαροι ἐὰν ῥοδίνῳ χρισθῶσιν, εὐθὺς ἀποθνήσκουσιν.* Plin. XI, 53: *Vultures unguento qui fugantur, alios appetunt odores; ſcarabaei roſam.* Ad hunc locum Con. Geſnerus *hiſt. avium* p. 752 ita: "Hunc locum a „librariis corruptum apparet. Her„molaus legit: *ſcarabaei roſa*, ſcili„cet *fugantur.* Roſam interpretor „unguentum roſaceum; videtur au„tem *ῥόδον* in ſingulari numero, „ut *roſa* apud Celſum, pro rhodino „accipi, non item in plurali, etſi „quidam ſcribant vultures interire „*τῇ ὀσμῇ τῶν ῥόδων*, ut in Geoponi„cis Ariſtot. et Theophraſtus: *οἱ κάν„θαροι ὑπὸ τῶν ῥόδων ἀναιροῦνται.*" Hactenus Geſnerus, cuius ſententia confirmatur verbis Clementis Alexandrini: *οἱ γῦπες καὶ κάνθαροι ῥοδίνῳ χρισθέντες μύρῳ τελευτᾷν λέγονται.* Sed fabula ipſa ficta et commentitia eſt. Namque multi ſunt ſcarabaei, qui roſis gaudent, ex. gr. Scarabaeus auratus, Scar. faſciatus, Attelabus apiarius, Meloe veſicatorius, qui eſt Cantharis officinarum. Conf. Ioh. Hermanni, profeſſoris Argentoratenſis, quem honoris cauſſa nomino, diſſ. *de roſa*, Argentorati 1762 pag. 23.

Cap. CLX.

Καὶ ἐν Σικελίᾳ δέ φασι καὶ ἐν Ἰταλίᾳ τοὺς γαλεώτας θανάσιμον ἔχειν τὸ δῆγμα, καὶ οὐχ

Et in Sicilia et in Italia, aiunt felium morſum lethalem, nec ut apud nos et levem et imbecillem;

et

ὥσπερ τοὺς παρ' ἡμῖν, ἀσθενὲς καὶ μαλακόν· εἶναι δὲ καὶ μυῶν γένος ἐφιπτάμενον, ὃ ὅταν δάκῃ, ἀποθνήσκειν ποιεῖ.

et muſcarum genus, quod morſu necet, ad quae devolarit.

Natalis de Comitibvs.

Muſtelas in Sicilia et in Italia ferunt morſum habere letiferum; at non ſicuti noſtrates debilem et mollem ac remiſſum. Quibus accedit et illud, quod genus reperitur muſcarum advolantium, quae ubi momorderint interitum pariant.

ποιεῖ] C. infin. ποιεῖν. Sylb.

felium] *ſtellionum.*

muſcarum genus] *et murium genus volucre, quod morſu necet.* Nic.

Γαλεώτης et ἀσκαλαβώτης idem animal denotant, nimirum ſtellionem, quod probatum iam eſt cap. 12 et 67. Huius morſus letales in quibusdam Italiae locis eſſe, noſter etiam tradit *hiſt. anim.* VIII cap. 33 p. 987: τῆς δ' Ἰταλίας ἔν τισι τόποις, καὶ τὰ τῶν ἀσκαλαβωτῶν δήγματα θανάσιμα ἐςι. Sed diſſentit Plinius VIII, 31 p. 457: *eosdem* (ſtelliones dicens) *mortiferi in Graecia morſus, innoxios eſſe in Sicilia.* Nicander in *theriac.* v. 483 commemorat venenatos ſtelliones Thracicos. Neque negari poteſt, eſſe in hoc genere, quibus venenum a natura inditum ſit, etſi de venenatis Italiae ſtellionibus mihi nondum quidquam innotuerit. Μυῶν γένος ἐφιπτάμενον coniectura non aſſequor. Plinius quidem VIII, 58 p. 484 muribus araneis in Italia venenatum eſſe morſum perhibet, ſed hoc animalculum vocatur Graecis μυογάλη ſeu μυγαλῆ. Interpres quidem nobis hic *feles* fecit et *muſcas*, γαλέας legens et μυιῶν, ut ſupra cap. 27.

CAP. CLXI.

Εν δὲ τῇ Μεσοποταμίᾳ τῆς Συρίας φασὶ καὶ ἐν Ιστροῦντι ὀφίδιά τινα γίγνεσθαι, ἃ τοὺς ἐγχωρίους ου δάκνει, τοὺς ξένους δὲ καὶ ἀδικεῖ σφόδρα. Περὶ δὲ τὸν Ευφράτην καὶ τελείως φασὶ τοῦτο γίγνεσθαι. πολλοὺς γὰρ φαίνεσθαι περὶ τὰ χείλη τοῦ ποταμοῦ, καὶ διανέοντας ἐφ᾽ ἑκάτερα· ὥστε τῆς δείλης ἐνταῦθα θεωρουμένους, ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἐπὶ θατέρου μέρους φαίνεσθαι, καὶ τοὺς ἀναπαυομένους τῶν μὲν Σύρων, μὴ δάκνειν, τῶν δὲ Ελλήνων μὴ ἀπέχεσθαι.

In Meſopotamia Syriae, et in Iſtrunte, aiunt ſerpentes quosdam exiguos naſci, qui indigenas non laedant, advenas vero vehementer infeſtent. Circa vero Euphratem fluvium maxime id accidere inquiunt, ubi plurimi circa fluminis litora conſpiciuntur, qui in partem utramque devolvi ſolent, ut cum veſpere citerius litus occupent, illuceſcente luce ultra flumen videantur, ac Syros quidem non laedunt, ſed Graecis minime parcunt.

NATALIS DE COMITIBVS.

In Meſopotamia Syriae regione, et in Iſtronte exigui quidam ſerpentes naſcuntur, qui indigenas non mordent, at in externos magnopere ſaeviunt. Affirmant iſtud ipſum circa Euphratem praeſertim evenire; nam cum multi ſerpentes iuxta ripas fluminis conſpiciantur, et in utramque partem fluvii tranſeant, ubi extiterit, in altera tantum fluminis ripa apparent, ibi Syros dormientes non mordent, Graecis minime parcunt.

ἐν Ιστροῦντι] De loco hoc vehementer ambigitur, quia alibi non occurrit. Plinius VIII, 59 eadem de *Tyrinthe* prodit. Sed et ibi codices ſcripti habent *in Myrinthe.*

the. Harduinus mavult *in Minthe*, qui eſt Peloponneſi mons. Salmaſius ad Solinum p. 325 legit, *in Myunthe.* Holſtenius ad Stephanum p. 324. Plinio duce hic emendat ἐν Τιρύνθι. NIC.

διανέοντας] L. et C. δινεύοντας, itidemque interpres: *qui in partem utramque devolvi ſolent.* Minus apte. SYLB.

διανέοντας] Ergo aquatiles angues ſunt. Nam διανέουσι ἐφ' ἑκάτερα, *in utramque partem tranſnatant.* Perperam interpretes *devolvi* vertunt. Διανέειν vel διανεῖν eſt *transfretare, transnatare.* Heſychius: νεῖν, νήχεσθαι. Inde Latinum *nare.* Ut καλεῖν, *calare*, πιλεῖν, *pilare.* Serpentes et angues manifeſto diſtinxit Plinius, ut *angues* aquarum ſint, *ſerpentes* terrarum. SALMAS. ad Solin. p. 325.

vero Euphratem] *Circa Euphratem vero.*

devolvi] *tranare.*

Syros quidem] *dormientes.* NIC.

De Μεσοποταμία τῆς Συρίας vid. Cellarii geogr. II p. 708. Rem ipſam etiam alii prodiderunt. Plinius lib. VIII, 59 p. 485: *Iam quaedam animalia indigenis innoxia, advenas interimunt; ſicut ſerpentes parvi in Tirynthe, quos terra naſci proditur. Item in Syria angues, circa Euphratis maxime ripas, dormientes Syros non attingunt; aut etiamſi calcati momordere, non ſentiuntur maleficia; aliis cuiuscunque gentis infeſti, avide et cum cruciatu exanimantes, quam ob rem et Syri non necant eos.* Aelianus *hiſt. anim.* IX, 29: *Ad primos ortus huius fluminis* (Euphratis) *quaedam ſerpentes* (τινὲς ὄφεις), *hominibus externis, non item indigenis, inimiciſſimae; atque uſque eo infeſtae, ut eos advenientes morte mulctent.* Apollonius Dyſc. *hiſt. comm.* cap. 12: Περὶ Βαβυλῶνα δὲ, διαβάντι τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, ὀφίδια γίγνεται· καὶ τοὺς μὲν ξένους, τύπτει· τοὺς δ' ἐντοπίους, οὐκ ἀδικεῖ. *Apud Babylonem, Euphrate traiecto, exigui dicuntur eſſe angues, qui peregrinos feriant, ab incolis abſtineant.* Alexand. ab Alex. *dier. genial.* 2 cap. 17: *in Syria angues ne laceſſitos quidem Syros attingere, in peregrinos autem, ictu perniciali iras acuere.* Cauſſa huius rei, modo in cauſſam inquirere liceat rei, quae ipſa non ſatis probata videatur, in eo fortaſſe eſt, quod indigenae animalia noxia penitius norunt, eaque accuratius evitare ſciunt, quam advenae. At longius a vero abeſſe videtur, quod iidem ſubiungunt, nimirum in Latmo, Cariae monte, a ſcorpionibus non laedi hoſpites, indigenas interimi. Conf. Antig. Car. c. 18.

CAP. CLXII.

Εν Θεσσαλίᾳ φασὶ τὸν ἱερὸν καλούμενον ὄφιν πάντας ἀπολλύειν, ὀυ μόνον ἐὰν δάκῃ, ἀλλὰ καὶ ἐὰν θίγῃ. διὸ καὶ ὅταν φανῇ, καὶ τὴν φωνὴν ἀκούσωσι (φαίνεται δὲ σπανίως), φεύγουσι καὶ ὁι ὄφεις καὶ ὁι ἔχεις, καὶ τ' ἄλλα πάντα θηρία. τῷ δὲ μεγέθει ὀυκ ἔςι μέγας, ἀλλὰ μέτριος. Εν Τήνῳ δέ ποτε φασὶν αὐτῇ τῇ πόλει κατὰ Θετταλίαν ἀναιρεθῆναι ὑπὸ γυναικός· γενέσθαι δὲ τὸν θάνατον τοιόνδε· γυναῖκα κύκλον γράψασαν, καὶ τὰ φάρμακα θεῖσαν, ἐισβῆναι ἐις τὸν κύκλον, αὐτὴν καὶ τὸν ὑιὸν, εἶτα μιμεῖσθαι τὴν φωνὴν τοῦ θηρίου· τὸ δὲ ἀντᾴδειν, καὶ προσιέναι. ᾄδοντος δὲ καταδαρθεῖν τὴν γυναῖκα, καὶ ἐγγυτέρω προσιόντος, μᾶλλον, ὥςε μὴ δύνασθαι κρατεῖν τοῦ ὕπνου. τὸν δ' ὑιὸν παρακαθήμενον ἐγείρειν, τύπτοντα,

In Theſſalia ferunt, ſacrum ſerpentem, non ſolum morſu, ſed etiam contactu reliquos omnes perdere. Quocirca cum apparet, aut vox tantum auditur (quod raro contingit) ſerpentes ac viperae, tum reliquae etiam ferae omnes diffugiunt. Magnitudine eſt non perinde vaſta, ſed moderata. Aiunt, in Teno urbe ipſum a muliere e medio ſublatum in hunc modum: primum circulum deſcripſit femina, quem incantationibus habitis una cum filio ingreſſa, ac vocem beſtiae imitata eſt; qua recinente accedenteque, obdormiſcere coepit, magisque iam appropinquante, ſomno abſtinere non potuit. Quocirca filius matrem pulſavit, (ita praecipiente ipſa) minatus, ſi obdormiret, utrique certum imminere interitum, verum

κελευούσης ἐκείνης, καὶ λέγειν ὅτι ἐὰν μὲν καθυπνώσῃ, ἀπολεῖται καὶ αὐτὴ καὶ ἐκεῖνος· ἐὰν δὲ βιάσηται καὶ προσαγάγηται τὸ θηρίον, σωθήσονται. ὡς δὲ προσῆλθεν ὁ ὄφις εἰς τὸν κύκλον, λύσιν εὐθὺς γενέσθαι αὐτοῦ.

rum ſi perimeret, ac beſtiam abducere poſſet, ſalvos fore. Itaque circulum ingreſſus ſerpens ſtatim exanimatus eſt.

NATALIS DE COMITIBVS.

Serpentem ſacrum vocatum in Theſſalia omnes interimere aiunt; neque ſolum ſi momorderit, verum etiam ſi attigerit. Idcirco ubi viſus eſt, vocemque eius audiverunt, (apparet autem perraro) et ſerpentes et viperae diffugiunt, et alia omnia venenata animalia. Magnitudine non eſt magnus, ſed mediocris, quem in Teno aliquando Theſſaliae civitate interfectum eſſe dicunt a quadam muliere, quae caedes ita peracta eſt. Mulier circulum in terra deſcripſit, veneficiisque ibi depoſitis ipſa una cum filio ingreſſa eſt circulum; mox ſerpentis eius vocem imitanti ſerpens reſpondit et acceſſit ad eam. Cum vero ſerpens ſibilaret, mulier fere conſopita eſt; eoque propius etiam accedente, multo magis, ita ut ſomnum vincere non poſſet. Filius aſſidens et percutiens illam excitabat, quod ita fuerat ab ea inſtructus, ac dicebat: quod ſi dormierit erunt ambo ex ea re morituri, ſin autem vim intulerit ſerpenti, ipſumque adduxerit et devicerit, ambo pariter ſervabuntur. Ubi vero ſerpens in circulum pervenit, continuo obiit.

αὐτῇ τῇ πόλει] *αὐτῇ* agnoſcit etiam interpres: *in Teno urbe ipſa.* Sed verius fortaſſe *αὐτὸν*, ſcilicet *τὸν ἱερὸν ὄφιν*. SYLB. Cod. Vindob. Ἐν Τήνῳ δὲ φασί ποτε αὐτῇ πόλει. Ibidem pro *τοιόνδε*, quod mox ſequitur, eſt *τοιοῦτον*.

λύσιν εὐθὺς γενέσθαι αὐτοῦ] Cod. Vindob. *αὖον* pro *λύσιν*, et vocabulo ultimo *αὐτόν*.

λέγειν ὅτι ἐὰν] *λέγειν* poſitum pro participio *λεγούσης*. SYLB.

non perinde vaſta] *non vaſta.*

Aiunt, in Teno] *Teni aiunt in Theſſaliae urbe* —

quem incantationibus] *et pharmaca in eo poſuit: tum in illum una cum* —

obdormiſcere coepit] *coepit femina, magisque iam appropinquante iſta, haec ſomno* —

ſi perimeret] *ſi vinceret et adduceret beſtiam, ſalvos fore.* NIC.

Haec quae legimus de ſerpente *ſacro* dicto magae Theſſalae carminibus exanimato, praebent exemplum incantationis, cuius veſtigia e vetuſtiſſimis libris iam collegit Bochartus *hieroz.* 2 p. 384. Conferenda ſunt etiam quae viri docti annotarunt ad *Pſalm.* LX, 5, 6. Theſſalia rerum magicarum uſu ubique celebris eſt, ut inter auctores conſtat, et probavit Barthius ad Stat. 2 *Theb.* p. 259, qui anus eius gentis vulgo quoque incantatrices fuiſſe, docet ibidem ad lib. 2 p. 710. Quam ob cauſſam Plinius XXX, 1 p. 523 veneficas ſagasque vocat *Theſſalas matres*, nec raro *Theſſalia* et *Theſſalis* pro *maga* accipitur; e. c. Lucan. VI, 451. Conf. Beroaldus ad Apulej. *metamorph.* lib. 2 p. 171. Tenus urbs Theſſaliae a geographis omiſſa eſt, neque nomen mendi ſuſpicione caret. Eſt vero Tenos etiam inſulae nomen, quae aluit ſerpentes terribiles, ut ait Ariſtophanis ſcholiaſtes in *Plutum*, quam ab cauſſam etiam Ophiuſa et Hydruſſa olim dicta. Vid. Bocharti *Phaleg.* I pag. 443. Sed de hac Cycladum inſula hoc loco non eſt cogitandum.

Sicut omnibus fabulis aliquid veri ſaltem ineſſe ſolet, ita nec ſerpentium incantationes omni ratione deſtitui exiſtimo. Mea quidem ſententia primi incantatores uſi ſunt iis rebus, quas ſerpentibus noxias eſſe cognoverant, quaeque eos vel fugant vel obſtupefaciunt vel necant. Huius generis fuerunt ſine dubio *φάρμακα*, quae adhibuiſſe hic legitur maga Theſſala. Pertinet huc etiam quod legitur in Luciani *Philopſeude* de Chaldaeo, qui, ut ſerpentes evocaret,

caret, in agrum mane veniens, ſacra ſeptem nomina ex vetuſto libro legit, θείῳ καὶ δαδὶ καταγνίσας τὸν τόπον, περιελθὼν εἰς τρὶς, *ſulphure ac face luſtrato loco in orbem ter obambulans.* Suffocari vero cuncta animalia acido ſulphuris volatili, pervulgatum eſt. Eandem ob cauſſam gagates quoque dicitur fugare ſerpentes, ἑρπετά; Orpheus *de lapid.* 12 p. 330. Conf. ſupra cap. 125. Ut gemma dracontia e draconis viventis cerebris excidi poſſet, obiiciebantur belluae ſomnifera medicamenta, ſeu gramina medicata ad incitandum ſoporem; ita ſomno obſopito e capite exſecabatur lapis. Plin. 37 cap. 10 p. 790. Solinus cap. 30 p. 41 et Philoſtratus *in vita Apol.* lib. 3 cap. 8 p. 100, qui quidem nihil de pharmacis, ſed eorum loco de incantationibus loquitur: πολλὰ τῆς ἀποῤῥήτου σοφίας ἐπ' αὐτὸν ᾄδουσιν, οἷς ἄγεταί τε, καὶ τὸν αὐχένα ὑποβαλὼν τῆς χειᾶς, ἐπικαθεύδει τοῖς γράμμασι. *Multis magicis eum incantant, quibus demulcetur, cervicemque caverna exerens litteris indormit.* Ergo erant hae incantationes, de quibus Philoſtratus loquitur, ſomnifera medicamenta a Plinio dicta. Atque haec etiam Pſyllorum fuit ars, quam recte declaravit Voſſius *de origine idololatriae* lib. 4 p. 1519: "Nihil aeque veriſimile eſt, ac illud, „Pſyllos, quoniam inter ſerpentes „degerent a primis incunabulis, qua„ſi cum lacte a matribus, quo tutio„res eſſent, remedia quaedam non „adeo vulgaria eſſe edoctos; neque „iſta alienigenis aperuiſſe, partim „ne minus iis eſſent admirationi, „partim etiam ne minus ex illis ca„perent lucri. Ac credibile eſt, nec „alibi remedia fuiſſe tam praeſentia, „quia ubi locorum abundarent ſer„pentes, iisdem praecipue remedia „venenis Deus produxit." Hactenus Voſſius. Atque etiam qui noſtra aetate in Arabia, America et Indiis ſerpentes tractant et incantant, dicuntur uti herba e genere *Ariſtolochiae*, id quod et Forſcål et Iacquin prodiderunt. Conf. Linnei *amoenit. acad.* VI p. 216 et *Syſtema nat.* I p. 348. Huc pertinere etiam credo lignum ſerpentis, de quo verba geographi Nubienſis attulit Bochartus l. c. pag. 387. Horum pharmacorum vapor fuiſſe videtur illud, quod magae Theſſalae ſomnum attuliſſe hic legitur fere letiferum, quem ut averteret, filius aderat. Maga ſerpentem evocatura ſonum eius aut vocem imitata eſt, qua arte et aves et feras advocare ac decipere ſolent venatores. Incantationi obluctari credebatur ſerpens, cum recanebat. Eſt vero *recanere*, ἀντᾴδειν, vel *recantare*, ſi mavis, contrario ſibilo incantationem repellere et retorquere. Serpens recanens credebatur creare periculum mago. Sic cum Theſſalae veneficae ſacer ſerpens occineret, parum abfuit, quin in ſoporem letiferum illa dilaberetur. Hoc lumen affert verbis Plinii XXVIII, 2 p. 446: *non pauci etiam ſerpentes ipſas recanere; et hunc unum illis eſſe intellectum*, caet. Conf. Turnebi *adverſar.* lib. 23 cap. 11 p. m. 469.

Serpens vocatur cognomine *ſacer*, quoniam immanis et horribilis erat, nec facile violari poterat. Ita Virgilio *Aen.* XI, 721 accipiter dicitur *ſacer ales.* Conf. Stephani *theſ. ling. lat.* v. Sacer, et Munckerus ad *mythographos latinos* p. 847.

Ἱερὸν

Ἰςέον ὅτι πολλὰ τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων εὑρίσκεται ἐν οἷς οὐκ ἐκείνη ἐςὶν ἡ ἀρχὴ τοῦ περὶ τῶν θαυμασίων ἀκουσμάτων ἣν τεθείκαμεν, ἀλλ' αὕτη.

Plerique veteres codices, quibus uſus eſt olim Henricus Stephanus *cum hunc libellum ederet, principium ſupra poſitum non agnoſcunt; ſed eius loco habent quae ſequuntur.*

Interprete Io. Nicolao Niclas.

Cap. CLXIII.

Λέγεται περὶ τὰ Τύανα ὕδωρ εἶναι Ορκίου Διὸς * δὲ αὐτὸ ἀσβαμαῖον, οὗν πηγὴ ἀναδίδοται πάνυ ψυχρά. παφλάζει δὲ ὥσπερ οἱ λέβητες. τοῦτο εὐόρκοις μὲν ἡδύ τε καὶ ἵλεων, ἐπιόρκοις δὲ παρὰ πόδας ἡ δίκη. ἀποσκήπτει γὰρ καὶ εἰς ὀφθαλμοὺς καὶ εἰς χεῖρας καὶ εἰς πόδας. ἁλίσκονταί τε ὑδέροις καὶ φθόαις· καὶ οὐδὲ πρόσθεν ἀπελθεῖν δυνατὸν, ἀλλ' αὐτόθι ἔχονται, καὶ ὀλοφύρονται πρὸς τῷ ὕδατι, ὁμολογοῦντες ἃ ἐπιώρκησαν.

Prope Tyana aqua Iovi Horcio ſacra eſſe dicitur, quam Asbamaeam vocant, fonte valde frigido ſcaturiens. Ebullit vero inſtar lebetum. Sancte jurantibus haec ſuavis eſt et propitia; periuri vero poenas dant e veſtigio. Oculos enim et manus et pedes invadit. Aqua intercute et tabe corripiuntur. Neque diſcedere ante poſſunt, ſed ibi tenentur, lamentanturque ad aquam, periuria confitentes.

ὁρκίου

ὁρκίου Διός] Talis quaepiam requiri videtur lectio: ὕδωρ εἶναι ὁρκίου Διός· οἱ δὲ καλοῦσιν αὐτὸν ἀσφαλιαῖον· οὗ πηγὴ ἀναδίδοται. SYLB. Cod. Vind. Διός, καλοῦσι δὲ αὐτὸ ἀσβαμαῖον, οὗ πηγὴ —

οἱ λέβητες] ibidem οἱ deeſt, tum hab. παραπόδας.

ἀπελθεῖν δυνατὸν] concinnius ἀπελθεῖν δύνανται. SYLB.

Λέγεται περὶ τὰ Τύανα] Bene factum, quod haec narratio in *vita Apollonii Tyanenſis* lib. I cap. 6 apud Philoſtratum inventa eſt, cum ſumma ſalute utriusque exemplaris, nam editorum nullus hoc obſervavit. NIC.

Ορκίου Διός] Sic recte hic legitur, et obſecundare amico ſuo (Fabricio, ni fallor), hoc etiam apud Philoſtratum praecipienti, Olearius debebat, ubi nunc male ὕδωρ ὅρκιον Διός legitur. Ορκίου Διός ſtatua apud Pauſaniam ſtat V, 24 p. 441. De eo, qui de iureiurando ſcripſerunt, conferantur, velut Regnerus de Baſſen pag. 23 ſeq. et alii, nam vindex eſt iurisiurandi. NIC.

δὲ αὐτὸ ἀσβαμαῖον] Legendum eſt: καλοῦσι δὲ αὐτὸ Ἀσβαμαῖον. Primum verbum ex Philoſtrato additum eſt. Stephanus ut invenerat: Διός * δὲ αὐτὸ ἀσβαμαῖον. Acutiſſime hic coniecit incomparabilis Sylburgius. Sed mox quae de aqua valent unice, ad Iovem trahens, αὐτὸν ponendo, a ſcopo aberravit. Nam licet ſe Ammiani Marcellini auctoritate tueri poſſet, qui lib. 23, 6 p. 401. Gron. de fonte noſtro haec prodit: *Apud Asbamaei quoque Iovis templum in Cappadocia, ubi ampliſſimus ille Philoſophus Apollonius traditur natus prope oppidum Tyana, ſtagno effluens fons cernitur, qui magnitudine aquarum inflatus ſeſeque reſorbens, nunquam extra margines intumescit;* templum tamen unde Iupiter ſic dictus eſt, ab fonte nomen habet. Recte igitur non apud Philoſtratum modo, ſed etiam hic αὐτὸ legitur, quam ſcripturam Suidas quoque probat: Ἀσβαμαῖον, ὕδωρ οὕτω καλούμενον. In originationem nominis Bochartus *Can.* I cap. 28 p. 590 inquirit. Quod cum Sylburgius in Ἀσφαλιαῖον mutat, labitur aperte. Similem fontem ſupra jam cap. 58 vidimus. Similem Philoſtratus *vita Apoll.* III, 14 p. 103 oſtendit. NIC.

οὗ πηγὴ] Sic Sylburgius iam emendavit certiſſime, et ſic in Philoſtrato legitur. Utrumque locum, quod nunc demum video, Mauſſacus in *Diſſert. crit. de Harpocrat.* p. 400. *Blanc.* iam contulit, et noſtrum ex illo ſanavit. Sed perperam ὃν pro οὗ ibi excuderunt. NIC.

ἀποσκήπται γὰρ] Vid. Olearius ad Philoſtratum p. 7. NIC.

ἐπιώρκησαν] Cod. Vindob. ἐπιορκίσαν.

Tyana, orum, vel Tyana, ae, ut Hieroſolyma, et alia eiusdem farinae. Per *T* et per *Th* ſcribitur. Fuit urbs media inter Ciliciam et Cappadociam ſubiacens Tauro iuxta Cilicias portas. Protulit Apollonium Tyanaeum philoſophum. Φθόη idem morbus, qui ſaepius φθίσις dicitur, quod comprobatur auctoritate Hippocratis VII *aphoriſm.* 78 edit. Riegeri II p. 474.

Cap. CLXIV.

Ἀθήνησί φασι τὸν ἱερὸν τῆς ἐλαίας θαλλὸν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ βλαστῆσαι, καὶ πλείονα γενέσθαι, ταχὺ δὲ αὖ πάλιν συστέλλεσθαι.

Athenis dicunt ſacrum oleae ramum uno die germinare et creſcere, mox vero etiam rurſus decreſcere.

τῆς ἐλαίας θαλλὸν] Quae *ſacra olea* Athenis dicta fuerit ſcholia ad Ariſtoph. *Nub.* v. 1001. docent: αἱ ἱεραὶ ἐλαῖαι τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῇ Ἀκροπόλει Μορίαι ἐκαλοῦντο. Et Euſtathius ad *Od.* α p. 1383 (9, 3 Baſ.) Ἔλεγον οἱ Ἀθηναῖοι — ἀστὴν ἐλαίαν, τὴν ἐξ Ἀθηνῶν. καὶ μάλιστα τὴν ἐξ ἀκροπόλεως, τὴν καὶ ἱεράν. Fuerunt autem duobus in arce locis oleae, de quibus Meurſ. *Cecrop.* c. 22 p. 62 agit, ubi et plura earum nomina invenies. Nic.

Oleae Minervae ſacrae, quae in arce erant, vocabantur et Μορίαι et Ἀσταὶ et Πάγκυφοι. Heſychius: Ἀστὴ ἐλαία, ἡ ἐν ἀκροπόλει, ἡ καλουμένη Πάγκυφος, διὰ χθαμαλότητα. *Olea* Ἀστὴ, *quae in arce*, et πάγκυφος *dicitur*, *quod non multum a terra aſſurgat.* Neſcio an varietas oleae humilis, quae in Cupani H. C. p. 155 *Miſilmeris oliva nana* dicitur, huic fabulae originem dederit.

Cap.

Cap. CLXV.

Τῶν ἐν Αἴτνῃ κρατήρων ἀναῤῥαγέντων καὶ ἀνὰ τὴν γῆν φερομένων ἔνθα καὶ ἔνθα, χειμάῤῥου δίκην, τὸ τῶν εὐσεβῶν γένος ἐτίμησε τὸ δαιμόνιον. περικαταληφθέντων γὰρ ὑπὸ τοῦ ῥεύματος, διὰ τὸ βαστάζειν γέροντας ἐπὶ τῶν ὤμων γονεῖς καὶ σώζειν, πλησίον αὐτῶν γενόμενον τὸ τοῦ πυρὸς ῥεῦμα ἐξεσχίσθη, παρέτρεψέ τε τοῦ φλογμοῦ, τὸ μὲν ἔνθα, τὸ δὲ ἔνθα· καὶ ἐτήρησεν ἀβλαβεῖς ἅμα τοῖς γονεῦσι τοὺς νεανίσκους.

Aetnae crateribus ruptis, terramque velut torrens hinc illinc inundantibus, numen piorum genus honoravit. Deprehenſis enim a flumine, qui ſenes humeris ſuis parentes portarent, eos ſervaturi, igneum flumen illos iam iam oppreſſurum ita ſciſſum eſt, ut ignis huc atque illuc diverteret, iuvenesque una cum parentibus, ſalvos praeſtaret.

Τῶν ἐν Αἴτνῃ] Narrationem de Aetnaei rivi erga pios fratres reverentia, percenſet etiam Pauſanias in *Phoc.* 344, 40. Sylb.

τὸ τῶν εὐσεβῶν γένος] Εὐσεβεῖς Catanaei fratres hos honoris cauſſa dixerunt. Pauſan. 10, 28 p. 867: ἐν Κατάνῃ τοῖς καλουμένοις Εὐσεβέσιν. Idem Strabo lib. 6 p. 412. Alm. affirmat, ubi et nomina illorum extant *Amphinomus* et *Anapias* ſeu *Anapis*. Alii tamen qui rem enarrant eandem, in nominibus variant. Vid. ibi Caſaubonus et Salmaſ. ad Solin. p. 78. *Horum memoriam ita poſteritas munerata eſt, ut ſepulcri locus nominaretur campus piorum.* Haec Solinus cap. 5. Sunt igitur Εὐσεβεῖς, *Pii*, fratrum horum cognomina. Ut *Antoninus Pius.* Plura de his Cluver. *Sic. antiq.* p. 120. Conf. Io. Chr. Wernsdorf. *Excurſ.* VI et VII ad *poet. Lat. minor.* T. IV. Nic.

Excerpta haec ſunt ex Ariſtotelis libro *de mundo* cap. 6. edit. Du-Val. I p. 864, ubi eadem iisdem verbis leguntur. Haec tamen paululum

 diſcre-

diſcrepant: *πλησίον γὰρ αὐτῶν γενόμενος ὁ τοῦ πυρὸς πόταμος ἐξεσχίσθη, παρέτρεψέ τε, τὸ μὲν, ἔνθα· τὸ δ' ἔνθα.* caet. Praeter auctores, quos iam excitavit doctiſſimus Niclas, liceat quoque advocare reliquos, qui eandem hiſtoriam tradiderunt. Valer. Max. lib. 5 cap. 4 extr. 4. Silius Ital. lib. 14. Claudian. *epigr.* 25. Philoſtrat. *vita Apollon.* lib. 5 cap. 17 p. 201. Cornelius Severus in *Aetna*, cuius verba protulit Cluver. in *Sicil.* Martial. *epigr.* VII, 24. Seneca *de benefic.* lib. 3 cap. 17 pag. 306 et lib. 6. Auſonius in *Catinae et Syracuſarum laude* edit. Tollii p. 249. Hyginus in *fabulis* cap. 254 ed. v. Stav. p. 363. Apuleius in libro *de mundo* verſus finem, qui e Graeco Ariſtotelis translatus eſt. Stobaeus edit. Tigur. 1543. fol. p. 415. Ibi adſcriptum eſt Aeliani nomen, culpa haud dubie librariorum, nam in *variis hiſtoriis* hodie deſiderantur. Conf. edit. Iac. Perizonii. Lugduni 1701. 8 p. 974. "Quo „tempore id factum, inquit Cluverus „p. 122, incertum eſt; niſi quod ante Alexandri Magni aetatem factum, „ex oratione perſpiciatur Lycurgi, „quam hic circa dicti regis aetatem „Athenis contra Leocratem habuit. „In hac tamen ille non duos facit „fratres, parentem ac matrem ſuſtollentes, ſed unum dumtaxat, qui „patrem igni eripuerit. Verum enim „vero Lycurgi hic fides potior eſſe „minime debet; quando nec nomen „urbis, apud quam id factum, ſcivit, „atque id *ὡς μυθωδέςερόν τι*, id eſt, „pro re fabuloſa habuit." Hactenus Cluverus. Secundum Hyginum eo tempore factum eſt, *quo Aetna mons primum ardere coepit.* Stobaeus quidem tempus ita deſignat: *πρώτῃ καὶ ὀγδοηκοςῇ Ολυμπιάδι φασὶ τὴν Αἴτνην ῥυῆναι, ὅτε* — caet. *Octogeſima prima Olympiade.* De rivis Aetnaeis diſputavimus iam cap. 38.

Cap. CLXVI.

*Λέγεται τὸν ἀγαλματοποιὸν Φειδίαν κατασκευάζοντα τὴν ἐν ἀκροπόλει Ἀθηνᾶν, * ἐν μεσότητι ταύτης τῆς ἀσπίδος τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον ἐντυπώσασθαι, καὶ συνδῆσαι τῷ ἀγάλματι διά τινος ἀφανοῦς δημιουργίας, ὥςε ἐξ ἀνάγκης, ἔι τις βούλοιτο αὐτὸ περιαιρεῖν, τὸ σύμπαν ἄγαλμα λύειν τε καὶ συγχεῖν.*

Phidiam ſtatuarium narrant, cum in arce Minervam faceret, in medio eius ſcuto ſuam effigiem inſculpſiſſe, illamque occulto artificio cum ſtatua ita coniunxiſſe, ut ſi quis eam vellet inde eximere, fieri hoc nequiret, quin tota ſtatua ſoluta deſtrueretur.

Hic

Hic locus e libro *de mundo* cap. 6 p. 863. E. Du - Vall. huc translatus eſt, ubi *κατασκευαζόμενον* legitur pro *κατασκευάζοντα*, et *ἐν μέσῃ τῇ ταύτης ἀσπίδι* pro *ἐν μεσότητι ταύτης τῆς ἀσπίδος*. Sic Praxitelem ſuam amicam pro Venere finxiſſe; et pro eadem Phrynes meretricis formam pictores expreſſiſſe; in Mercuriis vero Alcibiadem a lapicidis eſſe effictum, Clem. Alex. *cohort. ad gent.* p. 47 non ſine irriſione narrat. Amaſias ſuas pingere aut ſculpere pro Diva Maria Itali dicuntur. Nic.

Fraudis huius plures mentionem fecere. Non ſuam illum modo, ſed Periclis quoque effigiem incluſiſſe, in huius vita auctor eſt Plutarchus, quo cum conſentit Dio Chryſoſtomus *orat.* 12. Cic. lib. 1 *Tuſcul. quaeſt. Phidias ſui ſimilem ſpeciem incluſit in clypeo Minervae, cum inſcribere non liceret.* Arnobius *adverſus gentes* lib. 6 p. 198. Verba ex Ariſtotelis libro de mundo, unde noſter ſua hauſit, ſic latine reddidit Apuleius edit. Elmhorſt. p. 72: *Phidiam illum, quem fictorem probum fuiſſe tradit memoria, vidi ipſe in clypeo Minervae, quae arcibus Athenienſibus praeſidet, oris ſui ſimilitudinem ita colligaſſe, ut ſi quis artificis voluiſſet inde imaginem ſeparare, ſoluta compage, ſimulac totius incolumitas interiret.* Conf. Franc. Iunii *catalogus architect.* p. 159. Simulacrum ipſum ex ebore factum erat, ſed inductum huic aurum, ut tolli poſſet et appendi, quod auctoritate Plutarchi, Thucydidis et Diodori Sic. comprobavit Meurſius *Cecrop.* cap. 15 in *Theſauro antiquit. Graec.* vol. IV p. 929.

Cap. CLXVII.

Φασὶν ὡς [ὁ] ἀνδριὰς ὁ τοῦ Βίτυος ἐν Ἄργει ἀπέκτεινε [τὸν αἴτιον] τοῦ θανάτου τῷ Βίτυϊ, θεωροῦντι ἐμπεσών. ἔοικεν οὖν οὐκ εἰκῇ τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι.

Argis ferunt Bityis ſtatuam in caput eius, qui Bityi cauſſa mortis fuerat, illapſam eum occidiſſe, cum ſpectaculum videret. Haec itaque non temere facta videntur.

ὁ ἀνδριὰς] Incluſa addita ſunt ex libro *de arte poetica*, ubi pro Βίτυος ſcriptum Μίτυος; apud Plutarchum vero in lib. *de ſera numinis vind.* Μιτίου. Ibidem pro *οὖν* et *γίνεσθαι*, legitur *γὰρ* et *γενέσθαι*. Sylb. In cod. Vind. *φασὶν*

ὡς (*ὁ* inter verſus ſupreme adſcriptum eſt) *ἀνδριὰς ὁ τοῦ Βίτυος ἐν Ἄργει ἀπόκτειν.*

θεωροῦντι] *Θέας οὔσης* Plutarch. l. d. p. 553. D. Reliqua apud Ariſtotelem *de arte poet.* cap. 9 ſic leguntur: *ἔοικε γὰρ τὰ τοιαῦτα οὐκ εἰκῆ γενέσθαι.* Nic.

Credidit ſuperſtitioſa vetuſtas, mortuos, ſi de vivis vindictam ſumere vellent, columnam ſepulcro ſuo impoſitam in eos deiicere; cuius opinionis Reiskius commode notavit exemplum ex Dione Chryſ. *or.* 33 p. 340. Adde Callimachi *Epigr.* 7. Anonymum ap. Suidam v. *κυνήγιον*, et ad h. l. J. Toup. *Emendat. in Suid.* T. 2 p. 119. (Haec cel. Wyttenbach ad Plutarch. *de ſera vind. num.* p. 46).

Cap. CLXVIII.

Φασὶ τοὺς κύνας μόνον διώκειν τὰ θηρία πρὸς τὰς κορυφὰς τῶν Μελάνων καλουμένων ὀρῶν, ἀλλ᾽ ἀναστρέφειν, ὅταν ἄχρι τούτων διώκωσιν.

Canes dicunt feras tantum ad cacumina montium, qui nigri appellantur, perſequi, reverti vero, ſi eo usque illas perſecuti ſint.

διώκωσιν] Cod. Vindob. *διώξωσιν*, ſed tamen non nihil correctum.

Hoſce montes nigros coniectura non aſſequor, niſi ſint, qui in Arabia Petraea boream verſus aſſurgunt, quos *μέλανα ὄρη* appellat Ptolemaeus, cuius ex ſententia ſitum eorum indicatum legimus in tabula, quae quarta eſt in Ptolemaei *geographia* edita a Pirkheimero Norimbergae 1524. fol. Conf. Cellarii *geogr.* II. p. 686. Apud Strabonem lib. 14 p. 954 Alm. eſt *ἄκρα Μέλαινα*, promontorium Chii inſulae.

Cap.

Cap. CLXIX.

Εν τῷ Φάσιδι ποταμῷ γεννᾶσθαι ῥάβδον ὀνομαζομένην Λευκόφυλλον, ἣν οἱ ζηλότυποι τῶν ἀνδρῶν δρεπόμενοι, ῥίπτουσι περὶ τὸν παρθένιον θάλαμον, καὶ ἀνόθευτον τηροῦσι τὸν γάμον.

In Phaſide fluvio virgam naſci tradunt, Leucophyllum dictam, quam zelotypi mariti decerpentes circa genialem lectum ſternunt, et nuptias ſervant inviolatas.

τῶν ἀνδρῶν] τῶν abeſt in cod. Vindob.

Plutarchus *de fluviis* p. 1150: Φάσις ποταμός ἐςι τῆς Σκυθίας. — — γεννᾶται δ' ἐν τῷ ποταμῷ ῥάβδος ὀνομαζομένη Λευκόφυλλος· εὑρίσκεται δὲ τοῖς μυςηρίοις τῆς Ἑκάτης περὶ τὸν ὄρθρον, πρὸς πανισμὸν ἔνθεον, αὐτοῦ περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔαρος, ἣν οἱ ζηλότυποι τῶν ἀνδρῶν δρεπόμενοι, ῥίπτουσι περὶ τὸν παρθένιον θάλαμον, καὶ ἀνόθευτον τηροῦσιν τὸν γάμον. *Phaſis eſt fluvius Scythiae — — Naſcitur in eo virga Leucophyllus dicta, quae dum celebrantur Hecates myſteria, invenitur circa diluculum ad divinum Panis dei afflatum, in ipſo veris initio, quam poſtquam hominum zelotypi collegerunt, circa thalamum virginalem iaciunt, ut puras conſervent nuptias.* Nomen plantae apud botanicum neque veterem neque recentiorem inveni. Frutex enim, qui *vitex* ſeu *agnos* vocatur, cuius foliis cubitus ſibi ſternebant matronae in Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, huc non pertinet, quoniam is veneris impetum cohibere, hominesque infoecundos reddere credebatur, teſte Galeno lib. 16 *Simpl.* Conf. Euſtath. ad *Odyſ.* λ. At hoc non eſt in votis maritis zelotypis, qui uxore ſoli frui volunt, quibus potius expetendum erit abrotanum, verum ſi eſt, quod de hac planta canit Aemilius Macer:

Haec etiam venerem pulvino ſubdita multum
Incitat.

Equidem deprecor ſubtiliorem talium diſputationem, cum praeſertim hic non in ipſa natura rerum, ſed in fabulis magicis verſetur auctor.

Cap. CLXX.

Εν δὲ τῷ Τίγριδι γεννᾶσθαί φασι λίθον Μωδῶν κεκλημένον βαρβαρικῶς, τῇ χρόᾳ πάνυ λευκόν· ὃν ἐὰν κατέχῃ τὶς, οὐδὲν ὑπὸ θηρίων ἀδικεῖται.

In Tigride vero lapidem ferunt inveniri, quem barbari Modon nominant, colore admodum albo, quem ſi quis ſecum gerat, illum non laedi ab ulla beſtia.

μωδῶν] In libello Plutarchi *de fluviis* ſcriptum μυνδάν. Sylb. Cod. Vind. Μωδᾶν.

Plutarchus de fluviis p. 1163: Τίγρις ποταμός ἐςὶ τῆς Αρμενίας. — γεννᾶται δ' ἐν αὐτῷ λίθος Μυνδὰν καλούμενος, πάνυ λευκὸς, ὃν ἐὰν κατέχῃ τὶς, οὐδὲν ὑπὸ θηρίων ἀδικεῖται, καθὼς ἱςορεῖ Λέων ὁ Βυζάντιος ἐν γ περὶ ποταμῶν. *Tigris fluvius eſt Armeniae.* — *Naſcitur in ipſo lapis Myndan dictus omnino albus, quem ſi habeat quis, non poſſunt ei ferae beſtiae officere, ut narrat Leo Byzantius tertio de fluminibus.* De lapide quidem nihil eſt, quod poſſim edocere, cum neque μωδῶν, neque μυνδὰν apud alios auctores occurrit. Τὰ θηρία ſaepiſſime ſignificant animalia venenata, potiſſimum ſerpentes, quos etiam hic intelligendos eſſe exiſtimo. Sic θηριακὰ ſunt medicamenta, quibus animalium venenatorum morſus ſanantur; θηριόδηκτος apud Dioſcoridem vel in ſexcentis locis eſt ictus ſerpentis morſu; e. gr. lib. I cap. 135, lib. 3 c. 160. Eadem ratione eleganter Lucas in *actis apoſtol.* 28, 4 viperam, quam ἔχιδναν dixerat, deinde θηρίον appellat. Leo Byzantius, quo auctore utitur Plutarchus, contexuit tempore Philippi, qui pater fuit Alexandri M. libros VIII de rebus veteris Byzantii, quos laudat Suidas.

Cap. CLXXI.

Εν δὲ τῷ Σκαμάνδρῳ γίνεσθαί φασι βοτάνην Σίςρον καλουμένην, παραπλησίαν ἐρεβίνθῳ,

In Scamandro vero plantam naſci, cui nomen Siſtrum, ciceri haud abſimilem, cuius ſemina in ſili-

κόκκους δ' ἔχειν σειομένους· ὅθεν τὴν προσηγορίαν ἔλαβε· ταύτην τοὺς κατέχοντας, μήτε δαιμόνιον, μήτε φαντασίαν ἡντιναοῦν φοβεῖσθαι.

ſiliquis quaſſata ſonant, unde nomen tractum, hanc qui geſtent, neque daemonem neque ſpectrum ullum timere.

σίστρον] Cum dicat ἀπὸ τοῦ σείεσθαι ita appellari, melius fortaſſe σεῖστρον ſcribebatur. Steph. Etymo convenientius σεῖστρον per ει. Sylb. Cod. Vindob. Σεῖστρον ſubobſcure.

παραπλησίαν] Cod. Vindob. παραπλήσιον.

Plutarchus *de fluviis* p. 1155: Σκάμανδρος ποταμός ἐστι τῆς Τρωάδος. — — γεννᾶται δ' ἐν αὐτῷ βοτάνη Σίστρος καλουμένη, παραπλήσιος ἐρεβίνθῳ, κόκκους δὲ ἔχει σειομένους, ὅθεν τὴν προσηγορίαν ἔλαβεν ταύτην. οἱ κατέχοντες οὔτε φαντασίαν, οὔτε θεὸν ὀφθέντα φοβοῦνται· καθὼς ἱστορεῖ Δημόστρατος ἐν β περὶ ποταμῶν. *Scamander Troadis fluvius eſt.* — *Naſcitur in ipſo herba quam Siſtrum nominant, erebintho ſimilis, acinos ſe moventes habens, unde nomen ſortita eſt; hanc qui poſſident, nec phantasmata nec Deorum praeſentias timent, ut docet Democſtratus ſecundo de fluminibus.* Plantam non expiſcor, ſed eſt e genere earum, quas *ſiliquoſas* hodie vocamus, quarum ſemina matura in ſiliquis, quando quaſſantur, crepitare ſolent. De phantaſia conf. Voſſius *de idololatr.* De Demoſtrato vid. Fabricii *bibl. Graeca* vol. 13 p. 138. Quodſi argumento opus eſſet, ad probandum non perſcripta eſſe haec capita ab Ariſtotele, poſſet illud vel inde peti, quod philoſophus daemones credidit nullos. Vide Cudworthi *ſyſtema intellectuale* et ibi Moshemii animadverſionem ad p. 491; itemque Bruckeri *hiſtor. philoſoph.* I p. 831.

Cap. CLXXII.

Περὶ Λιβύην ἄμπελός ἐστιν ἣν καλοῦσι μαινομένην τινὲς, ἣ τῶν καρπῶν τοὺς μὲν πεπαίνει, τοὺς

Circa Libyam vitis eſt, quam inſanam quidam appellant, quae fructuum alios maturat, alios imma-

δ' ὀμφακώδεις ἔχει, τοὺς δ' ἀνθοῦντας καὶ βραχύν τινα χρόνον.

maturos habet, alios florentes et brevi tempore.

De hoc vitis genere (ſeu *varietate*, uti loquuntur hodie botanici) etiam Theophraſtus lib. I *de cauſſis plant.* cap. 22 p. 225: *ἕτερον γένος, τὸ τῶν ἀμπέλων τῶν μαινομένων καλουμένων· αἳ οὐ μόνον βλαστάνουσιν, ἀλλὰ καὶ πέττουσι καὶ ἀνθοῦσι, καὶ βοτρυοῦνται, καὶ οὐ δύνανται τελειοῦν. Vites quoque inſanae vocatae, ſui generis ſunt, quae non ſolum germinant, ſed coquunt et florent et racemantur, ſed percoctionem expedire neſciunt.* Ultima verba praetermiſit interpres, neque ea bene inter ſe cohaerere videntur, quod monuit iam Scaliger in animadverſionibus in iſtos Theophraſti libros, editis Lugduni 1566. fol. p. 80. b. Theophraſtus etiam lib. I cap. II p. 211 eiusdem vitis mentionem iniecit, quamquam in libris noſtris perperam legatur: *ἄμπελος σημαινομένους*, pro: *ἄμπελος ἡ μαινομένη*, quam correctionem docuit iam Scaliger l. d. pag. 43, et recte adhibuit interpres Latinus. Inde ſua hauſit Plinius XVI. cap. 27 p. 20: *Vites quidem et triferae ſunt, quas ob id inſanas vocant; quoniam in iis alia matureſcunt, alia turgeſcunt, alia florent. M. Varro auctor eſt, vitem fuiſſe Smyrnae apud Matroum biferam. Hoc autem evenit perpetuo in Tacapenſi Africae agro, de quo plura alias; ea eſt ſoli fertilitas.* Inſanum igitur dicebatur illud vitis genus, quod ſaepius per annum flores fructusque fert. Sunt vero biferae vel triferae plantae admodum multae in Indiis intra Tropicos, quae interdum etiam extra patriam (ſaltem per aliquod tempus, modo bene curentur) biferae eſſe ſolent. In Samo fuiſſe non ſolum vites, ſed plures etiam arbores, biferas, refert Athenaeus lib. 14 p. 653. Atque Bellonius vitem vidit in Thraciae Callipoli, in Auguſtin. monaſterio, quae adeo ſepties quoquo anno fructum eumque maturum protulit. Vid. *obſervat. itinerar.* lib. 2 cap. 2 p. 79. Plura exempla collegit Phil. Iac. Sachs in *Ampelographia*, Lipſ. 1661. 8 p. 110.

Cap. CLXXIII.

Περὶ τὸ Σίπυλον ὄρος γίνεσθαί φασι λίθον παρόμοιον κυλίνδρῳ, ὃν οἱ εὐσεβεῖς υἱοὶ ὅταν εὕ-

Circa Sipylum montem lapidem naſci perhibent, cylindri forma, quem pii filii, ubi invenerint, in

ρωσιν, ἐν τῷ τεμένει τῆς μητρὸς τῶν θεῶν τιθέασι, καὶ οὐδέποτε χάριν ἀσεβείας ἁμαρτάνουσιν, ἀλλ' ἀεὶ εἰσι φιλοπάτορες.

in fano Matris Deûm ponunt, neque unquam pietatem laedunt, ſed ſemper parentum ſunt amantiſſimi.

ἀεί εἰσι] ἀεὶ deeſt in cod. Vindob.

Sic ἀυτολεξεὶ Plutarchus *de flum.* p. 1153. Extremitas tantum variat: ἀλλὰ φιλοπάτορες ὑπάρχουσιν, καὶ πρὸς τοὺς προσήκοντας συμπαθοῦσιν. ὡς ἱςορεῖ Ἀγαθαρχίδης ὁ Σάμιος ἐν δ' περὶ Λίθων, *ſed parentum ſunt amantiſſimi et cognatis ſuis morigeri ſunt, ut ſcribit Agatharchides Samius lib.* 4 *de lapidibus.* Sipylus mons eſt Lydiae dictus a Sipylo Agenoris et Dioxippae filio, qui poſtquam matrem inſciens occiderat, a furiis vexatus in hunc montem pervenit et prae doloris vehementia ſe ſuſpendit. Lapidis cuiusdam cylindri mentionem fecit etiam Plutarchus in Alpheo: *provenit*, inquiens, *in monte Cronio lapis, quem ab eventu Cylindrum vocant* (Κύλινδρος καλούμενος λίθος ἀπὸ τοῦ συγκυρήματος), *nam quotieſcunque fulgurat aut tonat Iupiter, toties a cacumine prae timore volvitur, ut narrat Dercyllus primo de lapidibus.* Apuleio tanquam crimen opprobrabatur, quod legerat inter caetera maris eiectamenta, neſcio quem calculum teretem; vid. eius apolog. I.

CAP. CLXXIV.

Ἐν ὄρει τῷ Ηὐγέτῳ γίνεσθαι βοτάνην καλουμένην Χαρισίαν, ἣν γυναῖκες ἔρωτος ἀρχομένου τοῖς τραχήλοις περιάπτουσι, καὶ ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν συμπαθέστερον ἐρῶνται.

In monte Taygeto herbam naſci Chariſiam dictam, quam mulierculae primo vere collo alligant, et a viris amantur flagrantiſſime.

Ηψέτῳ] Ταϋγέτῳ. Sic ex Plutarch. *de fluv.* p. 1158 pro Ηψέτῳ priorum editionum reſtitui. Idem plantam χαρίσιον dicit. Nic.

ἔαρος ἀρχομένου] Ita ex eodem pro ἔρωτος ἀρχομένου repoſui. Denique pro ἐρῶνται ibi eſt ἀγαπῶνται, καθὼς ἱϛορεῖ Κλεάνθης ἐν α' περὶ ὀρῶν. Nic. Pro Ἡψέτῳ et pro ἔρωτος, quae tamen ſic etiam in cod. Vind. exſtant, legendum eſſe Ταϋγέτῳ et ἔαρος monuerunt Meurſ. in *Miſcell. Laconic.* tom. 3 *opp.* col. 219 ed. Florent. et Mauſſacus ad Plutarch. *de fluv.* tom. 10 p. 779 ed. Reiskii. L. B. a Locella.

Plutarchus *de fluviis* pag. 1158: *mons Taygetus dictus a Taygete nympha, quae a Iove vitiata et vi doloris ſuperata reſti finivit vitam in cacuminibus montis Amyclei, qui ab ea Taygetus fuit denominatus. Naſcitur in ipſo planta Chariſium dicta, quam mulieres ineunte vere collo appendunt, et vehementius ita a viris amantur, ut auctor eſt Cleanthes primo de montibus.* Fuit vero Taygetus mons Arcadiae, cuius etiam Strabo lib. 8 mentionem fecit. Plantae nomen in libris botanicorum deſideratur.

Cap. CLXXV.

Αἱ ἐν Κρήτῃ αἶγες, ὅταν τοξευθῶσι, ζητοῦσι τὸ δίκταμον τὸ ἐκεῖ φυόμενον. ὅταν γὰρ φάγωσιν, εὐθὺς ἐκβάλλουσι τὰ τοξεύματα.

Cretenſes caprae ſagittis ictae dictamum ibi naſcens quaerunt. Quo enim guſtato, illico ſagittae excidunt.

Vide quae diſputata ſunt cap. 4, ubi eadem de capris leguntur.

Cap.

Cap. CLXXVI.

Αἱ ἐν Κεφαλληνίᾳ αἶγες οὐ πίνουσιν, ὡς ἔοικεν, ὥσπερ καὶ τἄλλα τετράποδα, καθ᾽ ἑκάϛην ἡμέραν· ἀλλὰ πρὸς τὸ πνεῦμα ἀντία τὰ πρόσωπα ποιήσασαι, χάσκουσιν εἰσδεχόμεναι τὰ πνεύματα.

Cephalleniae caprae non ut aliae et alia quadrupedia, bibunt quotidie; ſed vultus ventis obvertentes ore hiante flatus excipiunt.

τὰ πνεύματα] τὰ deeſt in cod. Vindob.

Haec quoque iisdem verbis iam cap. 8 relata atque expoſita ſunt. Iam adſcribamus quoque Valerii Max. verba lib. 1, 8 extr. 18. *Natura in Cephalenia inſula, cum omnia ubique pecora hauſtu aquae quotidie recreentur, in ea pecudes maiore ex parte anni ore aperto ex alto ventos recipientes, ſitim ſuam ſedare inſtituit.*

Cap. CLXXVII.

Φασί, τινὰς ἐν Ἀχαΐᾳ τῶν ἐλάφων, ὅταν ἀποβάλωσι τὰ κέρατα, εἰς τούτους τοὺς τόπους ἔρχεσθαι ἐν οἷς οὐκ ἔϛι ῥᾴδιον εὑρεθῆναι· τοῦτο δὲ ποιεῖν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ᾧ ἀμυνοῦνται, καὶ διὰ τὸ πονεῖν τοὺς τόπους ὅθεν καὶ τὰ κέρατα ἀπέβαλον. πολλαῖς δὲ κισσὸν ἐπιπεφυκότα ἐν τῷ τῶν κεράτων τόπῳ ὁρᾶσθαι.

Quosdam cervos, ubi prima cornua abiecerint, loca petere dicunt ea, ubi non facile inveniantur. Hoc vero facere ideo, quoniam non habeant, quo ſe defendant, et quod loca doleant unde cornua deciderunt. Multos vero conſpici, quibus eo loco, ubi cornua naſci ſolent, hedera ſit adnata.

φασὶ, τινὰς] Cod. Vind. *τινὲς* et paulo poſt *ἀποβάλλωσι.*

διὰ τὸ μὴ ἔχειν] ibid. *μόνον* pro *μὴ*, ſed lineola ſubductum, et ſuperſcriptum eſt *μή.*

ἀμυνοῦνται] ibid. *ἀμύνονται.* ibid. *καὶ* poſt *ὅθεν* abeſt.

Haec omnia iisdem verbis paululum mutatis, iam cap. 5 p. 19.

Cap. CLXXVIII.

Ὄθρυς ὄρος ἐστὶ Θετταλίας, ὃ φέρει ὄφεις τοὺς λεγομένους σῆπας, οἳ οὐκ ἔχουσι μίαν χροιὰν, ἀλλ᾽ ἀεὶ ὁμοιοῦνται τῷ χώρῳ ἐν ᾧ οἰκοῦσι. τινὲς δὲ αὐτῶν ὅμοιον ἔχουσι τὸ χρῶμα τοῖς κόχλοις τῆς γῆς. ἄλλοις δὲ χλοάζουσά ἐστιν ἡ φολίς. ὅσοι δὲ αὐτῶν ἐν ψαμάθοις διατρίβουσι, ταύταις ἐξομοιοῦνται κατὰ τὸ χρῶμα. δάκνοντες δὲ, ἐμποιοῦσι δίψος. ἔστι δὲ αὐτῶν τὸ δῆγμα, οὐ τραχὺ καὶ ἔμπυρον, ἀλλὰ κακόηθες.

Othrys mons eſt Theſſaliae, qui ſerpentes profert, ſepes dictos, quibus non unus eſt color, ſed ſemper loco ſimiles ſunt, ubi degunt. Quidam eorum colorem habent cochleis terreſtribus ſimilem. Aliorum ſquamae ſunt virides. In arenis qui agunt, colores illarum referunt. Mordentes vero ſitim efficiunt. Morſus autem eorum non aſper eſt, aut igneus, ſed malignus.

Ὄθρυς] Scholia ad Nicandri *Theriac.* 145: Ὄθρυς ὄνομα ὄρους Θεσσαλίας, ὅπου ὁ σὴψ νέμεται. πλεονάζει γὰρ ἐκεῖ τὸ θηρίον τοῦτο. Nic.

αὐτῶν ἐν ψαμάθοις] *ἐν* deeſt in cod. Vind.

Seps

Seps nomen a σήπω, putrefacio, habet, nam quidquid momorderit, reſolvitur ſtatim in putredinem. Sic Lucanus 9, 723:

Oſſaque diſſolvens cum corpore tabificus ſeps.

Et Solinus cap. 27 p. 37: *ictus ſepium putredo ſequitur.* (ita Salmaſius, alii aliter legunt). Dioſcorides lib. 2 cap. 70 p. 103, qui ſepem etiam *chalcidicam* vocari auctor eſt, retulit eum ad lacertas, quod etiam fecit Nicander. Quam ob rem ſeps ſeu chalcidica horum auctorum diverſus ſit a ſepe reliquorum, neceſſe eſt, quippe quem Lucanus, Pauſanias, Aetius et multi alii ſerpentem eſſe confirmant. Pauſanias quidem in *Arcad.* cap. 4 p. 605, ubi regem Arcadiae a ſepe ictum periiſſe narrat, ita: *vidi et ipſe aliquando ſerpentem hanc; magnitudine eſt minimae viperae, cineris colore, notis interpuncta variis, capite lato, gracili collo, alvo obeſiore, perbrevi cauda. In ſerpentum genere ſeps et ceraſtes, quo ferme modo gradiuntur cancri, in obliquum repunt.* Idem cap. 16 p. 632 refert, regem iſtum a ſepe occiſum in loco, ubi periit, ſepultum eſſe, quoniam longius cadaver efferre non potuerint. Nimirum propterea, puto, quod cadaver citius in putredinem reſolvebatur. Aetius lib. 13 haec: *Serpens, qui ſeps appellatur, longitudine quidem duorum cubitorum reperitur, ex craſſo autem in tenuem abit; recta vero ac tarde proſerpit. Caput habet latum, os acutum, univerſum autem corpus multis albis notis reſperſum. Ii, qui ab eo percuſſi ſunt, intra tres aut quatuor dies pereunt.* Caeterum ſerpentes veterum vix et ne vix quidem agnoſci poſſe, iam dictitavimus ad cap. 154. Neque enim color quidquam adiuvat, qui maxime variat. *Vulgatum eſt*, inquit Plinius 8 cap. 23 p. 451, *colorem eius plerumque terrae habere ſerpentes, in qua occultentur.* Neque id non comprobarunt recentiores quidam; e. c. Shaw *itinerar.* edit. German. p. 159 et Haſſelquiſt *itinerar.* edit. Germ. p. 367. Φολίδες ſunt ſquamae, quales ſerpentibus tribuit Plinius l. d. Sic et Virgilius 3 Georg. 425:

Eſt etiam ille malus Calabris in ſaltibus anguis,
Squamea convolvens ſublato pectore terga.

Δράκοντος φολίδες leguntur apud Orpheum in *Argon.* 1013. Squamarum numerus, quibus prona corporis pars veſtita eſt, vel maximum confert ad agnoſcendam ſpeciem, ad quem idcirco in Herpetologia recentiores attendere praecipiunt. *Othrys* Theſſaliae mons, quem huiusce generis ſerpentes multos aluiſſe auctor eſt ſcholiaſtes Nicandri, commemoratur a Strabone, Plinio, Virgilio aliisque. Denique de hoc capite conf. cel. I. G. Schneideri *Periculum criticum in anthologiam* pag. 147, qui propterea quod Nicander eadem habet, auctorem noſtri libelli Nicandro recentiorem exiſtimat. Quod argumentum ſi ſatis firmum videatur, de appendice tantum valere poteſt, quae haud dubie recentiori tempore adiecta eſt.

CAP.

Cap. CLXXIX.

Τοῦ περκνοῦ ἔχιος τῇ ἐχίδνῃ συγγινομένου, ἡ ἔχιδνα ἐν τῇ συνουσίᾳ τὴν κεφαλὴν ἀποκόπτει. διὰ τοῦτο καὶ τὰ τέκνα, ὥσπερ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς μετερχόμενα, τὴν γαστέρα τῆς μητρὸς διαῤῥήγνυσιν.

Nigra vipera maſcula cum femella coeunte, haec illi in coitu caput demordet. Qua propter et partus, tanquam patris necem ulciſcens, matris ventrem perrumpit.

ἔχιος] Cod. Vindob. ἔχεως.

ὥσπερ τὸν θάνατον] Sic etiam cod. Vindob. et Sylburg. et Caſaubonus, ſed Duval: εἰς τὸν θάνατον. Pro τὴν γαστέρα habet cod. Vind. τὸν γαστέρα. I. B.

Neque huic fabulae aliquid veri non ſubeſſe ſuſpicor. Etenim inter iſtos piſces, qui cum ſerpentibus inſignem habent affinitatem, ſunt, qui ova vel foetus vivos ventre dehiſcente excludunt, quique ova edita per aliquod tempus intra membranam corpori ſubtus adnatam portant. Horum in numero ſunt Syngnathi atque etiam Silurus aſcita. Conf. Rondeletii *de piſcibus* lib. 8 c. 4 p. 229. Artedi *deſcriptiones piſcium* p. 3. Linnei *ſyſt. nat.* p. 417. Brunnichii *ichthyol. Maſſilien.* p. 9. Pallas *ſpicileg. zoolog. faſcic.* VIII p. 32. Gouan *hiſtor. piſcium* p. 212. I. Hermann *tab. affinitatum animalium* p. 287 et 323. Bloch Naturgeſchichte der Fiſche Teutſchlands I p. 251. Horum piſcium naturam nec veteres ignorarunt. Argumento ſunt verba Ariſtot. *hiſt. anim.* VI, 15. Plin. IX cap. 51. Ael. *hiſt. anim.* lib. 9 cap. 59 et lib. 15 cap. 16. Plutarchus *de garrulitate* p. 508. Quorum verba de hoc argumento collegit atque acutiſſime expoſuit eruditiſſimus Schneider in *excurſu* 2 ad Ael. *hiſt. an.* p. 575. Iam cum ſerpentes ad horum piſcium affinitatem quam proxime accedunt, et ſunt, qui et vivos foetus pariunt, uti vipera et coluber praeſter, veriſimile eſt, etiam horum in numero eſſe, qui ſimili modo excludant foetus, praeſertim cum tot et tam graviſſima veterum teſtimonia obſtant, de re nequaquam incredibili, de hoc, inquam, viperarum partu, quo minus totam de eo enarrationem falſam eſſe putemus. Adeant velim lectores Herodoti lib. 3 cap. 109. Ariſtot. *hiſt. an.* V cap. 29. Horapoll. 2 cap. 59. Antigon. Caryſt. c. 25. Plutarchum *de garrulitate*. Apuleium *apolog.* Nicandri *theriaca* 130. Galeni lib. *de theriaca* ad

ad Piſonem cap. 9. Ael. *hiſt. an.* I, 24 et XV, 16. Plin. X cap. 62. Epiphan. *de gnoſticorum haereſi.* Baſilii *Hexaëm. homil.* 9 Prudentii *harmartig.* I, 588. Philoſtrat. *vita Apoll.* lib. 2 cap. 14 p. 66. Euſtath. in *Hexaëm.* p. 43. Phile *de animal.* 63 p. 97. Iſidorum Peluſ. *epiſt.* 1, 105 p. 27. Chryſoſt. in Matth. 16 *homil.* 58 p. 508. Iſidori *origin.* lib. 12 cap. 4 p. 291, qui Lucani VI, 490 verba a ſe allata non intellexit. Non diffiteor, deeſſe auctorem recentiorem, quo ad probandam ſententiam meam uti poſſim; ſed parum omnino eſt, quod de ſerpentium generatione edocuerunt noſtrates, ita ut facile coniicere poſſimus, multa de hiſce animalibus veteres, quorum in patria iſta frequentiora erant, tradidiſſe, quae nondum explorata atque comprobata ſunt a recentioribus. Quae etſi ita ſunt, tamen palam eſt, veteres ſuam de hac re narrationem multis fabulis abſonis obruiſſe, quas refellere tanti non eſt. Sed non reticenda videtur eorum ſententia, qui fabulae originem in eo quaerunt, quod viperarum catuli intra corpus maternum membranam, qua involuti ſunt, diſrumpunt et vivi prodeunt. Contendunt enim, Plinium reliquosque auctores, Ariſtotelis verbis male intellectis, de matris ventre intellexiſſe, quae philoſophus de membrana foetus continente intellexerat. Huic ſententiae acceſſit vir magnae exiſtimationis Conr. Geſnerus *hiſt. anim.* lib. 5 pag. 74. Nos quidem totam hanc rem iis diiudicandam committimus, quibus viperarum partum acri et intento animo intueri continget. Conf. cel. Schneideri *periculum criticum in Anthologiam* p. 152, qui auctorem huius appendicis ex Nicandro haec transtuliſſe, monet. "Indicium furti, inquit, et veſtigium certiſſimum „Cacus ille reliquit, vocem poeticam „περκνὸς, quae pro nigro ponitur, „docente Foeſio in Oecon. Hippocr. „h. v. Apparet etiam Ariſtotelem „ſubdititium legiſſe in Nicandro „ἀναῤῥήξαντες." Conf. de viperae partu Goth. Voigtii *curioſitates phyſicae.* Lipſ. 1698. 12 p. 119 et Moyſe Charas *expériences ſur la vipére.* 1694. 8.

CAP. CLXXX.

Ἐν τῷ Νείλῳ ποταμῷ γεννᾶσθαι λίθον φασὶ κυάμῳ παρόμοιον· ὃν ἂν κύνες ἴδωσιν, οὐχ ὑλακτοῦσι. συντελεῖ δὲ καὶ τοῖς δαιμονί τινι γενομένοις κατόχοις. ἅμα γὰρ τῷ προστεθῆναι ταῖς ῥισὶν, ἀπέρχεται τὸ δαιμόνιον.

In Nilo flumine lapidem naſci aiunt fabae ſimilem, quem canes ſi viderint, non latrant. Iis quoque ſalutaris eſt, qui a daemone quodam vexantur. Nam ſimul ac naſo appoſitus erit, fugit daemon.

Haec Plutarchus *de fluviis* p. 1157 iiſdem verbis, praeter haec: *ποιεῖ δὲ πρὸς τοὺς δαιμονιζομένους, ἅμα γὰρ προςεθῆναι ταῖς ῥισὶν, ἀπέρχεται τὸ δαιμόνιον.* Habet fere eadem Stobaeus *ſerm.* 98 p. 541 ex Thraſylli Aegyptiacis, cui *λίθος μέλας* dicitur. Lapidis huiusque vis in canes meminit etiam Euſtath. ad *Dionyſ.* v. 226 p. 34, ſed is nihil de daemone. Veteres variis de rebus loquuti ſunt, quibus canes obmuteſcere horumque impetus cohiberi credebant. Conf. Plin. 29 cap. 4 p. 509 et lib. 32, 3 p. 579. Plura collegerunt Conſtantinus Africanus lib. *de incantatione*, Porta *mag. nat.* XV, 11 p. 543. Wecker *de ſecretis* VI, 9 p. 297.

Cap. CLXXXI.

Εν δὲ τῷ Μαιάνδρῳ ποταμῷ τῆς Ασίας λίθον φασὶν σώφρονα καλούμενον κατ᾽ ἀντίφρασιν· ὃν ἐάν τις ἔις τινος ἐμβάλῃ κόλπον, ἐμμανὴς γίνεται, καὶ φονεύει τινὰ τῶν συγγενῶν.

In Maeandro Aſiae flumine lapidem reperiri aiunt, qui a contrario Sophron nuncupatur. Quem ſi quis in ſinum cuiusdam miſerit, furere incipit, et cognatorum quendam occidit.

σώφρονα] ita legendum eſſe pro vulgari *ἄφρονα*, tum ipſa narratio declarat, tum confirmat liber Plutarchi de fluv. Sylb. Videtur legendum eſſe *ἔυφρονα.* alioqui ubi erit *ἀντίφρασις*? Steph. *Σώφρονα* iam reſtituerat Mauſſacus. Conf. Plutarchi liber *de fluviis*, editus a P. I. Mauſſaco. Toloſae 1618. 8 p. 259. Nic. Cod. Vind. *ἄφρονα*, ſed in margine a recentiore manu eſt *ἔμφρονα.*

Etiam haec Plutarchus *de fluviis* p. 1153, ſed hoc cum additamento: *ἐξιλασάμενος δὲ τὴν μητέρα τῶν θεῶν, ἀπαλλάσσεται τοῦ πάθους· καθὼς ἱςορεῖ Δημάρατος ἐν γ περὶ ποταμῶν· μέμνηται δὲ τούτων καὶ Αρχέλαος ἐν α περὶ λίθων. liberatur vero ab hac paſſione placata deorum matre, ut refert Demaratus* 3 *de fluminibus. De his etiam mentionem fecit Archelaus de lapidibus.* Ego vero adſcribo verba, quae quondam exclamavit comes Apuleii *met.* 1: *Nihil hac fabula fabuloſius, nihil iſto mendacio abſurdius.*

Cap.

Cap. CLXXXII.

Ῥῆνος καὶ Ἴςρος οἱ ποταμοὶ ὑπ᾽ ἄρκτῳ ῥέουσιν, ὁ μὲν Γερμανοὺς, ὁ δὲ Παίονας παραμείβων· καὶ θέρους μὲν ναυσίπορον ἔχουσι τὸ ῥεῖθρον, τοῦ δὲ χειμῶνος, παγέντες ὑπὸ κρύους, ἐν πεδίου σχήματι καθιππεύονται.

Rhenus et Iſter fluvii ſub ſeptemtrionibus fluunt. Alter quidem Germanos, alter vero Pannonios tranſit. Aeſtate alvei illorum naves perferunt, hieme vero frigore concreti velut campi perequitantur.

Παίονας] Pannonii Graecis Παννόνιοι et Παίονες, quam formam contra Dionem Caſſium in *Notit. orb. ant.* lib. 2. cap. 8 p. 547 defendit Cellarius. Sed conferantur omnino quae Politus ad Euſtath. in *Il.* 1 p. 75 et p. 263 erudite de hoc nomine diſputat. Nic.

Deſumta haec ſunt e lib. 6 Herodiani p. 244. Lugduni 1624. 8. Μέγιςοι γὰρ δὴ οὗτοι ποταμῶν ὑπ᾽ ἄρκτῳ ῥέουσι, Ῥῆνός τε καὶ Ἴςρος· ὁ μὲν Γερμανοὺς, ὁ δὲ Παίονας παραμείβων. οἱ θέρους μὲν ναυσίπορον ἔχουσι τὸ ῥεῖθρον, διὰ βάθος τε καὶ πλάτος· τοῦ δὲ χειμῶνος, παγέντες ὑπὸ τοῦ κρύους, ἐν πεδίου σχήματι καθιππεύονται· ἀντιτυπὲς δὲ οὕτω καὶ ςεῤῥὸν γίνεται τὸ ποτὲ ῥεῖθρον, ὡς μὴ μόνον ἵππων ὁπλαῖς καὶ ποσὶν ἀνθρώπων ἀντέχειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀρύσασθαι θέλοντας, μὴ κάλπεις ἐπ᾽ αὐτῷ μηδὲ κοῖλα σκεύη φέρειν, πελέκεις δὲ καὶ δικέλλας· ἵν᾽ ἐκκόψαντες, γυμνόν τε σκεύους ἀράμενοι τὸ ὕδωρ, φέρωσιν ὥσπερ λίθον. Φύσις μὲν δὴ τῶν ποταμῶν αὕτη. *Hi maximi amnium ſub ſeptemtrione feruntur, Rhenus ac Danubius; quorum alter Germanos, alter Pannonios praeterfluit; atque aeſtate quidem nevigabiles ſunt, altiſſimo latiſſimoque alveo; per hiemem concreti gelu, camporum in morem perequitantur. Eſt autem adeo alvei ſolida glacies, uti non equorum ungulis tantum, pedibusque virorum ſubſiſtat; ſed qui hauſturi inde ſunt, non tam urnas aut vaſa alia ſecum afferant, quam ſecures ac dolabras, ut caeſam inde aquam ſine vaſe ullo, veluti lapidem, aſportent. Atque haec quidem horum amnium eſt natura.* Neque Germanorum neque Rheni nomen Ariſtoteli caeterisque eius aevi Graecis cognitum fuiſſe, pervulgatum eſt, ſatisque comprobatum a Cluvero in *German. antiq.* Rheni quidem fluvii mentionem qui primus inter veteres fecit, eſt Iulius Caeſ. lib. 4 *de bello Gall.* Iſter idem qui Danubius. Conf. cap. 112. Quare dicitur et Silio et Statio *ſylv.* V, 1, 89 *binominis.* Quae Herodianus de congelatis Germaniae fluviis tradidit, ea

ea mutatam patriae noſtrae faciem declarant. Qua in re conſentiunt Plinius *panegyr.* cap. 12. Statius *ſylvar.* V, 1, 127 et reliqui auctores, quos laudavit Pelloutier *Hiſtoire des Celtes* I p. 120. Tot ſilvis exciſis, tot paludibus exſiccatis caeli qualitas, longo aevi ſitu, non potuit non mutari. Poſſumus vero mutatum caeli ſtatum vel ſic colligere, quod quae regiones olim propter hiemis aſſiduam violentiam, nullam ſtirpem vitis depoſitam cuſtodire potuerint, nunc mitigato iam et intepeſcente priſtino frigore, largiſſimis vindemiis exuberent. Haec non temere edocuit iam Saſerna, rei ruſticae auctor apud Columellam I cap. 1.

Cap. CLXXXIII.

Περὶ τὴν Θούριον πόλιν δύο ποταμοὺς φασὶν εἶναι, Σύβαριν καὶ Κρᾶθιν. ὁ μὲν οὖν Σύβαρις τοὺς πίνοντας ἀπ᾽ αὐτοῦ, πτυρτικοὺς εἶναι ποιεῖ· ὁ δὲ Κρᾶθις, τοὺς ἀνθρώπους ξανθότριχας λουομένους.

Circa Thurium oppidum duo flumina eſſe ferunt, Sybarin et Crathin. Sybaris ex eo bibentes conſternatos reddit, Crathis vero hominum in eo lavantium capillos flavos efficit.

πτυρτικοὺς] Apud Strabonem lib. 6 legitur: *ὁ μὲν οὖν Σύβαρις τοὺς πίνοντας ἵππους ἀπ᾽ αὐτοῦ πταρτικοὺς ποιεῖ.* Ubi quaedam vetera exemplaria habent *πτυρτικούς.* Euſtathius tamen legit *πταρτικούς.* STEPH. et SYLB. Omnino ex Strabone p. 404 *ἵππους* addendum videtur. Opponuntur ſibi *ἵπποι* et *ἄνθρωποι.* Caeterum *πτυρτικοὺς* ibi probat Caſaubonus, et ſic iam editum eſt. NIC.

Θούριον, Thurium, ſeu plurali numero *Θούριοι*, Thurii et Thuriae, Lucanorum urbs, olim etiam Sybaris dicta, de qua vid. Cluveri *Ital. ant.* p. 1263, qui p. 1265 etiam de Crathide et Sybari egit. Horum amnium vim capillos tingendi complures auctores commemorarunt, ſed qui valde inter ſe diſſentiunt. Nos adſcribamus ipſa eorum verba. Strabo lib. 6 p. 404: *ὁ μὲν οὖν Σύβαρις τοὺς πίνοντας ἵππους ἀπ᾽ αὐτοῦ πτυρτικοὺς ποιεῖ. διὸ καὶ τὰς ἀγέλας ἀπείργουσιν ἀπ᾽ αὐτοῦ. ὁ δὲ Κρᾶθις τοὺς ἀνθρώπους ξανθοτριχεῖν καὶ λευκοτριχεῖν ποιεῖ λουομένους· καὶ*

ἄλλα

ἄλλα πολλὰ πάθη ἰᾶται. *Sybaris equos, qui ex eo bibunt, conſternatos reddit; eoque armenta ab eo arcent. Crathis hominum, qui in eo perluuntur, capillos flavos candidosque efficit: praetereaque multis morbis medelam adfert.* Aelianus hiſt. an. lib. 12 cap. 36: *Confluentem candidi coloris efficientem Crathis fluvius emittit. Nam ovillum et bubulum pecus et omnis grex quadrupes, ſicut Theophraſtus ait, ex eo bibens de nigro rufoque albus fit.* Antigonus Car. cap. 149: *Timaeum narrare, Crathin, unum de amnibus Italiae, crines flavos facere.* Scholiaſtes ad Theocriti *idyl.* 5, 15: Νυμφόδωρος δὲ καὶ Θεόφραςος φασὶ, τοῦ Κράθιδος τὸ ὕδωρ ξανθίζειν. Euſtathius ad Dionyſ. v. 373 p. 52: ἱςορεῖται δὲ καὶ ὅτι τῶν μνημονευθέντων ποταμῶν ὁ Σύβαρις μὲν τῶν ἵππων τοὺς πίνοντας ἀπ' αὐτοῦ πταρτικοὺς ποιεῖ. ὁ Κράθις δὲ τοὺς ἐν αὐτῷ λουομένους ξανθοτριχεῖν ποιεῖ καὶ λευκοτριχεῖν. Idem v. 416 p. 59: ἔςι δὲ καὶ Σικελικὸς ποταμὸς Κρᾶθις· καὶ περὶ Σύβαριν δὲ, ὡς προγέγραπται, ἤτοι περὶ τὸ Θούριον, ὃς ξανθίζει τοὺς λουομένους. Plinius lib. 31 cap. 2 p. 548: *Theophraſtus in Thuriis Crathim candorem facere, Sybarim nigritiam bobus ac pecori.* Vibius Sequeſter: *Confinis Sybari, capillos facit auri coloris.* Ovidius *metam.* XV, 315:

> *Crathis, et huic Sybaris noſtris conterminus arvis,*
> *Electro ſimiles faciunt auroque capillos.*

Conf. Euripides in *Troadibus* et Vitruvius lib. 8 cap. 3 p. 257.

CAP. CLXXXIV.

Ἐν δὲ Εὐβοίᾳ δύο ποταμοὺς εἶναι· ὧν ἀφ' οὗ μὲν, τὰ πίνοντα πρόβατα, λευκὰ γίνονται· ὃς ὀνομάζεται Κέρβης· ὁ δὲ, Νηλεὺς, ὃς μέλανα ποιεῖ.

In Euboea duo eſſe flumina, ex quorum altero bibentes oves albae fiunt; huic nomen eſt Cerbes; alteri vero, quod easdem denigrat, Neleus.

Κέρβης] Pro Κέρβης apud Antigonum *mirabilium hiſt.* 84 eſt Κέρων; itidemque apud Plinium: *Eudicus* (forſan rectius *Eudoxus*) *in Heſtiaeotide fontes duos tradit eſſe: Ceronem, ex quo bibentes oves nigras fieri; Nelea, ex quo albas; ex utroque autem varias.* SYLB.

In

In fluviorum nominibus non conſentiunt auctores. Qui noſtro *Cerbes* dicitur, is Antigono cap. 84 et Plinio 31 cap. 2 dicitur *Ceron*. Neque in colore, quem aqua pota efficere dicitur, conſentiunt iſti. Neleum colorem reddere nigrum volunt Antigonus et Plinius, Ceronem vero album. Ita etiam Seneca *quaeſt. natur.* lib. 3 cap. 25: *In Macedonia eſt flumen, ad quod qui facere albas oves volunt, adducunt, — — at ſi illis lana opus fuerit pulla, paratus gratuitus infector eſt; ad Ceronem eundem gregem appellunt.* Conf. Harduini not. et emendat. p. 569; et Politi annotat. ad Euſtath. in *Iliad.* vol. 2 pag. 579. Antigonus quidem memoriae lapſu de mulieribus refert, quae reliqui de ovibus. Sed pluribus fluminibus vim ineſſe referunt veteres, inficiendi potu ovium greges, ita ut intra breve tempus, oves quae fuere nigrae, albam, quae vero albae nigram ferant lanam. Conf. Plin. 2 cap. 103. Ariſt. *hiſt. an.* 12 cap. 3 et lib. 3 cap. 10. Ael. *hiſt. an.* 8 cap. 21 et Conr. Geſneri *hiſt. anim.* p. 879. Quam aquarum vim etſi nullis recentiorum experimentis comprobatam, tamen non dubitavit referre, tanquam rem veram vel ſaltem non improbabilem, Muſſchenbroekius in *Introduct. in philoſoph. natur.* p. 568. Veteres paſtores in potu in primis hoc obſervabant, ne, quando admiſſura fiebat, aqua commutaretur, quoniam aquae mutationem lanam credebant facere variam. Plin. 8 cap. 47. Varro *de re ruſt.* lib. 2 cap. 3. Eodem conſilio in Hiſpania paſtores non tam potum, quam paſtum eundem quotannis obſervant. Hoc confirmat auctor epiſtolae de re pecuaria Hiſpanorum in *Gentleman's Magaz.* 1764 menſ. Maio: *The chief ſhepherd's firſt care is to ſee that each tribe is conducted to the ſame diſtrict it fed in the year before, and where the ſheep were yeaned.* Huius epiſtolae interpretatio germanica reperitur in Clarks Briefen von Spanien. Lemgo 1765. 8. et in Geutebrück von Schafen und Schäfereyen, itemque in Hannöver. Magazin 1765. St. 16.

Cap. CLXXXV.

Παρὰ Λυκόρμᾳ ποταμῷ γεννᾶσθαι βοτάνην λόγχῃ παρόμοιον, συντελοῦσαν πρὸς ἀμβλυωπίας ἄριϛα.

Circa Lycormam fluvium herbam naſci lanceae ſimilem, ad hebetes oculos praeſens remedium.

ἀμβλυάριϛα] Sic vulgo. Forſitan ita legendum fuerit: συντελοῦσαν πρὸς ἀμβλυωπίαν ἄριϛα. Steph.

Λυκόρ-

Λυκόρμα] Vulg. libri habent *Λυκάρμῳ*, et ſequenti verſu *πρὸς ἀμβλυάριςα*. Noſtra lectio deſumpta eſt e libro Plutarchi *de ſluviis*. Sylb. Sic emendaverat iam Mauſſacus. Eodem modo Plutarchus in *Euphrate* p. 1161 de lapide loquitur: *ποιεῖ δὲ ἄριςα πρὸς ἀμβλυωπίαν*. Nic. Cod. Vind. *Λυκάρμῳ* et paulo poſt: *πρὸς ἀμ-*
πι---
βλυπουνᾶσθαι, deinde *ἄριςα*.

Plutarchus *de fluviis* p. 1153: *Λυκόρμας ποταμός ἐςι τῆς Αιτωλίας. — γεννᾶται δ' ἐν ἀυτῷ βοτάνη Σάρισσα λόγχῃ παρόμοιος, ποιοῦσα πρὸς ἀμβλυωπίας ἄριςα.* Ergo planta, de qua noſtro ſermo eſt, vocabatur Sariſſa. Erat vero ſariſſa lancea militaris Macedonica, quae Livio 37 cap. 42 *haſta praelonga*, Curtio lib. 9 *haſta Macedonica*, Polluci I cap. 10 p. 94 *τὸ δόρυ* et Suidae *τὸ δόρυ μακρὸν* dicitur. Deſcripſerunt eam Aelianus *tacticis* lib. 2, Polybius lib. 17 cap. 25 et Nic. Rigaltius in *Lexico graeco-barbaro*. Sed haec veluti in tranſcurſu attigimus, ſiquidem nihil ad plantam declarandam conferunt, niſi quis inde coniicere velit, habere eam folia vel haſtata vel ſagittata.

Cap. CLXXXVI.

Τὴν ἐν Συρακούσαις τῆς Σικελίας πηγὴν Αρέθουσαν, διὰ πενταετηρίδος κινεῖσθαι λέγουσιν.

Arethuſam Siciliae fontem prope Syracuſas quinto quoquo anno moveri affirmant.

διὰ πενταετηρίδος κινεῖσθαι] Seneca *nat. quaeſt.* 3, 26: *Quidam fontes certo tempore purgamenta eiectant; ut Arethuſa in Sicilia, quinta quaque aeſtate per Olympia. — — Ideoque iis diebus, quibus Olympia ſunt, victimarum ſtercus ſecundo traditum flumini illic redundare.* Strabo lib. 7 p. 415 ex aliorum fide refert, *θολοῦσθαι ἀπὸ τῶν ἐν Ολυμπίᾳ βουθυσιῶν*. Igitur *τὸ κινεῖσθαι* ſignatum verbum eſt, et eo ſenſu accipiendum, quo Graeci medici *κινεῖν τὴν κοιλίαν* et Latini *movere alvum vel ventrem* dicunt, h. e. *purgare*. Nic. Cod. Vind. *πενταετηρίδος*.

De fonte Syracuſano omnia dedit Cluverus *Sic. ant.* p. 156. Quam explicationem verbi *κινεῖσθαι* obtulit cel. Niclas, ea comprobatur a Seneca

ca

ca l. d. qui plura exempla eiusmodi purgationis recenſuit. Noſtrates dicunt: die See blühet. Nimirum naſcuntur in fontibus lacubusque, et iis praeſertim, quibus curſus non eſt, multae plantae, uti Confervae, Fontinalis, Lemna aliaeque, quae ſuo tempore moriuntur et putreſcunt, quo facto aqua turbida fit, non ſine odore foedo, ſicut recte ſcripſit Seneca. Sed poſt aliquod tempus plantae emortuae et avulſae vel exſpuuntur in littus, vel in fundo ſubſidunt, unde ſubinde, poſtquam putredine intumuerunt lenioresque factae ſunt, emergunt, atque innatantes huc illuc agitantur, usque dum in littus eiiciantur. Sic eiectis hiſce purgamentis aqua limpida fit. Conf. Wallerii *hydrologia* §. 15 p. 49.

Cap. CLXXXVII.

Εν ὄρει Βερεκυνθίῳ γεννᾶσθαι λίθον καλούμενον μάχαιραν, ὃν ἐὰν εὕρῃ τις, τῶν μυστηρίων τῆς Εκάτης ἐπιτελουμένων, ἐμμανὴς γίνεται, ὡς Εὔδοξός φησιν.

In monte Berecynthio lapidem innaſci Machaeram nomine, quem ſi quis invenerit, is, ut Eudoxus ſcribit, cum Hecates myſteria celebrantur, in furorem vertitur.

Βερεκυνθίῳ] *Βερέκυντος*, *Βερεκύντιος* et ſimilia per *τ* ſcribuntur apud Stephanum Byzantium, Heſychium, Suidam. SYLB.

Plutarchus *de fluviis* p. 1154: *γεννᾶται ἐν αὐτῷ* (*ὄρει Βερεκυνθίῳ*) *λίθος, καλούμενος Μάχαιρα. ἔστι γὰρ σιδήρου παραπλήσιος, ὃν, ἐὰν εὕρῃ τὶς, τῶν μυστηρίων ἐπιτελουμένων τῆς θεᾶς, ἐμμανὴς γίνεται, καθὼς ἱστορεῖ Αγαθαρχίδης ἐν τοῖς Φρυγιακοῖς.* Berecyntus (ſic enim ſcribunt Latini, teſte Servio ad 9 *Aeneid.* 82) mons Phrygiae dictus a Berecyntho primo Cybeles ſacerdote, et a Berecyntho monte dicta eſt mater Deum Berecynthia. Conf. Vib. Sequeſter *de montibus.* Plutarchus, qui Agatharchide Samio auctore uſus eſt, loquitur de myſteriis Cybeles aut matris Deum; noſter autem, qui ſua ab Eudoxo accepit, de myſteriis Hecates loquitur. De ſacris Hecateiis vid. Barth. ad Stat. *Thebaid.* 4, 414 p. 1070.

Cap. CLXXXVIII.

Εν ὄρει δὲ Τμώλῳ γεννᾶσθαι λίθον παρόμοιον κισσήρει, ὃς τετράκις τῆς ἡμέρας ἀλλάσσει τὴν χρόαν· βλέπεσθαι δὲ ὑπὸ παρθένων τῶν μὴ τῷ χρόνῳ φρονήσεως μετεχουσῶν.

In Tmolo monte lapidem reperiri pumici ſimilem, qui colorem quater mutat quotidie; cerni vero a puellis impuberibus.

κισσήρει] Recte cum duplici *σσ*, licet vulgo afferant duo exempla, ut probent poſſe per ſimplex *σ* ſcribi, ex Epigram. nimirum et Theophr. cum quibus coniungenda eſſet Plutarchi auctoritas, niſi probabilius videretur omnibus illis in locis forte reſcribendum eſſe per duplex *σσ*, uti hoc loco apud Ariſtotelem. Recte etiam h. l. *μετεχουσῶν*; Plutarchus non bene habet ſimpliciter *ἐχουσῶν*, nam *φρόνησιν*, non *φρονήσεως* eſſet dicendum. (Mavssacvs ad Plut. *de fluv.* p. 255). Cod. Vind. *κισσῆρι.*

μετεχουσῶν] Vulgo dicunt hodie, *quae nondum ad annos diſcretionis venerunt,* verbo *impuberes.* Nam apud Plutarch. his opponuntur *ἁι ὥραν ἔχουσαι γάμων.* Apud eundem pro *μετεχουσῶν* ſimplex eſt *ἐχουσῶν.* Sed male propter *φρονήσεως.* In caeteris parum aut nihil omnino variatur. Nic.

Plutarchus *de fluviis* p. 1152: *γεννᾶται δὲ ἐν ἀυτῷ λίθος κισήρει παρόμοιος, καὶ σπανίως ἐυρίσκεται· τετράκις γὰρ τῆς ἡμέρας ἀλλάσσει τὴν χρόαν· βλέπεται δὲ ὑπὸ παρθένων τῶν μὴ τῷ χρόνῳ φρονήσεως ἐχουσῶν. ἁι δὲ ὥραν ἔχουσαι γάμων, ἐὰν ὁρῶσιν ἀυτὸν, ὀυδὲν ἀδικοῦνται παρὰ τῶν ὑβρίζειν θελόντων, καθὼς ἱστορεῖ Κλειτοφῶν.* *Naſcitur illic lapis pumici ſimilis, qui infrequentius invenitur, quater enim in die mutat colorem, conſpiciturque ſolum a virginibus, quae propter aetatis imbecillitatem ſapientia praeditae non ſunt. Quodſi quae plenis ſunt nubiles annis, eum conſpexerint, nequicquam laeduntur ab eis a quibus earum pudicitia atten-*

tentatur, *ut auctor eſt Clitophon.* Κίσσηρις in caſu genitivo *κισσήρεως* et Theophraſto etiam *κισσήριδος*, eſt pumex, quod facile probabitur relegenti ea, quae Theophr. *de lapid.* §. 35 ſeq. tradidit. Neque veteres ignorarunt, eſſe hunc lapidem eorum in numero, qui a montibus ignivomis, ignis vi transformati, eructantur. Tmolus eſt mons Lydiae, e quo Pactolus aurifer oritur Montes Lydiae flagrantes commemoravit noſter c. 39.

CAP. CLXXXIX.

Εν Αρτέμιδος Ορθωσίας βωμῷ ταῦρον ἵϛασθαι χρύσειον, ὃς κυνηγῶν εισελθόντων φωνὴν ἐπαφίησιν.

In Orthoſiae Dianae ara taurum ſtare aureum, qui venatoribus ingreſſis vocem emittat.

Ορθωσίας] De hac Meurſ. *Gr. fer.* p. 87. Apud Plutarchum non eſt *ταῦρος*, ſed *κάπρος*, quod verum puto. NIC.

Rem, quae hic modo tangitur, ordine enarravit Plutarch. *de fluv.* p. 1161: *Mons Teuthras dictus a Teuthrante Myſorum rege, qui cum venationis gratia in montem Thraſyllum aſcendiſſet, et immanem aprum percepiſſet, cum ſtipatoribus eum inſecutus eſt; ſed venatores praeveniens aper ſupplex confugit in Dianae Orthoſiae templum, quo cum omnes vi conarentur ingredi, uſus eſt ille humana voce et alte exclamavit: parce, o rex, alumno Deae. Teuthras vero ſublimi vultu ſuſpenſoque corpore animal interfecit. Verum Diana, cum quae geſta erant moleſte ferret, aprum ſuſcitavit, et caſus auctori impetiginem cum furore immiſit, quos morbos cum ille abhorreret, in cacuminibus montium commorabatur prae pudore. Lyſippe autem eius mater, cum ea quae contigerant didiciſſet, ſilvam celeriter petiit, vatem Polyidum id eſt multiſcium Cyrani filium ſecum ducens, a quo curioſe veritatem omnem edocta, ſacrificiis Deae iram placavit et recuperato filio ſana ut erat ante mente praedito, Dianae Orthoſiae altare conſecravit, et aureum aprum curavit faciendum humanam faciem referentem, qui ad hoc aevi a venatoribus abactus, et templum ingredi et vocem emittere videtur.*

tur. Κατεσκεύασεν δὲ καὶ κάπρον χρύσεον, προτομὴν ἀνθρώπου ἠσκημένον· οὗτος μέχρι νῦν διωκόμενος ὑπὸ κυνηγῶν εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν, φωνὴν ἀναδίδωσιν ἰδέσθαι. *Orthoſia* dicta eſt Diana vel ab Orthoſio Arcadiae monte teſte Heſychio, vel παρὰ τὸ ὀρθοῦν, id eſt ab erigendo et ſublevando, quod parturientibus ferat auxilium. Confer. Gyraldi *ſyntag.* 12 *hiſtor. Deorum.*

CAP. CXC.

Εν Αιτωλοῖς φασὶν ὁρᾷν τοὺς ἀσπάλακας ἀμυδρῶς, καὶ οὐδὲ σιτεῖσθαι γῆν, ἀλλ᾽ ἀκρίδας.

In Aetolia talpas tradunt viſu gaudere, ſed hebeti; neque terra veſci, ſed locuſtis.

Aetolia, pars Graeciae inter Acarnanes et Locros, auctore Scylace in Aetolia. Talpas oculos habere nullos, plurimi veteres perſuaſum habuerunt. Conf. Suidas, Heſychius, Oppian. *cyneg.* 2, 613, Cic. *acad.* 4, 25. Seneca *quaeſt. nat.* 3, 16. Iſidorus 12, 3. Virg. 1 *georg.* 183. Quintil. 9, 3. Horapollo lib. 2. n. 63 ed. Hoeſch. Inde tritum ſermone proverbium: τυφλότερος ἀσπάλακος. Ariſtoteles autem et qui illo auctore uſi ſunt, talpae etſi non viſum, tamen oculorum effigiem ineſſe volunt, ſi quis praetentam detrahat membranam. Ariſt. *hiſt. an.* lib. 1 cap. 9 p. 69: Τὰ μὲν οὖν ἄλλα γένη πάντων τῶν ζώων, πλὴν τῶν ὀστρακοδέρμων, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀτελὲς, ἔχει ὀφθαλμούς· τὰ δὲ ζωοτόκα πάντα, πλὴν ἀσπάλακος. τοῦτον δὲ, τρόπον μέν τινα ἔχειν ἂν θείη τις, ὅλως δ᾽ οὐκ ἔχει· ὅλως μὲν γὰρ οὔθ᾽ ὁρᾷ, οὔτ᾽ ἔχει εἰς τὸ φανερὸν δήλους ὀφθαλμούς· ἀφαιρεθέντος δὲ τοῦ δέρματος, ἔχει τήν τε χώραν τῶν ὀμμάτων, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ μέλανα κατὰ τὸν τόπον καὶ τὴν χώραν τὴν φύσει τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπάρχουσαν ἐν τῷ ἐκτὸς, ὡς ἐν τῇ γενέσει πηρουμένων, καὶ ἐπιφερομένου τοῦ δέρματος. *Omnes igitur animantes oculis praeditae fuere, praeter eas, quae teſta opertae ſunt; et ſi quae aliae imperfectae. Quae vero animal pariunt, eae omnes quoque, niſi talpa. Verum hanc quoque aliquo modo habere quis cenſere poſſit; at omnino neutiquam habet. Omnino enim nihil videt. Neque manifeſto apparentes oculi ſunt. Detracta vero pellicula, et oculorum ſpatium invenies, et humorem nigrum, qui ſecundum et locum, et ſpatium eſt a natura ipſis oculis attributus; perinde quaſi inchoatos pellicula extrinſecus occuparit.* Idem lib. 4 cap. 8 p. 474 et

et lib. 2 *de anima.* Plin. XI cap. 37 p. 617. Galenus *de uſu part.* 14, 6, qui et lentem cryſtallinam et corpus vitreum deſcripſit. Viſum etiam animalculo vindicat Simplicius ὑπομν. εἰς τὸ γ περὶ ψυχ. f. 50. ed. Venet. 1537. Recentiores quidem phyſici talparum oculorum rationem prorſus expoſuerunt, e. gr. Zinn in *Comment. ſocietat. ſcient. Gottingenſis* vol. 4 an. 1754 pag. 247. Severinus, Segerus et Borrichius in Blaſii *anatom. animal.* p. 116. Buffon *hiſt. quadrup.* edit. Berolin. V p. 45. *Erreurs populaires* par Brown. I p. 343. Rai *wisdom of God* p. 141. Derham *phyſico-theol.* p. 94. Iac. Thomaſii diſſert. *de viſu talparum* 1659 (Altenburgi 1671). Atque iam Conr. Geſnerus *hiſt. an.* p. 1056: "Mihi „quidem aliquoties inſpicienti talpa„rum ocelli liquido apparuerunt; „prominent enim extra cutim veluti „puncta nigra, magnitudine ſeminis „milii vel papaveris, nervo affixa. „Haec cum digito chartae apprime„rem, nigro humore eam infecerunt. „Quin et eruditus quidam amicus, „in talpa gravida diſſecta foetus ali„quot ſe reperiſſe mihi narravit, „maiusculis capitibus, in quibus iam „etiam oculi apparerent." Haec Geſnerus. Quod vero Ariſtoteles de membrana, qua oculos obtectos eſſe vult, differit, illud inde, credo, philoſopho viſum eſt, quoniam oculi talparum, niſi maxime attentus ſis, non in conſpectum ſatis veniunt, priusquam tota pellis detracta eſt. Ita *Spalax microphthalmus* oculos tam minutos habet, ut Güldenſtedt eos nullo modo animadvertere potuerit, quos tamen Lepechin invenit, poſtquam pellem detraxerat: tunc enim ocelli apparuerunt magnitudine ſeminum papaveris. Conf. *Novi commentarii academ. Petropolitanae.* 1769. vol. 14 p. 409 et pag. 498.

Talpas non terra, ſed radicibus fructibusque plantarum veſci veteres plerique opinati ſunt. Oppianus *cyneget.* lib. 2, 613 talpam ποιοφάγον, herbivorum (quod vocabulum in lexicis deſideratur) vocat, et Iſidorus *orig* 12 cap. 3: *talpa*, inquit, *radices ſubter frugibus comedit.* At falſo. Namque vermibus, lumbricis praeſertim atque ranis vivunt haec animalia ſubterranea. Quam ob cauſſam operam et impenſam perdunt, qui ea radicibus venenatis vel nucibus aliisque plantarum partibus, quibus venena immiſcuerunt, necare conantur.

Cap.

Cap. CXCI.

Τοὺς ἐλέφαντάς φασι κύειν ἔτη δύο· οἱ δὲ, μῆνας ὀκτωκαίδεκα· ἐν δὲ τῇ ἐκτέξει δυστοκεῖν.

Elephantos dicunt ventrem biennio perferre, ſecundum alios menſibus duodeviginti; partum vero eſſe difficillimum.

Ariſtot. *hiſt. an.* 6 cap. 27 p. 765: ὅταν δὲ ὀχευθῇ ἡ θήλεια, φέρει ἐν γαστρὶ, ὡς μὲν τινές φασιν, ἐνιαυτὸν καὶ ἓξ μῆνας· ὡς δ' ἕτεροι, τρία ἔτη. τοῦ δὲ μὴ ὁμολογεῖσθαι τὸν χρόνον, αἴτιον τὸ μὴ θεωρεῖσθαι τὴν ὀχείαν. *A coitu femina gerit uterum, ut aiunt quidam, ſeſquiannum; ut alii, annos tres. Cauſſa quam ob rem incertum hoc ſit, quod non pateat coitus.* Idem lib. 5 cap. 13 p. 566: κύει δὲ ἔτη δύο. Et lib. 4 de generatione cap. 10: διετὴς γὰρ ἐστιν ἡ κύησις διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους. *Biennio geſtatur uterus propter exuperantiam magnitudinis.* Aelianus *hiſt. an.* 4 cap. 31: κύειν δὲ πυνθάνομαι δύο ἐτῶν τὸν ἐλέφαντα. οἱ δὲ, οὐ τοσοῦτον χρόνον, ἀλλὰ ὀκτωκαίδεκα μηνῶν ὁμολογοῦσιν. *Biennium gerere uterum audio; ſed alii non tam diu, ſed ſeſquiannum tantum ventrem ferre aiunt.* Strabo lib. 15 p. 1031: κυοῦσι δὲ τοὺς μὲν πλείστους ὀκτωκαίδεκα μῆνας, ἐλαχίστους δ' ἑκκαίδεκα. *Edunt partum cum tardiſſime, menſe a conceptu decimo octavo, cum celerrime, ſub ſextum ac decimum.* Ita et Diodorus Sic. et Arrianus in *Indicis.* Plin. 8, 10 p. 440: *Decem annis geſtare in utero vulgus exiſtimat; Ariſtoteles biennio.* Haec quoque Solinus, Iſidorus et alii. Neque noſtro tempore quidquam certi hac de re innotuit, etſi plurimi etiam nunc ferendi uteri tempus biennium putent. Recte Ariſtoteles loco, quem primum laudavimus, cauſſam cur tempus ignoretur, edocuit; coeunt enim haec animalia nunquam niſi in abdito. Conf. Buffon *hiſt. quadr.* vol. 8 p. 135 et 235 edit. Berolin. et Schrebers Säugthiere 2 p. 247. Sed nuperrime certiora de elephantorum coitu dedit ill. Michaelis *Biblioth. orient.* tom. XX p. 145 et tom. XXI n. 317.

Cap. CXCII.

Τημάρατον Τιμαίου τοῦ Λοκροῦ ἀκουστὴν νοσήσαντα, ἄφωνόν φασιν ἐπὶ δέκα γενέσθαι ἡμέρας· ἐν δὲ τῇ ἑνδεκάτῃ ἀνανήψας βραδέως ἐκ τῆς παρακοπῆς, ἔφησεν ἐκεῖνον αὐτῷ ἥδιστα τὸν χρόνον βεβιῶσθαι.

Temaratus Timaei Locrenſis auditor aegrotans, decem dies mutus fuiſſe dicitur; undecimo vero, cum ſenſim ex delirio ſe recollegiſſet, illo ſe tempore longe ſuaviſſime vixiſſe affirmavit.

Τημάρατον] Rectius fortaſſe Δημάρατον. Non multum abſimilis hiſtoria eſt in Problematis de Maraco Syracuſano (Ariſtot. *problem.* edit. L. Septalii p. 346.); item ſupra cap. 30. de Abydeno quodam. Sylb. In Cod. Vind. Δημάρατον, ſed prima littera atramento adſcripta eſt a recentiore manu; nam initiales quae minio pingi debebant, fere per totum codicem initio capitulorum deſunt. I. B.

Conf. quae iam allata ſunt ad cap. 30. De Timaeo Locrenſi vid. Fabricii *bibl. graeca* 2 p. 21 et Bruckeri *hiſtor. philoſ.* I p. 1127. Demarati nomen fuit compluribus, quos recenſet Fabricius in indice *bibl. graecae.* De Demarato, Ariſtotelis nepote et auditore Theophraſti, conf. Bruckeri *hiſt. phil.* I p. 793.

Cap. CXCIII.

Ἐν Τήνῳ τῇ νήσῳ φασὶν εἶναι φιάλιον σύγκραμα ἔχον, ἐξ οὗ πῦρ ἀνάπτουσι [πάνυ] ῥᾳδίως.

In Teno inſula parvam eſſe phialam tradunt cum mixtione, ex qua ignis facile accendatur.

Ἐν

Εν Τήνῳ] Τήνῳ et σύγκραμα pro vulg. Τήλῳ et σύγκριμα, repoſita ſunt e Stephano Byzantio; e quo etiam inſertum eſt ſequens incluſum πάνυ. Citat idem ibidem aliud eiusdem inſulae miraculum ex Athenaei lib. 2. Sylb. πάνυ etiam a cod. Vind. deeſt.

ῥαδίως] Cod. Vindob. poſt hoc verbum habet eodem verſu: πὲρ τῶν ἐκ γῆς ἀναφυομένων πυρῶν. Deinde continuatur: Καὶ ἐν Βιθυνία —

Haec e noſtro libro repetiit Stephanus Byzant. p. 653. Αριστοτέλης ἐν τῷ περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων φησὶν, ὅτι ἐν τῇ νήσῳ φασὶ φιάλων σύγκραμα εἶναι, ἐξ οὗ πῦρ ἀνάπτουσι πάνυ ῥᾳδίως. Hic pro φιάλων legendum eſſe φιάλιον ſatis apparet, quae lectio quoque confirmatur ab Euſtathio ad Dionyſ. 529 pag. 76, ubi haec: καὶ φιάλιον δὲ λέγεται ποτὲ ἐν αὐτῇ ἀνακεῖσθαι, σύγκραμα ἔχον, ἐξ οὗ πάνυ ῥᾳδίως πῦρ ἀνήπτετο. Ioh. Hartungus, Nicolaus Lloydius atque etiam Bochartus *Chanaan* lib. I cap. 14 p. 444 exiſtimarunt, verba a Stephano allata non inveniri apud Ariſtotelem noſtrum. Sed reperit ea Henr. Stephanus in libris manuſcriptis, quibus uſus eſt. Quam ob rem Holſtenius ad Stephan. Byz. p. 322, *patet*, inquit, *ex hoc Stephani Byz. loco, fragmentum hoc revera Ariſtotelis eſſe, nec errare libros ſcriptos, in quibus illud philoſopho tribuitur.* Qua de viri eruditiſſ. ſententia iudicent critici. Tenus inſula, quam Stephanus inter Cyclades, alii inter Sporades numerant, iacebat in Aegaeo pelago. Quodnam vero fuerit illud σύγκραμα, unde ignis facile accendebatur, coniectura non aſſequor, etſi non valde abeſſe videatur a natura pyrophori, vel ſaltem earum rerum, quae longo ſitu, nec motae diu loco, corrumpuntur, tandemque flammam concipiunt. De quibus experimenta nuper fecerunt viri docti Petropoli, quae leguntur in *Commentariis acad. Petropolit.* et in Pallaſii Nordiſchen Beyträgen.

Cap. CXCIV.

Καὶ ἐν Βιθυνίᾳ δὲ τῆς Θρᾴκης ἐν τοῖς μετάλλοις γίνεται ὁ κα-

Et in Bithynia Thraciae in metallis lapis invenitur, qui ſpinus

λούμενος σπῖνος, ἐξ οὗ φασι πῦρ ἀνάπτεσθαι.

nus dicitur, quo ignem excitari perhibent.

Βιθυνίᾳ] Verius fortaſſe Σιθωνίᾳ, ex Stephano Byz. SYLB.

Videſis quae diſputavimus ad cap. 41 et 125. Σιθωνία, quod nomen ſubſtituere vult Sylburgius, fuit pars Thraciae, cuius mentionem fecit Stephanus Byz. Bithynia vero fuit regio ad Pontum, Thracum ſua terra egreſſorum quondam ſedes.

PRAE-

PRAEFATIO
NATALIS DE COMITIBVS.

CLARISSIMO ET AMPLISSIMO PATRICIO VENETO

HIERONYMO FERRO,

ORATORI DIGNISSIMO APVD TVRCHARVM IMPERATOREM

PRO

SENATV VENETO PHILOSOPHOQVE GRAVISSIMO.

NATALIS DE COMITIBVS S.

Cum multa admirabilia ſint ab optimo rerum omnium opifice Deo Naturaque conſtituta doctiſſ. et ſumme naturae inveſtigator Hieronyme; tum nihil homine divinius aut praeclarius factum eſſe cenſeo, cui ratiocinandi et intelligendi Dei et naturae opificium conceſſum eſt. Admirabilis quidam eſt ordo, qui in caeleſtibus corporibus, et in motibus planetarum, conſpicitur; quippe cum alia ſidera caelo infixa ſint, et ſuapte natura immobilia; alia differenti quadam ratione a caeteris moveantur, et nunc ſublimiora ſint, nunc terris viciniora. Sed hanc tamen ita admirabilem ſtellarum diſtinctionem inanem fere eſſe contenderim, cum et alia ratione illae agere poſſent, niſi praeter ornatum tantae varietatis cognitioni inſpectantium aliquid afferrent etiam voluptatis, et niſi inordinatus ille ordo intelligeretur. hinc quidem intelligens quis et illam naturam divinam, et ingenium ſuum divinum quiddam habere non ſentiat. Multa ſunt in terris hominibus ad conſiderandum tradita (ut caelum et ea quae fiunt in ſublimi praetermittam), quae prorſus a divina natura minime ſeiuncta eſſe putanda ſunt, quae ſi diligentius inſpiciamus, admirabilem Dei, et eius voluntati obtemperantis naturae potentiam cognoſcemus. Nam quod pulegium per ſolſtitium hibernum floreſcat a radicibus convulſum, et trabibus iam diu ſuſpenſum; quod lapi-

des quidam aqua irrigati ardeant, quod magnes attrahat ferrum, et idem allii ſucco perunctus vim illam amittat attrahendi, quis ut rem parvi ponderis neglexerit? Sunt iſta quidem admirabilia, quorum ignorantur cauſſae, at res tamen ita fieri conſtat. Haec res efficit ut Plinii aliorumque, qui res naturae admirabiles ſcripſerunt, autoritas mihi non videatur reiicienda, quod faciunt nonnulli, pro ſuis facultatibus ingenii caeterorum intelligentiam metientes. Huiusce meae ſententiae aſſenſorem habeo et aſtipulatorem omnium philoſophorum principem Ariſt. qui, cum rerum naturalium cauſſas multis libris explicaverit, haec poſtea, quae fieri conſtaret, quorum nullae invenirentur cauſſae, breviter complexus eſt. Deſcribit enim illa in hoc libro, quae humani ingenii facultates et intelligentiam ſuperant, quorum cauſſas cum invenire non poſſimus, illud tantum ſupereſt, ut miremur: unde et libri deprompta eſt inſcriptio. Exiſtimo ſane res huiusmodi ab optimo Deo idcirco fuiſſe factas, ut cum defeſſi fuerimus diuturna rerum naturalium inveſtigatione, atque in haec inciderimus, quaſi quodam naturae ludicro recreemur; ſiquidem repente incidens aliqua admiratio omnem animarum laborem ex diuturna contemplatione contractum ſublevat et diſſolvit. Illud praeterea commodum ex his rebus percipimus, quod cum fieri aliqua videmus, quorum cauſſas ignoramus, noſtri cognoſcimus ingenii imbecillitatem, et immenſam ſummi opificis Dei potentiam. His ergo rationibus commotus ſum, ut Ariſt. libellum de rebus auditu admirabilibus in Latinum, apertius quam caeteri antea fecerint arbitror, verterem; quo nonnullorum animos eius lectio recrearet, et aliorum contra audacia reprimeretur. Cum vero cuius nomini dicaretur rectius, conſiderarem, nemo mihi te uno dignior, vel rerum naturalium peritior occurrebat, vel cuius cauſſa omnia potius deberem, quam tua. Nam cum beneficiorum tuorum in me magnitudinem conſidero Sapientiſſ. Hieronyme, me tibi tantum debere ſentio, quantum perſolvere poſſe nunquam certo ſcio. Cum vero liberalitatem erga me tuam animadverto, et eam hactenus a me fuiſſe ſilentio praetermiſſam, mihi in mentem venit, vereor ne omnium hominum iudicio qui illa acceperim beneficia, indignus fuiſſe videar. Quid enim dici poteſt indignius, quam neque gratiarum quidem actionem ab eo te reportaſſe, in quem ſingulare beneficium contuleris? verum id certa quadam ratione factitatum a me fuiſſe gaudeo, quia per aptiorem hanc opportunitatem ſummam meam in te obſervantiam, amplit. tuae primum, deinde caeteris omnibus apertius demonſtrarem. Mitto igitur ad te ſapientiſſ. Hieronyme de rebus auditu admirabilibus libellum, quem tibi pro admirabili ingenii tui praeſtantia iam diu deberi ſentio, quem tanquam pignus quoddam et inditium ſingularis mei in te amoris, donec aliquid maius ſeſe offerat, perbenigne complectere. Vale.

INTER-

INTERPRETATIO
DOMINICI MONTESAVRI.

MAGNIFICO ET GENEROSO EQVITI
DOMINICO MAVROCENO
DOMINICVS MONTESAVRVS
BENE AGERE.

Cum ſuperioribus annis, magnifice ac excellentiſſime Dominice, Ariſtotelis commentariolus de Mirandis auditionibus ad noſtras manus perveniſſet, eum ego ipſum, ne quod tempus dabatur propter deſidiam in otio viverem, interpretari conatus ſum. Librum quidem credimus Ariſtotelis eſſe, ut quidam Nicandri expoſitor in Theriaca aſſerere videtur, nec non et Stephanus libro de Urbibus: quod etiam ex Galeni ſexto de Locis affectis facillime colligitur. Itaque cum Veronae optimus Praetor ageres, inque ea Republica gubernanda dies et noctes excubares, et vigilares: ego qui tamen ſcirem magnificentiam tuam inter tot, tantaque negotia, Philoſophorum volumina quam libentiſſime lectitare, commentariolum hunc in lucem ſub tuo lumine exire volui: non enim ſolum in utraque lingua, ſed in omni Philoſophorum ſecta verſatus es. Hunc igitur, qualiscunque ſit, hilari fronte ſuſcipe; quod ut facias eo libentius oro, atque obſecro quo magis acerrimo, divinoque tuo iudicio, quemadmodum aliis omnibus in rebus, ita in hoc omnes facile acquieturos certe ſcio. Vale. Veronae.

ARISTOTELIS
DE
ADMIRANDIS AVDITIONIBVS COMMENTARIOLVS,
DOMINICO MONTESAVRO VERONENSI INTERPRETE.

1. Paeoniae mons eſt, Heſaenus nomine, Paeoniam a Media dividens, in quo fama eſt, quoddam animal reperiri, Bolinthum nuncupatum, tametſi a Paeonibus Monapios appelletur. Univerſa huius forma bovi ſimilis eſt: ſed eundem magnitudine, ac robore, iubaque pariter excellit. a cervice enim (quemadmodum equus) iubam valde prolixam, nec non a vertice usque ad oculos ipſam demiſſam habet, nec (veluti boves) cornibus armatum eſt, ſed adverſa ipſius cornua inter ſe ſunt, et mucronata ad inferiorem ſitum iuxta auriculas vergunt, amplitudine non multo arctiore, quam ut ſingula ſemiſeſtarium capiant. nigritia proba refulgent, veluti ſi decorticata, expolitaque ſint. Cum autem id animal excoriatum fuerit, eius tergus diſtentum locum octo accubantium occupat. Quum vero percuſſum eſt, fugam properat: et niſi defatigatum nunquam conſiſtit. Caro eius grati ſaporis eſt. Calcitrans ac proluviem alvi vel ad quatuor paſſus proiiciens repugnat, quo praeliandi modo id ſaepe cum facilitate maxima utitur: et ita adurit, ut pili inſectantium canum abſumantur: ſi quidem concitetur, ſtercore comburit: (ut inquiunt) ſi vero non irritetur, nequaquam adurit. Tempore autem pariendi ad locum, in quo pariat, quamplurima ſui generis animalia adventant, quae omnia cum ſimul congregata ſint, maxime parturit, in circuituque ſtercorat. largam enim quendam eius excrementi copiam haec belua eiicit.

2. Qui in Arabia degunt, camelos proditur ſuas matres non ſupervenire: quin immo, ſi quis cogat, ipſi non patiuntur. Etenim, cum

cum aliquando admiſſarius non haberetur, curator pullum matri opertae admiſit: qui dum coiret, delapſo operimento matrem agnovit: et quamvis coitum abſolverit, camelarium illum paulo poſt morſu defixo interemit.

3. Ferunt cuculos, qui Helicem incolunt, pariendi tempore non nidificare, ſed in palumbium, aut turturum nido parere: neque incubare, nec excludere, neque nutrire, ſed cum pullus genitus, ac educatus ab aliena ave fuerit, conſortes, cum quibus hic vitam degit, e paterno nido eiicere. Praeſtat autem (ut videtur) pullus cuculi magnitudine, pulchritudineque, qua de re facile pullos ceteros longe antecellit. Hoc vero et palumbes adeo laetari autumant, ut et ipſi una cum illo proprios pullos e nido explodant.

4. Caprae Cretenſes, cum aliquando ſagitta transfixae ſunt, (ut vulgo fertur) dictamnum illius inſulae proprium quaeritant, dictamnoque devorato confeſtim telum eiiciunt.

5. In Achaia cervae nonnullae, ut dicitur, eo in loco degunt, quo ſua demiſerunt cornua, ut caveant ne facile inermes reperiantur. quod ea de cauſa faciunt, quum inſtrumentum, quo repugnare poſſunt, cum res exigit, non habent. et locum, quo cornua demiſerunt, a nemine adhuc fertur compertum eſſe. Plurimae quoque viſae ſunt etiam cervae, quae cornibus enatam hederam gerunt.

6. In Armenia venenum quoddam naſci aiunt, quod Pardalianches ab angore dictum eſt. Hoc igitur venatores victimam aſpergunt, ac recedunt, cum ab ipſis Panthera conſpicata fuerit. ea vero poſtquam id tetigerit, de more ſtercus hominis quaerit. quocirca venatores ſtercus in vaſe reponunt, ac ex aliqua arbore vas ſuſpendunt. fera itaque inſiliens ibidem, et ad extremam defatigationem perveniens, ab ipſis ſuperatur, illorumque praeda efficitur.

7. In Aegypto autem trochilum ad os crocodili advolare aſſerunt, dentesque ipſius depurgare, carnis excreſcentiam roſtro ex ipſis dentibus extrahendo. ipſe vero non ſolum trochilo minime nocet, ſed mirum in modum ea re delectatur.

8. In Cephalenia affirmant aliqui capras quotidie (veluti quadrupeda reliqua) nullo pacto bibere, ſed rictu flatui oppoſito aſtare, ac ore aperto aera ſuſcipere.

9. In Syria inter equos ſylveſtres unum armento praeeſſe inquiunt. cum vero aliquis caeteris iunior foeminam ſupervenerit, ducem iraſci, ac illum tamdiu inſectari, quousque deprehenderit. et cum ſe inflexerit, ore ex poſterioribus poplitibus genitale evellere.

10. Teſtudines cum viperam ederint, mox cunillam devorare autumant: quam ſi celeriter non invenerint, interire. Et ruricolas quam plurimos huius rei veritatem experientia comprobare, qui cum aſpexiſſent ipſas ita agere, ab una cunillam evulſere: quo facto eos paulo poſt ipſam defunctam vidiſſe.

11. Genitale viverrae non naturae ſimilis cum caeterorum animalium genitalibus eſſe dicitur, ſed utcumque diſponatur, tempore perpetuo ſolidum, veluti os extat. Proditur vero idem genitale praeſtantiſſimum medicamentum urinae ſtillationibus eſſe, et per ramenta ex vino dari.

12. Picum Martium aviculam, et reſupinum, et pronum ſtellionum more per arborem ſcandere aſſerunt. Depaſcere autem vermes ex arboribus dicitur, ac arbores, cum coſſos quaerit, tam vehementer in profundo defodere, ut ipſas ſternat.

13. Plataleas aves conchas quae in fluminibus extant, effodientes devorare fama eſt: deinde cum copiam earum abſorbuerint, evomere: poſtremo carnem quidem concharum edere, teſtas vero earum minime tangere.

14. Arcadiae mons eſt Cyllene nomine, in quo merulas pullos albos parere aiunt, nec usquam aliubi naſci: ac diverſas voces emittere, et noctu adverſus Lunam incedere. Si quis autem interdiu ipſas capere tentaverit, maxima cum difficultate eas venari poterit.

15. Anthinon quidem quaſi iucundum ſuaveque vinum a nonnullis appellatum, circa Melum, Gnidumque oppida naſci, ac gratam olentiam exſpirare: Oligochronion vero quaſi inſuave, paucique momenti ac durationis, prope Erithacem fieri, proditur.

16.

16. Locis quibusdam Cappadociae mel absque favo confici fertur, ac ſpiſſitudine ſua oleo ſimile evadere.

17. In Trapezonto, quae in Ponto eſt, mel graviter olens ex buxo generari aiunt. quod quidem ſi edatur, ſanos mente abalienare: comitiali vero morbo prehenſos integre abſolvere autumant.

18. Lydias arbores amplam mellis copiam generare enarrant nonnulli, ac incolas ex ipſo paſtillos absque cera conficere, et ipſos abſcindentes paſtillos vehementiori fractione egere. In Thracia quoque etſi non tam ſolidum, ceu tn̄ arenaceum gignitur. univerſum vero coactum mel non, quemadmodum aqua, et caetera humida, parem ſortiri magnitudinem autumant.

19. Chalidicam herbam, et amygdalam ad mellificandum maximam utilitatem praeſtare proditur: foetum enim plurimum ex ipſis fieri inquiunt.

20. Aſſeritur, apes ab unguentorum delitiis perturbari, ac odores odiſſe. nonnulli tamen ipſas homines his delibutos percutere autumant.

21. Aiunt in Illyriis, qui Taulantii nuncupantur, ex melle vinum fieri. cum enim favos expreſſerint, aquam infundentes in lebete decoquunt, donec dimidium defecerit: deinceps in doliis effundentes, idque iucundiſſime iactitantes, dolia ſuper tabulas reponunt, atque ibi longo temporis ſpatio permanere, et vinoſum, ac praeſertim ſuave, ſpirituoſumque evadere inquiunt. Hoc autem iam et in Graecia eveniſſe nonnulli enarrant, ut nequaquam a veteri vino differat. ſed cum poſtea hoc explorarent, neminem temperiem huius invenire potuiſſe autumant.

22. Circa Theſſaliam ſerpentes tanto in numero generari memoriae proditum eſt, ut niſi a ciconiis interimerentur, incolas excedere, ac regione tota emigrare coegiſſent. Quocirca honos his tantus in Theſſalia eſt, ut ciconias occidere, capitale ſit. et ſi quis eas exanimaverit, eidem poenae, cui et homicida, obnoxius eſt.

23.

23. Pari modo et in Lacedaemonia tam magna ſerpentum copia quibusdam temporibus fieri rememoratur, ut propter ciborum inopiam Lacones ipſis pro alimento uti fama ſit: ex quo Apollinem Pythium ipſos ſerpentum excoriatores appellare fertur.

24. In Cypro inſula metas ferrum comedere aſſeritur.

25. Chalybes in inſula quadam parva, quae in ſublimi paululum recumbit, aurum ex pluribus rebus componere inquiunt. qua de cauſa et in metallis id refundunt, ut emptores decipiant.

26. Ab his, qui ex Suſis ad Mediam proficiſcuntur, ſecunda itineris die ingens terreſtrium ſcorpionum copia reperiri fertur. quo circa, cum Perſarum rex illac exercitum traiiceret, triduo toto agmine commoratus, venationem ſcorpionum imperavit, et his, qui plurimos ſcorpiones ceperint, praemium dediſſe ferunt.

27. In Cyrena mures unius generis non eſſe, ſed forma coloreque plurimum diſtare aſſerunt. alios enim ceu muſtellae lata facie fieri: nunnullos vero viperae formam ſortiri, quos viperas vocant.

28. Circa Siciliam aquae ſtagnum ineſſe aſſerunt, in quo ſi quis aves, caeterave ſuffocata animalia intinxerit, rurſus reviviſcere autumant.

29. Apud Gelonas Scytharum feram verſari traditur, exceſſu quidem raram, nomine autem Tarandam: quae quacumque incedit, pilorum colores mutat: ideoque raro capitur. locorum arborumque et omnino omnium colorem reddit. mira pilorum mutatio huius eſt, cum reliqua colore tantum immutentur, ceu chamaeleo, et polypus. Tarandae magnitudo, quam bovi eſt: nec caput cervino abſimile ſortitur.

30. In Abydo quendam mente abalienatum ineſſe fertur, ac ad theatrum plurium dierum ſpacio acceſſiſſe, ut hiſtrionum acta reſpiceret, adnotaretve: qui ab inſania abſolutus fatuitatis tempore vitam iucundiſſime egiſſe aſſeveravit.

31.

31. In Tarento cauponem noctu furentem fuiſſe, interdiu autem vina vendidiſſe quidam aſſerunt. etenim propriae tabernae clavim ſub zona ſervabat: cum vero multi ſurripere tentaverint, eam nullo pacto abſtuliſſe.

32. In Lipara inſula aliqui affirmant huius vis atque naturae terram reperiri, in qua ſi quis ollam occultaverit, quodcunque voluerit, dummodo in ea imponatur, decoquetur.

33. Flagrant in Mediis et Pſittacinae gentis ac Perſidis confinio ignes, quorum hic quidem in Mediis minus, qui autem in Pſittacina magis, et ſyncera flamma ardet: qua de cauſa Perſarum rex ad hunc culinas molitus eſt. uterque vero locis planis, nec inaequalibus ineſt. Caeterum hos quidem interdiu noctuve percipere licet: qui vero in Pamphylia cremant, noctu duntaxat percipi poſſunt.

34. Circa Atitaniam iuxta confinia Apolloniatis ſaxum quoddam ineſſe autumant, ex quo quidem emiſſus ignis non percipitur, cum vero oleo deſuper reſpergitur, inflammatur.

35. Extra columnas Herculeas ignes flagrare fama eſt, hos quidem ſemper, alios vero noctu ſolum, veluti Anonus Periplus memoriae prodidit. Et in Lipara manifeſtum ignem, ac flammeum inveniri, verum non interdiu, ſed noctu tantum ardere autumant.

36. In Pithecuſis ardentem ac ſupra modum calidum ignem reperiri aiunt, verum non adurentem.

37. Ignem tamen, qui in Lipara extat, aliquando anno ſexto decimo deficere, decimo vero ſeptimo redire refert Xenophanes.

38. (36) Exhalationem Aethnae nec flammeam nec continuam eſſe, ſed pluribus annis fieri aſſeverant.

39. (37) Circa Lydiam ignem quamplurimum ſurſum ferri, ac ſeptem dierum diſcrimine flagrare inquiunt.

40. (38) Miranda eſt ignis exhalatio, quae in Sicilia contingit, cuius ebullitio per ſtadia quadraginta diffunditur, ſed nec tria attollitur ſtadia.

41. (39) Lapis in Thracia eſt, Spinus nomine, qui interciſus ardet, idemque iuxta ſe poſitus (ceu Smarillus) reddit. iſti igitur lapides apud ſe invicem compoſiti, aquaque conſperſi flagrant: idemque Maritham agere aſſeverant.

42. (40) Circa Philippos Macedoniae metalla reperiri narrant, ex quibus fruſta eiecta grandeſcere proditur, aurumque, ut clarum eſt, producere.

43. (41) In Cypro circa Tyrrhiam aes eiusdem naturae fieri aiunt, quod ruricolae minutatim contuſum, ut conſtat, ſeminant, poſthacque in id eruptis aquis augetur, et redditur, ac hoc modo colligitur.

44. (42) In Melo inſula loca defoſſa iterum confeſtim terra repleri aſſeverant.

45. (43) Apud Paeoniam cum pluviae continuae fiunt, colliquata terra aurum, Apyron nuncupatum, inveniri inquiunt.

46. Et adeo Paeoniae terram deaurare, ut ponderis auri ultra mnam reperiſſe complures dicunt; et alium quidem tres mnas, alium vero quinque conducere, regique exploratores auri geminos obolos reportare aſſerunt, et ad menſam recumbere, primumque inter illos epularum primitias regem impartiri.

47. (44) Flumen Ozum, quod in Bactris eſt, auri plures glebas deferre memoriae proditum eſt: et in Iberia flumen Theodorum dictum, iuxta littora multum auri ſcatere, ac ſimili ratione deportare.

48. (45) Ab antiquis regibus in Pieria Macedoniae reconditam quandam auri copiam defoſſamque eſſe fertur, ac ex una fovearum quatuor, quae ibi ſunt, aurum renaſci ſeſquipedali magnitudine aiunt.

49. (46) Argenti Myſini, ferrique Chalybici peculiariſſimam eſſe generationem ferunt. una enim cum arena per fluvium delata naſcitur, (ut aiunt) hanc vero alii quidem una ratione abluentes in fornace adurere autumant, alii autem eius ſedimen naturale ſaepenumero lotum comburere, lapidemque Pyrimacum appellatum interponere, cuius copia in illa regione magna eſt. Ferrum vero hoc caeteris pulchrius

chrius efficitur, nec ab argento diſtaret, ſi in fornace una non crema-retur. ſolum autem hoc minime rubigine conſumitur, nec copioſum effici proditur.

50. (47) Apud Indos aes adeo lucidum ac purum, nec non rubigine carens reperiri aiunt, ut neque colore diſtare ab auro percipi ſolitum ſit, ſed in Darii poculis cados nonnullos pluresque inveniri, qui nec alio pacto, quam odore, aenei ſint, an aurei, cognoſci nequeunt.

51. (48) Stannum Celticum plumbo multo ocyus liqueſcere ſcribitur. cuius eliquationis argumentum eſt, quod in aqua poſitum liqueſcere ſoleat, ut conſtat. ergo facile colorat. Liqueſcit autem extremo frigore, geluque procreato, cum ipſius innatus calor ad intra recluditur, ac ob eius imbecillitatem compellitur.

52. (49) In Pantheo olea eſt, optima corona nomine; huius autem folia caeteris oleis e contrario exeunt. Intus nempe et non foris virent, ac nec aliter quam myrtus, ramos coronae effigiem prae ſe ferentes emittit. Ab hac vero palmitem Hercules evulſit, ad Olympiamque illum explantavit: ex quo athletas coronatos fuiſſe ferunt. haec enim iuxta flumen Illiſum pervenit, ac ſexaginta ſtadiorum diſcrimine a flumine diſtat, vallaturque domibus circumquaque: quam ſi quis tangeret, magna ab accolis afficeretur poena. Caeterum poſthac ex ea Eleios palmitem quoque accepiſſe, ac in Olympia plantaſſe, et athletis coronas inſtituiſſe aſſeritur.

53. (50) Ad Lydiae metalla apud Pergamum exiſtentia, quae antea Croeſus confecerat, bello quodam exorto opifices confugiſſe ferunt, qui obſtructo illius loci oſtio ſuffocati ſunt: poſteaque longo temporis intervallo metallis adopertis vaſa, quibus pro manibus abluendis opportunitate utebantur, in lapides converſa inventa fuiſſe, ac quovis liquore (ceu amphorae) repleta fuiſſent, pari modo ipſum in lapidem converſum fuiſſe: nec non ſimili ratione oſſa hominum in lapides converſa vulgo proditur.

54. (51) Paludis Aſcaniae aqua adeo nitroſa ex ſuapte natura exſtat, ut nulla alia purgatione pallia, quae in ipſa remorantur, egere

noſcantur. ſi quis vero ea in eadem aqua aliquamdiu permiſerit, intercidunt.

55. (52) Iuxta Paludem Aſcaniam Mythepolis oppidum conditum eſt, quod per centum vigintique ſtadia a Cio diſtat: quo in oppido algore hyemis adventante, puteos omnes exſiccari ferunt, ut nullo modo vas ab earum aqua intingi poſſit: fervore autem aeſtatis adeo repleri, ut ad extrema puteorum labia unda proſiliat.

56. (53) Fretum, quod Siciliam Italiamque ſecernit, una cum incremento lunari decrementove augeri minuique aſſeruint.

57. (54) Qua de cauſa in via quoque, quae Syracuſas ducit, fons in prato exſtat, qui nec magnitudine praeſtat, nec multa aqua refertus eſt. cum vero vehemens turbo e regione efflaverit, immenſam aquae copiam accolis concedere ſolitus eſt.

58. (55) Porro in Siciliae paliſcis fons eſt, qui decem accubantium ſitum occupat. hunc enim ad ſexcubitalem altitudinem aquam reiicere aiunt, adeo, ut accolae, cum id videbant, campos exundaturos arbitrarentur: rurſusque aqua in eundem redit fontem. Iusiurandi quoque in ſe divinitatem detinere autumant. nam ſi quis tabellam inſcriptam iusiurandi in eum impoſuerit, ſi recte iuraverit, tabellam ſupernatare affirmant: ſin ſecus, tabellam gravitate affectam in profundum aboleri, hominemque periurum comburi. quo circa ſacerdotem ab ipſo fideiuſſionem de expurgationis impenſa ſuſcipere, cum factum quid iusiurandum depurgare voluerit.

59. (56) Demoneſſus Carthaginenſium inſula extat, quae cognomen a Demoneſſo primo eius cultore ſortita eſt. Coeruleum metallum chryſocollamque haec regio obtinet, quam optimam ad auri precium aliquis invenire poterit. etenim medicamentum oculorum haec eſt. Atque ibi aes geminos paſſus ſupernatans in mari reperitur, ex quo ſtatua illa confecta eſt, quae in Sicyonia vetuſtiſſimo Apollinis templo conſpicitur. (57) In Pheneo quoque Orichalci appellati inveniuntur, quibus inſcriptum erat, Hercules Amphitryonis Helide capta dicavit. Helin enim ceperat uxoris ductu iuxta oraculum, cuius patrem Augeam iampridem interfecerat. Caeterum cum aes effodiunt,

acu-

acutiſſimi viſus efficiuntur, et palpebris carent: quo circa aeris flore, cinereque phrygio ad oculos utuntur.

60. (58) Antrum quoque, quod Glaphyrum, quaſi ſculptum vocant, ibi eſt, in quo nives ex guttis quibusdam defluentibus concreſcunt. hoc autem eius loci aſcenſus ad pavimentum, quo anguſtiſſimus eſt, declarat.

61. (59) Ex uno aquilarum pari altera, quae ſterilis eſt, marina viciſſim efficitur, quousque compares evadant, ex marinis vero oſſifragae. ex his autem pernices, accipitres, vulturesque fiunt: iſti quoque nec ſobolem vulturum claudunt, ſed magnos vultures, qui foecunditate carent, gignunt: argumento, quod nemo vulturis magni nidum conſpexit.

62. (60) Mirandum eſt autem, cur apud Indos circa plumbum quod ibi extat, haec eveniant. Cum enim colliquatum eſt, in frigida aqua detinetur aliquamdiu, demumque ex aqua exſilit.

63. (61) Ferunt, aes Moſſynicon nuncupatum non commixtione ſtanni, ſed ex terra quae cum eo naſcitur decoquiturve, lucidiſſimum candidiſſimumque exiſtere. Auctorem vero huius temperamentum neminem docuiſſe aſſeverant. qua de cauſa res aeneae, quae ſuperiori tempore molitae ea in regione fuerunt, recentiores longe excellere videntur.

64. (62) In Ponto hyeme aves nonnullas reperiri memoriae proditum eſt, quae neque cum alvi proluviem emittunt, nec quando pennae eis evelluntur, ſentiunt: neque etiam cum minuto veru transfixae ſunt, niſi cum igne torreantur.

65. (63) Apes ſolſtitia praeſagire videntur, cum opera non ſubeant: quo indicio apiarii utuntur, ac tunc temporis quietem degunt. Cicadae quoque poſt ſolſtitia canere videntur.

66. (64) Echinum intervallo annuo ſine cibo vivere aiunt.

67. (65) Feles cum corium exuere velint, reliquorum ſerpentium more vultu reſupino bibere inquiunt, eumque a medicis ſervari, cum mirum in modum comitialibus proſit.

68. (66) Urſae adipem traditur, cum algore hyemis in vaſe congelatus fuerit, per id tempus, quo urſa conditur, creſcere, vasque in quo inerit, ſupergredi.

69. (67) In Cyrenenſi agro ranas vocales penitus deeſſe ſcribitur: atque in Emathia Macedoniae regione ſues ſolipedes generari legitur.

70. (68) In Cappadocia mulas fecundas victitare proditur: ac in Creta populos nigras fructiferas naſci vulgo fertur.

73. (69) Circa Babylonis rigua decedentibus fluviis in cavernas aqueas, hebetes piſces nonnullos remanere proditur, quos inde exire ad pabula pinnulis gradientes crebro caudae motu, contraque venantes refugere in ſuas cavernas, et in his obverſos ſtare, ac ſaepenumero viros aliquos eorum cavernas ingredi, ipſosque irritare aiunt. Illorum autem capita ranae marinae proxima extant, reliquae partes gobiis, branchiae caeteris piſcibus.

74. (70) In Heraclea, quae in ponto eſt, et in Rhegio defoſſos piſces innaſci legitur, qui iuxta amnes aquatilesque regiones incolunt. cum vero certo tempore haec exiccantur, exareſcuntque, in terram iter contendunt. poſtea autem terra magis deſiccata, humorem inſectantes, ad ſylvam confugiunt. poſtremo vero hac arefacta adhuc in humore perſeverant, quemadmodum animalia, quae in latebris remorantur. cum autem eos effodiunt, antequam aquarum ſucceſſio eveniat, motum demum corporum ipſos vivere approbant.

75. (71) Apud Paphlagoniam effoſſos ex altis ſcrobibus piſces oriri aſſerunt, virtute quidem praeſtantiſſimos in locis, ubi prope nullae reſtagnant aquae, ſola tellure vitam illis ſuppetente.

76. (72) Cervas, quae in Epiro oriuntur, dextrum cornu defodere, ceu multa utilitate praeditum aiunt.

77. (73) Vitulum marinum coagulum evomere, cum eum capiunt, ferunt, tanquam medicamentum ad comitiales morbos utile.

78. (74) Lyncem quoque urinam terra operire ſcribitur, eo quod ad multa alia, nec non ad gemmarum utilitatem praeſtat.

79.

79. (75) Italiae mons eſt, Cyrcaeus nomine, in quo veneni quaedam ſpecies laetalis oritur, huius vis atque naturae, ut ſi quis ex ipſo aſperſus fuerit, continuo concidat, ac calvus efficiatur, membraque totius corporis defluant. quamobrem ſuperficiem corporis defunctorum miſeratione dignam ineſſe traditur. Hanc autem veneni ſpeciem ferunt Paulum Peuceſtium, et Gaium, cum Cleonymo Spartano tradere decreviſſent, a Tarentinis compertos, ac de veneno interrogatos capitales poenas perſolviſſe.

80. (76) In inſula Diomedea, quae in Adriatico ſinu iacet, mirabile divinumque Diomedis delubrum ineſſe legitur, circa quod aves in circulo verſari magnitudine quidem praeſtantes: roſtris autem longisſimis duriſſimisque: quae Graecis tantum ad eum locum advenientibus adulantur, ac accolas barbaros alarum clangore infeſtant, et in ſublimi elatae eorum capita vehementer percutiunt, vulnerantesque roſtris ipſos necant. Unde origo fabulae, Diomedis ſocios in earum effigies transfiguratos: qui cum naufragia haud procul ab inſula ſuſtuliſſent, Diomedes dolo ab Aeneo (Eneto), qui eorum locorum imperium gerebat, interfectus fuit.

81. (77) Apud Umbros pecora anno ſingulo ter parere aiunt, terramque multo copioſiorem multitudinem fructuum emittere regione quae ſeminatur. Mulieres quoque eius loci accolas plures generare, raroque ſingulas ſingulos parere, quam multas vero geminos, ternosque parturire fertur.

82. (78) In Electris inſulis, quae in Adriatico ſinu extant, ſimulacra gemina adiacere ferunt, quorum alterum quidem ſtanneum, alterum vero aeneum extat, vetuſtiſſimo tamen more elaborata. Haec quidem Daedali opera fuiſſe priſcorum monumenta teſtantur, cum Minoem ex Sicilia, Cretaque inſectantem effugeret, atque in eis ſe accommodaſſet regionibus. Antedictas autem inſulas ab Eridano aſtrui aſſeverant. (79) Lacus non procul ab amne Eridano conſtat, cuius aqua calida eſt, ac odorem gravem moleſtumque exhalat, ex qua nullum animal bibit, nullaque avis eum ſupervolat, ſed intercipitur, pariterve moritur. hic autem CC. ſtadia circuit, ac per X. latus eſt. Accolae vero fabulantur, Phaethontem iam fulmine ictum in hunc decidiſſe:

diſſe: inibique crebras populos exiſtere, ex quibus electrum dictum excidere: quod nec abſimile gummi eſſe aſſeritur, cum lapidis duritiam fere ſortiatur: collectum vero hoc ab accolis ad Graecos transferri. Ad has ergo inſulas Daedalum perveniſſe inquiunt, ac eas occupaſſe, in earumque prima eius ſimulacrum, ac Icari ipſius filii appendiſſe. poſtea autem cum Pelasgi ex Argo depulſi, in eas navigaſſent, irruiſſentque, Daedalum effugiſſe, atque ad Icarum inſulam applicuisſe ferunt.

83. (80) Siciliae mons eſt, Aetna nomine, in quo antrum quoddam ineſſe traditur, in cuius circuitu caeterorum florum ingentem copiam omnibus anni temporibus innatam eſſe aſſerunt, ſed multo maxime locum aliquem immenſum violarum repletum fuiſſe: quae regionem proximam ſuavi olentia replent, quam ob rem venatores cum canes ab odore devicti fuerint, leporum veſtigia inſectari nequeunt. In hoc autem hiatu occultus eſt ingreſſus, quo Plutonem Proſerpinam rapuiſſe fabulantur. Triticum quoque hoc in loco reperiri affirmant diſſimile illi, quo accolae utuntur, nec non caetero adventitio. quandam tamen peculiariſſimam magnitudinem ſortitur. hoc enim adnotarunt primum triticeum fructum apud ipſos apparere. Quocirca Cererem ſibi vendicarunt, enarrantes apud ſe Deam hanc natam educatamque fuiſſe.

84. (81) Cretae inſulae lupos, urſosque, ac viperas, ceterave iis ſimilia maleficia naturam negaſſe ferunt, ea de cauſa, quod in illa regione Iupiter ortus atque alitus ſit.

85. (82) In mari trans Herculeas columnas inſulam deſolatam a Carthaginenſibus inventam fuiſſe proditur, quae quidem omniformi lignorum materia, amnibusque navigabilibus, nec non caeterorum fructuum genere mirabilis eſt, diſtatque a terra plurium dierum ſpatio: ad quam Carthaginenſes ſaepe ob eius felicitatem accedebant, ac illorum nonnulli eam incolebant. Praeſides vero Carthaginenſium cum id intercipere decreviſſent, mortali poena ad ipſam accedentes puniebant: indigenas vero omnes interimi iuſſerunt, ne ibi degerent, ac etiam ne turba aliqua in ipſos converſa inſulae imperium conſequeretur, et Carthaginenſium libertatem tranquillam perturbaret, ſurriperetve.

86.

86. (83) Ex Italia in Galliam usque Celtiberorum Iberorumque, viam quandam reperiri aiunt, cui Herculea nomen eſt, in qua tam Graecus, quam incola viator indigenarum beneficio nulla iniuria moleſtiave afficitur: caeterum ſi quis ex eis quempiam infeſtaret, poenam eiusdem generis dare ferunt.

87. (84) Venenum a Gallis Toxicum dictum confici legitur, idque adeo velocem interitum corporibus afferre aiunt, ut Galli venatores cum cervum, aut quodvis aliud animal ſagitta transfixerunt, maxima cum feſtinatione accurrentes, carnem vulnere infectam reſecent, ne reliquae animalis partes veneno afficiantur, partim quidem cibi cauſa, partim vero ne animal putridum conficiatur. Alii tamen remedium toxico inveniri corticem roboris affirmant: alii autem alterum aliquod folium, quod Corvatium appellant, cum illi animadvertiſſent, corvum venenum deguſtaſſe, languoreque affectum ad eum magno impetu advolare, ac illud, poſtquam devoraſſet, a dolore quieviſſe.

88. (85) Cum Iberiae paſtores nonnulli locum arboribus refertum incendiſſent, ac terra a ſylvae combuſtione vehementer ſupercaleſieret, argentum regionem manifeſte affluxiſſe aſſerunt; pauloque poſt terrae motibus ſuccedentibus, ac diſruptis locis, quamplurimum argentum una coactum fuiſſe traditur, quod maximam utilitatem Maſſilienſibus tribuit.

89. (86) In Gymnaſiis apud Iberiae inſulas adiacentibus, quae praeter alias ſeptem famoſas inſulas caeteras magnitudine excellere videntur, oleum ex olivis minime effici traditur, ſed ex Terebintho vehementem eius copiam fieri, idque ad omnia congruens.

90. Caeterum illius loci accolas adeo mulierum commercio delectari autumant, ut pro ſingulo foemineo corpore, quatuor quinqueve maſculina corpora mercatoribus exhibeant. Cum vero pro Carthaginenſibus militiam exercerent, nihil aliud pro eorum mercede praeter mulieres deliberant, ſuſpiciuntque. nec enim apud eos ullum aurum, argentumve poſſidere licet. Hinc autem illud ortum eſt, ipſos nullo pacto divitias in patriam exportare poſſe, quoniam Hercules maximo cum exercitu ob opulentiam illorum Iberiam depraedatus ſit.

91. (87) Circa Liguriam in Maſſilienſium agro ſtagnum quoddam reperiri aſſerunt, quod ebullire, ac aquas ſupereffundere aiunt, tantamque piſcium copiam eiicere, ut nec credere dignum ſit. Cum vero Eteſiae efflant, terrae pulverem ſuper ſe obducit, eumque talem illic procreat, ut ſuperficiem eius, ceu ſolum firmet. Caeterum indigenae tridente id interrumpunt, et quotquot piſces voluerint, prompte excipiunt.

92. (88) Ligures nonnullos adeo fundarum iactu praeſtare traditur, ut cum multas viderint aves, inter ſe certatim eligunt qualem quisque earum necis apparatu capere decreverit, ut prompte omnes quisque ſuam conſequantur avem.

93. Peculiarem quoque iſti naturam detinent, ut mulieres in puerperio una operentur, infantemque aqua abluunt, ac ſaltim terram ſcalpunt, effodiuntve: caeteraque domeſtica exercent, quae neque priusquam ad puerperium accederent, agenda erant.

94. Mirabilem etiam amnem ſortiuntur, cuius unda in ſublimi tantum attollitur, fluitve, ut ii, qui trans fluvium ſunt, conſpici nequeant.

95. (89) Inſulam quandam Thaliam nomine in Tyrrhenae provinciae mari ineſſe fama eſt, in qua ex eadem metalli minera antea quidem aes effodiebant, ex quo fabrilia omnia confecta fuiſſe aiunt, poſtmodum vero minime id impetraſſe. at longo elapſo tempore in eodem metallo ferrum Popagion dictum repertum eſt, quo nunc adhuc Tyrrhenii incolae utuntur.

96. (90) In Tyrrhenia oppidum quoddam, Oenareum appellatum extat, cuius apicem munitum ineſſe affirmant. in medio enim collis XXX. ſtadiorum altitudine conſurgit, qui ſylvam arborum aquarumque variam continet. At cum accolae extimeſcerent, ne illorum quis eius loci tyrannus efficeretur, quosdam ex ſervis ſuis libertos principes ſibi conſtituunt, ac annis ſingulis eorum ſucceſſores procreant.

97. (91) Cumae Italiae civitas eſt, in qua, ut clarum eſt, Sybillae fatidicae ſub terra quidam ſubterraneus thalamus panditur, quam diutiſſime ibi virginem degiſſe inquiunt. caeterum cum quidem haec

Eri-

Erithraea ſit, a quibusdam Italiae accolis Cumaea, ab aliis vero Melachraena appellatur. Loci autem huius praeſides Leucades extant.

98. Ex ea quoque regione amnem apud Cumas quendam reperiri aſſerunt, Cetum nuncupatum, in quem ſi quid proiectum fuerit, primum naſci, pullularique, ac poſtremo lapideſcere affirmant.

99. (92) Alciſthenes Sybarita miro ſumptu chlamydem confeciſſe, exornaſſeque legitur, ac eam in Crotonis promontorio ad Iunonis nundinas praepoſuiſſe, ad quas univerſae Italiae indigenae confluunt. caeterum praeter omnia, quae ibi mira videntur, hoc incredibili admiratione Italos maxime detinuit: illamque in ſuam poteſtatem Dionyſius ſenior redegit, qui hanc Carthaginenſibus centum vigintiquinque talentorum precio vendidit. Colore quidem purpurea erat, amplitudine vero ulnarum quindecim. undique autem minutis animalibus velabatur intextis. deſuper quidem Suſae, deorſum autem Perſae oppida inſerta. in medio vero Iuppiter, Iuno, Diana, Minerva, Apollo, Venus inaderant. in utroque autem extremo Alciſthenes inerat, utrinque vero Sybaris ipſa eminebat.

100. (93) Circa Iapygiae extremitatem locum reperiri autumant, in quo bellum Herculem cum Gigantibus geſſiſſe fabulantur: ex quo quidem ſanioſum humorem tantum talemque effluere, ut gratia gravis olentiae ipſius regionis mare eius innavigabile extet. Herculem quoque quamplurima monumenta ac pene infinita in itinere, quo Italiam peragravit, reliquiſſe affirmant.

101. Caeterum circa Pandoſiam Iapygiae oppidi Dei certa veſtigia apparent, ad quae nemini incedere fas eſt.

102. Amplius quoque circa extremam Iapygiam lapidem plauſtrali pondere gravem ineſſe, quem ab illo elevatum ac retro transmiſſum aiunt, eveniſſeque eum uno digito duntaxat a Deo commoveri.

103. (94) In Orchomeniorum oppido, quod in Boeotia extat, vulpem apparuiſſe affirmant, quam cum canis inſectaretur, in ſcrobem quandam irrupiſſe, canemque una intraſſe, ac latrantem magnum feciſſe ſonum, ceu ſi campeſtris amplitudo ipſi ineſſet: venatores vero,

cum de hac re felicitatem cogitarent, eius loci oſtium fregiſſe, ac ſe ipſos intromiſiſſe: videntes autem ex quibusdam ſpiraculis lumen ab extra intro ferri, manifeſte caetera contemplaſſe, ac celeri curſu omnia ſuis magiſtratibus enunciaſſe.

104. (95) In Sardine inſula Antiquorum aedificia multa, pulchraque Graecorum more elaborata extare affirmant, ac fornices novis proportionibus expolitos, quos Iolaus Iphiclis filius fabrefecit: qui cum ab Hercule Theſpiades accepiſſet, ad ea loca navigavit, illaque inhabitavit ob ſanguinitatem, quam cum Hercule congruentem habebat, praecipue tamen quoniam Hercules univerſas occidentis regiones ſubiugaverat. Ea autem inſula antea quidem (ut conſtat) Ichnuſa vocabatur, quia immenſam humani veſtigii ſimilitudinem figuramque ſortita eſt.

105. Felicem, fertilemque ſuperiori tempore hanc fuiſſe aſſerunt: Ariſtaeumque, qui agricultura inter Antiquos maxime pollebat, eius loci indigenis imperaſſe fabulantur, cum iam pridem a magnis avium copiis occuparentur. Nunc vero tali fertilitate fortunave minime viget, ob Carthaginenſium imperium, quod univerſos fructus cibo idoneos exſtirpare incolis iubebant. at ſi eorum quis ipſos plantaſſet, capitali poena trucidabatur.

106. (96) Inter ſeptem Aeolias inſulas una eſt Lipara nomine, in qua ſepulcrum eſſe fabulantur, de quo quam plurima ac ſane monſtroſa enarrant. In hoc vero conveniunt omnes, noctu ad eum locum accedere non tutum eſſe. inde enim tympanorum, cymbalorumque ſonitum, riſumve cum tumultu ac crepitaculis evidenter exaudiri aſſerunt.

107. Aliud quoque circa eius inſulae ſpeluncam, quod magis horrorem portentumve inducit, eveniſſe, ſcilicet cum quidam ebrius ante ſolis ortum eo in ſpecu obdormiſſet, quem ſervi eius inveſtigabant, tres dies integros cubavit, quarta vero luce a domeſticis inventus eſt: qui cum ceu mortuus a domeſticis haberetur, ad peculiare ſui ſepulcrum delatus fuit: ſed repente ſurrexit, omniaque, quae ſibi eo in ſomno evenerant, aſtantibus enarravit. Caeterum etſi hoc quidem fabu-

fabuloſum nobis videtur, nihilominus id oblivioni minime permittere operae precium eſſe duximus, cum eorum locorum deſignationem deſcriptionemve fecerimus.

108. (97) Apud Italiae Cumas lacus extat, cui Aornus nomen eſt, qui cum nihil (ut conſtat) admiratu dignum habeat, collibus altiſſimis trium ſtadiorum altitudine circumdatur, ac eius figura rotunda eſt, immenſamque profunditatem habet. Caeterum idque mirabile videtur, cum multae denſaeque in eo loco ſupertollantur arbores, ac nonnullae in eo reclinentur, nullus tamen introſpicere poteſt, in eius aqua folia conſtanter ſtare, ſed adeo pellucida ſynceraque eſt, ut qui eam contemplantur, ſtupore maxime afficiantur.

109. Circa Epirum autem, quae ab eo haud multum diſtat, calida aqua regionem ſaepe irruit, ex qua regio univerſa Pyriphlegeton eſt appellata. Quod autem in eo nulla avis ſupervolet, abſurdum eſt. qui enim ad eum acceſſerunt, quandam cygnorum copiam in ipſo oriri referunt.

110. (98) Inſulas Syraenum intra Italiae limites poſitas eſſe traditur circa freti promontorium, quod ante locum praecipitem, finibusque redundantem iacet, ac Cumas, et Poſſidoniam appellatam continet. Caeterum in eo earum templa conſtituunt, easque excellenter et accurate indigenae ſacrificiis venerantur: quarum haec nomina eſſe dicuntur, et primam quidem Parthenopem, alteram vero Leucoſiam, tertiam autem Ligiam vocant.

111. (99) Mons quidam, cui Delphion nomen eſt, qui Mentoricam Iſtriamque mediat, cuius faſtigium altum extat: quod cum Mentores, qui littora Adriae incolunt, aſcendunt, ea quae in Ponto eveniunt, longa intercapedine contemplantur. caeterum in eo monte forum commune efficitur, ad quod quidem cum Ponti mercatores aſcenderunt, Lesbia, Chia, Thaſia vendunt, ex Adriatico vero mercatores amphoras Corcyraicas.

112. (100) Amnem Iſtrum nomine, qui ex Hercyniis quercetis effluit, bifidum eſſe proditur, et partim quidem in Pontum, partim vero in Adriaticum mare diffundi, argumento, quod non ſolum hac

tempeſtate, ſed antiquorum ſaeculo multo magis viſum fuiſſe, eo quod loca innavigabilia ibi extant: etenim cum Iaſon ad Cyaneas navigaret ex Ponto, navigaſſe per Italiam fama eſt. At inter caetera ſigna, quae nec pauca numero ſunt, altaria ab Iaſone confecta oſtendunt. Inter inſulas quoque Adriae una eſt, in qua ſacellum multo ſumptu Midias Dianae aedificavit. Amplius Iaſon freti planctas minime transnavigasſet (ut dicunt) niſi illinc itinera tolerare coepiſſet.

113. (101) In Aegiala inſula, quam Tyrrhenum mare inundat, alia optimatum monumenta oſtenduntur: atque id quod de calculis dicitur, conſtat, cum iuxta Aegiala littora calculos verſicolores reperiri affirmant. Hi enim (ut inſulae illius Graeci indigenae aiunt) ex abſterſionibus, quas unctores corii tunc temporis efficiebant: colorem ſuſcipiebant, cum nec antea nec poſthac conſpectas fuiſſe fabulentur. Amplius huius rei manifeſta adnotarunt ſigna. unum quorum eſt, quod id fretum ob Symplegadum ortum innavigabile ipſis efficitur. utunturque qui eo in loco extant Poeta teſte. hic enim periculi difficultatem monſtrat, cum inquit, nemini per loca haec transvehi congruit, cum pariter navium tabulas, hominumque corpora undae maris pernitioſi, ignisque turbines alio ferant. Caeterum circa quidem Cyaneas ignem erumpere minime aſſerunt, circa vero fretum, quod Siciliam determinat, effundi, cum in medio utriusque ignium ſpiraculis ſita ſit, inſulae videlicet, quae continuo comburit, et eruptiones ignis Aethnae, quae ſaepenumero per univerſam regionem dilabitur.

114. (102) Certis anni temporibus Tarentinos Atrei, et Tydei, Aiacisve, ac Laertis liberis ſacrificare aſſerunt: at alia et peculiari die filiis Agamemnonis ſeorſum ſacrificium perficere, in qua minime mulieribus fas inerat ea quae in illis mactabantur, deguſtare. Apud eos quoque ſacellum Achilli dicatum extat. Caeterum poſtquam Hercules Tarentinos occupavit, regionem, quam nunc incolunt, Herculeam nominarunt: cum ſuperiori tempore ab Ionibus depraedata Plion appellaretur, etſi ab illorum prioribus debellata Sigion nominaretur.

115. (103) Apud Sybaritas vero Philoctetem venerari ferunt, ipſumque cum in patriam ex Troja reverteretur, Malaca Crotoniata ap-

appellata condidiſſe, quae prope CXX. ſtadia a Crotona civitate diſtare aſſerunt, ac inibi in Apollinis templo arcus ſagittasque Herculis repoſuiſſe enarrant, ſed Crotoniatas ipſos vi inde ſurripuiſſe, ac in eorum Apolliniaco appendiſſe. Inquiunt quoque Philoctetem vita functum ibi prope fluvium Sybarim adiacere, cum Rhodiis cum Tripolemo opem ferret, qui adverſus eius regionis indigenas, ut bellum gereret, adventabat.

116. (104) In Italia regio eſt, prope Metapontum, Gargaria nomine, in qua templum Graecae Minervae ineſſe autumant, ubi Epii inſtrumenta eius inſcripta titulo recumbere, quibus ligneum equum confecerat. hic enim cum Palladem in ſomnis cerneret, dignum cenſuit ei opera dedicare. caeterum cum tempus itineris differret, adeo eo in loco ſomno correptus fuit, ut minime navigare poſſet: qua de cauſa ſacellum id Palladis Graecae nomenclaturam ſortitum eſt.

117. (105) Delubrum Palladi Achaiae dicatum ea in regione, quam Dauniam vocant, reperiri affirmant, in quo aeneas bipennes, et arma Diomedis, eiusque ſociorum dependere conſpiciuntur.

118. Eius vero loci canes Graecos extra adventantes minime iniuria afficiunt, ſed adulantur ac ceu domeſticis alludunt.

119. Caeterum viros omnesque mulieres Danaos ac eorum proximos veſtes atras pullasve hac potiſſimum, ut conſtat, cauſa induere. etenim cum Troianae in captivitatem eſſent deductae, ad ea loca adventarunt, ac verentes ne ab uxoribus Graecorum compatriotis ſervitutem acerbiorem atque duriorem conſequerentur, naves incendio aboluerunt (ut fama eſt), itaque ſervitutem, quam verebantur, effugerunt, ac una ipſarum viros ſecum vi, et demum aequo animo degere decreverunt. ideo nunc quoque Apulas mulieres veſtimenta ſolo verrentes, et in imo ſuccinctas conſpici licet, quales Troianas eleganter Poeta deſcripſit, Helceſipeplus, et Bathycolpus appellans.

120. (106) Inter Picentinos ſacellum Dianae extare vulgo fertur, in quo antiqui operis aeneus torques in Deae finibus adiacet, cuius epigramma eſt, Diomedes Dianae. Verum enimvero hunc collo cervi circumpoſitum fuiſſe fabulantur, quem quidem cum cervi collo complica-

plicatum, et tali modo ab Agathocle Siculorum rege compertum, in Iovis delubrum appoſitum fuiſſe legitur.

121. (107) Siciliae promontorium eſt Pelorus nomine, circa quod tam magnam croci copiam provenire enarrant, ut Graeci eius loci incolae qualitatem huius floris comprehendere nequeant: colliguntque illum ac magnis curribus in Pelorum trahunt, ac verno tempore lectulos tentoriave ſibi ex eo croco praeparant atque conficiunt.

122. (108) Polycritus, qui Siculorum res carmine cecinit, in quodam loco mediterraneo lacum quendam inſtar immenſi clypei ineſſe ſcribit, cuius aqua pellucida, at caeteris turbulentior extat. caeterum ſi quis eam lavandi beneficio ingreditur, in latitudinem creſcere: ſi vero rurſus ſe abluerit, longe eum diffundi, ac tanta magnitudine augeri, ut eius extremum quinquaginta hominum receptaculum occupet. cum vero hunc numerum latitudine attigerit, denuo hic extumeſcens abluentium corpora in ſublime elata ſuper ſolum extra expellere, quo peracto illum ad priſtinam mediocremque formam conſtitui. Hunc vero haud ſolum homines, ſed quadrupeda, cum in eum ſe iniecerint, effectum patiuntur.

123. (109) In Carthaginenſium regno mons extat, cui Gonium nomen eſt, multis variisque arboribus refertus, ac florum copia adeo diſtinctus, ut loca ei proxima, quae ſuavem olentiam participant, gratam iter agentibus exhalationem efflent. Ea tamen in regione fontem olei exoriri aſſerunt, qui redolentiam ramentis cedriae proximam detinet. ad hunc autem neminem accedere fas eſt, niſi naturae fontis neſcius ſit. hac vero ignorantia ſervata fontem plurimam olei copiam effervere inquiunt, adeo ut tuto id exhaurire liceat.

124. Aiuntque fontem prope lapidem quendam magnum ac ſponte natum ineſſe, qui aeſtatis fervore ineunte ignis flammam effundere aſſeritur: at algore hyemis procedente ex eodem loco aquae emanationem erumpere, quae adeo frigida eſt, ut collecta minime a nive differre videatur. nec quidem hoc modico tempore apertum eſſe, ſed univerſo quidem aeſtu ignem emittit, caeteris vero anni temporibus aquam.

125.

125. (110) Scitarum Medorumque regio eſt, Thracia nomine, quam fluvius, cui Ponti nomenclatura extat, inundare proditur: in quo lapides ardentes deferuntur, verum ligneis carbonibus contrarium effectum conſequuntur: etenim follibus excitati quam citiſſime extinguuntur, aqua autem reſperſi refulgent, pulchriorique flamma flagrant: caeterum cum comburunt flagitioſam gravemque olentiam bitumini proximam efficiunt. qua de re, reptilia ea in regione his ardentibus degere nequeunt.

126. (111) Locus nec valde parvus, ſed viginti ſtadiorum amplitudine iuxta ipſos eſt, qui ordeum procreat, quo homines utuntur: equi vero, et boves, ac his proxima id comedere nolunt, caeterum nec ſues canesve ob id ſtercus hominum deguſtare audent: at horum quicumque pulmentum panemve ex hoc ordeo confectum ederit, alvi proluviem emittunt, donec intereant.

127. (112) Inter Scotuſos Theſſaliae quendam naſci fonticulum legitur, ex quo immenſa aquae copia effluit, qui quidem ulcera confractaque hominum ac iumentorum membra convaleſcere facit. At ſi quis lignum, nec penitus, ſed tantillum reciſum in ipſum iniecerit, id denuo conglutinari, in priſtinumque conſtitui autumant.

128. (113) In ea Thraciae parte, quae ſupra Amphipolin extat, monſtruoſum quid ac incredibile his qui rem cernere minime potuerunt, evenire aſſerunt. Etenim pueri cum ad aucupationem ex ruribus regionibusve exeunt proximis, venandi gratia accipitres aſſumunt, atque ita venationem perficiunt. poſtquam autem ad locum idoneum adventaverint, nominatim magno clamore accipitres vocant. at illi puerorum voce audita ad ipſos accedunt, atque ad arbuſta iter arripiunt, ubi pueri eos baculis percutientes deprehendunt. Verum quod cuncta miranda excedit, eſt, ſcilicet accipitres ipſos, cum aviculas nonnullas aucupantur, eas venatoribus reportare: pueros vero deprehenſis aviculis omnibus portionem quandam accipitribus tradere, ac inde diſcedere.

129. (114) Mirandum id quoque eſt, quod apud Venetos fieri contingit. In eorum enim regione ſaepe monedularum innumerabiles copias deferri, triticumque, cum ſeminant devorare conſumere-

que aiunt: quibus Venetos antea quam ad ſua loca advolare debeant, inter terrae confinia diverſorum fructuum munera apponere, ac ea ſeminare conſueverunt: quae ſi monedulae deguſtaverint, adeo in confinio remorantur, ceu ſi hoſtium impetus ipſas repelleret.

130. (115) Ager Chalcidicus in Thracia Olyntho proximus extat, in quo locus Scarabeorum interfector dictus eſt, cuius amplitudo paulo amplior area eſt. at ſi in hoc caetera devenerint animalia, rurſus ex eo diſcedere poſſunt, praeterquam ſcarabei omnes: ſed ii locum circumcirca inambulantes fame inibi moriuntur.

131. (116) Iuxta Thraciae Cyclopas fonticulus exiſtit, cuius aqua aſpectu quidem ſincera pellucidave incolis, ac pari modo caeteris apparet. caeterum ſi ex ea aliquod animal biberit, confeſtim obire diem aiunt.

132. (117) Iuxta Biſaltas Graſtoniae regionis lepores captos bina iecora habere traditur. Ibique locus quidam eſt, qui iugeris magnitudinem non excedit, in quem ſi bruta ingrediantur, repente interire autumant.

133. In ea quoque regione delubrum aliud Dionyſio dicatum, quod amplitudine pulchritudineve caetera excellit. in quo, cum eius feſtivitates ac ſacra celebrantur, ſi Deus quidem annualem feracitatem agere intenderit, magnum ignis ſplendorem apparere aſſerunt, et hunc omnes, qui circa delubrum degunt, homines conſpicere. ſi vero frugum penuriam, lucem hanc minime videri, ſed tenebras locum occupare, ceu ceteras noctes legitur.

134. (118) In Elide domicilium quoddam ineſſe legitur, quod ab oppido octo ſtadiorum diſcrimine maxime diſtat: in quo, cum Dionyſia perſolvuntur, tres vacuos lebetes imponunt. at haec ita agentes Graecum peregrinum quem volunt vaſa explorare, foresque domicilii ſigillo concludere adhortantur. et poſtquam portas aperire decreverint, ſigilla civibus advenisque oſtendunt, foresque aperiunt. qui vero ingrediuntur, lebetes vino repletos, locique pavimentum ac eius parietes minime oblaeſos inveniunt: qua de cauſa nequaquam ſuſpicandum eſt, ut id arte aliqua incolae moliantur.

135.

135. (119) Iuxta Elides milvos quoque carnem e manibus illorum, qui per plateam illos deferunt, eripere ſcribitur: eos tamen qui ſacra conficiunt, minime tangere autumant.

136. (120) In Coronea Boeotiae talpae vitam degere, et terram infodere nequeunt, cum in reliqua Boeotia talparum multa copia habeatur.

137. (121) In Arcadiae colloſſis fontem quendam ineſſe aſſerunt, in quo muſculi terreſtres generantur, ac inibi interdiu nočtuve pernatant deguntque. Hoc idem Lampſaco inveniri aſſerunt.

138. (122) In Cranone Theſſaliae geminos duntaxat corvos oppidum incolere aſſerunt. ii vero cum enidulati fuerint, (ut conſtat) peregre abeunt, ac alios eiusdem numeri et ſui generis inibi relinquunt.

139. (123) In Apollonia, quae regioni Atlantinorum proxima extat, bitumen foſſile enaſci, picemque aquarum more ſcaturientem emanaſſe proditur, haud a Macedonica differentem, niſi haec craſſior, nigriorve illa exiſteret. Caeterum nec longe ab ea regione ignis omnibus anni temporibus flagrat, veluti circa regionem illam accolae affirmant. at locus qui comburit, non multum extenditur, (ut conſtat) ſed amplitudinem quinque accubantium occupat: redolet vero ſulphur, alumenve. prope autem hunc herbae profundae naſcuntur. Sed quod alicui admirationem inducere poſſet, potiſſimum eſt, arbores magnas intervallo cubitorum quatuor ab igne diſtare. Flagrare quoque eiusmodi ignem circa Lyciam, et Megalem Peloponneſi civitatem ferunt.

140. (124) Pecora apud Illyrios bis ſingulo anno parere traditur, ac pro maiori parte gemellos, multaque ternos vel quaternos pullos parturire, nonnullas vero quinos aut plures. Amplius autem terna lačtis mulčtra implere facile aſſerunt. Gallinas quoque non (ut alibi) ſemel, ſed bis terque interdiu parere affirmant.

141. (125) Sylveſtres boves Paeoniae longe maiores caeteris, qui in aliis locis reperiuntur, extare legitur.

142. (126) Etſi de Siciliae freto quamplures alii ſcripſerunt, attamen hic, quem retro diximus, Polycritus de ipſo portentuoſum quid evenire cecinit. Etenim ex Tyrrheno pelago multo cum ſtridore ac impetu elatam fluctuationem utriusque promontorii cacumina incurrere ait: quorum aliud quidem Siciliae, aliud vero Italiae, cui Rhegion nomen eſt, ex vaſto ſcil. mari delatam in anguſtam fluctuationem concludi inquit. hoc autem exacto undam in ſublimi altumve extolli multo cum fremitu, ut penitus multam loci amplitudinem aſcendentis occupet, et longe aſtantibus eius elationem viſibilem eſſe, quae fluctuanti mari nequaquam ſimilis extat, tum altitudine, tum albedine, tum etiam ſpuma. pari quoque ratione qui in locis a mari inſuperabilibus extant, inundationes ad utraque promontoria irruere, ac inibi conſcendere affirmant. cuius quidem rei enarratio incredibilis eſt, contemplatio vero aſpectu intolerabilis extat. cum interdum vero huius inundationis ex mutuo confractu concertant, adeo profundum horridumque ſpectaculum his qui vident, exhibere neceſſe eſt, ut illorum quamplurimi ſe ſuſtinere nequeant, ſed prae timore hallucinati in terram concidunt. poſtquam vero unda ad utrumque devenerit locum, ac in ſublime elata uſque ad extrema fuerit in mare, quod ſubter labitur, defertur, ac tunc rurſus maximo rugitu fremituve per immenſas aſperasque vortices fretum ebullire inquiunt, et ex profundo ad ſublime in orbem elevari, ac verſicolorem deferri: cum eius fluctuatio atque longitudo aliquando quidem obſcura, quandoque vero coerulea, ſaepenumeroque purpurea apparere dicatur. Addebat praeterea, quod animalia cuncta nec auditu nec viſu huius fretum tolerare queunt, ſed ad infimas latebroſasque montium partes confugiunt. cum vero inundatio ceſſaverit, vortices ſublimes variasque deferre, adeoque reciprocationes diverſas actitantes, ut flammae, ac aliquorum magnorum ſerpentum contorſioni perſimiles motiones referre videantur.

143. (127) Athenienſes cum Cereri Eleuſinae delubrum aedificarent, columnam aeneam inter lapides reperiſſe proditur, cuius inſcriptum erat: DEI OPEAE hoc monumentum: quam alii quidem Muſaei uxorem extitiſſe aſſerunt, nonnulli Tritolemi matrem fuiſſe.

144.

144. (128) Inter inſulas, quae nomenclaturam Aeoli ſortiuntur, una exſtat, in qua quandam phoenicon, id eſt, palmularum copiam innaſci affirmant: qua de cauſa phoenicodam, quaſi palmulaceam eam appellari. Haud igitur verum dixit Caliſthenes, cum hanc arborem a Phoenicibus Syriam littoralem incolentibus cognomen ademptam fuiſſe enarrat: quinimo et ipſos Phoenices a Graecis vocatos fuiſſe tradunt nonnulli, eo, quod primos mares nautas, ſi illac pertranſibant, cunctos interficiebant, mactabantque. unde et idiomate Peraebeorum cruentare phoenixae appellant.

145. (129) Oppidum eſt, quod ab indigenis Hypata dicitur, in quo columnam quandam vetuſtiſſimam repertam fuiſſe ferunt, quam cum illam literis vetuſtiſſimis, inſculptam homines eius regionis, cuius fuiſſet, cognoſcere voluerint, nonnullos Athenas columnam deferentes miſerunt. ii vero dum Boeotiam perambularent, cauſam peregrinationis quibusdam externis communicarunt, qui eos Thebas introduxere, in eo praecipue loco, quem Iſmenion appellant, cum aſſererent inibi maximam literarum inſcriptionem reperiri. Referebant quoque in illo quaedam conſecrata vetuſtiſſima ineſſe, quae conſimiles literarum numeros detinebant, qua de cauſa ex cognitis earum, quas inveſtigabant, inventionem ipſos feciſſe affirmant, ac huiusmodi carmina compoſuiſſe.

„Abducta bove Geryonis, pulchraque Erythia,
„Haec luco Alcydes Perſephone poſuit.
„Victorem at deſiderio Dea candida vicit,
„Nympharum vero de genere una Erythe.
„Hic puerum fago complexa Erythonta ſub alta,
„Concubitus ſola haec dat monumenta ſui.

cum ex eo, et non ex Erythia boves abduxerint: etenim in Lybiae et Iberiae regionibus nullum Erythiae nomen reperiri legitur.

146. (130) In Lybia civitas eſt, cui Ityca nomen extat: quae quidem (ut inquiunt) ſita eſt in eo ſinu, qui Hermaeae et Equi promontorium mediat, ultra vero Carthaginem CC. ſtadiorum intercapedine, quam etiam ſuperiori tempore a Phoenicibus conditam fuiſſe tradi-

traditur, quam Carthago annis CCLXXXVII. (veluti Phoeniceae enarrant hiſtoriae). In hac enim ſal defoſſile altitudine trium cubitorum innaſci aiunt, aſpectu quidem candidum, minime vero ſolidum, ſed tenaciſſimae ſorditiei proximum. caeterum cum Soli exponitur, conſolidatur, ac perſimile pario lapidi efficitur, et ex eo animalia caeterave ſupellectilia, ac vaſa ſculptores ſcalpunt, et conficiunt.

147. (131) Legitur priſcos illos Phoeniciae indigenas, cum ad Tarteſſum navigare coepiſſent, tantam argenti copiam pro oleo atque alia ſorditie nautica delata exportaſſe, ut nec plus habere nec ſurripere argentum ex eo poterant. caeterum cum adnavigarent aliorſum, cuncta non ſolum quibus utebantur, argentea, ſed et anchoras omnes ex argento confeciſſe.

148. (132) Aſſerunt Phoenices qui apud Gadiram incolunt, cum trans columnas Herculeas quatuor dierum itinere ſubſolano flatu expirante adnavigarent, ad nonnulla loca ſolitaria incultaque acceſſiſſe: ulva tamen ac alga repleta, quae cum quidem aquarum gurges efficitur, tinguntur: cum autem inundatio, demerguntur. in quibus thunnorum protentam copiam inveniſſe, qui magnitudine et craſſitie perpingues inerant. hos vero cum exſiccaſſent, in vaſis repoſuerunt, ac Carthaginem detulerunt. Caeterum Carthaginenſes eos ex urbe minime admovebant, ſed ob excellentem virtutem, quam in epulis cibisve afferunt, eos inter ſe illi conſumebant.

149. (133) In Pedaſia Cariae regionis Iovi ſacrificia perſolvuntur, ad quae capram quandam incolae mittunt, de qua mirandum quid evenire autumant. Incedit enim haec ex Pedaſſo per LXX. ſtadia, ad locum ſacrificii, per turbamque multam, quae eam contemplatur, minimeque capra ipſa conturbatur, neque ab itinere avertitur. cum vero funi alligatur, tramite pulchriori eum, qui ſacerdotia exportat, praecedit. Verum quod caeteris advenis ſtuporem inducit, eſt, eius cornua calices quaternos occupare. Caeterum geminos corvos continue circa Iovis delubrum degere affirmant, quorum unum alio minime advolare, ac alterum in alteriori parte colli albicare traditur.

150. (134) In Illyriis, quae Ardia vocantur, iuxta Autariatarum confinia, inquiunt nonnulli, montem reperiri, cui vallis ampliſſima una quam proxima eſt, ex qua multam aquae copiam, non omnibus horis, ſed vere duntaxat reſilire aiunt: quam cum indigenae exhauriunt, in caverna aliqua interdiu quidem conſervant, noctu vero ſub dio exponunt: idque per quinque vel ſex dies illi actitantes, aqua induratur, ac optimum ſal efficitur; quod gregis gratia praecipue reſervant: ſal etenim ad ipſos minime vehitur, eo quod loca longa intercapedine a mari diſtantia incolant, nec ipſi cum alienigenis degant. Salis igitur maximo uſu greges paſcuntur. ſal enim bis in anno gregibus cibi cauſa exhibent. quod ſi non agerent, quamplurimam gregis copiam ipſis perire contingeret.

151. (135) In Argo vero locuſtarum quoddam genus innaſci affirmant, quod adverſus ſcorpiones pugnator nuncupatur. etenim cum ſcorpionem viderit, in eum ſurgit: pari paſſu quoque et ſcorpio contra illam irruit. haec quidem in orbem oberrans, in ipſum ſtridorem emittit: ille vero aculeum, quo armatus eſt, elevat, et in eam circumducit, mox aculeum remittit, ac demum omnimode extendit. at illa eum circumcurſat, illumque poſtremo aggreditur, ac devorat. Caeterum hanc comedere locuſtam ſcorpionum ictui optimum ineſſe medicamentum aiunt.

152. (136) Veſpas, quae in Naxo oriuntur, cum viperam ediderint, eius venenum attrahere proditur: etenim caro viperae gratiſſima guſtui veſpae extat: verum ſi poſtea aliquem aculeo feriunt, eas adeo illi circundolentias efficere aſſerunt, ut in illis graviorem morſibus viperarum videantur.

153. (137) Venenum Scythicum, quo milites Scytharum ſagittas reſpergunt, ex vipera confici aſſerunt. Scythae etenim uſui reſervant viperas, quae iam ſobolem procrearunt, veluti apertum eſt. has vero capiunt, ac nonnullorum dierum ſpatio liqueſcere dimittunt. cum autem eas idonee putrefactas eſſe illis viſum fuerit, ii univerſum hominis ſanguinem in olla effundentes, intra ſterquilinia defodiendo operiunt. caeterum cum ſanguis putruerit, eius partem ſuperiorem, quae aquae

aquae effigiem reprenſentat, virulentae ſaniei viperae commiſcent, ac hoc pacto lethalem veneni ſpeciem efficiunt.

154. (138) Regio in Cypro inſula extat, cui Curium nomen eſt, in qua quoddam ſerpentum genus ineſſe ferunt, quod proximam cum aſpide Aegypti naturam atque facultatem obtinet: praeterquam quod ſi hyberno tempore aliquem morſu defixerit, minime eum laedit. Id autem alia de cauſa evenire ſolet, niſi quod animal illud condenſatum, atque contractum algore hyemis prorſus impotens, niſi calefiat, redditur.

155. (139) In Ceo quoddam apii genus innaſci autumant, a quo ſi quis ſpina percuſſus fuerit, moritur.

156. (140) In Myſia album quoddam urſarum genus ineſſe aiunt, cuius feminae cum a venatoribus inſequuntur, huiuscemodi exſpirationem flatus emittunt, ut inſectantium canum carnes putreſcere dicantur. pari quoque modo caeteras beluas cibo ineptas reſpiratione reddere ſolet. caeterum ſi quis vi prope eas adventaverit, tam magnam pituitae copiam ex ore effundunt, ceu conſtat, quae faciei canum, ac ſimili ratione hominum adhaerent, ut ipſos ſuffocare, vel excaecare videatur.

157. (141) In Arabia hyenarum quoddam genus reperiri affirmant, quod, cum beluam vel hominem praeviderit, eos obtumeſcere facit, ac ſic in veſtigio haerere, ut corpora movere nequeant. caeterum cum haec fecerit, id hyenarum genus flagrare videtur.

158. (142) Circa Lyciam (Syriam) animal quoddam ineſſe ferunt, cui Leontophonon nomen extat. leo enim interit, cum hic ex eo aliquid devoraverit, tametſi id ſponte non efficiat, ſed ipſum animal fugit. caeterum ſi venatores eum capiunt, veru decoquunt, et farinae albae modo aliis carnibus ferae inſidiantes aſpergunt: quas ſi leo guſtaverit, ab illis repente interimitur. Illud quoque animal adverſus leonem urinam ſpargit, quam leoni exitialem ineſſe ferunt.

159.

159. (143) Vultures ab odore unguentorum, ſi quis eos inunxerit, vel aliquod edendi gratia eis delibutum dederit, exanimari affirmant. ſcarabeos pari quoque paſſu roſarum redolentia interire proditur.

160. (144) In Sicilia, ac in Italia muſtellas ineſſe enarrant, quarum morſus exitiales ſunt, caeterum nec molles et imbecilles, veluti illae, quae apud nos degunt, extare traditur. Ac eo in loco muſcarum quoddam genus reperiri, quod circunquaque advolare dicitur, ac cum momorderit animalia aliqua, ea interire efficit.

161. (145) In Meſopotamia Syriae provinciae, ac in Iſtronte anguiculos oriri ferunt, qui indigenas minime mordent, advenas vero mirum in modum iniuria afficiunt. (146) Circa Euphratem exacte hoc evenire aſſerunt. etenim quamplurimi angues praecipue iuxta utrasque amnis ripas verſantur. quocirca in meridie ibi viſuntur: cum vero lux deficit, in altera duntaxat riparum parte apparent. caeterum illi Syrios dormientes minime morſu defigunt, advenas vero Graecos avide et cum cruciatu exanimant.

162. (147) In Theſſalia ſerpentem, Sacrum nomine, cuncta non ſolum quae momorderit, ſed etiam quae tetigerit, interficere fama eſt. qua de cauſa cum apparuerit, ac ſibilus eius auditur, tametſi id raro videatur, ſerpentes, et viperae ac caetera omnia beluarum genera fugiunt. Magnitudo huic non ad amplitudinem, ſed ad mediocritatem tendit. Verum in Teno ipſius Theſſaliae oppido tandem a muliercula hic occiſus fuit, hoc maxime (ut dicunt) modo. Mulier orbem in terram deſcripſit, veneficiaque in eo depoſuit, ac ad eum una cum filio introivit, moxque eius ferae ſibilum voce imitata eſt.

hic vero adverſus eam reſibilavit, et ad orbem acceſſit. at cum illi quamproxime adventaret circulo, ſopore mulierem labeſactabat, adeo ut illa fere minime ſopori reſiſtere poſſet, caeterum puerum iuxta ipſam ſedentem dormientemque verberibus excitabat, ſeque increpabat, et filium, ac aſſerebat, ſi dormire porrexiſſent, facile interituros: at ſi coacta vi beſtiola orbem ingrediatur, ambo ſalutem conſequuturos. cum vero ſerpens in circulum ſe conieciſſet, ipſum quamplurimum mortuum eſſe memoriae proditum eſt.

De admirandis auditionibus commentarioli finis.

BOVHE-

BOVHERII
DISSERTATIO DE INSCRIPTIONE,
quae cap. 145 legitur.

EX

SCIPIONIS MAFFEI

LIBRO, QVI INSCRIBITVR:

GALLIAE ANTIQVITATES QVAEDAM SELECTAE.

Pariſiis 1733. 4 *pag.* 161.

LETTRE
DE M. BOUHIER,

ancien Préſident à Mortier au Parlement de Dijon, et de l'academ. Françoiſe.

L'Auteur du petit Recueil d' Hiſtoires merveilleuſes (*περὶ θαυμασίων ἀκȣσμάτων*) qui eſt communément attribué à Ariſtote, raconte ſur la fin de ce Livre, qu'au pays des Enianes, et aux environs de la ville d' Hypate, on trouva autrefois une colonne, ſur la quelle étoit gravée une Inſcription; mais en caracteres ſi extraordinaires, qu'ils ne pûrent être déchiffrés par les gens du pays. Curieux de ſçavoir ce qu'elle contenoit, ils réſolurent d'envoyer la colonne même à Athenes, pour conſulter ſur cela les Sçavans de cette Ville. Ceux qu'ils chargerent de cette commiſſion, paſſant par la Béotie, apprirent qu'ils trouveroient à Thébes, dans le Temple d' Apollon Iſmenien, non ſeulement des Inſcriptions en caracteres ſemblables, mais encore des perſonnes, qui pourroient les leur expliquer. S'y étant donc transportés avec leur colonne, et en ayant confronté l'écriture avec celles des Inſcriptions du Temple, dont l'intelligence s'étoit conſervée à la faveur de la tradition, ils reconnurent que ſur leur marbre étoient gravés les Vers qui ſuivent, ſelon qu'ils ſont repréſentés dans les meilleures éditions d'Ariſtote;

Ἑρακλέȣς τεμεύσι τὲ Κυθήρα Φερσεφαάσση
Τηροδȣνῆας ἀγέλην ἐλάων, ἠδ' Ἐρύθειαν ἄγων.
Τὰς δ' ἐδάμασσε πόθῳ πασιφάεσσα θεά.
Τῆδε δὲ μοι τέκνῳ τῷδ' Ἐυρύθοντι δάμαρτι,
Νυμφογενὴς Ἐρύθη δή τοδ' ἔδωκα πέδον,
Μναμόσυνον φιλίας, Φηγῷ ὑπὸ σκιερᾷ.

Telle eſt l'Hiſtoire de la découverte de ce beau Monument. Mais comme Ariſtote n'en a parlé, que pour appuyer le ſentiment de quelques Hiſtoriens, rapporté par Arrien (De Expedit. Alex. Lib. 2.), ſçavoir que l'expedition d'Hercule contre Géryon ne s'étoit point faite ailleurs, qu'aux environs de l'Epire, où régnoit ce dernier, il a confirmé cette preuve par deux circonſtances: la premiere que le lieu, où la colonne avoit été trouvée s'appelloit Ἔρυθος. La ſeconde, que la prétenduë Isle d'Erythie, où les autres Hiſtoriens plaçoient la défaite de Géryon, et l'enlevement de ſes troupeaux, n'étoit connuë ni en Iberie, ni en Libye. Ce qui devoit faire juger que tout ce qu'on en diſoit étoit une pure fable.

Quoiqu'il en ſoit, ces vers ſont ſi défigurés dans Ariſtote, que ni l'Interpréte Latin n'a entrepris de les traduire, ni aucun des Commentateurs de l'expliquer; non pas même le célébre Caſaubon, dans l'edition qu'il donna de ce Philoſophe en 1590.

Iſaac Voſſius s'y trouvant embaraſſé, eut recours à notre grand Saumaiſe, qui étoit alors ſon Oracle, et inſera enſuite les conjectures de ce ſçavant homme pag. 5. de ſes Notes ſur le Geographe Scylax. En voici la Subſtance.

Saumaiſe croyoit que les ſix Vers de la colonne formoient deux différentes Inſcriptions, de trois vers chacune, et liſoit ainſi la premiere:

Ἡρακλέης τεμένιζε κυθήρας Φερσεφαάσση
Τῆδ' ἀγέλην ἐλάων, ἐκ δ' Ἐρύθης ἀνάγων,
Τὸν δ' ἐδάμασσε πόθῳ Φερσεφάεσσα θεά.

C'eſt-à-dire: Hercule conſacra ce terrain à Proſerpine, fille de Venus, lorsqu'il paſſa ici, en conduiſant les troupeaux, qu'il amenoit d'Erythie, et que la Déeſſe Proſerpine triompha de ſon coeur.

Pour l'autre Inſcription, qu'il prétend n'avoir rien de commun avec la premiere, il la tournoit en cette ſorte:

Τηλεδάμῳ τέκνῳ, καὶ Ἐυρύτῳ ἡ δάμαρ αὐτȣ̃
Νυμφογενὴς Ἐρύθη δὴ τόδ' ἔθηκα πέδον,
Μναμόσυνον φιλίας, Φηγῷ ὑποσκιερόν.

Ce qui ſignifie: Moi Erythé, fille d'une Nymphe, et femme d'Eurytus, j'ai dédié ce lieu, ombragé de hêtres, à Télédamus mon fils, et à mon mari, pour monument de ma tendreſſe.

Vos-

Voſſius, qui avoit adopté ces conjectures de Saumaiſe, ne tarda pas à s'en repentir; et comme il étoit devenu ſon ennemi, il ſe fit un plaiſir de réfuter ſon ſentiment, en ſes remarques ſur Pomponius Mela, Lib. 3. Cap. 6. Il en allégua néanmoins pour toutes raiſons, qu'on n'avoit jamais oüi dire, que Proſerpine fût fille de Venus, ni qu' Hercule eût été amoureux de Proſerpine.

Mais quoique cette raiſon ſoit bonne, il en auroit pû encore oppoſer une meilleure. C'eſt que ſi l' Inſcription avoit été conçüe ſuivant l'Idée de Saumaiſe, on ne voit pas comment Ariſtote en auroit conclu, que les troupeaux de Géryon n'avoient pas été enlevés en Iberie. Car elle auroit prouvé ſeulement qu' Hercule en les emmenant avoit paſſé par le pays des Enianes. Fait, qui n'etoit point incompatible avec l'opinion commune. D'ailleurs il eſt difficile de n'être pas choqué de ces deux Inſcriptions, qui ſe trouvent à la ſuite l'une de l'autre, ſans avoir entr' elles aucune liaiſon.

Voſſius a donc crû devoir réformer l' Inſcription en cette manière:

> Ἡρακλέης τεμενίσσατο Κȣρᾳ Περσεφαάσσᾳ
> Γηρυονῆ ἐλάων, ἠδ' Ερύθειαν ἄγων,
> Τάς δ' ἐδάμασσε πόθῳ Πασσιφάεσσα θεά.
> Τηλεδάμῳ τέκνῳ, τῷ τ' Ἐυρυτίωνι δάμαρ πρὶν
> Νυμφογενὴς Ἐρύθη τῇ τό δ' ἔδωκα πέδον,
> Μναμόσυνον φιλότα φυτάδ' ὑπὸ σκιερᾷ.

C'eſt-à-dire: Hercule conſacra ce bois à la Déeſſe Proſerpine, lorſqu' après avoir enlevé Géryon, et ſes troupeaux, il les conduiſit à Erythie, où ces troupeaux devinrent l'objet des déſirs de la Divine Paſiphaë. Et moi Erythé, iſſuë d'une Nymphe, j'ai donné ce terrain, couvert d'un bois touſu, à mon fils Télédamus, et à Eurytion ci devant mon mari.

Mais Voſſius me paroît s'être ici équivoqué bien plus lourdement que Saumaiſe.

Car 1o. il renverſe l'Hiſtoire de Géryon, qui de l'aveu de tous ceux, qui en ont parlé, fut tué dans le tems qu' Hercule enleva ſes troupeaux. Et envain veut-il ſe prévaloir de ce paſſage, qu'il cite de Scylax: Ἐνταῦθα ὁ Γηρυόνης λέγεται ἥκειν, καὶ τȣ̀ς (ou plutôt τὰς) βȣ̃ς βȣκολεῖν. La raiſon eſt que ce verbe, ἥκειν, ne marque pas que Géryon eût été conduit par force à Erythie, mais qu'il y étoit venu de l'Epire, pour y faire paître ſes troupeaux, comme on le voit par la ſuite. Je ſuis même perſuadé qu'au lieu d' ἥκειν, Scylax avoit écrit, οἰκεῖν. Car on convient que l'endroit, qu'il habitoit s'appelloit Erythie, ou Erythe.

2o. Voſſius ſuppoſe encore contre l'Hiſtoire, qu' Hercule amoureux de je ne ſçai qu'elle Paſiphaë, dont on n'a jamais entendu parler, lui fit préſent des troupeaux, dont il s'agit. Or on ſçait au contraire, qu' Hercule les con-

 duiſit

duiſit à Euryſthée, qui en fit un ſacrifice à Junon. Il n'y a point de fait moins douteux dans la Mythologie.

3°. Une autre faute contre l'Hiſtoire, c'eſt qu'il fait Erythé femme d' Eurytion, au lieu qu'elle étoit ſa mere, l'ayant eu du Dieu Mars, ſuivant que le Scholiaſte d' Héſiode, ſur le vers 293. de ſa Théogonie nous l'apprend en ces termes: Τὸν Ἐυρυτίωνα φησὶν Ἑλλάνικος γεγενῆσθαι ἀπὸ Ἄρεος, καὶ Ἐρυθήιας. Car on voit dans Eſtienne de Byzance, au mot, Ἐρύθεια, qu' Ἐρύθη, et Ἐρύθεια ſont la même choſe.

4°. Voſſius n'a pas pris garde, que ſon explication n'étoit pas moins oppoſée, que celle de Saumaiſe, à la penſée d'Ariſtote. Car en la ſuivant, loin que l'Inſcription ſerve à prouver, que l'enlevement des troupeaux de Géryon ſe fit aux environs d'Hypate, elle paroît prouver le contraire; en ce qu'elle porte qu' Hercule y conduiſit ces mêmes troupeaux. D'où il ſuit que ce ne fut pas là, qu'il s'en rendit le maître. Cela étant, il ne ſeroit pas impoſſible, qu'il ne s'en fût emparé dans l'autre Erythie d' Ibérie. Ce qui feroit tomber le raiſonnement d' Ariſtote.

Je laiſſe à part les autres défauts des conjectures de Voſſius; comme lorsqu'il veut que le τὰς du troiſiéme vers ſe rapporte au mot βῦς, qui ne ſe trouve point dans l'Inſcription; qu'il veut faire croire, que par le mot Γηρυονῆα, on peut entendre les troupeaux de Géryon, et qu'il nous donne ſon φιλότα, pour un prétendu génitif Dorique, pour φιλότατος. A quoi il faut ajouter une faute de quantité, qui lui eſt commune avec Saumaiſe, en ce qu'ils font l'un et l'autre la troiſiéme ſyllabe de Τηλεδάμῳ bréve; et une autre, qui lui eſt particuliere, en ce qu'il fait longue la premiere ſyllabe de φυτάδι, quoiquelle ſoit bréve dans φυτὸν, et dans tous ſes dérivez.

Après avoir rejetté les deux ſeules explications de ce Monument, qui ſoient venuës à ma connoiſſance, il eſt tems, Monſieur, de vous parler de la mienne. Mais je dois auparavant établir de certains faits, ſur lesquels elle eſt fondée.

Le premier eſt, que ce fut auprès d' Hypate, et du lieu, où fut trouvè la Colonne, qu' Hercule vainquit Géryon, le tua auſſi-bien qu' Eurytion, et s'empara des fameux troupeaux, dont il eſt queſtion. La ſuppoſition de ce fait eſt même neceſſaire pour juſtifier l'uſage, qu'a fait Ariſtote de notre Inſcription, pour etablir ſon opinion ſur les lieux, où régnoit Géryon.

Le ſecond fait, que je ſuppoſe, eſt qu' Hercule après ſa victoire étoit encore dans la même contrée, lorsque Junon irritée de ce ſuccès, réſolut de lui en faire perdre le fruit, en diſſipant ſes troupeaux par un artifice, qui eſt rapporté au long par Apollodore, Biblioth. II, 10.

Il eſt vrai qu'il dit, que cela arriva vers les montagnes de Thrace. Mais outre que la Mythologie n'eſt pas toujours fort exacte ſur les faits Geographiques, il eſt certain que ſous le nom de Thrace on comprenoit alors toute la Theſſalie, laquelle même ne prit ce nom, que d'un deſcendant d'Hercule, ſuivant Strabon, à la fin du Livre IX. A quoi il faut ajouter ce que dit ſur cela Voſſius, en ſes Notes ſur Pomponius Mela II. 3. p. 150. Edit. de 1658. Or Hypate touchoit aux montagnes de la Theſſalie.

Je ſuppoſe encore, que le paſſage, où Apollodore dit que Junon, pour diſperſer les troupeaux d'Hercule, *ταῖς βȣσὶν οἶστρον ἐνέβαλεν*, le mot *οἶστρος* ne doit pas être entendu de cette eſpece de mouches, qui tourmentent les animaux. Mais l'Hiſtorien s'eſt ſervi de cette expreſſion pour marquer, que la Déeſſe avoit mis ces bêtes en chaleur, et leur avoit cauſé cet état violent, qui eſt appellé agréablement par Horace, Od. I. 25.

Flagrans amor, et libido,
Quae ſolet matres furiare equarum.

οἶστρος étoit ordinairement employé par les Grecs en ce ſens. Heſychius: *Οἶστρος, ἀφροδισίων πύρωσις.* Suidas: *Οἴστρησις, ἡ θηλυμανία, καὶ οἰστρηλατȣ́μενοι, πυρȣ́μενοι.* Hérodote, II. 93. parlant de certains poiſſons appelle cette paſſion, *οἶστρον κυΐσκεσθαι*, Et Oppien, Halieut. I. 473.

Εἴαρι δὲ γλυκὺς οἶστρος ἀναγκαίης Ἀφροδίτης.

De là vient l'Epitéte d' *Οἰστροφόρος*, donnée à Venus dans une Epigramme de l'Anthologie, VII. p. 591. Edit. de 1600. Je ne finirois pas, ſi je voulois ramaſſer ici tous les exemples pareils. En voilà aſſez pour comprendre le véritable ſens de ce paſſage d'Apollodore, et d'un autre encore du même Auteur, II. 3. où parlant d' Jo, métamorphoſée en vache, il dit que Junon *τῇ βοῒ οἶστρον ἐμβάλλει.* Car cela doit être entendu de la même paſſion, dont je viens de parler, ſuivant le Scholiaſte de Sophocle, Electr. v. 5. et celui de Lycophron, ſur le v. 1292. Et en effet, on a prétendu, que dans la vérité du fait, Jo fit à Tyr pendant dix ans le métier de Courtiſanne, comme nous l'apprend S. Epiphane, Ancorat. §. 106. p. 107.

J'ajouterai ſeulement que les Latins ont quelquefois imité cette façon de parler. L'Auteur du Poëme de Ciris, attribué à Virgile, (v. 184.) parlant de la même paſſion.

Horribili praeceps impellitur oeſtro.

Et Tertullien (De Pudicit: c. 10.) l'appelle pareillement *moechiae* Aſilum. Ce qui me fournit en paſſant l'occaſion de rétablir un endroit aſſez corrompu de votre Catulle Carm. 98. Car je ſuis perſuadé qu'il y faut lire;

Praeterea rictum, qualem defiſſus in oeſtrum
Meientis mulae cunnus habere ſolet.

Je ne vous en dirai pas les raiſons. Elles ſautent aux yeux.

Tel

Tel fut donc le ſujet de la fureur qui ſaiſit les troupeaux d' Hercule. Ariſtote nous apprend (Hiſt. Animal. VI. 18.) que quand les vaches ſont en chaleur, elles ne peuvent plus être retenuës, par ceux qui les gardent: *Αἱ δὲ βόες ταυρῶσιν, οὕτω δέ σφόδρα κατακώχιμαι γίνονται τῷ πάθει, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτῶν κρατεῖν, μηδὲ λαμβάνεσθαι τοὺς βουκόλους.* Il en eſt de même des jumens. Témoin le paſſage d' Horace, que jai rapporté ci-deſſus, et ce vers de Virgile, Georg. II. 266.

Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equarum,

Cela eſt connu de tout le monde.

Il eſt donc très-vraiſemblable, qu' Hercule au deſespoir de cet accident, qui dérangeoit ſes projets, et ne ſçachant comment y rémédier, commença par recourir à la Déeſſe Venus, à qui peut-être il imputoit ce malheur, pour l'engager à tempérer dans ces animaux une ardeur, qui obéît à ſes ordres. Ayant donc trouvé dans la Campagne d' Erythos un hêtre reſpectable par ſon antiquité, il choiſit ce lieu, pour y dreſſer un Autel à la Déeſſe, et y faire un ſacrifice, qui pût l' appaiſer.

Il n'eſt pas moins probable, que quand il eut quitté cette Campagne, pour courir aprés ſes troupeaux égarés, Erythé, ou Erythie, fille de Géryon, et mere d' Eurytion, ayant appris la mort de ſon fils, fut en ce même endroit lui rendre les derniers devoirs, en lui érigeant un Monument dans le lieu même, où elle s' imaginoit que Vénus l' avoit vengée des attentats d' Hercule. Tel fut, à mon avis, le ſujet de la Colonne, et de l' Inſcription que je lis en cette ſorte:

Ἡρακλέης τεμένισσε Κυθήρᾳ πασσιφάεσσᾳ
Γηρυονείας βοῦς ἐξ Ἐρύθου ἀνάγων,
Τὰς δ' ἐδάμασσε πόθῳ πασσιφάεσσα θεά.
Τῆδε δ' ἐμῷ τέκνῳ τῷ δ' Ἐυρυτίωνι δαμέντι
Νυμφογενὴς Ἐρύθη δὴ τό δ' ἔδωκα πέδον,
Μναμόσυνον φιλίας, φηγῷ ὑπὸ σκιερᾷ.

C' eſt-à-dire, en traduiſant ces vers à la lettre:

Hercules locum hunc conſecravit Veneri omnibus patenti,
Geryoneas boves ex Erytho abigens,
Quas domuit amore omnibus patens Dea.
Hic autem meo filio Eurytioni victo,
Nymphae ſoboles Erythe hocce donavi ſolum,
Monumentum amoris, fago ſub umbroſa.

J'ai tenté auſſi de rendre en vers cette Inſcription en cette ſorte:

Omnivagae Veneri Alcides haec arva dicavit.
Geryonis vaccas Erytho dum pellit ab agro,

Quas

Quas Dea mox inſano ultrix furiavit amore.
Aſt ego, Nympharum ſoboles, hîc moeſta perempto
Eurytioni Erythe genitrix, ſub tegmine fagi,
Huncce dedi campum, monumentum, et pignus amoris.

Les changemens que j'ai faits dans le texte, ſont peu conſidérables. *Περσεφάεσσα* joint à *Κυθήρα*, n'etant pas ſupportable, j'ai ſubſtitué un mot, qui en approche fort, et qui convient parfaitement ici. Car il marque que Vênus ſe faiſoit ſentir aux animaux, comme aux hommes. C' eſt pour cela qu' elle eſt apellée ſouvent *Πάνδημος*, ſuivant les exemples ramaſſés par M. Spanheim, en ſes ſecondes remarques ſur les Céſars de Julien, n. 212. et quelquefois *πολύκοινος*, comme dans S. Epiphane Ancorat. §. 105. D' ailleurs il paroît evident, qu'il eſt ici queſtion de la même Deeſſe, dont il eſt parlé au troiſième vers.

Au ſecond, *Γηρυονείας* eſt ce qui m'a paru le plus approcher du *Τηροδȣνῆας*, ou *Τηδορȣνῆας* des Manuſcrits. On trouve dans Suidas, *Γηρυόνεια δένδρα*, *Γηρυόνειον νῆμα*, et même *Γηρυόνειος βȣ̃ς*. Car c'eſt ainſi qu'il faut lire au lieu de *Γηρίνειος* dans ce Grammairien, qui pourroit bien avoir tiré cette expreſſion de notre Inſcription.

Ἀγέλην eſt ſans doute une interprétation marginale de *βȣ̃ς* comme *ἐλάων ἄγων*, ou *ἀνάγων*.

Ἐξ Ἐρύθȣ ἀνάγων. Il y a ici un petit changement, mais néceſſaire. Car cette Inſcription doit prouver, que ce lieu s'appelloit *Ἔρυθος*, et non *Ἐρύθεια*, ſuivant ces paroles d' Ariſtote: *Τȣ́τῳ τῷ ἐπιγράμματι ἐπεχώρησε καὶ ὁ τόπος ἐκεῖνος, Ἔρυθος καλȣ́μενος, καὶ ὅτι ἐκεῖθεν τȣ̀ς βȣ̃ς* (ou plutôt *τὰς βȣ̃ς*) *καὶ ȣ̓κ ἐξ Ἐρυθείας ἄγαγεν.*

Au troiſiéme vers il ne faut pas être ſurpris, qu' Erythé impute à Venus un événement, dont elle étoit ordinairement la cauſe. On peut voir ce que j'en ai dit ci-deſſus. Elle ne pouvoit ſçavoir, que c' étoit l'effet du couroux d' une autre Déeſſe encore plus puiſſante.

Les corrections, que j'ai faites dans le reſte de l'Inſcription, ſont beaucoup plus légéres, que celles de Saumaiſe, et de Voſſius, et ſont un ſens très-naturel, ſi je ne me trompe.

Quoiqu' en aït dit Saumaiſe, il faut bien ſe garder de changer, *Φηγῷ ὑπὸ σκιερῷ* Outre que *Φηγῷ* a pû être dit poëtiquement pour *Φηγοῖς*, on ſçait que la vénération des Payens pour les vieux hêtres ſuffiſoit, pour les engager à conſacrer le terrain, où il s'en trouvoit un ſeul. V. Hérodote, II. 55. et Callimaque, Hymn. in Dian. v. 239. où l'on peut conſulter les Remarques du ſçavant M. Spanheim.

Au reſte vous ne ſerez ſans doute point ſurpris de voir en cette Inſcription deux Pentamétres à la ſuite d'un Hexamétre. Les anciens Poëtes ſe

Fff per-

permettoient ces ſortes de choſes, et ont même fait des Poëmes entierement compoſés de Pentamétres, ſi l'on en croit M. Eſtienne, Diatrib. I. in Horat. et Voſſius le pere, Inſtit. Poëtic. Lib. 3. Cap. 11. §. 1. Ce dernier cite de plus un Oracle en deux vers, dont le permier eſt un Pentamétre, et le ſecond un Hexamétre. A quoi il faut ajouter les trois vers de Trimalchion, dont les deux premiers ſont Hexamétres, et le troiſiéme Pentamétre, dans Pétrone, Cap. 34.

A l'égard des Inſcriptions, Plutarque (in Ariſtid. pag. 330. Edit. Pariſ.) en rapporte une, compoſée pareillement de deux Hexamétres, et d'un Pentamétre. Héphaeſtion (de Metr. p. 64. Edit. 1726.) en cite une de Simonide, compoſée d'un Hexamétre, d'un Pentamétre, et d'un Jambe. Il y en a un grand nombre d'autres Gréques dans les Recueils de ces ſortes de Monumens, comme dans Gruter, DCLV. 2. DCLXXXI. 4. etc. Dans Reineſius, Pag. 83. et 683. Dans les Mélanges de Spon, Pag. 318. et 370. Dans Gronovius, Memor. Coſſon. Pag. 445. et dans Fabretti, Pag. 144. n. XIX. où il faut rétablir ainſi le ſecond vers:

ΣΩΜΑ ΚΑΤΟΙΧΟΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΚΑΛΛΕΟC ΗΣ ΕΠΙΓΕΙΩΝ.

Parmi les Inſcriptions Latines, il y en a encore pluſieurs pareilles. On peut voir entr'autres Gruter, CCCXXXIX. 4 DCLIV. 6. DCCLVII. 3. DCCCCXXXIX. 1. etc. et Fabretti, Pag. 189. n. 437. et pag. 374. n. 169. où je remarquerai en paſſant qu'au dernier vers il faut lire:

CONIUGIS, EV (pour HEV) GRATAE PRAESTITIT ECCE FIDES.

Au lieu de CONIUGI SVE GRATAE etc. qui ne fait aucun ſens.

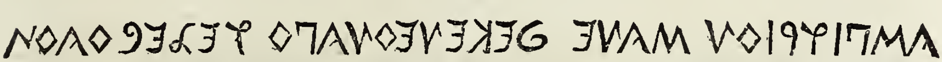
Il me reſte à vous dire ma penſée ſur les caractéres de cette Inſcription, qui parurent inintelligibles aux Enianes, et dont ils découvrirent l'explication à la faveur d'autres Monumens ſemblables, qui étoient à Thebes, au Temple d'Apollon Iſménien, ſuivant le témoignage d'Ariſtote, où je croi que le mot, *ἀρχαῖα*, doit être changé en *ἀρχαίων*, à moins qu'il ne ſoit transpoſé. Vous en jugerez. Car voici le paſſage entier: *Λέγοντες εἶναί τινα ἀναθήματα ὁμοίȣς ἔχοντα τȣ̀ς ῥυθμȣ̀ς τῶν γραμμάτων ἀρχαῖα.*

Ces Inſcriptions, au nombre de trois, ſont rapportées par Hérodote (V. 58. 59.) en caractéres ordinaires. Mais il nous apprend, qu'elles étoient en lettres Cadméennes, et que ces lettres étoient ſemblables pour la plus grande partie aux Joniennes. Or les Cadméennes dans les premiers tems étoient les mêmes, que celles des Phéniciens, ſuivant le même Hiſtorien, où du moins elles étoient peu differentes. Surquoi vous trouverez bon, que je vous renvoye à ce que j'ai remarqué ſur cela autrefois, n. 51. et ſuiv. de ma Diſſertation, De Priſcis Graecorum et Latinorum Literis, qui eſt à la fin

fin de la Paléographie Gréque de notre illuſtre ami le R. P. de Montfaucon.

Cela étant, non ſeulement on n'y voyoit aucune des cinq lettres Υ. Φ. Χ. Ψ. Ω. qui ont été depuis ajoutées a l'Alphabet Grec, mais les lignes en étoient écrites à rebours, ou de la droite à la gauche, comme dans l'ecriture Phénicienne. Il y a même apparence, qu'on n'avoit pas encore mis en uſage au tems de cette Inſcription la maniere d'écrire partie de droite à gauche, et partie de gauche à droite. Ce qu'on appelloit, *βȣςροφηδὸν γράφειν*, comme je l'ai remarqué au même endroit, n. 5. et comme dans l'Inſcription ſinguliere de Sigée, rapportée par M. Chishull, Antiq. Aſiat. Pag. 1. D'ailleurs les lettres Gréques avoient encore alors à-peu-près la même figure, que les Samaritaines, ſuivant que vous pouvez le voir dans la même Diſſertation, n. 55.

Pour vous donner une idée plus juſte de mes conjectures à cet égard, je vais vous donner un échantillon de la maniere dont j'imagine qu'étoit écrite la premiere de ces Inſcriptions Thébaines, laquelle eſt du tems d'Amphitryon, pere d'Hercule. Car je croi qu'elle etoit conçuë à-peu-près ainſi :



On peut juger par là de la maniere dont étoient écrits les ſix vers de cette Inſcription; et cela ſuppoſé, il ne faut pas étre ſurpris, ſi les Habitans d'Hypate n'y comprirent rien. Mais il en étoit autrement des Prêtres de Thebes, qui ayant toujours eu devant les yeux les trois Monumens, dont parle Hérodote, et ayant appris de leurs devanciers, comment ils devoient être lûs et expliqués, n'eurent pas de peine à en faire autant de la Colonne, dont Ariſtote nous a heureuſement conſervé la mémoire.

LE P. BOUHIER.

C. G. HEYNE
ANNOTATIONES.

Cap. I. ὄρει τῷ Ἡσαίνῳ. Verum nomen haud dubie eſt in Hiſt. Anim. IX, 45. Ariſtotelis mons *Meſſapius:* nam ex Italia pars Cretenſium, qui inter Iapygas, Meſſapios dictos, conſederant, in Thraciam traiecerat, ubi Bottiaei dicti: v. Conon Narr. 25. Strab. VI. p. 427 B. et ibi laudatum Plutarch. in Theſ. Ex antiquis itaque ſedibus nomen ibi monti Meſſapio adhaeſiſſe videri poteſt, ad quem per aliquod tempus conſederant, antequam ad oram maris pervenirent, iuxta Axii oſtia, ad quae Bottiaea fuit.

καὶ μέλαν σφόδρα εἶναι. debet eſſe μέλανα. *ea cornua valde atra eſſe.*

ἐστὶ δὲ ἡδύκρεων. ex margine alieno loco poſitum ex loco Ariſtot. H. A. IX, 71.

τοῦτον ποιεῖν τὸν ἄφοδον. debet eſſe ταύτην τὴν ἄφοδον. et mox τεταραγμένου μὲν οὖν τοῦτο ποιεῖν τὴν ἄφοδον· *excrementa hanc vim habere.* Nam ſequitur ἀταράχου δὲ, μὴ ἐπικαίειν (ſc. τὴν ἄφοδον.) Verum ſimilia iam Sylburgium monuiſſe nunc video, comparaſſe quoque verba Ariſtotelis. Abſtinebo igitur ab iis omnibus, quae iam in Notis aliquem interpretum attigiſſe videro. Paulo ante inſerenda copula καὶ ante πολλάκις.

c. 3. p. 14. τοὺς ἐν Ἑλίκῃ ſuſpicor eſſe corruptelam gloſſematis. adſcripſerat aliquis, memor eorum, quae in altero Ariſtotelis loco H. A. VI, 7. de mutatione accipitris in coccygem memorantur, τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, quod exſcriptor, qui reliquis capitibus locum addi viderat, et ipſum in geographicum nomen mutavit. Similes interpolationes plures occurrunt. Sic c. 5. ἐν Ἀχαΐᾳ.

c. 6. p. 22. τοῦτο οὖν — χρίσαντες τὸ ἔριον ἀφιᾶσιν. haud dubie τούτῳ οὖν — χρίσαντες, et τὸ ἱερεῖον, victima pro bove caeſa; niſi

niſi τὸ κρεάδιον fuit. Certe *aconito carnes illinunt atque ita per compita ſpargunt ſemitarum* Solin. c. 17. Et ap. Plin. *perfricata carne* et, *tangunt carnes aconito*, et Cic. N. D. II, 50. *pantheras*, *quae in barbarica terra venenata carne caperentur.*

c. 7. p. 25. τὰ σαρκία τὰ ἐξερχόμενα. alterum hoc ex margine eſſe et quidem corruptum ſuſpicor, cum adſcriptum eſſet ἐξανέχοντα vel ἐξέχοντα, *prominentes* carnes. In Plutarcho eſt τῶν ἐνισχομένων.

c. 9. p. 28. ὑποκύψαντα ἀπὸ τῶν ὀπισθίων σκελῶν verius ὑπὸ τῶν.

c. 13. p. 36. εἰσφορήσωσιν. leg. εἰσφρήσωσιν ex uſu loquendi.

c. 21. p. 50. Verba καὶ ἥδιστα ποιήσαντες haud dubie ſunt ex margine.

c. 25. p. 57. Φασὶ δὲ καὶ τοὺς Χάλυβας. Perturbata haec. Leg. περὶ τοὺς Χάλυβας, ut ſolet noſter ſimilia per περὶ efferre, pro ἐν τοῖς X. et mox leg. συμφορεῖσθαι παρὰ πλειόνων ſc. μυῶν. Caput hoc ab interpolatore inſertum. Translata vero indocte ad Chalybas narratio de auro, quae adiecta erat in ſcriptore, unde haec petita erant: fere ut in Plinio VIII, 57.

c. 29. p. 63. καὶ διὰ τὴν μεταβολὴν manifeſtum gloſſema.

c. 41. p. 83. καίεσθαι male ex margine admiſſum: fuit διακοπέντα καὶ συντεθέντα πρὸς ἑαυτὸν, — οὕτως — καίεσθαι. Sic et in loco Theophraſti: τοιοῦτος διακοπεὶς καὶ συντεθεὶς πρὸς ἑαυτὸν, etc. Ceterum haec et tot alia e Theophraſto petita vix fidem faciunt, haec ab Ariſtotele profecta eſſe.

c. 43. p. 86. καὶ ἀνίεται, ſurgit et excreſcit, ut plantae dicuntur e terra ἀνίεσθαι.

c. 46. p. 88. Sermonis ratio vix alium ſenſum admittit quam, ut rex ſuper iis, tanquam ara aut menſa, libaverit: οὓς (δύο βώλους) φασὶν ἐπὶ τῆς τραπέζης αὐτῷ παρακεῖσθαι, καὶ ἐπ' ἐκείνων πρῶτον, εἴ τι ἐσθίει, ἀπάρχεσθαι.

c. 49. p. 93. εἰ δὲ μὴ ἐν μιᾷ καμίνῳ ἐκαίετο. verba hanc ſententiam ſuppeditant: *ſi pyromachus non cum ferro coqueretur, ſed ferrum ſolum, fore ut ab argento hoc parum differat.*

c. 53. p. 109. Totum caput interpolatum eſſe manifeſtum fit. Pantheum fuit Athenis, ſed ſub Adriano factum. Tum ſatis conſtat, vel ex Pind. Ol. 3, 23. ſq. a Danubii fontibus et ab Hyperboreis oleaſtrum ab Hercule adductum in Elidem narrari. Mox iterum his adverſa narrantur ἔστι δὲ αὕτη παρὰ τὸν Ἰλισσὸν ποταμὸν etc. nomen hoc corruptum eſſe ſcripturae ſimilitudine, apparet et facile poteſt in verius mutari Ἐλίσσονα vel Ἔλισσαν ex Strab. VIII. p. 520. C. fuit enim hoc flumen in confiniis Elidis. Verum otium ulteriora perſequenti fecit Hemſterh. ad Ariſtoph. Plut. 586. longa nota p. 180. qui et ipſe ſtatuit ἐν τῷ Πανθείῳ eſſe corrupta, cum Hyperborei commemorandi eſſent, abſtuliſſe ex iis Herculem ſurculum plantatum; at Eliſſontem Elidis, unde mox Elei deportaverint propaginem Olympiam. Verum ne ſic quidem locus, ne quidem quomodo in Schol. Ariſtoph. legitur, expeditur: nam Hercules Olympiae plantaſſe oleaſtrum fertur: ἀπὸ ταύτης δὲ φυτὸν λαβὼν ὁ Ἡρακλῆς ἐφύτευσεν Ὀλυμπιάσιν. Mihi non dubitandum videtur, attexta eſſe ab aliena manu, adſcripta forte ex ipſis Schol. Ariſtoph. l. c. (in quo cumulatae erant diverſorum explicationes) in margine, quae ſubiecta ſunt: ἔστι δὲ αὕτη παρὰ τὸν Ἰ. uſque ad f. ea adeo differre a ſuperioribus non miror. Porro pro τὰ χλωρὰ eſſe legendum τὰ λευκὰ, et σταδίους ἑξήκοντα vitioſum eſſe, nemo dubitet; ſive legas ὀκτὼ, ſeu ζ', ſeu ἓξ cum Hemſterh.

c. 53. p. 109. περὶ Πέργαμον acceſſit ab aliena manu. Suſpicor quoque ſimilem fraudem in extrema parte capitis.

c. 59. ſub f. p. 119. παρὰ καὶ οἱ ἰατροὶ, leg. παρ' ὃ καὶ — *quamobrem.* Paullo ante φύουσι ſc. τὰς βλεφαρίδας, ut homines dicuntur φύειν πώγωνα.

c. 64. p. 135. ὅταν ἐπὶ τὸν ὀβελίσκον ἀναπαρῇ. erit igitur ac ſi eſſet εἰς τὸν ὀ. *ſi infigantur in veru.*

c. 74. p. 146. καὶ ἐν Ῥηγίῳ a ſeriore manu acceſſit. Tum iung. συμβαίνειν δέ ποτε — κατά τινας χρόνους, συστέλλεσθαι κατὰ γῆς. prae-

praefero quoque δύεσθαι et διαναρκῶντα, *torpentia*, ex Theophraſto pro διαρκοῦντα, etſi nec hoc abſurdum, *perdurantes piſces*.

c. 79. p. 153. ὥστε ἂν προσρανθῇ τινι — Suſpicor ſequentia interpolata eſſe, nec ſcripta fuiſſe ab auctore, praeterquam illa: ὥστε, ἂν προσρανθῇ τινι, παραχρῆμα τὰς τρίχας τὰς ἐν τῷ σώματι ἀπομαδᾷν, καὶ, τὸ σύνολον, τοῦ σώματος διαῤῥεῖν τὰ μέλη.

c. 82. p. 162. Pelasgi ἐκπεσόντες ἐξ Ἄργους qui tandem fuiſſe putandi ſunt? arbitror eſſe eos, qui cum Danae ad Daunum venerant. cf. Exc. VII. ad lib. VII. Aen. p. 130.

c. 85. p. 173. καὶ τοῖς λοιποῖς καρποῖς θαυμαστήν. delenda vox καρποῖς. quam et nunc video a Vindob. Cod. abeſſe. Etiam in ſeqq. plura interpolatorem redolent. ἐνίων γε μὴν καὶ οἰκούντων. lego ἐνοικούντων. tum: τοὺς προεστῶτας τῶν Καρχηδονίων ἀπείπασθαι θανάτῳ ζημιοῦν τοὺς εἰς αὐτὴν πλευσομένους: tollenda θανάτῳ ζημιοῦν. tandem μηδὲ πλῆθος συστραφὲν ἐπ᾿ αὐτῶν ἐπὶ τὴν νῆσον aut tollendum ἐπ᾿ αὐτῶν aut leg. μηδὲ πλῆθος συστραφὲν αὐτῶν. ſcil. cauſſa affertur, cur occiderint, non expulerint eos: verendum enim erat, ne expulſi aut vulgarent inſulae ſitum aut multitudo eorum collecta iterum inſulam repeteret, eaque potiretur.

c. 86. p. 175. Verba καὶ Κελτολιγύων καὶ Ἰβήρων interpolatoris manu irrepſerunt: ſi via Herculea ex Italia in Galliam duxit, per Celtoligures illa progredi ſane potuit, non per Iberos.

c. 89. p. 182. μετὰ τὰς λεγομένας ἑπτὰ, alieniſſima verba ab h. l. et ex Timaeo ac Strabone male repetita ſeu ab exſcriptore ſeu ab interpolatore.

c. 91. p. 186. περὶ τὴν Λιγυστικὴν, etiam hoc a mala manu. Fuit ille lacus in ora Galliae ad Pyrenaeos montes; non verſus Alpes.

c. 96. p. 195. ὕλην παντοδαπὴν lego, ut referatur ad φασὶν, reliquis per parentheſin interpoſitis. Mox προϊστάναι legendum cum Victorio.

c. 99. p. 201. ἄνωθεν μὲν Σούσοις, κάτωθεν δὲ Πέρσαις. ſaltem Σουσίοις, ut intextae fuerint *imagines* (ζῴδια) *Suſiorum ac Perſarum*, cultu forte diverſo et veſtitu expreſſo: παρὰ δὲ ἑκάτερον πέρας Ἀλκισθένης ἦν, ἑκατέρωθεν δὲ Σύβαρις. ſaltem leg. ἔνθεν δὲ Σύβαρις.

βαϱις. *ab utraque autem extremitate* (hinc, in fronte) *Alciſthenes, inde* (ſub oram) *Sybaris expreſſa erat:* forte eum in modum, ut intexta eſſet urbs Sybaris feminae ſedentis ſpecie.

c. 102. p. 205. Non aliter narratio accipi poteſt, quam, ab Hercule ſaxum ſublatum, impoſitum eſſe alteri ad libramentum tam ſcite, ut uno digito moveri poſſet. συμβέβηκε pro συμβαίνει. Nec neceſſe eſt ἀφ' in ὑφ' mutare.

c. 103. p. 206. ἔννοιαν λαβόντας δαιμονίαν, ultima vox male adhaeſit ex margine, ubi forte fuit κατὰ δαιμονίαν μοῖϱαν aut ſimile quid, niſi forte ſimpliciter κατὰ δαίμονα. Ceterum caput hoc in fine truncatum eſſe videtur; nam expectabamus miras res, quae in antro in conſpectum venerant.

c. 104. p. 207. θόλους πεϱισσοῖς τοῖς ϱυθμοῖς κατεξεσμένους ex ſermonis indole nullos alios eſſe poſſe puto, quam tholos ſeu cameras praeclare ad proportiones ſuas elaboratas: quod recte Ill. Meiſter primo loco poſuit.

c. 105. p. 211. τοῦτον αὐτῶν ἄϱξασθαι μυθολογοῦσιν. Leg. τοῦτον αὐτῆς ἄϱξαι μ. ὑπὸ μεγάλων — κατεχομένης. Quod ſermonis ratio poſtulat, ἄϱξαι, eſt etiam notatum e cod. Vindob. *hunc, inquam, ei* (Sardiniae inſulae) *imperaſſe, antea — occupatae.* Sequitur quoque φέϱει ſc. inſula.

c. 110. p. 222. Valde contaminatum caput. nec ſatisfacit Salmaſii medela, non niſi a libris melioribus expectanda; deficit enim particula, in qua *nomen Sirenum* habebatur; nam ſequitur: ἐν ᾧ (ſc. τόπῳ) καὶ νεὼς αὐτῶν (*earum*) ἦν. Videri poteſt illud inſidere verbis: φασὶ τὰς Σειϱηνούσας νήσους κεῖσθαι, ut forte fuerit: φασὶ τὰς Σειϱῆνας καθῆσθαι. Vitioſa tamen lectio etiam in Stephano occurrit. Quod ſequitur ὃς κεῖται, ab aliena manu aſſutum eſt, et legendus totus locus: ἐπ' αὐτῆς τῆς ἄκϱας, πϱοπεπτωκότος τοῦ τόπου, (prominente) καὶ διαλαμβάνοντος τοὺς κόλπους, τόν τε — καὶ τὸν etc. διαλαμβάνοντος non modo in Steph. Byz. habetur, verum et in Cod. Vindob. Sequitur tamen ſtatim τὸν διειληφότα. apud Strab. eſt διείϱγειν eod. ſenſu. Inf. c. 113. πεϱὶ τὸν ποϱθμὸν τὸν διαλαμβάνοντα τὴν Σικελίαν.

c. 112.

c. 112. p. 228. Verba σημεῖον δὲ uſque ad τὰ ἐκεῖ ἄπλωτα εἶναι ſententiam iugulant et ex margine irrepſere, notata ab eo, qui et nunc et olim in iis locis nullum navigationi locum eſſe perſuaſum habebat. Sub fin. ἔτι δὲ λέγουσιν agunt de Planctis in mari Tyrrheno, quo perventurus non erat Iaſon, niſi in mare Adriaticum ex Iſtro delatus fuiſſet.

c. 113. p. 232. ἔτι δὲ τούτων φανερώτατα σημεῖα λέγουσιν. Sic argumentatur: per Symplegadas reditum Argonautarum factum non eſſe, quandoquidem verſus Homerici de Symplegadibus accipi non poſſunt, verum de Planctis in mari infero ſeu Tyrrheno. Sub f. καὶ τῆς τε νήσου. ſc. Πλαγκτῆς.

c. 114. p. 235. μετὰ τὸ παραλαβεῖν. immo παραβαλεῖν ut iam memini monitum eſſe. v. Proluſ. de Inſtitutis Heraclienſium 1776. — ἣν νῦν κατοικοῦσι ſc. Tarentini, colonia eo deducta. Πολίειον haud dubie emendandum. cf. Mazoch. ad Tabb. Heracl. p. 77.

c. 116. p. 239. Ἀθηνᾶς Ἑλληνίας. Ruhnken. V. C. ad Vellej. p. 3. Ἑλλεσίας ex Heſychio reponit, ab ἕλλεσθαι antiqua voce pro εἵλεῖσθαι. Verum de altera lectione Εἰλενία nos non dubitare facit Etymologi M. locus a Niclas V. C. laudatus.

c. 119. p. 243. Spectat hoc, quod narratur, ad Neaethum fl. cf. ad Aen. V. Exc. VI. Ut extrema capitis recte accipiamus, cogitandum eſt: mulieres iſtius orae ab Achivis oriundas peplis longis et amplis uſas eſſe, quo veſtitu Homerus feminas Achivas fuiſſe declarat, dum eas ἑλκεσιπέπλους et βαθυκόλπους appellat.

c. 124. p. 254. φλόγα ἀναπίπτειν πυρὸς, teneamus quod Vindob. Cod. offert ἀναπέμπειν. abſolute poſitum pro ἀναπέμπεσθαι. Etiam ſup. c. 113. ſub f. περὶ μὲν οὖν τὰς Κυανέας ὁ λέγεται πῦρ ἀναπέμπειν. Sic ἀνάπτειν quoque abſolute cap. ſeq. 125. alioqui pro ταύτης legendum eſſet ταύτην (ſc. πέτραν) οὖν λέγουσιν — φλόγα ἀναπέμπειν πυρός.

c. 125. p. 257. Λέγεται δὲ καὶ — Ordo verborum ſic inſtituendus: περὶ τὴν χώραν τῆς Θράκης καλουμένην τῶν Σιντῶν καὶ Μαιδῶν, *Sintarum et Maedorum*. Apud Schol. Nicandri ad h. l. lauda-

datum, Ther. 45. pro ἐν μηδικῇ καὶ Ἰνδικῇ facile intelligitur ſcribendum eſſe ἐν Μαιδικῇ καὶ Σιντικῇ.

c. 126. p. 260. τῷ θνήσκειν in fine cap. male adhaeſit.

c. 128. p. 262. οἱ δὲ ὅταν ἀκούσωσι — Locum mutilum praeclare reſtituit codex Vindob. οἱ δὲ — παρασοβοῦσι τοὺς ὄρνιθας, οἱ δὲ, δεδιότες ἐκείνους, καταφεύγουσιν εἰς τοὺς θάμνους. Exacte ad Plinii verba X, 8. *hi* (accipitres) *ex ſilvis et arundinetis excitant aves; illi ſupervolantes deprimunt.*

c. 129. p. 265. Narratio haec cum illa ap. Aelian. H. A. XVII, 16. ſi qua alia docere poteſt, quantopere naturae miracula in hoc hiſtoriarum genere a ſequioribus ſcriptoribus in maius aucta fuerint.

c. 132. p. 270. παρὰ τὴν Βισαλτῶν χώραν Leg. περὶ τὴν Β. *in Biſaltarum regione.*

c. 136. p. 276. τοὺς ἀσπάλακας, τὰ ζῶα. hoc ultimum e gloſſemate irrepſit.

c. 139. p. 280. τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκ τῆς γῆς συναναπηδῶσαν τοῖς ὕδασι. pro interpretatione ſunt verba Aeliani V. H. XIII, 16. τὸν αὐτὸν ἐκ τῆς γῆς τρόπον ἀνατέλλουσα, ὃν καὶ αἱ πλεῖσται πηγαὶ τῶν ὑδάτων. Quae in fine capitis ab alia, puto, manu adiecta ſunt, non bene copulata ſunt. Saltem deb. καίεται δὲ καὶ συνεχῶς τὸ πῦρ περὶ Λ.

c. 142. p. 286. τὸν κλύδωνα προσβάλλειν — εἰς στενὸν συγκλείεσθαι. offuſcatus ſenſus corrupta ultima voce ex συγκλεισθέντα, nam pendet a κλύδωνα. ex eodem pendet mox αἴρειν. ſc. αὐτὸν τὸν κλύδωνα αἴρειν κῦμα μετέωρον — οὐχ ὅμοιον φαινόμενον θαλάσσης ἀναφορᾷ, λευκὸν δὲ καὶ ἀφρῶδες, παραπλήσιον δὲ τοῖς σ. Mox recte καὶ ποιεῖν συγκλυσμὸν, *colluviem aquarum late inundantem.* at in anteced. συμπίπτειν ἐπ᾽ ἀμφοτέρων ἀκρωτηρίων ipſa res poſtulat ἀπ᾽. nam prominentibus rupibus alliſi reſiliunt fluctus. Pro σκοτουμένους Vindob. πλητουμένους, voluit πληττομένους *percuſſos metu*, quod interpretamentum eſt alterius quod vertiginem ex terrore declarat. Omnino hoc naturae phaenomenon graphice et ἐναργῶς eſt deſcriptum, et poteſt Polycriti ſcriptoris deſiderium facere.

c. 145. p. 294. Contaminata et interpolata eſt etiam haec narratio: ut taceam, quod ipſa columna Athenas deportata fuiſſe narrator, cum litteras deſcriptas mittere ſatis eſſet. mox oratio eſt hiulca: *λέγεται αὐτοὺς εἰσαχθῆναι — λέγοντες εἶναί τινα.* Verba *ἐκεῖθεν μὲν γὰρ μάλιστα ἂν εὑρεθῆναι τὴν τῶν γραμμάτων ἐπιγραφὴν* e margine illata eſſe ſuſpicor. Debebat quoque eſſe *εὑρεθήσεσθαι.* Erat puto: *λέγεται αὐτοὺς εἰσαχθῆναι εἰς τὸ καλούμενον Ἰσμήνιον ἐν Θήβαις· ἐκεῖ μὲν γὰρ εἶναί τινα ἀναθήματα ὁμοίους ἔχοντα τοὺς ῥ.* tum illos per haec, quae iam nota erant et lectu expedita, aſſequutos illa, de quibus quaerebatur, deſcripſiſſe in columna allata hosce verſus. Quos in ſingulis verbis nemo ſine codice meliore expediat. Illud modo monebo. Si columna illa ab Hercule ad Hypatam in Aenianibus repoſita fuit, non ad Erythiam Epiri verba illa revocari poſſunt. Recte vidit Buherius ad Herculis iter per Thraciam, armenta agentis oeſtro percita, haec ſpectare: v. Apollod. II, 5, 10. ubi cf. Not. p. 404. conſtituit quoque ille nonnulla praeclare. Verum Venus *πασιφάεσσα* non *omnibus patens* et *omnivaga* eſſe poteſt, ſed *quae lucem* ſeu *vitam omnibus impertit*, ut *παμφαὴς* et *Ἄρτεμις πασιφαὴς* in Hymno Orph. 35. Equidem praefero utroque loco *Φερσεφάασσα* tanquam nomen Proſerpinae iam aliunde notum. Videntur autem duo diverſa eſſe epigrammata, *alterum Herculis*, *alterum Erythes.* Lego quoque propius ad veterum ſcripturam: *Ἡρακλέης τέμενος τόδε κυδρᾷ Φερσεφαάσσῃ, Γηρυόνεω ἀγέλην τῇδ' Ἐρύθηθεν ἄγων. τὴν δ'. Hercules hunc lucum Proſerpinae inclitae conſecravit, cum armenta ex Erithya abacta per haec loca duceret.* Ferri quoque poſſet: *Γ. ἀγέλην ἐξ Ἐρύθης ἐλάων.* Extrema capitis pars ab alia manu videtur eſſe attexta.

c. 149. p. 308. *ἐν ᾗ πέμπουσιν αἶγα pompa ſacra deducunt.* Quae ſequuntur poſt *τοῦ τὴν ἱερωσύνην ἔχοντος*, haud dubie eiicienda ſunt.

c. 151. p. 312. Bene e cod. Vindob. reſtitui poſſunt *ἀκρίδος τὶ γένος* et *ἀνθίστασθαι*, eodem duce eiiciendum *καὶ* ante *τῆς ἀκρίδος κύκλῳ τρεχούσης*, quod ſenſum turbat. Idem codex multis locis meliores lectiones ſuppeditat, quas ipſa ratio grammatica offerebat. Sic et inf. c. 153. *τὰς κοπρίας.*

c. 158. p. 325. pro *τὸ γευσάμενον* leg. *τὸν γ.* ſc. leonem qui deguſtarit.

c. 162. p. 332. Poſt *ἐν Τήνῳ δέ ποτε φασὶν* quae ſequuntur: *αὐτῇ τῇ πόλει κατὰ Θετταλίαν* eiicienda ſunt tanquam indoctum gloſſema. Subiicitur nunc alia narratio quae ad Tenum inſulam ſpectat.

c. 166. p. 340. Stellula poſt *Ἀθηνᾶν* delenda, ne defectum in loco eſſe putes.

c. 194. p. extr. de Spino, tanquam genere pyritae, leguntur nonnulla in Miſcellan. Taurinenſ. To. II. app. p. 75. ubi urbs Spina, a qua Padi oſtium Spineticum ductum, a natura ſoli Spino abundantis nomen habuiſſe creditur.

LE-

LECTIONES
E CODICE VINDOBONENSI.

Inſcriptione, quae quidem ſit ab ipſa librarii manu, caret codex; incipit vero verbis: *Λέγεται περὶ τὰ Τύανα* — — cap. 163. Poſt: *ἀλλ' ἀκρίδας* cap. ſequitur: *Ἐν τῇ Παιονίᾳ* — cap. 1.

Cap. 1. *p.* 1. *lin.* 3. codex etiam habet *Μηδικήν*. *ibid. lin.* 5. *Μόνακπον*. *Τὸν τοῦτον λέγουσι τὴν μέν*. *ibid. lin.* 7. *εἶναι βοΐ*. *ibid. lin.* 13. poſt *ὀφθαλμῶν* ſequitur: *Τοὺς ἐλέφαντας* — — quod eſt cap. 191.

Cap. 31. *p.* 72. *lin.* 3. *τὴν δὲ ἡμέραν οἰνοπωλεῖν*. *ibid. lin.* 4. *καὶ γαρ*. *ibid. lin.* 5. *ζωνιδίῳ*. *lin.* 7. poſt *ἀπώλεσεν* in codice ſequitur: *Ἐν Τήλῳ* (pro *Τήνῳ*) *τῇ νήσῳ*, quod habetur cap. 193. Poſt *ἀνάπτεσθαι* cap. ult. ſequitur: *Ἐν δὲ Λιπάρᾳ* — — quod eſt cap. 32.

Cap. 32. *p.* 73. *lin.* 4. *ὃ ἐὰν θέλωσιν* —

Cap. 33. *p.* 74. *lin.* 2. *Ψιττακήνῃ*. *ibid. lin.* 3. *τὸ μὲν ἐν Μεδίᾳ*. *lin.* 4. *τὸ δὲ ἐν Ψιττακήνῃ*. *lin.* 6. *μάγειρας*. *lin.* 9. pro *ἐνταῦθα δὲ νύκτωρ* legitur: *ταῦτα δὲ καὶ* [*νυκτὸς καὶ ἡμέρας φανερά, τὸ δὲ περὶ Παμφιλίαν*] *νύκτωρ μόνον*. Quae nos hic uncinis incluſimus, a recentiore manu inter verſus ſuppleta ſunt. Poſt *μόνον* in cod. ſequitur, omiſſis intermediis vulgatis: *Εἶναι δὲ καὶ ἐν Πιθικούσαις* (pro *Πιθηκούσαις*, vel rectius *Πιθηκούσσαις*), quae in noſtro libro inveniuntur cap. 36.

Cap. 39. *p.* 81. *lin.* 3. *ἐλθὸν* pro *καίεσθαι*.

Cap. 40. *p.* 82. *lin.* 2. *γενόμενον*, non *γινόμενον* — *ibid. lin.* 4. *ἀνάζευξεως* — *ὕψος δι' ὃν* —

Cap. 41. *pag.* 83. invito Salmaſio habet codex *σπῖνον* et *μαριθάν*.

Cap. 42. *p.* 85. *lin.* 3. *ἐμβαλλόμενα*.

Cap. 43. *p.* 85. *lin.* 2. *περὶ τὸν καλούμενον Τυρίαν* — *ibid. p.* 86. *lin.* 4. *ἐξανίησι* pro *ἀνίεται*.

Cap. 45. *p.* 87. *lin.* 2. *γένωνται*, *εὑρίσκεται*.

Cap. 46. *p.* 88. *lin.* 8. poſt *παρακεῖσθαι* ab indocta recentiore manu ſuppletum eſt: *καὶ ἀπὸ ἐκείνων ἀρχόμεναι ἔτι ἐστη* —

Cap. 47. *p.* 90. *lin.* 2. *Ὦξον*, ab ipſo librario, qui prius *Ὦζον* ſcripſerat, emendatum. Deinde habet *βώλια χρυσίου πλῆθος πολλά*.

Cap. 48. *p.* 91. *lin.* 1. *Λέγουσι δὲ καὶ* — *lin.* 4. *τε* ante *τεττάρων* abeſt.

Cap. 49. *p.* 92. *lin.* 1. *ἰδιαιτάτην*. *ibid.* *lin.* 3. *Αμιστηνοῦ* pro *Μυσικοῦ*. *ibid.* *lin.* 7. *πλύναντες*.

Cap. 50. *p.* 97. *lin.* 3. *ὥστε μὴ* — *lin.* 6. codex conſentit in *Βατιακὰς* cum lectione Sylburgii, quam et probat Hemſterh. ad Heſych. Tom. I pag. 706.

Cap. 51. *pag.* 100 *lin.* 7. *ὅταν γένηται*.

Cap. 52. *p.* 103. *lin.* 3. *δὲ* ante *πάντα* deeſt. *ibid.* *p.* 104. *lin.* 1. *ταύτης* pro *αὐτῆς*.

Cap. 53. *pag.* 109. *lin.* 4. *γινομένου*.

Cap. 55. *pag.* 112. *lin.* 1. *Πυθόπολις*.

Cap. 58. *p.* 115. *lin.* *penult.* *ἐγγύας* pro *ἐγγύαν*.

Cap. 60. *p.* 126. *lin.* 5. *συναγογῇ*. *lin.* 6. Codex cum editis cenſeri debet conſentire in *στεγνότατον*, tametſi librarii ſtupor dederit *στεγνότατατον*.

Cap. 61. *p.* 127. *lin.* 2. *ἐκγόνων* pro *ἀγόνων*. *lin.* 6. *καὶ* ante *γύπες* abeſt.

Cap. 62. *p.* 130. *lin.* 4. pro *καταχυθῇ*, quod verbum dubium eſſe credidit H. Stephanus in Theſauro, iterum ſtulta librarii manus ſcripſit *καταψυχυθῇ*. Tum in margine a recentiore manu pro *ψυχρὸν* emendatum eſt *θερμὸν*, et hoc quoque ſatis inepte.

Cap. 64. *p.* 135. *lin.* 1. *δὲ* ante *ἀφοδεύοντα* deficit, ſed poſtea *οὔτε δὲ ὅτε τὰ πτερά*. *lin.* 3. *ἀλλ' ὅταν* pro *οὔτε ὅταν*.

Cap. 66. *pag.* 136. *lin.* 3. *μελιττοπόλαι*.

Cap. 67. *pag.* 138. *lin.* 3. *πίνειν*. *τηρεῖσθαι*.

Cap. 69. *p.* 140. *lin.* 4. *Μαθιωτῶν*. *ibid.* *lin.* 5. poſt *μώνυχας* recentior manus addidit: *καὶ τοὺς ὄνους εἶναι μονόκερους*.

VA-

VARIETAS LECTIONIS SELECTA
EX
EDITIONE ALDINA OPERVM ARISTOTELIS
1498. fol.

Cap. 1. pro *τεταραγμένον* recte in Ald. excuſum eſt *τεταραγμένȣ*, ut Sylb. quoque coniecit. Paulo poſt tamen legitur *τοῦτον*, ut vulgo.

Cap. 2. Lacuna in initio: *τοὺς . . . ὕνας* pro *τοὺς κόκκυγας*. Mox *μέλλȣσι*.

Cap. 5. *ἀποβάλλωσι*, vulg. *ἀποβάλωσι*.

Cap. 10. *ἐπιθίειν τὸ ὀρίγανον*: mendoſe id quidem, ſed corruptum forte ex alia lectione, quam expreſſit Nat. Com. vertendo: *origanum quaerere*, quaſi legiſſet *ἐπιζητεῖν*, *ἐπιχνεύειν* aut eiusmodi quid.

Cap. 13. *εἰσφρήσωσιν* ut L. quod praetulit Sylb.

Cap. 15. Pro *μέλι* vitioſe *μὲν*, ut caeterae vetuſtiores. *μέθυ* legerunt, aut parum feliciter coniecerunt, Nat. Com. et Monteſaurus.

Cap. 31. Bina verba, *παρελέσθαι καὶ*, non leguntur in Ald. et recte: nam debentur haud dubie gloſſatori aliquo.

Cap. 46. pro *ϐώλȣς* in Ald. *ϐόλȣς*. Similiter Nat. Com. *duos obolos* hic habet, *δύ' ὀϐολȣ́ς*.

Cap. 47. Ald. *χρυσία*: vulg. *χρύσεια*.

Cap. 49. *καὶ τȣ͂ ἀσημίȣ Μυσινȣ͂*, unde interpretes *Myſinique*. Porro *ἐκκαλέετο*, et *διεφέρετ' ἀργυρίȣ*.

Cap. 53. *μετάλλων ἀνακαρθέντων*.

Cap. 55. *ἀναξηραίνεσθαι*.

Cap. 62. Initium cap. ita exhibet Ald.: *Θαυμαςὸν δέ τι τὰ ἐν Ινδοῖς* etc. parum concinne. *φασὶν* tamen omiſit quoque uterque int, — Paulo poſt *μόλιβδον*.

Cap. 63. *Μοσσύνοικον λάκκον*, nullo ſenſu.

Cap. 64. Incluſa deſunt in Ald. (ut in Leon. Cam.) neque ea legerunt intt.

Cap. 68. *καθ' ὃν ἂν χρόνον ἐκείνη φωλεύοι*. vulgo *φωλεύῃ*.

Cap. 71. 72. abſunt ab Ald. ut a L. C.

Cap. 73. *ἀντὶ προσώπων ἴςασθαι*. vulg. *ἀντιπροσώπως*.

Cap. 78. *Καὶ τὴν λύγκα* etc. corrupte: ſed id fere expreſſit int. anonymus.

Cap. 82. Verba *ἐν τῇ ἑτέρᾳ* (p. 162. l. 5.) deſiderantur in Ald. et verſione Nat. Com.

Cap. 83. *καὶ τοῦτο σημειοῦνται τῷ πρώτους παρ' αὐτοῖς* etc.

Cap. 84. *διὰ τὸν Δία γενέσθαι*.

Cap. 87. *πρὸς τὸ φάρμακον μὴ δ*.

Cap. 90. *ὡς ἔοικεν*, quae formula in hoc libello ſaepius temere addita videtur, abeſt ab Aldina et apud utrumque int.

Cap.

Cap. 104. Ηρακλέους προσήκουσαν, et paulo poſt tono diverſo Ἴχνουσα.
Cap. 105. ἔμπροσθεν λέγουσιν, vitioſe.
Cap. 110. διακυμαίνοντα τοῖς κόλποις.
Cap. 111. Verba: εἰσπλέοντα πλοῖα, εἶναι δέ τινα καὶ τόπον, in Ald. deſiderantur, et omiſſa ſunt in utraque verſione. Int. anon. legiſſe videtur: ἀποθεωροῦσι τὰ ἐν τῷ πόντῳ ἐν τοῖς ἀνὰ μέσον δ.
Cap. 112. τὸν δὲ ἐκ πόντου ἔκπλουν.
Cap. 121. τῶν ἐκείνοις τοῖς τόποις, omiſſ. ἐν. mox εἰαρινὴν ὥραν.
Cap. 125. ποταμόν τινα εἶναι πόντου, ut Cod. Vind. recte.
Cap. 126. οὐδ' ἀλλ' οὐδὲν. ἀλλ' οὐδὲ ὑῶν ο. τ. κ. οὐδὲ μία. non multo poſt ἐκ τῆς τῶν κριθῶν.
Cap. 127. σχίσας ἐμβάλλῃ.
Cap. 129. γεύσωνται κολοιοί.
Cap. 134. (εἶναι) abeſt. deinde ὡς τέχνην τινὶ κατασκευάζουσιν, quod non ſpernendum.
Cap. 140. ἔνιοι δὲ καὶ π. κ. π.
Cap. 141. Hic omnia turbata ſunt: τῶν ἐν τοῖς ψυχροῦ. ὥς τε χιόνι συμβαλλόμενον — πάντα τὸν χρόνον, quae leguntur cap. 124. Poſt χρόνον (Steph. χειμῶνα) ſtatim ſequitur cap. 142. περὶ δὲ τοῦ πορθμοῦ etc. ut deſideretur finis cap. 141: λοιποῖς ἔθνεσι γίγνεσθαι, quae verba Ald. exhibet infra cap. 149.
Cap. 142. p. 286. l. 12. συνόπτην. — l. 17 — 18. deſunt verba χειμῶσι· — ἀλλήλοις. p. 287. l. 6. πολλῷ βρυχηθμῷ. l. 16. οὐδὲ ἑρπετόν. l. 17. φεύγει δὲ πάντα, non male.
Cap. 143. Μουσαίου εἶναι γλαῦκα, abſurde.
Cap. 145. Lacuna: . . . . ἧς καλουμένης αἰνι . . . . quae a ſeq.: Περὶ τὴν etc. ſeparata ſunt, quaſi nova ſententia inciperet. Paulo poſt alia lacuna: ἣν οἱ . . . . . ἄνες. In epigrammate v. 2. τηδορουνῆας ἀγέλην ἐλάων. v. 4. 5. δαμαρνυτιμφογενής, tranſpoſitione ſyllabarum facta. Sub finem cap. καὶ οὐκ ἐξ ἐρυθίας.
Cap. 146. κτισθῆναι λέγεται . . . . Νίκα αὐτῆς, cum lacuna. Νίκα eſt haud dubie veſtigium lectionis, quam integram ſervavit Cod. Vind.: λέγεται ὑπὸ Φοινίκων. In fine: λέγεται ζώδια etc.
Cap. 149. Iterum lacuna: δεδεμένη . . . . . ίῳ. Poſt verba: ἱερωσύνην ἔχοντος in Ald. ſequitur: Θαυμαστὸν δὲ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι γίγνεται. καὶ τὰ κέρατα αὐτῆς χωρεῖν τέσσαρας χόας. Quae vero adiiciuntur vulgo: ἐνίων δὲ καὶ πλεῖον, plane abſunt. Ita legerunt ambo interpretes. Narratio de corvis, huic capiti ſubiecta, in Aldina exſtat c. 124. ut in caeteris antiquitus excuſis, quod ibi iam monuit Steph.
Cap. 150. οὐ γὰρ εἰσάγονται πρὸς αὐτὰς ἅλες, vitioſe.
Cap. 151. fin. τὸ ἐπιφαγεῖν αὐτήν, recte.
Cap. 152. προσφιλὴς δ' ἡ σὰρξ, abeſt αὐτοῖς.
Cap. 161. περὶ τὸν Εὐφράτην, omiſſo δέ.
Cap. 162. οὐ μόνον ἐὰν δακῇ, perperam. deinde: γυναῖκα κύκλον ῥάψασαν.

AD-

ADDITAMENTA

ET

EMENDATIONES.

Pag. 5. b. lin. 2. lege *μόνωψ.*

Pag. 7. b. lin. 16. lege *ὀκτακλίνου.*

Pag. 10. a. lin. 3. lege: *an ex his* —

Pag. 13. a. lin. 23. lege: *καμηλίτης.*

Pag. 15. b. lin. 9. lege: Ρωμαίους.

Pag. 19. lin. penult. lege: *urbis eius.*

Pag. 22. cap. 6. lin. 1. lege: *φάρμακόν.*

Pag. 23. b. lin. 8. lege: *an quae.*

Pag. 31. Teſtudines etiam in America ſerpentibus, atque adeo Crotalis, inſidiari, eosque necare, confirmatur teſtimonio Lawſonii, quod mihi indicavit cel. Blumenbach, collega coniunctiſſimus. *The hiſtory of Carolina by* I. Lawſon. Lond. 1718. 4 pag. 133: "The Land-Terebin is of ſeveral ſizes, but generally roundmouth'd, and not hawks-„bill'd, as ſome are. — They are an utter ennemy to the Rattle-„Snake, for when the Terebin meets him, he catches hold of him a „little below his neck, and draws his head into his ſhell, which ma-„kes the ſnake beat his tail, and twiſt about with all the ſtrength and „violence imaginable, to get away; but the Terebin ſoon diſpatches „him, and there leaves him." Addidit Lawſon iconem teſtudinis cervici Crotali inſidentis.

Hhh Pag.

Pag. 34. a. l. 17. lege: *pag.* 98. *cap.* 36. ibid. lin. 19. lege: σημῆναι.

Pag. 45. b. Aegolethron quae ſit planta, vid. Conr. Geſneri *epiſt. medicin.* p. 115. b. Rhododendrum ponticum depictum habetur in ſplendidiſſima *Flora Roſſica* tab. 29 p. 43. Guldenſted aſſeruit, huius flores omni noxa vacare, et mel inſanum Azaleae ponticae tantum tribuendum eſſe.

Pag. 58. b. lin. 12. lege: *ſcobem.*

Pag. 60. b. lin. 2. lege: *metropolis.*

Pag. 65. b. lin. 9. a fine, lege: *eo Scythae.*

Pag. 66. a. lin. 5. a fine: τὴν χρόαν.

Pag. 71. b. lin. 5. a fine, lege: *quod vero aliquas perire accideret.*

Pag. 85. cap. 43. Inde Alexander ab Alex. *dier. genial.* lib. 4. cap. 9. p. 963: "Scribit Ariſtoteles περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, in Cypro „genus quoddam gigni aeris, auro non abſimilis, quod in fruſta minu„tiſſima conciſum agricolae ferant, mox ad pluviam exoriri et coaleſce„re, et poſtquam adoleverit ad iuſtam maturitatem, colligi et recondi."

Pag. 86. b. lin. 8. a fine lege: *ſciſcitatus.*

Pag. 87. cap. 45. lin. 2. lege: συνεχεῖς.

Pag. 95. b. lin. 28. lege: *connexione.*

Pag. 96. b. Ex cel. Niclaſii ſententia, ferrum argento adeo ſimile ſcribitur, ut non potuerit diſtingui, niſi ambo metalla ſimul in una fornace coquerentur, quo facto diverſus color ferrum declaraverit.

Pag. 113. a. lin. 14. del. *ortum.*

Pag. 119. lin. 7. lege: οἱ δὲ τὸν χαλκόν. ibid. lin. 10. pro παρὰ lege παρὸ.

Pag. 121. a. lin. 6. a fine, lege: *an illud.* ibid. b. lin. penult. *peculiariter.*

Pag. 122. b. lin. 20. lege: *progredior.*

Pag. 124. a. lin. 10. lege: *vero.*

Pag. 125. a. lin. 4. a fine: *Amphitryonis.*

Pag. 126. cap. 60. Tale antrum eſt apud Pauſaniam in *Atticis* cap. 32. p. 80: *Modico a Marathoniis campis intervallo mons eſt Panis, in quo haec ſunt quae ſpectentur digniſſima: ſpecus, cuius eſt ingreſſus peranguſtus;*

ſtus; ubi vero penetraris, et cellas videas, et lavacra; caprarum etiam ſtabulum, quod Panos appellant; tum ſaxa, caprarum propemodum forma.

Pag. 127. cap. 61. lin. 8. pro γενῶσι lege γεννῶσι.

Pag. 134. a. lin. 3. lege βέβχιον, non βεβχίον.

Pag. 142. cap. 70. De mulabus fecundis vid. Schurigii *Spermatolog.* pag. 607. et Hartmann Anleitung zur Verbeſſerung der Pferdezucht. Tübingen 1786. 8. pag. 379, 385. Exemplis addi poteſt, quod enarrat Gerbillon in Itinere ſecundo.

Pag. 146. a. Τὰς ἅλως idem eſſe ac τοὺς ἄγρους monet cel. Niclas. Erant enim areae, in quibus frumentum triturabatur, in agris.

Pag. 149. b. 12. ἀρετὴ ἰχθύων eſt gratus horum piſcium ſapor et innocens cibus. Eodem ſenſu apud Athen. p. 105:

Ἐισὶ δε πλεῖϛοι μὲν πάντων ἀρετῇ τε κράτιϛοι
Ἐν Λιπάροις.

Idem p. 321: Τὴν ἀρετὴν γὰρ ἔχει τῆς τέρψιος ἀυτὸς ἐν ἀυτῷ. Idem pag. 115. de pane: ὁ δὲ κλιβανίτης πᾶσαις ταῖς ἀρεταῖς περιττεύει. Sic quoque ἀρετὴ ἐλαίου Syneſ. p. 286. f. Nic.

Pag. 150. b. 3. lege: *callichthys.*

Pag. 156. a. lin. 4. lege: ῥύγχεσι.

Pag. 157. a. lin. 5. a fine, lege: *ſicut.*

Pag. 158. a. lin. 33. lege: *an illae ad Italiam.*

Pag. 171. a. lin. 12. lege: *cum primum.*

Pag. 173. a. lin. 2. lege: ἐν ᾗ.

Pag. 176. a. lin. 18. 19. 24. *Ligyas — Celtoligyas — Ligyis.*

Pag. 180. cap. 88. Inde Alexander ab Alex. *dier. genial.* lib. 4. cap. 9. p. 963: "Ariſtoteles compertum in Iberia dicit, paſtores quandoque „ſilvam incendiſſe, mox tellure conſciſſa, multum argenti deliquati ef-„fudiſſe, iudicatumque eſſe glebam refertam venulis, orichalcum ar-„gentumque educere."

Pag. 182. cap. 89. l. 3. lege: ἀι.

Pag. 186. cap. 91. l. 2. lege: εἶναί.

Pag. 197. b. lin. 5. lege: *quidam.*

Pag. 216. lin. 4. a fine: *collegerunt.*

Pag. 224. b. lin. 4. a fine, lege: *Sirenides.*

Pag. 227. b. lin. 13. *infunderes.*

Pag. 233. lin. 14. *Αιγιαλίχ.*

Pag. 234. a. lin. 11. lege: *παγέντων.*

Pag. 247. cap. 121. lin. 3. pro *κρόκον* legitur *κρίνον* in editione, quae prodiit Aureliae Allobrog. 1606. 8. p. 1101, quae lectio probabilem reddere videtur coniecturam Matthiae.

Pag. 266. a. lin. 10. lege: *κολοιοῖς.*

Pag. 270. cap. 131. de aquis venenatis conf. I. E. Hebenſtreit *Anthropologia forenſis.* Lipſiae 1753. 8. p. 68.

Pag. 283. a. lin. 8. lege: *indurari.*

Pag. 302. lin. 11. lege: *cum primum.*

Pag. 322. a. lin. 2. lege: *ἀγριοκπιδίε.*

Pag. 341. a. lin. 13: *Elmenhorſt.*

IN-

INDEX VERBORVM.

Verba aſteriſco ſignata in lexicis deſiderantur.

A.

Ἄγονος 127.
ἀγριελαία 107.
* ἀγριοαπίδιον 322.
ἄγριος ἵππος 28.
ᾄδειν de ranis 143.
ἀετὸς 129.
αἴγειρος 141. 142. 165.
αἰδοῖον 28. 32. 34.
ἄκανθα 321.
ἀκρὶς 312. 363.
ἀκρὶς ἀσίρακος ἢ ὄνος 314.
ἀλεκτορὶς 284.
ἅλες ὀρυκτοὶ 300.
ἅλια feſtum apud Rhodios 239.
ἁλιαίετος 127.
ἅλως 145. 146. 267. 268. 427.
ἅμα 323.
ἁμαξιαῖος λίθος 205.
ἀμβλυωπία 358.
ἀμμῶδες μέλι 46.
ἄμπελος μαινομένη 345.
ἄμπωτις 305.
ἀμυδρῶς ὁρᾶν 363.
ἀμύγδαλον 48.
ἀμύνειν. ἀμύνεται λακτίζον 2.
ἀναβαίνειν ἐπὶ 12. 14. 28.
ἀναγωγὴ 126. 240.
* ἀνάζεσις 82.
ἀνακαθαίρειν 109.
ἀνάπτειν 417.
ἀναπίπτειν et ἀναπέμπειν conf. 254. 417.
ἀναπληρώματα 87.
ἀναρρήγνυσθαι de Aetnae crateribus 339.
ἀνασχίζειν 57. 58.
ἀναφύσημα πυρὸς 232.
ἀνθεῖν 346.
ἄνθινον μέλι 41.
ἄνθος χαλκοῦ 124.
ἀνιὸν πῦρ 76.
ἀνίωτος 93. 97. 98. 100.
ἀνόθευτος 343.
ἀντᾴδειν 332. 335.
ἀντιποιεῖσθαι 167.
ἀντιπροσώπως 145.
ἀντιφορτίζεσθαι 303.
ἄνω. οἱ ἄνω χρόνοι 235.
ἄορνος 165.
ἀπαλλάττειν 45.
ἀπάρχεσθαι 88. 89.
ἀπείπασθαι 173. 174.

ἄπεφθος χρυσὸς 88.
ἀπηλιώτης ἄνεμος 305.
ἄπιος 322.
ἀποβάλλειν τὰ κέρατα 19. 349.
* ἀπομαδᾶν 153.
ἀπόπρισμα 252.
* ἀπόπτισμα 252.
* ἀπόπτυσμα 252.
* ἀποστερεοῦν 186. 187. 300.
ἀπόσυρμα 85.
ἀποψήχειν 2.
ἄπυρος χρυσὸς 87. 88.
ἀρετὴ de ſapore 149. 306. 427.
ἀρκτομῦς 62.
ἄρκτος 139.
ἄρκτου στέαρ 139.
ἄσημον χρυσίον 91.
ἀσίρακος ἀκρὶς 314.
ἀσκαλαβώτης 34. 329.
ἀσπάλαξ 276. 363.
ἄσπιν 320.
ἀσπὶς 317.
ἀσταὶ ἐλαῖαι 338.
ἀσθένεια 100.
ἄσφαλτος 257.
— — — ὀρυκτὴ 280.
αὐτόματος χρυσὸς 88.
αὐτοφυὴς πέτρα 254.
— — — χρυσὸς 88.
ἀφοδεύειν 135.
ἄφοδος (ὁ) 2. 5.
* ἀχαΐνης 20.
* ἀχαΐνος 20.
* ἀχαϊνὸς 20.
* ἀχαΐτης 20.
* ἀχαΐα, ἀχαία 20.
} vocabula, quibus aetas cervorum deſignatur.

ἄχερδος 321.
ἀχρὰς 322.

B.

βαδίζειν ἐπὶ τὰ ἔργα de apibus 136.
τὰ βάθη 227.
βάθος. κατὰ βάθους 34. 35. 148.
βαθύκολπος 244.
βαλεαρὶς 183.
βάρος, de odore 202.
βαρύοσμος 43.
βασιλεὺς avis, 26.
βατιακὴ 97. 100.
βιοῦσθαι αὐτῷ 70. 71.
βλαστῆσαι 338.
βλεφαρὶς 119. 125.
* βόλινθος 1.
βόνακος, βόνασσος, βόννασος 5.
βοσκήματα 159.
βοτρυοῦσθαι 346.
βοῦς ἄγριος 285.
βρογχοκήλη 38.
βρυχηθμὸς 287.

Γ.

γαγάτης 259.
γαγγίτις 259.
γαλεώτης 138. 328. 329.
γαλῆ 33. 60.
γαστὴρ. ἐπὶ γαστέρα 34. 36.
γαμψὰ κέρατα 6.
γεωργικότατος 211.
γλαφυρὸν σπήλαιον 126. 127.
γλισχρὸς 300.
γλοιὸς 300.

γύμ-

γύμνης 183.
γὺψ 127. 327.

Δ.

δεκάκλινος 115. 116.
διαδοῦναι 177.
διακεῖσθαι de corporis diſpoſitione 32.
διακόπτειν 83.
διανέειν, διανεῖν. 331.
διαπίπτειν 110. 112.
διδυμοτοκεῖν 284.
διίεσθαι 146.
δίκταμον 17. 348.
διοδεύειν 59.
διότι pro ὅτι 114.
δούριος ἵππος 239.
δριμεῖα ὀσμὴ 257.
δρυοκολάπτης 34. 35.
δρυὸς φλοιὸς 177.

Ε.

εἰργασμένος σίδηρος 97.
εἰσφέρειν, εἰσφρεῖν 36. 37.
ἐκβάλλειν τὰ τοξεύματα 17.
ἐκδύεσθαι de exuviis 138.
ἐκθλίβειν τὰ κηρία. 49.
ἐκκολάπτειν 14.
ἐκλείπειν 50. 51.
* ἐκνεοττεύειν 279.
ἐκπίπτειν (deſtillare) 161.
ἐκτείνεσθαι 313. 314.
* ἔκτεξις 365.
ἑκτεὺς 6.
ἐκτόπως 79.
ἐκφλογοῦν 76.
ἐκχωρεῖν 52.
ἐλαιόμελι 43.
ἐλέφας 365.
ἑλκεσίπεπλος 244.
ἔμπυρος de ſepis morſu 350.
ἔμφρων (λίθος) cod. Vind. 354.
ἐνδέχεσθαι 112.
ἔννοια δαιμονία 206. 416.
ἐντίκτειν 14.
ἐξαδυνατεῖν 2.
ἐξορύσσειν 87.
ἐπαφιέναι φωνὴν 362.
ἐπεσθίειν 29.
ἐπιβαίνειν 2.
ἐπικαίειν 2. 8.
ἐπικράτεια. κατὰ τὴν ἐπικράτειαν 237.
ἐπιληπτικοὶ et ἐπίληπτοι conf. 44.
ἐπιμελητὴς 12.
ἐπιμίσγεσθαι 173. 174.
ἐπιξύειν 32.
ἐπισημαίνεσθαι 70.
ἐπιχώννυσθαι 186.
ἐποικοδομεῖν 109.
ἑπτάκλινος 7.
ἐπωάζειν 14.
ἐργάζεσθαι de metallis 109.
ἐρέβινθος 344.
ἐριθάκη 41. 42.
ἔριον 22.
ἐρωδιὸς 37.
εὑρίσκειν 120.
* εὐτηξία 100. 102.
ἔυτονον μέλι 50. 51.
ἐφιέναι de admiſſario 12.
ἐχίδνα 60.

ἐχινὶς 61.
ἐχῖνος 138.
ἐχινώδης 60.
ἔχις 315. 332.

Z.

ζεγέριες 61.
ζεῦγος 127.
ζὸρ aetas cervorum. 20.
ζώδιον 300. 303. 415.
ζωογονεῖν 52. 148.

H.

ἤδη δὲ connectendi formula. 51.
ἤλεκτρον 161.
ἡμίεκτον 6.
ἡμίονος 141.
ἡμίχοον 4. 6. 284.
ἠρεμία 136. 137.

Θ.

θάλαμος κατάγειος 197. 198.
θεῖον 280.
θηριακὰ 344.
θηριόδηκτος 344.
θηρίον 344.
θόλος 207. 210. 416.
θρακίας (λίθος) 84.
θρύον 305.
θύννος 305. 307.

I.

ἱέραξ 129. 262.
ἱερὸς i. e. immanis 332. 335.
ἰκτῖνος 276.
ἴκτις 32.
ἰὸς 124.
ἵππος ἄγριος 28.
ἰχθῦς ὀρυκτοὶ 146. 148.
ἰχνεύειν 166.
ἰχὼρ 202.

K.

καλλιστέφανος ἐλαία 103.
καμηλίτης 12. 14.
καμινεύειν 92.
κάνθαρος 267. 268. 327.
κανθαρώλεθρος 267.
καροῦσθαι 49.
Καρχηδὼν, Καλχηδὼν, Χαλκηδὼν conf. 120.
κασσίτερος Κελτικὸς 100.
καταβάλλεσθαι de ſatione 159.
κατάγειος θάλαμος 197. 198.
καταγύνης 184.
καταναλίσκειν 265.
* καταξέω 207.
καταράσσειν 156. 158.
καταστρέφειν. κέρατα κατεστραμμένα 1.
κατατείνειν 1.
κάτοχος δαίμονι 353.
κέδρος 252.
κέρας 144.
κερκὶς 142.
κήλη 38.
κινεῖσθαι 359. 360.
κίον et χιὼν conf. 126.
κίρκος 264.
κίσσηρις 361. 362.

κισ-

κισσὸς 19. 349.
κλαδαρόρυγχος 26.
κόγχη 36. 37.
κόκκος. 345. κόκκοι σειόμενοι ib.
κόκκυξ 14.
κολοιὸς 265. 266.
κολυμβητὴς χαλκὸς 118. 120. 124.
κόμμι 161.
κοράκιον 177. 180.
κόραξ 279.
κορυφὴ 1.
κόσσυφος 39.
κότινος 107.
κόχλος 350.
κράμα 133.
κρᾶσις 50. 131. 133.
κρατῆρες 339.
κριθαὶ 259.
κροκόδειλος 25.
κρόκος 247. in ed. Aurel. Allobr. 1606. legitur κρίνον : ſed in fine capitis κρόκȣ, ut vulgo.
κρόταλον 214.
κύαμος 353.
κυανοῦν μέταλλον 118. 120. 123.
κύλινδρος (λίθος) 346. 347.
Κύπρος, Γύαρος, Πάρος conf. 55. 56.
κωβιὸς 145.

Λ.

λαγὼς 270.
λεοντοφόνον 325.
λεπίζειν 2. 4. 6.
λεύκη 142.
λευκότατος χαλκὸς 131.
λευκόφυλλος ῥάβδος 343.
λίθος μέλας 354.
λόγχη 358.

M.

μαγειρεῖον 74.
μάζα 260.
μαινομένη ἄμπελος 345.
μαλακὰ et Μάκαλλα conf. 237. 239.
μαριθὰν et νάφθαν conf. 84.
μαρίλη 83.
μάχαιρα (λίθος) 360.
μέλας λίθος 354.
μέλι et μὲν conf. 41.
μέλι ἀμμῶδες 46.
— ἄνθινον 41.
— εὔτονον 50. 51.
— πηγνύμενον 46.
— ὥραιον 42.
μελίτειον 52.
* μελιττόπολος 136.
μέταλλα 367.
μέταλλον 124.
μεταῤῥυθμίζειν 297.
μέτας et μῦας conf. 55. 56.
μετέχειν τῷ χρόνῳ φρονήσεως 361.
μετεωρισμὸς 286.
Μισικὸς σίδηρος 92.
μόλυβδος 100. 130.
μόναπος 5.
* μόνεπος 1.
μόνωψ 5.
μόνωτος 5.

μορίαι ἐλαῖαι 338.
μορφνὸς 129.
Μοσσύνοικος χαλκὸς 131.
μυγαλὴ 329.
μυκηθμὸς cod. Vind. 289.
μυνδὰν (λίθος) 344.
μυογάλη 329.
μύρον 49. 327.
μῦς ἀρουραῖος 56.
— χερσαῖος 278.
μυῶν γένος ἐφιπτάμενον 329.
μωδὼν (λίθος) 344.
μώνυξ 140.

N.

νάφθα 84.
νέβρος 20.
νεοττία 14. 127.
νεοττὸς 14.
νιτρώδης 110.
νομιζόμενα 216.

Ξ.

ξενικὸν 180.
ξέστης 6.

O.

ὀβέλισκος 135.
ὄγκος 46.
ὀγκωδέστερος 6.
οἴκημα i. q. οἰνοθήκη 72. 73.
οἰνοπωλεῖν 72.
οἰνοπώλης 72.
οἰνώδης 50.
* ὀκτάκλινος 2.
ὀλιγοχρόνιος 4.
ὁλκὴ 88.
ὀμφακώδης 346.
ὅμως μέντοι 216.
ὄνος, locuſtae ſpecies 314.
ὀργυιὰ 5. 7.
ὀρείχαλκος pro ὀρειχάλκινος 119. 125.
ὀρίγανον 29.
ὀρυκτοὶ ἰχθῦς 146. 148.
ὄστρακον 36.
οὖρον 152.
ὀφιοβόροι 55.
* ὀφιοδείροι 54.
ὀχεῖον 12. 14.
ὀχεῖος 12. 14.
ὀχεύειν 12.

Π.

πάγκυφοι ἐλαῖαι 338.
παρακοπὴ 70. 366.
παρακόπτειν 70.
παραλύεσθαι 22.
παρασοβεῖν 262.
παρδάλειον 22.
παρδαλὶς 22.
πελαργὸς 52.
πελεκάνος 36.
πελεκῖνος 38.
πεντάκλινος 280.
πενταφύλλου ῥίζα 180.
πεντεκαιδεκάπηχυ 201.
πεπαίνειν 345.
περιοικοδομεῖν 103.
περίττωμα 2.
περιφύεσθαι 199.
περκνὸς 127.

περκνὸς ἔχις 352.
πηγνύμενον μέλι 46.
πῆξις — πτῆξις — πλῆξις conf. 324.
πίπτειν, de pilis 153.
πίσσα 280.
πιτύα 151.
πλατυπρόσωπος 60.
πλεθριαῖος 270.
πλύνειν 92.
πλύσις 92.
πόα Χαλκιδικὴ 48.
* ποιοφάγος 364.
πολύπους 63.
πρηστὴρ 287.
προεστῶτες 173.
προσαφοδεύειν 2.
προσουρεῖν 325.
προσφορὰ 177.
πρόσωπα ποιεῖν 27. 349.
προχόω 161.
* πτῆξις 323.
* πτυρτικὸς 356.
πύξος 43. 45. 46.
πυρήνη 181.
πυρίμαχος, πυρόμαχος (λίθος) 93. 95. 96.
πυρὸς 169.
πυρῶδης 79.
πῶλος 12.

P.

ῥάβδος λευκόφυλλος 343.
ῥεῦμα τὸ περὶ τὴν Αιτνην 232.
ῥητίνη τερμινθίνη 184.
ῥίζα πενταφύλλου 180.
ῥιπίζεσθαι 257. 258.
ῥιπὸς 258.
ῥόδον 327. 328.
ῥύαξ 80. 81. 82.
ῥύγχος 155.
ῥυθμὸς 207. 294. 297.
ῥύμμα 110.
ῥυπὸς ναυτικὸς 303.
ῥῶπος 304.

Σ.

σανὶς 50. 51.
σάρισσα 359.
σαρκίον 25. 26.
σεῖστρος 344.
σὴψ 350. 351.
σίδηρος Μισικὸς 92.
— εἰργασμένος 97.
σῖτος 265.
σκάλλειν 189. 190.
σκάπτειν 189. 190.
σκέλος 28.
σκορπιόμαχος 312.
σκοτοῦσθαι ὑπὸ τοῦ δέους 286.
σκώληξ 34. 36.
σμαρίλη 83.
σπήλαιον γλαφυρὸν 126. 127.
σπιθαμιαῖος 91.
σπίλος 84.
σπῖνος 83. 368.
σταθμὸς 59.
σταλαγμὸς 126.
στέαρ 139.
στλέγγισμα 231.
στόμιον 109.
στόμωμα 95.

στραγγουρία 32.
στυπτηρία 280. 281.
συγκαίειν 93.
συγκλεισμὸς 286.
σύγκραμα 366. 367.
σύζυγος 127.
συλλιπαίνεσθαι 195.
συμμέτρως 103.
συμπαθέστερον ἐρᾶσθαι 347.
* συναναπηδᾷν 280. 281.
* συναπαντᾷν 115.
* συνεισδύνειν 206.
συνθηρεύειν 262.
συντάσσειν 59.
συρμὸς 286.
σῦς μώνυξ 140.
συστέλλεσθαι 146. 338.
συστρεμμάτιον ὕδατος 62. 63.
σφαῖρα 47.
σφὴξ 315.
σφραγὶς 152.
σῶμα i. e. mancipium 184.
σώφρων (λίθος) 354.

T.

τάρανδος 63. 65.
ταριχεύειν 306.
τελεῖν de coitu 12. 14.
τέλος, διὰ τέλος 308.
τερέβινθος 184.
τέρμινθος 182. 184.
τέττιξ 136.
τέφρα 119.
Τληπολέμια feſtum apud Rhodios 239.
τοξικὸν φάρμακον 177. 179.
τραχὺς de ſepis morſu 350.
τριόδους 186. 188.
τρίψις 46.
τρόχιλος 25.
τροχίσκος 46. 47.
τρυγὼν 14.
τυγχάνειν 110.
τύπτειν de apibus 49.
Τυῤῥία 85. 86. (pro eo Meurſ. ſubſtituit Στιρίαν, Cypr. I. 27.)
τυφλότερος ἀσπάλακος prov. 363.
τῷ pro διὰ τὸ 260.

Υ.

ὕαινα 323. 325.
ὕδερος 336.
ὑδρόμελι 52.
ὕλη 146. 148.
ὑπερβολῇ 63. 195.
ὑπέρκοπος 22.
ὑποζύγιον 261.
ὑποκρίνεσθαι 70. 71.
ὑποκύπτειν 28.
ὑπόνομος 167. 206.
ὑπόστασις 92. 95.
ὑφίστασθαι 316.
ὕπτιος 34. 36.

Φ.

φαντασία 345.
φαρμακώδης 151.
φάττα 14.
φήνη 127. 129.
φθίνειν 113.
φθόη 336. 338.

φιλότα dor. pro φιλότατος 298.
φίνις 129.
φλοιὸς τῆς δρυὸς 177.
φοῖνιξ 292. 294.
φοινίξαι 292. 294.
φολὶς 350. 351.
φρόνησις. παρθενοι αἱ μὴ τῷ χρόνῳ φρονήσεως μετέχουσαι 361.
φύκος 305. 307.
φύσις i. q. αἰδοῖον 32.
φώκη 151.
φωλεύειν 135. 136. 139.
φωρᾶσθαι 153.

X.

χαλκεύειν 193.
Χαλκηδόνιος et Καρχηδόνιος conf. 121.
Χαλκιδικὴ πόα 48.
χαλκὸς 98.
— — Μοσσύνοικος 131.
— — κολυμβητὴς 118. 120. 124.
— — λευκότατος 131.
χαλκȣ ἄνθος 124.
χάλκωμα 132.
χαλυβδικὸν ϛόμωμα 95.
χαμαιλέων 63.
χαρισία (βοτάνη) 347.
χαρίσιον 348.
χάσμα 91.
χεῖλος de ripa fluvii 90.
χελώνη 29.
χιὼν et κίον conf. 126.
χλοάζειν 350.
χόα 308.
χοῦς 6. 7.
χρόνος φρονήτεως 361.
χρυσίζειν 88
χρυσίον ἄσημον 91.
χρυσοκόλλη 118. 123.
— — — αὐτοφυὴς 124.
χρυσὸς ἄπεφθος 88.
— — αὐτόματος 88.
— — αὐτοφυὴς 88.
χρώζειν 100.
χύτρα 73.
χωρεῖν 1.

Ψ.

ψαφαρὸς 18.
ψῆγμα 58.

Ω.

ὥραιον μέλι 42.

INDEX RERVM.

A.

Abrotonum Venerem ſtimulat 343.
Acarnanes 294.
Acherdus, planta ſpinoſa 321.
Achillis templum Tarenti 235.
Acies ſ. chalybs 94.
Aconitum cammarum, num ſit pardalium 24.
Adrianae amphorae 227. gallinae 159. 284.
Adverbium negativum interdum poſtponitur 48.
Adurere, varii huius v. ſignificatus 8.
Aeacidae 236.
Aegolethron, planta venenata 45. 426
Aeneus rex 158.
Aenianes 297.
Aeoli inſulae 213.
Aes candidum 133. Corinthium 98. Cyprium 86. Demoneſium 122. Indicum 97. 426. Moſynoec. 132.
Aethalia inſ. hodie Elba 194. 234.
Aetnae fertilitas 166. 171. flamma 232. ignis 81. 82.
Aetnaei rivi 339.
Aetolia 363.
Afronitrum 111.
Agamemnonides 236.
Agathocles Siciliae rex 245.
Alces, fuerunt olim in Gallia, Germania 69.
Alciſthenis veſtimentum 200.
Alexander, medicus 27.
Alumen veterum 281.
America num veteribus nota 174. 307.
Amiſus Paphlagoniae, Chalybum urbs clariſſima 43. 95.
Ampelius emendatus 77.
Amphitryoniades 119.
Amphipolis 263.
Amphorae Adrianae et Corcyraeae 227.
Amygdali flores apibus utiles 48.
Animalia citra analogiam alba 40. habent viſum hebetem ib. Animalia fera ſ. ſylveſtria quae dicantur 10. hibernantia 135. quae matres ineunt 13. quae ſtercore ſe defendunt 11.
Anthropolithi 110.
Antigonus Caryſtius emendatus 9.
Antrum cum ſtalactitis 127. 426. Orchomenium 207.
Aornos lacus 218. 220.
Aper ad aram Dianae fugit 362.
Apes. earum opera 41. pabula 48. praeſagia 137. unguenta averſantur 49.

Aply-

Aplyſia 155.
Apollo Iſmenius 296. Apollinis Alii ſ. Alaei Patarei templum 238. Apollinis ſtatua Sicyone 124.
Apollonia urbs 77. 281. 282.
Apollonium 237. 238.
Aponus fons 165.
Apyrum quid ſit 88.
Aqua bituminoſa 253. lapideſcens 126. nitroſa 110. tophacea 199. venenata 270. 428.
Aquilarum ſpecies 127.
Ardiaei 310.
Arena ferrea 95.
Arethuſa, Siciliae fons 359
Argi, urbs Argivorum 314.
Argonautarum navigatio 226. 230. 232.
Ariſtaei inventa 212.
Arnus fl. 191.
Asbamaea aqua 336.
Ascalabotes, ſtellio 35.
Ascanius lacus 110. 112.
Asphaltus 283.
Aspis, quaenam ſerpens ſit 318.
Atintania, pars Macedoniae 77.
Atridae 236.
Avernus lacus 165. 218. 220.
Aves, quae carnes immolatas non tangunt 276. quae unum modo ovum pariunt 16. hibernantes 136. pelagicae 158. venatoriae 264.
Augiae filia 125.
Aurichalcum veterum 98. 132. 133.
Aurum et aes veteres ſeparare non potuerunt 99 Auri criterium odor 99. Aurum arenoſum ſ. fluviatile 90. apyrum Paeoniae 87. 88. vegetabile 92.
Autareatae 312.
Azalea Pontica 45.

B.

Bacchus agriculturae inventor 273. ejus ignis mirabilis 272. aliud illius miraculum 274. eius templum apud Biſaltas 272.
Bactri 90.
Baleares inſulae 183.
Batiaca 100.
Batiola aurea 100.
Berecynthus Phrygiae mons 360.
Bina Thraciae oppidum 258.
Biſaltia pars Macedoniae 271.
Bithynia 368.
Bitumen minerale 280.
Bityis ſtatua 341.
Bolinthus, bovis varietas 6.
Bonaſus, bovis varietas 9. 10.
Bos bonaſus Linnei 11. Paeonicus 285. boum varietates 10.
Buxus, an planta venenata 46.

C.

Cadmiae favilla 134.
Calculi varie colorati 234.
Calliſtephanus arbor 107.
Calliſthenes 293.
Camelorum patria 13. pietas erga matres 13. mordent in furore venereo 13.
Campus Piorum 339.
Canes lapide quodam viſo non latrant 353. 354. cuſtodiunt templum Vulcani et Minervae 243. Canes venatici florum odoribus laeduntur 171.
Canthari num omnes maſculi 268. roſarum odore pereunt 327.
Cantharolethrus 267.
Capilli aquae potu tinguntur 356.
Caprae Cephallenides non bibunt 27. Cretenſes ſagittis percuſſae dictamum quaerunt 17. 348. Capra Pedaſea ad Jovis ſacrificium ſponte adveniens 308. Caprae ſilveſtres in Candia 18.
Carthaginenſium inſula extra columnas Herculis 173.
Carthago quando condita 302.

Car-

Carthamus corymboſus 45.
Caſſiterides inſulae 166.
Catanaei fratres 339.
Cataractae aves 158.
Celtae 175. eorum hoſpitalitas 176.
Celtiberi 175. Celtoligures 176.
Celticum venenum 177.
Cephallenia inſula 28.
Cerbes fl. oves tingit 357.
Ceres nata in Sicilia 167.
Ceron fl. oves tingens 358.
Cervi achaini 20. 349. Cervi cornua dejecturi loca abdita petunt 19. 349. eorum varia nomina pro diverſa aetate 20. eorum cornua recentia a muſcis vulnerantur 21. in cornibus eorum hedera naſcitur 21. 349. Cervorum aetas 246. Cervus cornu dextrum defodit 150. Cervus torquem in collo geſtans 246.
Cetus fluvius 199. 200.
Chalcidica herba 48. ſerpens 351.
Chalcis, Chalcidice, pars Thraciae 267.
Chalcitis inſula 122.
Chalybes 94. eorum fodinae ferrariae 58.
Chalybicum ferrum 94.
Chariſia herba 347.
Chia vina 225.
Chimaerae fabula 283.
Chropes 269.
Chryſocolla 123.
Chus i. e. congius 6.
Cicadae canunt circa aequinoctia 137.
Ciconiae ſerpentibus veſcuntur: hinc cultae 53.
Cinis Phrygius 125. 134.
Cius 112.
Circaeus mons 154. Circaeum gramen 154. venenum 155.
Cleonymus 154.
Cline. menſurae inde nomen habentes 7.
Comparativus pro poſitivo 30.
Corcyra 227.
Corinthium aes 98.
Cornua boum immani magnitudine 7. caprarum magna 308.
Coronea urbs Boeotiae 276.
Corrira avis, quaenam ſit 26.
Corvi bini Cranone in Theſſalia 279. 308.
Cothon inſ. 121.
Cotinus arbor 106.
Cranon oppidum Theſſaliae 279.
Crathis fluvius 356. [quae de hoc fluvio ibi narrantur, ea refert quoque Tzetzes ad Lyc. v. 1021. ex Iſigono, Sotione, Agatoſthene, Euripide].
Creta non habet animalia venenata 172.
Crocodili amicitia cum trochilo 25.
Crocus large in Sicilia proveniens 248. ejus uſus varius 248.
Croton, Crotoniatae 237.
Cuculus aliarum avium nidos adulterat 15. unde nomen 15. ejus ova 16.
Cumae urbs 198. 217.
Cunila ſ. origanum 31.
Cuprum Cyprium 86. luteum, *Meſſing* 98
Curias promontorium et urbs Cypri 86. 320.
Cyaneae inſulae 230.
Cyani metallum 123.
Cychri 269.
Cyllene Arcadiae 39.
Cypſella 84.
Cyrene, Africae regio 61. 141.

D.

Daedali fatum 166. ſtatuae ib.
Danubius v. Iſter.
Daunia pars Apuliae 242.
Daunii longis pulliſque veſtibus uſi 244.
Deiopes ſepulcrum 291.

Deli-

UPB

Delirii iucundi exempla 71. 366. delirium nocturnum 72.
Delphius mons 226.
Demaratus 366.
Demoneſus inſ. 121.
Dianae templum a Medea exſtructum 229. eius templum apud Peucetios 246.
Dictamnum planta quae ſit 18.
Diomedeae inſulae 157.
Diomedes Dianae torquem dicavit 245. eius ſecures et arma 242. ſocii eius in aves mutati 157. eius monumentum 158.
Dionyſi templum apud Biſaltas 272.
Dionyſius ſenior 200.
Durateus equus Trojanus 241.

E.

Echini inedia 138.
Eleuſis, oppidum Atticae 291.
Elba inſula metallis dives 194.
Electrides inſulae 163.
Electrum 164.
Elephantorum partus 365.
Elice, Achaiae oppidum 17.
Elis, urbs Peloponneſi 125.
Emathia, Macedoniae regio 140.
Enna, ſ. Henna, Siciliae urbs 169.
Epei machinae ad equum Trojanum fabricandum 241.
Epirus 221.
Equi feri hodie nulli 29. eorum zelotypia 28.
Equi Trojani reliquiae 241.
Eridanus, fluvius Boruſſiae 164.
Erithaca 41.
Erythia 295. 299.
Erythraea Sibylla 197.
Etruria ferro dives 194.
Eudoxus, Scriptor 360.
Excrementum humanum, medicina contra venena 24.

F.

Falconaria ars 264.
Febris nocturna cum delirio 73.
Ferrum chalybicum 95. Populonienſe 193.
Ferri minerae renaſcuntur 194.
Ferruminandi ars 124.
Florum odores nocent canibus venaticis 171.
Fluvii auriferi 91. quorum aqua capillos tingit 356. fluvius cujus aqua in ſublime tollitur 141.
Fons ardens 254. foetidus 203. mortifer 269. periodious 113. Syracuſanus 115. Siciliae, qui animalia ſuffocata in vitam reducit 62. cujus aqua ligna fiſſa conglutinat 261. cuius aqua rubeſcit 203. cujus aqua intrantes ejaculatur 251.
Fretum Siculum 113. 285.
Frumenta ſilveſtria 170.
Fucus natans 307.

G.

Gagates ſerpentes fugat 259. 335.
Gallinae Illyricae et Adrianae 284.
Germaniae clima mutatum 356.
Germanorum hoſpitalitas 176.
Geryonis armenta 298.
Glires pica laborantes metalla adrodunt 57.
Gonius mons 251. 256.
Graculi Venetorum 285.
Greſtonia regio Thraciae 271.
Grotta del cane 63.
Gyarus inſula 61.
Gymneſiae inſulae 183. ibi tantum nummi aenei 186.

H.

Haemus, mons Thraciae 227.
Halaeus ſ. Alius Apollo 239.
Haliaeetus 129.
Hannonis periplus 78.
Hedera in cornibus cervorum 21. 349.
Hecateia myſteria et ſacra 360
Helice, oppidum Achaiae 17.
Hemionus 142.

Heraclea 176. 148. 236.
Hercules, Amphitryonis filius 125. pater Theſpiadum 208. 209. Herculis amores 295. iter in Iberiam 186. monumenta in Italia 202. pugna cum Gigantibus 203. ſagittae 237. veſtigia circa Pandoſiam 204. Hercules lapidem plauſtralem movit 205. 416.
Hercynius ſaltus 229.
Heſaenus mons 6.
Hiſpania argento dives 303.
Hominum ſolum natale 170.
Hordeum ſilveſtre 170. Thracium 259.
Hyaena veterum 323 325.
Hybrida animalia ſterilia 130.
Hydromeli 52.
Hypata urbs 294. 299.
Hyſtrices noverunt veteres 61.

I.

Iapygium promontorium 203. 204. 205
Iaſonis itineris monumenta 231.
Iberia 91. 175. Iberiae ſilvae exuſtae 180.
Iberorum mulieroſitas 184.
Icari ſepulcrum 166.
Ichnuſa i. e. Sardinia 209.
Iecinora bina leporum 271.
Ignis Bacchi 273. immortalis 283.
Iliſſus fl. Atticae 105.
Illyrica iumenta foecundiora 284.
Incantationis ratio 334.
Incolae a ſerpentibus, ranis aliisque animalculis fugati 53.
Inſcriptio antiquiſſima 295. 419.
Iolaus Iphiclis filius 209.
Iones olim Heracleam tenuerunt 235.
Iphicles 207.
Iſter 229. frigore concretus 355.
Iupiter natus in Creta 172.
Iupiter Horcius 336.
Iuraturi ad thermas accedentes 118.
Iusiurandum ad aquam Iovis Horcii 336.

L.

Lacinia Iuno 202.
Lacus quotannis purgantur 360.
Laertiades 236.
Lampſacus urbs Myſiae 278.
Lapis cylindrus 346 colorem mutans 361. fabae ſimilis 353. plauſtralis mobilis 205. Sophron 354. Thracius 84. 258. Lapides ardentes 84. 257. 368.
Larus paraſiticus cibum ab aliis avibus eiectum eripit 38.
Lava montium ignivomorum 81. 82.
Lebetes divinitus vino repleti 274.
Leo Byzantius 344.
Lepores bina iecinora habentes 270.
Lepus marinus 155.
Leo a culicibus agitatur 327.
Leonicida 325.
Leontophonus 326.
Leſbia vina 225.
Lethargi grandis exemplum 215.
Leucophyllus planta 343.
Leucoſia 222.
Ligia 222.
Ligurum mulieres 189.
Liguſtica ora 188.
Liguſtici funditores 189.
Lipara inſula 213. ibi naphtha 74. 79. 80.
Liquatio metallorum per frigus 103.
Lithanthraces veteribus vix cogniti 259.
Luſa, locus Arcadiae 278.
Lycia 283. Lyciae mons ignivomus 82.
Lycormas fluv. 358.
Lydiae metalla 109. Lydiae mons flagrans 81.
Lynces urinam terra obruunt 152.
Lyncurium 152.

M.

Macedonica metalla 92.
Machaera lapis furorem efficiens 360.
Maeonia pro Paeonia 6.
Malaca urbs agri Crotonienſis 237. 238

Man-

Manna 43. 47.
Mare mortuum 221.
Maris fluxus et refluxus 113.
Marzepanen 260.
Maſſa 260.
Maſſilia 182. 186.
MedeaDianae templum aedificavit 229
Medica ſ. Maedica Thraciae pars 6.
Megalopolis 283.
Mel. craſſum et lentum 47. Ponticum venenatum 44. quae plantae illud venenatum reddant 45. mel ſine favis confectum 43. Mellis genera 42. 46.
Melachraena Sibylla 197.
Melancholiae iucundae exempla 71. 366.
Melos, inſula cavernoſa 87.
Mentores 226.
Mercurii promontorium 302.
Merula alba 39. voces varias edit 40. latet interdiu 40.
Meſſapius mons 6. 412.
Metallum creſcens 85. 86. metalla colorandi ars 123. metallorum inventio 181. liquatio per frigus 103.
Metapontum, Italiae oppidum 241.
Milvi carne immolata abſtinentes 276.
Minera e mari expiſcata 124.
Minervae templum in quo Epei inſtrumenta ſervabantur 239. ubi Diomedis arma 242. a canibus cuſtoditum 243.
Modon lapis 344.
Montes veteribus altiores viſi, quam vere ſunt 226. ignivomi 74. 78. 79. 80. 81. 82. 280. 254. nigri 342.
Morphnus, aquilarum genus 129.
Mortuus et ſepultus ad ſenſum rediit 215.
Moſynoeci 132.
Mulae partus 142. 427.
Mulieres ſine dolore parientes 190. agriculturam adminiſtrantes 190.
Mures metalla devorant 55. aurum comportant devorantque 58. Varia eorum genera 60. quibus pilus durus 61. amphibii 278. quorum morſus venenatus 329.
Muſaeus Eleuſinia inſtituit 291.
Muſtela, quodnam ſit animal 33.
Mythepolis 112. 113.

N.

Naphtha in inſula Lipara 74. in Pſittacene 75. in Pamphylia 76. in Atintania 76. aquae innatans 253. 256.
Neleus fl. oves tingit 357.
Nitrum veterum 111.

O.

Obryzum 88.
Ochus 90.
Oculorum medicina 124. 125.
Oenarea urbs 195.
Offa 260.
Olea ſacra Athenis dicta 338. Oleae variae ſpecies 105. eius arboris vivacitas 106.
Oleaſter 106. eius oleum 183.
Oleum terebinthinum 182.
Olympia 105.
Olynthus, urbs Thraciae 247.
Onagri zelotypia 29.
Onocrotalus, quaenam avis 38.
Ophiula 321. 334.
Orchomenus, Boeotiae civitas 206. Orchomenium antrum 207.
Orgyia, quaenam ſit menſura 8.
Origanum eſt antidoton teſtudini contra viperae virus 31. Origanum dictamnum quando Europaeis innotuerit 18.
Orthoſia 362.
Oſſa in lapides mutata 110.
Oſſifragus 129.
Othrys mons 351.
Oves aquae potu colorem mutant 357. biferae 160.
Oxus, Ozus fl. 90.

P.

Paeonia 5. Paeoniae aurum 87. 88.
Palicorum lacus 117.
Pandoſia, oppidum 204.
Panthera 22. conf. Pardus.
Pantheum 105. 414.
Pardalium, Pardalianches, venenum 22. 24.
Pardus pardalio perit 22. quaerit excrementa humana 22. eius patria 24. quomodo capiatur 24.
Parentalia Tarentinorum 236.
Parthenope 222.
Paſtillus 47.
Pedaſia 308. Pedaſea capra 308.
Pelecanus, quaenam avis 37. eruit conchas e fluviis 36. diverſus a Pelecino 38. dicitur Latinis platea ſ. platalea 38. non eſt onocrotalus 38. de pelecano Theologorum commenta 39.
Pelorus, Siciliae promont. 248.
Penis oſſeus quorundam animal. 33.
Pentaphyllum 180.
Percnus 127.
Perigrinantium Sanctitas 175.
Pergamus, Myſiae urbs 110.
Perrhaebi 293.
Perſarum reges hieme agebant Babylone, vere Suſis 59.
Peucetia, Italiae pars 246. Peucetii 154.
Pheneus, urbs Arcadiae 125.
Phiala cum mixtione, ex qua ignis accenditur 366.
Phidiae ſtatuarii fraus 340.
Philippi, urbs Thraciae 85.
Philoctetae fata 239. eius cultus apud Sybaritas 237.
Phocae coagulum 151.
Phoenices unde nomen acceperint 294 eorum navigatio in Hiſpaniam 303. Gades inhabitantes 305.
Phoenicuſa inſ. 293.
Picariae 283.
Picus, unde nomen 35. vermiculos quaeritat, arboresque cavat 35.
Pieria, Macedoniae pars 92.
Pii fratres 339.
Piſces foſſiles 148. 149. 186. hibernantes 136. qui ex aqua exeunt 144. 145.
Pithecuſa inſula ardens 79.
Pix foſſilis 283. Macedonica ib.
Planctae inſulae 231. 233. 234. 417.
Platalea eſt pelecanus graecorum 38.
Plium urbs 236.
Plumbum album i. e. ſtannum 101. Indicum ex aqua exſiliens 131. plumbum rodunt mures 57.
Polenta 260.
Polycritus, rerum Sicularum ſcriptor 250.
Polypus colorem mutat 70.
Pontus 226.
Populi albae ſemina 142.
Populonium, Tyrrhenorum oppidum 195. ferrum Populonienſe 193.
Poſidonia. Sinus Poſidoniates 223.
Promontorium Mercurii 302.
Proſerpinae raptus 169.
Pſittacene, Perſidis regio 75.
Pſyllorum ars 335.
Pumex. lapis pumici ſimilis 361. pumex a Vulcanis eructatur 362.
Pyrenaeae ſilvae 181.
Pyrimachus, lapis 95. 414.
Pyriphlegethon 221.
Pyrophorus num veteribus cognitus 367.

R.

Rana marina 146. Ranae Cyrenenſes mutae 141. Seriphiae 143.
Ranunculus thora num ſit Pardalium 24.
Recanere quando ſerpentes dicantur 335.
Rhegium, urbs 148.
Rhenus fl. frigore concretus 355. Graecis ignotus ib.

Rho-

Rhodiorum dies feſti in honorem Apollinis 239.
Rhododendron, planta venenata 45. 426.
Rupes mobilis 205. 416

S.

Sacer i. e. immanis, horribilis 335.
Sacerdotum fraudes 275.
Sagittae venenatae venatorum 178. 179.
Sal foſſilis Libyae 302. ſole indureſcit 303. Illyricus 310. Salis utilitas in re pecuaria 310. 312.
Sandaraca, apum cibus 42.
Sapo, inventum Gallicum 111.
Saqſaq, avis 26.
Sardinia a Carthaginenſibus vaſtata 211. eius hiſtoria vetuſtiſſima 209. 213.
Sariſſa, planta 359.
Scamander fl. 344.
Scarabaeus, ſacer 268. quare numen apud Aegyptios? ib. Scarabaei roſarum odore pereunt 327.
Scorpiomachus 312.
Scorpiones, qui hoſpites non laedunt 331. Scorpionum ingens copia in Perſia 59.
Scotuſa, ſ. Scotuſſa, urbs Theſſal. 262.
Scythicum venenum 316.
Sepia quomodo ſe defendat 12.
Seps, ſerpens 350.
Seriphus inſ. 143.
Serpens ſacer in Theſſalia 332. Serpentes advenas infeſtant 330. incolas fugant 53. Serpentibus Lacones pro cibo uſi 54. Serpentes veterum vix agnoſcuntur 318. 351. *Serpentes* terrarum, *angues* aquarum ſunt 331. Serpentum ſquamae 351. eorum veneno ſagittae infectae 317.
Sibyllae antra 198.
Sicania 253.
Siciliae fertilitas 166. mons ignivomus 82.
Siculum fretum 285. 290. Siculus lacus 249.
Sintia, Macedoniae urbs 258
Sicyon Peloponneſi urbs 124. diu omnium metallorum officinarum patria ib.
Sipylus mons 347.
Sirenum inſulae et templum 222.
Sirenuſae inſulae 222.
Siris urbs 236.
Siſtrum, planta ſiliquoſa 344.
Sithonia 368.
Sittacene Plinii 75.
Sonitus ſubterraneus 214.
Spalax microphthalmus 364.
Species animalium 10.
Sphex, inſecti genus 315.
Spinus lapis inflammabilis 84. 366.
Stalactitae 127.
Stannum veterum 102.
Stellionis exuviae 139. morſus 329.
Stephanus Byz. emend. 367.
Stranguriae medicina 34.
Sus ſolidipes 141.
Suſa, Perſidis metropolis 60.
Sybaris fl. 356. urbs 202. 239. apud Sybaritas Philoctetes cultus 237.
Symplegades 232. 234. 417

T.

Talpae viſu gaudent 363. veſcuntur locuſtis 363. 364. ubi vivere nequeant 276.
Tarandus veterum eſt Alces Linnei 68.
Tarentum 236. Tarentinorum parentalia et dies feſti 236.
Tarteſſus 304. 305.
Taurus ad aram Dianae fugit 362. aureus in templo Dianae Orthoſiae 362.
Taulantii 50. 281. 282.
Taygetus mons 348.
Tenus inſula 367. urbs Theſſaliae 334.
Terra cuprum tingens 133. ſuccreſcens 87.
Terebinthinum oleum 184.

Teſtudo viperam devoratura edit origanum 31. 425.
Thaſia vina 225.
Theodorus fl. aurifer 91.
Thermodon fl. 91.
Theſpis Erechthei filius 209.
Theſſalia magia celebris 334.
Tholus, ubi inſcriptiones rhythmicae 210. 416.
Thracius lapis 84. 258.
Thurium oppidum 356.
Thynni ſale conditi a Phoenicibus 305.
Timaeus Locrenſis 366.
Tlepolemi fuga in Rhodum 239.
Toxicum venenum 179.
Tripodes Apollini conſecrati 297.
Triptolemi genealogia 292.
Triticum ſpontaneum 169.
Trochilus, quaenam avis 26. eius amicitia cum crocodilo 25.
Trochiſcus 47.
Troianae mulieres naves incenderunt 245.
Trophonii antrum 207.
Tutia Alexandrina 125.
Tyana, urbs 338.
Tydidae 236.
Tympanorum ſonus ſubterraneus 214.
Tyrrhenia, Etruria 194.
Tyrrhenum mare 231.
Tyrrhia 86.

V.

Varietates animalium 10.
Venedi, Vinidi 164.
Venenum Scythicum 316. Lernaeum 317. Toxicum 179. Xenicum 180. venena venatoria 179.
Veneti agri fertilitas 159. Venetorum graculi 265.
Veſpae ſerpente veſcuntur 315.
Veſtigia ſanctorum lapidibus impreſſa 204.
Veſtimenta figuris animalium decorata 202.
Vina Thaſia, Chia, Leſbia 225. vinum ex melle 50.
Viperae partus 352. Vipera a teſtudine devoratur, cui venenum eius haud nocet 31. 32.
Vitex ſ. Agnos, frutex 343.
Vitis inſana 345. trifera 346. in Germania antiqua nulla 356.
Vivere ſibi 71.
Viverra quodnam ſit animal 33. eius penis oſſeus ſtranguriae medicina 32.
Vmbriae fertilitas 159.
Volaterra, urbs 197.
Vrſus albus, maritimus 323. Vrſorum adeps 140.
Vrus, ſator varietatum 10.
Vtica 302.
Vultures 129. eorum generatio 128. unguentorum odore necantur 327.

X.

Xenicum venenum 180.
Xenophanes ab Ariſtotele laudatus 80.

[illegible]